

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

นางสาว กมลวรรณ เรืองสำราญ

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล

สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MIGRANT STREET CHILDREN ON THE THAILAND-BURMA BORDER: A CASE STUDY
IN MAESAI DISTRICT, CHIANGRAI PROVINCE

Miss Kamonwan Roengsumran

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Art (Anthropology) Program in Anthropology
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2009
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาในอำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย
โดย นางสาว กมลวรรณ เรืองสำราญ
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สุภางศ์ จันทวานิช

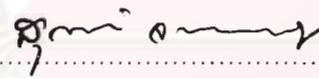

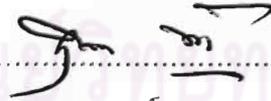
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
การศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

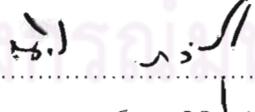

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.สุภางศ์ จันทวานิช)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิติ กวัศพันธุ์)

กมลวรรณ เรืองสำราญ : เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. (MIGRANT STREET CHILDREN ON THE THAILAND-BURMA BORDER: A CASE STUDY IN MAESAI DISTRICT, CHIANGRAI PROVINCE) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช, 283 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น ศึกษาลักษณะของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นและศึกษาผลจากการย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ที่มีต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ศึกษาปัญหาของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ศึกษาลักษณะของภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งภัยคุกคามทางด้านอาหาร ภัยคุกคามทางด้านสุขภาพและภัยคุกคามทางด้านความปลอดภัยในชุมชน และศึกษาการบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) โดยใช้แนวคิดเด็กเร่ร่อน แนวคิดเด็กย้ายถิ่น แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคมและแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เป็นกรอบการวิเคราะห์และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เดินทางย้ายถิ่นพร้อมกับเครือญาติมาด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจ สาเหตุทางการศึกษา สาเหตุด้านปัญหาครอบครัวและสาเหตุจากเพื่อน เมื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางมาพวกเขาจะประสบกับภาวะการเป็นผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมาย บ้างเกี่ยวข้องกับอาชีพและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมในพื้นที่ชายแดนฯ ในทางกลับกันพวกเขาจะมีรายได้จากอาชีพขอทาน เก็บขยะ ขายซีดี มีเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือขณะที่พวกเขาอยู่ในพื้นที่ชายแดนฯตลอดจนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการเอาตัวรอดและการเรียนรู้ให้รู้จักการต่อรองทางสังคมต่างๆ เพื่อความมั่นคงทางชีวิต อาทิ ความมั่นคงในชีวิตทั้งด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านความปลอดภัยส่วนบุคคลและการกีดกันในสังคมบริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ การสนับสนุนจากองค์กรอิสระ โรงพยาบาล หน่วยงานทางราชการและโรงเรียนในพื้นที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับความมั่นคงทางชีวิตซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมที่ไม่มีการกีดกันต่อไป
ภาควิชา...สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา... ลายมือชื่อผู้พิมพ์ กมลวรรณ เรืองสำราญ
สาขาวิชา...มานุษยวิทยา.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รุณ.....
ปีการศึกษา...2552.....

4981102624 : MAJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORDS: MIGRANT CHILDREN / STREET CHILDREN / SOCIAL INCLUSION / HUMAN SECURITY

KAMONWAN ROENGSUMRAN : MIGRANT STREET CHILDREN ON THE THAILAND-BURMA BORDER: A CASE STUDY IN MAESAI DISTRICT, CHIANGRAI PROVINCE.

THESIS ADVISOR: PROF. SUPANG CHANTAVANICH, Ph.D., 283 pp.

The objectives of this research are to study factors influencing the children's movement across the border, to study patterns of children's migration in practice, to study effects of the children's migration to Thailand's border from Burma. Besides, this research aims to study existing of social supports which may lead to the social inclusion of migrant street children and study migrant street children's experiences which can be used for explaining the social inclusion and the social exclusion. According to the documentary research and the qualitative research, there are perspectives on migrant children, street children, social inclusion and human security and many techniques for collecting data such as participant observation before writing the ethnography.

The findings of this research are that migrant street children move from their villages in Burma to Thailand as the reason for their poverty, the educational factor, conflicts in their family and their influencing friends. When they move into Thailand around the border, a lot of children get beneficial experiences such as good income from their jobs (i.e. beggars, garbage pickers, CD sellers) and find social networks among migrants. They can also develop their survival skills such as negotiation for their security by learning from their various experiences. On the other hand, there are some of the children involving the crime although they become outlawed young migrants like the other migrant street children and there are the social and environmental surroundings affecting on their lives and leading them to the insecurity in lives. However, supports from NGOs, hospital, academic institutes such as health system supports, educational supports and fundamental supports for lives promote their lives and can reflect the inclusive society around the border.

Department: ... Sociology and Anthropology Student's signature: Kamonwan Roengsumran
Field of study: ... Anthropology ..... Advisor's signature: S. Chantavanich
Academic year: 2009.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีไม่ได้หากปราศจากความช่วยเหลือ คำปรึกษาและกำลังใจของผู้มีพระคุณที่อยู่เบื้องหลังการทำวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ข้าพเจ้า ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ศ.ดร. สุภาวดี จันทวานิช ที่ให้คำปรึกษา แนะนำเครือข่ายเพื่อให้ การเก็บข้อมูลภาคสนามของข้าพเจ้าราบรื่น และให้ความสนับสนุนให้การทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา ขอขอบพระคุณประธานและคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ที่ท่านให้คำแนะนำและให้มุมมอง ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่จะช่วยพัฒนาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ข้าพเจ้า ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมหาบัณฑิต (สกว.) ให้ความสนับสนุนเรื่องเงินทุน การทำวิทยานิพนธ์ และเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การวิจัยใน การจัดประชุมในโอกาสต่างๆ ขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากสกว. ที่ให้คำแนะนำอัน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครทั้ง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากมูลนิธิศุภนิมิตร์ แม่สาย ครูเหงาจากโครงการบ้านนา ครูน้ำและ อาสาสมัครจากโครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) ขอขอบคุณพี่น้องและแสง (อาสาสมัคร) จาก องค์การคริสเตียน ในพื้นที่ ฯ ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือข้าพเจ้าในระหว่างที่ทำการเก็บข้อมูล ภาคสนาม ขอขอบคุณเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนที่อยู่เป็นเพื่อนคลายเหงา มอบความไว้วางใจใน ระหว่างที่ผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่และคอยให้ความช่วยเหลือและแบ่งปันประสบการณ์ให้ผู้วิจัยรับรู้

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณกำลังใจจากบิดาและมารดาของข้าพเจ้าที่ อดทน ต่อสู้ร่วมกันไปพร้อมกับข้าพเจ้าเสมอมาตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณน้องชมพู อาสาสมัครที่คอยช่วยเหลือข้าพเจ้าในขณะที่ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานและเพื่อนที่อยู่เบื้องหลังการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ทุกคนค่ะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนที่.....	ฐ
สารบัญแผนภาพ	ฑ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎี.....	5
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น.....	5
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กย้ายถิ่น.....	23
2.1.3 แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคม	34
2.1.4 แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์	53
2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	64
2.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	68
3 วิธีดำเนินวิจัย	69
3.1 ประชากร.....	69
3.2 กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา.....	69
3.3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	74
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75

บทที่	หน้า
3.4.1	การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร..... 75
3.4.2	การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ..... 76
3.5	การเข้าสู่ชุมชนและการลงพื้นที่ภาคสนาม..... 79
3.6	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 87
4	ข้อมูลทั่วไปในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย..... 88
4.1	สภาพทั่วไปของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย..... 88
4.2	ลักษณะทั่วไปของการย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย..... 91
4.3	ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย..... 94
5	ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา..... 100
5.1	กรณีศึกษาที่ 1..... 100
5.2	กรณีศึกษาที่ 2..... 102
5.3	กรณีศึกษาที่ 3..... 103
5.4	กรณีศึกษาที่ 4..... 104
5.5	กรณีศึกษาที่ 5..... 106
5.6	กรณีศึกษาที่ 6..... 108
5.7	กรณีศึกษาที่ 7..... 109
5.8	กรณีศึกษาที่ 8..... 110
6	การวิเคราะห์ข้อมูล..... 111
6.1	บริบทเงื่อนไขบริเวณชายแดนไทย-พม่า และหมู่บ้านต้นทาง..... 111
6.2	การย้ายถิ่น: สาเหตุการย้ายถิ่นและแบบแผนการย้ายถิ่น..... 128
6.3	วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น..... 154
6.4	การปรับตัวต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงในสังคมและความมั่นคง ของชีวิต..... 179
6.5	ความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคมบริเวณชายแดนฯ..... 200
6.6	การบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณ ชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)..... 213
7	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 237
7.1	ผลการวิจัย..... 238
7.2	อภิปราย..... 243

บทที่	หน้า
7.3 ข้อเสนอแนะ.....	246
รายการอ้างอิง.....	248
ภาคผนวก.....	259
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	283

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

1	แรงงานเด็กข้ามชาติที่ถูกกระทำทารุณ ลงโทษ หรือเคยมี “ประสบการณ์เลวร้าย” ที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ.....	1
2	ข้อแตกต่างของแนวคิดความมั่นคงของแนวคิดของUNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดา ระหว่างแนวคิดของUNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดา.....	60
3	การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและอายุ.....	70
4	การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและเพศ.....	71
5	การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและชาติพันธุ์....	72
6	การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ เพศ และชาติพันธุ์.....	73
7	จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ออกมาขอทาน ณ บริเวณชายแดนฯกับครอบครัว (แม่) และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ออกมาตามลำพัง.....	96
8	จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	97
9	จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายชื้อดีที่ทำงานชายชื้อดีบริเวณตลาดสินค้า ดอย-เวา.....	98
10	จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน กลุ่มเก็บขยะและกลุ่มชายชื้อดี ณ บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.....	99
11	ราคาขยะในการขายขยะของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดน เดือนธันวาคม 2551..	171
12	ราคาซื้อขายสินค้าประเภทชื้อดีของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายชื้อดี.....	175
13	จำนวนบุคคลต่างด้าว (ผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทย) ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สายแต่เคยค้างชำระค่าใช้จ่ายและค้างชำระค่าใช้จ่าย ระหว่างเดือนมีนาคม 2548-เดือนมิถุนายน 2552 จำนวน 1 คน.....	221
14	จำนวนบุคคลต่างด้าว บุคคลอพยพและคนไทยที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย แต่เคยค้างชำระค่าใช้จ่ายและค้างชำระค่าใช้จ่าย ระหว่างเดือนมีนาคม 2548-เดือนมิถุนายน 2552 จำนวน 91 คน.....	222

15	การได้รับโอกาสทางการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของเด็กต่างชาติพันธุ์ ณ โครงการบ้าน นানা.....	229
----	---	-----

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญภาพ

ภาพ		หน้า
1	ละแวกบ้านในหมู่บ้านเจ้าต๋อง.....	120
2	บริเวณหมู่บ้านเจ้าต๋อง ประเทศพม่า.....	121
3	บ้านเช่าในหมู่บ้านเจ้าต๋อง ประเทศพม่า.....	122
4	ถนนในหมู่บ้านเจ้าต๋อง ประเทศพม่า.....	122
5	ทางเข้าหมู่บ้านอาแบงค์อ้ายา.....	124
6	บ้านในหมู่บ้านอาแบงค์อ้ายา	124
7	บ้านและห้องส้วมในหมู่บ้านอาแบงค์อ้ายา ประเทศพม่า	125
8	เส้นทางลัดสำหรับปีนขึ้นไปบนสะพานที่ไม่ผ่านสถานที่ที่ทหารไทยยื่นรักษาการณ์บริเวณชายแดน	149
9	เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นเส้นทางใต้สะพาน	151
10	อุปกรณ์การเล่น กินเหรีญกระดาษซึ่งมีลวดลายดราโก้บนบอลแซท	159
11	กิจกรรมการเล่น กินหนังยาง ที่ผู้เล่นกำลังเป่ายิ งดูบตัดสินใจว่าใครจะไถหนังยางคนแรก	160
12	กิจกรรมการเล่นทานหนังยางและผู้เล่นที่ชนะจะเก็บหนังยางใส่ข้อมือของตนเองไว้	161
13	การคุ้มครองขณะเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทำงานขอทาน ณ บริเวณชายแดนฯ	181
14	พื้นที่บริเวณชายแดนฯ (ริมน้ำสาย).....	187
15	รูปแบบของมาตรการการควบคุมเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ บริเวณชายแดนฯ	191
16	เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับบริจาคเสื้อผ้าและขนมในวันเฉลิมฉลองเทศกาลคริสต์มาส	217
17	กิจกรรมการตรวจและรักษาโรคเบ้ องตัน (ธันวาคม 2551).....	220

สารบัญแนท

แนท

หน้า

1	ภูมิประเทศของพื้นที่อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงรายและบริเวณประเทศพม่า	88
2	ภูมิประเทศของพื้นที่อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงรายและบริเวณประเทศพม่า.....	89
3	เส้นทางต่างๆในพื้นที่อำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงราย	93
4	แผนที่จำลองแสดงหมู่บ้านต่างๆ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในประเทศพม่า.....	127
5	แสดงสถานที่สำคัญต่างๆสำหรับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น	147
6	พื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (ด้านชายแดน).....	148

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ

หน้า

- 1 ระดับการบูรณาการทางสังคมและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่พบได้
ในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า..... 214

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากสภาพทางสังคมและเศ ษฐกิจภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์มีการกีดกันทางสังคม หรือความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นในสังคม และสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยงอันเป็นภัยคุกคามที่ เกิดขึ้นข้ามชาติ ไม่มีพรมแดนและปรากฏทุกที่ ดังนั้น สังคมบริเวณชายแดนย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะ ตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยงรวมถึง การที่ประชากรส่วนหนึ่งซึ่งได้แก่ ผู้ย้ายถิ่น และเด็กย้ายถิ่นถูก กีดกันออกจากพื้นที่หรือถูกเลือกปฏิบัติซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเสี่ยงและการถูกเลือกปฏิบัติ สามารถเข้าถึงประชากรทุกเพศ ทุกวัย อย่างไม่เลือกปฏิบัติ

ตัวอย่างอันเป็นรูปแบบหนึ่งของผลกระทบจากการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กย้ายถิ่นอำเภอ แม่สอดซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกับพื้นที่ชายแดนไทย- พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงรายที่พบว่า แรงงานเด็กข้ามชาติที่อำเภอแม่สอดถูกกระทำทารุณ ลงโทษ หรือเคยมี “ประสบการณ์เลวร้าย” ในที่ทำงานซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงทั้งความ เสี่ยงต่างๆที่พบในระหว่างการทำงานและการถูกเลือกปฏิบัติที่ส่งผลให้เด็กย้ายถิ่นจำต้องโดนถูกกระทำทารุณ อาทิ การถูกทำร้ายด้วยวาจาโดยหัวหน้าแรงงาน การถูกทำร้ายร่างกายโดยการทุบตี การงดจ่ายค่าทำงาน ล่วงเวลา การทำงานเกินเวลา เป็นต้น

ตาราง 1: แรงงานเด็กข้ามชาติที่ถู กกระทำทารุณ ลงโทษ หรือเคยมี “ประสบการณ์เลวร้าย” ที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ

ประเภทของการทารุณกรรม	เด็กชาย	เด็กหญิง	รวม
หักค่าแรงเมื่อทำงานพลาด	13.2	27.2	40.4
งดจ่ายค่าทำงานล่วงเวลา	8.1	13.9	22.0
ทำงานเกินเวลา	6.4	15.1	21.5

จ่ายค่าจ้างล่าช้า	3.9	10.0	13.9
ทำร้ายด้วยวาจาโดยหัวหน้าแรงงาน	-	1.8	1.8
ทำร้ายร่างกายโดยการทุบตี	-	0.4	0.4

ที่มา : งานทำทนายที่ลุ่มแม่น้ำโขง ทำงานหามรุ่งหามค่ำ สภาพแรงงานเด็กข้ามชาติที่แม่สอด ประเทศไทย

ทั้งนี้ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งมีบริบทใกล้เคียงหรือเป็นพื้นที่ชายแดนเช่นเดียวกับพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตากอาจเผชิญกับความเสี่ยงและการเกิดขึ้นของความไม่เท่าเทียมขึ้นอย่างทั่วถึงในรูปแบบที่แตกต่างหรือคล้ายคลึงกันซึ่งส่งผลให้ประชากรทุกกลุ่มซึ่งร่วมไปถึงกลุ่มเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นขาดโอกาสในการรับรู้เรื่องความเสี่ยง การถูกกีดกันหรือการถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับโอกาสบางประการ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น ศึกษาลักษณะของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นและศึกษาผลจากการย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ที่มีต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา ของ เด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)
3. เพื่อวิเคราะห์ความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นทั้งภัยคุกคามทางด้านเศรษฐกิจ ภัยคุกคามทางด้านอาหาร ภัยคุกคามทางด้านสุขภาพและภัยคุกคามทางด้านความปลอดภัยส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาการบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีอายุระหว่าง 8- 17 ปี ชชาติพันธุ์พม่าและอาข่า

1.4 ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งแน่นอน เร่ร่อนอยู่ในที่สาธารณะต่างๆ เป็นเด็กที่ใช้พื้นที่ริมถนนในการอยู่อาศัย ทำมาหากิน และแยกตนเองออกจากครอบครัวหรือเป็นเด็กอาศัยอยู่กับครอบครัว แต่ใช้เวลาในช่วงกลางวันสำหรับการประกอบอาชีพ และเที่ยวเล่นอยู่ริมถนนก็ได้

เด็กย้ายถิ่น หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เคลื่อนย้ายเดินทางจากถิ่นพำนักของตนไปยังบริเวณอื่นซึ่งมีระยะห่างจากถิ่นที่พำนักเดิมพอสมควรโดยผู้ผู้นั้นมีความตั้งใจจะไปพำนักในถิ่นใหม่เป็นการชั่วคราวหรือถาวร การย้ายถิ่นอาจเป็นการย้ายถิ่นข้ามชาติ (ระหว่างประเทศต่างๆ) หรือภายในประเทศ (ระหว่างภาคต่างๆ)

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น หมายถึง เด็กพม่าและอาข่าที่มีอายุระหว่าง 7-18 ปีที่เดินทางมา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และใช้ชีวิตในระหว่างวันประกอบอาชีพต่างๆ ทั้งที่เป็นอาชีพสุจริตและไม่สุจริตบริเวณชายแดนไทย -พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย และเดินทางกลับบ้านที่ประเทศพม่าในช่วงเวลาเย็น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนใช้สถานที่ฝั่งไทยสำหรับนอนค้างคืนในเวลากลางคืนและประกอบอาชีพ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน หมายถึง เด็กพม่าและอาข่าที่อายุต่ำกว่า 18 ปีที่เดินทางมา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและประกอบอาชีพขอทาน

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บของหรือเก็บขยะ หมายถึง เด็กพม่าที่อายุต่ำกว่า 18 ปีที่เดินทางมา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและประกอบอาชีพเก็บขยะขาย

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขายซีดี หมายถึง เด็กพม่าที่อายุต่ำกว่า 18 ปีที่เดินทางมา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและประกอบอาชีพขายซีดีบริเวณตลาดชายสินค้าดอยเวา

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชาย หมายถึง เด็กพม่าและอาข่าที่มีอายุ 15-17 ปีที่เดินทางและใช้ชีวิตประจำวันบริเวณสะพานข้ามชายแดน ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็ก หมายถึง เด็กพม่าและอาข่าที่อายุต่ำกว่า 8 ปีที่เดินทางมา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและส่วนใหญ่ประกอบอาชีพขอทานและเดินทางมาพร้อมแม่ หรือ ครอบครัว

ประเทศต้นทาง หมายถึง ประเทศที่เป็นต้นทางของการย้ายถิ่น (Sending Countries) ทั้งนี้ คำว่าประเทศต้นทางจะมีความหมายใกล้เคียงกับประเทศผู้ส่งออก และ **ประเทศในถิ่นกำเนิด** ซึ่งหมายถึงประเทศที่ผู้ย้ายถิ่นหรือเด็กย้ายถิ่นเดินทางออกมาเพื่อไปที่อื่น

ประเทศปลายทาง หมายถึง ประเทศที่เป็นปลายทางของการย้ายถิ่น (Receiving Countries) ทั้งนี้ คำว่าประเทศปลายทางจะมีความหมายใกล้เคียงกับประเทศผู้รับ และ ประเทศนำเข้า ซึ่งหมายถึง ประเทศที่ผู้ย้ายถิ่นหรือเด็กย้ายถิ่นเดินทางไปถึง

สังคมเสี่ยงภัย หมายถึง สังคมที่มีการกำหนดความหมาย ความเชื่อเกี่ยวกับความเสี่ยง และมีแบบแผนการกระทำในเชิงป้องกันความเสี่ยงตามการกำหนดความหมายไว้

การไม่กีดกันทางสังคม หมายถึง สังคมที่ปราศจากการเลือกปฏิบัติ การแบ่งแยกหรือการกีดกันซึ่งทำให้ปัจเจกหรือกลุ่มคนไม่ได้รับโอกาสต่างๆในสังคม อาทิ โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการได้รับบริการทางสุขภาพหรือการบริการต่างๆที่รัฐจัดเตรียมไว้ให้ทัดเทียมกับประชากรคนอื่นๆ หรือกลุ่มอื่นๆ ในประเทศ

บ้านเปิด หรือ บ้านแรกรับ หมายถึง สถานที่อันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หรือองค์กร อีศระที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กด้านต่างๆ ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค เป็นต้นในลักษณะที่เปิดบ้านตอนเช้าและปิดตอนเย็นและทุกวันอาทิตย์ นอกจากนี้ บ้านเปิดหรือบ้านแรกรับมักจัดกิจกรรมทางการศึกษา ปลูกฝังจริยธรรม กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมนันทนาการและกิจกรรมส่งเสริมการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ อาทิ ความเสี่ยงจากการล่อลวงทางเพศ การล่อลวงไปใช้แรงงาน โรคเอดส์ และยาเสพติด เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อน

(1) ความหมายของเด็กเร่ร่อน

สายสุรี จุติกุล (2535) ได้ให้ความหมาย “เด็กเร่ร่อน” ว่าเป็นเด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัวและเร่ร่อนตามถนนหรือตามสาธารณะสถาน ส่วนคำภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียงนั้นใช้คำว่า “เด็กข้างถนน” หรือ “Street Children” มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงเด็กที่ใช้พื้นที่ริมถนนในการอยู่อาศัย ทำมาหากิน และแยกตนเองออกจากครอบครัว รวมไปถึงเด็กอีกกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่กับครอบครัว แต่ใช้เวลาในช่วงกลางวันสำหรับการประกอบอาชีพ และเที่ยวเล่นอยู่ริมถนน คำว่าเด็กข้างถนนแสดงให้เห็นถึงการเน้นย้ำถึงการมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับพื้นที่สาธารณะริมถนนซึ่งเป็นทั้งบ้าน แหล่งรายได้ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และทำกิจกรรมต่างๆในชีวิต และมุ่งเน้นเด็กที่ออกจากบ้านแยกจากครอบครัวของตนเองมาใช้ชีวิตที่ริมถนนเป็นผู้หาเลี้ยงดูแลตนเองในทุกๆด้านทั้งความต้องการทางร่างกายและจิตใจ (วันดี กริชอนันต์, 260)

สัมพันธ์ งามสง่า และลำภู สุภารส (2546) ได้ให้ความหมายคำว่า “เด็กเร่ร่อน” ว่าหมายถึง เด็กที่อาศัยอยู่กับครอบครัวหรือไม่ก็ตาม ที่ออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนตามสาธารณะสถานต่างๆ ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งที่แน่นอน ดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปวันๆ โดยการรับจ้าง ขอดทาน ลักขโมย และให้ความหมายเด็กเร่ร่อนรวมถึง เด็กที่ไม่มีครอบครัว เป็นเด็กที่หนีออกจากบ้านซึ่งตรงกับ ความหมายในภาษาอังกฤษว่า Runaway หรือ เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัว และเร่ร่อนไปตามถนนหรือที่สาธารณะ เช่น ตลาด สะพานลอย ป้ายรถเมล์ สถานีขนส่ง เป็นต้น อาจเร่ร่อนตามลำพัง หรือเป็นกลุ่มแก๊งค์ ดำรงชีวิตให้อยู่รอดไปวันๆ โดยการขอดทาน รับจ้างเล็กๆน้อยๆ ลักขโมย หรือขายบริการทางเพศ

Human Rights Watch ให้ความหมาย “เด็กเร่ร่อน” (street children) ว่าหมายถึง เด็กที่มีถิ่นเป็นบ้านแท้ๆ ของตนเองมากกว่าการมีครอบครัว ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนนอกจากได้รวมถึงคนไร้บ้าน (homeless) หรือคนที่ไม่มีครอบครัว เด็กเร่ร่อนยังรวมถึงเด็กที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มีการปกป้องไม่มีการดูแลเลี้ยงดูจากผู้ปกครองอีกด้วย

นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนยังหมายถึง เด็กในความเสี่ยง (Children at risk) ซึ่งถูกแทนที่ด้วยคำว่า เด็กในความต้องการ (children in need) ซึ่ง UNICEF ได้กำหนดว่าหมายถึงเด็กซึ่งอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้าย (children in especially difficult circumstances) หรือย่อได้ว่า CEDC (Kapadia, 1997) และหมายถึงเด็กที่ต้องการการปกป้องเป็นพิเศษ (children in need of special protection) หรือ CNSP ทั้งนี้ เด็กในความเสี่ยงในเมือง (urban children at risk) จะมีแนวโน้มว่าเป็นเด็กเร่ร่อนที่ทำงานตามท้องถนน (Valentin, 1999) ทั้งนี้ Stephens (1995) ได้มองว่าเด็กเร่ร่อนเป็นความเสี่ยง (the risk) หรือเป็นคนที่อยู่นอกพื้นที่ (out of place) หรือคนอยู่นอกคนกลุ่มใหญ่ที่ควรจะถูกควบคุมหรือถูกกำจัด เป็นคนที่ก่อวาทกรรมของสังคม และเป็นคนที่ก่อการจลาจล (inchoate rebellion) (Scheper-Hughes & Hoffman, 1998; 383) ที่เห็นได้ชัด

กล่าวโดยสรุป คำว่า “เด็กข้างถนน” หรือ “street children” จึงหมายถึง เด็กทุกคนที่อาศัยและ/หรือ ทำงานบนถนน จะอยู่คนเดียวหรืออยู่กับเด็กๆ ที่เหมือนกัน นอนใต้สะพาน หรือ ในสถานีรถไฟ และจะกินอาหารที่ซื้อด้วยเงินที่ตัวเองหามาได้ (Cristina Szanton Blanc, 1994) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าใกล้เคียงกับคำนิยามของ “คนไร้บ้าน” (homeless) ซึ่งโดยทั่วไปจะหมายถึงคนที่ไม่มียี่ออยู่ของตนเอง

(2) ลักษณะของเด็กเร่ร่อน

เด็กเร่ร่อนถูกมองเห็นว่าเป็นเด็กที่อยู่บนถนน ทำงานบนถนน หรืออยู่กับครอบครัวที่อาศัยบนถนน รวมทั้งเป็นแรงงานเด็กที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศที่อาจทำงานตามท้องถนนในเวลากลางวัน และกลับบ้านในเวลากลางคืน หรืออาจยึดถนนเป็นที่อยู่ทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืนโดยปราศจากการติดต่อจากครอบครัวแต่จะอยู่อาศัยตามตึกร้าง บริเวณใต้สะพานและในสวนสาธารณะ ทั้งนี้ จากการสำรวจเด็กเร่ร่อน 100 ล้านล้านคนทั่วโลก พบว่า จำนวนเด็กเร่ร่อนนั้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 40 ของเด็ก เร่ร่อนจำนวนดังกล่าวเป็นเด็กเร่ร่อนที่ไร้ที่อยู่ที่ออกทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองหรืออยู่กับพ่อแม่ ร้อยละ 60 จากจำนวนดังกล่าวเป็นเด็กเร่ร่อนที่มีบ้านแต่ออกมาทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว

เพศ

โดยทั่วไป เด็กเร่ร่อนเพศชายจะมีจำนวนมากกว่าเด็กเร่ร่อนเพศหญิง ดังเช่น ในประเทศโคลัมเบียซึ่งพบว่า ร้อยละ 75 ของเด็กเร่ร่อนทั้งหมดในประเทศโคลัมเบียเป็นเพศชาย และร้อยละ 25 ของเด็กเร่ร่อนทั้งหมดในประเทศโคลัมเบียเป็นเพศหญิง (Aptekar, 1988; Felsman, 1981)

เช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนในประเทศเอธิโอเปียที่พบว่า ร้อยละ 75 ของเด็กเร่ร่อนทั้งหมดในประเทศเอธิโอเปียเป็นเพศชาย และร้อยละ 25 ของเด็กเร่ร่อนในประเทศเอธิโอเปียเป็นเพศหญิง (UNICEF, 1993) ในทางเดียวกัน ลักษณะเด็กเร่ร่อนในเอเชียถูกพบว่า จำนวนเด็กเร่ร่อนชายจะมีมากกว่าจำนวนเด็กเร่ร่อนหญิงโดยเด็กเร่ร่อนหญิงอยู่ในสัดส่วนของการทำงานบ้านซึ่งมีแนวโน้มที่จะโดนล่วงละเมิดทางเพศ

สาเหตุที่สัดส่วนเด็กเร่ร่อนชายมีมากกว่าเด็กเร่ร่อนหญิงดังกล่าว ทั้งนี้ เนื่องจาก จำนวนเด็กเร่ร่อนหญิงซ่อนอยู่ในแรงงานที่มองไม่เห็นซึ่งหมายถึงการทำงานตามสถานที่ต่างๆที่ปรากฏให้เห็นน้อยกว่า เช่น การทำงานตามโรงแรมหรือทำงานในบ้ำ นส่วนตัว แตกต่างจากการทำงานของเด็กเร่ร่อนชายที่ทำงานเป็นเด็กล้างรถ เด็กชักรองเท้า เป็นต้น นอกจากนี้ การที่เด็กเร่ร่อนหญิงทั่วโลกมีจำนวนน้อยกว่าเด็กเร่ร่อนเพศชายเป็นเพราะ เด็กเร่ร่อนหญิงได้แฝงตัวอยู่ในชนบท ดังจะพบได้ในประเทศเนปาลซึ่งถูกพบว่า ผู้หญิงจะทำงานอยู่ในบ้านมากกว่าผู้ชายในทุกช่วงอายุ ครอบครัวจะพึงพิงแรงงานจากเด็กผู้หญิงมากกว่าและพบว่าอัตราการเข้าโรงเรียนของเด็กหญิงยังต่ำกว่าเพศชายอีกด้วย (Acharya, 1982) ดังนั้น เด็กผู้หญิงจึงถูกห้ามไม่ให้ออกไปทำงานนอกบ้าน เช่นเดียวกับประเทศในแถบละตินอเมริกาซึ่งมีกา รพบว่า เด็กผู้หญิงจะถูกคาดหวังจากครอบครัวให้ทำงานบ้านและเลี้ยงน้อง (Connolly, 1990) ทั้งนี้ การที่เด็กเร่ร่อนหญิงมีจำนวนน้อยกว่าเด็กเร่ร่อนชายนั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองเป็นห่วงเรื่องอันตรายที่เด็กอาจพบจากการทำงานตามท้องถนน (Veale, 1993)

อายุและภูมิหลังทางครอบครัว

เด็กเร่ร่อนทั่วโลกส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 10-14 ปี ในทางกลับกัน เด็กเร่ร่อนที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปีพบว่ามีน้อยมาก เนื่องจากพ่อแม่ของเด็กจะไม่อนุญาตให้เด็กออกมาใช้ชีวิตตามท้องถนน (Chatterjee, 1992; Veale, 1993) อีกทั้งเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปียังไม่สามารถต่อสู้กับการทำงานเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ ได้ ส่วนเด็กเร่ร่อนในช่วงอายุ 14-15 ปี หรืออยู่ในช่วงวัยรุ่นพบว่าจะเริ่มละทิ้งการใช้ชีวิตเรียบง่ายเพียงหันมาสู่การมีพฤติกรรมกบฏของมากกว่าเด็กกลุ่มอายุอื่นๆ ทั้งนี้ ในหลายๆประเทศในหมู่ประเทศกำลังพัฒนาพบว่า เด็กเร่ร่อนมักมีอายุต่ำกว่า 16 ปี (Aboud, Samuel, Hadera & Addus, 1991) เช่นในประเทศอินเดียที่พบว่า จำนวนเด็กเร่ร่อนในช่วงอายุ 11-15 ปี มีมากถึงร้อยละ 40 ของเด็กเร่ร่อนชาวอินเดียทั้งหมด เด็กเร่ร่อนในช่วงอายุ 6-10 ปี พบร้อยละ 33 และเด็กเร่ร่อนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไปพบเพียงร้อยละ 27 ของจำนวนเด็กเร่ร่อนในประเทศอินเดียทั้งหมด

เด็กเร่ร่อนในเอเชียถูกพบว่า มักมาจากครอบครัวใหญ่ซึ่งมีจำนวนเด็กมากถึง 6-10 คน มาจากครอบครัวที่แตกแยก (broken family) นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนในเอเชียยังถูกพบอีกว่า เด็กเร่ร่อนจะออกมาทำงานเป็นระยะเวลา 6-16 ชั่วโมงและมีอาชีพที่หลากหลาย พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนจะผูกพันกับงานที่มีรายได้ต่ำ เช่น งานก่อสร้าง พ่อค้า แม่ค้า และคนเก็บขยะ (scavenger) อีกทั้งเด็กเร่ร่อนในเอเชียจะประสบกับความทุกข์ทางด้านจิตใจอันเนื่องมาจากความกดดันภายในครอบครัว การละเลย และการถูกทำร้ายภายในบ้านซึ่งส่งผลให้เด็กเหล่านั้นมีโอกาสในการพัฒนาตนเองได้ต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม การที่เด็กเร่ร่อนต้องออกมาใช้ชีวิตตามท้องถนน เด็กเร่ร่อนเหล่านี้ทำให้เด็กเร่ร่อนต้องเผชิญกับการต่อสู้และการกลั่นแกล้งจากเด็กเร่ร่อนที่โตกว่า เผชิญกับภาระที่รุนแรงจากตำรวจ การจับกุมอันเนื่องจากการกระทำผิดทางกฎหมายเล็กๆน้อยๆ และเผชิญกับความทรมาณ หรือการโดนทำร้ายจากผู้มีอำนาจต่างๆ

ส่วนเด็กเร่ร่อนในประเทศไทยในปัจจุบัน เด็กเร่ร่อนหรือเด็กข้างถนนสามารถเป็นสิ่งที่พบเห็นได้โดยทั่วไปตามที่ต่างๆในที่สาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานที่ชุมชนหรือในเขตเมืองที่มีผู้คนรวมตัวกันหนาแน่น เช่น ตลาด สถานีขนส่ง ป้ายรถเมล์ เป็นต้น เด็กเร่ร่อนเหล่านี้อาศัยความสะดวกสบายในเมือง อีกทั้งยังอาศัยสถานที่ที่มีผู้คนรวมตัวกันอยู่หนาแน่นนี้เป็นสถานที่หาเลี้ยงชีพเพื่อตนเองอยู่รอดด้วยการ ขอดทาน เก็บขยะขาย หรือหาอาหารเหลือจากผู้คนที่ความสงสารเมตตา อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของเด็กเร่ร่อนในสังคมเมืองไม่ได้เป็นไปในทางที่ดีนัก สังคมจะมองเด็กเร่ร่อน เด็กข้างถนนเหล่านี้ว่าเป็นเด็กที่สร้างปัญหา ความเดือดร้อนให้กับสังคม เป็นเด็กที่สกปรก เกะกะ ติดสาร เสพติด ซอบลักขโมย เป็นตัวเหตุให้สังคมไม่มีระเบียบ และเลือกใช้มาตรการจัดการกับเด็กเร่ร่อนที่เป็นปัญหาให้กับสังคม ด้วยวิธีการกวาดจับเด็กไปส่งสถานสงเคราะห์ตามที่ต่างๆ ดังเช่น ในเขตกรุงเทพมหานคร สถานสงเคราะห์ที่ทำหน้าที่เป็นสถานที่สงเคราะห์เด็กจะเป็นสถานแรกรับ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี หรือ สถานแรกรับย่านพญาไท เป็นต้น เพื่อควบคุมความประพฤติ ชัดเกล้าอบรมค่านิยมที่ดี รวมทั้งประกาศหาผู้ปกครองมารับเด็กไปดูแลต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเด็กเร่ร่อนในปัจจุบันนับว่าได้มีความซับซ้อนมากขึ้นโดยเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทั้งนี้ ปัญหาเด็กเร่ร่อนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับความยากจนและการเคลื่อนย้าย ระดับของความซับซ้อนของปัญหาเด็กเร่ร่อน ระดับนี้แสดงให้เห็นถึงการเร่ร่อนในลักษณะชั่วคราว นั่นคือ เด็กเร่ร่อนจะอยู่กับครอบครัวหรืออยู่

โรงเรียนสลับกับการเร่ร่อนหาเงินตามท้องถนนเพื่อหารายได้เล็กๆน้อยๆ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในฉบับแรกๆ ที่ผลักดันให้คนในชนบทอพยพเข้ามาในเมืองเพื่อต่อสู้ความยากจนเพื่อหาชีวิตที่ดีกว่าในเมือง ผลักดันครอบครัวของเด็ก เร่ร่อนจะย้ายถิ่นฐานเข้ามาในเมืองและเด็กก็จะแยกตัวออกไปจากครอบครัวในบางโอกาสเพื่อหารายได้

ระดับความเปราะบางของความสัมพันธ์ ความซับซ้อนของปัญหาเด็กเร่ร่อนในระดับนี้มีสาเหตุมาจากปัญหาในสถาบันพื้นฐานของสังคม เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียน ที่ขาดความเข้าใจเด็ก ใช้กำลังเข้าแก้ไขปัญหา สถานการณ์เคร่งเครียด แข่งขันในระบบการศึกษาประกอบกับความเข้มงวด ความห่างเหินกันภายในครอบครัว ทำให้เด็กเกิดการต่อต้านและหนีออกมาบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อนในที่สุด

ระดับความซับซ้อนของปัญหาระดับสุดท้าย ได้แก่ ระดับความรุนแรงของอาชญากร บนท้องถนน ในระยะนี้ แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวกันเป็นแก๊ง (Gang) ของเด็กเร่ร่อนตามถนนมีระบบวัฒนธรรมของกลุ่มเด็กเร่ร่อนของตนเองอย่างชัดเจนที่มักสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม มีอาชีพที่เป็นภัยและอันตรายต่อสังคม ปัญหาเด็กเร่ร่อนในระดับนี้มักจะนำไปสู่การแก้ปัญหา การจัดการกับเด็กเร่ร่อนด้วยวิธีการที่รุนแรง ดังเช่น ในประเทศไทยที่บางจังหวัดมีการเลือกใช้วิธีการกวาดล้างเด็กเร่ร่อนเพื่อแก้ปัญหาโรคเอดส์หรือเพื่อลบภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาลงานสำคัญต่างๆ เป็นต้น (สมพงษ์ จิตระดับ, 2538)

(3) ประเภทของเด็กเร่ร่อน

UNICEF (1984) แบ่งประเภทของเด็กเร่ร่อนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. เด็กเร่ร่อนซึ่งถูกความยากจนผลักดันให้ออกมาทำงานหารายได้ให้ครอบครัว เด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้จะทำงานทั่วไป ได้แก่ งานชั่วคราวทำ ขายล็อตเตอรี่ ขายหนังสือพิมพ์ นิตยสาร อาหารหรือหมากฝรั่ง และกลับบ้านในเวลากลางคืน เมื่อมีเวลาว่าง (part-time) เด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้จะเข้าเรียน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนประเภทนี้ถูกเรียกได้ว่า “children on the street”

2. เด็กเร่ร่อนที่ยึดถนนเป็นที่อยู่อาศัย หรือเรียกว่า “children of the street” เด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้จะมีวิถีชีวิต มีกิจกรรมที่ยึดติดกับถนนคล้ายกับเด็กเร่ร่อนในประเภท “children on the street” แต่เด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้จะมีการติดต่อกับครอบครัวเป็นครั้งคราวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เด็ก

เร่ร่อนในกลุ่มนี้ได้หมายถึง เด็กกำพร้า (orphans) เด็กที่หนีออกจากบ้าน (runaways) เด็กผู้ลี้ภัย (refugees) และเด็กอื่นๆที่ไม่มีการติดต่อกับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลอย่างใกล้ชิดอีกด้วย

3. เด็กเร่ร่อนที่ถูกละทิ้ง หรือ “abandoned children” เด็กเร่ร่อนประเภทนี้จะตัดขาดจากครอบครัวและออกมาใช้ชีวิตของตนเองเพื่อตอบสนองทางด้านจิตใจและตอบสนองทางด้านวัตถุ

Ebigbo (1988) ได้แบ่งประเภทเด็กเร่ร่อนกว้างๆ เป็นสองกลุ่ม ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่ไม่นอนตามท้องถนนแต่จะกลับบ้านตอนกลางคืน และเด็กเร่ร่อนที่อยู่ใช้ชีวิต และทำมาหากินตามท้องถนน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตามลักษณะของการหาเลี้ยงชีพของเด็กเร่ร่อน โครงการปันรัก เพื่อเด็กเร่ร่อนได้แบ่งเด็กเร่ร่อนสามารถแบ่งออกตามออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มเด็กเร่ร่อนขอทาน กลุ่มเด็กเร่ร่อนประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่มีอายุน้อย หรือเพิ่งออกมาเร่ร่อนมาไม่นาน ดังนั้น เด็กกลุ่มนี้จะยังไม่มีควมชัดเจนต่อสังคม นอกจากนี้ กลุ่มเด็กเร่ร่อนขอทานกลุ่มนี้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงตัวเองไปสู่ลักษณะอื่นๆ

2. กลุ่มออกแรงและประกอบอาชีพ เด็กกลุ่มนี้จะเป็นเด็กที่หาทางออกด้วยการรับจ้างทำงานและนับว่าจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดี เป็นกลุ่มที่เปลี่ยนงานบ่อยมาก ทั้งนี้ เพราะไม่ชอบให้โดนกดขี่ด้วยค่าจ้างที่น้อย หรือได้รับงานมาก และเป็นกลุ่มเด็กที่มีอิสระสูง

3. กลุ่มแก๊งกวนสังคม กลุ่มเด็กประเภทนี้มีประสบการณ์ในการเร่ร่อนมากจะทำตัวเป็นหัวหน้าแก๊ง มีอิสระสูงเป็นตัวของตัวเองสูง มั่วสุม ใช้เด็กเล็กเป็นสมุนในการใช้งานและมักตกเป็นเครื่องมือของผู้ใหญ่

4. กลุ่มขายบริการทางเพศ กลุ่มเด็กเร่ร่อนที่ขายบริการทางเพศนี้จะมีทั้งที่เป็นเด็กหญิงและเด็กชายและจะพบมากในกลุ่มเด็กชายซึ่งอาจอยู่ตามบาร์เกย์ หรือเป็นอิสระ นอกจากนี้ กลุ่มเด็กเร่ร่อนนี้อาจอยู่ในสังกัดหรือเป็นอิสระก็ได้

(4) สาเหตุของเด็กเร่ร่อน

สัมพันธภาพในครอบครัว และลำภู สุภารส (2546) สรุปสาเหตุที่ทำให้กลายเป็นเด็กเร่ร่อน ว่า ได้แก่

สาเหตุจากทางครอบครัว

การขยายตัวของสังคมเมืองที่ผลักดันให้เกิดการเป็นครอบครัวเดี่ยวแทนที่การเป็นครอบครัวขยายนั้นนำไปสู่ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เห็นห่าง ขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในที่สุด ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดในครอบครัวอันเนื่องมาจากความกดดันจากระบบเศรษฐกิจที่ทำให้ครอบครัวต้องต่อสู้ดิ้นรนและการขาดความรักความอบอุ่นส่งผลให้เด็กหันเหชีวิตออกไปอยู่นอกบ้านชั่วคราว จนนำไปสู่การเร่ร่อนอย่างถาวรในที่สุด ดังเช่นใน San Jose, Costa Rica ที่พบว่า เด็กเร่ร่อนร้อยละ 78 มาจากครอบครัวเดี่ยว หรือไม่มีพ่อแม่ (Valverde & Lusk, 1989) และในตัวอย่างจาก Lusk และทีมงาน (1989) ซึ่งพบว่า ร้อยละ 44 ของเด็กเร่ร่อนดังกล่าวมาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่ ร้อยละ 20 อยู่กับพ่อแม่ และร้อยละ 36 ของเด็กเร่ร่อนดังกล่าวอยู่กับญาติหรืออยู่กับเด็กเร่ร่อนคนอื่น ๆ

นอกจากนี้ การทะเลาะ กระทบ หรือการใช้เด็กให้ตกเป็นเครื่องมือทางอารมณ์ เป็นที่รองรับความรุนแรงทางร่างกายและเป็นเครื่องมือทางเพศในครอบครัวก็ส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อนเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนที่เป็นวัยรุ่นหรือเด็กเร่ร่อนมีอายุประมาณ 16 และ 17 ปี ทั้งนี้เด็กจะรู้สึกต่อต้าน กลัวความรุนแรงภายในบ้านและจึงตัดสินใจหนีปัญหาต่างๆ และแยกตัวออกจากบ้าน แยกตัวจากเพื่อน และเพื่อนบ้านออกมาเร่ร่อน จนในที่สุดพบว่าเด็กจำนวนไม่น้อยตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมและการใช้แรงงานแบบผิดๆ (homeless in contemporary)

จากการศึกษาเด็กเร่ร่อนหญิงในประเทศเฮติอียิป จำนวน 25 คน จากการสัมภาษณ์จำนวน 69 คน พบว่า สาเหตุที่เด็กออกจากบ้านเป็นเพราะความรุนแรงในบ้าน ทั้งนี้จากการศึกษาจากจำนวนเด็กเร่ร่อนดังกล่าว เด็กจะได้รับความรุนแรงจากแม่ของตนเอง 11 คน ได้รับความรุนแรงจากแม่เลี้ยง 10 คน จากพ่อเลี้ยง 1 คน และพบว่านอกจากรูปแบบการทำร้ายเด็กเป็นการตีแล้ว ความรุนแรงที่พบยังรวมถึงการทะเลาะกัน การดูถูกรังแก การให้ทำงานหนัก การไม่เอาใจใส่ และการทำร้ายร่างกาย

ระบบเศรษฐกิจภายในครอบครัว

การพัฒนาประเทศที่เป็นไปอย่างไม่สมดุลระหว่างเขตชนบทและเขตเมืองได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวยากจนและต้องต่อสู้กับการประกอบอาชีพที่ให้รายได้ต่ำหรือทำการเกษตร อีกทั้งยังส่งผลให้ครอบครัวไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน หรือไม่มีโอกาสส่งให้ลูกของตนได้รับโอกาสทางการศึกษาจนผลักดันให้เด็กออกมา จากครอบครัวมาเป็นเด็กเร่ร่อนหรือย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่

เมืองเพื่อแรงงานชายแรงงาน หรือขายบริการ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนอันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจใน
ครอบครัวสามารถพบได้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกโดยมักจะเกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้นๆ

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเด็กเร่ร่อนอันเนื่องมาจากระบบ
เศรษฐกิจภายในครอบครัว กล่าวคือ ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศหนึ่งที่เติบโตอย่างรวดเร็ว
โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงการบริหารประเทศในปี 1975 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเมือง Metro Manila
ให้กลายเป็นเมืองศูนย์กลางที่พร้อมจะกระจายความเจริญเข้าสู่เมืองต่างๆ 4 เมือง ได้แก่ Manila
Pasay Caloocan และ Quezon จนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิตและพื้นที่
เมืองเป็นอย่างมาก เกิดความแตกต่างทางสังคมระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท เกิดความไม่
เท่าเทียมกันทางรายได้ อันเป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน อีกทั้งความเป็นเมืองยังดึงดูดให้เกิด
การหลั่งไหลของผู้คนตลอดจนเด็กเร่ร่อนเข้ามาในเมืองมากขึ้นจนสภาพภายในเมืองจึงกลายเป็น
เมืองที่เต็มไปด้วยเด็กเร่ร่อนที่อพยพเข้ามาและเต็มไปด้วยผู้ที่อพยพจำนวนมากที่เข้ามาหางานทำ
ตั้งแต่ งานในโรงงานอุตสาหกรรม งานเกี่ยวกับการค้าขายต่างๆ งานท่องเที่ยวไปจนถึงการเป็น
โสเภณี

นอกจากนี้ ประเทศอินเดียก็เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้เห็นสาเหตุระบบเศรษฐกิจภายใน
ครอบครัวของเด็กเร่ร่อน กล่าวคือ ภายหลังจากการปฏิรูประบบเศรษฐกิจในปี 1991 จากวิกฤต
เศรษฐกิจโลกนั้น ประเทศอินเดียได้เปิดประเทศให้กลายเป็นเสรีเพื่อให้ประเทศอื่นๆ เข้ามาลงทุน
พร้อมกับการนำเข้ามาของเทคโนโลยีจำนวนมาก ความเจริญทางเศรษฐกิจและวิทยาการอันทันสมัย
ซึ่งทำให้อัตราการตายของประชากรอินเดียลดลงไปแต่ไม่ทำให้ประชากรเด็กลดลง และผลักดัน
ครอบครัวเกิดความยากจนนั้นได้ดึงดูดให้เด็กและครอบครัวในชนบทเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน
กระจุกตัวในพื้นที่ชุมชนเล็กๆ (slum) หรือเร่ร่อนหาที่อยู่ชั่วคราวและหางานทำ เด็กและครอบครัว
ในชนบทเคลื่อนย้ายเข้ามาเหล่านี้ จะประสบปัญหาการไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอ การไม่ได้การ
บริการทางสุขภาพที่ดีและการทำงานที่ไม่ได้รับเกียรติในสังคม (marginal occupation) หรืองานที่
ได้รับค่าจ้างต่ำ ทั้งนี้ เด็กจะถูกผลักดันให้ออกจากโรงเรียนเพื่อมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว และ
เผชิญกับความเสี่ยงทาง สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ เช่น ขาดแคลนน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคขณะ
ทำงานในระหว่างวันจนเกิดเจ็บป่วย ต้องเผชิญกับการใช้แรงงานนอกระบบ (informal sector) ที่
ปราศจากค่าจ้างในงานแรงงานในบ้าน (domestic servant) หรือ งานรับจ้างทำงานทั่วไป (self-

employment) งานเป็นคนชนของ คนขายของ คนเก็บขยะไปขาย คนขับรถแท็กซี่ คนขายหนังสือพิมพ์ และขอทาน

ตัวเด็กเร่ร่อนเอง

เด็กที่มีนิสัยรักอิสระ ชอบเที่ยวเตร่ รักสนุก ชอบผจญภัย ตื่นเต้น ต้องการความสนใจจากเพื่อนต่างเพศ ติดเพื่อนมักตัดสินใจออกมาใช้ชีวิตนอกบ้าน หนีโรงเรียน จนในที่สุดเด็กจะตัดสินใจออกมาเร่ร่อนอย่างถาวร นอกจากนี้เด็กที่มีความบกพร่องทางสมอง ร่างกาย และจิตใจจะกลายเป็นเด็กเร่ร่อนเช่นกันเพราะ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสติปัญญาตั้งแต่กำเนิด จะถูกล่อลวงและถูกลักพาตัวให้มาทำงาน หรือเป็นขอทานง่ายกว่า

โรงเรียน

โรงเรียนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กออกมาเร่ร่อน เนื่องจาก เด็กที่ออกมาเร่ร่อนไม่พอใจครูที่โรงเรียนที่ไม่เข้าใจเด็ก ชอบดุด่าและลงโทษเด็ก การเบื่อโรงเรียน การได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดีจากโรงเรียนเหล่านี้และการขาดแคลนค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาของเด็กทำให้เด็กออกมาเร่ร่อน

สภาพแวดล้อมรอบๆตัวเด็ก

เมื่อเด็กเจอสภาพปัญหาความขัดแย้งในบ้านและรอบข้างที่มีแต่ความวุ่นวาย หรืออยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ขาดการอบรมให้รู้จักความรับผิดชอบต่างๆ สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่มีศีลธรรม มีค่านิยมทางวัตถุ หรือวัฒนธรรมต่างชาติ รวมทั้งมีสื่อมวลชนที่เร่งให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น (นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม , 2536) และการมีการชักชวนของเพื่อนๆ เด็กจะหันไปสู่การใช้วิธีการบรรเทาความเครียดที่พึงพิงสิ่งยั่วยุต่างๆ อันได้แก่ การเข้าไปอยู่ตามสวนสนุก ร้านเกมส์ โรงภาพยนตร์ เข้าไปอยู่ในกลุ่มเพื่อนมากขึ้นและเร่ร่อนไปในสภาพแวดล้อมต่างๆ จนเด็กเหล่านี้กลายเป็นเด็กเร่ร่อนในที่สุด

เด็กเร่ร่อนในประเทศฟิลิปปินส์ในปี .ศ. 1990 สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุในการออกมาเร่ร่อนของเด็กเนื่องด้วยการมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี กล่าวคือ จากปรากฏการณ์ในปี .ศ. 1990 ของประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งประสบกับภัยทางธรรมชาติครั้งใหญ่ อันได้แก่ แผ่นดินไหว พายุไต้ฝุ่น และภูเขาไฟระเบิด นั้นได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจนส่งผลกระทบต่อจังหวัดหลังไหหลำเข้าสู่ตัวเมือง Metro Manila มากขึ้นจนเมืองใหญ่กลายเป็นแหล่งของ

ปัญหาอาชญากรรม ความรุนแรง และโสเภณีมากมาย นอก จากนี้ เนื่องจากการขาดแคลนช่องทางในการทำมาหากินของหลายๆครอบครัวอันเนื่องจากสภาพแวดล้อมเสี่ยงภัยดังกล่าว พร้อมกับนโยบายของทางรัฐบาลที่สนับสนุนการส่งออกแรงงาน ประชากรจึงเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศเพื่อไปหางานทำ ทั้ง/ละเลยเด็กๆในเมืองผลักดันให้เด็กๆ เร่ร่อนออกนอก บ้านหาที่พัก ภายใต้อ้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษ และการขาดแคลนระบบสาธารณสุขที่เพียงพอ เด็กเร่ร่อนจะหาออกงานทำเลี้ยงชีพเล็กๆ น้อยๆ ดังเช่น ขายนุหรี การขายลูกอม ในขณะที่เด็กเร่ร่อนที่โตกว่าหรืออยู่ในช่วงอายุ 6-18 ปี จำต้องออกจากโรงเรียนเพื่อมาขายของและรับจ้าง เล็กๆน้อยๆ ตลอดจนได้มีเด็กเร่ร่อนจำนวนหนึ่งนอกจากการหลบหนีจากงานและหาเลี้ยงชีพเองคนเดียวหรือร่วมกับเพื่อนอีกด้วย เด็กเร่ร่อนเหล่านั้นได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่มีบ้านเป็นของตัวเอง แต่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ออกมาทำงานนอกบ้าน (Full-time) เด็กเร่ร่อนที่มีอาชีพที่ใช้ทักษะน้อย หรืออยู่ในวงจรรยาชญากรรม เช่น การเป็นนักต้มตุ๋น (Hawking) การคุ้ยขยะ (scavenging) การเป็นเด็กโบกรถ และการเป็นโสเภณี และเด็กเร่ร่อนที่เรียนและออกมาทำงานข้างนอกในช่วงกลางวันและเย็น

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านปัญหาครอบครัว ที่ผลักดันให้เด็กออกมาเร่ร่อนแล้ว สาเหตุด้านปัญหาเรื่องข้อมูลข่าวสารและสาเหตุอื่นซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผลักดันให้เด็กออกมาเร่ร่อนอีกด้วย กล่าวคือ การที่พ่อแม่ของเด็กหรือเด็กได้รับข้อมูลข่าวสารจากคนในหมู่บ้านหรือในชุมชนเดียวกันเกี่ยวกับการเข้ามาประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ เป็นงานที่รายได้ดี มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากกว่า พร้อมทั้งมีสวัสดิการที่ดีสำหรับตนเองและครอบครัว ทำให้ตนเองเข้าเมืองไปทำงานและเผชิญสภาพชีวิตแบบเร่ร่อน (อังคนุรักษ์ แกรกรกระโทก และสถาพร รัตนไชย , 2546) นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนยังเกิดจากสาเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจซึ่งได้แก่ การถูกทอดทิ้งระหว่างการเดินทาง หรือท้องเที่ยว และการตายของผู้ปกครอง (Cristina Szanton Blanc, 1994)

(5) เด็กเร่ร่อนกับความเสี่ยงในสังคม

เด็กเร่ร่อนมักจะพบกับสภาพแวดล้อมที่รุนแรงและเป็นเหยื่อของอาชญากรรมรูปแบบต่างๆ พบกับการติดเชื้อจากโรคร้ายอันเนื่องมาจากการมีสภาพแวดล้อมที่เสี่ยง ประสบกับการขาดโอกาสทางการศึกษา และต้องมาต่อสู้ให้รอดพ้นจากความหิวและอันตรายรอบตัว อันตรายจากงานเสี่ยง การเป็นโสเภณีหรือการโดนล่อลวงละเมิดทางเพศ การกระทำ ความรุนแรง โดยตำรวจ การกักขัง และการค้ายาเสพติด

เด็กเร่ร่อนในขบวนการค้ามนุษย์ (trafficking)

การค้ามนุษย์ ตามพิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ ได้นิยามคำว่า “การค้ามนุษย์” ว่าหมายถึง “การเป็นธุระจัดหา ขนส่ง ส่งต่อ ให้ที่ซ่อนเร้นพักพิง รั้งไว้ซึ่งบุคคล โดยใช้วิธีบังคับขู่เข็ญ ลักพาตัว ฉ้อฉล อุบายหลอกลวง ใช้อำนาจผิดทำนองคลองธรรมหรือใช้แสวงหาผลประโยชน์จากสภาวะเสี่ยงของบุคคล หรือการรับ หรือให้เงินเพื่อให้ได้มาซึ่งความยินยอมของบุคคลที่มีอำนาจเหนืออีกบุคคลหนึ่ง โดยทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อแสวงหาประโยชน์ การแสวงหาประโยชน์ หรืออย่างน้อยที่สุดพึงรวมหมายถึงการแสวงหาประโยชน์เพื่อการค้าประเวณีจากผู้อื่นหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่นๆ การใช้แรงงานบังคับหรือบังคับให้บริการ การใช้ทาสหรือแนวปฏิบัติที่คล้ายกับการใช้ทาส การสร้างภาระจำยอมหรือการตัดชิ้นส่วนอวัยวะ ” (UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Woman and Children 2000)

ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนได้เผชิญกับความเสี่ยงในขบวนการค้ามนุษย์ในลักษณะการล่อลวงเข้าสู่ขบวนการโสเภณี การเป็นขอทานตลอดจนการล่อลวงให้ไปทำงานต่างๆ ที่เสี่ยงต่อการทารุณกรรมในรูปแบบต่างๆ

อมรวิชัย นาครทรรพ (2550) ซึ่งให้เห็นว่า บริเวณชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า กัมพูชา ลาว ที่เป็นเขตเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว แหล่งการพนัน ยาเสพติดนั้นก่อให้เกิดขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติที่มีการนำผู้หญิง และเด็กเข้าสู่ขบวนการโสเภณีและขอทานเด็กใน เขตลุ่มแม่น้ำโขงที่ไหลผ่าน 4 ชาติ เด็กเล็กชาวอาข่า ไทยใหญ่ หรือกะเหรี่ยง หรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ยากจนจะถูกล่อลวง ถูกบังคับให้ผู้ปกครองขายเด็กเหล่านี้ให้กับนายหน้าเพื่อนำไปเลี้ยง และบังคับให้ออกเร่ร่อนเป็นขอทานนอกกฎหมายและเป็นการยากที่จะหลุดพ้นจากระบบการค้ามนุษย์เหล่านี้ได้

เด็กเร่ร่อนกับการกระทำผิด (delinquency) และยาเสพติด (drugs)

ในปัจจุบัน เด็กเร่ร่อนจำนวนไม่น้อยได้กลายเป็นผู้เสพและติดยาบ้า และเป็นเครื่องมือในขบวนการค้ายาบ้า โดยเด็กเร่ร่อนจะเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของขบวนการค้ายาเสพติด เพราะเด็กเร่ร่อน เหล่านี้ถูกชักจูงง่ายด้วยการเสนอให้วัตถุ สิ่งของ รายได้เงินทอง และยาเสพติดฟรี เด็กเหล่านี้จะกลายเป็นเหยื่อ เป็นเครื่องมือของระบบตลาด และตกเป็นเหยื่อในการป้องกันให้ผู้จำหน่ายรายใหญ่พ้นผิด

นอกจากเด็กเร่ร่อนจะกลายเป็นเครื่องมือในขบวนการค้ายาเสพติดแล้วยังพบว่า เด็กเร่ร่อนยังติดสารเสพติดประเภทสารระเหยจากกาวเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนที่ติดสารเสพติดมักอยู่ในช่วงอายุ 7-18 ปี ซึ่งเป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากลองสิ่งแปลกใหม่ และชอบอยู่ในกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน ทำให้กล้าที่จะทดลองสิ่งเสพติดต่างๆ ซึ่งมักจะหนีห่างจากเพื่อน และเรียนรู้วิธีการหลบหนีการจับกุมเพื่อให้พ้นผิดจากเพื่อน

จากการศึกษาถึงเด็กเร่ร่อนและยาเสพติด Lucchini (1993) พบว่า เด็กเร่ร่อนในประเทศบราซิล ร้อยละ 80 ติดยาเสพติดโดย เด็กเร่ร่อนที่มีอายุน้อยกว่าจะติดยาเสพติดประเภทสารระเหยจำพวกกาว แก๊สกระป๋อง น้ำยาขัดเงา ส่วนเด็กวัยรุ่นที่โตกว่าจะเสพยาเสพติดจำพวกโคเคน ทั้งนี้ ได้มีการพบว่าเด็กเร่ร่อนที่ติดยาเสพติดจะสามารถหยุดยาเสพติดได้ เช่นเดียวกับ เด็กเร่ร่อนใน Nairobi ที่พบว่าได้มีการควบคุมการเสพยาในหมู่เด็กเร่ร่อน (Dallape, 1988)

ในด้านการก่ออาชญากรรมของเด็กเร่ร่อน พบว่า เด็กเร่ร่อนได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากขึ้นเนื่องจากการก้าวเข้าสู่วัยรุ่นของเด็กเร่ร่อน (Aptekar, 1988; Felsman, 1981; Lusk, 1989) ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนในวัยเด็กจะพบว่ามีกิจกรรมของเล็กๆน้อยๆ เช่น ขโมยอาหารจากร้านค้า เป็นต้น ในขณะที่เด็กเร่ร่อนชายที่มีอายุมากกว่าจะก้าวเข้าสู่อาชญากรรมเต็มตัว เช่น การฉกกระเป๋า และการโจรกรรม การก่ออาชญากรรมของเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ทำให้เด็กต้องเผชิญหน้ากับตำรวจ หรือพบกับรูปแบบการบังคับควบคุมรูปแบบต่างๆ และถูกเรียกโดยตำรวจด้วยศัพท์ต่างๆ ที่สะท้อนถึงความเลวร้าย เช่น ในประเทศโคลัมเบีย จะเรียกเด็กเร่ร่อนว่า “the plague” หรือ “dirty faces” ในประเทศเอธิโอเปีย จะเรียกเด็กเร่ร่อนว่า “vermin” หรือในประเทศคาเมอรูน จะเรียกเด็กเร่ร่อนว่า “mosquitoes” เป็นต้น

UNICEF (1993) ได้แบ่งกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่ประกอบอาชญากรรมออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประกอบอาชญากรรมเด็กโต (older child) และกลุ่มประกอบอาชญากรรมเด็กเล็ก (younger child) โดย กลุ่มประกอบอาชญากรรมเด็กโต ได้แก่ เด็กที่ขโมยเงิน หรือขโมยของมือสองต่างๆ และใช้ชีวิตฟุ่มเฟือยอันได้แก่ การดื่มเหล้า หรือสูบบุหรี่ ส่วนกลุ่มประกอบอาชญากรรมเด็กเล็กซึ่งพบว่ามีจำนวนมากกว่านั้น ได้แก่ เด็กเร่ร่อนที่ขโมยอาหารและเงินเพื่อนำมาซื้ออาหาร นอกจากนี้ ยังพบว่าเด็กเร่ร่อนชายในช่วงอายุ 13-15 ปี จะประกอบอาชญากรรมมากกว่าเด็กเร่ร่อนชายในกลุ่มอายุ 10-12 ปีถึงสองเท่า และพบว่า เด็กเร่ร่อนชายในช่วงอายุ 16-18 ปีจะถูกจำคุกและติดสารเสพติดมากกว่าเด็กเร่ร่อนชายในช่วงอายุ 11-15 ปี

อย่างไรก็ตาม ในประเทศโคลัมเบีย Lusk (1989) ได้มีแบ่งพัฒนาการของการประกอบอาชีพการออกเป็น 3 ระดับได้แก่ การประกอบอาชีพการออกในช่วงก่อนวัยรุ่น (pre-gamine) การประกอบอาชีพการออกในช่วงวัยรุ่น (gamine) และการประกอบอาชีพการออกในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (largos) กล่าวคือ การประกอบอาชีพการออกในช่วงก่อนวัยรุ่นนั้นพบว่า เด็กเร่ร่อนที่ประกอบอาชีพการออกจะอาศัยอยู่ที่บ้านแต่จะออกมาหารายได้เพิ่มให้ครอบครัวเป็นบางครั้งโดยการขโมยของเล็กๆน้อยๆ ส่วนการประกอบอาชีพการออกในช่วงวัยรุ่น จะพบว่า เด็กเร่ร่อนจะมีความสัมพันธ์กับที่บ้านเพียงเล็กน้อยแต่จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนถนน จะอาศัยกับเพื่อนเป็นแก๊งค์เด็กเร่ร่อนโดยมีการเช่าห้องเช่าและอาจมีการก่ออาชีพการออกเพื่อเลี้ยงตัวเองด้วย ในขณะที่การประกอบอาชีพการออกในช่วงวัยรุ่นตอนปลายนั้นจะพบว่า เด็กเร่ร่อนจะอยู่บนถนนเต็มตัวและก้าวไปสู่การเป็นอาชีพการออกผู้ใหญ่ (Lusk, 1989; 58-59)

เด็กเร่ร่อนกับการขายบริการทางเพศ (prostitution) และล่วงละเมิดทางเพศ (sexual abuse)

การขายบริการทางเพศในเด็กเร่ร่อนเกิดขึ้นในหลายประเทศ ไม่ว่าจะเป็น ประเทศเกาหลี เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย จนนับได้ว่าผลักดันให้ประเทศเหล่านี้กลายเป็นประเทศเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ผู้ขายบริการทางเพศส่วนใหญ่มักจะก้าวสู่อาชีพดังกล่าวตั้งแต่อายุประมาณ 14 ปี และมักเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาจากชนบทด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ หรือถูกครอบครัวผลักดันให้เข้าสู่การขายบริการทางเพศ

เด็กเร่ร่อนหญิง เด็กเร่ร่อนชายจะเข้าสู่ขบวนการซื้อขายทางเพศตั้งแต่เด็ก โดยเด็กเร่ร่อนหญิงจะขายบริการทางเพศให้กับลูกค้าที่หลากหลายและจะยึดอาชีพขายบริการทางเพศเป็นอาชีพหลักตามที่สาธารณะ และชองราคาถูกเมื่อเด็กเร่ร่อนเหล่านี้โตขึ้น ส่วนเด็กเร่ร่อนชายจะถูกพบว่าเป็นสินค้าทางเพศของชาวต่างชาติที่นิยมหลับนอนกับเด็ก (pedophile) การเด็กที่ออกจากบ้านเมื่ออายุเด็กเช่นนี้ทำให้เด็กเร่ร่อนไม่สามารถมีทางเลือกอื่นที่ทำให้ตนมีรายได้ ดังเช่น การเป็นลูกจ้าง ได้เลย เด็กเร่ร่อนจึงหันทางสู่การขายบริการทางเพศ โดยจะใช้สารเสพติดชนิดต่างๆ เพื่อให้ตนเองลืมความรู้สึกอายต่อการขายบริการทางเพศ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกทางเพศในระหว่างการร่วมเพศ และเพื่อให้ลืมปัญหาต่างๆ ในชีวิตของตน

นอกจากเด็กเร่ร่อนจะเสี่ยงต่อการเข้าสู่การขายบริการทางเพศแล้ว เด็กเร่ร่อนยังตกเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิดทางเพศอีกด้วย จากการศึกษาเด็กเร่ร่อนที่ Addis Ababa พบว่า เด็กเร่ร่อนหญิงอายุเฉลี่ย 13.8 ปีถูกข่มขืนโดยเด็กเร่ร่อนชายด้วยเหตุผลที่ว่า เด็กเร่ร่อนชายไม่มีเงินที่

จะซื้อบริการทางเพศและยังเป็นการลดโอกาสของการติดเชื้อเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จากหญิงบริการทางเพศ

สำหรับเด็กเร่ร่อนในประเทศไทย พบว่า เด็กเร่ร่อนไทยได้เดินทางมาจากหลายจังหวัด หลายภูมิภาคและมารวมตัวกันในกรุงเทพมหานครทั้งในบริเวณสะพานพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สนามหลวง หัวลำโพงเพื่อขายบริการทางเพศให้กับชายชาวไทยและต่างชาติเป็นครั้งคราว บางรายมีการเคลื่อนย้ายไปที่พัทยาซึ่งเป็นแหล่งที่ชาวต่างชาติที่นิยมนอนกับเด็กชายอยู่กระจุกตัวกัน เด็กเร่ร่อนจะได้รายได้เป็นจำนวนมากจากการขายบริการทางเพศให้กับชาวต่างชาติ ทั้งนี้ การเด็กเห็นว่าการขายบริการทางเพศถือเป็นงานที่หารายได้ง่าย ใช้เวลาน้อย และสบาย ไม่ต้องลำบากเหมือนอาชีพอื่นๆ เช่น การขายพวกมาลัย เซ็ดกระจกที่ได้เงินยากกว่า นั้นจะทำให้เด็กบางส่วนหันหน้าสู่การขายบริการทางเพศ นอกจากนี้เด็กเร่ร่อนที่มีการศึกษาต่ำ และไม่มีเอกสารหลักฐานใดๆของตนเอง ทั้งบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน หรือแม้แต่หลักฐานการศึกษาและเด็กเร่ร่อนผู้หญิงที่เร่ร่อนตามลำพังที่ถูกล่อลวงค้าทางเพศ หรือการโดนข่มขืนนำไปสู่การผันตัวเองไปขายบริการทางเพศอีกด้วย ทั้งนี้ ภายหลังจากได้รายได้จากการขายบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อนจะนำเงินที่ได้ไปซื้อสิ่งของที่ตัวเองต้องการ เอาเงินไปเลี้ยงเพื่อน และเดินทางเร่ร่อนไป- กลับ ระหว่างกรุงเทพฯ-พัทยาเมื่อต้องการเงินอีก เด็กบางส่วนมีแนวโน้มไปสู่การเลิกอาชีพนี้ เนื่องจากความรู้สึกเบื่อหน่ายและอายน ไม่อยากเสียศักดิ์ศรี และต้องการให้ชีวิตตัวเองดีขึ้นแม้ว่าความสัมพันธ์กับลูกค้าจะเป็นไปแบบด้านบวกมากกว่าด้านลบ หรือเป็นแบบอุปถัมภ์ก็อยู่ได้ ก็หรือให้ความช่วยเหลือเด็กด้านรายได้ในคราวที่เด็กเดือดร้อน ในขณะที่เด็กบางส่วน ไม่มีความกระตือรือร้น ผลักดันตัวเองให้พ้นจากสภาพความเป็นอยู่แบบนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเด็กไม่กล้าเผชิญหน้าต่อสังคมและหวาดกลัวต่อการได้รับบทบาใหม่

เด็กเร่ร่อนกับแรงงานเด็ก (child labor)

ได้มีการให้ความหมายเจาะจงว่าแรงงานเด็ก (child labour) หมายถึง เด็กทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 12 ปี ซึ่งทำงานเพื่อต้องการเงิน หรือเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-14 ปี ซึ่งทำงานเสี่ยงตลอดจนหมายถึงเด็กทุกคนที่ตกอยู่ในสภาพการทำงานที่เลวร้าย อันได้แก่ การทำงานหนักเยี่ยงทาส การถูกบังคับให้ไปทำงาน การเป็นโสเภณี การถูกล่อลวงให้ไปทำงานในอีกประเทศ ตลอดจนการถูกบังคับให้เข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมายหรืองานอันตรายต่างๆ ทั้งนี้ การที่เด็กเร่ร่อนเข้าสู่การเป็นแรงงานเด็กหรือไม่นั้น พิจารณาได้จากลักษณะงานที่ทำนั้นทำอันตรายต่อ สุขภาพเด็ก งานที่ทำทำให้เด็กไม่มีเวลาหรือไม่มีกำลังที่จะเรียนได้ ทำให้เด็กไม่มีเวลาพักหรือเล่น หรือเป็นงานเต็ม

เวลาที่เริ่มทำตั้งแต่อายุน้อยเกินไป และเป็นงานที่ต้องใช้ความรับผิดชอบมาก แต่เด็กเหล่านั้นจะ
ไม่ได้รับค่าจ้างที่ยุติธรรม และมาบั่นทอนศักดิ์ศรี และการเคารพตนเอง (self-esteem)

แรงงานเด็กจะทำงานทุกประเภท เช่น ทำงานตามโรงงาน ทำงานเป็นระยะเวลานาน และ
บ่อยครั้งพบว่า เด็กเหล่านี้ทำงานในที่ที่ไม่ได้รับแสงสว่างที่เพียงพอ และขาดอากาศบริสุทธิ์
นอกจากนี้ แรงงานเด็กยังรวมถึงแรงงานแอบแฝง (hidden labour) หรือการเป็นแรงงานที่มองไม่
เห็น (invisible labour) ซึ่งหมายถึงการทำงานในภาคเกษตรกรรมหรืองานตามท้องถนน

ทั้งนี้ เด็กทั่วโลกในช่วงอายุ 5-14 ปีจะเผชิญกับสภาพการทำงานหนักทุกวันโดยปราศจาก
โอกาสทางการศึกษาและการมีเวลาว่างเพื่อเล่นกับเพื่อนโดยร้อยละ 40 ของเด็กทั่วโลกเป็น
แรงงานเด็กในเอเชีย ร้อยละ 20 เป็นแรงงานเด็กในแอฟริกา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเด็กเร่ร่อนส่วนใหญ่ชอบการใช้ชีวิตอย่างอิสระ เร่ร่อนขอทาน เก็บขวด
พลาสติกของเก่า ขายของจากถังขยะ ตามสถานที่สาธารณะและย่านชุมชน อาทิ ตลาดสด
ห้างสรรพสินค้า ท่าขนส่ง มากกว่าการทำงานตามคำสั่ง ของนายจ้าง แต่ก็พบว่าได้มีเด็กเร่ร่อน
จำนวนหนึ่งออกมาชนบทเพื่อมาหางานทำเป็นงานบริการ หรืองานร้านค้า จนทำให้เด็กบางส่วน
ได้รับความรุนแรงทั้งที่มาจากนายจ้าง หรืออุบัติเหตุต่างๆ และการไม่สามารถต่อรองอัตราค่าจ้าง
ได้ และพบว่าเด็กบางส่วนได้ทำงานหนักเพื่อแลกกับอาหาร ที่พัก หรือ ค่าตอบแทนจำนวน
เล็กน้อยเพื่อส่งกลับบ้านเท่านั้น

ทั้งนี้สำหรับเด็กที่ทำงานหนักนั้น เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องเผชิญกับนายจ้างที่กดขี่จนทำให้เด็ก
ขาดความมั่นใจในตัวเอง ขาดโอกาสทางการศึกษาเล็กๆน้อยๆ และอาจต้องประสบการโดน
นายจ้างข่มขู่ซึ่งเป็นสาเหตุให้เด็ก นั้นๆ ผันตัวเองไปสู่การเป็นโสเภณีเด็กได้ นอกจากนี้ ระดับ
ความรุนแรงของปัญหาที่เด็กเผชิญนั้นยังแตกต่างกันออกไปตามระดับอายุและเพศ กล่าวคือ เด็ก
เร่ร่อนที่เด็กกว่าจะได้รับผลกระทบมากกว่าเด็กเร่ร่อนที่โตกว่า หรือเด็กเร่ร่อนวัยรุ่น ทั้งนี้เพราะ เด็ก
เร่ร่อนที่โตกว่าจะรับรู้ถึงความกดดันในครอบครัวอันเนื่องมาจากความเครียดทางด้านเศรษฐกิจอีก
ด้วย

เด็กเร่ร่อนกับการเป็นเหยื่อ (victims) ของระบบสถาบันและบุคคล

เนื่องจาก สังคมมักมองเด็กเร่ร่อนว่า คือเด็กที่สกปรก ขาดการอบรม สร้างปัญหาและ
ความเดือดร้อน ขอบดมกาวเปรียบเหมือนประชาชนนอกสังคมที่มักถูกสลายตาเหยียดหยาม ถูกไล่
ออกจากสถานที่สาธารณะบางแห่ง เด็กเร่ร่อนจึงตกเป็นฝ่ายถูกกระทำจากฝ่าย /หน่วยงานต่างๆ

ในเชิงกักกันเด็ก เพื่อดึงเด็กออกจากพื้นที่ หรือใช้เด็กเป็นเครื่องมือของการดำเนินงานด้านการช่วยเหลือต่างๆ ในวิธีการและรูปแบบที่แตกต่างกันไป เช่น ในบริเวณชายแดน เด็กเร่ร่อนจะถูกจับขัง กักกันเพื่อให้บริเวณนั้นๆ เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัย เด็กเร่ร่อน ดังนั้น เด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะตกเป็นเครื่องมือของสถาบันหรือกลุ่มบุคคล เช่น การกระทำความรุนแรงต่อเด็กโดยตำรวจ (police harassment) โดยปราศจากการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนอย่างจริงจัง

ในประเทศอินเดีย เด็กเร่ร่อนถูกพบว่า ได้ถูกทำร้ายอย่างผิดกฎหมายโดยการตี การทรมานและบางครั้งเด็กเหล่านี้โดนฆ่าด้วยเหตุผลทางด้านทัศนคติของตำรวจที่มีต่อเด็กเร่ร่อน เหตุผลด้านการคอร์ปชั่นอย่างแพร่หลายหรือการรีดไถเงินจาก เด็ก เหตุผลทางวัฒนธรรมของตำรวจที่มักใช้ความรุนแรง การขาดแคลนและการไม่มีประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย และการหย่อนยานในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนจะถูกมองว่าเป็นอาชญากรและเป็นกลุ่มที่ง่ายต่อการทำร้ายเพราะมีอายุน้อย ยากจน ถูกละเลยด้านสิทธิและปราศจากการปกป้องจากสมาชิกในครอบครัว ดังนั้น เด็กเร่ร่อนเหล่านี้จึงเสี่ยงต่อการโดนทำร้ายด้วยวิธีการตีเพื่อให้เด็กสามารถผิดโดยปราศจากการร้องเรียนอย่างเป็นทางการ

นอกจากนี้ การขาดอำนาจต่อรองโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหน่วยงานของรัฐ หรือไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึง จะได้รับของเด็กเร่ร่อนหรือการขาดหลักฐานที่สำคัญ เช่น บัตรประชาชน หรือไม่มีประสบการณ์ในการต่อรอง ไม่ทราบช่องทางการเข้าถึงบริการต่างๆ เด็กเร่ร่อนจึงมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐเป็นความสัมพันธ์เรื่องผลประโยชน์ หรือเป็นกลไกที่ใช้เด็กเป็นเครื่องมือเท่านั้น

เด็กเร่ร่อนกับปัญหาทางสุขภาพ

เด็กเร่ร่อนมักมีปัญหาทางสุขภาพและมีพฤติกรรมเสี่ยงที่นำไปสู่การมีสุขภาพทางสุขภาพสูง ปัญหาทางสุขภาพที่พบได้แก่ การมีน้ำหนักตัวน้อย การเตี้ยแคระ ภาวะทุพโภชนาการ (malnutrition) การเกิดโรคติดต่อทางผิวหนัง ตลอดจนเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่อาจพบตามท้องถนน ทั้งนี้ การที่เด็กเร่ร่อนตามท้องถนนอยู่แยกตัวจากครอบครัวเป็นอิสระ เด็กเร่ร่อนเหล่านี้จึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆอันส่งผลให้เกิดการคุกคามต่อสุขภาพได้กว่าเด็กทั่วไป อีกทั้งมีโอกาสในการเสพยาเสพติด หรือสารระเหยอื่นๆง่ายกว่า

จากการศึกษาเด็กเร่ร่อนในประเทศเคนย่า พบว่า เด็กเร่ร่อนประสบกับโรคต่างๆ ได้แก่ โรคติดต่อทางระบบหายใจ โรคติดต่อทางผิวหนังอันเป็นสาเหตุหลักของอันตรายทางสุขภาพ

นอกจากนี้ยังพบอันตรายจากการใช้ยาเสพติด และพบว่าเด็กเร่ร่อนจำนวนมากยังประสบกับภาวะทุพโภชนาการ (malnutrition) และมีน้ำหนักตัวน้อย (underweight) อีกด้วย

(6) แนวทางหรือมาตรการควบคุมเด็กเร่ร่อนในปัจจุบัน

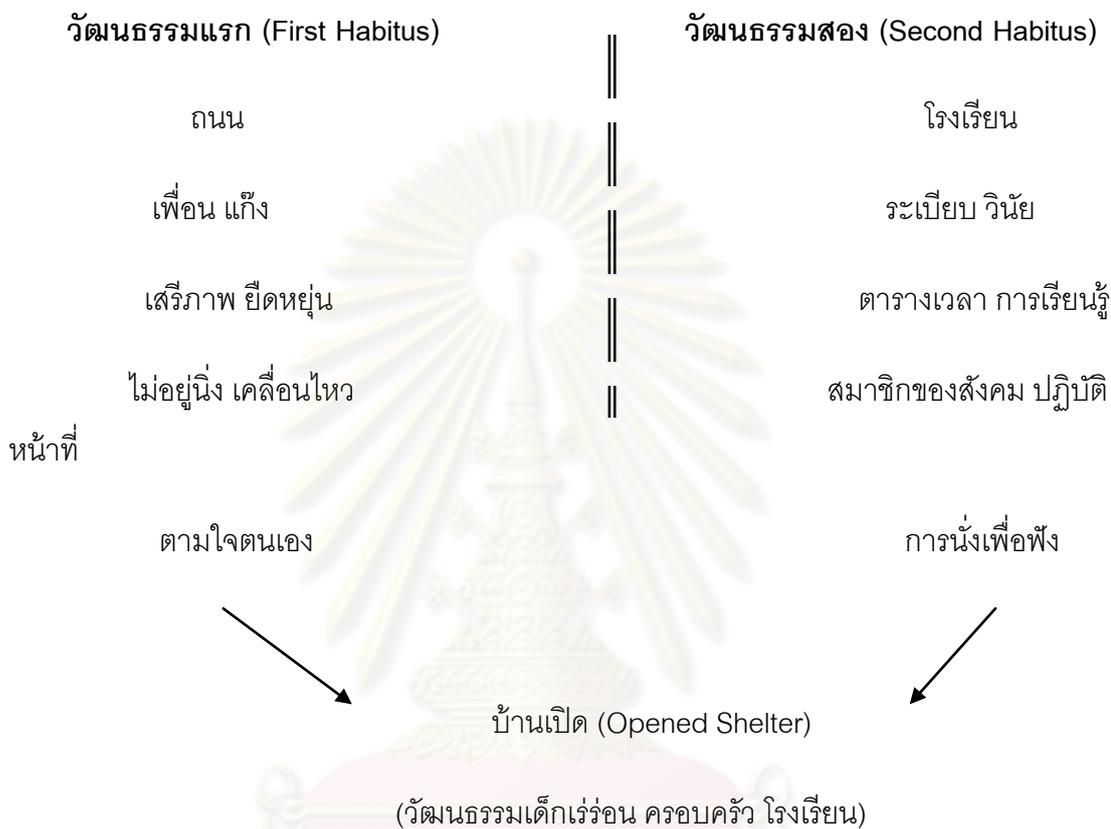
เนื่องด้วย ปัญหาเด็กเร่ร่อนเป็นปัญหาที่นับวันจะยิ่งมีความซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการใช้ความรุนแรง การลงโทษ หรือการใช้มาตรการที่เข้มงวดจำกัดพฤติกรรมของเด็ก นอกจากจะเป็นวิธีที่ทำให้เด็กเร่ร่อนเกิดการต่อต้าน ปฏิเสธแล้ว วิธีการดังกล่าวจะไม่ส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เป็นปัญหาระดับประเทศได้ ดังนั้น วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวที่เหมาะสมควรเป็นวิธีการที่เกิดจากการผสมผสานอย่างสอดคล้องกันระหว่างวัฒนธรรมแรก (First Habitus) และวัฒนธรรมที่สอง (Second Habitus) (สมพงษ์ จิตระดับ, 2538)

วัฒนธรรมแรก (First Habitus) หมายถึง วิธีการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนที่เริ่มจากการออกจากบ้านมาและเรียนรู้การใช้ชีวิตนอกบ้านให้สามารถอยู่รอดได้ในแต่ละวันด้วยการหารายได้ เช่น การหาอาหาร หารายได้จาก การเก็บขวดพลาสติกขาย หรือ ขายบริการทางเพศ ประสบการณ์นอกบ้านของเด็กเร่ร่อนได้รวมถึงการมีพฤติกรรมเสี่ยง หรือการกระทำผิดบ่อยๆ เช่น ใช้สิ่งเสพติด การดื่มกาบ การลักขโมย เป็นต้น ทั้งนี้ วัฒนธรรมของเด็กเร่ร่อนในลักษณะนี้จะเริ่มอันตรายขึ้น รุนแรงมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น เด็กเร่ร่อนจะตกเป็นเหยื่อของขบวนการยาเสพติด และการขายบริการทางเพศ

วัฒนธรรมที่สอง (Second Habitus) หรือวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้อง (Cultural Mismatch) ซึ่งได้แก่ ระบบการลงโทษ จับกุมเด็กให้พ้นจากสภาพความเป็นอยู่ด้วยวิธีการที่รุนแรง การถูกกดดันด้วยกฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่างๆ

ดังนั้น มาตรการที่เหมาะสมที่ประสานทั้งวัฒนธรรมแรกและวัฒนธรรมที่สอง ได้แก่ การดึงเด็กออกจากวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมแรกด้วยความสมัครใจ และค่อยๆ นำเด็กไปสู่สถานที่พักพิง หรือบ้านเปิด (Opened Shelter) เพื่อขัดเกลาประสบการณ์จาก ท้องถนนและสอดแทรกความรู้ผ่านกิจกรรมทางสังคม นันทนาการ และความสนุกสนาน แต่ลดกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้น้อยที่สุด จนเด็กสามารถเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับกับสังคมได้ อีกนัยหนึ่ง วิธีการดังกล่าวเป็นการขัดเกลาจิตใจเด็กเร่ร่อนโดยวิธีการทำลายความรู้สึกอึดอัดของเด็กลงในขณะที่เสรี มิให้เด็กเร่ร่อนรู้สึกเคารพตนเอง (self-esteem) ควบคู่ไปกับการขยายโอกาสให้กับเด็กเร่ร่อน การปกป้องเด็กเร่ร่อนจากความเสี่ง

ภายนอก และวิธีการเชิงป้องกันเด็กไม่ให้ออกมาเร็วร้อนมากขึ้นดังแผนภาพที่แสดงกระบวนการ
ถ่ายปรับเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้ การนำเสนอแนวทางดังกล่าวอาจนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการมีตัวตนหรือผู้แก้ไข
ปัญหาที่เฉพาะเจาะจงเฉพาะด้านมากขึ้น อาจเสริมแนวทางการป้องกันจาก ภาคส่วนชนบท หรือ
ภายในชุมชนโดยการทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน ตลอดจนสร้างโอกาสทางชุมชน
ด้านอาชีพให้นำไปสู่การย้ายถิ่นที่ลดลงผ่านการหยิบยื่นทักษะการทำงานให้กับคนในชุมชน

อย่างไรก็ตาม มาตรการการแก้ไขปัญหา อาจเสนอในรูปแบบนโยบาย ได้แก่ การ
สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายแก้ไขปัญหาลูกเร็วร้อน และให้มีแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงทั้งระดับเขตและ
ระดับจังหวัด การจัดให้ทุกครอบครัวคนไทยที่ไม่มีทะเบียนบ้านสามารถแจ้งทำหลักฐานทะเบียน
ราษฎรอย่างทั่วถึงและโดยเร็ว การสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสอย่างสอดคล้อง
และทั่วถึง การเพิ่มขีดความสามารถในการรับรู้เรื่องสิทธิเด็กและปัญหาเด็กเร็วร้อนแก่สังคม
(สัมพันธ์ งามสง่า และลำภู สุภารส, 2546)

ทางเลือกด้านนโยบายดังกล่าวอาจเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนได้ ทางออกด้านสวัสดิการที่เด็กต้องการก็อาจเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยลดปัญหาเด็กเร่ร่อนได้เช่นกัน ดังจะพบได้จากการศึกษาถึงสภาพชีวิตของเด็กในครอบครัวเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานคร ในปี 2546 ซึ่งพบว่าสวัสดิการที่เด็กต้องการได้แก่ สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย สวัสดิการด้านการศึกษา สวัสดิการด้านการฝึกอาชีพ ทุนประกอบอาชีพ การสงเคราะห์เครื่องอุปโภคและ บริโภค สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล การปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ การตอบสนองปัญหาเด็กเร่ร่อนผ่านการจัดระบบสวัสดิการตามความต้องการของเด็กเร่ร่อนดังกล่าวอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการลดลงของปัญหาเด็กเร่ร่อนได้

นอกจากนี้ การประสานงานเพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนจากหลายฝ่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการจัดการเรื่องเด็กเร่ร่อนได้ ดังเช่น การร่วมมือกับรัฐบาลโดยองค์การภาครัฐ องค์การอิสระและมหาวิทยาลัยในประเทศนามิเบีย (Namibia) เป็นต้น ประเทศนามิเบียได้เริ่มโครงการเพื่อสนับสนุนให้เด็กกลับ บันสนิโรงเรียนและชุมชนระยะแรกโดยรัฐบาลในปี ค.ศ. 1991 ต่อมาโครงการนี้ได้ร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ หรือ Unesco ในปี ค.ศ. 1995 และขยายโครงการไปใช้ในพื้นที่อื่นๆของประเทศนามิเบียในปี ค.ศ. 2000 โครงการดังกล่าวได้ประสานความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ กระทรวง สาธารณสุขและสวัสดิการสังคม กระทรวงการกีฬา กระทรวงการศึกษาและวัฒนธรรม และกระทรวงการยุติธรรมของประเทศนามิเบีย อีกทั้งมีการร่วมมือจากสมาคม มหาวิทยาลัย และองค์การระหว่างประเทศ อันได้แก่ องค์การ Unesco และองค์การ UNICEF และภายในโครงการมีการแบ่งกลุ่มงานหลักเป็น 2 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงาน The Interim Night Shelter และกลุ่มงาน The Day Center กล่าวคือ กลุ่มงาน The Interim Night Shelter จะเน้นการตอบสนองสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อเด็กอันได้แก่ การมอบโอกาสทางด้านการรักษาพยาบาลให้กับเด็ก การให้ที่พักแก่เด็กเร่ร่อน ในขณะที่ กลุ่มงาน The Day Center จะเป็นศูนย์กลางเพื่อการอบรมเด็กและบุคคลทั่วไปให้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันและการสร้างเสริมพัฒนาการทางศิลปะ วาดภาพ จากผู้สอนหลายฝ่าย

สำหรับในสังคมกำลังพัฒนาซึ่งพบว่าเป็นสังคมที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรนั้น โครงการใดที่ไม่ได้ส่งผลให้เด็ก ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศเติบโตมาพร้อมกับการตระหนักถึงความสมบูรณ์ทางสุขภาพ ความสงบสุขและศักดิ์ศรี การพัฒนาในระดับชาติย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ (Salami, 2000) ดังนั้น การสนับสนุนให้เด็กวิเคราะห์ถึงปัญหาที่พวกเขาเผชิญและการหนทางที่เป็นไปได้ด้วยตัวเองอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาดังเช่นประเทศไทย วิธีการ Shade Tree Treatre อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่สนับสนุนให้เด็กเร่ร่อนสามารถตั้ง

ศักยภาพของตนเองออกมานั้นมาจากการแนวคิดทางการละครของ Augusto Boal (2001) และจากแนวคิดทางการศึกษาศาสตร์ใหม่ของ Paulo Freire (2000) วิธีการดังกล่าวได้นำหลักการของการศึกษาศาสตร์ใหม่ซึ่งมุ่งเน้นให้เด็กเกิดการมีส่วนร่วมและการวิพากษ์มาใช้และได้ประยุกต์จนเกิดกระบวนการแก้ปัญหาาร่วมกันในชุมชนและในแต่ละสถานการณ์ซึ่งประกอบด้วยการตั้งสมาชิกชุมชนให้มีส่วนร่วม การสร้างให้เกิดความตระหนักขึ้นในชุมชน และการทำให้เกิดการวิพากษ์ประเด็น (Salami, 2002) อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้จะมีความแตกต่างกับวิธีการอื่นๆที่หยิบยื่นความช่วยเหลือทางปัจจัยพื้นฐานอันได้แก่ อาหาร ที่พัก การศึกษา ในทางกลับกันวิธีการนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมของเด็กๆ โดยการสร้างโรงละครสำหรับเด็กได้ตั้งไม่ใหญ่ขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมการแสดงละครที่นำเสนอปัญหาต่างๆ ที่เด็กต้องการแสดงออกหลังจากการเลือกหัวข้อสนทนา และการถกเถียงภายในกลุ่มเด็กเร็วร้อน ทั้งนี้ การถกเถียงสถานการณ์ร่วมกันหลังจากการนำเสนอปัญหาซึ่งแสดงออกมาผ่านการแสดงละครจะทำให้เด็กสามารถตระหนักถึงปัญหาและเรียนรู้การแก้ปัญหาาร่วมกันกับสมาชิกเด็กเร็วร้อนคนอื่นๆ

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กย้ายถิ่น

(1) ความหมายของเด็กย้ายถิ่น

ความหมายของเด็กย้ายถิ่นเกี่ยวข้องกับคำว่า เด็ก (Child) และ การย้ายถิ่น (migration) ดังนี้

เด็ก (Child) ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์การสหประชาชาติ ค .ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child) นั้นหมายถึง “มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นอกจากว่าภายใต้กฎหมายที่มีผลบังคับใช้ต่อเด็กผู้นั้นได้มีการกำหนดอายุการบรรลุนิติภาวะของการเป็นผู้ใหญ่ไว้ต่ำกว่านั้น”

การย้ายถิ่น (Migration) ตามประมวลคำศัพท์ว่าด้วยผู้ลี้ภัยและการย้ายถิ่น (2542) ได้ให้ความหมายของการย้ายถิ่นและแรงงานย้ายถิ่นไว้ว่าหมายถึง การเคลื่อนย้ายเดินทางของประชากรจำนวนมากจากถิ่นพำนักของตนไปยังบริเวณอื่นซึ่งมีระยะห่างจากถิ่นที่พำนักเดิมพอสมควรโดยผู้ย้ายถิ่นมีความตั้งใจจะไปพำนักในถิ่นใหม่เป็นการชั่วคราวหรือถาวร การย้ายถิ่นอาจจะเป็นการย้ายถิ่นข้ามชาติ (ระหว่างประเทศต่างๆ) หรือภายในประเทศ (ระหว่างภาคต่างๆ)

เด็กย้ายถิ่น หรือ Child Migrant ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า Young immigrant หรือ Child immigrant จึงมีความหมายว่า มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เคลื่อนย้ายเดินทาง

จากถิ่นพำนักของตนไปยังบริเวณอื่นซึ่งมีระยะห่างจากถิ่นที่พำนักเดิมพอสมควรโดยผู้ผู้นั้นมีความตั้งใจจะไปพำนักในถิ่นใหม่เป็นการชั่วคราวหรือถาวร การย้ายถิ่นอาจจะเป็นการย้ายถิ่น ข้ามชาติ (ระหว่างประเทศต่างๆ) หรือภายในประเทศ (ระหว่างภาคต่างๆ)

เด็กย้ายถิ่นนอกจากจะหมายถึงเด็กที่เดินทางลำพังและเด็กที่เดินทางโดยปราศจากพ่อแม่แล้ว เด็กย้ายถิ่นยังหมายถึงเด็กที่เคลื่อนย้ายพร้อมครอบครัว (Ahmed and Jasimuddin, 1996) หมายถึงผู้ย้ายถิ่นที่ถูกกฎหมาย ผู้ย้ายถิ่นที่ไม่มีเอกสารต่างๆ (undocumented immigrants) ผู้ลี้ภัย (refugees) และผู้เดินทางข้ามชาติ (international adoptee)

(2) สาเหตุในการย้ายถิ่นของเด็กย้ายถิ่น

สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ

ความยากจนในครอบครัวอันเป็นผลต่อจากระบบเศรษฐกิจที่เติบโตได้ฝ ลักดันให้เด็กในครอบครัวเหล่านั้นย้ายถิ่นออกมาหางานทำเพื่อหารายได้ให้ครอบครัว เด็กจะกลายเป็นผู้ย้ายถิ่นตามเศรษฐกิจ (Independent Economic Migrant) ซึ่งต้องย้ายถิ่นเพื่อต้องการทำงานหาเงิน (Huijsmans, 2006: 7) โดยต้องแยกตัวออกจากชุมชนบ้านเกิด และแยกตัวออกมาจาก ครอบครัว (Hashim, 2005; Khair, 2005) ทั้งนี้ เด็กย้ายถิ่นจะมองว่าการออกมาหางานทำเพื่อหารายได้จนเจ็ครอบครัวนั้นเป็นหน้าที่ที่เด็กย้ายถิ่นต้องทำ เด็กย้ายถิ่นจะรู้สึกภูมิใจในเงินที่พวกเขาหามา เพราะเงินที่พวกเขาหามามีความสำคัญต่อครอบครัว (Blanchet, 1996:85)

จากการศึกษาใน Dhaka ที่พบว่าความยากจนทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กย้ายถิ่นเข้าเมืองและหันมาต่อสู้กับความยากจนโดยลำพังนั้นทำให้เห็นว่าความยากจนได้ผลักดันให้เด็กย้ายถิ่นไปยังพื้นที่อื่นเพื่อหารายได้ อย่างไรก็ตามอัตราการว่างงานในภาคชนบทที่มีมากยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เด็กย้ายถิ่นออกมาหางานทำอีกด้วย กล่าวคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่เจริญจะดึงดูดด้วยรุ่นให้ย้ายถิ่นเข้าเมืองไปหางานทำส่งผลให้อัตราการย้ายถิ่นออกจากชนบทหรือพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตต่ำมีมาก

ความยากจนภายในครอบครัวนอกจากจ ะผลักดันให้เด็กย้ายถิ่นออกมาหารายได้จนเจ็ครอบครัวโดยลำพังแล้ว สาเหตุด้านความยากจนยังส่งผลให้ครอบครัวของเด็กย้ายถิ่นเดินทางออกมาหารายได้ ทั้งนี้ ลักษณะการเคลื่อนย้ายของครอบครัวผู้ย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อหัวหน้าครอบครัวได้ออกมาหาโอกาสการทำงานในเมืองหรือในพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวซึ่งรวมถึงเด็กต้องเดินทางติดตามหัวหน้าครอบครัวไปด้วย

สาเหตุทางด้านการศึกษา

การศึกษาอาจเป็นสาเหตุหนึ่งส่งผลให้เด็กออกจากโรงเรียนและส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่น การที่เด็กขาดความสนใจหรือมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับครู การที่ระบบการศึกษามีคุณภาพต่ำ หรือพฤติกรรมของผู้สอนที่มีการใช้ความรุนแรงจะส่งผลให้เด็กออกจากโรงเรียน นอกจากนี้ การที่เด็กอยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่สามารถส่งให้ลูกเข้าเรียนได้จะทำให้เด็กออกจากโรงเรียนเพื่อหันมาทำงานที่ให้รายได้ในพื้นที่อื่นๆ หรือย้ายถิ่นออกมาเพื่อหาให้ตนได้รับการฝึก หรือทำงานให้ได้เงินเพียงพอใช้จ่ายสำหรับการเรียน (Whitehead and Hashim, 2005: 27, Whitehead et al., 2005: 24-5)

สาเหตุทางด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เข้ามาผลักดันให้ครอบครัวเกิดความยากจนจนทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว รัวอันได้แก่ การเกิดการหย่าร้างในครอบครัว การเกิดความเจ็บป่วย หรือความตายของพ่อแม่ และการเกิดการขัดแย้งในครอบครัว เด็กที่อยู่ในครอบครัวซึ่งทำให้พวกเขา รู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยทางด้านอารมณ์ ทางด้านร่างกายและทางเพศนี้จะส่งผลให้เด็กตัดสินใจออกจากบ้านมาลำพัง อีก ทั้งการเผชิญหน้าต่อพ่อแม่เลี้ยง แม่เลี้ยงที่สร้างความเครียดให้เด็กยังจะนำไปสู่การออกมาจากบ้าน (Pelto, 1997) ทั้งนี้ การออกมาจากบ้านจะเป็นทางเลือกที่ดีมากกว่าการยอมรับความรุนแรงและการควบคุมที่จำกัดเด็กที่มากเกินไปในบ้านสำหรับเด็กย้ายถิ่น

สาเหตุอื่นๆ

เด็กย้ายถิ่น อาจมีสาเหตุอื่นๆอันเป็นปัจจัยให้เกิดการย้ายถิ่น ได้แก่ การย้ายถิ่นเพื่อแต่งงาน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นเด็กผู้หญิง) หรือออกจากบ้านมาในฐานะเป็นเด็กอุปถัมภ์ (Foster Children) เป็นเด็กกำพร้าจากการที่มีพ่อแม่ติดเชื้อเอดส์ หรือเป็นผู้ลี้ภัย หรือออกจากบ้านมาเป็นแรงงานที่ถูกบังคับหรือถูกล่อลวง / ค้ำมนุษย์ (Whitehead and Hashim, 2005: 7, 22)

นอกจากนี้ ความต้องการทางด้านวัสดุส่วนตัวและ ความต้องการอยากท่องเที่ยวทั่วโลก กว้างยังเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น จากการศึกษาการย้ายถิ่นของเด็กใน Burkina Faso (2004) เพื่อไปทำงานในภาคเกษตรกรรมต่างถิ่นโดยปราศจากการรับรู้ของผู้ปกครอง พบว่าสาเหตุหลักๆที่เด็กชายออกจากบ้าน คือ ความต้องการส่วนตัวมากกว่าความต้องการทางเศรษฐกิจของครอบครัวหรือแรงจูงใจทางบ้าน ทั้งนี้จากหลักฐานเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่ม

(young men) เพื่อมาเป็นแรงงานใน Burkina Faso ในปี 1950, 1960 และปี 1970 ที่พบว่า เด็กหนุ่มจะออกมาอย่างเงี้ยบๆ เพื่อหาเงินซื้อสินค้าตอบสนองความต้องการส่วนตัว หรือ ความต้องการทางด้านวัตถุส่วนตัว อันได้แก่ความต้องการจักรยาน เสื้อผ้า ในขณะที่ความต้องการสินค้าเสริมแต่งต่างๆ ส่ว นตัว อาทิ ครีมบำรุงผิว เสื้อผ้า ของเด็กหญิงใน Burkina Faso ได้ทำให้เด็กหญิงออกจากบ้านไปทำงานเป็นแม่บ้านในเมืองใหญ่เพื่อรับเงินมาตอบสนองความต้องการของตัวเองสาเหตุด้านการตอบสนองความต้องการของตนเองทางด้านวัตถุยังถูกเน้นย้ำเนื่องจากได้มีการพบว่าสาเหตุของการย้ายถิ่นของเด็กชายใน Togo คือความต้องการทางวัตถุซึ่งผลักดันให้เด็กชายเหล่านั้นออกจากบ้าน (Human Rights Watches, 2004; Plan, 2005)

(3) ผลที่เกิดจากการย้ายถิ่นต่อเด็กย้ายถิ่น (the effect of migration)

การพัฒนาประสบการณ์และบุคลิกภาพ

เด็กย้ายถิ่นเมื่อเดินทางเข้าสู่พื้นที่ปลายทาง (destination) จะมีการพัฒนาประสบการณ์ด้านการปรับตัวต่อพื้นที่ปลายทางที่มีความแตกต่างจากพื้นที่ที่ตนเดินทางมา รูปแบบของการปรับตัวจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ โอกาส ลักษณะส่วนตัว และเพศของเด็กย้ายถิ่น เด็กย้ายถิ่นจะเกิดการเรียนรู้ทักษะการเอาตัวรอดและเทคนิคต่างๆ ในการทำงานบนท้องถนน หรือทำงานที่มักเผชิญกับความรุนแรงต่างๆ ในเมือง เช่น เด็กย้ายถิ่นจะกลายเป็นเด็กเก็บขยะ เป็นเด็กขายบุหรี่ เด็กส่งหนังสือพิมพ์ เป็นขโมยหรือมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกิจกรรมดังกล่าว (Sarwar, 1996)

ทั้งนี้ ประสบการณ์ของเด็กย้ายถิ่นยังรวมถึงประสบการณ์การเอาตัวรอดต่อสถานการณ์ความรุนแรงต่างๆ เช่น การถูกทารุณ การถูกตีโดยตำรวจ หรือการต้องเผชิญหน้ากับความเสี่ยงในการโดนล้วงละเมิดทางเพศโดยเฉพาะในเด็กผู้หญิง (ARISE, 2001; TDH, 2005; Marium, 2004) หรืออาจเผชิญกับการทำงานหนัก หรืองานที่กระทบต่อสุขภาพ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กย้ายถิ่นกับพ่อแม่ผู้ปกครองในครอบครัวนั้น เด็กย้ายถิ่นจะพัฒนาบุคลิกภาพโดยจะมีพฤติกรรมไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวมากขึ้นอีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์เด็กเกิดขึ้น กล่าวคือ ประสบการณ์ของเด็กย้ายถิ่นได้พัฒนาพฤติกรรมของเด็กย้ายถิ่นให้พัฒนาไปสู่การเป็นสมาชิกของครอบครัวที่มีความรับผิดชอบและเติบโตมากขึ้น ดังกรณีศึกษาเด็กย้ายถิ่นที่ไปทำงานใน Kompienga ซึ่งพบว่า ภายหลังจากการที่เด็กย้ายถิ่นไปทำงานนอกเมืองแล้ว เด็กย้ายถิ่นจะสามารถกลับมาทำงานในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองได้มาก

ขึ้น และให้ความเคารพต่อพ่อแม่มากขึ้น เนื่องจากเด็กได้ผ่านประสบการณ์การทำงานอย่างหนัก
ใน Kompienga มาแล้ว เป็นต้น

เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กที่ย้ายถิ่น (migration network)

เครือข่ายความสัมพันธ์ของเด็กที่ทำงานในเมืองเป็นกลไกหลักที่ ทำให้การย้ายถิ่นเป็น
ปรากฏการณ์สืบเนื่องต่อไปด้วยตัวของมันเอง (Arango, 2006: 292) ทั้งนี้ เครือข่ายทางสังคมเป็น
ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการย้ายถิ่น (Arango, 2000: 291) กล่าวคือ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่
เชื่อมโยงผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นในชุมชนบ้านเกิด และในประเทศปลายทาง (The
Destination of Migration) จะทำหน้าที่เสมือนครอบครัวซึ่งทำให้เด็กผู้ย้ายถิ่นสามารถอยู่ใน
สิ่งแวดล้อมใหม่ได้ กล่าวคือ เครือข่ายทางสังคมในประเทศปลายทางจะเพิ่มผลดีของการย้ายถิ่น
ทางด้านการให้ข้อมูล การสนับสนุนทางจิตใจและสิ่งของต่างๆ (Camacho, 2006: 36) การ
ช่วยเหลือทางการเงิน อำนวยความสะดวกในการจ้างงาน และที่อยู่อาศัย และให้ความ
ช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ (Arango, 2000:291) ทั้งนี้ เพื่อนและญาติผู้สนับสนุนในประเทศ
ปลายทางหรือญาติที่มักทำให้เกิดการย้ายเข้าเมืองหรือจังหวัดสำคัญ (Whitehead and Hashim,
2005: 35) นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคมจะทำหน้าที่เป็นทุนทางสังคมซึ่งจะช่วยลดต้นทุนต่างๆ
และลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งจะปรากฏในประเทศต้นทางและ
ประเทศปลายทางและในหมู่ผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน (Khair, 2005: 6)

ทั้งนี้ เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมนั้นจะประกอบด้วยเพื่อน เพื่อนบ้าน และญาติๆ ที่
ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กย้ายถิ่นที่เข้ามาใหม่เพื่อช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวทางด้านร่างกายและ
อารมณ์กับสภาพแวดล้อมใหม่ที่ไมคุ้นเคย ขณะที่เด็กจะประสบกับภาวะชวยชอบทางสังคม
เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในประเทศปลายทางอยู่นั้น เครือข่ายทางสังคมดังกล่าวจะทำให้พวกเขา
ช่วยเหลือตนเองในสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นมิตรได้ (Khair, 2005: 11) นอกจากนี้ เมื่อเด็กเผชิญกับ
สภาพการทำงานที่เลวร้าย เครือข่ายทางสังคมกับเพื่อนจะสามารถช่วยหางานใหม่หรือให้ความ
ช่วยเหลือทางจิตใจโดยการสนับสนุนให้เพื่อนหลุดพ้นจากนายจ้างที่โหดร้ายได้ (Camacho,
2006: 37) โดยทั่วไปเด็กจะได้รับผลดีจากการรู้จักกัน กล่าวคือ เด็กจะได้รับความช่วยเหลือด้าน
การเดินทาง การหาที่พัก การได้งานทำในพื้นที่ปลายทาง เด็กจะเห็นผลดีของการผูกพันที่พบใน
เครือข่ายการย้ายถิ่นด้วยตนเอง กล่าวคือ การได้รับโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์และทักษะ
และ/หรือ พัฒนาตนเองให้สามารถหาเงินได้เองซึ่งเด็กย้ายถิ่นจะสามารถลงทุนให้กับอนาคต
ตนเองได้ เช่น การใช้เงินเพื่อจ่ายค่าทอหมหรือเพื่อเป็นสินสอด (dowry)

นอกจากนี้เครือข่ายของเด็กย้ายถิ่นยังสัมพันธ์กับนายจ้างและคนอื่นๆที่มีบทบาทในสังคม อีกด้วย (Khair, 2005: 7) ดังเช่น ในกรณีที่เด็กทำงานเป็นลูกจ้างทำงานบ้าน ครอบครัวผู้จ้างงาน จะสามารถเป็นตัวแทนครอบครัวของเด็กย้ายถิ่นสำหรับการให้ความรักและความสนับสนุน และมีความเป็นไปได้ในการสร้างความผูกพันแบบครอบครัว (family ties) ให้กับลูกจ้างที่อยู่ในบ้านและผู้อาศัยคนอื่นในบ้านโดยบทบาทเบื้องหลังจะเป็นของรัฐบาลหรือองค์กรอิสระ (NGO) เท่านั้น (Camacho, 2006: 36-9)

เครือข่ายความสัมพันธ์ยังได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กย้ายถิ่นกับพ่อแม่ของพวกเขา อีกด้วย ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กย้ายถิ่นกับพ่อแม่จะสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก โดยตรง และแสดงให้เห็นทางอ้อมว่าพ่อแม่เป็นแหล่งสำคัญในการป้องกันไม่ให้เกิดรูปแบบการจ้างงานที่ผิดซึ่งจะเข้ามาโดยตำแหน่งลับๆ หรือผ่านผู้ติดต่อหาคนทำงานในบ้าน (Whitehead and Hashim, 2005: 33) นอกจากนี้ การที่เด็กผู้หญิงได้ตัดสินใจในเรื่องเงินส่งกลับ (Remittances) ซึ่ง จะปรับปรุงให้พวกเขาไปอยู่ในตำแหน่งที่สามารถต่อรองได้ในครอบครัว (Camacho, 2006: 37) เป็นต้น นั้น ทำให้เห็นถึงภาวะพึ่งพา (Interdependence) และการปกครองตนเอง (autonomy) ซึ่งเกิดขึ้นในการตัดสินใจของเด็กและสภาพชีวิตเด็ก (Doric Anna Hilber, 2007: 43) อีกด้วย

(4) ปัญหาที่เกิดกับเด็กย้ายถิ่น

ปัญหาเรื่องการดูแลทางด้านสุขภาพและสาธารณสุข

ปัญหาการขาดแคลนการดูแลสุขภาพ การขาดแคลนหลักประกันทางสุขภาพของเด็กย้ายถิ่นและปัญหาความตายของเด็กย้ายถิ่นเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดกับเด็กย้ายถิ่นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องและยังไม่ได้รับการแก้ไขในทางที่เหมาะสม เด็กย้ายถิ่นและครอบครัวจะประสบปัญหาทางสุขภาพ อันได้แก่ ภาวะเตี้ยแคระ การมีน้ำหนักตัวน้อยกว่าปกติ และเกิดโรคต่างๆ อันได้แก่ โรคทางระบบทางเดินหายใจ โรคพยาธิ กา รติตเชื้อทางผิวหนัง โรคท้องเสียเรื้อรัง โรคขาดสารอาหารรวมทั้งเกิดการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ความเจ็บป่วยจากความร้อน (heat-related illness) และการได้รับอันตรายจากสารเคมีต่างๆ (American Academy of Pediatrics, 1989; Shotland, 1989; Koach, 1988; National Rural Health Care Association, 1986) อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางสุขภาพที่เกิดกับเด็กเร่ร่อนสามารถแบ่งออกเป็นปัญหาทางสุขภาพอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ และปัญหาทางสุขภาพอันเนื่องมาจากความยากจน

ปัญหาทางสุขภาพอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ

เด็กย้ายถิ่นที่ประกอบอาชีพที่เสี่ยงต่อสุขภาพอันได้แก่ อาชีพทางเกษตรกรรม หรืออาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม อีกทั้งการไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายในการประกอบอาชีพ หรือมีระบบการจ้างงานที่ละเลยการบริการทางสุขภาพส่งผลให้เด็กย้ายถิ่นได้รับปัญหาทางสุขภาพต่างๆ ได้แก่ การบาดเจ็บจากการทำงานหรือจากอุปกรณ์ การทำงาน การได้รับอันตรายจากสารเคมี หรือสารทำความสะอาดชนิดรุนแรงซึ่งทำให้เกิดความระคายเคืองต่อผิวหนัง ดวงตา และระบบทางเดินหายใจจนสะสมเรื้อรังเป็นโรคมะเร็ง การเจ็บป่วยอันเนื่องจากการได้รับความร้อนซึ่งพบได้จากสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความร้อน ไร้อน และแสงแดด ด ทั้งนี้ ปัญหาทางสุขภาพอันเนื่องมาจากการทำงานของมารดาในระหว่างการตั้งครรภ์ เช่น การเผชิญกับสารเคมีเป็นเวลานานจะส่งผลให้เด็กที่เกิดมามีสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ หรือนำมาซึ่งการตายของทารก

ปัญหาทางสุขภาพอันเนื่องมาจากความยากจน

ความยากจนได้ส่งผลให้เกิดปัญหาการเกิดการมีสุขอนามัยที่ไม่ดีและเกิดภาวะทุพโภชนาการ (malnutrition) เช่น การขาดแคลนสารอาหารประเภทวิตามินเอ แคลเซียม และธาตุเหล็ก (Koch, 1988; National Rural Health Care Association, 1986) จำพวกสังกะสี วิตามินบี 6 วิตามินบี 12 ทั้งนี้เพราะเด็กย้ายถิ่นและครอบครัว ผู้ย้ายถิ่นขาดแคลนอาหาร (shortage of food) หรือประสบกับการได้รับสารอาหารบางประเภทอย่างไม่เพียงพอ หรือเกิดจากการขาดแคลนสารอาหารในช่วงที่มารดาตั้งครรภ์

นอกจากนี้ เด็กย้ายถิ่นยังประสบกับโรคพยาธิซึ่งมาทำลายระบบการดูดซึมสารอาหาร และอาจสร้างให้เกิดความผิดปกติทางจิตใจให้กับเด็กย้ายถิ่น (shotland, 1989) อย่างไรก็ตาม ความยากจนและการมีระบบสุขอนามัยที่ไม่ดียังทำให้เด็กย้ายถิ่นเผชิญกับโรคในระบบทางเดินหายใจ โรคในระบบทางเดินหายใจที่พบบ่อย ได้แก่ โรควัณโรค โรคปอดบวม โรคหืด โรคถุงลมโป่งพอง โรคหลอดลมอักเสบ (Koch, 1988; Schneider, 1986)

เนื่องจาก การที่เด็กย้ายถิ่นไม่ได้รับการดูแลทางสุขภาพ เด็กย้ายถิ่นจึงประสบกับปัญหาทางทันตกรรม (Koch, 1988; Schneider, 1986) ดังจะเห็นได้จากการศึกษาเด็กย้ายถิ่นในแคลิฟอร์เนียที่พบว่า การบริการทางทันตกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นในหมู่เด็กย้ายถิ่น เพราะกว่าร้อยละ 21 ของผู้ย้ายถิ่นพบว่า มีปัญหาเรื่องฟัน (Good, 1990)

งานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการเข้ารับบริการรักษาพยาบาลของเด็กย้ายถิ่น ได้แก่ งานวิจัยเรื่องการทำงานหามรุ่งหามค่ำของแรงงานเด็กข้ามชาติที่อำเภอแม่สอดซึ่งชี้ให้เห็นว่า เด็กย้ายถิ่นไม่ได้รับโอกาสด้านการบริการรักษาพยาบาลและได้รับความไม่เป็นธรรมจากการได้รับบริการสาธารณสุข ทั้งนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอว่าการที่เด็กและครอบครัวแรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายขาดการได้รับบริการด้านสุขภาพจากรัฐบาลไทย นั้นเป็นเพราะการประกาศใช้นโยบายโดยกระทรวงสาธารณสุขเมื่อเดือนเมษายน ค .ศ. 2006 ว่ากระทรวงสาธารณสุขไม่มีงบประมาณเพียงพอเพื่อให้บริการแก่ผู้อพยพผิดกฎหมาย นอกจากนี้ รายงานวิจัยชิ้นนี้ยังเสนอว่า แรงงานเด็กข้ามชาติที่แม่สอดไม่ได้รับความเป็นธรรมและไม่สามารถเข้าถึงบริการจากโรงพยาบาลจากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคอีกด้วย กล่าวคือ แรงงานเด็กข้ามชาติจะได้รับบริการในด้านการตรวจ การวินิจฉัย การรักษาและฟื้นฟูจากอาการเจ็บป่วยตลอดการรับการรักษา ค่าใช้จ่ายห้องพักของโรงพยาบาล ค่าทันตกรรม และค่ายาที่อยู่ในรายการยาที่รัฐกำหนดเท่านั้น ส่วนการบริการอื่นอันได้แก่ การให้บริการจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ อาการป่วยทางจิต ยาต้านไวรัส ARV และการวินิจฉัยและรักษาอื่นนอกเหนือจากขั้นตอนและการดูแลทางแพทย์มาตรฐาน และการรักษาโรคหรืออาการป่วยดั้งเดิมนอกเหนือจากมีอาการแทรกซ้อนหรือมีการติดเชื้อเกิดขึ้น เด็กย้ายถิ่นจะขาดโอกาสในการได้รับบริการทางการแพทย์

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นและสุขภาพเป็นสิ่งที่เลือนไหลไม่แน่นอน และสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนของการเคลื่อนย้ายที่หลากหลาย (IOM, 2003) กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นและสุขภาพจะแตกต่างกันไปตามชนิดของผู้ย้ายถิ่นและเหตุผลในการย้ายถิ่นทำให้การย้ายถิ่นอาจสร้างผลลัพธ์ที่ดีหรือผลลัพธ์ที่ไม่ดีทางสุขภาพได้ (Findly, 1988) ซึ่งอาจนำไปสู่การแปรสภาพด้านสุขภาพ (Health Profiles) ของประชากรทั้งในพื้นที่ส่งออก (sending area) และพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นเข้าถึง (receiving areas)

ปัญหาด้านโอกาสทางการศึกษา

การที่เด็กย้ายถิ่นต้องประสบกับปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษามีสาเหตุหลากหลาย กล่าวคือ สาเหตุด้านแรงจูงใจของพ่อแม่ในการส่งบุตรของเข้าเรียนมีอย่างจำกัด กล่าวคือ พ่อแม่ของเด็กย้ายถิ่นต้องย้ายถิ่นอย่างไม่จำกัดเพื่อหางานทำที่ความยาก จนจนในที่สุดส่งผลให้เด็กหรือบุตรของตนต้องย้ายถิ่นตามพร้อมครอบครัวไป ดังนั้น โอกาสพ่อแม่จะส่งบุตรเข้าเรียนจึงมีน้อย ดังนั้น เด็กย้ายถิ่นจึงจะขาดโอกาสในการเข้าเรียน

สาเหตุที่ทำให้เด็กย้ายถิ่นขาดโอกาสทางการศึกษายังมาจากนโยบายทางการศึกษาที่ ละเลยการยอมรับเด็กย้ายถิ่นหรือเด็กที่มาจากครอบครัวอ่อนแ่ (floating family) เนื่องจากพบว่า เด็กย้ายถิ่นมักออกจากโรงเรียนบ่อย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการระบุถึงการให้โอกาสทางการศึกษา อย่างทั่วถึงตามหลักการที่ระบุไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กด้านสิทธิทาง การศึกษาและการแสวงหาข้อมูล ปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษาก็ยังเกิดขึ้นทั่วไปในหมู่เด็ก ย้ายถิ่นในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้อุปสรรคส่วนตัวของเด็กย้ายถิ่นนำไปสู่การขาดแคลนโอกาสทางการศึกษาอีก ด้วย อุปสรรคดังกล่าวได้แก่ การขาดเอกสารสำคัญทางกฎหมาย อุปสรรคทางการใช้ภาษาและ การขาดแคลนทุนการศึกษา อีกด้วย ดังจะพบได้จากจากข้อค้นพบในแม่สอดที่พบว่า ลูกแรงงาน ข้ามชาติมักจะไม่ได้อ่านเรียนในโรงเรียนของรัฐด้วยสาเหตุจากการต่อต้านการเข้าเรียนของเด็ก นักเรียนข้ามชาติเนื่องจากเห็นว่าจะทำให้มีค่าใช้จ่ายมากขึ้นจนทางโรงเรียนไม่สามารถแบกรับ ได้ และสำรองงบประมาณที่มีจำกัดให้แก่นักเรียนที่มีสัญชาติไทยก่อน ตลอดจน อุปสรรคด้าน ค่าใช้จ่ายในการเข้าเรียนในโรงเรียน ได้แก่ หนังสือ เครื่องแบบ และค่าเดินทาง ที่มักสูงเกินกว่าที่ พ่อแม่ของเด็กจะหาได้ อุปสรรคด้านความแตกต่างระหว่างภาษาพม่าและภาษาไทยที่ใช้สอนใน ห้องเรียนส่งผล ให้เด็กเกิดการลาออกกลางคัน เพราะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับหลักสูตร ภาษาไทยได้

เซยา ทู (2549) ซึ่งศึกษาวิจัยเรื่องโอกาสทางการศึกษาของเด็กย้ายถิ่นในประเทศไทย ในกรณีเด็กพม่าในจังหวัดสมุทรสาคร ชี้ให้เห็นว่า เด็กย้ายถิ่นประสบปัญหาทางโอกาสทางการ ศึกษาอันเนื่อง จากอุปสรรคจากครัวเรือนหรือชุมชน ได้แก่ การมีทัศนคติของผู้ปกครองต่อ การศึกษากล่าวคือ ทัศนคติด้านบวกของผู้ปกครองผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าจะส่งผลให้ผู้ปกครองส่งบุตร หลานเข้าศึกษาในโรงเรียนในประเทศพม่ามากกว่า อีกทั้งความไม่มั่นใจต่อความมั่นคงทาง สังคมไทยส่งผลให้ผู้ย้ายถิ่น ชาวพม่านิยมนำบุตรหลานศึกษาต่อในโรงเรียนในประเทศพม่า มากกว่าโรงเรียนในประเทศไทย การขาดแคลนข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาและโรงเรียนไทยด้าน กระบวนการนำบุตรหลานเข้าศึกษาต่อหรือข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานต่างๆที่จำเป็นต่อการเข้า ศึกษาต่อ ทัศนคติต่อการศึกษาไทย ดังเช่น การไม่ชอบระบบการสอนในโรงเรียนไทยและสื่อการ สอน อุปกรณ์การสอนที่อาจส่งผลให้ลูกหลานตนเองเข้าใจผิดต่อบ้านเกิดตนเอง ค่าใช้จ่ายซึ่งเป็น อุปสรรคอย่างยิ่งต่อผู้ย้ายถิ่นที่ยากจน ค่าใช้จ่ายทางการเรียนได้แก่ ค่าใช้จ่ายแรกเข้า ค่าเทอม ค่า ชุดนักเรียน หนังสือ ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์เครื่องเขียนและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ดังนั้น ผู้ปกครองผู้ย้ายถิ่นจึงต้องหาโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่คิดค่าเทอมและค่าแรกเข้า การใช้

ภาษาไทย การต้องการให้ลูกทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว การเคลื่อนย้ายสถานที่บ่อยๆ การขาดเอกสารเกี่ยวกับการสมัครเข้าเรียนในโรงเรียนไทย

นอกจากนี้อุปสรรคที่ทำให้เด็กย้ายถิ่นไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาได้แก่สาเหตุทางโรงเรียน อันได้แก่ อุปสรรคด้านระยะทางที่ไปถึงโรงเรียนซึ่งทำให้ผู้ปกครองต้องประสบกับปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการรบกวนเวลาทำงานของผู้ปกครอง ทศนคติจากผู้ บริหารของโรงเรียน การเงินและงบประมาณจากทางโรงเรียน การขาดเอกสารทางกฎหมาย ทศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองคนไทยต่อเด็กย้ายถิ่น และปัญหาการถูกแบ่งแยกในโรงเรียน และอุปสรรคทางนโยบายและระบบโรงเรียน ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าการขาดระบบการให้ข้อมูลแก่ผู้ย้ายถิ่น การขาดประสิทธิภาพของการปฏิรูปการศึกษาในปี ค.ศ. 2005 และความหวาดกลัวต่อความรบกวนต่างๆ และการจับกุม

ปัญหาความรุนแรงและอาชญากรรมเด็กย้ายถิ่น (youth violence and violence against immigrant youth)

เด็กย้ายถิ่นได้ก่ออาชญากรรมมากอย่างต่อเนื่องไปตามกระแสการย้ายถิ่นที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งของการก่ออาชญากรรมหรือการก่อความรุนแรงของเด็กย้ายถิ่นมีปัจจัยมาจากระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศต้นทาง (Sending Countries) เช่นสาเหตุในการขาดแคลนอาหารและต้องพลัดพรากสายสัมพันธ์กับทางบ้านเพื่อมาทำงานหนักแลกกับค่าเช่าที่ต่ำจากการเข้ามาของผู้ย้ายถิ่นจาก El Salvador และเวียตนามสู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนำไปสู่การก่อพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง นอกจากนี้ ภาวะไร้งานก็เป็นสาเหตุหนึ่งให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการข้องเกี่ยวทางด้านอาชญากรรมในเด็กย้ายถิ่นอีกด้วยแม้ว่าผู้ย้ายถิ่นบางส่วนได้รับโอกาสในการทำงานให้เป็นแรงงาน (Menial Labour)

ความรู้สึกถึงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน (The Basis of Shared Ethnicity) ของกลุ่มวัยรุ่นจะกลายเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับเด็กย้ายถิ่น ทั้งนี้ การรู้สึกถึงการเป็นชาติพันธุ์เดียวกันจะทำให้ได้รับความปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายจนเกิดการค้นหาความหมายร่วมกันและเกิดการก่อตัวเป็นกลุ่มอาชญากรร่วมกันซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปแบบแก๊งเด็กเร่ร่อน (Displaced Young Immigrants) ที่สร้างปัญหาให้กับสังคมโดยปราศจากการให้ความสนใจ ทั้งนี้ ความรู้สึกถึงการเป็นพวกเดียวกันอาจเกิดขึ้นจากการถูกกีดกันออกจากสังคม จากตัวอย่างในประเทศแคนาดา ผู้ย้ายถิ่นถูกระบุให้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอาชญากร เนื่องจากถูกการที่สังคมภายนอกได้

กีดกันจนไปเพิ่มความรู้สึกแปลกแยกกับสังคม (Alienation) ให้กับเด็กย้ายถิ่นและส่งผลให้เด็กย้ายถิ่นเข้าร่วมตัวเป็นกลุ่มวัยรุ่นในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นรุนแรงและส่งผลกระทบต่อสังคมผู้รองรับเด็กย้ายถิ่น (Host Society) และได้แผ่กว้างจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของเด็กย้ายถิ่นหรือได้ส่งกระทบแม้แต่ชุมชนของผู้ย้ายถิ่นเองและเข้าสู่วงจรของความรุนแรงที่เป็นอันตราย ต่อเด็กย้ายถิ่นในรุ่นต่อไปได้ ทั้งนี้การค้นหาความเป็นเจ้าของของเด็กย้ายถิ่นหรือการก่อตัวของแก๊งอาชญากรดังกล่าวอาจนำไปสู่การต่อต้านทางวัฒนธรรมของสังคมผู้รองรับเด็กย้ายถิ่น (Host Culture) ด้วยวิธีการที่รุนแรงนั้นจนอาจทำให้เด็กผู้ย้ายถิ่นตกเป็นเหยื่อของการ ปรามปรามอาชญากรรมรูปแบบต่างๆ หรือเป็นกิจกรรมต่างๆที่สนับสนุนการบูรณาการในรูปแบบต่างๆได้

ปัญหาเด็กถูกล่อลวง (Child Trafficking) และแรงงานเด็กย้ายถิ่น

ปัญหาการถูกล่อลวงของเด็ก ในระยะแรกถูกใช้ในสถานการณ์ที่เด็กถูกเกณฑ์ ถูกส่งออกไปทำงาน จนกระทั่งในปีค .ศ. 2000 การล่อลวงเด็กถูกพิจารณาว่าหมายถึงรวมไปถึงมีพฤติกรรมทางเพศกับเด็กในทางที่ผิด (Derks, 2000; Dottridge, 2004a) ต่อมา องค์การสหประชาชาติได้ออกพิธีสารเพื่อป้องกันและปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children) ขึ้นซึ่งครอบคลุมรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงและรูปแบบรุนแรงในการใช้แรงงานเด็กย้ายถิ่นที่ถูกส่งมาค้าแรงงานด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมาะสมตลอดจนการกดขี่ทางเพศให้ประเทศสมาชิกออกกฎหมายเพื่อการต่อต้านอาชญากรรม

ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะของค้กร ค.ศ. 2000 และพิธีสารเพื่อป้องกัน ปรามปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะผู้หญิงและได้จัดทำพระราชบัญญัติป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์ พ .ศ. .... เพื่อให้สอดคล้องกับพิธี สารเพื่อป้องกันและปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะหญิงและเด็กเพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปรามปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ.2540 ที่ยังมีข้อบกพร่องไม่ครอบคลุมปัญหาอย่างครบถ้วนขึ้นโดยได้กำหนดนิยามของการค้ามนุษย์ให้ครอบคลุม คู่ครองผู้เสียหาย ายหรือเหยื่อที่ถูกกระทำให้ได้รับการเยียวยาจากวิธีการทั้งปวงที่กระทำต่อมนุษย์โดยมิชอบเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นและมีเจตนาorman ให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถสร้างเครื่องมือต่อสู้กับองค์การอาชญากรรมเหล่านี้

เนื่องจากการตัดสินใจว่าใช้แรงงานเด็กในงานในลักษณะใดเป็นการใช้แรงงานเด็กในทางที่ผิดนั้นมีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางด้านอายุของเด็กหรือกำลังร่างกายของเด็ก สภาพการทำงานและการจ่ายค่าแรงตามสัญญาตามแต่ละบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมที่แตกต่างกัน การนิยามปัญหาเกี่ยวกับการค้ามนุษย์หรือการล่อลวงมนุษย์ของแต่ละสังคมจึงมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังเช่น การนิยามปัญหาและการตระหนักถึงปัญหาการค้ามนุษย์ของสังคม Piela มีความแตกต่างจากการนิยามปัญหาการค้ามนุษย์ในสังคมอื่นๆ ทั้งนี้เพราะ Piela จำกัดนิยามของปรากฏการณ์ที่บ่งบอกถึงการค้ามนุษย์และกำหนดบรรทัดฐานเป็นกฎหมายถึงรูปแบบของการค้ามนุษย์ว่า ความยากลำบากต่างๆที่เด็กย้ายถิ่นประสบนั้นถือเป็นประสบการณ์ที่ดี อีกทั้งไม่มองการจ่ายค่าแรงที่ออกเฉพาะสิ้นปีและการไม่อนุญาตให้เด็กผู้ใช้แรงงานกลับบ้านได้แม้ว่าเด็กเหล่านั้นจะเป็นเด็กเล็กกว่าเป็นสิ่งที่ร้ายแรงเพียงพอที่จะตัดสินว่าเป็นการใช้แรงงานเด็กในทางที่ไม่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการนิยามลักษณะการทำงานของเด็ที่ย้ายถิ่นมีความหลากหลายตามบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมที่แตกต่าง ชนิดของสัญญาการทำงาน หนทางและความถี่ในการเคลื่อนย้ายของเด็กย้ายถิ่นอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เข้าใจถึงอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายของเด็กย้ายถิ่นซึ่งจะทำให้สามารถตัดสินว่าการทำงานนั้นควรถูกว่าเป็นการค้ามนุษย์หรือไม่

แม้ว่าจะมีกฎหมายคุ้มครองเด็ที่ย้ายถิ่นมากที่สุดหรือ พิธีสารเพื่อป้องกันและปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก (Palermo Protocol) ซึ่งกล่าวไว้เกี่ยวกับการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน การเคลื่อนย้ายแรงงาน การแลกเปลี่ยน การส่งเด็กเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม พิธีสารดังกล่าวยังเป็นการตระหนักให้เห็นถึงการค้ามนุษย์ (Trafficking) เช่นเดียวกับวาทกรรมข้ามชาติ (The International Discourse) ที่เน้นไปที่การใช้เด็ที่ย้ายถิ่นไปในทางที่ผิด แต่ไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการและสิทธิของเด็ที่ย้ายถิ่น (Doric Anna Hilber, 2007: 44) และไม่มีกรอบโครงสร้างทางกฎหมายท้องถิ่นหรือระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับเด็ที่ย้ายถิ่นโดยตรง (Whitehead and Hashim, 2005: 44)

ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นทั้งประเทศต้นกำเนิดและเป็นประเทศปลายทางของการล่อลวงผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กด้วยวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการค้าประเวณี และแรงงานบังคับ ด้วยความแตกต่างทางเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นผิดกฎหมายจึงเข้าสู่ประเทศไทยซึ่งพบได้ในรูปแบบการปลอมแปลงเอกสารเพื่อมาเป็น แรงงานหรือการค้าประเวณี ทั้งนี้ ผู้หญิงและเด็กชาวพม่า กัมพูชา ลาว

จีน รัสเซีย จะถูกล่อลวงมาเป็นผู้ค้าประเวณีในประเทศไทยโดย เด็กหญิงและผู้หญิงจำนวนมาก จากประเทศพม่า และประเทศเวียดนามจะถูกส่งผ่านชายแดนภาคใต้ไปยังประเทศมาเลเซียที่ Johor Bahru เป็นหลักและข้ามไป ยังประเทศสิงคโปร์ ส่วนเด็กหญิงและผู้หญิงชาวไทยและ ชาวเขาจะถูกล่อลวงค้าประเวณีภายในประเทศและถูกส่งไปค้าประเวณียังประเทศญี่ปุ่น มาเลเซีย แอฟริกาใต้ บาเรน ออสเตรเลีย สิงคโปร์ ยุโรป แคนาดาและสหรัฐอเมริกา

2.1.3 แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคม (Social inclusion)

แนวคิดนี้เป็นแนวคิดทางสังคมวิหยาสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นจากการ เปลี่ยนระบบสวัสดิการ สังคมในยุโรปเมื่อปลายทศวรรษ 1970 และ 80 เป็นการจัดแบ่ง (ความรับผิดชอบ) ทางสังคม (social division) ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์แก่คนบางกลุ่ม (targeted means-tested benefits) แทนที่ให้สวัสดิการกับสังคมส่วนรวม (universal welfare benefits) จนทำให้เกิดความเสียเปรียบ ให้แก่กลุ่มคนบางกลุ่ม ได้แก่ ผู้ย้ายถิ่น ชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติและผู้ว่างงาน เป็นต้น และในที่สุด ได้เกิดความยากจนในเมืองและเกิดการไร้ที่อยู่เพิ่มขึ้น ต่อมา การปฏิวัติเกษตรกรรมและการล่ม สลายของการผลิตและระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ส่งผลให้เกิดการว่างงานขนาดใหญ่จนใน ที่สุดเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายที่สนับสนุนการเปิดช่องทางให้สังคมเพื่อแก้ปัญหา ความยากจนในเมืองด้วยการฝึกทักษะแรงงานเพื่อได้รับโอกาสในสังคม จากนั้นก็ได้มีนโยบายที่ เน้นการ เปิดกว้างไปสู่การเข้าถึงความต้องการของผู้ย้ายถิ่นและชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติและ ครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนชายขอบอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มคนพิการ ผู้สูงอายุ เด็ก กลุ่มผู้เปราะบางทางเพศ (gay and lesbian groups) ตลอดจนชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนา

แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคม (social inclusion) เป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ที่ประยุกต์ใช้กับ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ได้เปรียบในสังคมกับผู้เสียเปรียบในสังคมไม่ว่าจะเป็นกลยุทธ์ด้านการ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางกฎหมายเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม เช่น ความเท่าเทียมกัน ทางด้านโอกาสในการสร้างทุนทาง สังคม กลยุทธ์ในการให้บริการจากหน่วยงานต่างๆที่ หลากหลายเพื่อปรับปรุงสถานะ ความเป็นอยู่ของกลุ่มคนชายขอบ หรือกลยุทธ์ด้านการเข้าถึง สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ชน (human rights) โดยตรง เป็นต้น ทั้งนี้ ในการพิจารณากลยุทธ์ ที่เกี่ยวกับการไม่กีดกันทางสังคมนั้นต้องการการทบทวน ตรวจสอบอย่างละเอียดและถูกพิจารณาโดยผู้ให้ ความเห็นคนอื่นๆ (Jefferies and Smith, 2001; Mannion, 2002) กล่าวคือ การพิจารณาว่าปัจจัยของ การถูกกีดกันทางสังคมอาจไม่ถูกกล่าวถึง การทำลายการถูกแบ่งแยกออกจากสังคมอาจแตกต่าง

จากการสนับสนุนและเพิ่มระดับให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม สังคมที่มีการไม่กีดกันทางสังคม ไม่ได้เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับสังคมที่มีการถูกกีดกันเสมอไป แต่มีแนวโน้มที่จะเป็นมากกว่าการแบ่งขั้ว ระหว่างการถูกกีดกันทางสังคมกับการรวมทางสังคม (Edward et al, 2001)

กล่าวอีกนัยหนึ่งแนวคิดนี้ ตรงกันข้ามกับแนวคิดเรื่องการถูกแบ่งแยกออกจากสังคม (the antithesis of social exclusion) แต่ตอบสนองการปฏิบัติเรื่องการถูกแบ่งแยกออกจากสังคมที่อธิบายว่า การถูกแบ่งแยกออกจากสังคม (social exclusion) อาจเป็นภาวะที่ปัจเจกหรือพื้นที่ใดๆ ประสบกับปัญหาหลากหลายประการ อันได้แก่ การว่างงาน การขาดแคลนทักษะในการทำงาน การมีรายได้ต่ำ สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม การมีสภาพแวดล้อมที่มีอัตราการประกอบอาชญากรรมสูง การมีสุขภาพไม่ดี และการล่มสลายของครอบครัว ทั้งนี้ สมาคมอังกฤษได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการถูกกีดกันออกจากสังคมว่าเป็นปัจจัยที่ซับซ้อนและกำลังเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลให้คนถูกกีดกัน ออกจากการแลกเปลี่ยนอย่างปกติ ออกจากแบบแผนและสิทธิต่างๆในสังคมสมัยใหม่ (Commission of European Communities, 1993) ในทางกลับกัน การไม่กีดกันทางสังคม นำไปสู่การได้รับสิทธิ พันธะในสังคมหลัก การมีสิทธิและความรับผิดชอบที่เป็นที่ตระหนักได้ นอกจากนี้ การถูกแบ่งแยกออกจากสังคม (social exclusion) ยังหมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นเมื่อประชาชนหรือพื้นที่ใดได้รับความทุกข์จากสภาวะผสมของปัญหาต่างๆที่สัมพันธ์หรือเชื่อมโยงกันอันได้แก่ ปัญหาการว่างงาน การมีทักษะต่ำ รายได้ต่ำ สภาพเสื่อมโทรมของที่อยู่อาศัย (poor housing) อาชญากรรมสูง ระบบสุขภาพอนามัยไม่ดี ครอบครัวล้มเหลว (Social Exclusion Unit, 2001) ทั้งนี้ รัฐบาลอังกฤษซึ่งได้มีการมองเห็นถึงสภาพการถูกกีดกันออกจากสังคมในระดับที่แตกต่างกัน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคมและเพื่อตั้งคนที่ถูกกีดกันออกจากสังคมสู่ให้ ได้รับการบริการทางสาธารณะ เช่น การถูกกีดกันออกจากสังคมของเยาวชนเป็นการถูกกีดกันออกจากโรงเรียน การหนีโรงเรียน (truancy) การตั้งครุภักในวัยรุ่น และมีแบบแผนการกระทำที่เสี่ยงในกลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น

(1) แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคมและการพัฒนาแนวคิดการไม่กีดกันทางสังคม

แนวคิดการไม่กีดกันทางสังคม (social inclusion) และแนวคิดการถูกแบ่งแยกออกจากสังคม (social exclusion)

การไม่กีดกันทางสังคมเกี่ยว ข้องกับแนวคิดการกีดกันจากสังคม (social exclusion) โดยตรงซึ่งได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและการวางรูปแบบทางนโยบาย (Silver, 1994)และเป็นความคิดที่สามารถมองได้หลากหลายนอกเหนือไปจากแนวคิดเรื่องความยากจน

(poverty) ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องการถูกกีดกันออกจากสังคม (social exclusion) ได้เกี่ยวข้องกับหนทางหลากหลายทางที่คนอาจถูกปฏิเสธจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและถูกกีดกันออกจากเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองในพื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางการเมือง คนกลุ่มที่ถูกปฏิเสธจากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือถูกกีดกันออกจากสังคมอาจได้แก่ คนผิวสี หรือคนกลุ่มอื่นที่สะท้อนรูปแบบการถูกแบ่งแยกหรือมีพฤติกรรมหรือทัศนคติในเชิงถูกกดขี่ เช่น การโดนกีดกันทางเพศ (sexism) เป็นต้น

การไม่กีดกันทางสังคมยังเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการไม่แบ่งแยกทางสังคม (non-exclusion) ซึ่งหมายถึงการดำเนินบทบาทสำคัญเพื่อพยายามถอดถอนภาวะการถูกกีดกันให้เกิดขึ้นจริงและมีศักยภาพและให้ความหมายไปในเชิงป้องกัน ทั้งนี้ การไม่กีดกันทางสังคมจะมีความหมายเกี่ยวกับการกระตุ้นให้เกิดนโยบายนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับแบบแผนเชิงพื้นที่ และ เขตแดน (the marshalling of territorial boundaries และ ประเด็นเกี่ยวกับการรักษาและพัฒนาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งรวมถึงเรื่องศาสนา วัฒนธรรมและความตึงเครียด (retention) บนความแตกต่างในภาวะของความหลากหลาย (hybridity)

การไม่กีดกันทางสังคมและแบบแผนสำคัญทางพื้นที่ เนื่องจากในความเป็นจริง หมู่อพยพ ถิ่น ผู้ลี้ภัย และผู้หาที่พักพิงเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เป็นศัตรูจนการทำให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคมมีความเป็นไปได้ยาก การพิจารณาถึงบริบทหรือพื้นที่อันเป็นพื้นที่ที่ชนกลุ่มน้อยยังสามารถรักษาสิทธิบนความแตกต่างจากคนส่วนใหญ่และจากคนกลุ่มอื่น ๆ ผ่านการใช้มาตรการการแบ่งแยกเชิงพื้นที่ (spatial segregation) อย่างเหมาะสมเป็นทั้งมาตรการการผสมผสานทางสังคม (a measure of social integration) และเป็นมาตรการของการไม่กีดกันทางสังคม (a measure of inclusivity) ทั้งนี้ ระดับของการแบ่งแยกมีผลมาจากการตระหนักจากคนภายนอกว่าแตกต่างชนิดกัน หรือมีผลมาจากการตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะของชนกลุ่มน้อย ผู้สร้างทางเลือกที่คำนึงถึงด้านพื้นที่นั้นมีแนวโน้มจะสร้างกลยุทธ์เพื่อการรักษาประเพณีวัฒนธรรมและเครือข่ายทางสังคม (Dahya, 1974) และจะพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ ศาสนา เพื่อส่งเสริมการวางรูปแบบเชิงพื้นที่ที่จะสามารถตอบสนองสภาพความยากจน การว่างงาน และผลกระทบด้านที่อยู่อาศัยอีกทั้งช่วยลดการถูกแบ่งแยกออกจากสังคมได้

นอกจากนี้ การไม่กีดกันทางสังคมยังตีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับสิทธิของปัจเจกหรือสิทธิของชุมชนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยซึ่งแตกต่างจากคนกลุ่มใหญ่ในด้านศาสนา และวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันกับการรักษาสิทธิของพลเมือง (Marshall, 1950) ทั้งนี้ นโยบาย

รองรับความหลากหลายทางสังคมที่ดีจะมีการกล่าวถึงประเด็นทางอัตลักษณ์ว่ารูปแบบทางอัตลักษณ์ใดที่รัฐควรสนใจและสิ่งใดเป็นสิ่งที่ทำเพื่อสังคม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ควรได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเรื่องการอ้างสิทธิในการประเมินอัตลักษณ์ของตนเองมากกว่าการถูกกำหนดว่ามีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (racial identity) เช่น การลดการประเมินประเภททางชาติพันธุ์ 4 ประเภทซึ่งแบ่งแยกตามสีผิว (คนขาว-คนดำ-คนเอเชีย-คนอื่น (other)) (Ratcliffe, 1996) เป็นต้น

แนวคิดการถูกกีดกันออกจากสังคมที่ถูกจัดไว้ในหลากหลายทางซึ่งขึ้นอยู่กับว่าหนทางนั้นมีวัตถุประสงค์คือเพื่อความกลมเกลียวทางสังคม หรือเพื่อความยุติธรรมในสังคมนั้น Ruth Levitas (1998) ได้กล่าวถึง วาทกรรม 3 แบบอันเป็นทางที่นำไปสู่การไม่กีดกันทางสังคม ได้แก่ วาทกรรม 'SID' 'MUD' และ 'RED' กล่าวคือ วาทกรรม 'RED' หมายถึง วาทกรรมของการแบ่งสรรปันส่วนและหลักความเสมอภาคที่รวมแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและสิทธิทางสังคม (social rights) มาประยุกต์หรือวิพากษ์เพื่อทำให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคม (social justice) แตกต่างจากวาทกรรม 'MUD' และ 'SID' ซึ่งมุ่งเน้นถึงความกลมกลืนประสานทางสังคม โดย วาทกรรม 'MUD' เป็นวาทกรรมเชิงศีลธรรมที่เกี่ยวกับการมีอคติหรือการแบ่งแยกของชนชั้นล่างและวัฒนธรรมที่พึงพาอีกทั้งได้สะท้อนถึงการถูกแบ่งแยกออกจากสังคมหลักและเน้นพฤติกรรมและคุณค่าของปัจเจก ส่วนวาทกรรม 'SID' เป็นวาทกรรมเกี่ยวกับการบูรณาการทางสังคมที่มุ่งถึงการกีดกันออกจากการสร้างรายได้

แนวคิดเรื่องการไม่กีดกันทางสังคมกับแนวคิดเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน

(Inequality)

แนวคิดเรื่องการไม่กีดกันทางสังคมยังเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) กล่าวคือ การไม่กีดกันทางสังคมที่ต้องคำนึงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม นอกจากจะหมายถึงความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้แล้ว ความไม่เท่าเทียมยังครอบคลุมแง่มุมอื่นๆ เช่น ความไม่เท่าเทียมทางเพศ ความไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ เป็นต้น ความไม่เท่าเทียมในแง่มุมที่หลากหลายสะท้อนถึงการตระหนักในความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มต่างๆ มากกว่าการจัดสรรประโยชน์จากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มหนึ่งเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันมากขึ้น ดังนั้น การไม่กีดกันทางสังคมที่สร้างความยุติธรรมให้สังคมจึงได้เกี่ยวข้องกับความต้องการให้พลเมืองในสังคมได้รับความเท่าเทียมกัน มีสิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางวัฒนธรรมบนความแตกต่าง และสร้างให้เกิดการหลุดพ้นจากการถูกแบ่งแยกและการได้รับการปฏิบัติในด้านอัตลักษณ์อย่างยุติธรรมและเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถทำลายการถูกแบ่งแยกออกจากสังคม และช่วยสนับสนุนให้เกิดความเท่าเทียมทางโอกาส การให้การศึกษาคือจะทำลายความไม่เท่าเทียมทางอัตราเกิด และสถานะ ทำให้ประชาชนสามารถสร้างและคว้าโอกาสใหม่ และส่งเสริมการปรับปรุงทางสังคม (social improvement) และเกิดการเคลื่อนย้ายในสังคม (social mobility) (Commission on Social Justice, 1994) การใช้นโยบายทางการศึกษา เช่น การลงทุนในเรื่อง pre-school education และ lifelong learning) หรือการเปิดโอกาสทางการศึกษาเพื่อผู้ใหญ่เป็นทางเลือกด้านนโยบายทางสังคมที่ดี การศึกษาและการฝึกอาชีพจะช่วยสร้างหนทางที่หลุดพ้นจากการทำงานในอาชีพที่ต่ำต้อย (marginal job) ซึ่งเปิดให้แก่ ผู้ว่างงานและช่วยเปิดช่องทางหรือโอกาสให้แม่บ้าน (White and Forth, 1998; Select Committee, 1998)

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันได้เกี่ยวกับความเท่าเทียมกันทางด้านสถานะ และหมายถึงการตีความของคนจนเองในเรื่องสิทธิและความต้องการของคนจน ดังนั้น คนจนจึงกลายเป็นตัวการสำคัญในกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการทางนโยบาย (Lister and Beresford, 1999) หากการไม่กีดกันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ในรูปแบบพลเมืองเช่นนี้เกิดขึ้น จะทำให้ผู้ใช้สวัสดิการของรัฐเป็นผู้มีส่วนร่วมที่มีความตื่นตัวมากกว่าการเป็นผู้รับสิทธิหรือการเป็นผู้รับบริการซึ่งนำไปสู่การเกิดความเท่าเทียมในสังคมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การไม่กีดกันผู้ย้ายถิ่น (migrant incorporation) ยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดต่างๆอีก 4 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการผสมกลมกลืน (assimilation) แนวคิดการบูรณาการ (integration) แนวคิดเรื่องภาวะหลากหลายวัฒนธรรม (multiculturalism)

แนวคิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม หรือวิธีการรวมตัวผู้ย้ายถิ่นผ่านกระบวนการปรับตัว ในแนวคิดนี้ผู้ย้ายถิ่นจะถูกคาดหวังให้ทิ้งภาษาของตนเอง ละทิ้งลักษณะทางวัฒนธรรม และลักษณะทางสังคมไปและกลืนไปกับประชากรส่วนใหญ่ (Castles, 1998: 247)

แนวคิดการบูรณาการผู้ย้ายถิ่น (integration) หรือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย (accommodation) ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ที่ย้ายถิ่นที่เดินทางเข้ามาและเกี่ยวกับประชากรในประเทศ (Castles, 1998: 248) ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาจะถูกคาดหวังให้มีลักษณะที่เด่นทางด้านวัฒนธรรมและพฤติกรรมและต้องปรับตัวเข้ากับสังคมในประเทศปลายทาง (host country) ทั้งนี้ ตัวอย่างประเทศที่ใช้แนวคิดการบูรณาการผู้ย้ายถิ่นได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา

และประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ใช้แนวทางนี้ภายหลังจากการยกเลิกใช้แนวทางการผสมกลมกลืน (Castle, 1998: 248)

ภาวะหลากวัฒนธรรม (multiculturalism) ภาวะหลากวัฒนธรรมมีรูปแบบที่หลากหลายในสังคมที่แตกต่าง ทั้งนี้ ภาวะหลากวัฒนธรรม หมายถึงการพัฒนาจากการเป็นประชากรผู้ย้ายถิ่นสู่ชุมชนชาติพันธุ์ที่ยังคงลักษณะที่โดดเด่นจากประชากรส่วนใหญ่ด้วยการมีภาษา วัฒนธรรม พฤติกรรมทางสังคมและสิ่งอื่นๆ ที่แตกต่าง ผู้ย้ายถิ่นในภาวะหลากวัฒนธรรมจะได้รับอนุญาตให้ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมไม่มากนักน้อย อีกทั้งคนส่วนใหญ่ในสังคมจะเต็มใจยอมรับหรือต้อนรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเต็มใจปรับสถาบันในสังคมให้มีความกลมกลืนกัน ดังจะพบได้จากนโยบายหลากวัฒนธรรมในประเทศแคนาดาและออสเตรเลีย หรือประเทศอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ที่รับแนวคิดนี้บางส่วนมาใช้ (Castle, 1998: 248) ทั้งนี้ การใช้แนวคิดภาวะหลากวัฒนธรรมในประเทศออสเตรเลียจะใช้หลักการต่างๆ (Jupp, 2002: 87) ได้แก่

การให้สมาชิกทุกคนในสังคมมีโอกาสที่จะรักษาวัฒนธรรมของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติ (prejudice) และสมาชิกทุกคนควรถูกได้รับการสนับสนุนให้เข้าใจและเห็นความสำคัญ (embrace) วัฒนธรรมอื่นๆ นอกจากนี้ สมาชิกทุกคนควรมี โอกาสอย่างเท่าเทียมกันที่จะตระหนักว่าตนเองสามารถเข้าถึงช่องและเข้าถึงช่องทางสู่บริการและกิจกรรม

การมองถึงความต้องการของผู้ย้ายถิ่นว่า ความต้องการของผู้ย้ายถิ่นควรได้รับการตอบสนองผ่านบริการและกิจกรรมต่างๆ ซึ่งให้แก่ ทุกคนให้สังคมหรือชุมชน ส่วนบริการพิเศษ (special service) อื่นๆจะมีขึ้นเพื่อรับรองว่าช่องทางและสิ่งที่สังคมให้จะถูกให้อย่างเท่าเทียมกัน

การมองถึงบริการและกิจกรรมต่างๆ ว่าควรถูกออกแบบและจัดการที่ให้คำชี้แนะแก่ ผู้รับบริการอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อนำไปสู่การรวมตัวหรือการสร้างความไม่กีดกันให้กับผู้ย้ายถิ่น (inclusion of migrants)

(2) การไม่กีดกันทางสังคมเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นและผู้ลี้ภัย (Immigrants and refugees)

ผู้ย้ายถิ่นมักต้องการความช่วยเหลือเพื่อนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่พวกเขาย้ายไปอยู่ใหม่ ผู้ย้ายถิ่นมักเผชิญหน้ากับการกระทำแบบเลือกปฏิบัติ จากการใช้ภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างจนทำให้พวกเขาขาดการต้อนรับทางด้านประเพณี ภาษา เศรษฐกิจ การเข้าสู่ตลาดแรงงาน และระบบการศึกษาและนำไปสู่การปิดกั้นโอกาสไม่ให้ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่ง

ของสังคมทั้งทางด้านการเป็นแรงงาน การศึกษา รวมทั้งปิดกั้นโอกาสที่จะได้รับความสะดวกสบาย ในสังคมจนทำให้พวกเขาได้รับค่าจ้างต่ำ ประสบความยากจน และอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี

ทั้งนี้ ผู้ย้ายถิ่นและผู้ลี้ภัยจะถูกมองว่าเป็นต้นตอ (resource) ของความรู้สึกละเลยที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งทำให้ปัจเจกและสังคมเกิดความไม่ปลอดภัย ทั้งในฐานะที่ผู้ย้ายถิ่น เป็นนักท่องเที่ยวหรือเป็น หนึ่งในกลุ่มคนที่มีความรู้สึกร่วมกับ หรือมีอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ในชนชาติของตน สังคมบางสังคม เช่น Schengen Agreement และ the Convention of Dublin จัดประเภทการ ย้ายถิ่นให้อยู่ในประเภทที่นำไปสู่การต่อสู้เรื่องเกี่ยวกับยาเสพติด การก่อการร้าย police cooperation การร่วมวงการอาชญากรรม (mutual assistance in criminal matters) ซึ่งนำไปสู่ การถูกวิจารณ์ในเวลาต่อมาโดยองค์กรด้านมนุษยธรรม (humanitarian organization) (Ramaker and Van de Velde, 1992: 119) หรืออาจถูกมองว่า ผู้ย้ายถิ่นเป็น ผู้สร้างความปั่นป่วนให้สังคม ถูกครอบงำ หรือทำให้วิถีชีวิตของคนเจ้าของประเทศ (the natives) วุ่นวาย หรือเกิดการจลาจล (disharmony and chaos) สังคมจะไม่ใช้แค่พบปัญหาเรื่องการตกงาน หรือปัญหาที่กระทบ สาธารณะทั่วไปเท่านั้น แต่ผู้ย้ายถิ่นจะเป็นผู้สร้างปัญหาเกี่ยวกับ ความปลอดภัยจากการเป็นผู้ทำ ให้เกิดความตาย (a carrier of death) เป็นผู้คุกคามประชากรเจ้าของประเทศ แม้ว่าประชากรจะ แยกตัวห่างจากหมู่ผู้ย้ายถิ่นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันจากคนในสังคมเพื่อให้ออกห่างจากการ ตกอยู่ในภาวะอันตรายด้วยน้ำมือของผู้ย้ายถิ่น

ในการกีดกันผู้ย้ายถิ่นออกจากการเป็นส่วนหนึ่งของประชากรในประเทศ (the natives) ผู้ ย้ายถิ่นจะถูกบ่งชี้ว่าเป็นคนนอก (other) ที่ไม่ได้เป็นพวกเดียวกับประชากรเจ้าของประเทศ ดังนั้น ความขัดแย้งระหว่างการกีดกัน (exclusion) และการไม่กีดกัน (inclusion) จึงเป็นความขัดแย้ง ระหว่างความคิดเรื่องความกลัว (fear) และความคิดเรื่องความเชื่อถือ / ไว้ใจ (trust) กล่าวคือ ปัจเจกในสังคมจะสร้างความคิดเกี่ยวกับตัวตน (self) หรือความเป็นอื่น (other) ขึ้นโดยมีลักษณะ ขัดแย้งกันโดยการรวมตนเองร่วมกับคนส่วนใหญ่ในฐานะที่เป็นผู้ที่ได้รับความไว้ใจหรือวาง ใจได้ แต่ผลักดันคนอื่นเนื่องจากคนอื่นนั้นเป็นผู้ที่ไม่ได้รับความไว้ใจหรือเชื่อถือ และเป็นผู้ที่ได้สร้าง ความกลัวให้กับผู้อื่นจนทำให้ผู้อื่นต้องถอยห่าง

ในการผลักดันหรือถอยห่างออกจากผู้ย้ายถิ่นนั้นพบว่า ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงการกระทำที่มี ลักษณะที่ปัจเจกอยู่ห่างออกจากผู้ย้ายถิ่นเท่านั้น แต่ยังปรากฏว่าในการผลักดันผู้ย้ายถิ่นประกอบ ขึ้นด้วยการทำลายความเป็นอื่นในลักษณะทับซ้อน (a double annihilation of the other) (Karskens, 1991: 81) หรือ การลดตัวตนจากการเป็นคนอื่น (the excluded other) ให้กลายเป็น

เป็นการไร้ตัวตน (a non-I) ผ่านการจัดกลุ่มผู้ย้ายถิ่นขึ้นมาโดยการปฏิเสธคุณลักษณะพื้นฐานต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากลักษณะของคนเจ้าของประเทศ ในทางกลับกัน ผู้ย้ายถิ่นจะถูกชี้ว่ามีลักษณะในด้านลบ หรือไม่มีอัตลักษณ์ในด้านบวก (positive identity) จนในที่สุดผู้ย้ายถิ่นจะถูกกีดกันออกจากสังคม เนื่องจากขาดสิ่งสำคัญจะถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นสมาชิกในสังคมนอกจากนี้ การกีดกันยังทำลายคุณค่าของความเป็นอื่น (the other's worth) ให้ผู้ย้ายถิ่นกลายเป็นคนไร้ค่า เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถเป็นพันธมิตรทางวัฒนธรรมและรูปแบบของชีวิต (existential importance) ของตนเอง ในที่สุดบทบาทของผู้ย้ายถิ่นจึงมักเต็มไปด้วยอันตราย ความเป็นอื่น และการไร้ค่า (worthlessness)

ความขัดแย้งระหว่างการกีดกันและการไม่กีดกันนั้นประชากรเจ้าของประเทศจะแบ่งแยกผู้ย้ายถิ่นให้ตกอยู่ในประเภทเดียวกันคือ ตกอยู่ในประเภทผู้ย้ายถิ่น (the migrant) บางครั้งผู้ย้ายถิ่นก็รวมอยู่ในกลุ่มชาวต่างชาติด้วย (foreigners) ทั้งนี้ ผู้ย้ายถิ่นจะถูกตีค่าเป็นตัวคุกคามระบบเศรษฐกิจ การเมือง หรือการจ้างงานรวมทั้งมุมมองอื่นๆ ที่กระทบความปลอดภัยของคนอื่นๆ นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นยังคุกคามต่อวิถีชีวิตประชากรพื้นเมือง หรือยังเป็น “อื่น” ทางวัฒนธรรมซึ่งได้แก่ การที่ผู้ย้ายถิ่นมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในทางที่สร้างความไม่ปลอดภัยให้ประชากรเจ้าของประเทศ ทั้งนี้ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของผู้ย้ายถิ่นกับวัฒนธรรมเจ้าของประเทศ ประชากรเจ้าของประเทศจึงไว้วางใจพวกเขาเหมือนกัน เนื่องจากการมีวัฒนธรรมเดียวกัน (culture duplicates) และจะมองว่าผู้ย้ายถิ่นเป็นคนอื่นเนื่องจากผู้ย้ายถิ่นมีความเป็นอื่นทางวัฒนธรรม (the cultural other) ประชากรเจ้าของประเทศจะป้องกันตนเองด้วยการสร้างระยะห่างระหว่างตนเองกับผู้ย้ายถิ่นซึ่งหมายถึง การเพิ่มช่องว่างระหว่างรูปแบบวิถีชีวิตของพวกเขากับรูปแบบวิถีชีวิตของคนอื่นที่มาคุกคามพวกเขา หรือการเรียกว่า การกีดกันทางพื้นที่ (territorial exclusion)

ทั้งนี้ ลักษณะของการกีดกันทางพื้นที่ (territorial exclusion) ได้แก่ การสร้างพรมแดนอาณาเขตที่แบ่งแยกรูปแบบการใช้ชีวิตจากประชากรเจ้าของประเทศในลักษณะต่างๆ เช่น การเพิ่มกลไกด้านการควบคุมบริเวณชายแดน หรือใช้วิธีการอื่นๆ ได้แก่ การบังคับผู้ย้ายถิ่นให้กลับไปประเทศของพวกเขา หรือการกีดกันโดยวิธีการแยกส่วนประชากร (strategy of ghettoizing) ซึ่งเป็นการจัดพวกที่ย้ายถิ่นเข้ามาให้อยู่นอกอาณาเขตเพื่อลดการติดต่อระหว่างผู้ย้ายถิ่นและประชากรภายในประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้ การจำกัดการย้ายถิ่นโดยอิสระของผู้ย้ายถิ่นยังเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ที่ทำให้เกิดการควบคุมผู้ย้ายถิ่นขั้นรุนแรง (Hoogenboom, 1991: 94) ดังนั้นในการทำลายความเป็นอื่นของผู้ย้ายถิ่น (the destruction of the otherness of the migrant) จึงทำได้ด้วยวิธีการหลากหลายวิธี ได้แก่ การกำจัดอัตลักษณ์ของผู้ที่เป็นอื่น (identity of the other)

และให้ผู้ที่เป็นอย่างอื่นมาเป็นส่วนหนึ่งของพวกเราโดยการให้ผู้อพยพปรับตัวเข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของประชากรเจ้าของประเทศ หรือวิธีการบูรณาการผู้อพยพ (Integration of the migrant)

วิธีการบูรณาการผู้อพยพดังกล่าวอาจทำได้โดยการจัดความเป็นอื่น (the otherness) ออกด้วยการสร้างความเหมือนกันทิศทางเดียว (one-way homogenization) ซึ่งผู้อพยพจะถูกกลืนด้วยการควบคุมของประชากรเจ้าของประเทศในฐานะที่ประชากรเจ้าของประเทศเป็นเสมือนคนสวนที่ขจัดวัชพืช ส่วนผู้อพยพเป็นตัวปัญหาเสมือนวัชพืช (Blommaert and Veschuere, 1992) นอกจากนี้วิธีการทำลายความเป็นอื่นของผู้อพยพยังได้แก่ การการมาปัจเจกซึ่งมีความเป็นอื่นไปเพื่อให้ประชากรรอดภัยจากความตาย (ของตัวเอง) และมีชีวิตรอดได้ ทั้งนี้ กลวิธีนี้จะมองว่าฆาตกรรมจะกลายเป็นการกระทำเพื่อการรักษาชีวิต (murder is transformed into life-saving) (Bauman, 1989)

แนวทางการสร้างสังคมที่ปราศจากการกีดกันทางสังคมสำหรับผู้อพยพและผู้ลี้ภัย

เนื่องจากในการไม่กีดกันทางสังคมหมายถึงกระบวนการ (process) ซึ่งผู้อพยพเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง (incorporated) ในสังคมปลายทาง (the receiving society) การไม่กีดกันทางสังคมหรือการกลืนกลายผู้อพยพมีหลายกรอบ / แนวทาง และรัฐบาลได้ตอบสนองกับประเด็นการกลืนกลายผู้อพยพด้วยหลากหลายแนวทาง (e.g. Castles and Miller, 1998; Soysal, 1996)

Castles (1998; 247-250) ได้มองว่านอกจากจะพิจารณาประเด็นการไม่กีดกันของผู้อพยพ (the incorporation of migrants) ที่พบได้จากนโยบายของรัฐบาลแล้วประเด็นการรวมตัวผู้อพยพยังพิจารณาได้จากกระบวนการทางสังคมต่างๆ (social processes) เช่น การรวมตัวในโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ระดับของการมีส่วนร่วมและธรรมชาติของการมีส่วนร่วมในสถาบันทางสังคมของผู้อพยพและพบจากรูปแบบของความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่เกิดขึ้นในลักษณะต่างๆ

หลักการ หรือโครงสร้างที่ทำให้สังคมไม่เกิดการกีดกัน (social inclusion) ทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งสามารถวัดได้จากผลลัพธ์ด้านการศึกษา (education outcomes) กิจกรรมในตลาดแรงงาน (labour market performance) สภาพชีวิตความเป็นอยู่ (living conditions) สุขภาพ (health) การมีส่วนร่วมทางสังคม (civic participation) ความสัมพันธ์ในชุมชน (community relations) นั้น ประกอบด้วยการตั้งคำถามต่างๆ ว่า เราจะสร้างการไม่กีดกันให้กับ

ใคร(Who is this inclusion strategy for?) เราจะบรรลุวัตถุประสงค์ถึงการไม่กีดกันในเรื่องใด (What are we trying to achieve?) เราจะใช้นโยบายใดในการสร้างความไม่กีดกันทางสังคม (Which policy levers could we use?) และ การสร้างการไม่กีดกันทางสังคมอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของใคร (Whose responsibility is it to make it happen?)

แผนการไม่กีดกันทางสังคมมักต้องการกลุ่มเป้าหมาย (target) ที่อยู่เฉพาะในหมู่ผู้ย้ายถิ่น (migrant communities) เช่น ผู้ที่อยู่นอกสหภาพยุโรปที่ตั้งใจมาอยู่เป็นเวลานาน หรือ ผู้ลี้ภัย (refugees) เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ย้ายถิ่นยังต้องมีการกำหนดลักษณะที่ชัดเจน เช่น การเป็นแรงงานตามฤดูกาล ผู้ลี้ภัย ผู้ประกอบการที่มีทักษะสูง ผู้พึ่ง พา เป็นต้น เพื่อให้สามารถทราบถึงความต้องการที่แตกต่าง หรือเพื่อให้สามารถประเมินนโยบายต่างๆ ในระยะยาว เช่น การประเมินว่าพลเมืองชาวยุโรปผู้ย้ายถิ่นซึ่งมักพบอุปสรรคทางด้านภาษา และการไม่ให้ความสำคัญจากสาธารณชนนั้น คุ่มค่าต่อการจัดสรรให้ผู้พลเมืองชาวยุโรปที่มีสิทธิเท่าเทียมกันหรือไม่ทั้งที่พลเมืองชาวยุโรปที่มีสิทธิในการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีแล้ว หรือ การประเมินการสร้างรูปแบบการไม่กีดกันที่เหมาะสมสำหรับผู้ย้ายถิ่นในประเทศโลกที่สามซึ่งมักไม่พบปัญหาด้านการไม่มีครอบครัวสำหรับคอยช่วยเหลือหรือการเรียนรู้อาษา หรือกา รสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน แต่พบอุปสรรคเรื่องการมีโอกาสถูกล่อลวงไปใช้ในทางที่ผิดได้ง่ายกว่า (susceptibility to exploitation) เป็นต้น การคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายจะมีประโยชน์ คือ เพื่อสร้างการจัดสรรแนวทางที่สร้างการไม่กีดกันในระดับต่างๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้ย้ายถิ่นและ สำหรับสังคมและเพื่อผลประโยชน์และสำหรับผู้ย้ายถิ่นในกลุ่มหรือประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ย้ายถิ่นผู้หญิงอาจมีความต้องการแตกต่างจากผู้ย้ายถิ่นผู้ชาย หรือ เด็กย้ายถิ่นมีความต้องการแตกต่างไปจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมากกว่า นอกจากนี้ การสร้าง แนวทางการไม่กีดกันควรคำนึงอุปสรรคเกี่ยวกับลักษณะที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่หลากหลายเพื่อสร้างวัตถุประสงค์สำหรับแต่ละกลุ่มผู้ย้ายถิ่นให้มีความชัดเจนและ พัฒนารูปแบบการแทรกแซงและเข้าใจว่ารูปแบบหนึ่งตายตัวที่ใช้กับกลุ่มผู้ย้ายถิ่นทุกประเภท (one-size-fits-all) จะไม่ใช่รูปแบบเดียวที่เหมาะสมกับกลุ่มคนที่แตกต่างอีกต่อไป แต่ในทางกลับกัน รูปแบบการสร้างแนวทางการไม่กีดกันควรจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประชากรแต่ละกลุ่ม

ในการสร้างการไม่กีดกันให้กับสังคม ควรมีการสร้างแบบแผนที่ครอบคลุมพื้นที่ของชีวิต 4 พื้นที่ ได้แก่ การไม่กีดกันในทางตลาดแรงงาน การไม่กีดกันด้านสังคม (ได้แก่ การไม่กีดกันทางด้านสถาบันและกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับความจำเป็นและความต้องการของปัจเจกและความต้องการของสังคมหลัก เช่น การศึกษา สุขภาพ) การให้ความดูแลด้านต่างๆในสังคม (social care) การจัดสรร

ทางด้านที่อยู่อาศัย (housing) และการไม่กีดกันด้านการใช้ชีวิตด้านการเป็นพลเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างจริงจัง (active participation) ในสถาบันสังคมต่างๆ และการดำเนินข้อตกลงของสังคมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงที่ยังคงอยู่ในระยะยาวเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเชื่อถือ (trust) การสร้างความเชื่อมโยงกับเมือง (bridging capital) และการมีความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ในการสร้างการไม่กีดกันนั้น นอกจากจะสร้างขึ้นรองรับหมู่ผู้ย้ายถิ่นในตลาดแรงงาน แล้ว การสร้างการไม่กีดกันทางสังคมจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมนอกด้วย (margin of society) ซึ่งรวมถึงหมู่ผู้ไม่มีงานทำและผู้พึ่งพารัฐ (dependant) ทั้งนี้ การสร้างการไม่กีดกันทางสังคมจึงแตกต่างจากการบูรณาการทางสังคม (integration) กล่าวคือ การไม่กีดกันทางสังคม (social inclusion) จะเข้าถึงผู้ย้ายถิ่นซึ่งต้องการการสร้างการไม่กีดกันและเข้าถึงสังคมซึ่งต้องการ การเปิดรับผู้ย้ายถิ่นเช่นกันในลักษณะคล้ายกับการทำงานสองทิศทาง (two way process) ของ ระบบที่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (process of change) เพื่อให้ผู้ย้ายถิ่นรวมเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมพร้อมกับจะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

นโยบายการสร้างการไม่กีดกันทางสังคมให้เกิดขึ้นควรมีการรองรับแนวทางที่คำนึงถึง ภาวะผู้นำทั้งของรัฐบาล ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือภูมิภาคซึ่งจะต้องมีการอธิบายเกี่ยวกับการ สื่อสารในสาธารณะถึงความแตกต่างทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่รวมกันในเมือง ต้องมีการวาง นโยบายด้านการย้ายถิ่นและการให้บริการต่างๆ ที่ผู้ย้ายถิ่นต้องการเข้ามามีส่วนร่วมและ ปราศจากการแบ่งแยกผลประโยชน์ที่แตกต่างกันซึ่งอาจนำไปสู่การเกิดอคติ นอกจากนี้ควรมีการ คำนึงถึงการพัฒนา การประเมินและการแสดงให้เห็นถึงหลักฐานที่สนับสนุนนโยบายจะสร้างให้ เกิดการไม่กีดกัน เช่น การพบว่า การที่ประสิทธิภาพทางภาษามีผลกระทบสำคัญต่อ ตลาดแรงงานนั้นเป็นเหตุผลที่ผลักดันให้เกิดการให้ช่องทางทางภาษา เป็นต้น มีการทบทวน ผลกระทบของการควบคุมการอพยพเข้า ซึ่งได้แก่ การให้สถานะทางกฎหมายแก่ผู้อพยพ การให้ สิทธิและความรับผิดชอบที่สะท้อนถึงสถานะชั่วคราวหรือถาวร รวมทั้งการให้ช่องทาง การเข้าถึง สิทธิที่สนับสนุนการบูรณาการทางสังคมซึ่งรวมทั้งเรื่อง การงาน การบริการสาธารณะและการมี ส่วนร่วมในระบบการเมือง เป็นต้น แนวทางยังควรรวมถึงการป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ เช่น กฎหมายสหภาพยุโรป (EU law) นอกจากนี้ต้องการการป้องกันจากการ เลือกปฏิบัติทางด้านเชื้อชาติ ด้านการจ้างงาน และการได้รับบริการต่างๆ แล้ว เนื่องจากยังพบว่ามี การจ้างงานถ้าการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางศาสนา และความเชื่อ ดังนั้นจึง ต้องมีการตรวจสอบว่าชนกลุ่มน้อยทางศาสนาจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติขณะที่คนกลุ่มนั้นหาช่องทางที่ อยู่อาศัย หรือการได้รับบริการทางด้านสุขภาพ หรือ การศึกษาอีกด้วย

นโยบายการสร้างการไม่กีดกันทางสังคมยังควรมีการคำนึงถึงการให้ข้อมูลแก่ผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องสิทธิและความรับผิดชอบ ความรู้เรื่องแนวทางการปฏิบัติ (practicality) ของชีวิต เช่น การพหุหมอท้องถิ่นและการเปิดบัญชี เป็นต้น นอกจากนี้ผู้อพยพยังต้องได้รับความรู้ เรื่องความคาดหวังทางสังคมเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติตัวต่างๆในสังคม มีการทำให้ผู้ย้าย ถิ่นสามารถรู้ถึงการได้รับคำแนะนำอย่างอิสระ กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจะต้ องรู้ว่าจะให้คำแนะนำ ใดๆเพื่อผู้ย้ายถิ่นจะสามารถเข้าถึงโอกาสต่างๆ ที่เปิดให้กับพวกเขาได้ ดังเช่น ในประเทศ สวีเดนและเนเธอร์แลนด์ที่พบว่าคำแนะนำอาจจะเกี่ยวกับการได้รับบริการต่างๆ หรือสิ่งจำเป็น ต่างๆสำหรับผู้ลี้ภัยซึ่งหากผู้ย้ายถิ่นไม่สามารถเข้าถึงคำแนะนำได้ ผู้ย้ายถิ่นจะประสบอุปสรรค ต่างๆ ได้แก่ ความไม่รู้และการถูกหลอกได้ นอกจากนี้ควรมีการคำนึงถึง การทบทวนโอกาส สำคัญด้านการได้รับบริการสำคัญๆ ที่ตอบสนองของความต้องการและให้คำปรึกษาแก่ผู้ย้ายถิ่น ได้แก่ การทบทวนว่าโอกาสในการเข้าถึงบริการต่างๆ ในเรื่องสำคัญๆ ควรจะ เป็นการให้บริการ สำคัญๆ ในสังคม หรือควรเป็นบริการที่เน้นให้เฉพาะผู้อพยพเท่านั้น และการทบทวนว่า การ ให้บริการใดควรเป็นการให้บริการในระดับแรก

การสร้างเชื่อมโยงเข้าถึงชุมชน การเชื่อมโยงเข้าถึงชุมชนโดยการดึงประชาชนเข้าสู่ สถานการณ์ที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วม กันและมีความเข้าใจร่วมกันและมีความสัมพันธ์ใน ด้านบวก เช่น การสนับสนุนความเท่าเทียมกันระหว่างเชื้อชาติ การสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเชื้อชาติต่างๆ ควบคู่ไปกับการมีทัศนคติที่ดีที่ปราศจากการแปลกแยกตนเองออกจาก สังคม (alienation) ในสายตาสังคมสาธารณะ

การสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ ต้องมี การสนับสนุนให้เกิดการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนด้วยการสอนเรื่องการให้ความเคารพความเป็น ส่วนตัว (privacy) หรือความเท่าเทียมกัน (equality) และ ถ่ายทอดให้ผู้มีส่วนร่วมในสังคมมีส่วน ร่วมในการช่วยเหลือหรือผลักดันให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม เช่น การผลักดันความรับผิดชอบ ให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคมในหมู่ญาติ สหพันธ์ทางการค้า องค์การอิสระ กลุ่มในสังคม รวมทั้งสมาชิกในสังคมและผู้มีบทบาทสำคัญซึ่งผลักดันให้เกิดการกีดกันและการไม่กีดกันผู้ย้าย ถิ่นซึ่งอาจจะไม่ใช่ผู้มีบทบาทในแผนการก็ได้

อุปสรรคต่อการสร้างสังคมไม่ให้เกิดการกีดกันสำหรับผู้ย้ายถิ่น

ในการสร้างสังคมที่ทำให้เกิดการการไม่กีดกันผู้ย้ายถิ่นควรมีการคำนึงถึงอุปสรรคต่อการสร้างการไม่กีดกันทางสังคมแก่ผู้ย้ายถิ่นต่าง ๆ อุปสรรคต่อการสร้างสังคมเพื่อไม่ให้เกิดการกีดกันได้แก่

อุปสรรคเรื่องการห้ามหรือข้อห้าม (restrictions) ต่างๆ ที่ถูกกระทำอย่างจงใจที่พบได้จากการห้ามผู้ย้ายถิ่นไม่ให้เข้ามา การจำกัดช่องทางการเข้ามา เช่น การจำกัดช่องทางผู้พึ่งพาไม่ได้ทำงาน หรือได้รับการบริการทางสาธารณะ หรือผลประโยชน์ทางด้านสวัสดิการ ด้วยเหตุนี้ได้รับ การสร้างสังคมไม่ให้เกิดการไม่กีดกันนั้นจึงต้องคำนึงถึงทั้งรูปแบบบริการและผลประโยชน์ (interests) ที่ผู้ย้ายถิ่นควรจะได้รับเพื่อทำให้ผู้ย้ายถิ่นได้รับความเท่าเทียมจนผลักดันไปสู่การเป็นสังคมที่ไม่เกิดการกีดกัน และการสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของสังคมที่อาจทำให้เกิดการกีดกันผู้ย้ายถิ่นจากการได้รับการบริการทางสาธารณะ เช่น การจำกัดค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณสาธารณะ หรือการลดสวัสดิการสำหรับนักท่องเที่ยวหรือการระงับการออกความเห็นสาธารณะ (public opinion) ในขณะที่ยอมให้ผู้ย้ายถิ่นเข้าถึงบริการต่างๆ เพื่อสร้างให้เกิดการไม่กีดกันขึ้นเป็นต้น

อุปสรรคด้านการเลือกปฏิบัติ (discrimination) ยังเป็นอุปสรรคหนึ่งของการสร้างการไม่กีดกัน กล่าวคือ การเลือกปฏิบัติด้านเชื้อชาติและศาสนา มักเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย แต่มักเกิดขึ้นโดยไม่ได้เจตนาและพบในระบบการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ เช่น การไม่ปรับระบบบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนใหม่ๆ หรือขาดการแปลความหมายหรือสิ่งต่างๆ ตามภาษาหรือวิถีของชนกลุ่มน้อยซึ่งผลักดันไม่ให้ผู้ย้ายถิ่นได้รับการตอบสนองที่ดีหรือโดนกีดกัน นอกจากนี้ การเลือกปฏิบัติซึ่งเบียดเบียนอุปสรรคของการสร้างสังคมไม่กีดกันยังรวมถึงการกีดกันผู้ย้ายถิ่นด้านการมีอาชีพ ความรู้สึกว่าโดนเลือกปฏิบัติหรือรู้สึกว่าจะถูกปฏิเสธออกจากสังคมจะทำให้ผู้ย้ายถิ่นกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ปฏิเสธการใช้ชีวิตในสังคมภายนอกในที่สุด

นอกจากนี้ อุปสรรคของการสร้างการไม่กีดกันยังได้แก่ อุปสรรคที่เกี่ยวกับทัศนคติในสายตาสาธารณะ กล่าวคือ ทัศนคติในสายตาสาธารณะซึ่งได้เกี่ยวกับความกลัว (fear) ความเป็นศัตรูกับประชากรส่วนใหญ่ของผู้ย้ายถิ่นนั้นทำให้เกิดการถูกเลือกปฏิบัติ และนำไปสู่การไม่ไว้วางใจ ความตึงเครียดและความผิดปกติ และรู้สึกว่าตน (ผู้ย้ายถิ่น) ไม่ได้เป็นพวกเดียวกันกับสังคมส่วนใหญ่ หรือ อุปสรรคด้านมุมมองของประชากรหลักในประเทศมองว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้ามานั้นไม่ตั้งใจที่จะยอมรับมุมมองแกนหลักของสังคม ในทางกลับกันผู้ย้ายถิ่นจะเข้ามาใช้ชีวิตเฉพาะใน

ชุมชนชาติพันธุ์ของตนเองอย่างเหนียวแน่นซึ่ง ทำให้พวกเขาสามารถช่วยเหลือผู้เข้ามา (พวกตนเอง) ให้สามารถปรับตัวทางสังคมและทางเศรษฐกิจได้อย่างราบรื่น ด้วยวิถีทางที่มีประสิทธิผล โดยปราศจากการสร้างภาระทางต้นทุนให้กับรัฐบาลและระบบการช่วยเหลือของชุมชนเท่านั้น

อุปสรรคในเรื่องที่ผู้คิดกันได้แยกส่วนในด้านสังคม การศึกษา และนโยบายอื่นๆ ซึ่งกีดกันผู้ย้ายถิ่นจากการเข้าถึงทางด้านสุขภาพ การศึกษา และระบบความปลอดภัยทางสังคมอย่างไรก็ตาม ความยุติธรรม นอกจากนี้ ในตลาดแรงงานก็ได้มีการเลือกปฏิบัติต่อผู้ย้ายถิ่นผ่านการละเลยคุณสมบัติ พบว่ามีผู้กีดกันผู้ย้ายถิ่นออกจากงานบางประเภท เนื่องด้วย ประวัติของผู้ย้ายถิ่นไม่ใช่ การพิจารณาคุณสมบัติหรือความสามารถที่พิสูจน์ได้ หรือประสบการณ์

อุปสรรคทางด้านคุณสมบัติของพลเมืองและผู้อาศัยซึ่งทำให้แนวทางที่นำไปสู่ช่องทางการเข้าถึงบริการต่างๆ ของผู้ย้ายถิ่นและลูกหลานของผู้ย้ายถิ่นเป็นไปอย่างจำกัด นอกจากนี้ อุปสรรคด้านเชื้อชาตินิยมและการคุกคามทางเชื้อชาติไม่แค่ส่งผลกระทบต่อผู้ย้ายถิ่น เท่านั้น แต่กลับเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเข้าหาประเทศปลายทางของพวกเขาอีกด้วย

อุปสรรคด้านสิทธิทางวัฒนธรรมและภาษาของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นซึ่งไม่ถูกตระหนักในสังคมต้นทางบางแห่ง ทั้งนี้ สิทธิเหล่านี้จะต้องถูกเห็นในฐานะที่เป็นสิทธิพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งพื้นฐานสำคัญสำหรับการมีความหมายของชีวิตของผู้ย้ายถิ่น อุปสรรคด้านสิทธิทางวัฒนธรรมและภาษาดังกล่าวจึงได้ทำให้ผู้ย้ายถิ่นถูกมองว่า “เป็นอื่น” (other) และเป็นผู้ถูกแบ่งแยก

อย่างไรก็ตาม หากกลุ่มผู้ย้ายถิ่นไม่ยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเจ้าของประเทศได้เร็วพอ บริบททางสังคมจะเกิดสภาพการกีดกันทางสังคม (exclusion) กระบวนการเป็นชายขอบ (marginalization) และ ความยากจน (impoverishment) การบูรณาการจึงต้องมีการสนับสนุนและการแทรกแซงจากรัฐ เช่น รูปแบบการป้องกันสิทธิมนุษยชนแก่ผู้อยู่อาศัยทุกคนซึ่งมีการรวมถึงผู้ย้ายถิ่นซึ่งกระทำได้โดยการให้บริการด้านที่อยู่อาศัย เป็นต้น นอกจากนี้ การทำให้เกิดการรวมผู้ย้ายถิ่นให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การคำนึงถึงหลักการต่างๆ ได้แก่ การคำนึงว่านโยบายและแผนการระดับชาติควรถูกออกแบบให้มีการช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่นในระดับชุมชนที่เข้าถึงทั้งผู้ย้ายถิ่นและประชากรเจ้าของประเทศเนื่องจากผู้ย้ายถิ่นมักจะกระจุกตัวในพื้นที่ส่วนใดส่วนหนึ่ง ทั้งเมืองหรือชุมชน นอกจากนี้การรวบรวมผู้ย้ายถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหลักต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและรวดเร็ว

โครงสร้างทางสถาบันที่อำนวยความสะดวกแก่การย้ายถิ่นและกระบวนการตั้งถิ่นฐานเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ ประเทศที่มีการย้ายถิ่นสูงอาจพัฒนารูปแบบ หรือแผนการ หรือแนวคิดไปสู่การอำนวยความสะดวกให้กับผู้ย้ายถิ่นในสังคมที่กว้างขึ้นและมีการให้บริการแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ที่เจาะจงและอำนวยความสะดวกทางการเข้าถึงบริการแก่ผู้ย้ายถิ่น และจะต้องมีการสร้างกลไกหรือสถาบันที่ทำลายการเลือกปฏิบัติและชี้ถึงปัญหาการเลือกปฏิบัติทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์นอกจากนี้ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อที่สามารถชี้ให้เห็นถึง สถานการณ์ของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อนำไปสู่การสร้างนโยบายที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้ รัฐบาลควรรวบรวมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนเพื่อพัฒนานโยบายและแผนการการบูรณาการต่อไปซึ่งนั่นหมายถึงการเกี่ยวข้องกับสมาคมผู้ย้ายถิ่นและการเกี่ยวข้องกับชุมชนแกนหลัก

เนื่องด้วย ภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับตัว เช่น เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงตลาดแรงงาน ถ้าผู้ย้ายถิ่นมีทักษะการใช้ภาษาท้องถิ่นจะเข้าถึงตลาดแรงงานและส่วนอื่นๆ ที่สะท้อนถึงการรวมตัวที่ประสบความสำเร็จในประเทศปลายทาง กล่าวคือ หากการฝึกภาษาได้รับการสนับสนุน ผู้ย้ายถิ่นและสังคมเจ้าของประเทศจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันนอกจากนี้ทัศนคติเรื่องความหลากหลาย และความแตกต่างเป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย ดังนั้นจึงควรมีการตระหนักถึงชุมชนว่าในปัจจุบันมีคุณค่าสำคัญหลัก เช่นกฎหมาย สิทธิ เพศ เชื้อชาติ ศาสนาและความเท่าเทียมกันทางชาติพันธุ์ ความจงรักภักดี ต่อชาติ ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาความเข้าใจถึงความหลากหลาย เป็นสำคัญ

(3) ตัวอย่างของการสร้างสังคมที่ปราศจากการกีดกันด้วยแผนปฏิบัติการต่อต้านการเลือกปฏิบัติ 10 ประการ

ข้อตกลงร่วมมือกันระหว่างเมืองต่างๆ ด้านการต่อต้านการเลือกปฏิบัติ (discrimination) ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Coalition of Cities against Discrimination in Asia and the Pacific- APCD) อันเป็นผลสรุปที่เกิดขึ้นจากการประชุมระดับภูมิภาคเพื่อสร้างการไม่กีดกันในสังคมเมือง (the Regional Conference of Cities for an Inclusive Urban Society) ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 3-4 สิงหาคม พ.ศ. 2549 และ การประชุมผู้นำเรื่องข้อตกลงร่วมมือกันระหว่างเมืองต่างๆเพื่อการต่อต้านการเลือกปฏิบัติที่ระบุแผนการ 10 ข้อเพื่อสร้างการไม่กีดกันในสังคมเมืองในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (the Expert Meeting on “Commitment of Cities against the Discrimination: Defining a Ten- Point Plan of Action for an Inclusive Urban Society in Asia and the Pacific”) ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ ในวันที่ 27-29 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ได้สะท้อนให้เห็น

ได้ชัดเจนถึงรูปแบบของการสร้างสังคมที่ปราศจากการเลือกปฏิบัติทางสังคม รูปแบบหนึ่งซึ่งถูกกำหนดเป็นนโยบายในระดับภูมิภาค

วัตถุประสงค์ระยะยาวของการร่วมมือกันของเมืองต่างๆ เพื่อต่อต้านการเลือกปฏิบัติในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้แก่ การให้แผนการการจัดการทางด้านนโยบายที่เสริมสร้างให้เกิดการลดการเลือกปฏิบัติแก่ผู้อยู่อาศัยในเมืองต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย มีการแลกเปลี่ยนความเชื่อ ทศนคติและแบบแผนการใช้ชีวิต (style of life) อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีการแข่งขันและสามารถพบการเลือกปฏิบัติหรือการแบ่งแยกกัน ทั้งนี้ แผนการการจัดการทางด้านนโยบายที่ลดการเลือกปฏิบัติแก่ผู้อยู่อาศัย ในเมืองดังกล่าวซึ่งผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐานทั้งทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและทางด้านวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นต่างๆ จะดำเนินการโดยผ่านแผนปฏิบัติการการร่วมมือกันในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ว่าด้วยการต่อต้านการเลือกปฏิบัติ 10 ประการ ดังนี้

แผนปฏิบัติการข้อ 1: การประเมินสภาพการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติและติดตามนโยบายของเทศบาลเมือง (Assessing Racism and Discrimination and Monitoring Municipal Policies) แผนปฏิบัติการข้อ 1 มีกรอบแนวคิดคือ เพื่อริเริ่มและพัฒนาการเก็บรวบรวมข้อมูลของการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติโดยร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน สถาบันต่างๆ และองค์กรในเครือสหประชาชาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ที่สามารถบรรลุได้และกำหนดตัวบ่งชี้ที่ใช้ประเมินผลกระทบที่จะเกิดจากนโยบายต่อต้านการแบ่งแยกเชื้อชาติของเทศบาลเมือง และการทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลในเรื่องนี้สำหรับระบบการรายงานและการดำเนินงานจากมุมมองของชุมชนที่จะนำเสนอในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การจัดระบบการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูลของการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยการวิจัยกับเครือข่ายทางสังคม (เช่น คนยากจนในเมือง และสมาคม เป็นต้น) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติจนนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดการผลการศึกษาในระดับท้องถิ่นและพัฒนาไปสู่ข้อเสนอเชิงรูปธรรมให้กับระดับเมือง หรือ การให้คำนิยามถึงวัตถุประสงค์และใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินแนวโน้มของการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติและประเมินถึงผลกระทบของนโยบายส่วนท้องถิ่น หรือ การจัดตั้งสภาวิจัยซึ่งมีการอภิปรายกันอย่าง

ต่อเนื่องระหว่างผู้วิจัยและผู้วางแผนนโยบายเพื่อหาจุดอ่อนของนโยบายและแผนการต่างๆที่เกิดขึ้น

แผนปฏิบัติการข้อ 2: การจัดให้เกิดภาวะการเป็นผู้นำทางการเมืองในชุมชนและเทศบาลเมืองเพื่อแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติและกีดกัน (Providing Political Leadership at the City and Community Levels to Address Issues of Discrimination and Exclusion) ทั้งนี้ กรอบแนวคิดของแผนปฏิบัติการข้อ 2 มีเป้าหมายที่จะสร้างการรับรู้และตระหนักถึงการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นในกลุ่มเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น และคนในเทศบาลเมือง

ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การจัดงานกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้และการเข้าถึงปัญหาการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติตามความเหมาะสมแก่บุคลากรฝ่ายเทศบาล ตำรวจ ทหาร สมาชิกวุฒิสภา ผู้พิพากษา รวมถึง องค์กรพัฒนาเอกชน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน หรือการจัดงานมอบรางวัลให้กับบุคคลหรือสื่อที่ช่วยยุติแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติในชุมชน และกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการรับรู้กับปัญหาเรื่องนี้โดยผ่านสื่อต่างๆ รวมถึง หนังสือพิมพ์ที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น เป็นต้น หรือ การจัดงานกิจกรรมสาธารณะเพื่อส่งเสริมการรับรู้และการระดมกำลังในการแก้ปัญหาการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติแก่คนในเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ตัวอย่างเช่น การจัดงานวันสากลแห่งการยุติการแบ่งแยกเชื้อชาติในวันที่ 21 มีนาคม 2552)

แผนปฏิบัติการข้อ 3: การส่งเสริมสังคมที่เป็นหนึ่งเดียว (Promoting an Inclusive Society) แผนปฏิบัติการข้อ 3 มีแนวคิดที่จะพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายของประชาชนและองค์กรต่างๆ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การส่งเสริมให้มีกลไกในเทศบาลตำบล /เมือง/นคร เพื่อประเมินสถานการณ์และทบทวนนโยบาย เพื่อต่อต้านการเลือกปฏิบัติ เช่น นโยบายสาธารณสุขที่ไม่เอื้อต่อแรงงานต่างด้าว หรือผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้ เป็นต้น

แผนปฏิบัติการข้อ 4: การเสริมสร้างการช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ผู้ที่ประสบปัญหาการแบ่งแยกเชื้อชาติและการถูกเลือกปฏิบัติ (Strengthening Support for the Victims of Racism and Discrimination) แผนปฏิบัติการข้อ 4 จัดขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นว่าบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายใดที่ประสบปัญหาการแบ่งแยกเชื้อชาติและการถูกเลือกปฏิบัติในสังคมและเพื่อสนับสนุนบุคคลที่ประสบปัญหาเหล่านี้ให้สามารถคุ้มครองตนเองจากปัญหาเหล่านี้ได้

ตัวอย่างได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อความสัมพันธ์และพัฒนาชุมชนเพื่อที่จะชี้แนะหน่วยงานของรัฐในเรื่องความเท่าเทียมกันและการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การสนับสนุนเหยื่อและกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาแนวทางเริ่มต้น แนวทางการแก้ไขปัญหา และมาตรการป้องกันเพื่อเผชิญหน้ากับการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติ หรือการสร้างโอกาสขึ้นอย่างเป็นทางการภายในส่วนกลางเพื่อจัดการเกี่ยวกับข้อเรียกร้องต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติจากประชาชนในท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการที่ทำงานด้านความสัมพันธ์ในชุมชนและการพัฒนาชุมชนซึ่งผลักดันเรื่องช่องทาง การเข้าถึงส่วนกลาง ความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมจากกลุ่มทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย หรือ การช่วยเหลือชุมชนและหน่วยงานส่วนท้องถิ่นต่างๆ ที่ช่วยเหลือผู้ประสบกับการแบ่งแยกเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติในท้องถิ่นด้านกฎหมายและด้านจิตใจ

แผนปฏิบัติการข้อ 5: การสนับสนุนให้คนเมืองรับรู้ข่าวสารและเข้าถึงข้อมูลต่างๆ เพื่อให้คนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมและมีอำนาจในการตัดสินใจ (Facilitating Greater Participation and the Empowerment of City Dwellers through Access to Information) แผนปฏิบัติการข้อ 5 มีกรอบคิดที่เกิดขึ้นเพื่อให้คนในเมืองสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่างๆ การปกป้องคุ้มครองทางกฎหมายและการลงโทษผู้ที่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยให้คนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรึกษาแนะแนวกับผู้ให้บริการ ทั้งนี้ ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดีได้แก่ การจัดพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิของคนท้องถิ่นและความรับผิดชอบของสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และการลงโทษผู้ที่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่นผ่านสิ่งตีพิมพ์และสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว การประกาศของเทศบาล วิทยุทัศน์ เป็นต้น หรือ การประชุมแสดงความคิดเห็นของเทศบาลในระดับชุมชนอย่างต่อเนื่องให้แก่สาธารณชนร่วมกับวิธีการต่างๆ ที่มีขึ้นก่อนหน้านี้กับองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้คนเหล่านี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องความสงบสุข ความมั่นคง และความสามัคคีในสังคม

แผนปฏิบัติการข้อ 6: การสนับสนุนให้เมืองใหญ่ทำหน้าที่เป็นนายจ้างและผู้ให้บริการที่ให้โอกาสเท่าเทียมกัน (Promoting the City as an Equal Opportunities Employer and Service Provider) ทั้งนี้ การจัดแผนปฏิบัติการข้อ 6 นี้ เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้คนเมืองใหญ่ทำหน้าที่เป็นนายจ้างที่ให้โอกาสแก่ผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกันและเป็นผู้ให้บริการ (service provider) ที่มีความยุติธรรม รวมถึงการวางแผน การตรวจสอบ การฝึกอบรม และการพัฒนาเพื่อพิจารณาความต้องการของประชาชนที่มาจากชุมชนซึ่งมีวัฒนธรรมหลากหลาย ตัวอย่างของการปฏิบัติกิจกรรมที่ดีได้แก่ การจัดตั้งประชุมสัมมนาให้กับนายจ้างจากบริษัทและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งให้กับ

เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเพื่อให้ความรู้และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสวัสดิการในการทำงานและสิทธิตามกฎหมายที่ลูกจ้างควรได้รับและหน้าที่ที่ตนควรพึงปฏิบัติ หรือ การจัดการฝึกอบรมให้กับลูกจ้างจากบริษัทและหน่วยงานต่างๆ ให้รับรู้ถึงสิทธิ และสวัสดิการตามกฎหมายแรงงานที่ตนควรได้รับ รวมถึงให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ราชการหรือหน่วยงานทั้งทางรัฐ และเอกชนที่คอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเวลาที่ลูกจ้างเจ้าหน้าที่หรือนายจ้างกดขี่ข่มเหง

แผนปฏิบัติการข้อ 7: การส่งเสริมให้เมืองใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนให้ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน (Promoting the City as an Active Supporter of Equal Opportunity Practices) ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการข้อ 7 นี้ มีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานรัฐเข้ามาตรวจสอบว่าในแต่ละพื้นที่มีการให้โอกาสต่อทุกคนเท่าเทียมกันหรือไม่ และเพื่อสนับสนุนความหลากหลายในตลาดแรงงาน ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การเข้าใจและยอมรับหน่วยงานนอกระบบด้านการจ้างงานที่อยู่อาศัย และการให้บริการ การสร้างกลไก แผนการ โครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดการป้องกัน การฟื้นฟู และการร่วมมือกันกับองค์กรทางด้านการศึกษาเพื่อยืนยันถึงหน่วยงานนอกระบบ หรือการสนับสนุนโดยร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนา แผนการซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ลูกจ้างสามารถเข้าถึงบริการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของตน

แผนปฏิบัติการข้อ 8: การต่อต้านการแบ่งแยกเชื้อชาติและเลือกปฏิบัติผ่านการให้การศึกษ (Challenging Racism and Discrimination through Education) กรอบแนวคิดของแผนปฏิบัติการข้อ 8 คือเพื่อเสริมสร้างมาตรการต่อต้านการเลือกปฏิบัติผ่านการศึกษาในทุกรูปแบบและส่งเสริมให้นโยบายการศึกษาให้มีความเคารพซึ่งกันและกัน ความยอมรับและความเข้าใจซึ่งกันและกันและการให้มีการสนทนากันแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่การให้ประกาศนียบัตร “โรงเรียนเพื่อความเสมอภาค ” แก่โรงเรียนต่างๆ ในท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นในการสร้างความเคารพและความเข้าใจซึ่งกันและกัน มอบรางวัลจากนายกเทศมนตรี/เทศบาลตำบล/เมือง/นครแก่โรงเรียนดีเด่นประจำท้องถิ่นที่รณรงค์ให้มีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันในกลุ่มเยาวชน โรงเรียนและชุมชนมากขึ้น หรือ การเปิดโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน เน้นการให้ทุนช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส กลุ่มต่างๆในเขตเทศบาลตำบล/เมือง/นคร เพื่อให้ความช่วยเหลือ

แผนปฏิบัติการข้อ 9: การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Promoting Cultural Diversity) กรอบแนวคิด กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเคารพในวัฒนธรรมต่างๆในชุมชนที่มีความหลากหลาย รวมไปถึงเคารพทัศนคติ ความเชื่อ การปฏิบัติ พิธีกรรมและจารีตประเพณีที่

แตกต่างกัน ส่งเสริมการแสดงออกทางวัฒนธรรมอันหลากหลายและป ระเพณีที่สืบทอดต่อกันมา ของคนต่างวัฒนธรรม ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การจัดทำโครงการด้านวัฒนธรรมใน สถานที่ต่างๆ (เช่น ศูนย์ประชุม ศูนย์วัฒนธรรม โรงเรียน) เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ในเทศบาลตำบล /เมือง/นคร (ดนตรี ละคร การร่ำ ายรำ ภาพเขียน ฯลฯ) และบรรจุในแผนกิจกรรมของเทศบาลตำบล/เมือง/นคร เป็นต้น

แผนปฏิบัติการข้อ 10: การป้องกันและขจัดการแบ่งแยกเชื้อชาติและความรุนแรงอัน เนื่องมาจากการการแบ่งแยกเชื้อชาติ (Preventing and Overcoming Racist Incitement and Related Violence) ทั้งนี้ แผนปฏิบัติการข้อ 10 จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนหรือสร้างกลไกที่เข้ามา จัดการกับสิ่งกระตุ้นต่างๆ ที่ทำให้เกิดการแบ่งแยกเชื้อชาติและการใช้ความรุนแรงอันเนื่องมาจากการ แบ่งแยกเชื้อชาติ ตัวอย่างการปฏิบัติกิจกรรมที่ดี ได้แก่ การจัดตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญ (นักวิจัย ผู้ ฝึกหัดรวมถึงผู้มาจากกลุ่มที่ถูกเลือกปฏิบัติ) เพื่อมาวิเคราะห์สถานการณ์ การให้คำแนะนำแก่ ชุมชน การจัดการฝึกหัดด้านการจัดการต่อความรุนแรงและอาชญากรรมอันเนื่องมาจากการ แบ่งแยกเชื้อชาติแก่ลูกจ้างซึ่งคัดเลือกมาจากสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (โรงเรียน สถาบัน บริษัท โปรแกรมสำหรับผู้ใหญ่) หรือ การให้การสนับสนุนแก่ชุมชนและหน่วยท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการสนับสนุนทางจิตใจ (psychological support) แก่ผู้ ประสบปัญหาการแบ่งแยกด้านเชื้อชาติและการเลือกปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากการ ถูกเลือกปฏิบัติ หรือการร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commissions) และคณะกรรมการเพื่อประสานงานด้านเชื้อชาติ (Race Relations Commissions) เพื่อช่วยการชี้ขาดตัดสินเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น

2.1.4 แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (Human security)

(1) คำนิยาม

Kofi Annan ได้ระบุคำนิยามเกี่ยวกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ว่า "...ความมั่นคงของ มนุษย์ มีความหมายกว้างกว่าการไม่มีการใช้กำลังอาวุธ มันอาจรวมถึงสิทธิมนุษยชน การบริหาร จัดการที่ดี การเข้าถึงการศึกษา การสาธารณสุข และการให้ความมั่นใจได้ว่าบุคคลทุกคนมีโอกาส และมีทางเลือกที่จะบรรลุศักยภาพของตัวเอง ทุกๆ ขั้นตอนของการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ยังก้าวไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและการป้องกันความ ขัดแย้ง การปลอดจากความต้องการ ปลอดจากความกลัว และโอกาส ของคนรุ่นต่อไปที่จะได้รับ

ช่วงสิ่งแวดลอมที่คงความเป็นธรรมชาติอันงดงาม นี้คือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างความมั่นคงของมนุษย์และความมั่นคงของชาติ”

United Nations Development Program (UNDP) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ สามารถกล่าวได้ใน 2 ลักษณะ ประการแรก คือ การปลอดภัยจากการคุกคามที่เรื้อรัง เช่น ความอดอยาก โรคทางกายและทางจิต ประการที่สอง คือ การปกป้องคุ้มครองจากภาวะเฉพะหน้าที่เกิดการคุกคามขึ้นทันทีทันใดในชีวิตประจำวัน หรือในครอบครัว ในที่ทำงานหรือในชุมชน การคุกคามเหล่านี้ปรากฏขึ้นได้ทุกระดับของการพัฒนาของชาติ”

รัฐบาลประเทศแคนาดา ได้ให้คำนิยามว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การปลอดภัยจากการคุกคามที่รุนแรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน แคนาดาได้ระบุนโยบายต่างประเทศไว้ 5 ข้อ สำหรับการส่งเสริมความมั่นคงของมนุษย์มีดังนี้

- 1.การป้องกันพลเมือง เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงมาตรฐานระหว่างประเทศให้เข้มแข็งขึ้นเพื่อลดการทำลายล้างมนุษย์ด้วยอาวุธจากการขัดแย้ง
2. ปฏิบัติการส่งเสริมสันติภาพ เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพขององค์การสหประชาชาติด้วยการสนับสนุนด้านต่างๆ รวมถึงบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญแคนาดา
- 3.การป้องกันความขัดแย้ง สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและบรรเทาความขัดแย้งรวมถึงการเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นในการจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง
- 4.การบริหารจัดการที่ดีและตรวจสอบได้ เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนสถาบันทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการจัดการและการตรวจสอบเพื่อสร้างมาตรฐานของระบอบประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน
- 5.ความปลอดภัยสาธารณะ เกี่ยวข้องกับการสร้างความชำนาญ ศักยภาพและเครื่องมือต่างๆระหว่างประเทศเพื่อต่อสู้กับการเติบโตขึ้นของอาชญากรรมข้ามชาติ”

รัฐบาลประเทศญี่ปุ่น ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า “ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การคุ้มครองป้องกันชีวิตและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล รัฐบาล

ญี่ปุ่นมีความเชื่อว่า ความมั่นคงของมนุษย์สามารถบังเกิดได้แน่ ถ้าชีวิตประชาชนแต่ละคนปลอดภัยจากความหวาดกลัวและปลอดภัยจากความขาดแคลน ” ทั้งนี้ “ญี่ปุ่นได้เน้นเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จากมโนทัศน์ของการพยายามสร้างความเข้มแข็งให้กับชีวิตมนุษย์เพื่อต่อสู้กับการคุกคามต่างๆได้ เช่น จากความยากจน จากการทำลายสิ่งแวดล้อม จากการค้ายาเสพติด จากองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ จากโรคติดต่อ เช่น HIV/AIDS จากการหลั่งไหลของผู้อพยพ จากภัยระเบิดที่ฝังอยู่ใต้ดินตามชายแดนและได้พยายามค้นหาวิธีการริเริ่มใหม่ๆเพื่อให้บรรลุเรื่องดังกล่าว”

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ระบุค่านิยมเกี่ยวกับแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ว่า หมายถึง “การที่ประชาชนได้รับหลักประกันสิทธิ ปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง โดยมีดัชนีชี้วัด 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา งานและรายได้ ครอบครัว ความมั่นคงส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม การเมืองและธรรมาภิบาล โดยเริ่มมีการประเมินมาตั้งแต่ปี 2548”

กล่าวโดยสรุป ความมั่นคงของมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่าหมายถึง การที่ประชาชน รอดพ้นจากภัยคุกคาม หรือความไม่มั่นคง 7 ด้านซึ่งระบุโดย UNDP ว่าภัยคุกคามทั้ง 7 ด้านได้แก่ (1) ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้ (3) ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ (4) ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม (5) ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล เช่นการเผชิญกับอาชญากรรม การค้ายาเสพติดและการค้ามนุษย์ (6) ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม และ (7) ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(2) แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security)

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) ได้รับการเสนอให้เป็นระเบียบวาระโลกซึ่งปรากฏในรายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1994” ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ United Nations Development Program- UNDP) ทั้งนี้ รายงานดังกล่าวซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนคำจำกัดความของความมั่นคงซึ่งเดิมหมายถึง ความมั่นคงของชาติที่ประกอบด้วยรัฐและดินแดนมาเป็นความมั่นคงของประชาชนอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของชาติซึ่งได้ให้แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาซึ่งกำหนดให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People Centered) ทั้งนี้ ความมั่นคงในลักษณะนี้มีเป้าหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับมนุษย์ 2 ประการได้แก่ (1) มนุษย์ทุกคนจะต้องปลอดจากความกลัว (Freedom from fear) และ (2) ปลอดจากความขาดแคลน หรือความต้องการ (Freedom from want)

ต่อมา UNDP ได้รายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1999” อีกครั้งหนึ่งหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทั่วโลก ทั้งนี้ รายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 1999” ได้กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ในทิศทางด้านลบซึ่งชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาได้เผชิญกับความไม่มั่นคงต่างๆในกระแสโลกาภิวัตน์ 7 ด้านได้แก่ (1) ความผันผวนทางการเงินและความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ (2) ความไม่มั่นคงทางอาชีพและรายได้ (3) ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ (4) ความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม (5) ความไม่มั่นคงส่วนบุคคล เช่นการเผชิญกับอาชญากรรม การค้ายาเสพติดและการค้ามนุษย์ (6) ความไม่มั่นคงทางสิ่งแวดล้อม และ (7) ความไม่มั่นคงทางการเมืองและชุมชน เช่น ความตึงเครียดทางสังคม การवादกลัวสงคราม เป็นต้น

รายงาน “การพัฒนามนุษย์ ค.ศ. 2000” หรือ “สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนามนุษย์เพื่อเสรีภาพและความเป็นปึกแผ่น ” ได้อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชน การพัฒนามนุษย์และความมั่นคงของมนุษย์โดยแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และจุดประสงค์ร่วมกันของสิทธิมนุษยชนและการพัฒนามนุษย์ว่าเป็น การสร้างความมั่นคงแก่การอยู่ดีกินดี เสรีภาพและศักดิ์ศรีของมนุษย์ทั่วโลกอีกทั้งได้จำแนกความมั่นคงทางเสรีภาพออกเป็น 7 ประการ ได้แก่ (1) เสรีภาพจากการกีดกัน (2) เสรีภาพจากความต้องการ (3) เสรีภาพในการพัฒนาและการประจักษ์ในศักยภาพแห่งตน (4) เสรีภาพจากความหวาดกลัว (5) เสรีภาพจากความยุติธรรมและการละเมิดการปกครองโดยกฎหมาย (6) เสรีภาพทางความคิด การพูดและการรวมกลุ่มและ (7) เสรีภาพในการทำงานที่เหมาะสมไม่ถูกขูดรีด

สุภาชัย สาระจรัส (2546) ชี้ว่าแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์มีแนวทางการวิเคราะห์ 3 แนวทาง ได้แก่ แนวความคิดแบบดั้งเดิม (Classical National Security Approach) แนวความคิดแบบ UNDP (UNDP Approach to Human Security) และแนวความคิดแบบแคนาดา (Canadian Approach to Human Security) แต่ทั้งนี้ ในการประเมินเกี่ยวกับเนื้อหาของแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ควรจะพิจารณาถึงการตกลงกันในเรื่องความหมายของคำ ว่า “ความมั่นคง” ว่า “ความมั่นคง” นั้นหมายถึง “การไม่มีภัยคุกคามต่อสิ่งที่มีคุณค่า” หรือหมายถึง “โอกาสที่จะทำความเสียหายต่อสิ่งที่มีคุณค่าเกิดขึ้นได้น้อย ” (David Baldwin, 1997) และมีการแสดงเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงคำตอบของคำถามที่ถามว่า ความมั่นคงเป็นไปเพื่อ ใคร ความมั่นคงเพื่อคุณค่าอะไร ความมั่นคงถูกคุกคามจากเรื่องใด และการสร้างความมั่นคงจะเกิดขึ้นด้วยวิธีใด (David Baldwin, 1997)

ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวความคิดแบบ UNDP (UNDP Approach to Human Security)

UNDP ได้เน้นว่าการกำหนดนโยบายความมั่นคงจะต้องมีมนุษย์ หรือชีวิตของคนแต่ละคนในประเทศเป็นจุดศูนย์กลางไม่ใช่การมุ่งสนใจแต่ความมั่นคงของประเทศที่สนใจเกี่ยวกับการป้องกันดินแดนจากการรุกรานของศัตรูภายนอกด้วยนโยบายต่างประเทศหรืออาวุธนิวเคลียร์ ทั้งนี้ รัฐจะต้องสนใจเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์โดยจัดการให้ชีวิตของคนในประเทศทุกคนพ้นจากความหวาดกลัว (freedom from fear) และพ้นจากความขาดแคลน (freedom from want) ความหมายของ “ความมั่นคงของมนุษย์” ตามแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวความคิดแบบ UNDP จึงหมายถึง “การที่เด็กมีชีวิตอยู่รอด การที่โรคไม่แพร่กระจายของโรค การไม่ต้องถูกออกจากงาน การที่ไม่ต้องใช้ความรุนแรงเพื่อขจัดความขัดแย้งของชนเผ่า การไม่ถูกสั่งให้ปิดปากเงียบไม่เห็นด้วย ความมั่นคงของมนุษย์จึงไม่เกี่ยวข้องกับอาวุธยุทธโปกรณ์ หากเกี่ยวข้องกับวิถีของประชาชนมีชีวิตในสังคม วิธีแห่งความเป็นอิสระที่สามารถหาทางเลือกของตน โอกาสต่าง ๆ ในสังคมและการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ความสงบสุขปราศจากความขัดแย้ง”

UNDP ได้ประกาศองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Economic security) หมายถึง ประชาชนมีรายได้พอเพียงแก่การยังชีพและมีหลักประกันการมีงานทำหรือการประกันสังคม
2. ความมั่นคงทางอาหาร (Food security) หมายถึง ประชาชนสามารถหาอาหารมาเลี้ยงชีวิตได้อย่างพอเพียง
3. ความมั่นคงทางสุขภาพ (Health security) หมายถึง ประชาชนมีสุขภาพดีปลอดจากโรคติดต่อต่างๆ และความเจ็บไข้ได้ป่วยอื่นๆ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงบริการด้านการรักษาพยาบาลของทุกคน
4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental security) หมายถึง ความสมบูรณ์ของทรัพยากรบนแผ่นดิน ในอากาศและในแหล่งน้ำซึ่งทำให้มนุษย์สามารถสร้างถิ่นฐานอยู่ได้อย่างยั่งยืน
5. ความมั่นคงส่วนบุคคล (Personal security) หมายถึง ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปลอดจากอาชญากรรมและความรุนแรงต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้หญิงและเด็กซึ่งอ่อนแอกว่า
6. ความมั่นคงของชุมชน (Communities security) หมายถึง ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในวัฒนธรรมของชุมชนที่ประชาชนอาศัยอยู่ มีสันติภาพสงบ สุขภายในชุมชนและระหว่างชุมชนใกล้เคียง
7. ความมั่นคงทางการเมือง (Political security) หมายถึง การมีสิทธิและความเสมอภาคตลอดจนได้รับการคุ้มครองสิทธิทางการเมือง

นอกจากนี้ UNDP ได้อธิบายว่าภัยคุกคามที่กระทบความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งมีสองระดับ ได้แก่ ภัยคุกคามภายในประเทศและภัยคุกคามจากสภาวะของโลกนั้นสามารถจัดการได้โดยการให้ทุกประเทศร่วมมือกันหาแนวทางการปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงที่เดิมเน้นความมั่นคงด้านสมดุลทางอำนาจทางการทหารให้มาเน้นแนวทางเกี่ยวกับความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ การจ้างงานที่มั่นคง การมีรายได้ ดีที่สม่ำเสมอ แนวทางเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การพูดและการพัฒนาเชิงป้องกันและการปฏิรูปสถาบันระดับโลก ทั้งนี้ ภัยคุกคามภายในประเทศตามแนวคิดของ UNDP ประกอบด้วย

1. การคุกคามต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงภาวะการขาดการจ้างงานโดยมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม ภาวะการจ้างงานที่ไม่แน่นอน และภาวะขาดระบบประกันการว่างงาน

2. การคุกคามต่อความมั่นคงทางอาหาร

3. การคุกคามต่อความมั่นคงทางสุขภาพ อันได้แก่ โรคติดต่อ (HIV หรือโรคติดเชื้ออื่นๆ) โรคเรื้อรังต่างๆ (มะเร็ง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน) การขาดน้ำดื่มที่สะอาด อากาศที่เป็นพิษ การขาดระบบบริการสุขภาพสำหรับประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส

4. การคุกคามต่อความมั่นคงของสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ ภัยจากความแห้งแล้ง มลภาวะของแม่น้ำลำคลองต่างๆ การเสื่อมโทรมของที่ดินเกษตรกรรม การทำลายป่า และภัยธรรมชาติต่างๆ

5. การคุกคามต่อความมั่นคงส่วนบุคคล อันได้แก่ อาชญากรรม ยาเสพติดต่างๆ และการใช้ความรุนแรง

6. การคุกคามต่อความมั่นคงของชุมชน อันได้แก่ ครอบครัวแตกแยก การล่มสลายของวัฒนธรรมพื้นบ้านและการแตกแยกทางศาสนาและเชื้อชาติ

7. การคุกคามต่อความมั่นคงทางการเมือง อันได้แก่ การเสื่อมถอยของรัฐบาล การวิตรอนสิทธิมนุษยชนและการใช้อำนาจทางการเมือง

ส่วนภัยคุกคามจากสภาวะของโลก หรือภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ตามแนวคิด UNDP สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มดังนี้

1. ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการแสวงหาทรัพยากร อาหารและอื่นๆมากขึ้นทำให้เกิดภาวะความยากจนขึ้นในหลายประเทศ เกิดความเสื่อมโทรมและทำลายสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น และเกิดการอพยพข้ามประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงความอดอยาก

2. ความแตกต่างมากขึ้นระหว่างประเทศร่ำรวยและประเทศยากจน ซึ่งนำไปสู่ลัทธิบริโภคนิยมมากขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม แต่เกิดความยากจนและการทำลายทรัพยากรในประเทศกำลังพัฒนา

3. มีการย้ายถิ่นฐานหรืออพยพข้ามประเทศในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น

4. ภัยจากการทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ฝนกรด ภาวะเรือนกระจกและการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ การทำลายป่าชายเลน แนวปะการัง รวมถึงการลดลงของพื้นที่ป่าไม้

5. ปัญหาเสพติด

6. การก่อกองร้ายข้ามชาติ

ความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดแบบแคนาดา (Canadian Approach to Human Security)

ประเทศแคนาดาได้อธิบายความมั่นคงของมนุษย์ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ UNDP ที่ว่า ความมั่นคงนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์แต่ละคนโดยมองว่า ความมั่นคง คือ คุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมและการได้รับประกันสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งหมายถึง ความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล นิติรัฐ ธรรมาภิบาล ความเสมอภาคทางสังคมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ กลุ่มแคนาดาได้ให้คำจำกัดความเพิ่มเติมในการลงนามร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก 13 ประเทศที่เกาะ Lysoen ว่า ความมั่นคงของมนุษย์ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ การปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from fear) การปลอดจากความขาดแคลน (Freedom from want) และ การได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน (Equal opportunities) หรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดของกลุ่มแคนาดา มองเห็นว่า คุณค่าของความมั่นคงมนุษย์ คือ การปลอดจากสิ่งคุกคามต่อสิทธิเสรีภาพประชาชนในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

นอกจากนี้ กลุ่มแคนาดาได้เสนอว่าภัยคุกคามที่กระทบของความมั่นคงของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นจากช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจน เกิดจากความขัดแย้งระหว่างประเทศ อาชญากรรมข้ามชาติ การผลิตอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ความขัดแย้งทางศาสนาและกลุ่มชนภายในประเทศ การทำลายสิ่งแวดล้อม การเพิ่มขึ้นของประชากร การอพยพย้ายถิ่นฐาน การกระจายขยายแนวการวางกับระเบิด การละเมิดสิทธิเด็กและการกีดกันการค้าระหว่างประเทศ อีกทั้งภัยคุกคามยังเกิดขึ้นจากความขัดแย้งของกลุ่มชนและการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ โลกภิวัตน์ทำให้เกิดอาชญากรรมที่ใช้ ความรุนแรง การค้ายาเสพติด การก่อกองร้ายข้ามชาติ การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและโรคใหม่ๆ

ทั้งนี้ กลุ่มแคนาดาจึงเสนอแนะแนวทางให้เกิดการสร้างความมั่นคงดังปรากฏในรายงานปี 1997 ว่า การสร้างความมั่นคงนั้นเกิดได้จากการสร้างสันติภาพ การธำรงรักษาสันติภาพ การปลดอาวุธ (โดยเฉพาะการกู้ระเบิด) การพิทักษ์สิทธิของเด็ก การพัฒนาทางเศรษฐกิจแบบสมดุล

การสร้างอาวุธใหม่ซึ่งได้แก่ อาวุธทางปัญญา หรือการใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อมุ่งให้เกิดผลโดยการชักชวนแทนการใช้กำลังบังคับ (Soft power) การรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายเพื่อความมั่นคงของมนุษย์โดยมีรัฐบาล NGO สถาบันวิชาการ สถาบันธุรกิจและประชาคมร่วมมือประสานกัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของ UNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดาจะมีความสอดคล้องกันในประเด็นการเน้นให้มนุษย์ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้เกิดความมั่นคง แต่ทั้งนี้ แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของแนวคิดของ UNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดาได้มีความแตกต่างกันทางด้านเนื้อหาของกลุ่มเป้าหมาย (จากคำถามที่ว่า “ความมั่นคงเพื่อใคร”) อีกทั้งมีความแตกต่างกันในด้านภัยคุกคาม (จากคำถามที่ว่า “ความมั่นคงถูกคุกคามจากเรื่องใด”) และกลยุทธ์ในการสร้างความมั่นคง (จากคำถาม “จะสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นด้วยวิธีใด”) ดังจะสามารถเห็นได้จากการสรุปในตารางดังนี้

ตาราง 2: ข้อแตกต่างของแนวคิดความมั่นคงของแนวคิดของ UNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดา ระหว่างแนวคิดของ UNDP และแนวคิดของกลุ่มแคนาดา

ประเด็น	แนวคิดของ UNDP	แนวคิดของแคนาดา
1. ความมั่นคงเพื่อใคร	ประชาชนแต่ละคนเป็นอันดับแรก	ประชาชนแต่ละคนเป็นอันดับแรกแต่ความมั่นคงของรัฐก็ยังคงเป็นเงื่อนไขสำคัญ
2. ความมั่นคงเพื่อคุณค่าอะไร	-ความปลอดภัยของมนุษย์ -การอยู่ดีกินดี -เสรีภาพส่วนบุคคล	-ความปลอดภัยของมนุษย์ -การอยู่ดีกินดี -เสรีภาพส่วนบุคคล
3. ความมั่นคงถูกคุกคามจากเรื่องใด	-การใช้ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม -เน้นมากที่ความรุนแรงทางอ้อมได้แก่ ปัจจัยทาง	-การใช้ความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม -เน้นมากที่ความรุนแรงทางตรง ได้แก่ การต่อสู้กัน

	เศรษฐกิจและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม	ด้วยอาวุธภายในประเทศ (สังคมน)และการต่อสู้กันด้วยอาวุธระหว่างประเทศ
4. จะสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นด้วยวิธีใด	<p>โครงการส่งเสริม:</p> <ul style="list-style-type: none"> -การพัฒนามนุษย์ให้ได้รับความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคและยั่งยืน -ความเป็นประชาธิปไตย -ความมีส่วนร่วมทุกระดับในสังคม 	<p>โครงการส่งเสริม:</p> <ul style="list-style-type: none"> -การพัฒนาทางการเมือง -การมีธรรมาภิบาล และ -การสร้างมาตรฐานในสังคม (แต่ยอมรับการใช้กำลังอาวุธหรือการ Sanctions เมื่อมีความจำเป็น) -การใช้อาวุธทางปัญญา

ที่มา: การศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2548: 56

ตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ในภูมิภาค APEC (Indicators for a Human Security Surveillance System by Sectors) กับความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย-พม่า

กลุ่มเศรษฐกิจเอเปก (APEC economies) ได้ตระหนักว่าพลังและศักยภาพของมนุษย์ในภูมิภาคต้องจะถูกสังเกตเห็นได้จากการให้โอกาสมนุษย์ในการพัฒนาตนเอง อีกทั้งตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างคนให้อำนาจในภูมิภาคเพื่อเป็นผู้กระทำการและการเชื่อถือตนเอง (self-reliant) ทั้งนี้ กระบวนการที่ผลักดันไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสิทธิผลจะต้องมีแบบแผนที่เชื่อมโยงถึงกันภายในภูมิภาค อีกทั้งการสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในภูมิภาคเอเชียต้องสะท้อนถึงภัยคุกคามมนุษย์ซึ่งกลุ่มเศรษฐกิจเอเปกได้ระบุไว้เพื่อให้ตัวแทนของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนการและดำเนินการให้ความสนับสนุนและป้องกันประชาชนในภูมิภาค

ประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวทางความมั่นคงของมนุษย์ในภูมิภาค APEC มีประเด็นการศึกษา 7 ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มั่นคงทางความปลอดภัยทางอาหาร ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางการศึกษา ความมั่นคงทางการเมืองและความปลอดภัยส่วนบุคคล ความมั่นคงทางความปลอดภัยทางชุมชน ความมั่นคงทางการเคลื่อนย้ายประชากร ทั้งนี้ ประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวทางความมั่นคงของมนุษย์ที่สอดคล้องกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ พื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ความมั่นคงทางอาหาร (ความปลอดภัยทางอาหาร) ความมั่นคงทางสุขภาพ และความมั่นคงทางความปลอดภัยในชุมชนหรือประเทศต้นทาง

ประเด็นความมั่นคงทางอาหาร (Food Security)

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของมนุษย์ทางอาหารในภูมิภาค APEC ได้เกี่ยวข้องกับอาหารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน (food as human rights) การคำนึงถึงความท้าทายเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (refocusing the challenges of food security) ความไม่มั่นคงทางอาหารอันเป็นผลจากความยากจน (food insecurity as a consequence of poverty) ระบบเศรษฐกิจโลก (the global unsustainable economic system) การจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequal distribution of power) และการบริโภคนิยม ผลกำไรและความโลภ (over-consumption, profit and greed) ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อสร้างความมั่นคงของมนุษย์ใน 4 ภูมิภาค (ปัจจัยชี้วัดความมั่นคงทางอาหารใน ภูมิภาค APEC) ได้แก่ การให้อาหารที่พร้อมและดีเพียงพอ (food availability dietary energy supply) ระดับการขาดสารอาหาร (level of undernourishment) ระดับสินค้าทางการเกษตรเพื่อการส่งออกภายในประเทศ (ratio of domestic agricultural product to export) ร้อยละของพื้นที่ ซึ่งทำการเกษตรแบบผสม (percentage of arable land under integrated agricultural scheme)

หากพิจารณาความมั่นคงทางอาหารของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนโดยพิจารณาประเด็นความมั่นคงทางอาหารในภูมิภาค APEC และพิจารณาตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในภูมิภาค APEC ข้างต้น ตัวชี้วัดความมั่นคงทางด้านอาหารของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนที่สัมพันธ์กับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางด้านอาหาร ได้แก่ ตัวชี้วัดเรื่อง “การให้อาหารที่พร้อมและดีเพียงพอ” (Food availability dietary energy supply) ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นอาหารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน (Food as human rights) และตัวชี้วัดเกี่ยวกับ “ระดับของโรค

ขาดสารอาหาร” (Level of undernourishment) ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นความไม่มั่นคงทางอาหาร อันเป็นผลจากความยากจน (Food insecurity as a consequence of poverty)

ประเด็นความมั่นคงทางสุขภาพ (Health Security)

แนวคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ด้านภูมิภาค APEC ได้เกี่ยวข้องกับประเด็นการส่งเสริมสุขภาพ (health promotion) การป้องกันโรค (disease prevention) และการบริการทางสุขภาพที่มีประสิทธิผล (effective health care) ประเด็นความมั่นคงทางสุขภาพของเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย- พม่า ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคและการบริการทางสุขภาพตามแนวคิดเรื่องความมั่นคงในภูมิภาค APEC นั้น ปัจจัยที่บ่งบอกถึงความมั่นคงทางสุขภาพด้านการส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย (Secured environment) การมีโภชนาการที่เพียงพอ (Adequate nutrition) การฟื้นฟูความสามารถในการจัดการกับสุขอนามัยทางร่างกาย จิตใจและทางสังคม (Restore ability to function physically, Mentally & socially sanitation) และการส่งเสริมสุขภาพ (Promote their health) ปัจจัยที่บ่งบอกถึงความมั่นคงทางสุขภาพด้านการป้องกันโรค (Disease prevention) ได้แก่ การควบคุมโรคติดเชื้อและโรคที่ไม่ติดเชื้อ (Control of known infections and non-infections diseases) การควบคุมโรคที่เกิดขึ้นและโรคที่กลับมาเกิดขึ้นอีกครั้งในกลุ่มคนที่เฉพาะเจาะจง (Active and passive surveillance of emerging and re-emerging diseases towards special group) และ ปัจจัยที่บ่งบอกถึงความมั่นคงทางสุขภาพด้านการบริการทางสุขภาพ ที่มีประสิทธิผล (Effective health care) ได้แก่ การเยียวยา รักษาและการพักฟื้น (Treatment and rehabilitation) การเข้าถึงการบริการที่เหมาะสมในช่วงเวลาที่เหมาะสม การได้รับการอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มการเข้าถึงการบริการทางสุขภาพและลดโอกาสในการเกิดภาวะพิการ (Access to the right services at the right time, right level of facility, right personnel to maximize health gain and minimize disability) และหลักการเรื่องความเท่าเทียมกัน คุณภาพและความรับผิดชอบในสังคม (The principles of equity, efficiency quality and social accountability)

ประเด็นความมั่นคงทางชุมชน (Community Security) ในประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง

ในประเด็นเรื่องความมั่นคงทางชุมชนนั้นพิจารณาได้จากการที่กลุ่มปัจเจกมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางสุขภาพ ความมั่นคงทางสภาพแวดล้อม ความมั่นคงจากการย้ายถิ่นและความมั่นคงทางการเมืองและปัจเจก ทั้งนี้ ภัยคุกคามต่อความ

มั่นคงทางชุมชนในกลุ่ม APEC ได้แก่ ความมั่นคงในประเทศเพื่อนบ้าน (neighbourhood safety) อาชญากรรมอันเกิดจากอคติ (crimes motivated by prejudice) ความรุนแรงภายในประเทศ และการทารุณเด็ก (domestic violence and child abuse) การติดสุราและยาเสพติด (alcohol and drug abuse) และ การเตรียมรับสภาวะฉุกเฉิน (emergency preparedness)

หากพิจารณาประเด็นความมั่นคงทางชุมชนของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ บริเวณชายแดน ไทย-พม่า ซึ่งหมายถึง ความมั่นคงของประเทศต้นทาง (ประเทศบ้านเกิด) และประเทศปลายทาง (บริเวณชายแดนซึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางมา) ประเด็นซึ่งถูกชี้วัดความมั่นคงทางชุมชนซึ่งสอดคล้องกับความมั่นคงทางชุมชนในกลุ่ม APEC ได้แก่ ความรุนแรงภายในประเทศและการทารุณเด็ก (Domestic violence or child abuse) การติดสุราและยาเสพติด (Alcohol or drug abuse) อาชญากรรมอันเกิดจากอคติ (Crimes motivated by prejudice) การเตรียมรับสภาวะฉุกเฉิน (Emergency preparedness) หรือการมีที่พักพิง สถาบัน หน่วยธุรกิจและจุดบริการนักท่องเที่ยวซึ่งมีมาตรการรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ (residence, institutions, business, and tourist facilities with operating procedures in place to adequately sustain the populace in an emergency situation)

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรีย์พร พันพึ้ง และคณะ ที่ศึกษาการจ้างงานในภาคเกษตรกรรม การประมง งานรับใช้ในบ้าน งานโรงงานในประเทศไทยทำให้เห็นว่า แรงงานต่างชาติในประเทศไทยในภาพรวมจะเผชิญปัญหาต่างๆ ได้แก่ การโดนบังคับทำงาน การโดนบังคับไม่ให้ออกจากงาน การจำกัดเสรีภาพในการเดินทางไปไหนมาไหน การโดนนายจ้างเก็บบัตรอนุญาตทำงานไว้ อีกทั้งแรงงานยังถูกกระทำทางร่างกายและจิตใจ โดนการละเมิดค่าแรง และโดนใช้งานหนักทั้งการทำงานต่อวันและการไม่มีวันหยุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่ทำงานในบ้านและแรงงานภาคเกษตร สำหรับแรงงานเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี) จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ส่วนใหญ่แรงงานเด็กจะทำงานในกิจการประมง และงานรับใช้ภายในบ้านซึ่งมักจะประสบปัญหาการทำงานเป็นระยะเวลาต่อเนื่องยาวนาน และโดนบีบบังคับไม่ให้ออกจากแรงงาน

อมรวิรัช นาคทรพรพ (2550) ในเรื่อง “การจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาเด็กยากจน และเด็กด้อยโอกาส: กรณีศึกษาเด็กเร่ร่อน” ที่ศึกษาถึงสถานการณ์และปัญหาของเด็กเร่ร่อนใน 3 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ด้านแม่สาย จังหวัดเชียงราย และอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา นั้นมีการแยกสาเหตุของการเข้ามาเป็นเด็กเร่ร่อนออกเป็นหลายประการ ได้แก่

1. สาเหตุทางโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมหรือสาเหตุในระดับมหภาค (Macro) กล่าวคือ เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงนั้น สังคมจะประสบความไม่เป็นธรรมในสังคม และการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งผลักดันให้ภาคชนบทอพยพเข้ามาหาเงินเป็นจำนวนมาก ในที่สุด ความกดดันดังกล่าวจะผลักดันให้เกิดการอพยพหลังไหลสู่ ศูนย์กลางและนำไปสู่การเกิดปัญหาเด็กเร่ร่อนในที่สุด

2. สาเหตุจากระบบครอบครัว

อมรวิรัช มองว่า สาเหตุจากระบบครอบครัวเป็นสาเหตุ ในระดับจุลภาค (Micro) หรือสาเหตุอันเกิดจากการที่ครอบครัวในสังคมไทยถูกสร้างขึ้นด้วยความไม่พร้อม แยกแยกกัน หรือเกิดความรุนแรงในครอบครัวซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจของเด็กที่จะออกมาเร่ร่อน

3. การหลังไหลเข้ามาของเด็กเร่ร่อนจากประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา ก็เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อนบริเวณชายแดนซึ่งต่อมาเด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะถูกส่งเข้าสู่เมืองใหญ่และตกเป็นเหยื่อของแรงงานเด็ก ขบวนการขอยาเสพติด และการขายบริการทางเพศต่อไป

4. ตัวเด็กเร่ร่อนเองที่ต้องการความเป็นอิสระ รักความสบาย รักการ เที่ยวเตร่ ชอบเดินห้างสรรพสินค้าอีกด้วย เด็กเร่ร่อนในกลุ่มนี้ปัจจุบันเริ่มพบได้จากครอบครัวของชนชั้นกลางมากขึ้น โดยเด็กเหล่านี้จะเกาะกลุ่มกัน มั่วสุมตามร้านเกมส์ แหล่งเริงรมย์ ต้องการเพื่อนคุย ต้องการความเข้าใจที่ตรงกันอาจนำไปสู่วงจรการเป็นผู้เสพหรือเป็นผู้จำหน่ายยาบ้าได้

อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์ (2532) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก : ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้นทำให้เห็นว่า นโยบายของการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กขาดความชัดเจน และพบว่า สภาพแวดล้อมทางการเมือง ทางสังคม ลักษณะหน่วยงานหรือระบบราชการขององค์กร ความพอเพียงของทรัพยากร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และภาวะผู้นำของผู้บริหารหน่วยงาน และความร่วมมือของเด็กที่มีปัญหาความประพฤตินในการมารับคำปรึกษา แนะนำจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามนัด ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ในทาง

กลับกัน ปัจจัยทางด้านทัศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่ และความร่วมมือของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กในการเปลี่ยนท่าทีและวิธีปฏิบัติต่อเด็กเท่านั้นที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กกลุ่มนี้ นอกจากนี้ยังพบว่า ทัศนคติของพนักงานเจ้าหน้าที่กรมประชาสงเคราะห์และข้าราชการตำรวจต่อหน่วยงานและต่อผู้บริหารหน่วยงานมีความแตกต่างกัน แต่ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของงานที่ปฏิบัติ

Coenjaerts (1998) พบว่า ปัญหาการค้ามนุษย์ถูกพบในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง อันได้แก่ ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า ไทย เวียดนาม และมณฑลยูนนาน การค้ามนุษย์บริเวณดังกล่าวนี้คือ การค้าโสเภณี แก๊งค์ขอยาน องค์กรหาเงินให้กับแรงงานก่อสร้าง แม่บ้าน โรงงานอุตสาหกรรม และ ธุรกิจขนาดเล็ก ลักษณะของขบวนการค้ามนุษย์ในลักษณะต่างๆนั้นมักจะมีเส้นทางการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เฉพาะเจาะจง เช่น เส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศพม่าและมณฑลยูนนานสู่ประเทศไทยเป็นเส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศเวียดนามสู่ประเทศกัมพูชามักจะเป็นเส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศเวียดนามสู่ประเทศกัมพูชามักจะเป็นเส้นทางการเคลื่อนย้ายจากประเทศเวียดนามสู่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชามักเกี่ยวข้องกับขอยานเด็ก ในขณะที่การค้ามนุษย์ระหว่างไทยลาวเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การค้าผู้เฒ่าแรงงานในครัวเรือน ซึ่งผลักดันให้เกิดการอพยพข้ามชาติอย่างผิดกฎหมาย

the Centers for Medicare & Medicaid Services (CMS) และ the U.S. Department of Health and Human Service (DHHS) พบว่า เมื่อหลักประกันมีความมั่นคงเด็กทุกคนจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ในปี 1999 ประชากรบางส่วน 46 เปอร์เซ็นต์ของเด็กย้ายถิ่นและ 25 เปอร์เซ็นต์ของเด็กที่เกิดในครอบครัวของย้ายถิ่นเข้าไม่ถึงระบบบริการสุขภาพ

David and Lucile Packard Foundation for the Future of Children Series ในปี ค.ศ. 2004 พบว่า เด็กย้ายถิ่นตกอยู่ในภาวะยากจนและปราศจากการมีหลักประกันทางสุขภาพ และในปี ค.ศ. 2005 พบว่า 74 เปอร์เซ็นต์ของเด็กย้ายถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้บริการทางสุขภาพต่ำกว่าเด็กที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่พบว่าเด็กย้ายถิ่นใช้บริการในหน่วยฉุกเฉินมากกว่าเด็กที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกา 3 เท่า จากข้อค้นพบดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าเด็กต่างชาติ (Foreign-born Children) ในครอบครัวชาวแรงงานที่ยากจนมีช่องทางในการเข้าถึงบริการสุขภาพและใช้บริการทางสุขภาพต่ำกว่าเด็กสัญชาติอเมริกัน (U.S.-born children) และเด็กสัญชาติอื่นที่ไม่ได้รับหลักประกัน จะเผชิญกับรูปแบบการเข้าถึงบริการทางสุขภาพที่เลวร้าย

หรืออาจกล่าวได้ว่า เด็กที่มีสัญชาติอื่นที่ไม่ใช่หลักประกัน และเด็กที่มีสุขภาพไม่ดีจะเข้าถึงบริการทางสุขภาพได้น้อยกว่าเด็กที่มีสัญชาติอเมริกันซึ่งมีสุขภาพดีนั่นเอง

การศึกษาเรื่องอัตราการตายของเด็ก (Child Mortality) ในหมู่ผู้ย้ายถิ่นเข้า (Immigrants) ผู้ย้ายถิ่นภายในประเทศ (Internal migrants) และผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่น (Nonmigrants) ในแอฟริกาใต้ แสดงให้เห็นว่า สถานะทางสังคมเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่นที่ดี (ซึ่งวัดจากการครอบครองทรัพย์สินในครัวเรือน) นำไปสู่การตายของเด็กอันเนื่องจากการย้ายถิ่นนั้นลดลง กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นที่ยากจนในแอฟริกาใต้จะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตายของเด็กสูงกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ร่ำรวยและผู้ที่อยู่ในแอฟริกาใต้ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นที่ยากจนประสบความเครียดทางการงาน ประสบการณ์ทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย (Alder et al, 1994)

สุภางศ์ จันทวานิชและคณะ (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่องการใช้แรงงานเด็กภาคประมง ต่อเนื่องประมง เกษตรกรรม และคนรับใช้ภายในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แรงงานเด็กที่ทำงานประมงตกอยู่ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือ ต่อเนื่องประมง เกษตรกรรม และงานรับใช้ในบ้าน ตามลำดับ ทั้งนี้ ลักษณะแรงงานเด็กที่ถูกตัดสินว่าอยู่ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมนั้นส่วนมากจะเป็นเพศชาย และส่วนใหญ่อายุเกิน 15 ปี และเป็นเด็กสัญชาติอื่นๆ มากกว่าเด็กไทย เด็กกลุ่มนี้ส่วนมากถูกชักจูงให้เข้าทำงานและหางานโดยญาติ พี่น้องและนายจ้างมักเป็นผู้ถือเอกสารแสดงตัวตนของเด็กกลุ่มนี้ แรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมจะมีรายได้มากกว่าเดือนละ 5,000 บาท เวลาพักของเด็กกลุ่มนี้จะพักเวลาใดก็ได้และพักหลังจากทำงานต่อเนื่องเกิน 4 ชั่วโมง เมื่อเกิดปัญหามักจะปรึกษากับครอบครัว ใช้เวลาในวันหยุดหรือเวลาว่างในการนอนพักผ่อน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและอ่านหนังสืออยู่ในที่พัก ในส่วนของการจัดการกับรายได้ พบว่าเด็กส่วนมากจะส่งรายได้ให้ครอบครัว

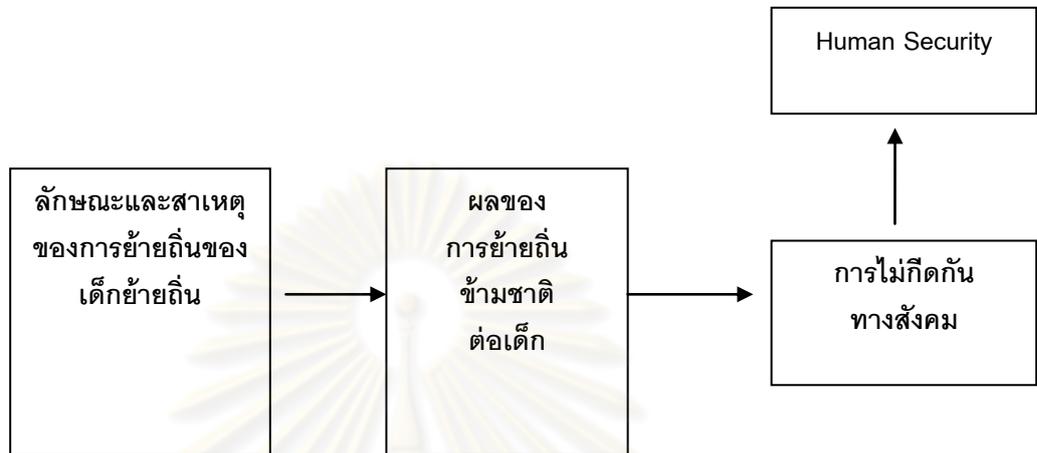
เด็กที่ทำงานที่ผิดกฎหมายหรือศีลธรรมทางสังคมและงานที่บังคับให้เด็กทำงานหรือให้ออกจากโรงเรียนเพื่อมาทำงานจำวน นหนึ่งทำงานในเวลาเรียนจะถูกลวงลระเมิด ถูกนายจ้างดูดา ถูกบังคับให้ทำงานเกินเวลา ถูกทำร้ายทุบตีและการละเมิดแบบอื่นๆ ส่วนด้านสภาพการทำงาน พบว่า แรงงานจะประสบความยากลำบาก คือ แบกของหนัก และการทำงานที่ปราศจากอุปกรณ์ป้องกัน งานที่เอื้อต่อการถูกพิษจากสารเคมีและยาฆ่าแมลงต่างๆ อีกทั้งแรงงานจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างแรงงานของจังหวัดที่กำหนดไว้ 181 บาท ต่อวัน (ปัจจุบัน 184 บาท) อีกทั้งแรงงานบางส่วนถูกหักค่าจ้างโดยนายจ้างเพื่อเป็นค่าดำเนินการต่างๆ หรือเพื่อเป็นค่านายหน้า เด็กบางส่วนไม่ได้รับค่าจ้างเนื่องจากเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง

นอกจากนี้ แรงงานยังได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน โดยมีสาเหตุจากการทำงานหนักเกินไปและพักผ่อนไม่เพียงพอ บาดเจ็บจากอุปกรณ์การทำงาน เป็นไข้ตัวร้อน ร่างกายอ่อนเพลีย หายใจไม่ออกหรือหายใจติดขัด เจ็บหู เนื่องจากการยกของหนัก แรงงานที่ เจ็บป่วยมักจะหยุดทำงานชั่วคราว พบว่า มีเด็กพิการอย่างถาวร คือ มือหรือเท้าใช้การไม่ได้ และทำงานไม่ได้ถาวรเท่ากัน การดูแลสุขภาพแรงงานหลังจากได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยพบว่า แรงงานเด็กส่วนมาก รักษาตนเอง รองลงมาคือ หยุดเฉยๆ ให้นยาแล้วหยุดพบแพทย์และจ่ายค่ารักษาพยาบาล บาลให้ พาไปพบแพทย์ ตามลำดับ

ทั้งนี้ สาเหตุของการทำงานและกระบวนการเข้าสู่การจ้างงานแรงงานเด็กในรูปแบบที่ไม่เหมาะสมดังกล่าว พบว่า ความยากจนทำให้เด็กต้องเข้าสู่ระบบการทำงานเร็วขึ้น กล่าวคือ แรงงานเด็กส่วนใหญ่จะเข้ามาทำงานเพื่อต้องการตอบแทนคุณพ่อแม่ ต้องการราย ไปได้ และต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทางสาเหตุด้านการศึกษาพบว่า แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่ไม่ได้ รับการศึกษาภาคบังคับของไทยประกอบกับไม่มีระบบการศึกษาภาคบังคับในพม่าที่ทั่วถึงเป็น ปัจจัยที่ทำให้เด็กเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วขึ้น ทั้งนี้ การย้ายงานใหม่ของแรงงานเกิ ดขึ้น เนื่องจาก ความต้องการค่าจ้างที่สูงขึ้น และงานที่ทำหนักเกินไปทำให้เด็กย้ายงานเพื่อหางานที่ดีกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องเรื่องเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษา ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยต่างๆ ได้แก่ การระบุประชากร กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา การใช้เครื่องมือในการวิจัยต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.1 ประชากร

เนื่องจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่พบบริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นเด็กชาติพันธุ์พม่าและชาติพันธุ์อาข่า ประชากรที่ศึกษาจึงได้แก่ เด็กย้ายถิ่นชาวพม่า และชาวอาข่าบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีอายุระหว่าง 8-17 ปี

3.2 กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง และกรณีศึกษา ในการศึกษาคครั้งนี้ ได้แก่

3.2.1. เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าและชาวอาข่าบริเวณชายแดนไทย -พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีอายุระหว่าง 8- 17 ปี จำนวน 8 คนที่หลากหลายทางคุณลักษณะ ทั้งนี้ในการจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาตามคุณลักษณะต่างๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (selective sampling) ด้วยวิธี maximum variation หรือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ภายหลังจากสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่จนพบว่าในพื้นที่ประกอบด้วยเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มอาชีพต่างๆ กัน มีสัดส่วนอายุ และเพศ และมีชาติพันธุ์ที่มากกว่า 1 ชาติพันธุ์ การจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาที่ใช้ในงานวิจัยมีดังนี้

(1) การจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาตามอาชีพที่เด็กย้ายถิ่นใช้เป็นช่องทางในการหาเลี้ยงชีพขณะที่อยู่ในประเทศไทยบริเวณชายแดนไทย -พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ อาชีพเก็บขยะชาย อาชีพขายซีดีและอาชีพขอทาน ทั้งนี้ การแบ่งกลุ่มอาชีพออกเป็น 3 กลุ่มอาชีวดังกล่าวถูกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม เนื่องจากอาชีวดังกล่าวเป็นอาชีพหลักๆ ที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ บริเวณชายแดนไทย - พม่าประกอบในชีวิตประจำวันครั้งเมื่อเดินทางมาถึงบริเวณชายแดนฯ

นอกจากนี้ เนื่องจากข้อค้นพบเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มอายุของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาชีพต่างๆ ที่มีอายุช่วง 8- 17 ปี ที่พบว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาชีพขอทานมีสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะและขายซีดีและมีอายุหลากหลายต่างจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาชีพขายซีดีและเก็บขยะที่มีอายุใกล้เคียงกัน กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขายซีดีมักมีอายุช่วง 15-17 ปี และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะมักมีอายุในช่วง 13-17 ปี ในขณะที่ กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กขอทานมีอายุหลากหลายจนทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มอายุตามการสังเกตลักษณะการจัดกลุ่มเพื่อนของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นออกเป็น กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็ก (ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่ง 8 ปี) กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน (อายุ 8- 14 ปี) และกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยรุ่น (อายุ 15-17 ปี) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มเด็กขอทานออกเป็นอายุต่างๆ เพื่อใช้ในการวิจัยนี้ กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษากลุ่มเด็กขอทานสามารถแบ่งอายุออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษากลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน (อายุ 7-14 ปี) และกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษากลุ่มเด็กเร่ร่อนขอทานวัยรุ่น (อายุ 15-17 ปี) (ตารางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา ตารางที่ 1)

ตารางที่ 3: การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและอายุ

กลุ่มอายุ\ อาชีพ	ขอทาน	เก็บขยะ	ขายซีดี
8-14 ปี	3		
15-17 ปี	3	1	1
รวม (8 คน)	6	1	1

(2) การจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาตามเพศที่อยู่ในช่วงอายุ 8- 17 ปี ณ พื้นที่บริเวณชายแดนไทย –พม่า ทั้งนี้ เนื่องจากข้อ ค้นพบเบื้องต้นพบว่า ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าและอาข่าที่มีอายุระหว่าง 8-17 ปีบริเวณชายแดนฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ในขณะที่ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าและอาข่าเพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 8-17 ปีบริเวณชายแดนฯ พบไม่เกิน 4 คนและอยู่เฉพาะในกลุ่มอาชีพขอทานเท่านั้น จากข้อค้นพบซึ่งพบว่าสัดส่วนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพศหญิงมีน้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมูลนิธิต่างๆเล็งเห็นถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพศหญิงและความต้องการที่จะสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็ก เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น บริเวณชายแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพศหญิงจึงได้รับการชักชวนให้ไปเข้ารับการศึกษากับสถานศึกษาในโครงการของมูลนิธิ อาทิ มูลนิธิมิตรไถ่สะพาน (เชียงใหม่) โครงการบ้านนา นานา เชียงราย เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสามารถเลือกกรณีศึกษาเพศชายและเพศหญิงออกเป็นกรณีศึกษาเพศชาย 6 คน และกรณีศึกษาเพศหญิง 2 คน (ตารางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา ตารางที่ 2)

ตารางที่ 4: การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและเพศ

อาชีพ \ เพศ	ขอทาน	เก็บขยะ	ขายซีดี	รวม
ชาย	4	1	1	6
หญิง	2			0
รวม (8 คน)	6	1	1	8

(3) การจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาตามชาติพันธุ์ของเด็กย้ายถิ่น ผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาออกเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่าและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์อาข่าซึ่งสัมพันธ์กับอาชีพของเด็กย้ายถิ่น (ตารางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษา) ทั้งนี้ เนื่องจากข้อค้นพบเบื้องต้น ณ พื้นที่บริเวณชายแดนฯ ที่พบว่ากลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเป็น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่าและชาติพันธุ์อาข่าโดยที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานส่วนใหญ่เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอาข่ามากกว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่า และ

ข้อค้นพบว่า กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่า และกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่า ผู้วิจัยจึงจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาตามชาติพันธุ์ที่สอดคล้องกับลักษณะอาชีพของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในงานวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 5: การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพและชาติพันธุ์

ชาติพันธุ์ อาชีพ	ขอทาน	เก็บขยะ	ชายซีดี
พม่า	1	1	1
อาข่า	5		
รวม (8 คน)	6	1	1

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนในช่วงอายุ 8-17 ปีตามอาชีพ กลุ่มอายุ เพศและชาติพันธุ์ ดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถอธิบายถึงเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าและชาวอาข่าบริเวณชายแดนไทย -พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่มีอายุระหว่าง 8- 17 ปี จำนวน 8 คนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาซึ่งมีความหลากหลายทางคุณลักษณะด้วยตารางการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ เพศและชาติพันธุ์ (ตารางที่ 4) ได้ดังนี้

ตารางที่ 6: การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและกรณีศึกษาโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ เพศ และชาติพันธุ์

คุณลักษณะของ กลุ่มเป้าหมาย และกรณีศึกษา	อาชีพขอทาน		อาชีพเก็บขยะ		อาชีพขายซีดี		รวม
	8-14 ปี	15-17 ปี	8-14 ปี	15-17 ปี	8-14 ปี	15-17 ปี	
ชาติพันธุ์พม่า		1 (N ช.= 1)		1 (N ช.=1)		1 (N ช.=1)	3
ชาติพันธุ์อาข่า	3 (N ญ.= 2/ Nช.=1)	2 (N ช.=2)					5
รวม	3	3	0	1	0	1	8

3.2.2 ผู้ใกล้ชิดเด็กผู้ย้ายถิ่น ซึ่งได้แก่ อดีตเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของมูลนิธิศุภนิมิต อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอดส์ เจ้าหน้าที่จากโครงการมิตรข้างถนน (บ้านใกล้สะพาน แม่สาย) เจ้าหน้าที่ของโครงการบ้านนา นานา จังหวัด เชียงราย เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหารที่รักษาการณ์บริเวณชายแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว

3.3 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางมานุษยวิทยาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา ดังรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open-ended question) โดยแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์นั้นจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดต่างๆ ทั้งแนวคิดเรื่องเด็กเร่ร่อน เด็กย้ายถิ่นและแนวคิดเรื่องการไม่กีดกันทางสังคม กล่าวคือ แนวคำถามจะเกี่ยวข้องกับลักษณะของการย้ายถิ่นข้ามชาติ ผลที่เกิดขึ้นของการย้ายถิ่นข้ามชาติต่อเด็กย้ายถิ่น ปัญหาของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า และรูปแบบการบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดน ดังนี้

3.3.1 การใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย-พม่า

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่าและอาข่าจะมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ลักษณะคำถามในแบบสัมภาษณ์ได้แก่คำถามซึ่งถามข้อมูลทั่วไปอันเป็นภูมิหลังด้านการศึกษา ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพและกิจกรรมทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ลักษณะคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนยังได้แก่ คำถามที่ถามถึงลักษณะการเดินทางเข้ามาของเด็กเร่ร่อนยังพื้นที่บริเวณชายแดน ลักษณะการเคลื่อนที่ไปยังบริเวณอื่นๆ ณ บริเวณชายแดน ลักษณะของกิจกรรมของเด็กเร่ร่อนเมื่อเดินทางมายังชายแดนด้านการประกอบอาชีพและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน คำถามเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานต่างๆ ที่เด็กเผชิญทั้งด้านสุขภาพ ความรุนแรงในสังคมทั้งที่ตนเองประสบและเพื่อนๆเด็กเร่ร่อนประสบ คำถามเกี่ยวกับทัศนคติและการมองโลกเรื่องความเสี่ยงต่างๆ คำถามด้านการให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ คำถามเกี่ยวกับความต้องการของเด็กเร่ร่อน คำถามเกี่ยวกับการได้รับโอกาสในสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันหรือไม่กีดกัน คำถามทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม

3.3.2 การใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารผู้รักษาการ ณ บริเวณชายแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว ประชาชนที่รู้จักเด็กเร่ร่อนอดีตเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของมูลนิธิศุภนิมิต อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย เจ้าหน้าที่ของศูนย์

ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี เจ้าหน้าที่จากโครงการมิตรข้างถนน (บ้านใกล้สะพาน แม่สาย) เจ้าหน้าที่ของโครงการบ้านนา นานา จังหวัดเชียงราย เจ้าหน้าที่ที่ทหารที่รักษาการณ์บริเวณชายแดนจะเป็นแบบสัมภาษณ์ซึ่งถามถึงข้อมูลพื้นฐานของเด็กเร่ร่อน ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อน ลักษณะของกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อคนรอบข้างที่สามารถสังเกตได้ คำถามเกี่ยวกับการได้รับโอกาส สิ้นในสังคมต่างๆ ทั้งทางด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการได้รับความปลอดภัยที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันหรือไม่กีดกัน คำถามเกี่ยวกับคำถามทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร (documentary research) โดยการศึกษาเอกสาร บทความ วารสาร งานวิจัย รายงานทางสถิติ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารเพื่อศึกษาและพัฒนาแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัยและ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารในพื้นที่ภาคสนาม ดังนี้

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารเพื่อศึกษาและพัฒนาแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารเพื่อศึกษาและพัฒนาแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร บทความ วารสาร งานวิจัย รายงานทางสถิติ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศจากการค้นคว้าหนังสือ วารสารในห้องสมุด และ การค้นคว้าจากเว็บไซต์ต่างประเทศ

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารในพื้นที่ภาคสนาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารในพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร รายงานทางสถิติทั้งในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ สื่อวีดิทัศน์ ซีดีข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐและจากมูลนิธิต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยตรง อาทิ มูลนิธิศุภนิมิต

อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย ศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื่อเอดส์ แม่สาย จังหวัด เชียงราย โครงการ
มิตรข้างถนน (บ้านใกล้สะพาน แม่สาย) และโครงการบ้านนา จังหวัด เชียงราย

3.4.2 การเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

(1) การสังเกตการณ์ (observation)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) โดยผู้วิจัยจะสังเกตการณ์ตามประเด็นต่างๆตามกรอบการสังเกตของ Lofland ซึ่งได้แก่ การสังเกตการณ์ในประเด็นทางด้านสภาพแวดล้อม (setting) ได้แก่ การสังเกตการณ์บริเวณพื้นที่ชายแดนโดยทั่วไป สังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนและย่านการค้าในพื้นที่โดยรอบอันเป็นแหล่งรายได้ของเด็กเร่ร่อน สังเกตสถานที่ที่ต่างๆที่อยู่ในวงจรชีวิตของเด็กเร่ร่อน อาทิ บริเวณใต้สะพานชายแดนไทย-พม่า เป็นต้น สังเกตเส้นทางการเดินทางไป-มาระหว่างไทย-พม่าของเด็กเร่ร่อน สังเกตการณ์เส้นทางและพื้นที่ที่เด็กเร่ร่อนใช้เป็นแหล่งหารายได้ การสังเกตการกระทำ (acts) ของเด็กเร่ร่อน หรือการสังเกตการณ์ใช้ชีวิตประจำวัน การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมปกติธรรมดาทั่วไปหรือวิถีชีวิตนั้น สิ่งที่ผู้ศึกษาสังเกตการณ์ในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ก็คือ การสังเกตลักษณะการแต่งกายของเด็กเร่ร่อน ลักษณะการกินอาหาร ลักษณะกิจกรรมทั่วไปในแต่ละวัน การสังเกตแบบแผนการกระทำ (activities) ความหมาย (meanings) หรือการให้ความหมายของสิ่งต่างๆ ของเด็กเร่ร่อนและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตการณ์ความสัมพันธ์ (relationship) ของคู่สัมพันธ์ต่างๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนกับนักท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนกับแม่ค้า ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนกับเจ้าหน้าที่จากองค์กรอิสระ (NGOs) ที่อยู่ในพื้นที่ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เทศกิจในพื้นที่ที่ศึกษา รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนกับเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ และการสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในเหตุการณ์ (participant) ต่างๆ ของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น

(2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview)

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หรือการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดลึกซึ้งนั้นจะมีการใช้เครื่องมือการวิจัยประเภทแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเด็กผู้ย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงรายที่มีอายุระหว่าง 8- 17 ปี จำนวน 8 คน และผู้ใกล้ชิดผู้ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนผู้ย้ายถิ่น ซึ่งได้แก่ พ่อค้าแม่ค้าที่รู้จักเด็กผู้ย้ายถิ่น ทั้งนี้ลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบ่งออกตามลักษณะผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

การสัมภาษณ์เด็กเร่ร่อน

ลักษณะคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างหรือกรณีศึกษา นอกจากจะถามถึงข้อมูลทั่วไปอันเป็นภูมิหลังด้านการศึกษา ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพและ กิจกรรมทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กเร่ร่อนแต่ละคนแล้ว ลักษณะคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนยังได้แก่ คำถามที่ถามถึงลักษณะการเดินทางเข้ามาของเด็กเร่ร่อนยังพื้นที่บริเวณชายแดน ลักษณะการเคลื่อนที่ไปยังบริเวณอื่นๆ ณ บริเวณชายแดน ลักษณะของกิจกรรมของเด็กเร่ร่อนเมื่อเดินทางมายังชายแดนด้านการประกอบอาชีพและกิจกรรมในชีวิตประจำวัน คำถามเกี่ยวกับความทุกข์ทรมานต่างๆ ที่เด็กเผชิญทั้งด้านสุขภาพ ความรุนแรงในสังคมทั้งที่ตนเองประสบและเพื่อนๆ เด็กเร่ร่อนประสบ คำถามเกี่ยวกับทัศนคติและการมองโลกเรื่องความเสี่ยงต่างๆ คำถามด้านการให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ คำถามเกี่ยวกับความต้องการของเด็กเร่ร่อน และคำถามเกี่ยวกับแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม

การสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อน

ลักษณะของคำถามที่ใช้ผู้ใกล้ชิดซึ่งได้แก่ พ่อค้า แม่ค้า เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารผู้รักษาการณ์บริเวณชายแดน เจ้าหน้าที่ตำรวจท่องเที่ยว ประชาชนที่รู้จักเด็กเร่ร่อน นอกจากจะถามถึงข้อมูลพื้นฐานของเด็กเร่ร่อน ลักษณะของกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อคนรอบข้างที่สามารถสังเกตได้ของเด็กเร่ร่อนแล้ว คำถามที่จะใช้สัมภาษณ์พ่อค้า แม่ค้ายังได้แก่ คำถามเกี่ยวกับการได้รับโอกาสในสังคมต่างๆที่ เกิดขึ้นจริงในพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันหรือไม่กีดกัน คำถามทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม

(3) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและการสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ดังนี้

การสัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งได้แก่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้น ลักษณะการสัมภาษณ์ นอกจากจะสัมภาษณ์คำถามคือ การสัมภาษณ์คำถามเกี่ยวกับข้อมูลวิถีชีวิตของ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มขอทาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มเก็บขยะ และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มชายชู้ดีโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาติพันธุ์พม่าและอาช่าที่ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ นอกจากนี้ การสัมภาษณ์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะสัมภาษณ์คำถามเกี่ยวกับการได้รับโอกาสในสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันหรือไม่กีดกันและ คำถามทัศนคติเกี่ยวกับแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคมอีกด้วย

การสัมภาษณ์ผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อน

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ และอาสาสมัครจากมูลนิธิต่างๆ ซึ่งทำงานในพื้นที่และผูกพันใกล้ชิดกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจากมูลนิธิที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจากมูลนิธิ ศุภนิมิต เชียงราย เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกอาชีพผู้ ติดเชื้อเอชไอวี เจ้าหน้าที่จากโครงการมิตรข้างถนน (บ้านใกล้สะพาน แม่สาย) และเจ้าหน้าที่จากโครงการบ้านนา

ลักษณะของคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เป็นคำถามที่ถามถึงข้อมูลพื้นฐานของเด็กเร่ร่อน ข้อมูลภูมิหลังของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ลักษณะของกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่อคนรอบข้างที่สามารถสังเกตได้ของเด็กเร่ร่อนแล้ว คำถามที่จะใช้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิทั้งสองแห่ง ได้แก่ รูปแบบของการเข้ามามีบทบาทด้านการช่วยเหลือเด็กย้ายถิ่น คำถามเกี่ยวกับการได้รับโอกาสในสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่บริเวณชายแดนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันหรือไม่กีดกัน คำถามเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับมาตรการที่พึงประสงค์ที่สามารถช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนด้านสุขภาพ โอกาสทางการศึกษาและแนวทางอุดมคติที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการได้รับโอกาสอื่นๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคม

(4) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้เทคนิคการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) โดยการติดตามและมีส่วนร่วมในพฤติกรรมของเด็กเร่ร่อนอย่างใกล้ชิดผ่านการสวมบทบาทเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่มูลนิธิศุภนิมิต ทั้งนี้ เนื่องจากการสวมบทบาทเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่มูลนิธิในพื้นที่แม่สายซึ่งมีความผูกพันใกล้ชิดกับเด็กเร่ร่อนและเป็นผู้ที่เด็กเร่ร่อนสามารถไว้วางใจได้

นั้นจะสามารถทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงเด็กเร็วอ่อน รับรู้มุมมองทัศนคติของเด็กเร็วอ่อนจนสามารถเข้าใจวิถีชีวิตของเด็กเร็วอ่อนได้

3.5 การเข้าสู่ชุมชนและการลงพื้นที่ภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามครั้งแรกในชีวิตเมื่อครั้งที่เรียนปริญญาโทในวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา วิชานี้เปรียบเสมือนเป็นแบบฝึกหัดที่ทุกคนในห้องเรียนจะต้องไปลงพื้นที่ตามลำพัง กลับมานำเสนอและค่อยๆ หัดวิเคราะห์กับข้อมูลที่ได้มาจากการลงพื้นที่ ภายหลังจากที่ผู้วิจัยค่อนข้างแน่ใจว่าจะศึกษาเด็กเร็วอ่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย - พม่าและได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษามาระยะหนึ่ง ผู้วิจัยจึงนำหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้มาเป็นหัวข้อในรายงานของวิชานี้โดยคาดหวังว่าการทดลองลงภาคสนามตามในวิชานี้จะทำให้ผู้วิจัยพบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเด็กเร็วอ่อนย้ายถิ่นและทำให้ผู้วิจัยตอบความต้องการของตนเองได้ง่ายขึ้นว่าตนเองต้องการจะศึกษาหัวข้อเด็กเร็วอ่อนย้ายถิ่นที่บริเวณชายแดนฯ ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายจริงหรือไม่

เมื่อถึงเวลาที่ทุกคนจะต้องแยกย้ายไปลงพื้นที่ภาคสนามของตนเองในวิชานี้ ผู้วิจัยคิดเบื้องต้นว่า “มันเป็นไปไม่ได้เลยหากผู้วิจัยจะลงพื้นที่ไปโดยไร้ญาติ ไร้คนรู้จัก ” ผู้วิจัยรู้สึกไม่สบายใจเพราะผู้วิจัยไม่เคยไปที่นั่นมาก่อนนอกจากเคยไปเที่ยวกับแม่ตอนอายุประมาณ 10 ปีและผู้วิจัยก็กลัวประเทศพม่า ผังใจจากเรื่องเล่าผ่านหูในตอนที่โตมา หลังจากได้รับการบ้านจากวิชานี้ ผู้วิจัยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาถึงการเข้าสู่ชุมชนและได้รับความช่วยเหลือทางด้านเครือข่ายจากมูลนิธิองค์การคริสตออยู่แห่งหนึ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยติดต่อ ทำความรู้จักผ่านทางโทรศัพท์ตามคำแนะนำของอาจารย์โดยขณะนั้นผู้วิจัยก็ยังนึกไม่ออกถึงหน้าตาและลักษณะนิสัยของเจ้าหน้าที่มูลนิธิแห่งนี้ ในการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางโทรศัพท์ ผู้วิจัยจำประโยคคำถาม ประโยคหนึ่งจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิคนนี้ได้ เจ้าหน้าที่คนนั้นถามผู้วิจัยว่า “นอนคนเดียวได้ไหม หรือจะให้อาสาสมัครมานอนด้วย ” ผู้วิจัยตอบ “ได้” เนื่องจากผู้วิจัยไม่ยอมให้ฝ่ายนั้น (ฝ่ายเจ้าหน้าที่) มีภาระเพราะผู้วิจัย แต่เมื่อผู้วิจัยคิดใคร่ครวญตามลำพัง ผู้วิจัยโทรศัพท์ติดต่อกลับไปหาเจ้าหน้าที่คนนี้ภายในไม่ถึงเวลา 10 นาทีเพื่อบอกว่า “ขออาสาสมัครมานอนด้วย ” ทั้งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังกับการลงในพื้นที่ครั้งแรกว่า ผู้วิจัยอาจได้มีเวลาสนทนาและทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมากขึ้น ผู้วิจัยจะได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครได้ตลอดวันหากผู้วิจัยสงสัยในประเด็นใดๆ กลางดึก หากมีอาสาสมัครมาอยู่เป็นเพื่อน ผู้วิจัยจะมีเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขและช่วยแก้ปัญหาสถานการณ์ที่อันตรายมากกว่าการต่อสู้กับปัญหาตามลำพัง ในสถานที่ที่ผู้วิจัยไม่คุ้นเคย

เช้าของวันภาคสนาม ณ บริเวณชายแดนฯ ผู้วิจัยลงจากรถทัวร์และนั่งรถบัสสีเขียวตามที่
เจ้าหน้าที่บอกทุกประการ ผู้วิจัยต่อมอเตอร์ไซด์คิวตามลำดับรายการที่ผู้วิจัยจดเอาไว้และพบกับที่
ๆเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิแห่งนั้น ผู้วิจัยตื่นตื่นและกระตือรือร้นและใช้เวลาระหว่างรอให้เจ้าหน้าที่อีก
คนหนึ่งพาลงภาคสนามไปกับการซักถาม (สัมภาษณ์แบบไม่ทางการ) ตามคำถามต่างๆ ตามที่จด
เอาไว้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลในส่วนเอกสารและข้อมูลทั่วไปของมูลนิธินี้มาได้จำนวนหนึ่ง ต่อมา
ภายหลังจากที่เจ้าหน้าที่มารับผู้วิจัยไปยังห้องสมุดสำหรับประชาชน หรือศูนย์ที่อยู่ใกล้กับ
ชายแดนฯ ในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกับอาสาสมัครของมูลนิธินี้และได้รับคำชักชวนจาก
เจ้าหน้าที่คนหนึ่งให้ไปดูสถานการณ์บริเวณ ชายแดนฯ เมื่อผู้วิจัยไปถึงบริเวณข้ามชายแดนฯ
ผู้วิจัยรู้สึกประหม่าเพราะเห็นเด็กวัยรุ่นชายมากกว่าเด็กเล็กๆ ผู้วิจัยพยายามซักถามสภาพทั่วไป
จากเจ้าหน้าที่มูลนิธิคนนี้ ผู้วิจัยเดินเล่นไปมากับเจ้าหน้าที่และประทับใจกับความโชคดีที่ได้เห็นชาย
คนหนึ่งกำลังปั่นวีลถีเหล็กสีแดงที่ผิงพม่าขึ้นมาบนสะพานพอดีในการลงภาคสนามวันแรกและได้รับ
ข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่คนนี้ ผู้วิจัยพยายามใช้เวลานั้นบนสถานที่ที่ผู้วิจัยไม่คุ้นเคยไปกับการ
ถ่ายรูปและมักขอความแน่ใจจากเจ้าหน้าที่โดยการถามว่า “ถ่ายรูปได้หรือเปล่า ” จนเจ้าหน้าที่
มูลนิธิอาจจะรู้สึกรำคาญได้ ผู้วิจัยมีภาพในใจตั้งใจเล่นๆ ว่า “หากผู้วิจัยสนิทกับหัวหน้าเด็กบน
สะพานเหล่านั้นหรือหัวหน้าเด็กโตบนสะพานได้ ผู้วิจัยจะรู้จักเด็กคนอื่นๆ และได้รับการยอมรับ
จากเด็กคนอื่นๆ”

3.5.1 การเป็นคนแปลกหน้าสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

ผู้วิจัยพบกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนแรกในระยะประชิด ณ ที่ห้องสมุดหรือศูนย์แห่งนี้
ในขณะที่นั่งเล่นและพูดคุยซักถามสภาพทั่วไปบริเวณชายแดนฯกับอาสาสมัครของมูลนิธิแห่งนี้
ทั้งนี้ น้องอาสาสมัครพยายามจะอำนวยความสะดวกความสะดวกโดยการช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเพื่อทำ
รายงานโดยบอกเด็กสองสามคนว่า “เดี๋ยวมาให้พี่เค้าสัมภาษณ์หน่อย ” เลอเกอะ (นามสมมติ)
แปลกใจในคนแปลกหน้าอย่างผู้วิจัยและตอบว่า “สัมภาษณ์อะไร สัมภาษณ์ทำไม ” และเดินเที่ยว
เล่นตามปกติโดยไม่ใส่ใจคนแปลกหน้า นับตั้งแต่ที่ผู้วิจัยได้เจอเลอเกอะครั้งนั้น ผู้วิจัยจึงเข้าใจและ
มั่นใจได้ว่าเด็กๆ ที่นี้ ไม่เหมาะกับการเรียกให้มานั่งสัมภาษณ์เลย ในวันต่อมา ผู้วิจัยได้รู้จักสถานที่
ต่างๆ บริเวณรอบๆ หมู่บ้านเกาะทรายซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ติดชายแดนพม่าและใกล้สะพานข้าม
ชายแดนฯ มากที่สุดจากน้องอาสาสมัครคนนี้ น้องอาสาสมัครคนนี้พาผู้วิจัยเดินดูรอบๆ และพา
ผู้วิจัยไปอาคารสำนักงานของโครงการบ้านใกล้สะพานและพบกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่งและ
กลุ่มแม่ๆ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ครั้งนี้ ผู้วิจัยค่อยๆ เข้าใจคำว่า “เด็ก” ที่ผู้วิจัยพบในพื้นที่ว่าไม่ใช่
เด็กที่สนุกสนาน วิ่งเล่นไปมา หน้าตาน่ารักและมีความไร้เดียงสา ในทางกลับกัน การที่ผู้วิจัย ได้

เห็น “เด็ก” วัยรุ่นชายแต่งกายวัยรุ่น ทำผมทันสมัย นุ่งกางเกงยีนส์ ใส่เสื้อตัวเล็ก ๆ คล้ายกับวัยรุ่น
กรุงเทพฯ ทำให้คำจำกัดความและภาพในจินตนาการของผู้วิจัยเรื่องเด็กในกรณีศึกษาของผู้วิจัยได้
เปลี่ยนไป ผู้วิจัยกลับมาสร้างภาพใหม่ในใจด้วยการบอกตัวเองว่า ผู้วิจัย ต้องพบปะพูดคุยกับเด็ก
กลุ่มวัยรุ่นนพมาและสร้างความไว้วางใจให้กับเด็กกลุ่มนี้ให้ได้แม้ว่าพวกเขาจะดมกาวและอาจมีท่าที
ล้อเลียนผู้วิจัยเหมือนกับที่พวกเขาแซวเด็กผู้หญิง

เวลาผ่านไปถึงวันกลับบ้านในการลงภาคสนามครั้งแรก แม้ว่าผู้วิจัยรู้สึกผิดหวังที่ตนเอง
ได้ข้อมูลส่วนนี้ ใหญ่จากเพียงเจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร แต่การที่ผู้วิจัยไม่รู้ถึงอุปสรรคที่ทำให้
ผู้วิจัยเปลี่ยนใจการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยจึงเดินทางลงภาคสนามครั้งต่อๆ มาพร้อมกับความ
มั่นใจ ทั้งนี้ ในการวางตัวหรือการสวมบทบาทของผู้วิจัยในการลงสนามวิจัยครั้งต่อๆ มาได้แตกต่าง
กับการลงสนามวิจัยครั้งแรกโดยสิ้นเชิง ในระยะแรกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่เห็นว่าผู้วิจัยมีตัวตนใน
สายตาของพวกเขาเลย พวกเขามองผู้วิจัยเป็นคนแปลกหน้าอย่างสิ้นเชิงและไม่จำเป็นต้องใส่ใจ
ผู้วิจัยเพราะผู้วิจัยไม่ได้เกี่ยวกับพวกเขา ผู้วิจัยในขณะนั้นเป็นแขกที่มีมาเยี่ยมเยียน สถานที่ที่มาชั้
ครั้งชั่วคราวและจากไป ต่อมาเมื่อการลงสนามครั้งที่สอง ผู้วิจัยพยายามตีสนิทเด็กขอทานหญิง
ชาวอาข่าคนหนึ่งโดยอ้างว่าเป็นเพื่อนของซมพูและถามเด็กคนนี้อาจผู้วิจัยได้ไหม เด็กคนหนึ่งที่เคย
พูดและเคยให้ข้อมูลผู้วิจัยในการลงพื้นที่ภาคสนามสามารถจำผู้วิจัยได้ ผู้วิจัยจึงเข้าไปพูดคุย คุย
เล่นตามประสาพี่สาวน้องสาวเพื่อสร้างความไว้วางใจ ในขณะที่เด็กขอทานคนอื่นๆ ต่างตักเตือนเพื่อน
เขาด้วยการกันไม่ให้เด็กหญิงคนนี้พูดคุยกับผู้วิจัย ครั้งหนึ่งบริเวณชายแดนฯ ขณะที่ผู้วิจัยเจออา
หมี (นามสมมติ) ผู้วิจัยได้เรียกอาหมีมาคุยเล่นตามประสาพี่สาว ได้มีเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่งนามชื่อ
เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้ส่งสารภาษาอาข่า จากนั้นไม่นานอาหมีได้หันมาบอกผู้วิจัยว่า “เขาไม่ให้
พูดกับพี่” แต่ด้วยการที่ผู้วิจัยอยากแสดงตัวว่าผู้วิจัยจะไม่ทำร้ายพวกเขา ผู้วิจัยจึงขออาสาชื่อขนม
มาแจกพวกเขาบนสะพาน แต่ผู้วิจัยกลับถูกปฏิเสธ ทั้งนี้ อาหมีกลับหันมาบอกผู้วิจัยภายหลังจาก
การเสนอตัวว่าจะเลี้ยงขนมว่า “เขาบอกว่าขนมก็ไม่เอา”

3.5.2 ผู้วิจัยกับบทบาทหญิงสาวใจดี

ผู้วิจัยยังคงรักษาอุดมการณ์ที่จะทำให้พวกเขาไว้วางใจผู้วิจัยผ่านการบอกผ่านพฤติกรรม การ
แจกขนมว่าผู้วิจัยจะไม่ทำร้ายพวกเขา ผู้วิจัยตัดสินใจซื้อขนมแจกพวกเขาโดยหวังว่าพวกเขาจะ
เห็นว่าผู้วิจัยไม่ใช่คนมาหลอกให้พวกเขาไปทำงาน และเป็นคนที่พวกเขาจะไว้วางใจได้ ไม่ทำอันตราย
เขา ผู้วิจัยคาดหวังว่าการที่ผู้วิจัยให้อาหารแก่พวกเขาและสิ่งจำเป็นพื้นฐานแก่เขาได้
บางประการอาจทำให้ผู้วิจัยได้รับความไว้วางใจจากเขาได้เช่นเดียวกับการที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

ที่มาเยี่ยมพวกเขาบริเวณสะพานได้รับความไว้วางใจจากพวกเขา อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์จากการ
แจกขนมไม่ได้ทำให้พวกเขาไว้วางใจจนกระทั่งพูดคุยกับผู้วิจัยอย่างเต็มที่ทั้งหมด ผู้วิจัยกลายเป็น
มนุษย์แจกอาหารในสายตาของพวกเขา พวกเขาจะร้องขออาหารที่เขาต้องการ ชักชวนให้ผู้วิจัยไป
เลี้ยงมาที่เซเว่นอีเลฟเว่นหรือซื้อน้ำอัดลมกระป๋องตามที่พวกเขาต้องการ ครั้งหนึ่งพวกเขา
ขอให้ผู้วิจัยพาพวกเขา 8 คนไปเลี้ยงมาที่เซเว่นอีเลฟเว่น ครั้งนั้นแม้ว่าผู้วิจัยจะได้มีโอกาส
นั่งกินมาพร้อมกับพวกเขาที่ทาน้ำ กินน้ำขวดเดียวกันกับพวกเขาที่ริมทาน้ำ แต่ผู้วิจัยยังคงไม่พอใจ
กับบทบาทของตัวเองมากนัก ทั้งนี้ ในขณะที่ผู้วิจัยเลี้ยงอาหารพวกเขาและนั่งกินมาด้วยกันกับ
พวกเขา พวกเขาจะไม่ได้สนใจคำถามของผู้วิจัยมากนัก ในทางกลับกันเมื่อผู้วิจัยถามคำถามต่าง ๆ
เด็กๆ ก็จะปรึกษากันในกลุ่มด้วยภาษาอาช่าก่อนที่จะตอบคำถามของผู้วิจัยด้วยคำพูดสั้นๆ เท่านั้น
นอกจากนี้ในระหว่างที่ผู้วิจัยทดลองดำเนินบทบาทนี้ ผู้วิจัยได้เห็นบทบาทของผู้หญิงคนหนึ่ง
ในการเลี้ยงอาหารเด็กๆ บทบาทดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าหากผู้วิจัยดำเนินบทบาทต่อไป พวกเขา
ก็จะมองว่าผู้วิจัยเป็นคนหนึ่งที่ใจดี ชอบเลี้ยงอาหารเด็กๆ และก็จะจากไป ทั้งนี้ การตระหนักได้ถึง
บทบาทในการลงพื้นที่นี้ได้เกิดขึ้นในวันหนึ่งขณะที่ผู้วิจัยนั่งคุย นั่งเล่นกับเด็กๆ ที่กำลังเล่นน้ำสาย
ผู้วิจัยได้เห็นผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งแต่งตัวสะอาดสะอ้าน ผอมยาว ผิวพรรณดีเดินมาจากประเทศพม่าและ
ได้ตะโกนลงมาจากสะพานข้ามชายแดนฯ เพื่อถามเด็กๆ ว่า “กินข้าวมั๊ย” “มีกี่คน” เมื่อเด็กๆ ได้เห็น
หน้าและทักทายผู้หญิงคนนั้น เด็กๆ ก็วิ่งกรูกันไป ณ ร้านขายข้าวแกงกลางสะพานเพื่อรอรับอาหาร
ที่ผู้หญิงคนนี้เลี้ยง

3.5.3 ผู้วิจัยกับสายสืบบริเวณสะพาน

ครั้งหนึ่งผู้วิจัยพยายามออกแบบการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการนั่งเฝ้าสังเกตการณ์
บริเวณชายแดนฯ คล้ายทหารเฝ้าสังเกตการณ์บริเวณนั้นที่นั่งสังเกตการณ์ตลอดทั้งวันสลับกับพูด
ซักถามแนะนำตัวกับเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองบริเวณชายแดนฯ แม้ว่าผู้วิจัยจะได้
ข้อมูลเชิงทัศนคติของทหารบริเวณชายแดนฯ ได้เห็นวงจรชีวิตบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ และ
ได้พูดคุยถามคำถามง่ายๆ กับเด็กขทานเด็กเล็กที่เข้ากับผู้วิจัยได้ง่ายจนในสายตาของเด็กเร่ร่อน
ย้ายถิ่นขทานเด็กเล็กอาจมองว่าผู้วิจัยเป็นพี่สาวคนหนึ่งที่มาเล่นกับพวกเขาและมาแจกขนมเป็น
ครั้งคราว แต่ในกลุ่มขทานเด็กวัยรุ่น พวกเขาจะฉลาดและแยกผู้วิจัยให้ผู้วิจัยเป็นคนแปลกหน้า
ที่มานั่งมองพวกเขาบริเวณชายแดนฯ นอกจากนี้พวกเขาอาจไม่ไว้วางใจผู้วิจัยเพราะผู้วิจัยไม่ใช่เพื่อน
เล่นของพวกเขา พวกเขามักสงสัยในบทบาทของผู้วิจัย โดยเฉพาะเมื่อพวกเขาเดินผ่าน พวกเขาและ
ผู้ใหญ่ชายชาวพม่ามักจะถามผู้วิจัยว่า “มานั่งทำอะไร” “มาหาใคร” “ไม่ร้อนหรือ”

การวางตัวตนเป็นผู้เก็บข้อมูลโดยการนั่งเฝ้ายามบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ นอกจากนี้ จะทำให้ผู้วิจัยไม่ได้รับความไว้วางใจจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นซึ่งมี กำแพงป้องกันตัวเองจาก อันตรายรอบด้านมากกว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กแล้ว จากการวางบทบาทดังกล่าวแม้ว่าผู้วิจัย จะได้รับความไว้วางใจจากขอทานเด็กเล็ก แต่ผู้วิจัยก็ไม่สามารถเข้าถึงเด็กขอทานวัยอื่นๆ และ กลุ่มอื่นๆ ได้ เมื่อการดำเนินบทบาทดังกล่าวผ่านไปไม่ถึงวันที่ สาม ผู้วิจัยรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย จากผู้ใหญ่พม่าที่เข้ามาให้ความสนใจกับผู้วิจัยบ่อยมากขึ้น ผู้วิจัยยุติการนั่งเฝ้าสังเกตการณ์ บริเวณชายแดนฯ และพยายามหาบทบาทใหม่ของการวิจัยที่เหมาะสมกับผู้วิจัย

3.5.4 ผู้วิจัยกับการเป็นคนนอกที่พวกเขาไว้วางใจได้

การที่ผู้วิจัยเข้าไปร่วมกิจกรรมตามโอกาสต่างๆ เช่น วันเด็ก วันลอยกระทง วันออกพรรษา วันคริสต์มาสและ ปราบกฏตัวให้พวกเขาเห็นผู้วิจัยบ่อยมากขึ้นและอยู่ใกล้ชิดกับ “พี่ชมพู่” (นาม สมมติ) อาสาสมัครของมูลนิธิแห่งหนึ่งประกอบกับการช่วยพ่อแม่ของอาสาสมัคร (ชมพู่) ขายผลไม้ ทุกวันได้สร้างความ สัมพันธ์ให้กับพวกเขาถึงบทบาทที่แท้จริงในระยะแรก ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น บางคนจะไม่เข้าใจว่าผู้วิจัยมาทำอะไรที่นี่ (ชายแดนฯ) ทำไมผู้วิจัยต้องมาจากกรุงเทพฯ เพื่อมาอยู่ ที่นี่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กสับสนและมองว่าผู้ วิจัย เป็น “ครูแอน” เนื่องจากพวกเขาเห็นผู้วิจัยอยู่ใกล้ชิดครูน้ำและอาสาสมัครของโครงการฯบ้านใกล้ สะพาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนเข้าใจว่าผู้วิจัยมาเที่ยวเนื่องจากพวกเขาเห็นผู้วิจัยปราบกฏตัว บ่อยครั้งตามเทศกาลต่างๆมาอย่างต่อเนื่องไม่ได้อยู่นิ่งในพื้นที่เป็นเวลานาน ๆ พวกเขาชักชวน ให้ผู้วิจัยมาเข้าร่วมงานในเทศกาลครั้งต่อไป เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น พวกเขาจะ ชักชวนโดยการโทรศัพท์มาแจ้งข่าวกับผู้วิจัยหรือการชักชวนก่อนที่ผู้วิจัยจะออกจากพื้นที่ในแต่ละ ครั้ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเข้าใจว่าผู้วิจัยเป็นล่ามให้กับนี้ กท่องเที่ยวเนื่องจากพวกเขาเห็น ผู้วิจัยพูดคุยสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ความสับสนในบทบาทที่คลุมเคลือที่เกาะกุมความคิดของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและแม่ของ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กโตซึ่งได้แก่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชาย ซีดี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นขอทานได้ส่งผลให้ผู้วิจัยถูกถามเกี่ยวกับอาชีพบ่อยครั้ง และทุกครั้งที่ พวกเขาถามผู้วิจัยเกี่ยวกับบทบาทในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ พวกเขาทุกคนจะรู้ว่าผู้วิจัยเป็น นักเรียนที่ต้องกลับไปเรียนที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้การที่พวกเขาเห็นพฤติกรรมการไป-กลับมา กรุงเทพฯ -แม่สายของผู้วิจัยหลายครั้ง การมาอยู่กับอาสาสมัครขององค์กรอิสระคนหนึ่งและใช้ เวลาบางส่วนช่วยครอบครัวของอาสาสมัครชายผลไม้บริเวณชายแดนฯพวกเขาจึงเข้าใจผู้วิจัยว่า

ผู้วิจัยมาเที่ยวเล่น มาหาเพื่อนและมาช่วยครอบครัวของอาสาสมัครของเขาชายของ ทั้งนี้ เด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นที่ผู้วิจัยสนิทจะเข้าใจว่าผู้วิจัยทำงานอะไรบางอย่างเกี่ยวกับเด็กที่กรุงเทพฯ พวกเขา
จะรู้ว่าผู้วิจัยจะต้องกลับไปเรียน กลับไปทำรายงานที่กรุงเทพฯแต่มาอยู่ที่แม่สายเป็นครั้งคราว
พวกเขาจะไม่รังเกียจที่ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับพวกเขาหรือเข้าร่วมในกิจกรรมการให้ความ
ช่วยเหลือพร้อมไปกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครหรือการดูแลพวกเขาตามโอกาส พวกเขาเคยแนะนำให้
ผู้วิจัยไปสมัครงานกับเจ้าหน้าที่โครงการบ้านนา และแนะนำงานเกี่ยวกับเด็กในพื้นที่หลาย
ครั้ง

ในที่สุด ผู้วิจัยในสายตาของพวกเขาไม่แตกต่างกับ ‘เพื่อนของพี่ ชมพูซึ่งมาเที่ยวแม่สาย
ตามโอกาสและมาคอยช่วยเหลือพ่อแม่ของพี่ชมพูชายผลไม้บริเวณชายแดนฯ’ การไม่เปิดเผย
บทบาทที่แท้จริงของผู้วิจัยให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหรือการสร้างคลุมเคลือให้กับแม่ของเด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นได้สร้างความลำบากใจต่อผู้วิจัยเสมอมา กล่าวคือ การไม่เปิดเผยตัวตนที่แท้จริงต่อ
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ทำให้ผู้วิจัยกังวลว่าวันหนึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะรู้ตัวตนที่แท้จริงของผู้วิจัย ไม่
ยอมรับผู้วิจัยและเลิกไว้ใจผู้วิจัยจนผู้วิจัยไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้พวกเขาได้อีกแม้ว่า
แม่ค้าไทยบริเวณชายแดนฯทุกคนจะรู้จักผู้วิจัยในฐานะนิสิตมาเก็บข้อมูลและเป็นเพื่อนกับ
อาสาสมัครชมพูมาตลอด 1 ปีและแม้ว่าเจ้าหน้าที่อาสาสมัครทุกคนจากโครงการต่างๆ หรือ
องค์กรอิสระในพื้นที่ต่างๆ จะรู้ถึงตัวตนที่แท้จริงของผู้วิจัยว่าผู้วิจัยเป็นนิสิตปริญญาโทที่มาจาก
พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์ก็ตาม

จากบทบาทการเป็นเพื่อนของอาสาสมัครในองค์กรอิสระดังกล่าว บทบาทดังกล่าวไม่ทำ
ให้ผู้วิจัยพบข้อจำกัดมากนัก ในแต่ละวันผู้วิจัยสามารถเดินไปที่สะพานข้ามชายแดนฯ และคุยกับ
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบริเวณสะพานได้ ผู้วิจัยสามารถเดินไปนั่งเล่นนั่งคุยกับเด็กกลุ่มเ กับขยะ
และกลุ่มเด็กเล็กซึ่งมากับแม่และสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ณ บ้านเปิด และ
สามารถเดินไปยังตลาดขายสินค้าดอยเวาขณะที่เด็กกลุ่มชายซีดีทำงานอยู่ เดินไปร้านเกมส์เพื่อ
ไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นเกมส์กับเด็กวัยรุ่น และเดินไปนั่งเล่น พูดคุยกับเด็กขอทานเด็กเล็ก
เด็กชายเด็กหญิงซึ่งกำลังกระโดดเล่นน้ำกันบริเวณน้ำสาย ทั้งนี้ จากความผูกพันระหว่างผู้วิจัยกับ
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงถูกมองโดยเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจว่าเป็น “หัวหน้าแก๊งค์เด็ก
กระโดดน้ำ” แม้ว่าพวกเขา (เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ)จะรู้จักผู้วิจัยในตัวตนที่แท้จริง

จากการได้รับความไว้วางใจจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้วยบทบาทหนึ่งที่พวกเขายอมรับได้
ผู้วิจัยจึงไม่ได้รับการเรียกร้องจากอาหารซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการร้องขอคนแปลกหน้าที่ชอบมา

แจกขนม ผู้วิจัยไม่ได้เป็นผู้ชมทักษะของพวกเขาแต่เป็นเพื่อน พี่สาวของพวกเขาซึ่งพวกเขาสามารถดำเนินวิถีชีวิตประจำวันโดยปราศจากการเสแสร้ง ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถแยกแยะระหว่างการเป็นผู้ชมกับการเป็นผู้ที่พวกเขาคุ้นเคยได้จากเหตุการณ์หนึ่ง ครั้งนั้นผู้วิจัยเห็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยรุ่นสองสามคนแสดงทักษะการการตีลังกาและการแสดงท่าทางการเดินที่บ่งบอกถึงตัวตนที่แตกต่างจากคนทั่วไปขณะที่พวกเขาเชื่อมั่นว่ามีนักท่องเที่ยวมาให้ความสนใจเขา เช่น การโชว์ลีลาการกระโดดน้ำที่ผาดโผนหรือการม้วนตัวตีลังกาบนสะพานข้ามชายแดนฯ ให้นักท่องเที่ยวหรือคนแปลกหน้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนแปลกหน้าผู้หญิงสาวที่สนใจพวกเขา หรือเฝ้าดูพวกเขาห่างๆ ทั้งนี้ในทางกลับกัน พวกเขาจะไม่แสดงลีลาท่าทางการกระโดดน้ำเล่นและการตีลังกาสนุกสนานให้ผู้วิจัยที่คุ้นเคยกับพวกเขาดูเพราะพวกเขาเห็นว่าผู้วิจัยอยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และรู้จักพวกเขาแล้ว

3.5.5 การคำนึงถึงความสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูล

นอกจากการวางบทบาทโดยเหมาะสมในพื้นที่แล้ว การเข้าใจธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูลและการเก็บข้อมูลด้วยบทบาทที่เหมาะสมเป็นสิ่งส่งผลให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างราบรื่น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีหลากหลายกลุ่มและสามารถพบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มต่างๆ ในสถานที่ที่หลากหลาย เช่น ผู้วิจัยจะพบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทานทุกคนได้บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ในเวลาหลังบ่ายสองโมงเป็นต้นไป (14 นาฬิกา) พบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะและกลุ่มขอทานได้ที่บ้านเปิดในช่วงเวลาที่พวกเขามาทานอาหารกลางวัน พบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีดีได้ในระหว่างวันทั้งในเวลาอาหารกลางวันที่บ้านเปิดหรือช่วงเวลาที่อื่นๆ ในบ้านเปิด ผู้วิจัยจะรู้ว่าพวกเขาในกลุ่มชายซีดีมักจะเข้ามานอนเล่นดูโทรทัศน์พักผ่อนหลังจากที่ทำงานชายซีดี บางคนจะนั่งพักบริเวณตลาดสินค้าดอยเวาแทนการเดินทางกลับบ้านพักผ่อนที่บ้านเปิด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนจะตอบคำถามด้วยวาจาสั้นๆ ในเกือบทุกครั้งที่ถูกถามคำถาม ในทางกลับกัน ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคย ความไว้วางใจให้กับพวกเขาทุกครั้งทีลงภาคสนาม ในวันหนึ่งๆ หากผู้วิจัยไม่ได้ข้อมูลจากกรณีศึกษาเพียงพอ ผู้วิจัยจะเข้าไปพูดคุยสอบถามเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในขณะที่ทำความคุ้นเคยกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นๆ แทนการเจาะจงการเข้าถึงกรณีศึกษา ความไว้วางใจที่ผู้วิจัยหมั่นส่งเสริมให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ส่งผลดีกับผู้วิจัย กล่าวคือ ผู้วิจัยจะได้รับข้อมูลอันเป็นเรื่องเล่าประสบการณ์ ที่น่าตื่นเต้นจากพวกเขาตามสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงในเวลานั้นๆ ที่มีการพูดถึงประเด็นหนึ่งๆ ในบทสนทนาขณะนั้น ผู้วิจัยจะต้องตื่นตัวโดยการจับคำพูดหรือประโยคสำคัญจากผู้ให้ข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาและซักถามต่อในเรื่องราวที่พวกเขาเล่า การฟังเรื่องราวที่พวกเขาเล่าและ การซักถามต่อนี้ พวกเขาจะรู้สึกดีใจที่ผู้วิจัยสนใจ

เรื่องที่เขากำลังพูดอยู่และเล่าเหตุการณ์อย่างละเอียดและเต็มไปด้วยความมีชีวิตและอารมณ์ในขณะที่เรา ทั้งนี้ ในระหว่างที่ผู้ให้ข้อมูลกำลังเล่าเรื่อง ผู้วิจัยจะต้องจดจ่อและสอดแทรกคำถามเป็นระยะๆ เพื่อให้คำตอบสมบูรณ์ และลึกซึ้งที่สุด หากผู้ให้ข้อมูลหลุดประเด็นไปยังเรื่องอื่นๆ ผู้วิจัยจะต้องอดทนและรอให้เรื่องเล่าของเขาจบลงก่อนที่จะย้อนถามคำถามในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ

ในระหว่างการเก็บข้อมูลในแต่ละวัน ผู้วิจัยจะพกพาเครื่องอัดแบบ MP3 ติดตัวใส่กระเป๋าทางเกงของผู้วิจัยเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลทุกคนที่ผู้วิจัยพบ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยจะไม่สามารถทำการเก็บข้อมูลโดยการนัดสัมภาษณ์หรือการเรียกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมานั่งคุยรายคนได้ นอกจากการบันทึกเสียงแล้ว ผู้วิจัยจะทำรายการย่อๆ และจดรายงานภาคสนามอีกชั้นหนึ่งเพื่อเตือนความจำถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละวันผู้วิจัยจะจดรายงานภาคสนาม (fieldnote) ให้สมบูรณ์ที่สุดเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถแยกแยะรายละเอียดของข้อมูลที่มีความแตกต่างตามกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ ได้ง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้น ผู้วิจัยจะบันทึกรายการภาคสนาม แยกเป็นผู้ให้ข้อมูลซึ่งได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษา 8 รายและผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหน่วยงานต่างๆ) ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะลงบันทึกเหตุการณ์และคำตอบที่ผู้วิจัยได้รับลงในบันทึกภาคสนามในแต่ละวันลงในสมุดโดยกำหนด 1 หน้ากระดาษ 1 กรณีศึกษาและ 1 ผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆวนเวียนกันไปหน้าต่อหน้าเล่มต่อเล่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะลงรายการไว้ท้ายเล่มที่บ่งบอกว่าในวันหนึ่งๆ ผู้วิจัยได้พบใครและได้ข้อมูลจากใครอย่างเป็นระบบ การลงรายการดังกล่าวจะอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยสามารถกลับมาย้อนอ่านบันทึกภาคสนามได้รวดเร็วมากขึ้นและช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเลือกฟังเสียงในไฟล์บันทึกตามวันเวลาที่ผู้วิจัยต้องการ

ด้านการเก็บข้อมูลจากหน่วยงานราชการ องค์กรอิสระต่างๆ เช่น การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ณ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย หรือ การเก็บข้อมูลทางสถิติและการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลทางสถิติ เป็นต้นนั้น ผู้วิจัยจะทำจดหมายขอสัมภาษณ์และขอข้อมูลโดยลงลายเซ็นตนเองและแนบใบแสดงสถานะนิติที่มีการลงลายเซ็นอาจารย์ที่ปรึกษาไว้เพื่อแสดงให้เห็นความโปร่งใสในการเข้าขอเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะบันทึกเสียงและขอสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการและมีเค้าโครงคำถามหรือแนวทางคำถามไว้ในวันที่เข้าขอสัมภาษณ์

ในการเก็บข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนฯ ผู้วิจัยนอกจากจะขอสถิติจากบ้านเปิดขององค์กรอิสระซึ่งบันทึกรายชื่อและจำนวนการเข้ามารับโอกาสทางด้านอาหารกลางวันที่บ้านเปิดแห่งนี้แล้ว ผู้วิจัยยังขอข้อมูลทางด้านสถิติจากโครงการฯบ้าน

นานาเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเข้ารับโอกาสและการฝึกอาชีพตามโครงการฯอีกด้วย อย่างไรก็ตาม จำนวนตัวเลขเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงเสมอๆ เนื่องจาก วงจรการย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรว มทั้งผู้ย้ายถิ่นของอื่นๆ มักจะผันแปรไปตามระยะเวลา และสาเหตุของการย้ายถิ่นของแต่ละปัจเจก กล่าวคือ เหตุการณ์ที่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนหนึ่ง เดินทางย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯ เพื่อมาขอทานชั่วคราวตามคำชักชวนของเพื่อน แต่ เมื่อเวลาผ่านไปไม่ถึงสองสัปดาห์เด็ก เร่ร่อนหน้าใหม่กลับหายไปจากวงจรการเป็นขอทาน ' ได้ เกิดขึ้นบ่อยครั้ง จากจำนวนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีความไม่มั่นคงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงรวบรวมข้อมูล ทางสถิติได้เพียงข้อมูลที่ปรากฏในระยะเวลาหนึ่งๆ เท่านั้น ไม่ใช่ข้อมูลที่สามารถอ้างอิงถึง สถานการณ์การย้ายถิ่นที่ถาวร ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลทางสถิติของประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ด้วยตนเองประกอบกับการรวบรวมข้อมูลทางสถิติจากอาสาสมัครของบ้านเปิดในองค์กรอิสระ แห่งหนึ่งโดยไม่ได้ใช้ข้อมูลทางสถิติชุดที่บอกถึงข้อมูลจำนวนประชากรที่เข้ามารับโอกาสในบ้าน เปิดขององค์กร เนื่องจาก ผู้ วิจัยพบว่า จำนวนสถิติประชากรที่ปรากฏในรายการไม่ได้มีการ แยกแยะว่ารายการใดหรือชื่อใดเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ รายการใดเป็นเด็กหรือสมาชิกในครอบครัวเด็ก ที่มาสม่าเสมอหรือมาวันเดียว ในทางกลับกันรายการสถิติดังกล่าวจะมีการบันทึกเพียงชื่อและเพศ ของผู้ย้ายถิ่น(ทั้งเด็กและผู้ใหญ่)ที่เข้ามารับโอกาสที่บ้านเปิดมอบให้ในแต่ละวันเท่านั้นแต่ไม่มีการ รวบรวมจำนวนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ปรากฏ ณ พื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ หรือประชากร เด็กคนอื่นๆ ณ บริเวณตลาดคอยเวาหรือบริเวณอื่นๆ ที่ไม่ได้มาเข้าร่วมรับประทานอาหาร กลางวัน ณ บ้านเปิดในวันนั้นๆ

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลในเชิงชาติพันธุ์วรรณนาอันเกิดจากการเก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล (content analysis) ใน 3 ลักษณะ ซึ่งได้แก่ การตีความข้อมูล (interpretation) การเปรียบเทียบข้อมูล (constant comparison) และการ สังเคราะห์ข้อมูล (data synthesis) เพื่อนำมาเชื่อมโยงในเป็นแบบแผนทางกระบวนการความคิด และนำไปสู่การสร้างเป็นแนวคิดสรุป (conceptualization)

บทที่ 4

ข้อมูลทั่วไป

ในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.1 สภาพทั่วไปของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

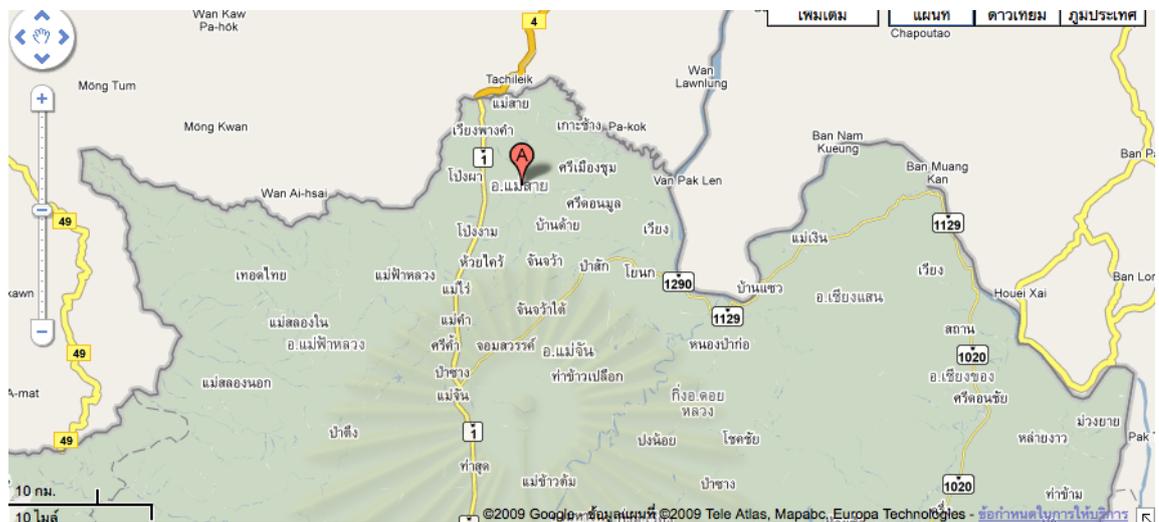
อำเภอแม่สายตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของจังหวัดเชียงรายและเหนือสุดของประเทศไทย ติดกับจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่าโดยมีแม่น้ำแม่สายเป็นพรมแดนและมีสะพานเชื่อมเมืองทั้งสองเข้าด้วยกัน อำเภอแม่สาย มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ 891 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเชียงราย 63 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับ อ. เชียงแสน แม่จัน แม่ฟ้าหลวง และติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า อำเภอแม่สายมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงทางด้านทิศเหนือซึ่งติดต่อกับ รัฐฉาน (ประเทศพม่า) ทิศตะวันออกซึ่งติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า) และอำเภอเชียงแสน ทิศใต้ซึ่งติดต่อกับอำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน และอำเภอแม่ฟ้าหลวง และทางด้านทิศตะวันตกซึ่งติดต่อกับรัฐฉาน (ประเทศพม่า)

แผนที่ 1 ภูมิประเทศของพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและบริเวณประเทศพม่า

ที่มา: <http://maps.google.co.th/>

แผนที่ 2: ภูมิประเทศของพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและบริเวณประเทศพม่า

ที่มา: <http://maps.google.co.th/>

4.1.2 เขตการปกครอง

อำเภอแม่สาย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 ตำบล 88 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแม่สาย ตำบลศรีเมืองชุม ตำบลห้วยไคร้ ตำบลเวียงพางคำ ตำบลเกาะช้าง ตำบลบ้านด้าย ตำบลโป่งผา ตำบลโป่งงาม ในส่วนรับผิดชอบของ สถานีตำรวจภูธรแม่สาย มี 6 ตำบล 66 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแม่สาย (13 หมู่บ้าน) ตำบลเวียงพางคำ (10 หมู่บ้าน) ตำบลโป่งผา (12 หมู่บ้าน) ตำบลห้วยไคร้ (11 หมู่บ้าน) ตำบลโป่งงาม(12 หมู่บ้าน) และตำบลบ้านด้าย (8 หมู่บ้าน)

ในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ที่มีการบริหารส่วนท้องถิ่นประกอบด้วยเทศบาลตำบล 3 แห่งและองค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่สาย เทศบาลตำบลห้วยไคร้ เทศบาลตำบล เวียงพางคำ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาย องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งผา องค์การบริหารส่วนตำบล โป่งงาม องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย องค์การบริหารส่วนตำบล ห้วย

4.1.3 หน่วยราชการที่สำคัญ

ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีหน่วยงานทางราชการต่างๆ ที่สำคัญซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานทางราชการส่วนกลาง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงาน ทหาร หน่วยงานชุดประสานงานตำรวจตระเวนชายแดน และหน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานทางราชการส่วนกลาง ประกอบด้วย ด้านศุลกากรแม่สาย ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย ด้านตรวจพืช ด้านตรวจสัตว์ สำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย สาขาแม่สาย โรงพยาบาลแม่สาย ฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 5 (ชลประทาน) หมวดการทางแม่สาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2 โรง สำนักงานการประถมศึกษาแม่สาย

หน่วยราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย สถานีตำรวจภูธรอำเภอแม่สาย สำนักงานศึกษาธิการอำเภอแม่สาย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่สาย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สาย สำนักงานเกษตรอำเภอแม่สาย หน่วยส่งเสริมอำเภอแม่สาย สำนักงานประชาสัมพันธ์แม่สาย สำนักงานประมงอำเภอแม่สาย สำนักงานสรรพสามิตแม่สาย สำนักงานสรรพกรมแม่สาย สำนักงานปศุสัตว์แม่สาย สำนักงานป่าไม้แม่สาย และสถานีตำรวจภูธรตำบลเกาะช้าง (เขตรับผิดชอบของ สภ.อ.เกาะช้าง)

รัฐวิสาหกิจ ประกอบด้วย สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแม่สาย สำนักงานบริการโทรศัพท์อำเภอแม่สาย สำนักงานบริการโทรคมนาคมสาขาแม่สาย ที่ทำการไปรษณีย์แม่สาย ที่ทำการไปรษณีย์ห้วยไคร้ สำนักงานการประปาส่วนภูมิภาคแม่สาย สถานีขนส่งผู้โดยสารอำเภอแม่สาย

หน่วยทหาร ประกอบด้วย ชุดประสานงานชายแดนไทย-พม่า กำลังทหารประจำฐานปฏิบัติการนเรศวรบ้านน้ำจ้ำ และมีชุดประสานงานตำรวจตระเวนชายแดน

หน่วยงานภาคเอกชน ประกอบด้วย สมาคมชุมชนน่าน สโมสรไลออนส์แม่สาย สโมสรโรตารีแม่สายมูลนิธิกวงเม้งแม่สาย ชมรมรักษ์แม่สาย ชมรมพ่อค้าพลอย นอกจากนี้ในพื้นที่อำเภอแม่สายจังหวัด ศูนย์พัฒนาการศึกษาเพื่อลูกหญิงและชุมชน มูลนิธิศุภนิมิตร องค์กรรมิตรข้างถนน องค์กรรมิตรใต้สะพาน ศูนย์ทางเลือกการเรียนรู้สู่การพัฒนาและป้องกันชีวิตเด็ก (บ้านนานา) มูลนิธิส่งเสริมโอกาสผู้หญิง เอ็มเพาเวอร์โครงการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนแม่สาย

4.2 ลักษณะทั่วไปของการย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ลักษณะการย้ายถิ่นที่ปรากฏในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่พบมากเป็นลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยกับกลุ่มเครือญาติของพวกเขาที่มีถิ่นฐานในประเทศไทย กลุ่มคนต่างด้าวทั้งที่มีบัตรและไม่มีบัตรในประเทศไทยต่างชักชวนญาติพี่น้อง พ่อแม่ของพวกเขา

เขาให้เข้ามาอยู่อาศัย เรียนหนังสือและชักชวนกันไปทำงานในพื้นที่อื่นๆ เช่น กรุงเทพฯ เป็นต้น บ้างตั้งรกรากตั้งถิ่นฐานให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องเข้ามาอยู่อาศัยและย้ายไปทำงานต่างพื้นที่เพื่อสร้าง รายได้ให้กับครอบครัว

“...คือพื้นที่ตรงนี้ ประเทศเรา ภูมิประเทศมีเขตติดต่อกับพม่ามันยาว ระยะทาง ประมาณ 140 กิโลเมตรแนวชายแดนนี้ พื้นที่ป่าเขา พื้นที่แนวลำน้ำสาย พื้นที่มัน ยาว มันยากต่อการควบคุมได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ที่ผ่านมามันจะมีลักษณะของเด็กที่เข้ามาในบ้านเรา ก็จะเป็นกลุ่ม เครือญาติ คือมีญาติ มีพี่น้องอยู่ฝั่งไทยแล้ว เอาญาติเอาลูก เอาหลานที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เข้ามาอยู่ในบ้านของตัวเองซึ่งตนเองอาจจะได้ถิ่นที่อยู่ในเมืองไทยแล้ว อาจจะปีนบัตรสี บัตรอะไร ต่างๆ แคว้ได้ถิ่นที่อยู่ในเมืองไทย แคว้ก็เอาเครือญาติแคว้เข้ามา เด็กพวกนี้ การที่แคว้เข้ามา แคว้ก็ เอามาเรียนหนังสือซึ่งประเทศไทยเองก็เปิดกว้างในเรื่องการศึกษา ก็จะมีการให้การศึกษา ที่นี้เด็ก พวกนี้พอเรียนหนังสือไป พอโตขึ้นมา มี ความรู้ เรียนหนังสือไทย พอไปไหนก็พูดภาษาไทยได้ ชัดเจน บางทีอายุยังไม่ถึงทำบัตร แคว้ก็เดินทางย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯบ้าง ไปกับญาติพี่น้องซึ่งด่าน ตรวจ แคว้ก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าเด็กคนนี้เป็นเด็กไทยหรือเด็กต่างชาติ ...อายุไม่ถึง 15 แล้ว ก็แคว้ก็พูดไทยชัด แคว้มาอยู่เรียนตั้งแต่เด็กๆ เด็กพวกนี้แคว้มาอยู่เรียน แคว้ก็รู้ภาษาไทย อ่านออก เขียนได้ เข้ามา ญาติแคว้ก็พาเข้าไป อยู่จังหวัดอื่น กรุงเทพฯ พอโตก็อาจไปทำงาน มันก็มีจุดเสี่ยง ก็คือถ้าเป็นผู้หญิง ทำงานร้านอาหาร ทำงานเป็นพนักงานบริการตามร้านขายของชำ อะไรต่างๆ เป็นแม่บ้าน มันก็เป็นเด็กที่ว่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงเหมือนกัน บางกลุ่มที่โตหน่อยก็อาจจะเลยลงไปถึง ไปหาผู้ใหญ่ ไปสะเดา ไปไกลก ถ้าเป็นกลุ่มพวกนี้ ก็จะเป็นลักษณะการไปขายบริการทางเพศ ... จากการสอบถาม เด็กก็สมัครใจไป ...จากการสอบถาม แคว้ก็ตอบใจไปทำ แคว้รู้ว่าจะต้องไปทำ อะไร...ถามเหตุผลว่าทำไมถึงไป ..หนึ่งก็คือเรื่องทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ เพราะว่าแคว้ว่าอยู่ที่ บ้านก็ไม่มีอะไรทำ แล้วการทำเกษตร การทำนา ก็มีสวนที่จะต้องออกบางอย่าง ซึ่งแคว้ไม่พอ ไม่พอกินไม่พอใช้ ..มีลูกหลายคน ไหนจะครอบครัว ไหนจะน้อง ก็มีสวนที่จะออกมาหาโอกาส หา ชีวิต..แคว้ก็จะยอมแลกเพื่อได้เงิน ...อาจจะมีตัวอย่างในหมู่บ้านที่แคว้เคยไปทำมาแล้วก็อาจจะ ประสบผลสำเร็จ ได้เงินได้ทอง สร้างบ้าน ให้พ่อแม่พี่น้องได้อยู่ดีมีสุข ในระดับหนึ่ง ก็อาจจะ เลียนแบบกันในลักษณะหนึ่ง คือตามกัน...”

(เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองอำเภอแม่สาย)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภูมิประเทศของประเทศไทยมีอาณาเขตเชื่อมต่อกับประเทศพม่า หลายเส้นทางทั้งที่เป็นพรมแดนที่รัฐกำหนดเขตชัดเจนและพรมแดนตามธรรมชาติ อาทิ ภูเขา ลำ น้ำสาย การย้ายถิ่นที่ปรากฏขึ้นจึงหลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถ ควบคุมการเดินทางย้ายถิ่นไว้ได้ทั้งหมด ทั้งนี้ การย้ายถิ่นที่ปรากฏในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายนอกจากจะเป็นการเดินทางย้ายถิ่นตามการชักชวนของกลุ่มเครือข่าย ที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดในประเทศไทยแล้ว รูปแบบการย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากการชักชวนกันมา ทำงานและการชักชวนกันมารับการศึกษาในประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการชักชวนกันมา ทำงานที่เสี่ยงต่อการล่อลวงทางเพศและการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์หรือการตกเป็น เครื่องมือภายใต้ผลประโยชน์ของกลุ่มมิถิลชาชีพยังปรากฏให้เห็นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอ แม่สาย จังหวัดเชียงราย

“...มันจะมีอีกลักษณะหนึ่งที่เคยมเจอ ที่เด็กกลุ่มนี้ ที่เป็นเด็กต่างด้าว ตอนนั้นเค้า กำลังตรวจสอบอยู่ว่าการเข้ามาของเค้ามามีใครอยู่เบื้องหลังยังไง ...โรงเรียน..ที่อยู่ชานเมือง คือเด็กพวกนี้ ที่ได้บัตรของโรงเรียนนี้เป็นเด็กฝั่งนู้นทั้งนั้นเลย แต่เด็ก ที่เรียนแล้ว กลับมา เข้าไปเอารุ่นหลังๆ รุ่น น้องเข้าไปอีก แล้วก็ไปเรียน ไปอยู่ที่โรงเรียนนี้ซึ่งเราก็ไม่รู้...ก็สอบถาม โรงเรียนนี้ก็อยู่ในสังกัดของ กระทรวงศึกษา เหมือนกัน อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา...เราไม่รู้เบื้องหน้าเบื้องหลังว่ามัน มีมูลนิธิหรือมีหน่วยงาน NGO อะไรดูแลโรงเรียนนี้อยู่หรือเปล่า หมายถึงต้องระดมเด็กต่างด้าว เข้าไป...บางคนได้บัตร บัตรตกหล่นเมื่อปี 50...อันนี้เราก็ตามเค้าไปตั้งแต่ข้ามน้ำมา านั่งรถเข้าไป เชียงราย ขนส่ง บขส . เพื่อที่จะเข้ากรุงเทพฯ ไปซื้อตั๋ว แล้วเราก็ตรวจสอบเอกสารที่มาที่ไป .. แล้ว เด็กข้ามมาจากฝั่งนู้น แล้วเราก็ส่งตัวกลับทั้งหมดเลย 11 คน...”

(เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองอำเภอแม่สาย)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เพศโดยสมัครใจตามร้านคาราโอเกะบริเวณชายแดน ไทย-พม่า” “กลุ่มเด็กเก็บขยะ” และ “กลุ่มเด็กชายซีดี”

นายกรรจร เจียมรัมย์ หรือครูเหงา (โครงการบ้านนาขา) ได้แบ่งประเภทของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นตามอายุและลักษณะการใช้ชีวิตออกเป็น กลุ่ม “เด็กขอลาน” “เด็กเร่ร่อน” และ “มาเฟีย” ทั้งนี้ “เด็กขอลาน” ได้แก่ เด็กขอลานที่เร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณสะพานข้ามชายแดน ที่มีอายุในช่วงแรกเกิดจนถึง 10 ขวบ เด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่เพิ่งออกมาใหม่สู่โลกกว้าง ยังเชื่อฟังพ่อแม่และมักมีพ่อแม่คอยผลักดันให้ออกมาขอลาน เป็นเด็กที่มีอาชีพขอลานที่ออกมาขอเงินในตอนเช้าและตอนเย็นกลับบ้านไป เด็กกลุ่มนี้จะใช้ชีวิตอยู่ที่สะพานในช่วง 1-2 เดือนแรก ครูเหงาได้นิยามว่าเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมไม่ซับซ้อน และให้คำจำกัดความลักษณะของเด็กกลุ่มนี้ว่า “โลๆ” พฤติกรรมของเด็กกลุ่มนี้จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีได้ง่ายกว่าเด็กกลุ่มอื่นๆ ดังนั้น หากมีการสนับสนุนด้านการศึกษาจะทำให้เด็กกลุ่มนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้ เพราะเป็นเด็กกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้ง่ายกว่าเด็กกลุ่มอื่นๆ ในทางกลับกัน หากเด็กขอลานในกลุ่มนี้ไม่ได้รับการปลูกฝังหรือได้รับการศึกษาที่ดี เด็กขอลานในกลุ่มนี้จะกลายเป็นเด็กเร่ร่อนในที่สุด

“เด็กเร่ร่อน” จะมีอายุ 11 - 15 ปี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มนี้เป็นเด็กที่เดิมเป็นเด็กขอลานมาก่อน แต่เมื่อออกมาสู่ภายนอก และเติบโต ในสภาพแวดล้อมที่มีเพื่อนเป็นเด็กกลุ่มเด็กเร่ร่อนที่คอยสอนและชี้นำให้ดมกาว เด็กขอลานเหล่านี้จะค่อยๆ กลายมาเป็นเด็กเร่ร่อน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนในกลุ่มนี้จะยังไม่เกาะกลุ่มตัวกันหรือรวมตัวกันเป็นแก๊งค์ แต่มักจะมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนเป็นปัญหา เด็กในกลุ่มนี้มีพฤติกรรมทั้งขอลาน ดมกาว สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ฯลฯ มักอยู่ไม่เป็นที่ และเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่อื่นๆ เช่น อยู่ที่กม . เชียงราย เชียงใหม่ เคลื่อนย้ายไปๆ มาๆ เด็กกลุ่มนี้จึงมักเจอสังคมภายนอกมาเยาะและมักปกป้องตนเอง โดยการพูดหลบเลี่ยงไม่ให้ใคร ไม่ไว้ใจคนภายนอกและในขณะเดียวกันก็ไม่มีใครไว้ใจพวกเขาเพราะ สังคมภายนอกมองเห็นพวกเขาว่าเป็นพวก “เหลืออด เหลือเดน” เป็นพวกขยะสังคม บางคนติดคุก หรือเข้าสู่ “ภาวะสังเวียน” ซึ่งหมายถึงการวนเวียนในการกระทำผิดซ้ำๆ และมักเข้า- ออกจากคุกบ่อยๆ ดังนั้น “คุก” จึงไม่ใช่สถานบำบัดสำหรับเด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้ แต่เป็นที่รวมของอาชญากรซึ่งเด็กจะซึมซับพฤติกรรมไม่ดีของคนในคุกส่งผลให้เด็กเร่ร่อนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะสร้างความรุนแรงมากขึ้น เด็กเร่ร่อนที่ไม่เคยเข้าคุกจะกลัว แต่เมื่อเด็กเร่ร่อนเข้า- ออกจากคุกซ้ำๆ หรือติดคุกหลายๆ ครั้ง เด็กเร่ร่อนจะมีพฤติกรรมหยาบกระด้าง เด็กจะออกมา “เก่า” และสร้างความรุนแรงให้เกิดขึ้นต่อไปจนในที่สุดเด็กเร่ร่อนในกลุ่มนี้จะค่อยๆ เข้าสู่สภาวะการก่ออาชญากรรมได้ง่ายขึ้นและอาจก่อตัวเป็นแก๊งค์มา

เพียง นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนบางคนอาจเป็นเด็กกำพร้า บางคนมีบ้านมีพ่อแม่แต่ออกมาเร่ร่อน เพราะ มีปัญหาที่บ้าน หรือติดเพื่อน เด็กเหล่านี้จึงออกมาใช้ชีวิตสนุกๆและมีอิสระบน สะพานกับเพื่อนๆ โดยไม่เคยผ่านการเป็นเด็กขอทานมาก่อน เด็กเร่ร่อนที่ไม่มีพ่อแม่จะติดเพื่อน เพราะเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อชีวิตของเขามาก ในที่สุดเด็กเร่ร่อนเหล่านี้จะตามเพื่อนออกมาใช้ชีวิต ในทางเดียวกับเพื่อน

ทั้งนี้ ครูเหงามอง “เด็กเก็บขยะ ” ว่าเป็นเด็กที่มีแนวโน้มที่จะเป็นเด็กกลุ่มเร่ร่อน โดย ช่วงแรกเด็กจะมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น หรือ การที่เอาของเหลือใช้ไปขายเพื่อให้ได้เงินมา และ เอาเงินไปให้แม่ แต่เมื่อเด็กเริ่มมีเงิน ได้เจอเพื่อนขอทาน หรือ ได้เล่นกับเพื่อนที่ดมกาว และเห็น อบายมุขดึงดูดชวนหลงให้ทดลอง เช่น เบียร์เหลือจากกระป๋องเบียร์ที่เก็บไปขาย เด็กจะ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปเป็นขโมยของไปขาย เช่น ขโมยเศษเหล็กที่วางหน้าบ้านคนไปขาย เพราะอยากได้เงิน หรือ /และมีพฤติกรรมดื่มเบียร์ ดมกาว สูบบุหรี่ จนนใน ที่สุดเข้าสู่การเป็นเด็ก เร่ร่อน หรือเก็ที่สร้างปัญหาและถูกผู้ใหญ่ใช้เป็นเครื่องมือ (เอาเปรียบ)

อย่างไรก็ตาม ครูเหงามองว่าเด็กเร่ร่อนหรือเด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กมักไม่มีใครปลูกฝังวินัยให้ และมักเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กกลุ่มนี้ให้เปลี่ยนไปสู่รูปแบบที่ดีขึ้นยาก หรือแก้ไขพฤติกรรม ให้ดีขึ้นยาก เพราะเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว มีอารมณ์เยาะ และเป็นเด็กที่มีพฤติกรรม “ค่อนข้าง เสถียร” หรือมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขยากอีกทั้งมักจะใช้ชีวิตประจำวันแบบนี้ไปเรื่อยๆ มี พฤติกรรมขึ้นอยู่กับการขอทาน ดังนั้น ในการแก้ไขพฤติกรรมของเด็ก เร่ร่อนกลุ่มนี้ต้องใช้ งบประมาณ กำลังคน ความเข้าใจ และความอดทน และการให้อภัย

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่ม “มาเพียง” เด็กกลุ่มมาเพียงจะมีอายุตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป เด็กในกลุ่มนี้ มีการรวมตัวกันมากจนกลายเป็นกลุ่มเป็นแก๊งค์ ซึ่งส่วนใหญ่มักรวมตัวกันเป็นกลุ่ม 3-4 คน เด็กใน กลุ่มมาเพียงส่วนใหญ่ผ่านเป็นเด็กเร่ร่อนมาก่อนซึ่งค่อยๆ เริ่มมีพฤติกรรมแบบรุนแรง มีการคุมพื้นที่ ชายกาวให้เด็กๆ หรือทำตัวเป็นมาเพียง ชายซีดี ชายยาบ้า ลักขโมย หรือแม้แต่เป็นแก๊งค์ขายพวก เด็กๆพวกเดียวกันเอง

หากแบ่งประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นตามลักษณะการประกอบอาชีพในพื้นที่บริเวณ ชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายสามารถถูกแบ่งออกเป็น ประชากรในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะ และ กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีดี ดังนี้

4.3.1 ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานมักเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวอาข่าที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านชาวอาข่า ได้แก่ หมู่บ้านยาบีเย้า หมู่บ้านอาก้ออาข่า หมู่บ้านอแบงค้อايا หมู่บ้านกะมากะโ หมู่บ้านปันถ่ม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านเจ้าต๋องซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพม่า ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทานจะนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่และมีอายุตั้งแต่ 8 ปีถึง 17 ปี ส่วนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กที่มีอายุต่ำกว่า 8 ปี มักจะเดินทางย้ายถิ่นมาขอทานกับแม่หรือครอบครัวของพวกเขา

ตาราง 7: จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ออกมาขอทาน ณ บริเวณชายแดนฯกับครอบครัว (แม่) และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่ออกมาตามลำพัง

กลุ่มเด็กฯ\ อายุและเพศ	อายุต่ำกว่า 8 ปี		อายุมากกว่า 8 ปี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานตามลำพัง	5	1	5	1	12
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่มากับครอบครัว (แม่)	19	10	0	0	29
รวม	24	11	5	1	41

ที่มา: การสำรวจข้อมูลประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบริเวณสะพานข้ามชายแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในเดือนพฤษภาคม- กรกฎาคม 2552

4.3.2 ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่ ส่วนใหญ่อยู่อาศัยใน “หมู่บ้านเจ้าต๋อง ” ประเทศพม่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ อิสลามและศาสนาพุทธตามลำดับและสื่อสารกันด้วย ภาษาพม่า ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 11-14 ปี และบางคนมีอายุ 16-17 ปี ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะซึ่งมีประมาณ 7- 10 คนนั้นจะอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่และจะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ตั้งแต่เดินทางเข้ามาตั้งแต่เช้า จนถึงเวลากลับบ้าน ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะเป็นเด็กพม่าที่มักสื่อสารได้เพียงภาษาพม่าเท่านั้นซึ่งทำให้ไม่สะดวกในการต่อรองขายขยะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะที่พูดภาษาไทยได้จึงมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ชีวิตในประเทศฝั่งไทยเพื่อคอยช่วยเหลือเพื่อนๆในการสื่อสารต่อรองขายขยะให้กับผู้รับซื้อขยะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนที่สามารถพูดภาษาไทยได้อาจกลายเป็นผู้นำในกลุ่มเด็กเก็บขยะและจะทำหน้าที่ดูแลเพื่อนๆในกลุ่มเก็บขยะขณะที่มาเก็บขยะที่ฝั่งไทยให้กลับบ้านพร้อมๆกัน อีกทั้งคอยแนะนำหรือเตือนเพื่อนๆว่าคนไหนไว้ใจได้หรือคนไหนไว้ใจไม่ได้

ตาราง 8: จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

กลุ่มอายุ\เพศ	หญิง	ชาย	รวม
ต่ำกว่า 8	0	0	0
8-17 ปี	0	9	9
รวม	0	9	9

ที่มา : การสำรวจข้อมูลประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะบริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในเดือน พฤศจิกายน- ธันวาคม 2551

4.3.3 ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่มักอยู่อาศัยในหมู่บ้านเจ้าต่อง ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพม่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์และส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 17- 18 ปี และน้อยคนมีอายุ 13-14 ปี ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีจะดำเนินชีวิตอย่างอิสระทางการหารายได้และการใช้เวลาพักผ่อน กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีสามารถเลือกเวลาการข้ามมาฝั่งไทยเพื่อขายซีดีได้อย่างอิสระ และกลับบ้านในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างอิสระได้หรืออาจไม่เดินทางข้ามมาขายซีดีเลย ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เข้ามาขายซีดีมักจะมีอายุอยู่ในช่วงเดียวกัน คือ หมู่บ้านเจ้าต่อง ดังนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ขายซีดีและอยู่หมู่บ้านเดียวกันจึงมาขายซีดีด้วยกัน ทั้งนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีจะรวมตัวกันขนย้ายของและคอยช่วยเหลือกันระหว่างการขายซีดีให้พ้นสายตาจากตำรวจ เนื่องจากที่ตลาดชายซีดี หรือตลาดคอยเวาเป็นแหล่งขายซีดีที่มีผู้ขายหลากหลายกลุ่มทั้งกลุ่มคนไทยและคนพม่า (ผู้ใหญ่พม่า) ดังนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะยึดว่าผู้ที่มาจากผู้เดียวกันคือพวกเดียวกัน เช่น คนขายซีดีคนไทยที่อยู่หมู่บ้านปายางคือ “พวกปายาง” และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่อยู่หมู่บ้านเดียวกันจะถือว่าเป็น “พวกเดียวกัน”

ตาราง 9: จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีดีที่ ทำงานขายซีดีบริเวณตลาดสินค้าคอยเวา

กลุ่มอายุเพศ	หญิง	ชาย	รวม
ต่ำกว่า 18	3	5	8
มากกว่า 18	8	19	27
รวม	11	24	35

ที่มา: การสำรวจข้อมูลประชากรของโครงการบ้านใกล้สะพาน ปี 2552

ตาราง 10 : จำนวนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน กลุ่มเก็บขยะและกลุ่มขายซีดี ณ บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

กลุ่มอายุ \ กลุ่มอาชีพของเด็กๆและเพศ	กลุ่มเด็กขอทาน		กลุ่มเด็กเก็บขยะ		กลุ่มเด็กขายซีดี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
อายุต่ำกว่า 8 ปี	24	11	0	0	0	0	35
อายุ 8-18	5	1	9	0	5	3	23
อายุ 18 ปีขึ้นไป	0	0	0	0	19	8	27
รวม	29	12	9	0	24	11	85

ที่มา : การสำรวจข้อมูลทางประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในเดือน พฤศจิกายน 2551 - กรกฎาคม 2552 และการสำรวจข้อมูลทางประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดี โครงการฯบ้านใกล้สะพาน ปี 2552

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา

5.1 กรณีศึกษาที่ 1

“อาซา” (นามสมมติ) เป็นเด็กพม่า ชายที่มีลักษณะรูปร่างเตี้ยแคระ นักท่องเที่ยวผู้สัญจรไปมาอาจไม่ทราบได้ว่าแท้จริงแล้วปัจจุบันอาซาอายุ 17 ปี อาซามีผิวสีเข้ม ผมสั้นบ้างยาวบ้าง เพราะอาซามักจะเปลี่ยนทรงผมของตนเองเสมอๆ ทรงผมของอาซาครั้งหนึ่งถูกย้อมเป็นสีทอง ผมยาวหรือตัดสั้น ทั้งนี้ ชื่อ “อาซา” เป็นชื่อที่พี่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่มูลนิธิแห่งหนึ่งที่เชียงใหม่ตั้งให้เขา อาซาโปรดปรานกับชื่อนี้และมีความทรงจำที่ดีเกี่ยวกับชื่อนี้ อาซาจึงบอกกับคนจำนวนไม่กี่คนว่าตนชื่อ “อาซา” ไม่ใช่ชื่อเดียวกันกับชื่อที่แม่และเพื่อนๆของอาซาเรียกเขาว่า “พิวาติน” (นามสมมติ)

อาซาได้อาซาเป็นเด็กชายวัยรุ่นชายพม่าคนหนึ่งที่มีชีวิตผูกพันกับสะพานข้ามชายแดนไทย-พม่าเป็นอย่างมาก อาซาสามารถพูดภาษาไทย อาซา กะเหรี่ยงและภาษาพม่าได้โดยบอกเหตุผลว่าที่ตนพูดภาษาพม่าและภาษากะเหรี่ยงได้เพราะแม่เป็นชาวพม่าและพ่อ ที่เสียชีวิตแล้วเป็นชาวกะเหรี่ยง ต่อมาเมื่อมาอยู่ที่หมู่บ้านอาซาหรือหมู่บ้านของพ่อใหม่ของตน ซึ่งตนอยู่มาเป็นเวลากว่า 8 ปี อาซาก็สามารถพูดภาษาอาซาได้ ส่วนการที่ อาซา ออกมาขอทานตั้งแต่เด็กๆ ประกอบกับการที่เข้าเรียนตามโครงการมิตรข้างถนน (เชียงใหม่) การเข้าไปอยู่ในบ้านพักของมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก ณ จังหวัดเชียงใหม่ การออกไปทำงานนอกพื้นที่ที่จังหวัดเชียงใหม่หลายครั้งซึ่งทำให้อาซาก่อขยะชิมช๊อปและ จดจำคำพูด ภาษาไทยของคนรอบข้าง ขณะที่มาขอทานใหม่ๆ อาซาจึงค่อยๆพูดภาษาไทยได้และใช้ภาษาไทยจนคล่องแคล่วและสามารถอ่านภาษาไทยพื้นฐานได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ หลังจาก ที่อาซา ได้มีโอกาสไปเรียนหนังสือที่เชียงใหม่ (โครงการมิตรข้างถนน)ในเวลาต่อมา

ในแต่ละวัน อาซาจะมาถึงบริเวณชายแดนฯ แต่รุ่งเช้า อาซาอาจไม่ได้เดินทางออกจากบ้านของ ตัวเองในประเทศพม่าเช่นเดียวกับเพื่อนขอทานคนอื่นๆที่นอนค้างบ้านของตนเองที่ประเทศพม่าและออกมาขอทานหรือมาประกอบอาชีพอื่นๆ ในประเทศไทยตอนกลางวัน ในทางกลับกัน อาซาอาจเดินทางออกสถานที่พำนักพักค้างคืนชั่วคราวตามที่ต่างๆก่อนที่จะมาใช้ชีวิตอยู่บริเวณกลางสะพาน ร้านอาหาร กมส์ และบ้านเปิดในตอนกลางวันและมีกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อนๆ ทั้งนี้ สถานที่พำนักของอาซาในยามค่ำคืนได้แก่ บริเวณป่าช้าต่างๆ บ้าน บ้านเพื่อน ที่นอนข้าง

ถนนในประเทศไทยหรือสถานที่สำหรับหลบซ่อนตัวในตอนกลางคืนในประเทศไทย น้อยครั้งอาซาจะกลับบ้านไปกินข้าวกับครอบครัว ว กลับบ้านไปนอนพักฟื้นอาการไม่สบายที่บ้าน จากความขัดแย้งในครอบครัวที่ส่งผลให้อาซาออกมาเร่ร่อนนอกบ้าน ณ ฝั่งไทย อาซาจึงมีวิถีชีวิตผูกพันกับพื้นที่ชายแดนซึ่งมีผู้คนที่อาซาไว้ใจทั้งที่เป็นผู้ใหญ่ชาวพม่าและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้วยตนเอง มีความช่วยเหลือต่างๆ ที่ อาซาเข้าถึงได้และทำให้อาซารู้สึกอบอุ่นปลอดภัย คลายความกังวลจากปัญหาความขัดแย้งในบ้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 กรณีศึกษาที่ 2

“เลอเกอะ” (นามสมมติ) เป็นเด็กชายชาวอาซา อายุประมาณ 16 ปี ที่มีรูปร่างผอม หน้าตาดี ผอมยาว มีสีผิวค่อนข้างขาวไม่คล้ำ เลอเกอะแท้จริงแล้วมีชื่อที่แท้จริง หรือชื่อที่แม่และเพื่อนๆเรียกคือ “ลอดี” (นามสมมติ) แต่ครูเหงา หรือเจ้าหน้าที่โครงการบ้านนาเห็นลักษณะเด่นของเขา นั่นคือ ดวงตากลมโต ครูเหงาจึงเรียกเลอเกอะว่า “ตาโต” หรือ “เลอเกอะ” จนชื่อ “เลอเกอะ” ได้กลายเป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของลอดีในเวลาต่อมา ทั้งนี้ เลอเกอะมีลักษณะเด่นกว่าเด็กวัยรุ่นย้ายถิ่นขอทานคนอื่นๆ ตรงที่มีดวงตาโตและปล่อยผมให้ยาวแตกต่างจากเพื่อนๆ คนอื่นๆซึ่งมักจะตัดผมทรงสั้น เลอเกอะจะรักและหวงแหนผมยาวมาก แม้ว่าเพื่อนสนิทจะทักเลอเกอะให้ตัดผมสั้นออกบ้าง เลอเกอะจะไม่พอใจจนกลายเป็นประเด็นของการทะเลาะกันในเวลาต่อมา

เลอเกอะไม่ค่อยสนใจการแต่งกายของตนเองมากนัก เลอเกอะจะเดินเท้าเปล่ามากกว่าใส่รองเท้าแตะเพื่อเดินทางไปไหน เลอเกอะจะสวมใส่เสื้อผ้าสกปรกมอมแมม มีรอยขาด มักจะใส่เสื้อตัวเดิมตัวเดียวกันซ้ำๆ ไปประมาณ 3 วันนานไปจนถึง 1-2 สัปดาห์และมักไม่เปลี่ยนเสื้อผ้าสะอาดในวันใหม่ นอกจากนี้ เลอเกอะมักสวมใส่เสื้อผ้าของเพื่อนสนิท (อาซา) เสมอๆ และมัก มีการแลกเปลี่ยนเสื้อผ้าสำหรับสวมใส่ซึ่งกันและกัน และด้วยการที่เลอเกอะชอบดมกาวเป็นประจำ ขณะที่ใช้ชีวิตอยู่บริเวณสะพาน ร่างกายของเลอเกอะจึงมีกลิ่นกาว กระจายออกมาเสมอๆ บางครั้งกลิ่นกาวจากร่างกายเลอเกอะแรงมากจนสามารถทำให้ผู้อยู่ใกล้ๆ รู้สึกเวียนศีรษะได้

ภาษาที่เลอเกอะใช้สื่อสารเป็นประจำระหว่างที่อยู่บริเวณชายแดนไทย -พม่า นั้นได้แก่ ภาษาอาซา ภาษาพม่าและภาษาไทยได้ ทั้งนี้ การที่เลอเกอะสามารถพูดภาษาไทยได้นั้น เป็นเพราะเลอเกอะมีประสบการณ์การศึกษาที่บ้านนาตั้งแต่เลอเกอะเด็กๆ ประกอบกับการที่เลอเกอะออกมาใช้ชีวิตบริเวณฝั่งไทยเพื่อมาขอเงินตั้งแต่เด็กๆ เลอเกอะจึงสามารถพูดภาษาไทยได้ชัดเจน

หลังจากที่เลอเกอะเดินทางออกจากหมู่บ้านของตนเองที่ประเทศพม่าในช่วงเช้า เลอเกอะมักจะว่ายน้ำข้ามมาในเส้นทางใต้สะพานในช่วงเวลาก่อนด่านชายแดนฯเปิด และเที่ยวเล่นอยู่บริเวณกลางสะพานกับเพื่อน ผู้ใหญ่พม่าชายที่เลอเกอะคุ้นเคย สลับกับการเดินไปที่บ้านเปิดตามลำพังหรือกับเพื่อนสนิทประมาณ 2-3 คนเลอเกอะจะนั่งเล่น ดูการ์ตูนหรือภาพยนตร์ที่บ้านเปิด และกินอาหารกลางวันและออกไปนั่งเล่นเกมที่ร้านเกมที่ติดกับบ้านเปิด เมื่อถึงเวลาเย็น เลอเกอะอาจกลับบ้านไปนอนค้างที่บ้านของตนเองในประเทศพม่าหรือออกมาอนค้ำคืนริมถนน

ณ ผังประเทศไทยโดยไม่ลืมที่จะนำเงินกลับบ้านไปให้แม่ กลับบ้านไปกินอาหารเย็นและเปลี่ยนเสื้อผ้าและว่ายน้ำข้ามมายังประเทศไทยอีกครั้ง

5.3 กรณีศึกษาที่ 3

“อาตี” (นามสมมติ) เป็นเด็กชายชาวอาข่า อายุประมาณ 13 ปี รูปร่างผอม ตัวเตี้ย ผิวสีเข้ม อาตีมีทรงผมเดียวเสมอ คือ ผมทรงสั้น และแต่งกายสะอาดสะอาด เนื่องจากอาตีห่มั่นดูแลรักษาความสะอาดของตนเองเสมอๆ นอกจากนี้อาตีจะมีชื่อ “อาตี” ซึ่งเพื่อนๆ และพ่อแม่เรียกขานกันแล้ว อาตียังมีชื่อเรียกที่เพื่อนที่เชียงใหม่ตั้งให้อาตีอีกด้วย ชื่อนั้นได้แก่ “สมชาย” และชื่อ “แก้ว” ซึ่งเคยมีคนตั้งให้อาตีอีกด้วย

อาตีสามารถพูดภาษาไทย ภาษาพม่าและภาษาอาข่าได้ 3 ภาษา จากการที่อาตีเดินทางมาฝั่งไทยเพื่อมาขอทานกับแม่ตั้งแต่เด็กๆพร้อมกับพี่ชายและมีวิถีชีวิตอยู่บริเวณสะพานเรือยามาอาตีจึงสามารถพูดภาษาไทยได้ผ่านการเรียนรู้ภาษาไทยขณะที่อาตีเดินทางมาขอทานกับแม่ แตกต่างจากเด็กขอทานคนอื่นที่สามารถพูดภาษาไทยได้คล่องแคล่วกว่าเพราะพวกเขาเคยไปเรียนหนังสือกับโครงการ หรือมูลนิธิต่างๆ (โครงการมิตรข้างถนน หรือโครงการบ้านนา) ทั้งนี้ในใช้ภาษาสำหรับพูดในชีวิตประจำวันนั้นของอาตี อาตีบอกว่า อาตีโดยปกติจะพูดภาษาอาข่าบ้าง ภาษาพม่าบ้างเป็นส่วนใหญ่ และพูดภาษาไทยบ้างสลับกันไป อาตีเล่าให้ฟังถึงโอกาสการใช้ภาษาไทยว่า บางครั้งอาตีจะพูดภาษาไทยเวลาอยู่ในประเทศพม่าเพื่อแสดงให้คนอื่นรู้ว่าอาตีสามารถพูดภาษาไทยได้

อาตีเป็นเด็กเรียบร้อย รักเพื่อนและมีน้ำใจ ทั้งนี้ อาตีจะพูดจาเพราะกับผู้ใหญ่หรือคนที่มีอายุมากกว่าและเชื่อฟังคำแนะนำจากผู้ใหญ่ทั้ง เจ้า หน้าทีอาสาสมัคร แม่หรือแม่แต่พวกผู้ใหญ่พม่าบริเวณสะพาน อีกทั้งทุกครั้งที่อาตีเจอหน้าผู้วิจัยอาตีจะกล่าวทักทายผู้วิจัยด้วยการไหว้ทักทายและไหว้ขอบคุณทุกครั้งที่ได้รับอาหาร หรือขนมที่อาตีได้รับจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และได้รับจากนักท่องเที่ยวตามโอกาสต่างเสมอๆ

ในวันหนึ่งๆ อาตีจะเดินข้ามมาประเทศไทยด้วยเส้นทางต่างๆทั้งว่ายน้ำข้ามมาหรือใช้เส้นทางผ่านแดนโดยที่มักมีแม่ข้ามมาฝั่งไทยและคอยดูแลอาตีอยู่ห่างๆ อาตีจะใช้ชีวิตในระหว่างวันเพื่อการขอทานแต่เนื่องด้วยการติดกาวอย่างหนัก อาตีจึงมีกิจกรรมในชีวิตประจำวันไม่

หลากหลายมากนัก ในวันหนึ่งนอกจากอาตี๋จะขอทานและนั่งเล่นกับเพื่อนๆบริเวณสะพานและไปเที่ยวเล่นที่บ้านเปิดเป็นครั้งคราวแล้ว อาตี๋ยังผูกพันกับการเล่นน้ำกับเพื่อนบริเวณสะพานและการดมกาวอย่างหนัก ในยามเย็นอาตี๋จะกลับบ้านที่ประเทศพม่าโดยการว่ายน้ำข้ามฝั่งกลับ อาตี๋มี ก ไม่ค่อยนอนค้างคืนกับเพื่อนสนิทของตนเองที่นอนค้างที่ที่ริมถนนฝั่งไทยในทางกลับกัน แม่ของอาตี๋ซึ่งคอยดูแลอาตี๋ห่างๆ บริเวณสะพานจะกำชับให้อาตี๋กลับบ้านที่ประเทศพม่าทุกวัน

5.4 กรณีศึกษาที่ 4

“อาหมี” (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวอาข่าหญิงที่มีอายุประมาณ 14 ปี อาหมีเป็นเด็กหญิงตัวเล็กที่หน้าตาน่ารัก ผอมยาว แต่งกายมอมแมม (เฉพาะในเวลาขอทาน) มีนิสัยขยัน (ขอทาน) สามารถประเมินสถานการณ์จนสามารถวางตัวออกห่างจากเพศตรงข้ามได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ อาหมียังมีนิสัยช่างพูดช่างคุยและชอบเล่าเรื่องสนุกหรือประสพ การณ์สนุกๆ ในประเทศพม่าเสมอๆ

“อาหมี” นั้นมีชื่อเรียกในหมู่เพื่อนอีกชื่อหนึ่งว่า “อายยา” (นามสมมติ) หากถามถึง “อาหมี” บริเวณสะพานข้ามชายแดน เด็กเร่ร่อนขอทานคนอื่นจะแปลกใจและสงสัยว่าหมายถึง “อาหมีเล็ก หรืออาหมีใหญ่” เนื่องจาก บริเวณสะพานข้ามชายแดนนั้นมีขอทานเด็กหญิงที่ชื่ออาหมี 2-3 คน ในทางกลับกัน หากถามถึงอาหมีโดยการถามหาชื่อ “อายยา” เด็กเร่ร่อนขอทานซึ่งอยู่บริเวณสะพานจะรู้จักและจะบอกถึงสถานที่ที่อาหมีอยู่โดยทันที ทั้งนี้ จากการสังเกตและการพูดคุยกับเด็กขอทานบริเวณสะพานเด็กหญิงหลายคน ผู้วิจัยตั้งคำถามและคาดเดาถึงสาเหตุที่เด็กเร่ร่อนขอทานหญิงที่ชื่อ “อาหมี” มักมีชื่อเรียกที่แท้จริง อีกชื่อหนึ่ง หรือมีชื่อที่แม่และเพื่อนของเด็กหญิงคนนั้นเรียกอีกชื่อไม่ใช่ มีชื่อ “อาหมี” เพียงชื่อเดียว ต่อมา เมื่อผู้วิจัยลองถามชื่อเด็กเร่ร่อนขอทานหญิงพร้อมๆกันหลายๆคน ผู้วิจัยพบว่า เด็กเร่ร่อนขอทานหญิงต่างบอกว่าตนเองชื่อ “อาหมี” และบอกชื่อจริงๆของเพื่อนเด็กขอทานคนอื่นๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดเดาว่า ชื่อ “อาหมี” เป็นชื่อเรียกที่เด็กเร่ร่อนขอทานปรารถนาหรือเป็นชื่อที่ไพเราะ ทันสมัยและเป็นที่ยอมรับในหมู่เด็กขอทานหญิง นอกจากนี้บนร่างกายอาหมีมักมีรอยขีด รอยแดงเป็นปื้นๆบริเวณต้นคอและใบหน้า อีกทั้งมีรอยสีม่วงๆบริเวณฝ่ามือและฝ่าเท้าจนสามารถสังเกตเห็นได้บ่อยครั้ง

เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงที่มาของรอยขีดที่มีลักษณะคล้ายรอยฟกช้ำที่ปรากฏอยู่บนร่างกายอาหมี อาหมีได้เล่าให้ฟังถึงการรักษาด้วยวิธีการรักษาตามความเชื่อของชาวบ้านใน

หมู่บ้านว่า การดึงผิวหนังด้วยง่ามนิ้วระหว่างนิ้วชี้และนิ้วกลางจนเป็นรอยปื้นรอยข้ำจนผิวหนังเป็น สีดำและสีม่วงจะช่วยรักษาอาการปวดหัวได้ดี ความเชื่อเช่นนี้นอกจากอาหมีจะนำมาใช้กับตนเอง แล้ว ความเชื่อด้านการรักษาอาการปวดยังแพร่หลาย ไปยังหมู่บ้านของเด็กขอทานบริเวณสะพาน อีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก ครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้เห็นแม่ของขอทานเด็กคนหนึ่งซึ่งกำลังนั่งไ้ร่วมไม้ใกล้ สะพานข้ามชายแดนใช้ง่ามนิ้วมือดึงผิวหนังบริเวณต้นคอจนกลายเป็นรอยข้ำยาวทั่วต้นคอให้กับ แม่ของขอทานเด็กอีกคนหนึ่ง ทั้งนี้ การรักษาอาการปวดศีรษะในหมู่บ้านเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและหมู่บ้าน ของขอทานเด็กนอกจากจะรักษาโดยการใช้นิ้วดึงผิวหนังดังกล่าวแล้ว อาสาสมัครผู้ใกล้ชิด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้เล่าเพิ่มเติมถึง การรักษาอาการปวดศีรษะอีกวิธีหนึ่งซึ่งทำให้ผู้ป่วยบาดเจ็บ ได้รับความทุกข์ทรมานน้อยกว่า การรักษาอาการปวดศีรษะอาจทำได้โดยใช้เหรียญชุดผิวหนังให้ เป็นรอยยาวจนผิวหนังเป็นรอยสีแดง

อาหมีสามารถพูดภาษาอาฮาได้ สามารถพูดและเขียนภาษาพม่าได้ดีเนื่องจากปัจจุบันอา หมีกำลังศึกษาอยู่ในระดับประถม 4 (หากเทียบกับการศึกษาในประเทศไทย) ณ โรงเรียน ปงถ่ง ประเทศพม่า อีกทั้งอาหมียังสามารถพูดภาษาไทยได้แต่ อาหมีได้สามารถพูดภาษาไทยไม่ เก่งนัก ทั้งนี้เป็นเพราะ อาหมีเดินทางย้ายถิ่นมาขอทานเป็นระยะเวลาเพียง 2-3 ปีและไม่ได้เดินทางมา บริเวณสะพานเพื่อมาขอทานบ่อยครั้งเท่าครั้งก่อน อาหมีจึงพูดภาษาไทยได้ไม่เก่งเท่ากับเพื่อนๆที่ เดินทางมาขอทานเป็นเวลานานและเดินทางมาประเทศไทยบ่อยครั้งกว่า

อาหมีเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ขอทานมาเป็นเวลาประมาณ 2 ปีแล้วแต่ในระยะหลังอาหมี จะไม่ค่อยออกมาขอทานบ่อยครั้ง แต่จะออกมาบริเวณสะพานเพื่อมาหาเพื่อนและคุยเล่นกับ เพื่อนบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เท่านั้น เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นที่อาหมีใช้ในช่วงการ เดินทางย้ายถิ่นจากหมู่บ้านมายังบริเวณชายแดนฯ ได้แก่ การผ่านด่านชายแดนฯด้วยเส้นทาง บริเวณสะพาน เนื่องด้วยอาหมีมีลักษณะรูปร่างเล็ก การเดินทางผ่านด่านชายแดนฯของอาหมีจึง ปราศจากค่าธรรมเนียมคล้ายกับการอนุญาตให้ เด็กเล็กเดินทางผ่านด่าน อาหมีจะได้รับความ สะดวกสบายและไม่ต้องป็นรั้วหรือวายน้ำข้ามเหมือนเพื่อนๆ ขอทานวัยรุ่นชาย เมื่ออาหมีเดินทาง มาบริเวณชายแดนฯ อาหมีจะทำงานขอทานอย่างตั้งใจโดยใช้เวลาบางช่วงเล่นน้ำกับเพื่อน หรือ ไปดูโทรทัศน์กับเพื่อนๆที่บ้านเปิด อาหมีจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมพักผ่อนทั้งการเล่นน้ำกับ เพื่อนและการนั่งเล่นที่บ้านเปิดด้วยระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น ปัจจุบัน อาหมีไม่ได้ออกมาขอทานที่ สะพาน ไม่ได้เล่นน้ำสายกับเพื่อนๆ แต่จะออกมาหาเพื่อนที่สะพานเพื่อมาคุยเล่นกับเพื่อนๆที่

ขอทานอยู่บริเวณสะพานหรือแควคูยก บเพือนกลางสะพานภายหลังจากที่ตนเองไปถูกระกับแม่ใน ประเทศไทย

5.5 กรณีศึกษาที่ 5

“อาผู้ยะ” (นามสมมติ) เป็นเด็กหญิงชาวอาช่าอายุ 14 ปี ที่รูปร่างหน้าตาดี ผิวพรรณ สะอาดสดใสและมีผมสั้นประบ่า อาผู้ยะมักสวมใส่เสื้อผ้าที่สะอาดและสวมใส่รองเท้าแตะ สี สดใสอยู่เสมอในขณะที่ เดินทางไปมาในพื้นที่และบริเวณสะพานข้ามชายแดน ทั้งนี้ ลักษณะ ภายนอกของอาผู้ยะจะมีลักษณะเงียบ ไม่ชอบพูดคุยกับคนอื่น อาผู้ยะไม่ชอบพูดคุยกับคน แปลกหน้า หรือแม้แต่เพื่อนคนอื่นที่ไม่สนิท ครั้งหนึ่ง อาผู้ยะเดินไป ขอแลกเหรียญกับป่าชาย ของคนไทยคนหนึ่งที่อาผู้ยะไม่ส นิท ป่าชายของคนนั้นซึ่งมีท่าทางเอ็นดูอาผู้ยะได้ซักถามอาผู้ ยะเกี่ยวกับน้องสาวที่เดินมากับอาผู้ยะ และถามเรื่องราวทั่วไปเกี่ยวกับการเดินทางกลับบ้าน ของอาผู้ยะ เนื่องจากอาผู้ยะไม่เคยรู้จักป่าคนนี้และไม่เคยพูดกันมาก่อน อาผู้ยะจึงไม่พูดคุยกับ และไม่ตอบคำถามของป่าชายของคนนั้นใดๆ อาผู้ยะได้แต่ทำหน้าตาเฉยๆ ฟังป่าชายของคน ไทยพูด เมื่ออาผู้ยะได้รับเงินครบจำนวนที่ต้องการจะแลกเหรียญร้อย อาผู้ยะก็เดินทางกลับบ้าน ข้ามสะพานข้ามชายแดนไป

นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยความเงียบและเรียบร้อยของอาผู้ยะทำให้เจ้าหน้าที่ของบ้าน เปิดแห่งหนึ่งคาดเดา ว่าอาผู้ยะอาจมีความในใจที่ทำให้ไม่กล้าพูดออกมา กล่าวคือ ในระหว่าง ที่อาผู้ยะนั่งเล่นพักผ่อนที่บ้านเปิดแห่งนั้น อาผู้ยะได้มีนิสัยแตกต่างจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคน อื่นๆซึ่งเล่นกิจกรรมต่างๆด้วยความสนุกสนาน และมักพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในบ้าน เปิดแห่งนั้น อ าผู้ยะก็แต่เล่นเกมส์ ดูทีวีที่ป้ายเปิดกับเพื่อนสนิทอย่างร่าเริงสนุกสนานเท่านั้น หากบริเวณรอบๆบ้านเปิดไม่มีเพื่อนที่อาผู้ยะคุ้นเคย อาผู้ยะจะเดินออกไปจากบ้านเปิดและไป ขอทานที่สะพานข้ามชายแดนหรือว่ายน้ำเล่นกับเพื่อนๆซึ่งอยู่บริเวณชายแดน

อาผู้ยะ สามารถพูดภาษาอ าช่า ภาษาพม่าและภาษาไทยได้ ทั้งนี้ เนื่องจากอาผู้ยะมี ประสบการณ์การออกมาขอทานกับแม่ บริเวณชายแดนไทย - พม่ามาตั้งแต่ อาผู้ยะ เด็กๆ อาผู้ ยะจึงสามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้คล่องแคล่วกว่าเพื่อนๆ ขอทานบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอทานเด็กเล็กชาวอาช่าซึ่งยังไม่คุ้นเคยกับภาษา ไทยบริเวณสะพานข้ามชายแดนและ เนื่องจากอาผู้ยะปัจจุบันได้เข้ารับการศีกษาโดยเป็นนักเรียนชั้น ป .5 โรงเรียนปงถ่ง ประเทศ

พม่า อาผู้ยะจึงมีความสามารถด้านการอ่านและเขียนภาษาพม่าได้ดี เมื่ออาผู้ยะเดินทางข้ามมายังประเทศไทยในช่วงวันหยุดปิดเทอมและวันหยุดวันเสาร์และวันจันทร์ที่ไม่มีเรียน อาผู้ยะจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันทำงานขอทานร่วมกับน้องชายและน้องสาว อาผู้ยะจะใช้เวลาส่วนหนึ่งไปนั่งเล่นและไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดและเล่นน้ำกับเพื่อนๆที่ลำน้ำสาย ปัจจุบันอาผู้ยะไม่ได้ทำอาชีพขอทานอีกแล้ว ในทางกลับกัน อาผู้ยะจะยืนดูแล่น ็องๆและตักเตือนน้องที่เที่ยวเล่นบริเวณสะพานมากเกินกว่าทำงานขอทาน อาผู้ยะจะกลับบ้านพร้อมน้องๆ และเพื่อนสนิทหรือกลับบ้านพร้อมครอบครัวในกรณีแม่และน้องสาวคนเล็กออกมาขอทานด้วย

5.6 กรณีศึกษาที่ 6

“อานะ” (นามสมมติ) เป็นเด็กชายชาวอาข่าอายุ 10 ปี ที่มีรูปร่างเล็ก ผอมบาง มีดวงตากลมโตสดใสจนอาจแยกไม่ออกว่าอานะเป็นเด็กผู้ชาย ทั้งนี้ เพื่อนๆขอทานของอานะที่มีอายุไล่เลี่ยกันชอบล้อ แหย่อานะว่าอานะเป็น “เด็กผู้หญิง” อานะจะแต่งกายด้วยชุดที่หลากหลายทั้งเป็นเสื้อยืดของเด็กผู้ชายเสื้อที่มีสีสันสวยงามชุดใหม่ที่อานะได้รับแจกจากผู้บริจาคหรือสวมเสื้อผ้าของแม่ที่มีลวดลายสวยงามแต่ตัวใหญ่ลุ่มล่อม อานะจะเดินเท้าเปล่ามาจากบ้านและเดินขอทานตลอดวันไม่ใส่รองเท้าแตะและเนื่องจากอานะมักมีท่าทางสนุกสนาน ขี้เล่น อารมณ์ดี ชอบกระโดดเล่นไปมากับเพื่อนๆขอทานที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันและชอบเลียนแบบ ท่าทางการเดินจนมีลักษณะคล้ายเด็กผู้หญิงประกอบกับการที่อานะมักชอบใส่เสื้อผ้าของผู้หญิง (เสื้อผ้าของแม่ของอานะ) อานะจึงถูกเข้าใจผิดว่าเป็นเด็กผู้หญิงเสมอๆ

อานะเป็นเด็กชายชาวอาข่าที่พูดภาษาอาข่า ภาษาไทยได้แต่พูดภาษาพม่าไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากอานะผูกพันและคุ้นเคยกับการใช้ภาษาอาข่ากับครอบครัวและผูกพันกับชีวิตบริเวณชายแดนประกอบกับการพูดคุยกับแม่ค้าไทยซึ่งขายของบริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองที่สะพานข้ามชายแดนฯ อานะจึงพูดภาษาไทยได้คล่องแคล่ว อย่างไรก็ตาม คำศัพท์ต่างๆที่อานะซึมซับมาจากบทสนทนาของแม่ค้าบริเวณนั้นส่งผลให้คำพูดของอานะมีการใช้คำศัพท์คำเมือง (หรือที่ได้กัฯพม่าตีความว่าเป็นภาษาไทยใหญ่)ปนอยู่กับการสนทนายระหว่างอานะและแม่ค้าชายไทยที่ขายของบริเวณชายแดน เช่น อานะใช้คำศัพท์ว่า “โตย” แทนคำว่า “ด้วย”

อานะจะออกเดินทางจากหมู่บ้านของตนเองตามลำพังหรือมากับแม่โดยการขี่เส้นทาง ผ่า
จัมหรือเส้นทางบริเวณด่านสะพานข้ามชายแดนฯ เมื่ออานะเดินทางมาถึงบริเวณชายแดนฯ
กิจกรรมหลักในชีวิตประจำวันของอานะได้แก่ การขอทาน อานะจะยึดถืออาชีพขอทานของตนเอง
และทำงานขอทานอย่างหนักภายใต้การดูแลควบคุมจากแม่ซึ่งดูแลใกล้ชิดในระหว่างที่อานะอยู่
บริเวณชายแดน นอกจากการใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมทางด้านอาชีพขอทานแล้ว อานะจะ
ใช้เวลาส่วนหนึ่งเล่นน้ำกับเพื่อนๆที่น้ำสาย และใช้เวลาในช่วงกลางวันพักผ่อนและทานอาหารที่
บ้านเปิดกับแม่ของตนซึ่งเดินทางมาประเทศไทยพร้อมกับอานะ ทั้งนี้ อานะไม่ได้พักผ่อนที่บ้าน
เปิดได้นานนัก บางวันอานะ จะไม่มีโอกาสทานอาหารและมานั่งเล่นที่บ้านเปิดได้เลย ในทาง
กลับกันอานะจะถูกกำชับจากแม่ให้ทำงานขอทานอย่างจริงจังและมักไม่ได้รับอนุญาตให้เที่ยวเล่น
กับเพื่อนๆหรือไปทานอาหารที่บ้านเปิดได้ ในยามเย็น อานะจะเดินขอทานต่อกับแม่จนพลบค่ำ
บริเวณทางเดินเลียบบถนนหลักบริเวณช ายแดนฯ ต่อมาเวลาประมาณ 19.00 อานะและแม่หรือ
ครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอื่นๆ จะเดินทางกลับโดยการขี่เส้นทางผ่าจัมเพื่อกลับบ้านไป
หมู่บ้านอาข่า (หมู่บ้านอะมะกะโ) ของตนเองยังประเทศพม่า

5.7 กรณีศึกษาที่ 7

“แก้ว” (นามสมมติ) เป็นเด็กชายชาวพม่าอายุ 15 ปีที่เดินทางมาจากหมู่บ้านเจ้าต้อง
(หมู่บ้านพม่า) ประกอบอาชีพเก็บขยะบริเวณฝั่งประเทศไทยขายมาตั้งแต่เด็กๆหลังจากทำ
อาชีพขอทานเมื่อครั้งที่แก้วอายุ 10ปี แก้วมีรูปร่างตัวเล็ก ผอมแต่แข็งแรงและมีทรงผมโดดเด่น
ทันสมัยแตกต่างจากเพื่อนๆเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะจนอาจล้ำส มัยกว่าเพื่อนๆเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น
ขอทานอีกด้วย บางครั้งแก้วจะไว้ผมยาวและไว้ผมหน้าม้ายาวปาดเฉียงสไตล์เกาหลีหรือบางครั้ง
แก้วจะตัดทรงผมทรงสั้นติดหนังหัวและเซ็ทผมซี้ๆ ให้ดูทันสมัย แต่จะแต่งกายง่ายด้วยการใส่เสื้อ
ยี่ห้อ กางเกงขาสั้นตัวเดิมและสวมรองเท้าแตะ เพื่อความสะดวกสบาย ทางด้านลักษณะนิสัยนั้น
แก้วจะเป็นเด็กเงียบ เรียบร้อยครั้งที่อยู่กับผู้ใหญ่ (เจ้าหน้าที่ อาสาสมัครของบ้านเปิด) และ
สนุกสนานกับเพื่อนๆในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะและเพื่อนที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันในกลุ่ม
เด็กขอทาน

ในการเดินทางข้ามมายังประเทศไทย แก้วจะขี่เส้นทางบริเวณด่านบริเวณสะพานข้าม
ชายแดนฯและเส้นทางสวนลื่นี่ข้ามมาประเทศไทยแต่รุ่งเช้า (เวลาประมาณ 4 นาฬิกา) เพื่อให้ตน

เป็นอิสระจากการจับกุมและได้ขยะสำหรับขายได้มากๆ เมื่อแก้วเดินทางข้ามมาฝั่งไทย แก้วมักเที่ยวเล่นที่บ้านเปิดกับกลุ่มเพื่อนเด็กเร่ร่อน นัยยัดถิ่นเก็บขยะสลั้กับการนั่งเล่นเกมสั้ที่ร้านเกมส์ใกล้บ้านเปิดและการนั่งเล่นร่วมวงกับเด็กขอทานวัยรุ่นชายและผู้ใหญ่ชาวพม่าที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เป็นครั้งคราว ปัจจุบัน แก้วมีน้องชายวัย 8 ปีและแม่เดินทางมายังประเทศไทยด้วยน้องชายของแก้วจะทำงานขอทานบริเวณ สะพาน แก้วและแม่จะสลั้กันทำหน้าที่ดูแลน้องชายห่างๆ และห่างเหินกับการทำอาชีพเก็บขยะเนื่องจากแก้วไม่สามารถหาขยะได้ในแต่ละวันประกอบกับราคาซื้อขยะขยะสูงขึ้นจนส่งผลให้แก้วได้รับรายได้จากการขายขยะน้อยลง ในทางกลับกันแก้วจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บริเวณบ้านเปิด ร้านเกมส์ บริเวณสะพานเพื่อนั่งเล่นกับเพื่อนๆ และใช้เวลาจำนวนหนึ่งเดินทางขยะกันเป็นกลุ่มกับเพื่อนๆชาวเก็บขยะ เนื่องด้วยอิสระที่ไม่ต้องรับผิดชอบด้านการหารายได้ให้กับครอบครัวเช่นก่อนประกอบกับนิสัยรักอิสระของตนเอง แก้วจึงสามารถกลับบ้านตามเวลาที่แก้วพึงพอใจโดยการใช้เส้นทางกลับบ้านบริเวณด้านสะพานข้ามชายแดนฯ

ในชีวิตประจำวัน ณ ประเทศไทย แก้วจะพูดคุยสื่อสารได้สองภาษาคือ ภาษาพม่าและภาษาไทย กล่าวคือ แก้วจะพูดภาษาพม่ากับเพื่อนๆกลุ่มเด็กเก็บขยะและเพื่อนๆกลุ่มขอทานและจะพูดสื่อสารกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครชาวอาข่าที่แก้วรู้จักสนิทสนมเป็นเวลานานด้วยภาษาไทยอย่างไรก็ตาม แก้วสามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ระดับหนึ่งเนื่องจากแก้วเคยไปเรียนหนังสือตามโครงการมิตรข้างถนน (เชียงใหม่) ในสมัยแก้วเด็กๆและเข้าไปร่วมโครงการฯบ้านนาอีกหลายครั้ง

5.8 กรณีศึกษาที่ 8

“ธง”(นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายชาวพม่า อายุ 17 ปีที่ประกอบอาชีพขายซีดีบริเวณตลาดขายสินค้าดอยเดามานานกว่า 5 ปี ก่อนหน้าที่ธงจะขายซีดีนั้นธงหารายได้ด้ด้วยการประกอบอาชีพเก็บขยะขายมาช่วงระยะหนึ่งแต่ “ไม่เคยขอทาน” ธงเป็นเด็กหนุ่มวัยรุ่นพม่ารูปร่างสูงปานกลาง มีผิวเข้ม ตาคมโตและมีหน้าหนึ่งคัล้ ายเป็นคนดูร้าย ธงมีผมหยิกสั้นเสมอมาไม่เคยไว้ผมยาวเช่นเพื่อนๆขายซีดีคนอื่นๆ ธงจะแต่งกายตามสมัยนิยมคือเสื้อยืดเข้ารูปที่มีลายต่างๆ และกางเกงยีนเข้ารูปสีน้ำเงินเข้มและสวมรองเท้าแตะ ทั้งนี้ เนื่องจากธงใช้เส้นทางกรย้ายถิ่นด้ด้วยการ “ว่ายน้ำข้ามมา” บริเวณด่านสวนลิ้นจี่ ธงจึงทิ้งเสื้อผ้าของธงฝากไว้ที่บ้านเปิดคริสเตียนเพื่อธงจะสามารถผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าในระหว่างวันได้สะดวกอีกทั้งเพื่อนของธงจะสามารถผลัดเปลี่ยนสวม

ใส่เสื้อผ้าของงได้ในยามต้องการได้สะดวกขึ้น ปัจจุบัน งไม่ได้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งชัดเจนว่าอยู่ในหมู่บ้านอะไรในประเทศพม่า ภายหลังจากการเสียชีวิตของ พ่อ แม่และพ่อเลี้ยงของตนเองงจะอยู่อาศัยกับเพื่อนๆ ในบ้านพักของเพื่อน ณ ประเทศพม่า หรือเช่าบ้านอยู่กับเพื่อน ณ ประเทศไทย งมีน้ำชายคนหนึ่งซึ่งผูกพันกับงตั้งแต่งเด็กๆ งและน้องชายสองคนจะอยู่อาศัยกับน้ำชายคนนี้ แต่เนื่องด้วยปัญหาความขัดแย้งรุนแรงบ่อยครั้งระหว่างงและน้ำชาย งจึงตัดสินใจออกมาอยู่กับเพื่อนและทำงานประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองมากกว่า 5 ปีสลับกับการการเข้าร่วมกับโครงการบ้านนาหลายครั้งทั้งการเข้ารับการศึกษาและการช่วยเหลือกิจกรรมการงานต่างๆในโครงการบ้านนาและโครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) ประสบการณ์ที่หลากหลายดังกล่าวได้ส่งผลให้ งสามารถสื่อสารทั้งการพูดและอ่านภาษาไทยได้ดี

ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน งบอกว่าตนเองมีเชื้อสายอาเคอะ จีน (งสืบเชื้อสายเงินจากพ่อ) พม่า และงบอกว่าตนเองสามารถพูดได้หลายภาษาได้แก่ ภาษาพม่า ภาษาอาเคอะ ภาษาอาข่า ภาษาไทยรวมทั้งบอกตนเองว่าสามารถพูด "ภาษาดอกไม้" ได้อีกด้วย ทั้งนี้ภาษาดอกไม้งเล่าให้ฟังว่าเป็นภาษาที่พูดกันในหมู่เด็กวัยรุ่นทั่วไป วิธีการพูดก็คือการย่อทุกคำ /พยางค์ด้วยอีกพยางค์หนึ่งซึ่งประกอบด้วยสระตัวเดียวกับพยางค์หน้าแต่เปลี่ยน นพยางค์ใหม่ที่แตกต่างกัน ในชีวิตประจำวันของง งจะพูดภาษาไทย ภาษาพม่าและภาษาอาข่ากับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดที่งพบที่บ้านเปิด งจะผูกพันกับบ้านเปิดมากและใช้เวลาส่วนใหญ่นั่งเล่นพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิดอย่างสนิทสนม ปัจจุบันหลังจากที่อาชีพการขายซีดีไม่ได้รับความเชื่อถือจากนักท่องเที่ยวจนส่งผลให้รายได้ของงลดน้อยลงและภายหลังจากการแสวงหาอาชีพที่มั่นคงเพื่อรายได้ที่มั่นคงมาระยะหนึ่ง งได้รับโอกาสจากมูลนิธิองค์กรคริสเตียนใน ให้เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่อาสาสมัครขององค์กรอิสระโดยมีรายได้และมีที่พักชัดเจน (ปัจจุบันงพักที่สำนักงานขององค์กรคริสเตียน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 บริบทเงื่อนไขบริเวณชายแดนไทย-พม่าและหมู่บ้านต้นทางในพม่า

การที่บริเวณชายแดนไทย -พม่า ณ อำเภอแม่สาย เป็นตลาดสินค้าชายของถูก แหล่งค้าขายอัญมณีชื่อดังแห่งหนึ่งในเมืองไทยอีกทั้งมีสโกลแกนเชิญชวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติภายใต้คำจำกัดความเป็นพื้นที่ที่ “สูงสุดแห่งดินแดนสยาม ” และการเป็นจุดเชื่อมต่อกับประเทศพม่าหรือการเป็นทางผ่านเข้าสู่ประเทศมหาอำนาจใน เอเชีย (ประเทศจีน) บริเวณชายแดนฯ ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้พื้นที่บริเวณชายแดนที่อำเภอแม่สายเป็นพื้นที่สำคัญในประเทศและมีการหลั่งไหลของผู้คนอย่างไม่ขาดสายทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติและผู้เดินทางย้ายถิ่นหลากหลายชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตามการยืดหยุ่นทางกฎหมายการย้ายถิ่นอีกทั้งมีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกับพื้นที่บริเวณชายแดนฯในประเทศพม่าจะดูเป็นเส้นหรืออย่างหนึ่งที่ดึงดูดผู้ย้ายถิ่นตัวเล็ก ๆ และผู้ใหญ่หลากหลายชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศพม่า พวกเขาสามารถเดินทางเข้าออกประเทศไทยได้ทุกเมื่อโดยปราศจากการกีดกันที่รุนแรงหรือลงโทษที่ทารุณ พวกเขาถูกผ่อนผันให้เข้ามาในประเทศไทยได้ตามหลักมนุษยธรรม คำจูนโลกแม้ว่าในประเทศไทยอันเป็นประเทศปลายทางของพวกเขาจะมีกฎหมายการย้ายถิ่นระบุไว้ชัดเจนอยู่แล้ว

“ ถ้าเด็กพม่าที่เป็นขอทาน ..จริง ๆ เด็กก็เข้าไม่ได้..แต่ว่าในเรื่องมนุษยธรรม เราไปทำร้ายเด็กรุนแรง ก็ทำไม่ได้.. ขอทานพวกนี้เค้าไม่มีหนังสือ(หนังสือเดินทาง) มันมีจับไปแล้วก็กลับมาอีก ..คือถ้าตรวจใบได้ถ้าเรายังอยู่ชายแดน .. เหมือนอเมริกากับเม็กซิโก เม็กซิโกก็หนีเข้าอเมริกาทุกวัน ..เราใกล้พม่า พม่าก็หนีเข้าเราทุกวัน..มาเลเซีย เราก็หนีเข้ามาเลเซีย”

(เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง, 24 พฤษภาคม 2552)

นอกจากนี้ พื้นที่ในบริเวณชายแดนฯ ในฝั่งประเทศไทยแม้ว่าจะมีการกั้นอาณาเขตแยกประเทศทั้งพรมแดนทางธรรมชาติและพรมแดนที่เกิดขึ้น โดยรัฐ แต่ความกลมกลืนระหว่างพื้นที่บริเวณชายแดนฯของทั้งสองประเทศทางด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจ ภูมิประเทศ ได้ทำให้ผู้เดินทางย้ายถิ่นจากประเทศพม่าสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับพื้นที่ในประเทศไทยได้ง่ายเช่นเดียวกับความสามารถในการปรับตัวโดยง่ายของผู้ ย้ายถิ่นชาวไทยซึ่งเดินทางไปยังประเทศพม่า ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ผู้ย้ายถิ่นเด็กหรือผู้ใหญ่เดินทางเข้ามาใน

ประเทศไทยเพื่อมาซื้อสินค้าต่างๆที่ห้างโลตัส แม่สายและหอบสินค้ากลับบ้านไปยังประเทศพม่ากับการที่ผู้ย้ายถิ่นชาวไทยเข้าไปซื้อสินค้าราคาถูก สินค้าปลอดภาษี ณ ชายแดนฯ ในฝั่งประเทศพม่าก่อนที่จะเดินทางหอบสินค้ากลับบ้าน ทั้งนี้ ความคล้ายคลึงของทั้งสองประเทศทางด้านความเป็นอยู่บนความแตกต่างทางประชากรที่มีทั้งชาติพันธุ์พม่า อาข่า ไทยใหญ่ของพื้นที่บริเวณชายแดนฯภายใต้พื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นเมืองหรือมีการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจซึ่งส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมและความคล้ายคลึงของพื้นที่ทางด้านประชากรที่คละไปด้วยชาวไทย ชาวพม่า ผู้คนชาติพันธุ์ที่หลากหลายและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติของทั้งสองประเทศในบริเวณชายแดนฯจะส่งผลดีต่อผู้ย้ายถิ่นในการเดินทางย้ายถิ่นเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯในประเทศไทยและประเทศพม่าจะไม่ถูกผูกขาดด้วยภาษาอันบ่งบอกอัตลักษณ์ของชาติอีกต่อไป Bhabha (1990) มองว่า พื้นที่ที่สาม (third space) ที่มีความคลุมเครือ (ambiguous) มีลักษณะผสมผสาน (hybrid) ดังเช่นบริบทบริเวณชายแดนนี้ ช่วยทำให้ความเป็นอื่น (the other) เบบางจางลงในขณะที่มันได้ช่วยผลักดันให้เกิดการกำหนด ความเหมือน (the same) ให้เกิดขึ้นใหม่ ทั้งนี้ ความเหมือนดังกล่าวจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าจะไม่มีการแบ่งเขตตายตัวระหว่างพวกเราและพวกเขาอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม ภาวะผสม (hybridity) ในพื้นที่ซึ่งมีความหมายทางวัฒนธรรม (cultural meaning) ที่ถูกปฏิบัติใหม่และถูกต้องอยู่ ณ นั้น จะกลายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแทนวาทกรรมเรื่อง 'ความเป็นอื่น' (otherness) (Bhabha, 1985; Hallam and V. Street, 2002) ดัง จะเห็นได้ว่าในพื้นที่บริเวณชายแดนฝั่งประเทศไทยมีคนไทยที่สามารถพูดภาษาพม่าได้เพื่อต่อรองกับลูกจ้างชาวพม่าของเขาและต่อรองกับพ่อค้าคนกลางในการขายสินค้าของเขา นอกจากนี้คนพม่าในประเทศไทยทั้งที่เป็นลูกจ้างและแม่ค้าในฝั่งประเทศไทยจะสามารถพูดภาษาไทยได้เพื่อต่อรองกับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวคนไทย ในขณะที่เดียวกัน คนไทยบริเวณชายแดนฯในประเทศพม่าที่เข้าไปเป็นเจ้าของธุรกิจในตลาดสินค้าทำให้เลิกจะสามารถสื่อสารด้วยภาษาพม่าได้เช่นเดียวกับคนพม่าในฝั่งประเทศพม่า ณ บริเวณชายแดนฯ จะใช้ภาษาไทยในการต่อรองกับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวในฝั่งพม่าได้

อาตี๋ (นามสมมติ) ได้เปิดเผยทักษะทางภาษาของตนอย่างภูมิใจครั้งที่ผู้วิจัยกำลังทำความรู้จักกับอาตี๋ว่าอาตี๋ “พูดภาษาพม่าได้ ... ภาษาอาข่าก็ได้...บางครั้งก็พูดภาษาพม่า บางครั้งก็พูดภาษาอาข่า บางครั้งก็พูดภาษาไทย ..แต่เวลาผมอยู่ฝั่งนู่นผมก็พูดภาษาไทยนะพี่ ...โหว์เค้า” ด้วยเหตุนี้ ภาษาจึงอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดตายตัวตามพรมแดน ในทางกลับกัน อาตี๋สามารถเลือกใช้ภาษาที่แตกต่างตามโอกาสต่างๆ ได้ และ ‘ความเป็นอื่น’ หรือความเป็นเด็กชาติพันธุ์อาข่า (ชาติพันธุ์ซึ่งพบได้มากในประชากรเด็กย้ายถิ่นบนพื้นที่บริเวณชายแดน) ที่แตกต่างจากคนไทยบนพื้นที่ชายแดนจะไม่ถูกเปิดเผยให้เห็นชัดเจนบนพื้นที่ที่มีความคลุมเครือทางวัฒนธรรมนี้เนื่องจาก

อาตี๋ได้กำลังต่อรองและสร้างตัวตนของเขาขึ้นมาแทนที่ความเป็นอื่นบนพื้นที่ที่สามหรือพื้นที่บริเวณชายแดน ทั้งนี้ Crick (1976) ได้เสนอว่าการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ของความเป็นตัวตน (self) ได้สามารถแปลงเปลี่ยนแปลงภาพของความเป็นอื่น (other) ได้ ทั้งนี้ วัฒนธรรมต่างๆ จะบ่งบอกคัดแยก ระหว่างความหลากหลายและลักษณะที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกทั้งยังเป็นตัวชี้วัดว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสากลและสิ่งใดสามารถแยกวัฒนธรรมหนึ่งออกจากอีกวัฒนธรรม หนึ่งได้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ crick กำลังจะบอกว่ามันจะไม่มีคำนิยามใดที่ตายตัวที่บอกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพวกเรา (ourselves) กับพวกคนอื่น (others) (Crick, 1976: 165; Hallam and V. Street, 2002)

ในทางตรงกันข้าม ท่ามกลางความหลากหลายบนพื้นที่ชายแดนฯ เด็ก เยาวชนย้ายถิ่น จำนวนไม่น้อยได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เสื่อมโทรมบริเวณชายแดนฯ กล่าวคือ เด็กเยาวชนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนฯ จำนวนหนึ่งประสบกับ เหตุการณ์อันเลวร้ายอันสะท้อนให้เห็นถึงการถูกกีดกันทางสังคม ทั้งนี้ การถูกกีดกันทางสังคมของ เด็กเยาวชนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ประกอบด้วยการกีดกันทางสังคมในลักษณะต่างๆ อัน ได้แก่ การกีดกันทางสังคมอันเนื่องจากอคติทางสังคมบริเวณชายแดนฯ ที่มองเด็กเยาวชนย้ายถิ่นว่าเป็นที่น่ารังเกียจสกปรก สร้างความรำคาญและเป็นต้นเหตุของปัญหาทางอาชญากรรมและทำให้ สังคมเดือดร้อน อคติดังกล่าวส่งผลให้เด็กเยาวชนย้ายถิ่นบางส่วนถูกกระทำอย่างทารุณและถูกปิด กั้นโอกาสในการได้รับความยุติธรรม

6.1.1 อคติในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ

อคติในพื้นที่ชายแดนฯ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กเยาวชนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนฯเกิดจากอคติ จากนักท่องเที่ยวซึ่งมองเด็กเยาวชนย้ายถิ่นขอทานว่าเป็นที่น่ารำคาญและเป็นที่น่ารังเกียจสำหรับ พวกเขา นอกจากนี้อคติบนพื้นที่ชายแดนฯยังได้แก่ อคติจากคนรอบข้างในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อาทิ พ่อค้าแม่ค้าคนไทยที่ขายสินค้าในบริเวณชายแดนฯ อคติจากเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจซึ่งมอง ว่าเด็กเยาวชนย้ายถิ่นเป็นต้นเหตุหรือที่มาของปัญหาทางอาชญากรรม เป็นผู้ต้องสงสัยอันดับแรก ในอาชญากรรมต่างๆ ในพื้นที่

อานะ (นามสมมติ) เป็นเด็กเยาวชนย้ายถิ่นคนหนึ่งที่ถูกกีดกันทางด้านอคติจาก นักท่องเที่ยวซึ่งมองอานะว่าเป็นเด็กที่สกปรกและสร้างความรำคาญให้กับพวกเขา ครั้งหนึ่ง อานะ โดนดูถูกและถูกกระทำทารุณทางวาจาและทางด้านร่างกายอันเนื่องมาจากอคติ ครั้งหนึ่ง ใน ระหว่างที่อานะกำลังขอทานอยู่ที่บริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งประเทศไทย อานะได้โดน นักท่องเที่ยวดูดำและดูว่า จะแฉ ตำรวจจับ กล่าวคือ ขณะที่อานะ กำลังขอเงินจากรักนักท่องเที่ยวที่ หลังไหลมาซื้อของอยู่ที่บริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองบริเวณชายแดนฯ นักท่องเที่ยวคนหนึ่งซึ่ง กำลังนั่งรอญาติของตนเองได้ลุกขึ้นและเดินไปหาอานะ ต่อมานักท่องเที่ยวคนนี้ได้ดึงเสื้ออานะ

คล้ายกับการกระชากและต่อว่าอานะให้หยุดการกระทำ (ขอทาน) เช่นนี้ นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกบางคนจะเห็นว่าหากยังจะขอเงินจากลูกทัวร์คนอื่น ๆ อยู่อีกจะไปบอกตำรวจให้มาจับ อานะไว้และตอบสนองโดยการเดินเลี้ยวหนีไป

โปะโกะ (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายคนหนึ่งอายุประมาณ 8 ปี ซึ่งออกมาเร่ร่อนขอทานเช่นเดียวกับเด็กขอทานคนอื่นบริเวณ ถนนสะพานข้ามชายแดนไทย-พม่า วันหนึ่งขณะที่โปะโกะได้ขอทานบริเวณตลาดร้านค้าหน้าด่านชายแดน นักท่องเที่ยวชาวไทยที่กำลังซื้อผลไม้คนหนึ่งซึ่งโปะโกะกำลังตั้งอึ้งขอเงินอยู่นั้นได้แสดงอาการโมโหไม่พอใจเด็กขอทานที่มาสร้างความรำคาญขณะตนกำลังซื้อของอย่างเต็มที่ กล่าวคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยคนนั้นได้ใช้ขาของตนตีเด็กขอทานโปะโกะโดยปราศจากการตักเตือนหรือการใช้วาจาแสดงความรำคาญใดๆ โปะโกะกระเด็นลอยไปไกลถึงตู้ขายเครื่องดื่มในฝั่งตรงข้ามของร้านผลไม้ที่นักท่องเที่ยวดังกล่าวกำลังยื่นซื้อของอยู่ โปะโกะและแม่ค้าในบริเวณนั้นต่างตกใจกับเหตุการณ์การทารุณเด็กขอทานครั้งนี้ ในช่วงเวลาไม่นานหลังจากที่โปะโกะโดนนักท่องเที่ยวทำร้ายร่างกาย นักท่องเที่ยวคนนั้นก็หันหลังกลับมาที่โปะโกะและข้างแขนของตนเองที่กำลังถือร่มอยู่ทำท่าจะฟาดเด็กขอทานโปะโกะซ้ำแม้ว่าโปะโกะกำลังนอนหงายอิงอยู่กับเหตุการณ์ทารุณของนักท่องเที่ยวคนนั้นไปไม่นาน โปะโกะได้สติรีบลุกขึ้นและวิ่งหนีจากการทำร้ายทารุณครั้งที่สองของนักท่องเที่ยวคนนั้นไป ทั้งนี้ โปะโกะนาฏกรรมอันแสดงให้เห็นถึงการรังเกียจและดูถูกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจากนักท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งทั้งการทำร้ายทางวาจา การบังคับข่มขู่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเกิดความกลัว และการทำร้ายร่างกายดังจะเห็นได้จากตัวอย่างจากอานะที่โดนทารุณเนื่องจากอคติจากนักท่องเที่ยว

อาผู้ยะ (นามสมมติ) ถูกกีดกันผ่านการถูกดูถูกเหยียดหยามจากคนรอบข้างว่าอาชีพของตนหรืออาชีพขอทานเป็นอาชีพที่น่าอายและเป็นอาชีพที่ไม่เหมาะสมกับเด็กสาวอย่างตน ทั้งนี้จากการโดนดูถูกเหยียดหยามครั้งนี้ อาผู้ยะได้เปลี่ยนแปลงตนเองจากการขอทานในช่วงเวลาปิดเทอมและวันหยุดในช่วงเวลาเปิดเทอมมาดำเนินบทบาทที่สาวที่มายืนดูแลน้องชาย น้องสาวของตนเองบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เท่านั้น อาผู้ยะเลิกขอทานอย่างเด็ดขาดเนื่องจากการโดนดูถูกเหยียดหยามจากเจ้าหน้าที่ทหารไทยรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ

“ไม่ขอ...เค้าว่าไม่ต้องมาแล้ว... ทหาร..เค้าว่าโตแล้วไม่ต้องมาขอแล้ว ...เค้าว่าให้ไปทำงาน..ไม่ใช่ ทหาร..ทหารคนไทย...พี่ไม่เคยเห็นหรอก ...ไม่ใช่คนนี่ ..ไม่รู้ เค้าว่าพวกหนูกับอาหมี ว่าไม่ต้องมาแล้ว..โตแล้ว ไม่ต้องมา”

(อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 14 ปี)

อาชา (นามสมมติ) ได้ถูกกีดกันทางสังคมด้วยอคติจากคนรอบข้างในสังคมบริเวณชายแดนฯ ที่มองอาชาว่า อาชาเป็นผู้ที่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมและเป็น ต้นเหตุของปัญหา

อาชญากรรมต่างๆ ทั้งนี้ แม้ว่าอาชญาจะไม่ได้เป็นผู้ประกอบอาชญากรรมในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อาชญากลายเป็นผู้ต้องสงสัยในการประกอบอาชญากรรมอันดับแรกๆ อันเนื่องจากอคติที่มองว่าเด็ก เวิร์นย้ายถิ่นซึ่งติดกาว ฐุบบุหรี เวิร์นในบริเวณชายแดนฯ และเป็นคนนอกพื้นที่มักจะสร้างความ เดือดร้อนให้กับสังคม อาชญา (นามสมมติ) เป็นเด็กเวิร์นย้ายถิ่นคนหนึ่งที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ ประกอบอาชญากรรมในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ

อาชญาเดินทางย้ายถิ่นมาประเทศไทยและนอนค้างคืนในประเทศไทยเสมอๆ ในระหว่าง ที่อาชญาตามองฝั่งไทยยามค่ำคืนนอกจากอาชญาจะต้องหลบหนีจาก “191” หรือตำรวจสายตรวจใน ยามค่ำคืนและอันตรายจากกลุ่มวัยรุ่นและกระเทยผู้มาล่อลวงแล้ว การมาใช้ชีวิตยามค่ำคืนนั้นได้ ทำให้อาชญากลายเป็นผู้ต้องสงสัยการโจรกรรมในยามค่ำคืนอีกด้วย อาชญาตกเป็นผู้ต้องหาในข้อหา ลักทรัพย์หรือเป็นผู้ร่วมทำการขโมยเงินจากต้น ผ้าป่าที่ตั้งอยู่ที่ด้านศาลกากรและโดนขังคุกที่สถานี ตำรวจอำเภอแม่สายในเวลาต่อมา ทั้งนี้ แม้ว่าอาชญาไม่ได้กระทำผิดจริงในการลักทรัพย์เงินที่ต้น กฐินที่วางไว้ที่ศาลกากรชายแดน แต่สังคมประเมินเหตุการณ์ในครั้งนี้ว่า ‘ผู้กระทำผิดต้องเป็นคน ภายนอก ไม่ใช่คนคุ้นเคยในที่นี้’ ‘ผู้ที่ต้องการเงินบนต้นผ้าป่าต้องไม่ใช่คนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ บริจาค’ ‘เด็กย้ายถิ่นที่เสี่ยงต่อการประกอบอาชญากรรมและมีฐานะยากจนคนใดคนหนึ่งอาจเป็น ขโมย’

เจ้าหน้าที่อาสาสมัครได้เล่าถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับการโจรกรรมว่า กล้องวงจรปิดในศาลา ศาลกากรสามารถจับภาพผมสีทองของผู้ร้ายซึ่งใกล้เคียงกับสีผมขมสีทองของอาชญา (ในขณะที่เกิด เหตุการณ์) ทั้งนี้ อาชญาตกอยู่ในข่าวลือในหมู่แม่ค้าขายของบริเวณชายแดนฯว่าเป็นคนขโมยต้น ผ้าป่าเนื่องจากข่าวลือที่ว่าสีผมที่ปรากฏในกล้องวงจรปิดเป็นสีผมเดียวกับสีผมอาชญา อาชญาจึงถูก มองว่าเป็นพวกเดียวกับผู้กระทำผิด หรือเป็นผู้ต้องสงสัย และกลายเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ กระทำความผิดครั้งนี้ในสายตาของคนรอบข้าง หากมีคนมาถามอาชญาถึงการกระทำความผิด ดังกล่าว อาชญาจะปฏิเสธ อาชญาเชื่อถือเรื่องบาปกรรม (ตามหลักศาสนาพุทธที่อาชญานับถือ) ว่า “แม่ บอกว่า ขอเงินดีกว่า ขโมย เค้าไม่ดี... ผมไม่ได้ทำ มันบาปพี่” แต่ด้วยอคติที่เกิดขึ้นกับแม่ค้า ต.ม. และตำรวจ อาชญาจึงกลายเป็นหนึ่งในผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ขโมยของ

เมื่ออาชญาได้คุยกับเพื่อนๆ เด็กเวิร์นย้ายถิ่นในกลุ่มถึงการโจรกรรมครั้งนี้ อาชญาได้รู้ว่าผู้ที่ ก่อปัญหาเป็นพี่ชายชาวพม่าของเด็ก กชายคนหนึ่งซึ่งกระทำความผิดร่วมกับเพื่อนๆ และได้หายตัว ไปพร้อมกับเพื่อนผู้ร่วมมือ แต่ในขณะที่เดียวกัน เครื่องบันทึกภาพในกล้องวงจรปิดสามารถเก็บ ภาพเด็กชายคนหนึ่งไว้ได้ชัดเจน ภายหลังพบว่าเด็กชายชาวพม่าคนนี้เป็นน้องชายของขโมยซึ่งหนี หายไปแล้ว หลักฐานชิ้นสำคัญดังกล่าวทำให้ตำรวจจับเด็กชายพม่าคนนั้นไว้และพยายามสืบสวน เพื่อสืบหาผู้กระทำความผิด เนื่องด้วยเด็กคนนั้นไม่สามารถพูดภาษาไทยสื่อสารกับตำรวจได้ อา

ซาจึงได้รับการชักชวนจากตำรวจให้มาเป็นล่ามช่วยเหลือในการแปลภาษาให้ตำรวจและอาสา
ตั้งใจจะทำหน้าที่เป็นพยานให้กับเด็กพม่า(น้องชายของโจร) เพื่อยืนยันว่าเด็กชายพม่าที่อยู่ในการ
สืบสวนไม่ได้เป็นผู้ขโมยของ

การเดินทางไปสถานีตำรวจของอาสาเพื่อเป็นพยานให้กับเพื่อนและช่วยเป็นล่ามให้
ตำรวจทำให้เพื่อนๆของอาสาวิตกกังวลแต่ด้วยการที่อาสามีไหวพริบดีและรู้ทันว่าเหตุการณ์จะเป็น
แบบใด อาสาจึงห้ามไม่ให้เพื่อนๆ เดินไปเป็นพยานร่วมกันเพราะเกรงว่าตำรวจจะรวบตัวจับกัน
หมด ต่อมา เมื่ออาสาเดินทางไปสถานีตำรวจด้วยความบริสุทธิ์ใจเหตุการณ์ก็ได้กลับกลายเป็น
เรื่องร้าย กล่าวคือ เด็กพม่าซึ่งถูกจับขังในห้องขังไปแล้วเกิดความรู้สึกเหงาและไม่อยากโดนจับขัง
คนเดียว เด็กพม่าได้ได้ใส่ร้ายอาสาโดยบอกตำรวจว่าอาสาเป็นเพื่อนกันและร่วมมือกันทำผิด อา
สาจึงกลายเป็นผู้ร้ายอีกคนและถูกขังในห้องขังพร้อมกับเด็กชายพม่าคนนั้น ทันทีที่อาสาโดนใส่
ร้ายอาสารู้สึกโกรธมากและระบายความแค้นด้วยการต่อยเด็กคนนั้นและบอกเล่าเหตุการณ์ให้
เพื่อนๆ ซึ่งมาเยี่ยมอาสาที่ห้องขังฟังหลังจากที่อาสาโดนตำรวจจับเข้าห้องขัง 1 วันแล้ว เพื่อนๆ รู้
เรื่องราวเช่นนี้ต่างโกรธแค้นเด็กพม่าคนนั้นและอาสาจะแก้แค้นให้หากตำรวจปล่อยตัวออกมาแต่
อาสาห้ามไว้ “ไม่ต้องต่อย ฉันต่อยแล้ว”

ในระหว่างที่อยู่ในห้องขังอาสาได้เล่าความทุกข์ทรมานและ ความกลัวให้กับผู้วิจัย
เจ้าหน้าที่อาสาสมัครและเพื่อนๆที่ไปเยี่ยม อาสาเล่าว่าอาสาได้รับแค่น้ำกินเท่านั้น ไม่ได้อาหาร
จากตำรวจและโดนขู่ว่าจะส่งตัวไปฝากขังอีก 5 ปี ยกเว้นหากเอาเงินมาประกันตัวอาสา 2,000
บาท จากเหตุการณ์ที่อาสาโดนขังที่สถานีตำรวจแม่สาย 3คืนนั้นทำให้อาซากลัวการโดนจับกุม
จากตำรวจมากขึ้น อาสาพยายามหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะทำให้ตนเองโดนจับกุมต่างๆ เช่น
การมานอนฝั่งไทย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ในช่วงอาทิตย์แรกภายหลังจากโดนปล่อยตัวจากห้องขังอา
สาไม่นอนฝั่งไทย อาสาให้เหตุผลว่าไม่อยากโดนตำรวจจับอีก หากถามถึงสาเหตุที่อาสาไม่นอนฝั่ง
ไทย อาสาจะตอบ“ไม่นอนแล้วพี่” (แล้วทำท่าปาดคอตัวเองซึ่งแสดงว่ากลัวโดนตำรวจจับอีก) จาก
ประสบการณ์การโดนขังคุกซึ่งสร้างความหวาดกลัวให้กับอาสา อาสาจึงต้องกลับไปนอนที่ฝั่งพม่า
แม้ว่าสถานที่ที่นอนของอาสาจะไม่ใช่บ้าน แต่เป็นบริเวณป่าช้า หรือจะ ต้องไปขออาศัยนอนที่
บ้านเพื่อนที่เก็บของ (เก็บขยะขาย) ก็ตาม

จากสถานการณ์ครั้งนี้ ตำรวจผู้จับกุมเชื่อว่าอาสาปฏิเสธการทำผิดเช่นเดียวกับเด็กคน
อื่นๆที่กระทำผิดแต่ไม่ยอมรับผิด ความผิดนั้นสร้างความเสียหายให้กับสังคม ทำความเสียหายให้
ประเทศชาติ และให้ความเห็นแก่ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิดแห่งหนึ่งต่อการทำหน้าที่
ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน

“หน้าที่ของคุณของคุณคืออะไร ...หน้าที่การดูแลเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ไม่ใช่แค่ให้อาหาร...ให้การศึกษาเด็กเท่านั้น แต่เจ้าหน้าที่บ้านเปิดต้องอบรมไม่ให้เด็กกระทำผิด ให้เด็กรู้จักถึงหลักจริยธรรม คุณธรรมเพื่อให้เด็กไม่กระทำผิด หรือสอนให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่ก่อความเดือดร้อนด้วย...”

(เจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ สถานีตำรวจแม่สาย)

ทางความเห็นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งเป็นเพื่อนของอาชชาติโดนจับขังคุกต่าง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอายุต่าง ๆ ต่างรู้สึกไม่พอใจตำรวจที่ตักเตือนดูค่าและจับอาชชาติขังคุกอย่างไม่ได้รับความยุติธรรมและมีอคติ ทั้งนี้ เด็กๆ ได้ตั้งฉายาให้ตำรวจนายหนึ่งที่ดุเด็กๆ ครั้งที่เดินทางไปเยี่ยมอาชชาติที่สถานีตำรวจว่า “ไอ้หนวด” เรื่องราวที่ตำรวจหรือ “ไอ้หนวด” ในสายตาของเด็กๆ ที่ว่า ตำรวจคนนั้นมาดูค่าตักเตือนและพูดจาขู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอย่างมีอคติถูกเล่าต่อกันในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กผู้ชายทั้งเด็กเร่ร่อนเด็กเล็กและเด็กเร่ร่อนวัยรุ่น นอกจากนี้ เด็กๆ ยังระบายความรู้สึกไม่พอใจคับแค้นใจให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดแห่งหนึ่งรับรู้ ถึงการโดนว่าว่าเป็นเด็กจรจัดที่มักสร้างความเดือดร้อน

6.1.2 การกีดกันทางพื้นที่และการกีดกันทางโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือทางสังคม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่อยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ มักถูกกีดกันทางพื้นที่ ด้วยรูปแบบการกีดกันไม่ให้เดินทางออกนอกบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ในขณะที่กำลังขอทานอยู่บนสะพานข้ามชายแดนฯ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะถูกจำกัดบริเวณให้อยู่ภายในบริเวณที่เหมาะสม ซึ่งได้แก่ บนสะพานข้ามชายแดนฯ และอยู่ภายในอาณาเขตรอบบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ (ไม่เกิน 100 เมตรนับจากบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ) ทั้งนี้ ในการกำหนดอาณาเขตไม่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนชัดเจนและไม่ได้มีกฎข้อตกลงระบุชัดเจนว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะต้องอยู่ภายในบริเวณใด แต่การกีดกันทางพื้นที่จะเกิดโดยคำตัดสินจากเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองเฉพาะคนเท่านั้น กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะไม่ได้รับคำอนุญาตให้เดินทางหรือใช้ชีวิตนอกพื้นที่บนสะพานข้ามชายแดนฯ หรือถูกไล่ต้อนขณะที่กำลังเล่นน้ำบริเวณแม่น้ำแม่สายอย่างสนุกสนานตามความเห็นของเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองคนหนึ่งๆ จากกา รกีดกันทางด้านพื้นที่ดังกล่าวเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะไม่ได้รับโอกาสต่างๆที่บ้านเปิดจัดไว้ให้ โอกาสดังกล่าวได้แก่ โอกาสด้านอาหารกลางวัน โอกาสในการได้รับการรักษาพยาบาลขั้นเบื้องต้น โอกาสในกิจกรรมนันทนาการต่างๆซึ่งจัดขึ้นในบ้านเปิดตามโอกาสต่างๆ อาทิ กิจกรรมการแจ กของขวัญในวันคริสต์มาส เป็นต้น

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้ถูกกีดกันทางพื้นที่ไม่ให้เดินทางออกนอกพื้นที่บนสะพานข้ามชายแดนฯ เลอเกอะถูกกีดกันจากทหารไทยซึ่งรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ โดยการห้ามอย่างจริงจังไม่ให้เลอเกอะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบนสะพานข้ามชายแดนฯข้ามมาในบริเวณพื้นที่ฝั่งไทย ในหลายครั้งที่ไม่สามารถเดินทางข้ามมาฝั่งไทยได้เลอเกอะจะไม่สามารถเดินทางไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเช่นเดียวกับทุกๆวัน เลอเกอะจะไม่สามารถไปนั่งเล่นพักผ่อนที่บ้านเปิดหรือต้องรีบหลบซ่อนตัวขึ้นสะพานข้ามชายแดนฯให้พ้นจากการไล่จับของเจ้าหน้าที่ทหารไทย ทั้งนี้การกีดกันไม่ให้เลอเกอะข้ามมาพื้นที่บริเวณฝั่งประเทศไทยดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดกิจกรรมในชีวิตประจำวันของเลอเกอะเปลี่ยนแปลงไป เลอเกอะจะต้องระวังตนเองให้รอดพ้นจากการไล่จับกุมจากเจ้าหน้าที่ทหารไทย และ / หรือ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองขณะที่เลอเกอะอยู่ในบริเวณชายแดน เลอเกอะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะวิ่งหนีให้รอดพ้นจากการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ขณะที่เลอเกอะกำลังเล่นน้ำกับเพื่อนๆอย่างสนุกสนาน เลอเกอะจะวิ่งลัดเลียงใช้ทางลัดบริเวณชายแดนฯ เพื่อหลบซ่อนตัว

เลอเกอะมักโดนไล่จับหรือโดนจับขังคุกบ่อยครั้งในระหว่างที่เลอเกอะเดินเลยออกมาออกสะพานข้ามชายแดน (บริเวณร้านค้าหน้าด่านชายแดน) ในระหว่างที่เลอเกอะกำลังว่ายน้ำเล่นกับเพื่อนๆในระหว่างที่เลอเกอะกำลังนั่งดมกาวอยู่และในระหว่างที่เลอเกอะมานอนกับเพื่อนๆในยามค่ำคืนในฝั่งประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้รอดพ้นจากการจับกุมจากเจ้าหน้าที่รักษาการณ์เพื่อความสงบเลอเกอะจะหลีกเลี่ยงการเดินทางผ่านพื้นที่ที่มีทหาร ตำรวจรักษาการณ์อยู่ในบริเวณนั้น เช่น พื้นที่ที่มีทหารรักษาการณ์บริเวณชายแดน (ฝั่งประเทศไทย) พื้นที่บริเวณร้านค้าชายของหน้าด่านชายแดนฯ ซึ่งมักมีตำรวจ ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและตำรวจท่องเที่ยวเดินทางผ่านไปมา อีกทั้งเลอเกอะจะใช้เส้นทางลัดสำหรับเดินทางหลบหลีกเจ้าหน้าที่เพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากการจับกุมเส้นทางต่างๆ เช่น เส้นทางลาดบริเวณใต้สะพานสำหรับปีนขึ้นไปสู่วิวบริเวณสะพาน เป็นต้น นอกจากนี้ เลอเกอะจะหมั่นสังเกตสถานการณ์ใน พื้นที่บริเวณชายแดน และเลอเกอะอาจทำหน้าที่กระจายข่าวบอกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ทันทีที่พบการปรากฏกายของเจ้าหน้าที่ไทยเพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนขอทานคนอื่นๆรอดพ้นจากการจับกุมหรือไล่ตี

อาหมี (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งที่ถูกกีดกันทางพื้นที่ เช่นเดียวกับเลอเกอะและอาผู้ยะ (นามสมมติ) อาหมีไม่ได้รับโอกาสทางด้านอาหารหลายครั้งขณะที่กำลังจะเดินไปที่บ้านเปิดองค์กร คริสเตียน อาหมีถูกต่อว่าจากทหารไทยคนหนึ่งซึ่งรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯและไม่ได้รับคำอนุญาตให้ข้ามมาทานข้าวกลางวันที่บ้านเปิดเช่นเดียวกับเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานซึ่งอยู่ในบริเวณนั้นๆ ทั้งนี้ การกีดกันจากเจ้าหน้าที่ทหารดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่ออาหมี อาหมีจะไม่ได้รับความช่วยเหลือ(ทางด้านอาหาร)จากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดเช่นเคย

อย่างไรก็ตาม การกีดกันหรือการเลือกปฏิบัติที่ปรากฏในสังคมบริเวณ ชายแดนฯ ในลักษณะดังกล่าวจะยังคงปรากฏอยู่เป็นครั้งคราว อาหมี่ อาผู้ยะและเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหลายคนไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ทหารให้ไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิด

6.1.3 การกีดกันทางโอกาสในการประกอบอาชีพในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ

การถูกกีดกันบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่ได้รับโอกาสทางสังคมหรือโอกาสในการประกอบอาชีพขอทาน เก็บขยะและขายซีดีได้เกิดขึ้นหลากหลายทั้งการกีดกันผ่านอคติที่มองว่าอาชีพขายซีดีบริเวณตลาดสินค้าดอยเวาเป็นอาชีพหลอกลวงต้มตุ๋นลูกค้ำและการเอาเปรียบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เก็บขยะที่รู้ไม่ทันกลไกทางราคาในการซื้อขายขยะรีไซเคิล

ธง (นามสมมติ) ได้พบประสบการณ์บนชายแดนฯ ที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะการถูกกีดกันในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ประสบการณ์ของธงอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นที่สะท้อนการถูกกีดกันทางสังคม ได้แก่ ประสบการณ์ที่เกิดจากอคติ เกี่ยวกับอาชีพขายซีดี ทั้งนี้ อคติที่ลูกค้ำมองอาชีพของธงว่าเป็นอาชีพต้มตุ๋นหลอกลวงลูกค้ำ ธงจึงไม่ได้รับความไว้วางใจจากลูกค้ำ สินค้าของธงในสายตาของลูกค้ำจะกลายเป็นเพียงสินค้าปลอมที่ไม่มีคุณภาพและเป็นสินค้าผิดกฎหมาย ทั้งที่สินค้า(ซีดี) ที่ธงขายนั้นจะเคยได้รับการยอมรับว่าเป็นสินค้าที่ดี ราคาถูกแม้ว่าสินค้านี้จะเป็นสิ่งผิดกฎหมายก็ตาม ทั้งนี้ วิกฤตทางอาชีพขายซีดีที่ธงและเพื่อนในกลุ่มขายซีดีประสบหรือวิกฤตที่ลูกค้ำไม่ซื้อสินค้าผิดกฎหมายเนื่องจากการไว้วางใจจากลูกค้ำ) ได้ส่งผลกระทบต่อรายได้ของธงซึ่งในที่สุดได้ทำให้ธงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปหาช่องทางในการทำอาชีพอื่นเพื่อให้รายได้ที่ตนพอใจ ธงได้เล่าถึงความเสื่อมถอยของอาชีพขายซีดีของตนเองอันเนื่องจากอคติจากลูกค้ำว่าสาเหตุที่ทำให้การขายซีดีถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ต้มตุ๋นลูกค้ำในตลาดดอยเวาเป็นเพราะการหลอกลวงต้มตุ๋นของกลุ่มคนขายซีดีกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาแทรกแซงปั่นป่วนตลาดสินค้าซีดี คนกลุ่มนี้ได้นำสินค้าไม่ดีหรือสินค้าที่ให้ภาพและเสียงไม่ครบเต็มแผ่นแตกต่างสินค้าที่ธงและกลุ่มเพื่อนของเขาขายให้กับลูกค้ำ ดังนั้น ลูกค้ำเชื่อว่าสินค้า (ซีดี) ที่ขายโดยเด็กหนุ่มชาวพม่าในตลาดดอยเวาทั้งหมด ดเป็นของปลอมของไม่ดี ธงค่อนข้างหนักใจกับสถานการณ์ที่ค่อยๆ กระทบกับรายได้ของธงมากขึ้นและธงค่อยๆ เริ่มมองหาอาชีพอื่นที่มีรายได้มั่นคง อย่างไรก็ตาม ธงให้อธิบายถึงลักษณะของกลุ่มต้มตุ๋นที่เข้ามาปั่นป่วนตลาดสินค้าซีดีบริเวณตลาดดอยเวาว่า ‘มีจำนวนไม่กี่คนและผู้ทีหล อกลวงลูกค้ำนั้นไม่ใช่กลุ่มของเขา

“ไม่อยากขายซีดี ..มีคนดูถูก ..คนไทยเนียแหละ ..คนขายซีดีไม่ดี แต่พวกผมไม่ได้ขาย มีคนขายใจ ..ปลาเน่าตัวเดียว ..พม่า ..มีคนขายของไม่ดี แต่พวกผมไม่ได้ทำ ผมเป็นคนขาย

ซีดีใช้มัย เสียไปด้วยไง ..ปลาเน่าตัวเดียว เสียไปทั้งหมด ..มีคนขายของไม่ดี ...ดูถูกว่าคนขายซีดี เป็นคนที่ขายของไม่ดี แผ่นปลอม..เอาเปรียบ”

(ธง(นามสมมติ)เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี อายุ 17 ปี)

นอกจากนี้ ประสบการณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการถูกกีดกันทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพบริเวณชายแดนฯ ยังได้แก่ การที่แก้วประสบกับประสบการณ์การถูกเอาเปรียบ การถูกกีดกันไม่ได้รับความเท่าเทียมกันในเรื่องรายได้จากอาชีพเก็บขยะชาย ทั้งนี้ แก้วได้รับความ ไม่ยุติธรรมจากพ่อค้าที่รับซื้อขยะโดยการกดราคาซื้อขยะซึ่งรับจากแก้วและเพื่อน ๆ ในกลุ่ม เก็บขยะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาจะถูกกดราคาซื้อ (ขยะ) ให้ ต่ำกว่าราคาซื้อ (ขยะ) ที่พ่อค้าตกลงกับผู้ขายขยะคนไทยคนอื่นๆ กล่าวคือ พ่อค้าขายขยะจะกด ราคาขยะจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะให้ต่ำลงเพื่อที่จะทำให้ตนเองได้เปรียบ (พ่อค้าซื้อขยะจะ รับได้ปริมาณขยะต่อหน่วยเป็นจำนวนมาก) ในขณะที่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะจะได้เงินรายได้ ลดลงต่อขยะ 1 หน่วย (กิโลกรัม) ทั้งนี้ประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติดังกล่าวได้ส่งผลให้แก้ว และเพื่อนๆ มีความเป็นอยู่ที่ลำบากมากขึ้นอันเนื่องจากการมีรายได้จาก การเก็บขยะขายลดต่ำลง เรื่อยๆ นอกจากนี้ เนื่องจากปริมาณขยะที่แก้วและเพื่อนๆ กลุ่มเก็บขยะต้องการนำไปขายมีจำนวน ลดลงประกอบกับการมีผู้ขายขยะหน้าใหม่มากขึ้นเรื่อยๆ แก้วและเพื่อนๆ จึงมีรายได้ลดลงและผัน ตัวเองไปเข้าสู่การประกอบอาชีพขอทานหรือการสร้างทางเลือกอื่นๆ เพื่อให้ได้รายได้ที่ดีกว่า

ถัดออกไปจากพื้นที่ที่มีการติดต่อกันและมีการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจสู่หมู่บ้านชาติ พันธุ์พม่า ชาติพันธุ์อาข่าในพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ที่มีความเป็นชายขอบทางพื้นที่หรืออยู่ในพื้นที่ที่ ห่างไกลจากศูนย์กลางที่มีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง การจัดสรรทรัพยากร ชีวิต ของ“คนชายขอบ (marginal people)¹(สุริยา สมุทคุปติและพัฒนา กิติอาษา , 2542: 21; สุริยชัย หวันแก้ว, 2546: 13) หรือ “ประชากรชายขอบ”²(Seymour-smith, Charlotte, 1986: 177) ในบริบท ห่างไกลความเจริญทางเศรษฐกิจและขาดอำนาจต่อรองทางการเมืองต่างต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยง ครอบครัวยังอยู่รอดและแก้ปัญหาต่างๆที่ซับซ้อนภายในครอบครัว

ซีเบะ (นามสมมติ) เด็กย้ายถิ่นเก็บขยะคนหนึ่งได้พาผู้วิจัยไปเยี่ยมบ้านเช่าในหมู่บ้านเจ้า ต่อของตนหลังหนึ่งซึ่งพี่ชายของตนเช่าอยู่กับน้องชายน้องสาวรวม 5 คน บ้านซีเบะเป็นบ้านเช่าที่

1 หมายถึง “..กลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม..”

2 ประชากรซึ่งอาศัยอยู่ห่างจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรม ขาดอำนาจการต่อรอง ขาดการศึกษา ขาดเครื่องมือที่เข้าถึงอำนาจและถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากร อำนาจและความมั่งคั่งใน สังคม..”

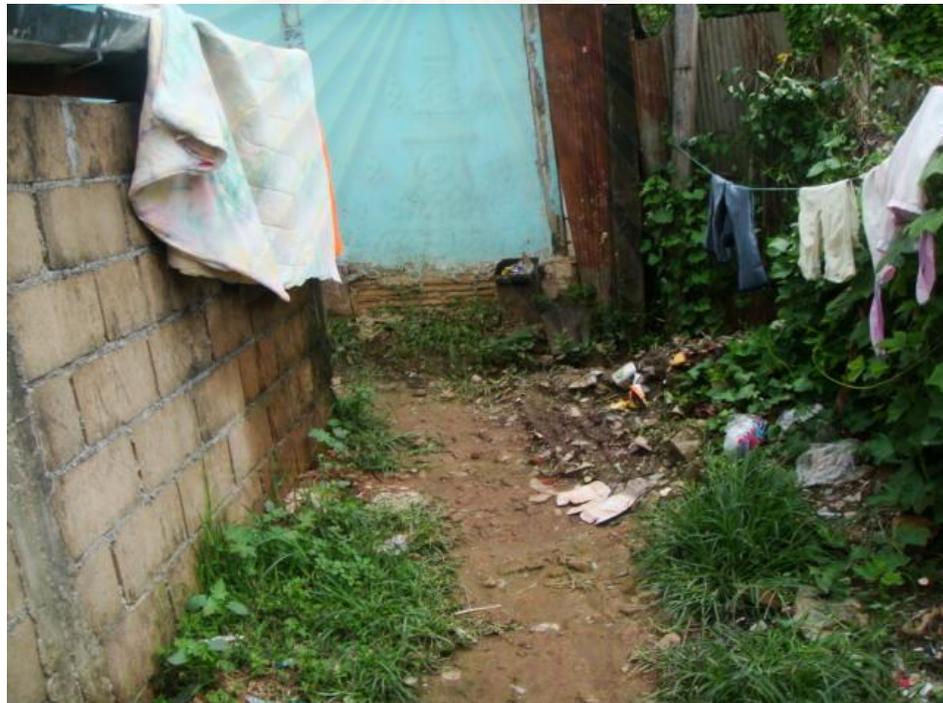
มีทางเข้าถึงตัวบ้านเป็นทางเล็กๆ กว้างประมาณ 1 เมตร สองข้างทางเต็มไปด้วยขยะกองโต บ้านข้างบ้านซีเบะติดกับบ้านซีเบะและบ้านอื่นๆ อีก 2-3 ห้องคล้ายตึกแถว 1 ชั้น หน้าบ้านมีเพียงประตู 1 บานและหน้าต่างบานใหญ่ 1 บาน ในละแวก บ้านจำนวน 5-6 ห้องที่ซีเบะอาศัยอยู่นั้นจะมีอ่างน้ำอ่างใหญ่รูปสี่เหลี่ยมสูงประมาณ 1 เมตรพร้อมทั้งชั้นสองสามในวางอยู่ขอบอ่าง มีสายยางต่อน้ำจุ่มไปในอ่าง 1 อ่าง อ่างนั้นเป็นห้องน้ำที่เปิดกว้างให้สมาชิกของบ้านในละแวกนั้นได้อาบน้ำ ถัดไปอีกประมาณ 20 เมตร มีห้องส้วมเป็นสัดส่วนชัดเจน 2 ห้อง ห้องส้วมที่ใช้ร่วมกันของสมาชิกบ้านในละแวกนั้นเป็นห้องส้วมบุผนังสังกะสีและมุงหลังคาด้วยสังกะสี ถัดไปไม่ห่างจากบ้านซีเบะจะสามารถเห็นรั้วสีเขียวกั้นแยกสิ่งปลูกสร้างที่มีสัญลักษณ์ไม้กางเขนหรือโบสถ์คริสต์ แต่เนื่องจากรั้วที่อยู่ใกล้กับบ้านซีเบะไม่มีประตูด้านหลัง ผู้คนที่ อยู่ในบ้านบริเวณนี้จึงไม่สามารถเดินเข้าไปยังโบสถ์ได้ แต่ต้องเดินไปยังประตูด้านหน้าโบสถ์ซึ่งอยู่ติดกับริมถนนหลัก

รูปภาพ1: ละแวกบ้านในหมู่บ้านเจ้าตองและแหล่งน้ำใช้

เมื่อเข้าไปในบ้านพักของซีเบะ ผู้วิจัยก็ได้เข้าไปนั่งบริเวณกลางห้องและพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ภายในบ้านเป็นพื้นกว้างที่พื้นบ้านถูกยกขึ้นจากพื้นดินประมาณ 3-4 นิ้ว โดยพื้นที่ในส่วนที่ยกขึ้นจะเป็นพื้นที่ที่ปูด้วยไม้ไผ่อ่อนๆ ซึ่งถูกคลุมทับด้วยเสื่อน้ำมัน บริเวณข้างผนังห้องมีหมอน ผ้าห่มและฟูกนอนพับกองเป็นเนินพร้อมที่จะปูนอนในเวลากลางคืน ทั้งนี้ พื้นที่ บริเวณนี้ในเวลากลางคืนจะถูกแปลงสภาพจากห้องโถงเรียบๆ เป็นห้องนอนสี่เหลี่ยม บ้านเช่าของซีเบะเป็นห้องสี่เหลี่ยมเล็กๆ ที่มีห้องเล็กอีกห้องหนึ่งกั้นแยกอยู่ในบ้านเดียวกัน ภายในห้องเล็กๆ ที่กั้นนั้นเป็น

คล้ายห้องครัวที่มีเตาถ่าน และของใช้จำนวนหนึ่ง ถัดออกมาจากช่องประตูในห้องของซีเบะเป็น
โต๊ะเครื่องแป้งเล็กๆ ที่มีกระจกสีเหลี่ยมยาว ๆ พาดกับผนังบ้าน บนโต๊ะสีเหลี่ยมเล็กๆ มีของใช้
เล็กน้อย ส่วนกำแพงผนังห้องด้านหนึ่งนั้นจะติดภาพอาหารชื่อดัง “พิซซ่า” รูปใหญ่เอาไว้ในขณะที่
กำแพงฝั่งตรงข้ามหรือกำแพงห้องฝั่งขวามือถัดจากหน้าประตูมีหิ้งพระซึ่งมีแจกันบนหิ้งพระวางอยู่
ทั้งนี้ การตกแต่งภายในบ้านของบ้านอื่นๆ ในละแวกบ้านของซีเบะจะมีลักษณะไม่แตกต่างกันกับ
ลักษณะการตกแต่งของบ้านซีเบะมากนัก กล่าวคือ ภายในบ้านทุกหลังจะมีพื้นที่ว่างตรงกลางห้อง
ไว้ บางบ้านวางเตียงไม้ขาตั้งสูงจากพื้นประมาณหนึ่งเมตรชิดกำแพงด้านในและมีพูกนอน หมอน
ผ้าห่ม และมุ้งเก็บชิตอยู่ บางบ้านมีทีวี มีเก้าอี้ สมาชิกในครอบครัวของแต่ละบ้านจะอยู่รวมกัน
อย่างหนาแน่นมากกว่า 5 คน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รูปภาพ 2: บริเวณหมู่บ้านเจ้าตอง ประเทศพม่า

รูปภาพ 3: บ้านเช่าในหมู่บ้านเจ้าตอง ประเทศพม่า

รูปภาพ 4: ถนนในหมู่บ้านเจ้าตอง ประเทศพม่า

ต่อมาไม่นาน พี่ชายของชิเบะก็ได้พาเดินออกจากบ้านไปยังถนนคอนกรีตปนทรายขรุขระลาดลงไปอีก 200 เมตรเพื่อไปหาบ้านเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะอีกบ้านหนึ่ง สองข้างทางของถนนหลักที่ตัดผ่านหมู่บ้านนั้นพบว่ามีร้านค้าเล็กๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นเพิงสูงจากพื้นประมาณหนึ่งเมตรหรือเมตรครึ่ง ร้านค้าริมทางในถนนระหว่างหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายร้านขายของชำเล็กๆ ในต่างจังหวัดในประเทศไทยบางร้านที่มีขนมหวานห้อยมากมาย มีอาหารแห้งตาก วางขายอยู่

เมื่อไปถึงบ้านของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะอีกคนหนึ่ง คณะเดินทางได้พบแต่เพียงแม่ที่กำลังนั่งทำกับข้าวอยู่หน้าบ้าน ละแวกบ้านของคายนินตุ (นามสมมติ) แตกต่างจากบ้านของชิเบะตรงที่ลักษณะบ้านเป็นห้องสี่เหลี่ยม 1 ห้องและในบริเวณกลางห้องเป็นเตียงไม้ยกสูงไม่ใช่พื้นลอยปูเสื่อน้ำมันเช่นเดียวกับบ้านของชิเบะ หน้าบ้านของคายนินตุและบ้านใกล้เคียง มีเตาถ่าน (เตาอั้งโล่) และเครื่องครัววาง ๆ วางอยู่ ถัดไปมีถังเหล็กกรองละอองน้ำจากก๊อกน้ำและชั้น 1 โบลอยอยู่ แต่ไม่พบส้วมในบริเวณบ้าน 3-4 หลัง นี้

ทางด้านความเป็นอยู่ของครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน แม่ของคายนินตุ (นามสมมติ) ได้เล่าให้ฟังถึงความเป็นอยู่ที่มีทั้งโรงครัว ทั้งห้องนอนในบ้านเล็กๆของตนว่าตนพออยู่ได้ด้วยรายได้ประมาณวันละ 100 บาทที่ตนและลูกชายคนโตหามาเลี้ยงครอบครัว ครอบครัวของคายนินตุนอกจากมีแม่และคายนินตุเองแล้ว คายนินตุยังมีน้องชายและน้องสาวต่างบิดาที่กำลังเรียนหนังสือในชั้นอนุบาลที่ประเทศพม่า

“...ไม่ค่อยลำบาก บางครั้ง เมื่อก่อนนี้ขายของ ขายผลไม้ แล้วเอาไปขาย แต่ช่วงนี้ขายไม่ได้ ...แต่นี้ทำติดปลา ที่หมู่บ้าน ก็มีเงินเหลือ วันหนึ่งวันหนึ่งก็ไม่ลำบากเท่าไร พออยู่ได้ ...ถ้าลำบาก ก็หาเอง (ขอทาน) บางครั้งลูกชายก็ไปหาที่ ผังไทย ..น้อยๆ ได้ 50 บาท เยอะๆ ก็ 80... (แม่) ได้วันละ 100 150 ... (ถ้าได้เงิน) ก็อยากจะข้ามไปฝั่งแม่สาย ไปซื้อผลไม้และก็เอากลับมาขายที่ตลาด อยากจะไปแต่บัตรหายไป ไม่มีบัตรก็ไปไม่ได้ (ถ้าทำบัตรต้องกลับไปหมู่บ้าน)...เป็นคะฉิ่น...มีความคิดอันหนึ่ง ถ้าไม่ไปที่แม่สาย ที่ตรงแท็กซี่ (เชิงสะพานข้ามชายแดน ฯ ผังประเทศพม่า) อยากจะขายร้านเล็กๆ ขายขนมกินและก็น้ำอะไร... (ต้นทุน) 3,000 ..3,000 นี้ ต้องซื้อโต๊ะ ต้องซื้อร่ม ซื้อของอีกนิดหน่อย ถ้า 3,000 นี้ไม่พอ...(ถ้าเอาผลไม้ที่ผังไทยจะถูกกว่า ถ้าเอาที่นั่นมาขาย ก็เก็บเงินได้เยอะกว่า)...ถ้าไม่มีโต๊ะไม่มีอะไร ก็ไม่แพงถึง 3,000 (ลูกชายเก็บขยะไม่ได้เยอะ ได้ 15 บาท 20 บาท แต่ถ้าขอเงินได้เยอะกว่า..”

(แม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะคนหนึ่ง ที่หมู่บ้านเจ้าตอง ประเทศพม่า)

ทางด้านหมู่บ้านเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่อยู่ติดเชิงเขาและริมแม่น้ำแม่สาย หมู่อาแบงค์อาญา หรือหมู่บ้านอาข่าหมู่บ้านหนึ่งในประเทศพม่าเป็นหมู่บ้านที่เป็นที่โด่งดังว่าเป็นหมู่บ้านค้ายาเสพติด หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ห่างออกไปจากหมู่บ้านเจ้าต๋อง หมู่บ้านยาโบ๋ยาย้า และหมู่บ้านอาข่าอีก้ออาข่า แต่ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสูง

รูปภาพ 5: ทางเข้าหมู่บ้านอาแบงค์อาญา

รูปภาพ 6: บ้านในหมู่บ้านอาแบงค์อาญา

มีนา (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอลานที่อยู่ในหมู่บ้านอาแบงค์อาญาได้พาเที่ยวเล่นหมู่บ้านตน ทางเข้าหมู่บ้านอาแบงค์อาญาเป็นสะพานไม้กว้างเพื่อให้รถสามารถขับข้ามข้ามแม่น้ำสายที่ไหลเชี่ยวไปได้ เมื่อข้ามแม่น้ำสายหน้าหมู่บ้านไปแล้ว ผู้เดินทางจะต้องปีนขึ้นเขาตามคันดินธรรมชาติไปอีกประมาณ 50 เมตรก่อนที่จะพบบ้านหลายๆหลังที่มุงหลังคาและฝาผนังด้วยใบจาก บ้านในหมู่บ้านอาแบงค์อาญามีลักษณะคล้ายกันทุกหลังแต่ตั้งลดหลั่นกันไปตามคันดินที่ยกสูงเป็นที่ราบ ในระหว่างบ้านสองถึงสามหลังจะมีห้องส้วม (ส้วมซีม) กันอยู่เด่นชัด ทั้งนี้ ห้องส้วมจะมีลักษณะที่แตกต่างจากผนังบ้านเด่นชัด กล่าวคือ ห้องส้วมจะปิดกั้นด้วยผ้าใบในผืนใหญ่สีน้ำเงินและมุงหลังคาด้วยใบจากหรือผ้าใบโดยมีเสาไม้ที่มั่นคงค้ำอยู่ ในขณะที่บ้านหลังเล็กหลังใหญ่ในหมู่บ้านจะสร้างด้วยไม้ที่แข็งแรง มุงหลังคาด้วยใบจากและไม้และมีลานปูนและก๊อกน้ำยกสูงอยู่หน้าบ้านเพื่อความสะดวกสำหรับการซักผ้าหรืออาบน้ำ มีนอเล่าให้ฟังว่าในหมู่บ้านของตนก็มีโบสถ์เหมือนกับหมู่บ้านอื่นๆ แต่เนื่องจากฝนตกดินถล่ม หมู่บ้านของตนจึงการไม่มีโบสถ์ ชั่วคราว มีนาเชื่อว่าโบสถ์ของเขาจะได้รับการซ่อมแซมและเปิดใช้อีกครั้งภายหลังจากที่หัวหน้าหมู่บ้านของตนกลับมา

รูปภาพ 7: บ้านและห้องส้วมในหมู่บ้านอาแบงค์อาญา ประเทศพม่า

นอกจากสภาพความเป็นอยู่ที่ทุกข์ยากภายใต้สภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจที่ด้อยพัฒนา จะสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นคนชายขอบซึ่งส่งผลให้คนบางกลุ่มซึ่งรวมไปถึงเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต้องผลักดันตนเองให้รอดพ้นจากความ

ยากจนโดยการเดินทางมาประกอบอาชีพในพื้นที่ที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังเช่น พื้นที่บริเวณชายแดนแล้ว โครงสร้างอำนาจและระบบการเมืองที่ผูกขาดไว้กับรัฐบาลกลางและการที่เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจใช้อำนาจในทางที่ผิดยังเป็นแรงกดดันซ้ำซ้อนทับคนชายขอบในประเทศพม่าเหล่านี้ไม่ทำให้ได้รับความยุติธรรมในการได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจหรือการความไม่เท่าเทียมกันในด้านการกระจายรายได้จนส่งผลให้เกิดความความยากจนซ้ำแล้วซ้ำเล่าสู่การเป็นชายขอบในระดับภูมิภาคอย่างต่อเนื่องและยากที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต

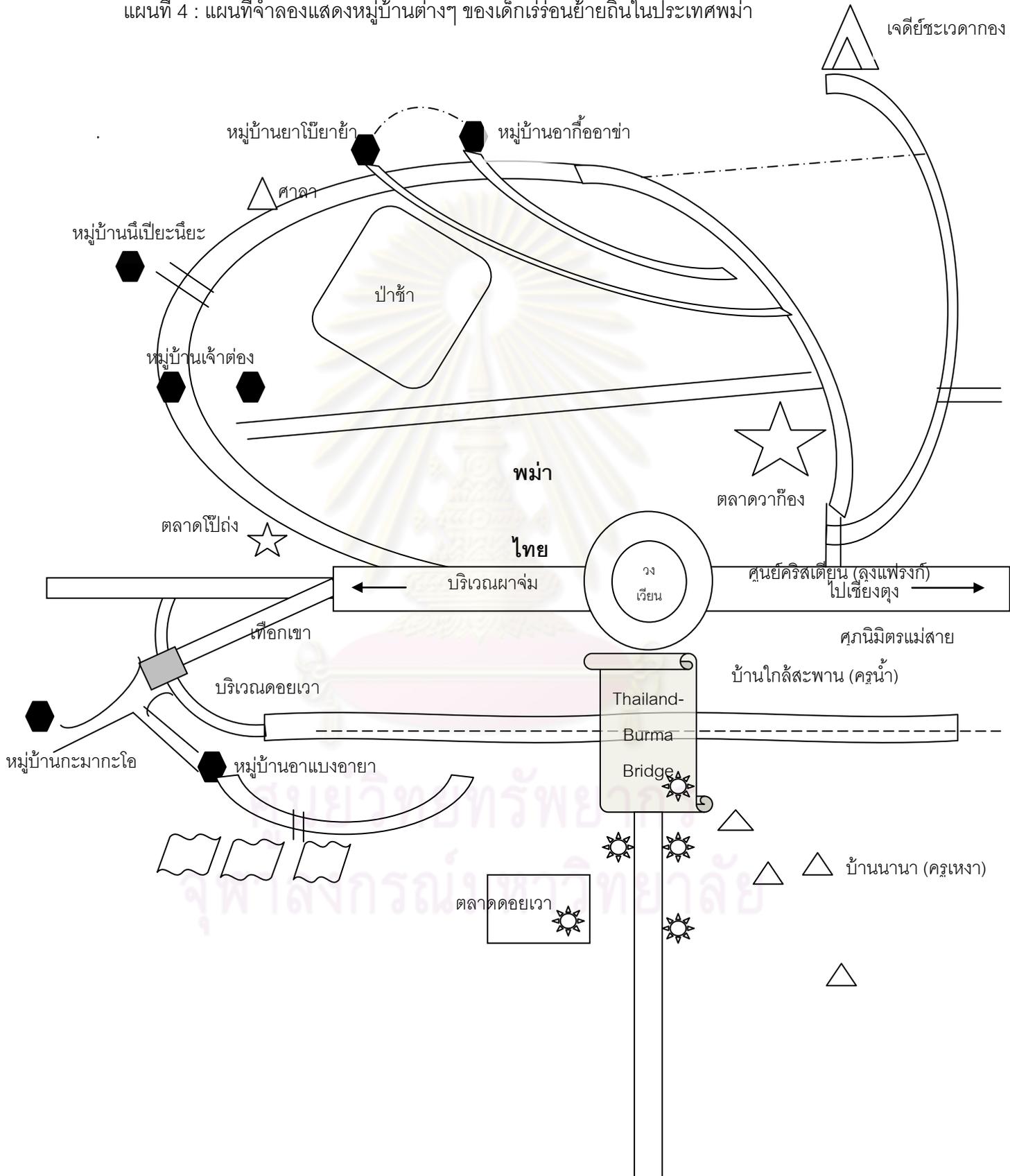
อาตี๋ (นามสมมติ) เด็กแว่นย้ายถิ่นขอทานชายคนหนึ่งได้พบกับการชู้ตริตรายได้จากเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่า ในระหว่างที่อาตี๋เดินทางกลับจากกรไปข อทาน อาตี๋โดนตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่าตรวจสอบและยึดเงินรายได้ที่อาตี๋ได้จากการขอทานต่างพื้นที่ไปอย่างไร้มนุษยธรรม ทั้งนี้ ประสบการณ์การเดินทางย้ายถิ่นเพื่อไปขทานที่อาตี๋ประสบกับการเอาเปรียบและการทารุณครั้งนั้นเกิดขึ้นในขณะที่อาตี๋และครอบครัว (แม่และพี่ชาย คนที่สอง) เดินทางไปขทานที่จังหวัดเชียงใหม่ครั้งที่สองในระหว่างที่อาตี๋และพี่ชายกำลังเดินทางมุ่งหน้ากลับหมู่บ้านประเทศพม่า อาตี๋และครอบครัวได้โดนตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่ายึดเงินไป 5,000 บาท ณ ด่านชายแดนไทย-พม่า (แม่สาย) อาตี๋เล่าให้ฟังถึงประสบการณ์อันสะทอน ให้เห็นถึงการเอาเปรียบ ทารุณอาตี๋ว่า ทหารพม่ายึดเงินและให้เงินแม่ของอาตี๋ อาตี๋และพี่ชายติดตัวเพื่อเป็นค่ารถกลับบ้านมาเพียง 200 บาท แต่ทั้งนี้ ด้วยความรอบคอบและไหวพริบของแม่อาตี๋ที่สามารถคาดเดาสถานการณ์ได้ แม่อาตี๋ได้แอบส่วนหนึ่งเงินไว้กับลูกทั้งสองคน คนละ 3,000 บาทและ 2,000 บาท ด้วยเหตุนี้ อาตี๋ พี่ชายของอาตี๋และแม่ของอาตี๋จึงมีเงินรายได้จากการขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่ติดตัวกลับบ้านมาบ้าง ในทางกลับกัน หากแม่ของอาตี๋ไม่สามารถคาดเดาลักษณะการโดนเอาเปรียบและการทารุณจากตำรวจพม่าเช่นนี้ได้ อาตี๋และครอบครัวอาจต้อง เสียเงินรายได้จากการขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่ 10,000 บาทไปให้ตำรวจพม่าอย่างที่ไม่สามารถต่อรองได้ ทั้งนี้ การชู้ตริตดังกล่าวได้สะทอนให้เห็นถึงอำนาจครอบงำที่กดทับอาตี๋และครอบครัวให้กลายเป็นคนจนที่ไม่สามารถพัฒนาโอกาสทางเศรษฐกิจ(รายได้) ในทางเดียวกัน อาซา (นามสมมติ) ได้เล่าว่า ตนได้รับมือถือจากพี่สาวให้เขาเครื่องหนึ่งแต่มือถืออันนั้นถูกทหารพม่ายึดไปในวันหนึ่ง จากการกระทำของทหารพม่าที่ยึดทรัพย์สินส่วนตัวของเขาไป อาซาโกรธการกระทำของทหารพม่าคนนั้น และระบายความในใจว่า “พวกนี้ไม่มีปัญญาตัวเอง” อาซาไม่สามารถต่อรองร้องขอโทษศัพท์มือถือคืนจากทหารที่ยึดทรัพย์ไปนี้ได้และไม่สามารถร้องขอให้แม่ของตนเรียกมือถือกลับบ้านมาได้

การที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายคนหนึ่งถูกยึดโทรศัพท์มือถือซึ่งพี่สาวของตนซื้อให้ ในขณะที่เดียวกันกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายอีกคนหนึ่งถูกตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่ายึดเงินที่ได้จากการขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่ หรือการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นถูกชูดริตทรัพย์สิน เงินทองจากเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจพม่าเช่นนี้ นอกจากสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจครอบงำที่ชูดริต เขาเปรียบคนที่ไม่มีอำนาจต่อรองหรือคนที่ด้อยกว่าแล้ว การชูดริตทรัพย์สินจากคนที่ครอบครองอำนาจในท้องถิ่น ยังแสดงให้เห็นถึงสาเหตุที่ว่าแม้ว่าพวกเขาสามารถแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจหรือได้รับโอกาส เข้าถึงการพัฒนา แต่ด้วยการเป็นคนชายขอบหรือคนที่ขาดการต่อรองทางอำนาจ พวกเขาก็ยังคงวนเวียนอยู่ภายใต้ความยากจนต่อไปและยังคงขาดแคลนโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 4 : แผนที่จำลองแสดงหมู่บ้านต่างๆ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในประเทศพม่า

6.2 การย้ายถิ่น: สาเหตุการย้ายถิ่นและแบบแผนการย้ายถิ่น

การเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย-พม่ามีลักษณะซับซ้อนและมีความแตกต่างกันตามสาเหตุการย้ายถิ่น เส้นทางการย้ายถิ่นและเวลาการย้ายถิ่น นอกจากนี้ลักษณะการย้ายถิ่นของเด็กจะเป็นไปอย่างชั่วคราวซึ่งเกิดขึ้นวันต่อวัน หรือลักษณะการย้ายถิ่นที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางจากหมู่บ้านของตนเองข้ามมาประกอบอาชีพหรือมาเที่ยวเล่นบริเวณชายแดนฯ แล้ว การเดินทางย้ายถิ่นของเด็กย้ายถิ่นมักมีรูปแบบการย้ายถิ่นที่อิสระซึ่งเด็กผู้ย้ายถิ่นสามารถเลือกเวลาการย้ายถิ่น และเลือกเส้นทางการย้ายถิ่นเองได้ ทั้งนี้ การเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นแต่ละกลุ่มจะมีแบบแผนการย้ายถิ่นแตกต่างกันและเป็นลักษณะการเคลื่อนย้ายเป็นกลุ่มหรือหมู่คณะมากกว่าการเคลื่อนย้ายตามลำพังซึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเดินทางจากหมู่บ้านของตนเองมาถึงประเทศไทย ในทางกลับกัน หากได้มีการเดินทางย้ายถิ่นตามลำพังของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเกิดขึ้น การย้ายถิ่นตามลำพังของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้นๆ มักจะเกิดขึ้นเมื่อเด็ก (ปัจเจก)แต่ละคนแสวงหาโอกาสทางด้านเศรษฐกิจเพื่อช่วยเหลือครอบครัวหรือเพื่ออาชีพ ณ พื้นที่นอกเขตชายแดนฯ หรือการเดินทางเข้ามาประเทศไทยเพื่อเรียน หนังสือตามคำชักชวนของเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระ อาทิ การเดินทางจากหมู่บ้านมายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯและเดินทางมุ่งหน้าไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อประกอบอาชีพค้าขายดอกไม้หรือเป็นขอทาน การเดินทางจากหมู่บ้านในประเทศพม่าไปยังอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเพื่อเข้ารับ การศึกษาตามโครงการของมูลนิธิอาสาพัฒนาเด็ก (เชียงแสน)

6.2.1 สาเหตุของการย้ายถิ่น

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นแต่ละคนมีสาเหตุที่ส่งผลให้พวกเขาเดินทางย้ายถิ่นออกมาหลากหลายสาเหตุที่ซับซ้อนในประสบการณ์การย้ายถิ่นของพวกเขา พวกเขานอกจากจะเดินทางย้ายถิ่นเพื่อการแสวงหาโอกาสทางด้านเศรษฐกิจหรือความต้องการทางรายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัวแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เดินทางออกจากหมู่บ้านของตนในประเทศพม่ามายังพื้นที่ปลายทางในประเทศไทยบริเวณชายแดนฯ และ /หรือนอกพื้นที่ชายแดน อาทิ เดินทางไปยังอำเภอเชียงแสน เดินทางเข้าเมืองไปในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เดินทางไปยังจังหวัดเชียงใหม่หรือจังหวัดอื่นๆ หลายคนข้ามพรมแดนมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ บริเวณชายแดนฯ บ้างหลบหนีปัญหาจากทางครอบครัว หรือเดินทางย้ายถิ่นมาเพื่อเรียนหนังสือในประเทศไทย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนย้ายถิ่นมาด้วยสาเหตุหลากหลายสาเหตุนอกเหนือจากการหางานหาเลี้ยงชีพต่อสู้กับความยากจนของครอบครัวตนเองเพียงเท่านั้น เช่น อานะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กชาย วัย 10 ปี

มีเป้าหมายแน่วแน่ว่าการเดินทางมายังบริเวณชายแดนนั้นเป็นไปเพื่อขอทานหารายได้ไปให้แม่ซึ่งเดินทางมาพร้อมกันหรืออยู่ที่บ้าน ในทางกลับกัน อาซาและ เลอเกอะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายวัยรุ่นอายุ 17 และ 16 ปีตามลำดับมีเพื่อน ๆ มีการเที่ยวเล่นและการใช้ชีวิตสนุกกับเพื่อนเป็นสิ่งจูงใจให้เด็กทั้งสองต่างเดินทางมาบริเวณชายแดนฯ โดยที่ไม่ลืมนำหน้าที่ในการหาเงินกลับบ้านไปให้พ่อแม่

(1) หน้าที่ทำงานหาเงิน

อานะ (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายที่ทำงานขอทานที่สะพาน อานะ เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนหนึ่งซึ่งมีนิสัยขยันขอทานวันหนึ่งๆ อานะจะเดินขอทานบริเวณสะพานข้ามชายแดนโดยการตามต้อนักท่องเที่ยวอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยตลอดทั้งวัน เพื่อตามขอเงินจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งนี้ อานะจะวิ่งตาม ปืนรั้วมายังหน้าด่านตรวจคนเข้าเมือง (ฝั่งไทย) หรือเดินตามนักท่องเที่ยวไปจนถึงบริเวณอีกฟากหนึ่งของถนนกับเพื่อนๆ อีก 2-3 คนจนกว่าจะได้เงินจากนักท่องเที่ยวหรือได้อาหารส่วนแบ่งจากนักท่องเที่ยวคนนั้น เมื่ออานะขอเงินได้ในแต่ละครั้ง อานะจะเก็บเหรียญใส่กระเป๋าสะพานเล็กๆ ของตนเองและแม่ของอานะจะมาตรวจดูจำนวนเงินในกระเป๋าของอานะก่อนที่จะหยิบเงินในกระเป๋าอานะมาเก็บไว้กับตัว แม่ของอานะจะนั่งดูหรือยืนรอห่างๆ และปล่อยให้อานะขอทานตามลำพังบนสะพานข้ามชายแดนฯ หากอานะต้องการจะย้ายที่ขอทานอานะจะบอกแม่ทุกครั้งว่าจะเดินไปขอทานทางไหนเพื่อให้แม่เดินตามไปดูแลห่างๆ การมีแม่มาคุม ดูแลเช่นเดียวกับเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กๆ ของอานะบนสะพานเช่นนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบนสะพานข้ามชายแดนฯ ทั้งที่อายุไล่เลี่ยกับอานะและอายุอ่อนกว่าอานะ ทั้งที่เป็นเด็กขอทานที่เดินทางมาลำพังกับเพื่อนบ้าน และเด็กขอทานที่มีพี่น้องทำงานขอทานร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ล้วนแล้วไม่ได้มีอิสระเช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ ที่มีโอกาสเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ อย่างสนุกสนานตามวัย ในระหว่างการทำงานขอทานในแต่ละวัน อานะจะรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากแม่ แม่ของอานะจะดูแลอานะอย่างใกล้ชิดในวันที่อานะและแม่เดินทางมาขอทานด้วยกันหรือในวันที่แม่ของอานะตามมาดูแลอานะหลังจากที่ปล่อยให้อานะออกจากบ้านมาขอทานก่อนลำพัง ทั้งนี้ อานะมักไม่ได้ รับผิดชอบต่อ (จากแม่) ให้ออกไปเที่ยวเล่นไกลๆ ไม่ให้เล่นน้ำจากแม่น้ำแม่สายและไม่ได้รับผิดชอบต่อให้มาพักผ่อนและทานข้าวกลางวันที่บ้านเปิดเช่นเดียวกับเพื่อนๆ ขอทานคนอื่นๆ อานะจะเชื่อฟังคำสั่งของแม่โดยในแต่ละวันอานะจะเล่นกับเพื่อนๆ อยู่กลางสะพานในระยะเวลานั้นๆ สลับกับการขอทานซึ่งมีแม่มาดูแลในระหว่างที่อานะมาขอทานที่สะพาน

นี่ตลอดเวลา หากอานะเที่ยวเล่นกับเพื่อนมากเกินไป แม่จะเดินเข้ามาเตือนอานะให้กลับไป
ขอทาน ในทางเดียวกัน หากอานะคุยเล่นกับแม่ค้าขายของคนไทยมากเกินไป แม่ของอานะจะมา
ดูหรือตีอานะและไล่ให้อานะไปขอเงินต่อจนอานะร้องไห้ ทั้งนี้ แม่ค้าขายของบริเวณนั้นต่างรู้ว่า
ถ้าอานะเข้ามาคุยกับพวกเขา แม่ของอานะจะมาดูอานะหรือมาตีอานะอย่างรุนแรง ในระยะ
หลังๆ แม่ค้าขายของจึงเตือนอานะให้กลับไปขอเงินโดยขู่อานะว่า “เดี๋ยวแม่เห็น..มาตีนะ” อานะ
จึงได้แต่ระวังตัว เชื้อพังแม่ค้าบริเวณชายแดน และค่อยหันกลับไปขอเงินต่อตามคำตักเตือนของ
แม่ค้า ทั้งนี้ อานะและเพื่อนๆขอทานเด็กจะอยู่ในโอวาทและอยู่ในความควบคุมของแม่ทั้งที่เป็น
การดูแลป้องกันอันตรายรอบตัวบริเวณชายแดน และการควบคุมให้ลูกๆ ขยันหาเงินทุกวัน การ
ควบคุมดูแลลูกของตัวเองให้ขยันหาเงินเช่นนี้ถูก มองด้วยสายตาของเจ้าหน้าที่ขององค์กรอิสระ
ท่านหนึ่งว่าเป็นรูปแบบหนึ่ง /หน้าตาหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง “การใช้แรงงานเด็ก” รูปแบบหนึ่งไป
เสียแล้ว

อย่างไรก็ตาม ส่วนแบ่งที่เด็กๆ ได้รับจากการทำงานเหน็ดเหนื่อยมาทั้งวันจากผู้เป็นแม่
เพียงน้อยนิดได้ส่งผลให้เด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นขอทานมีกำลังใจในการทำงานหาเงินต่อไป แต่สำหรับ
ในกรณีของอานะ การต่อรองเพื่อแลกกับช่วงเวลาพักผ่อนและวันหยุดอาจเรียกได้ว่าเป็นรางวัลอัน
คุ้มค่าของอานะที่กระตุ้นให้อานะรีบเร่งหาเงินเพื่อพิชิตเป้าหมายที่อานะคาดหวังไว้ ในแต่ละวัน
อานะมักขอต่อรองกับแม่เพื่อขอไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน ขอไปเล่นน้ำกับเพื่อนหรือขออนุญาตแม่ไป
ทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิด การต่อรองเพื่อขออนุญาตแม่ไปเล่นกับเพื่อนเช่นนี้จะทำให้อานะมี
แรงจูงใจหรือรีบขยันหาเงินมาให้ครบตามจำนวนตามการต่อรองนั้นๆ มันจะช่วยให้อานะมี
กำลังใจที่จะขยันขอทานในแต่ละวัน เช่น ครั้งหนึ่งอานะต่อรองกับแม่ว่า ‘หากขอทานได้เงินครบ
100 บาท แม่จะต้องอนุญาตให้อานะไปเล่นน้ำกับเพื่อน’ เมื่อแม่รับข้อตกลงร่วมกันกับอานะ อานะ
ก็เริ่มขอทานและรีบหาเงินหรือขยันทำงาน (ขอทาน) ด้วยความกระตือรือร้นเพื่อให้ได้จำนวนเงิน
ครบ 100 บาทตามที่ตกลงไว้กับแม่ อานะนับถอยหลังและคำนวณเงินว่าอานะจะต้องหาเงินอีกกี่
บาทจึงจะครบจำนวนด้วยความร่าเริงและรีบขอเงินต่อด้วยความเร่งรีบ ต่อมาหลังจากที่อานะนับ
จำนวนเงินที่หามาได้ครบ 100 บาทแล้ว อานะก็เอาเงินไปให้แม่พร้อมทั้งฝากกระเป๋าสะพายของ
แม่และไปเล่นน้ำกับเพื่อนๆซึ่งกำลังเล่นน้ำที่น้ำสายอย่างสนุกสนาน หลายครั้งในวันที่อานะ
ออกมาขอทานเพียงลำพังหรือขอทานโดยที่ไม่มีแม่มานั่งอยู่เป็นเพื่อน อานะมีเป้าหมายในการ
ขอทานและตั้งหน้าตั้งตาขอทานด้วยใจมุ่งมั่นแม้ว่าจะมีบางช่วงที่อานะหยุดพักเที่ยวเล่นกับ
เพื่อนบ้าง เช่น หากอานะตั้งใจจะขอทานให้ครบ 200 บาทก่อนจะกลับบ้าน อานะพูดว่า “อีก 9
บาท ค่อยกลับบ้าน ” บางครั้งเป้าหมายทางด้านรายได้ของอานะยังเป็นเครื่องตัดสินใจ

เดินทางย้ายถิ่นมาขอทานในวันต่อไป วันหยุดของอาณะถูกกำหนดตามยอดรายรับที่อาณะหา
เสมือนว่าอาณะจะได้รับรางวัลหรือโบนัสพิเศษเป็นวันพักร้อน / วันหยุดภายหลังจากที่ขยันหา
เงิน ครั้งหนึ่ง อาณะได้เล่าให้ฟังเกี่ยวกับการมาขอทานในวันต่อไปว่า ‘หากอาณะได้เงินจากการ
ขอทานวันนี้ 200 บาท พรุ่งนี้อาณะจะยังคงมาขอทาน หากได้เงิน 300 บาท พรุ่งนี้อาณะยังคง
จะมาขอทานตามปกติเช่นกันแต่ หากอาณะได้เงินจากการขอทานทั้งวัน 400 บาท พรุ่งนี้อาณะ
จะไม่มาขอทานและจะมาอีกครั้งในวันถัดจากวันพรุ่งนี้ ’

" ไปอาบน้ำกัน ..วันหนึ่ง 100(รายได้ต่ำสุด) ...สามบาท (ชื่อขนมกิน)..บาทเดียว
ก็มี อะไรก็ได้ ...พี่ ไปขอตั้งค์ไป ไปหาพี่ชมพูไป ...พี่ ไปขอตั้งค์ คนนี้ ทำแบบนี้ ทำแบบนี้ ประตุ
ใหญ่ ๆ ..พี่แอนไปขอ ทาน ไปขอทาน ..กินข้าวแล้ว ..ฮอจามา ..." "ถ้าได้ 300-400-500 วัน
อาทิตย์ ไม่มา ...ถ้าอาณะได้ 90 มา 100 บาทก็มา ..200 มา"

(อาณะ(นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอายุ 10 ปี)

นอกจากนี้ แรงจูงใจและผลตอบแทนเล็กๆน้อยๆ ภายหลังจากการหาเงินมาได้ในแต่ละ
วันอาจได้ แก่การได้รับส่วนแบ่งเป็นเงินสดไม่ใช่การได้รับวันหยุดหรือการได้รับประโยชน์จาก
การต่อรองดังเช่นอาณะ ดังในกรณีของ อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหญิง
อายุ 14 ปีคนหนึ่งซึ่งเดินทางมาขอเงิน (ขอทาน) ที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนตั้งแต่เด็กๆ กับ
แม่ด้วยสาเหตุของการเดินทางครั้งยังสมัยเด็กๆ ว่า “แม่ให้มา” (การชักชวนจากครอบครัวให้มา
ขอเงิน) อาผู้ยะเคยได้ชักชวนเพื่อนสนิทของตนในเวลาต่อมาเมื่อพบว่าอาหมี (นามสมมติ) หรือ
เพื่อนสนิทของตนอยากจะมาขอเงินบ้าง อาผู้ยะเล่าให้ฟังถึงการที่ตนได้รับส่วนแบ่งเล็กๆ
น้อยๆ ภายหลังจากการทำงานหาเงินพร้อมกับน้องๆ

"... (ใช้เงินวันละ) ห้าบาท...ที่สะพาน...บางที่ก็ซื้อกิน ..กินที่บ้าน..ถึงบ้านแล้วแม่
ก็ให้คนละห้าบาท ..ตอนเข้ามา คนละห้าบาท ...แม่บอกว่าหิวแล้วก็ซื้อข้าวกิน ...(ได้เงินน้อยที่สุด)
100 200...พวกหนูนะ อยู่บ้านแล้วก็ใช้คนละ 10 บาท..ไปโรงเรียนได้ 10 บาท...ไม่แพงหรอก
ขนม 1บาท..."

(อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 14 ปี)

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายวัยรุ่น หรือ อาซาและเลอเกอะ (นามสมมติ) ทั้งสองต่างมีแรงจูงใจในการหาเงินรายได้ตามโอกาสทางรายได้โดยไม่เกี่ยงว่าอาชีพที่สร้างรายได้ของพวกเขา คืออะไร ทั้งนี้ แม้ว่าครั้งหนึ่งอาซาและเลอเกอะ จะมีปัจจัยทางครอบครัวมาผลักดันให้พวกเขาต้องออกมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่อายุน้อยๆ ที่บริเวณชายแดน แต่ต่อมา ทั้งสองค่อยๆ ปรับเปลี่ยนช่องทางทำมาหากินวิธีการใหม่ด้วยแรงจูงใจทางผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นั่น คือการเดินทางออกนอกพื้นที่ชายแดนไปทำงาน “ขายดอกไม้” (ขายดอกไม้) ณ จังหวัดเชียงใหม่ และการหนีบจากการช่วยนักท่องเที่ยวชนของกลับมาฝั่งประเทศไทยสลับกับการรับจ้างขนบนสะพาน

อาซา (นามสมมติ) ได้เล่าให้เกี่ยวกับประสบการณ์การหาเลี้ยงชีพโดยการเป็นขอทานบริเวณสะพานและประสบการณ์ขายดอกไม้ที่จังหวัดเชียงใหม่ให้ฟังว่า ตนเองเริ่มต้นเดินทางย้ายถิ่นมายังบริเวณสะพาน เพื่อมาขอทานตั้งแต่อายุ 5 ปีก่อนที่จะไปเข้ารับการศึกษากับครูน้ำ (เจ้าหน้าที่โครงการมิตรข้างถนน อำเภอแม่สาย) ต่อมา อาซาได้เดินทางย้ายถิ่นไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อขายดอกไม้และขอทานอีกด้วย ทั้งนี้ การขายดอกไม้และขอทานเกิดขึ้นเมื่อครั้งที่อาซาลับจากเชียงใหม่มาที่แม่สาย อาซาได้เดินทางไปขายดอกไม้และไปขอทานเองตามลำพังที่เชียงใหม่อีกครั้ง และเดินทางไปขายดอกไม้กับญาติที่เชียงใหม่ในเวลาต่อมา อาซาเล่าถึงประสบการณ์การ “ขายดอกไม้” (อาซามักเรียกการขายดอกไม้สั้นๆ ว่า “ขายดอกไม้”) ว่า อาซาจะไปรับดอกไม้จากเจ้าของ (หนึ่งในนั้นคือ ป้าของเลอเกอะ เพื่อนสนิทของอาซาคนปัจจุบัน) มาราคา 8 บาท ต่อ 1 ดอก เพื่อขายดอกไม้ที่รับมาให้กับนักท่องเที่ยวด้วยราคาดอกละ 20 บาท รายได้ที่ทำให้อาซาได้รับเงินค่อนข้างมากนี้ทำให้อาซามีแผนการจะไปเชียงใหม่เพื่อขอเงินและขายดอกไม้ทั้งที่เป็นแผนการจะไปขายดอกไม้และขอทานกับเพื่อนๆ หรือการเดินทางไปกับญาติ อาซาให้เหตุผลว่าการขอเงินที่แม่สายที่สะพานแห่งนี้ทำให้อาซา “ไม่ได้เงินเลย ” อาซาได้เปรียบเทียบระหว่างการขอเงินที่แม่สาย กับที่เชียงใหม่ว่าหากไปขอเงินที่เชียงใหม่ อาซาจะได้เงินเยอะกว่าขอเงินที่แม่สายเนื่องจากที่จังหวัดเชียงใหม่ อาซาจะพบกับ “ฝรั่ง” (ชาวต่างชาติ) มากกว่าและอาซาก็คาดหวังว่าจะได้เงินจากชาวต่างชาติมากๆ นอกจากนี้ การที่ตำรวจที่เชียงใหม่ก็ “ใจดีกว่า” ที่แม่สายตามความคิด ของอาซาก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาซาชอบการขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่มากกว่า ทั้งนี้ อาซาเล่าเปรียบเทียบว่า ตำรวจที่แม่สายไม่ค่อยถูกกันกับอาซาเหมือนกับคนอื่นๆ และการที่ตำรวจที่แม่สายเคยจับกุมอาซาซึ่ง 2 คืนจนอาซากลัวว่าจะโดนจับขัง (โดยตำรวจที่แม่สาย) อีกครั้งนั้นได้ทำให้อาซากลัวที่จะโดนจับกุมโดยตำรวจแม่สาย

เลอเกอะ (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่มีประสบการณ์การขายดอกไม้ที่จังหวัดเชียงใหม่เช่นเดียวกับอาซา แต่เนื่องจากเลอเกอะมีญาติ (ยาย) ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายที่จังหวัดเชียงใหม่ เลอเกอะจึงได้มีโอกาสออกนอกพื้นที่ไปยังจังหวัดเชียงใหม่เพื่อทำงาน (ช่วยยาย) ขายดอกไม้ได้สะดวกมากกว่า แต่ทั้งนี้ เลอเกอะได้ผูกพันกับชีวิตบริเวณสะพานมากกว่า การเดินทางไปเชียงใหม่ของเลอเกอะจึงเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนับตั้งแต่ออกมาใช้ชีวิตอยู่อย่างอิสระบริเวณสะพาน ในช่วงเวลาที่เลอเกอะเดินทางไปขายดอกไม้ที่นั่น เลอเกอะจะเดินทางออกไปจังหวัดเชียงใหม่กับญาติและแม่เท่านั้นและมักไม่เดินทางไปนอกพื้นที่อำเภอแม่สายเพียงลำพัง ทั้งนี้ หากแม่หรือญาติของเลอเกอะเดินทางไปนอกพื้นที่อำเภอแม่สายตามโอกาสต่างๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น เลอเกอะจะเดินทางไปพร้อมกันกับครอบครัว ปัจจุบันเลอเกอะได้มีแผนการการออกไปขอเงินและขายดอกไม้ที่จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับเพื่อนสนิทหลายครั้ง ประสบการณ์ครั้งแรกที่เลอเกอะไปขายดอกไม้ที่เชียงใหม่ เลอเกอะได้เจอกับอาซา (เพื่อนสนิทคนปัจจุบัน) ขณะที่กำลังขายดอกไม้ที่จังหวัดเชียงใหม่อยู่ ในระยะแรกที่พบเจอกับอาซาขณะกำลังขายดอกไม้ในจังหวัดเชียงใหม่ เลอเกอะกับอาซามีความสัมพันธ์ต่อกันที่ไม่ดีนัก เนื่องด้วยสาเหตุการขัดแย้งกันเรื่องการทำงานขายดอกไม้ แต่หลังจากกลับจากเชียงใหม่ครั้งนั้นเลอเกอะได้สนิทกับอาซามากขึ้น เลอเกอะกลายเป็นเพื่อนสนิทของอาซาซึ่งใช้ชีวิตอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ในเวลาต่อมา เลอเกอะและอาซาได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันบ่อยครั้งขึ้นขณะที่ทั้งสองคนอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดน เลอเกอะและอาซาจึงกลายเป็นเพื่อนสนิทกันมาจนถึงทุกวันนี้และการที่เลอเกอะสนิทกับอาซามาเป็นเวลานาน การเดินทางย้ายถิ่นของเลอเกอะจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับเพื่อนนอกเหนือจากการเดินทางย้ายถิ่นมาเพื่อหารายได้กลับไปให้ครอบครัว

ในทางตรงกันข้ามกับ อาซาและเลอเกอะนั้น แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายเก็บขยะชายอายุ 15 ปีไม่ได้คำนึงถึงอาชีพอื่น ๆ ที่ให้รายได้ แก้วมีค่านิยมที่ส่งผลให้เขายังคงทำงานเป็นเด็กเก็บขยะชายมาจนกระทั่งปัจจุบันแม้ว่าอาชีพเก็บขยะชายในปัจจุบันไม่ได้สร้างรายได้ให้กับเขามากเท่าครั้งก่อนแล้ว แก้วได้เล่าให้ฟังถึง เหตุผลที่แก้วเดินทางมาเก็บขยะฝั่งประเทศไทยว่าการเก็บขยะจะทำให้ตนเองมีรายได้ และเป็นอาชีพที่ “ดีกว่าขอทาน” แก้วจึงเลือกเก็บขยะแทนที่จะขอทานเหมือนเพื่อนๆ ของตน แรงจูงใจที่แตกต่างกันที่อธิบายว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนใดเลือกที่จะประกอบอาชีพใด เด็กคนใดจะเลือกเป็นขอทาน เป็นเด็กเก็บขยะ หรือเป็นเด็กขายซีดีได้นำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งว่าไม่เพียงแต่เหตุผลที่ว่าหากสมมติ ทัศนคติของหมู่บ้านเดียวกันมีอาชีพใด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่น ๆ มักมีอาชีพ (บนชายแดน) เหมือนกัน หรือความเข้าใจที่ว่า ความเป็นเพื่อนบ้านจะชี้นำอาชีพบน

ชายแดนได้ ในทางกลับกัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะมีแรงจูงใจของการประกอบอาชีพใดๆ บนชายแดนที่ซับซ้อนและอาจแปรผันไปตามกาลเวลา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของอาสา เลอะและเพื่อนขอทานของเขาหลายคนซึ่งมีแรงจูงใจในการประกอบอาชีพใหม่ๆ แปรผันไปตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อความอยู่รอดภายหลังจากที่พวกเขาไร้แรงจูงใจแต่ถูกผลักดันให้ออกมาขอทานที่สะพานโดยพ่อแม่ ครั้งที่พวกเขายังเป็นเด็ก กรณี อาผู้ยะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหญิงอาจเป็นตัวอย่างซึ่งอธิบายสาเหตุของการมาขอทานหาเลี้ยงครอบครัวตามความคาดหวังของผู้เป็นแม่ได้เช่นเดียวกัน

"...เดี๋ยวก็กลับ พวกหนูนะ สามโมงครึ่งก็กลับแล้ว กลับบ้าน เรียนๆ สามโมง สามโมงครึ่งก็กลับ..ขอตั้งค์..เดินได้สองร้อยแล้วก็กลับ กลับไปห้าโมง เดี่ยวห้าโมงครึ่งก็กลับแล้วก็ถึงบ้าน 6 โมง...ห้าโมงแล้วต้องไปแลก ห้าโมงแล้วก็ไปแลก (เหรียญ).. ถ้าไม่ได้ตั้งค์แม่ค่า... แม่-ค่า.."

(อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 14 ปี)

จากการหารายได้จา กการประกอบอาชีพต่างๆ บริเวณชายแดนฯ ทั้งอาชีพขอทาน เก็บขยะและอาชีพขายซีดีดังกล่าว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อหารายได้เหล่านั้นไม่เพียงแต่เพื่อนำเงินรายได้กลับ (remittance) ไปให้ครอบครัว หรือนำอาหาร เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ที่ได้รับในระหว่างที่อยู่บริเวณชายแดนฯกลับไปให้ครอบครัวที่ประเทศพม่าเท่านั้น รายได้ที่เกิดจากการทำงานด้วยอาชีพต่างๆบนพื้นที่ชายแดนฯ ยังถูกจับจ่ายใช้สอยไปตามความต้องการของตน ดังจะพบได้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชายจำนวนไม่น้อยนำเงินรายได้ส่วนหนึ่งใช้จ่ายไปกับการเล่นเกมส์ ที่ร้านเกมส์ นำเงินไปซื้อเสื้อผ้า กางเกงยีนส์ตัวใหม่ ซื้ออาหารที่เซเว่นหรือตามรถเข็นหรือแม้แต่เงินรายได้มาเสี่ยงโชคเล่นการพนันบนสะพานข้ามชายแดนฯ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางส่วนจะไม่มีการปันเงินจำนวนหนึ่งไว้ให้กับครอบครัวที่บ้าน

ธง (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีคนหนึ่งที่มีอาชีพและได้รายได้บนชายแดนฯ ธงได้รับรายได้จากการขายซีดีต่ำสุด 500 บาทจากการขายสินค้า 1 ครั้ง ในแต่ละวัน ธงอาจขายซีดีจนได้รับเงินขั้นต่ำ 500 บาทหรืออาจได้เงินมากถึง 2,000 บาทต่อวันหรืออาจไม่ได้รายได้จากการขายซีดีไม่ได้เลย อย่างไรก็ตาม ธงจะคาดหวังรายได้ขั้นต่ำ 500 บาทว่าเพียงพอจากการขายซีดีในแต่ละวัน เมื่อธงได้รายได้จากการขายซีดีในแต่ละวัน ธงจะเก็บไว้และเอาไปซื้อเสื้อผ้า หรือนั่งเล่นเกมส์ตามความพอใจของตนเองโดยไม่มีมีการปันส่วนให้กับครอบครัวเลยเนื่องจากธงกำพร้าพ่อแม่

แต่หากจะต้อง การซื้อของให้น้องสาวของตนเองในประเทศพม่าในช่วงเทศกาลคริสต์มาส คงจะทำงานและสะสมรายได้ซื้อสิ่งของนั้นๆ ตามที่ธง ตั้งใจไว้ ธงเล่าการใช้จ่ายเงินที่ตนได้ให้ฟังว่า “ได้ 500 ก็พอแล้ว ..มีครั้งหนึ่ง พระมาซื้อไป 600 บาท ก็เลิกเลย ...เอาเงินไปซื้อกางเกง ซื้อ เสื้อผ้าหมด ” ในขณะที่ แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายเก็บขยะอายุ 15 ปี แก้วได้นำรายได้จากการเก็บขยะไปเล่นเกมส์ก่อนที่จะนำรายได้บางส่วนกลับบ้านไปให้แม่

“ก็มาทุกวัน...วันไหนไม่อยากทำก็ไม่ทำ และวันไหนอยากกลับเร็วก็กลับเลย ...แต่ผมชอบเล่นเกมส์ จะเล่นเกมส์ก่อนกลับบ้าน..ที่ฝั่งนี้ก็เล่น ที่ฝั่งนู้นก็เล่น แต่เกมส์ไม่ค่อยจำเป็น ... ถ้ามีเงินก็ต้องเอาเงินไปซื้อข้าวกินก่อน ...เอาเงินไปให้แม่ก่อน ... ถ้ามี 30 มีเหลือค่อยเล่น ... ถ้ามี 10 บาทก็ไม่เล่น เอาไปซื้อข้าวกินก่อน”

(แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะ, อายุ 15ปี)

(2) เที่ยวเล่นกับเพื่อน มาหาเพื่อน

นอกจากสาเหตุที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเดินทางข้ามมายังประเทศไทยนั้นเป็นไปเพื่อหารายได้กลับบ้านไปให้ครอบครัวของตนเอง หรือหารายได้เพื่อเที่ยวเล่น ชื่อของ ใช้ตามแรงจูงใจแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนโดยเฉพาะเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชายที่ไม่ได้หารายได้ตามที่ครอบครัวคาดหวังเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยเด็กเล็กมีสาเหตุการย้ายถิ่นคือ การเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่รวมตัวกับเพื่อนๆและผู้ใหญ่ชาวพม่า เพื่อเที่ยวเล่นบริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนจะมาที่ชายแดนฯ เพื่อมาเยี่ยมเยียนเพื่อนๆ ของพวกเขาที่บริเวณชายแดนฯ หรือมาเข้าร่วมรับโอกาสทางสังคมที่องค์กรอิสระแต่ละแห่งจัดขึ้น เช่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเดินทางมากับเพื่อนๆของเขา เพื่อมาเข้ารับการตรวจโรคที่บ้านเปิดขององค์กรอิสระจัดขึ้น เดินทางมารับของขวัญที่อาสาสมัครแจกให้ในวันคริสต์มาส หรือมาร่วมกิจกรรมที่บ้านเปิดจัดขึ้นในวันเด็กประจำปีเท่านั้น

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้เดินทางย้ายถิ่นในแต่ละวันมาถึงฝั่งไทยตั้งแต่เช้าประมาณ 7-8 นาฬิกา และเดินทางกลับบ้านในช่วงเวลาบ่ายแก่ๆของวันนั้น ประมาณ 3-4 นาฬิกาในกรณีที่ตั้งใจว่าจะกลับมานอนฝั่งไทยกับเพื่อนในยามค่ำคืน หรือเดินทางกลับบ้านไปนอนในบ้านของตัวเองในฝั่งประเทศพม่าในเวลาประมาณ 18 นาฬิกาเย็น- (ประมาณ 1 ทุ่ม หรือ ในช่วงเวลาประมาณหลังดำนชายแดนปิด ณ เวลา 18.30 นาฬิกา) ทั้งนี้ หากเลอเกอะกลับบ้านไปก่อนในช่วงเวลาบ่ายแก่ๆ

แล้วกลับมาหาเพื่อนที่ฝั่งไทยในตอนพลบค่ำ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเลอเกอะไม่เพียงแต่เดินทาง ย้ายถิ่นมาบริเวณฝั่งไทยเพื่อเที่ยวเล่นอย่างเดียวเท่านั้นในทางกลับกันสาเหตุที่เลอเกอะเดินทาง ย้ายถิ่นมา มีลักษณะซับซ้อน กล่าวคือ เลอเกอะยังคงหารายได้จากการขอเงิน การช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวคนไทยชนของกลับบ้าน (ได้ทิป) และเสี่ยงโชคจากการพนันบนสะพานนอกเหนือจากการมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ และผู้ใหญ่ชาวพม่าบนสะพาน ภายหลังจากที่เลอเกอะหารายได้ในแต่ละวัน เลอเกอะจะ นำเงินที่ได้จากการขทานหรือเงินที่ได้รับเป็นการค่าตอบแทนในการช่วยขนของ หรืออาหารดีๆ ที่เลอเกอะได้รับจากนักท่องเที่ยวผู้ใจดีไปให้แม่ที่ฝั่งประเทศพม่าพร้อมทั้งทานอาหารเย็นที่บ้านก่อนที่จะอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าและขออนุญาตแม่ก่อนที่เลอเกอะจะเดินทาง กลับไปฝั่งประเทศไทยเพื่อกลับมาอยู่กับเพื่อนในตอนค่ำจนถึงรุ่งเช้า ในระหว่างเลอเกอะออกจาก บ้านมาหาเพื่อนอีกครั้งที่บริเวณชายแดนฯ ในช่วงเวลาเย็น เลอเกอะจะได้รับเงินติดตัวจำนวนหนึ่ง จากแม่ซึ่งให้เลอเกอะเก็บไว้เพื่อใช้สอยขณะที่อยู่บริเวณฝั่งประเทศไทย ทั้งนี้ หากเลอเกอะไม่นอน ค้างฝั่งไทยกับเพื่อนในคืนใด เลอเกอะจะอยู่กับเพื่อนสนิทในกลุ่มของตนยาวนานต่อเนื่องและ เดินทางมุ่งหน้ากลับบ้านไปในฝั่งประเทศพม่าลำพังในเวลาขณะที่ด้านชายแดนฯแม่สายปิด

อาหมี (นามสมมติ) เด็กแว่นย้ายถิ่นขทานหญิงอายุ 14 ปีคนหนึ่งซึ่งได้เดินทางย้ายถิ่น ในช่วงแรกๆตามคำชักชวนของเพื่อนสนิทที่หมู่บ้านใกล้เคียง กันให้มาขทานที่บริเวณสะพานข้าม ชายแดนฯ ในระยะแรกของการมาขทานอาหมีได้เล่าให้ฟังว่า “เพื่อนชวนให้มาขอเงินด้วยกัน .. เพื่อนจะมาเรียกให้ไปขอเงินด้วยกันตอนเช้า ..ก็มาขอเงิน ...ก็เอาเงินให้แม่ ....” ต่อมาอาหมีก็ขออนุญาตแม่เพื่อไปขทานกับเพื่อนเช่นนี้ในช่วงปิดเทอมและวันหยุดจากการเรียนและนำเงินที่ได้จากการขทานไปให้แม่ ทุกวันหยุดและวันว่าง ทั้งนี้ ในช่วงปิดเทอมเพื่อนสนิทอาหมีจะมาเรียก อาหมีให้ออกไปขทานด้วยกันก่อนที่จะเริ่มเดินทางมาขทานบริเวณสะพานและใช้ชีวิตอยู่ บริเวณสะพานและกลับบ้านพร้อมกับเพื่อน บางวัน หากเพื่อนสนิทอาหมีไม่มาขทานด้วยกัน อาหมีจะออกมาขทานพร้อมกับเพื่อนบ้าน (แม่ๆ ของเด็กขทาน) และใช้เวลาขณะที่ออกมาขทาน อยู่กับเพื่อนสนิทคนอื่นๆ ในกลุ่มบริเวณสะพาน เมื่ออาหมีเดินทางมาถึงบริเวณสะพานแล้ว อาหมี และเพื่อนสนิทจะ แอบรองเท้าแตะที่สวยงามแอบไว้ข้างๆสะพานและเริ่มขทานจนกระทั่งเวลา ใกล้ดำนปิด อาหมีและเพื่อนสนิทคนที่เดินทางมาด้วยกันจะเดินไปสวมใส่รองเท้าแตะคู่เดิมและมุ่ง หน้าเดินทางกลับบ้านพร้อมเพื่อน

อย่างไรก็ตาม อาหมีมีเหตุผลของการย้ายถิ่นเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับเพื่อน ชัดเจนขึ้นใน ระยะหลัง กล่าวคือ ในระยะหลังๆ อาหมีจะเดินทางเพื่อมาขทานน้อยลง แต่จุดประสงค์การ

เดินทางย้ายถิ่นของอาหมีได้กลับกลายมาเพื่อหาเพื่อนหรือมาคุยกับเพื่อนที่สะพานชายแดนฯ แม้ว่าอาหมีจะอยู่ในช่วงเวลาปิดเทอม การเดินทางย้ายถิ่นเพื่อมาขอทานได้เปลี่ยนแปลง ไปเป็นการเดินทางย้ายถิ่นเพื่อมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนเท่านั้น อาหมีจะไม่ทำงานขอเงินเช่นครั้งก่อนแต่จะมายืนคุยเล่นกับเพื่อนที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ

“.. มานานแล้ว มาตั้งแต่เช้าแล้ว .. มาหาพี่ไง .. พี่ตัดผมทำไมก็ไม่รู้ ยังไม่ทานข้าวเลย...ไปเมืองนอกพม่า ไกลมาก ๆ ซี่เครื่องบินไป ...ไปดู...ไปกับผู้ใหญ่ ไปกันสองคน อาหมีจะไม่ไป ไปกับผู้ชายโตๆ 1 คน แล้วหนู กับผู้ใหญ่หลายๆ คน ... อาหมีเหมือนกัน เจ้าของมันเป็นพม่า ... หนูก็พูดไม่ได้อะ พูดไม่เป็นอะ พูดได้แต่ เมืองนอก ... ภาษาพม่า... เด็กๆ ไปกับพี่สาวหนู แต่ไม่ใช่พี่จริงๆ นะ...มีเป็นครู เป็นพม่า แล้วเป็นผู้ชายหนึ่งคน ...ไปอาทิตย์หนึ่ง ไปวันอาทิตย์ ...ไปพรุ่งนี้ ...พาไปดู....ไกล ไม่ได้ซื้อไป ... ถึงแล้วไปลงที่โรงแรม มีคนที่โรงเรียนไปด้วย ไปทั้งหมดไม่รู้... มาชวนที่บ้าน ...หนูพูดไม่เป็น ภาษาไทย ... “ยากอง” อ้อ นั่งเครื่องบินไป...หิวข้าวจะตายอยู่แล้ว อยากเจอพี่แอน ก็เลยมา ...กลับอาทิตย์... พี่ยังไม่ต้องกลับนะ อยู่กับพี่ชมพู ไม่รอพี่มาไง...พวกหนูก็เลยไปดู ก็ไม่มี ที่สะพาน ก็รอๆๆ แล้วพี่ก็มา ...ซิมอเตอร์ไซด์มา..อ้อ จักรยาน อยู่นู่น..”

(อาหมี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุประมาณ 14 ปี)

(3) ความขัดแย้งในครอบครัว

ความขัดแย้งในครอบครัวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางออกมาบริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ เด็กที่อยู่ในครอบครัวซึ่งทำให้พวกเขาารู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย ยทางด้านอารมณ์ ทางด้านร่างกายและทางเพศนี้จะส่งผลให้เด็กตัดสินใจออกจากบ้านมาลำพัง อีกทั้งการเผชิญหน้าต่อพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยงที่สร้างความเครียดให้เด็กยังจะนำไปสู่การออกมาจากบ้าน (Pelto, 1997)

อาชา (นามสมมติ) เร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชาย อายุ 17 ปีที่มีปัญหาครอบครัว หรือความขัดแย้งระหว่างอาชาและพ่อใหม่ ทั้งนี้ อาชามักเดินทางย้ายถิ่นออกมาใช้ชีวิตนอกบ้านทั้งในเวลา กลางวันและในยามค่ำคืนที่ฝั่งประเทศไทย กล่าวคือ ในช่วงเวลากลางวัน อาชาจะออกมาใช้ชีวิต บริเวณฝั่งประเทศไทยเพื่อเที่ยวเล่นกับเพื่อนและอาชีพขอทาน ส่วนในยามค่ำคืน อาชาจะใช้ชีวิตที่ ฝั่งประเทศไทยหรือนอกบ้าน (ในฝั่งประเทศพม่า) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

จากปัญหาและความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับครอบครัวที่บ้านซึ่งทำให้อาซาไม่สามารถอยู่ร่วม
ชายคาเดียวกับพ่อแม่ได้ (“ไม่เข้ากับพ่อแม่”) อาซาจึงไม่ยอมรับและมีท่าที ปฏิเสธต่อพ่อแม่
อย่างชัดเจน อาซาบอกว่า “เวลาเค้าพูดก็ทำเป็นไม่ได้ยิน” อาซาได้เปิดเผยว่าไม่ชอบพ่อแม่ แม้ว่า
พ่อแม่จะไม่เคยทำร้ายอาซา อีกทั้งยังเล่าถึงสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างอาซาและพ่อแม่ว่า
อาซาไม่ชอบพ่อแม่เพราะพ่อแม่ชอบกินเหล้าและเมากลับมา บางครั้ง พ่อแม่ขायเปิด ทีวีใน
บ้านไปขायเพื่อซื้อเหล้ากินหมด ความแค้นเคืองได้ทำให้อาซาตั้งใจว่าจะไม่ยอมกลับบ้านอย่าง
เด็ดขาดยกเว้นจะรู้สึกว่าคุณเองไม่สบายเท่านั้น

ในยามเย็น ระหว่างที่อาซาคุยเล่นกับเพื่อนที่สะพานนั้น อาซาได้ชี้ให้ผู้วิจัยดูว่าพ่อเลี้ยง
ของตนมาเยี่ยมร้อ บอาซากลับบ้านที่บริเวณใต้สะพานริมรั้วฝั่งร้านค้าขายของปลอดภาษี อาซา
แสดงอาการไม่พอใจและระบายความคับแค้นใจให้ผู้วิจัยฟัง อาซาพลางนับเงินที่ได้จากการ
ขอตานและการเล่นเกมส์การพนันในมือและระบายความในใจว่าพ่อเลี้ยงมักจะมารับตนกลับบ้าน
เสมอ ๆ แต่บางครั้งอาซาก็ไม่กลับ บ บางครั้งอาซากลับบ้านสายจนเป็นสาเหตุให้อาซากับพ่อแม่
ทะเลาะกัน ทั้งนี้ ในระหว่างที่ระบายความในใจเกี่ยวกับพ่อแม่ของอาซา อาซาได้เปิดเผย
ความรู้สึกออกมาเพื่อแสดงว่าอาซาไม่ชอบพ่อแม่คนนั้นโดยการใช้คำพูดที่แสดงออกถึงความ
เกลียดว่า “อยากจะเอาชีวิตตัวเองไป” ต่อมาไม่นาน หลังจากที่อาซานับเงินและพบว่าตนมี
เงิน 65 บาท อาซาได้เรียกเลอเกอะ (นามสมมติ) เพื่อนสนิทที่อยู่ที่สะพานมาหาอาซาพร้อมทั้ง
บอกให้เพื่อนนำเงินที่มีไปให้พ่อเลี้ยงแทนการปฏิเสธการกลับบ้านไปกับพ่อเลี้ยง อย่างไรก็ตาม
ปัญหาส่วนตัวในบ้านเรื่องพ่อแม่ที่นั่นมักไม่ ถูกเปิดเผยจากปากอาซา แต่อาซาจะเล่าเรื่องราวนี้ให้
เฉพาะกับคนที่อาซาไว้ใจ เช่น เพื่อนสนิท เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร และป่าคนไทยที่ขายของใกล้
สะพานข้ามชายแดนที่อาซาเคยขอฝากเงิน เป็นต้น

“นุ่นใจ... ยืนอยู่นุ่น พ่อผม ... พ่อเลี้ยง... เขามารับผมกลับบ้าน บางวันก็กลับ บาง
วันก็ไม่กลับด้วย ถ้าไม่กลับก็ทะเลาะกับแม่อีก ไม่ชอบ ..เดี๋ยวจะให้เงินไป เอาให้แม่ ... ไม่ใช่ว่าเขา
หาเรื่องนะ ไม่ชอบหน้า อยู่เฉยๆ ก็ไม่ชอบหน้า เวลาเขาพูดอะไรก็ทำเป็นไม่ได้ยิน ... บางวันนี่
อยากจะเอาชีวิตตัวเองไป...”

(อาซา (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอตาน อายุ 17 ปี)

จากปัญหาครอบครัวดังกล่าว อาซาจะหลบหนีความขัดแย้งและความขุ่นใจจากปัญหา
ครอบครัวโดยการออกมาเที่ยวเล่นนอกบ้านตลอดทั้งวันและอาศัยบริเวณชายแดนสำหรับภาร

หลับนอนในยามค่ำคืน ครั้งที่อาชามานอนค้างคืนที่ฝั่งประเทศไทย อาซาได้เจออุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้การหลับนอนยามค่ำคืนไม่เป็นไปด้วยดีหลายครั้ง ทั้งนี้ นอกจากอาซาอาจทะเลาะกับเพื่อนเด็กเก็บของ (เก็บขยะ) ซึ่งนอนด้วยกันซึ่งสร้างความลำบากใจให้กับอาซาครั้งที่มานอนฝั่งไทย อาซายังเจอทั้งตำรวจสายตรวจซึ่งอาซาเรียกว่า “191” ที่ออกตระเวนตรวจความเรียบร้อยยามค่ำคืน วิ่งไล่จับ ไล่ตีไม่ให้มานอนค้างฝั่งไทย

(4) การเรียนหนังสือในประเทศไทย

การเดินทางย้ายถิ่นมายังประเทศไทยเพื่อการศึกษาเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถพบได้บ่อยบริเวณพื้นที่ชายแดนฯ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนมักจะได้รับคำชักชวนให้เข้ารับการศึกษาจากองค์กรอิสระในพื้นที่โดยกระบวนการการชักชวน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับการชักชวนให้เข้ารับการศึกษาที่ผ่านความเห็นชอบ /ความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครขององค์กรอิสระ การชักชวนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยองค์กรอิสระซึ่งเป็นสาเหตุของกา รย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนนั้นนอกจากจะทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนฯ ได้รับการศึกษาที่ดีจากการเรียนหนังสือตามหลักสูตรสามัญ กศน . หรือโรงเรียนฝึกหัดอาชีพต่างๆ แล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเหล่านั้นที่เดินทางมาศึกษา ณ สถานศึกษาที่ร่วมมือกับอง ค์กรอิสระ จะรอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อจากเคราะห์ร้ายทั้งด้านการตกเป็นเหยื่อจากแรงงานเด็ก การตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เป็นต้น พวกเขาจะได้รับความรู้ให้รู้จักการป้องกันตนเองเพื่อต่อสู้กับสภาพแวดล้อมรอบตัวที่มีความเสี่ยงต่างๆ ผ่านแนวทางการสอนที่อบรมพวกเขาขณะเรี ยนหนังสือ อีกทั้งพวกเขาจะได้รับการพัฒนาทักษะทั้งทางภาษา (ไทย) หรือทักษะทางอาชีพซึ่งนำไปสู่การได้รับโอกาสที่ดีในสังคมต่อไป นอกจากนี้ การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับความเสี่ยงบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯโดยการไปเข้ารับการศึกษา ณ สถานศึกษาในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และพื้ นที่จังหวัดอื่นๆ (ตามเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาขององค์กรอิสระ) จะทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ประกอบอาชีพบริเวณชายแดนฯ เข้าสู่และอาศัยอยู่สภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยและให้ ความมั่นคงกับพวกเขา

ธง แก้ว เลอเกอะ อาตี๊ และ อาซา (นามสมมติ) มีประสบการณ์การเดินทางย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาในระยะแรกของการเดินทางย้ายถิ่น พวกเขาได้รับการชักชวนจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากองค์กรอิสระในพื้นที่เพื่อให้เข้ารับการศึกษาเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนในพื้นที่ บางคนมีประสบการณ์การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาหลายครั้งทั้งศึกษาในโคร การที่สนับสนุน การศึกษาในโครงการเดียวกันและศึกษาในโครงการที่สนับสนุนการศึกษาในโครงการฯขององค์กร ต่างๆ หลากหลายองค์กร

แก้ว (นามสมมติ) มีประสบการณ์เดินทางย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาในช่วงแรกๆของการเดินทางย้ายถิ่นหรือในช่วงที่แก้วอายุ 9 ปี ในระหว่างที่แก้วเดินทางย้ายถิ่นมาประเทศไทยเพื่อมาเก็บขยะแรกๆ แก้วได้รับการชักชวนจากครูน้ำ เจ้าหน้าที่โครงการบ้านใกล้สะพานและโครงการมิตรข้างถนน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายให้ไปเข้าเรียน และพักอาศัยอยู่ที่อำเภอเชียงแสน พร้อมกับน้อง 1 คนและเพื่อนๆ รวมแล้วไปกันประมาณ 3-4 คน หลังจากที่แก้วเข้ารับการศึกษที่อำเภอเชียงแสนได้ไม่นาน (แก้วศึกษาจนระดับชั้นป. 3) แก้วก็ได้กลับมาใช้ชีวิตเก็บขยะบริเวณสะพานจนกระทั่งเมื่อแก้วมีอายุ 13-14 ปี แก้วก็ได้มีประสบการณ์ทางการศึกษาและการฝึกอาชีพอีกครั้งหนึ่งและหลายครั้งตามโครงการบ้านนา ในระยะที่แก้วต้องเข้ารับการศึกษตามโครงการบ้านนานานั้นแก้วจะต้องเข้าเรียนใหม่ในระดับชั้น ป.1 ใหม่ ทั้งนี้ แก้วให้เหตุผลโดยชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการศึกษาระหว่างโครงการที่เชียงแสนและโครงการบ้านนาว่า ในสมัยนั้น โครงการที่เชียงแสนยังไม่มีให้เรียนคน .แก้วจึงมาร่วมโครงการบ้านนาเพื่อเข้าเรียนคน.ในเวลาต่อมา แก้วเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์การเรียน (ตามโครงการ บ้านนา) นั้นว่า แก้วชอบวิชาคณิตศาสตร์ แต่ตนเองเรียนทักษะการหาร (หารเลข) ในวิชาคณิตศาสตร์ไม่เก่ง กล่าวคือ แก้วมีทักษะการบวก ลบและคูณเก่งในระดับหนึ่งแต่ไม่เข้าใจทักษะ การหารของวิชาคณิตศาสตร์ ในขณะที่นั้นแก้วเล่าให้ฟังว่าแก้วเรียนบ้างไม่เรียนบ้าง เพราะที่คน .จะสอนให้เรียน ก ข ค ซึ่งแก้วพอรู้เรื่องแล้ว แก้วรู้สึกเบื่อหน่ายที่ตนจะต้องเรียนความรู้พื้นฐานสำหรับ ป .1ซ้ำๆซึ่ง แก้วผ่านประสบการณ์ทางการศึกษา การอ่านหนังสือ ก . ไก่ ข.ไข่ มาแล้ว เมื่อแก้วรู้สึกเบื่อหน่ายกับการเรียนและได้รับความรู้พื้นฐานซ้ำๆเช่นนี้ แก้วก็ออกมาใช้ชีวิตเก็บขยะสลับกับ “เข้าๆ ออกๆ” ในโครงการ บ้านนา (การเข้าร่วมโครงการบ้านนาด้วยระยะเวลาสั้นๆและการออกจากโครงการบ้านนา) อีกหลายครั้งจนตนเองก็จำไม่ได้ว่ากี่ ครั้งแล้วที่เข้าไปรับการศึกษาและฝึกอาชีพตามโครงการ บ้านนา ล่าสุดแก้วออกถาวรออกจากโครงการบ้านนามาเป็นเวลา 6 เดือนแล้วพร้อมกับเพื่อนอีก 3,4 คน

“เวลาไปอยู่นั้น ...เวลากินข้าว ก็กินข้าวเช้าก็ต้องตื่นตี 5 ถ้าไม่ตื่นก็อดกินข้าว นอนก็ต้องนอนตรงเวลา คือ 1 ทุ่ม...ผมเคยไปเรียนหนังสือ แล้วชอบวิชาเลข แต่ไม่ชอบหาร ที่ ... ทำไม่ได้”

(แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะ, อายุ 15 ปี)

ธง (นามสมมติ) มีประสบการณ์การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาแบบ “เข้าๆ ออกๆ” หลายครั้ง ในโครงการหนึ่งมาต่อเนื่องเช่นเดียวกับแก้ว ทั้งนี้ การเดินทางย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของธงเริ่มขึ้น ครั้งแรกขณะที่ธงมีอายุ 12 ปีในขณะนั้นธงได้เข้าไปศึกษาตามโครงการบ้านนาแต่ต่อมาธงก็ ออกจากโครงการบ้านนาและเข้าออกจากโครงการนาอีกหลายครั้งหลังจากนั้น

“เคยอยู่บ้านนา ปี 2004 แต่เข้าๆ ออกๆ ... เคยไปเรียนคอมฯ แต่ผมไป นั่งเล่นคอม ถ้าอยากอ่านเรื่องตลก ก็กดเอาแป๊บเดียวได้อ่านเลย หลังๆ พี่เลิกจับได้ เพราะมี คอมเครื่องหนึ่งสำหรับดูว่าใครแอบเล่นเกมส์ ... เขาให้นั่งพิมพ์ แต่ผมนั่งเล่นเกมส์ พอเขามาก็ หลบ นั่งพิมพ์ต่อ ..พอเค้าไปก็นั่งเล่นเกมส์อีก เขาก็งงทำไมพิมพ์นาน ... พอเค้าจับได้ก็ให้ผมเลิก เล่นคอมฯเลย ...” (ธง(นามสมมติ)เด็กวัยรุ่นย้ายถิ่นชายซีดี อายุ 17 ปี)

ทั้งนี้ ธงได้ทราบกฎเกณฑ์เบื้องต้นด้านการให้โอกาสทางการศึกษาตามโครงการบ้าน นานาและกฎเกณฑ์ ทั่วไปอันจะเป็นข้อตกลงสำหรับเด็กในโครงการว่า หากใครอยากเรียนที่บ้าน นานาก็ให้ไปเรียน หรือใครอยากทำงาน ที่บ้านนานาก็จะเปิดให้ไปทำงาน ทั้งนี้ หากผู้ใดสนใจ เรียนหนังสือหรือเรียนกศน .โครงการ บ้านนาจะเป็นผู้ส่งเด็กที่สนใจจะเรียนให้ไปเรียนแต่ จะต้องเรียนปรับพื้นฐานก่อนตามข้อตกลงของโครงการบ้านนาแล้วจึงจะเข้าไปเรียนที่กศน .ได้ ‘หากเด็กๆอยากเรียนหนังสือในระดับชั้นมัธยม โครงการบ้านนานาก็จะส่งให้ไปเรียนกศน .ใน ระดับมัธยม ถ้าเด็กๆอยากเรียนช่าง ที่โครงการบ้านนานาก็ทำให้เรียนช่าง หรือหากเด็กต้องการ จะทำงานโครงการนานาก็ จะหางานให้เด็กทำ’ นอกจากนี้ธงจะมีความรู้สึกที่ดีต่อโครงการบ้าน นานาแล้วธงรู้สึกประทับใจในครูเหงาที่ให้โอกาสเด็กๆ ธงเล่าให้ฟังว่า ธงรู้จักครูเหงา และรู้ประวัติ ครูเหงาได้อย่างลึกซึ้ง และมองว่าครูเหงานิสัยดี แต่เป็นเพราะธงไม่ถูกกับเจ้าหน้าที่ที่ทำงานที่ บ้านนา ธงจึงออกมาจากบ้านนาในครั้งที่ธงเคยเข้าไปเรียนที่โครงการบ้านนา นอกจากนี้ ธงมักเล่าถึงประสบการณ์เดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ต่างๆ ครั้งที่เข้าร่วมโครงการ บ้านนาครั้งนี้ ธงมักเล่าว่าธงได้มีโอกาสไปกรุงเทพฯ กับเพื่อนๆ รวมกัน 5 คนตามคำเชิญของ รายการโทรทัศน์ นัรายการหนึ่งซึ่งเชิญครูเหงาไปสัมภาษณ์ ประสบการณ์ครั้งนี้ธงมีโอกาสได้ไป ปรสถานที่ต่างๆ ในกรุงเทพฯกับเพื่อนๆ และครูเหงา ธงรู้จักห้างดังในกรุงเทพฯ และบอกว่าตนเองเป็นผู้ โชคดีที่ได้รับเลือกให้ไปกรุงเทพฯ และเดินทางไปนอกสถานที่ อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ตามโครงการ บ้านนา

แม้ว่าต้องผ่านการศึกษาจากโครงการบ้านนานาครั้งที่ถึงอายุ 12 ปี (หรือเมื่อ 5 ปีที่แล้ว) และผ่านการศึกษามากหลายครั้งในช่วงเวลาสั้นๆที่โครงการบ้านนานา ปัจจุบันเธอก็ยังอยากเรียนหนังสืออยู่ ทั้งนี้ เธอลังเลใจว่าหากเธอจะต้องกลับไปเรียน ป .1 ใหม่อีกครั้ง เธอจะขอไม่ไปเรียน ทั้งนี้ เธอให้เหตุผลว่าเธอเคยเรียนหนังสือตามหลักสูตรของ ป .1 ที่โครงการบ้านนานามาจนเธอรู้เรื่องแล้ว เธออายุที่จะต้องกลับไปเรียนซ้ำใหม่

อาซา (นามสมมติ) ได้เดินทางย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของอาซาครั้งแรกเมื่ออายุ 5 ปี อาซา มีความทรงจำไม่ชัดเจนนักเกี่ยวกับการเดินทางย้ายถิ่นไปเรียนหนังสือ ที่อำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงรายจากคำชักชวน จากครูน้ำ (เจ้าหน้าที่โครงการมิตรข้างถนน อำเภอ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย) ครั้งนั้น อาซาบอกแต่เพียงว่า “ที่สาวพาไปเรียนหนังสือกับครูน้ำ ” ประสบการณ์การเรียนหนังสือครั้งนี้ของอาซา อาซา มีความทรงจำที่ดีเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆในโครงการมิตรข้างถนนหรือการไปเรียนหนังสือ อกับครูน้ำว่า ครั้งในวัยเด็กครั้งที่อายุ 5 ขวบ ครูน้ำเคยพาอาซาไปร้องเพลงกับเพื่อนๆ กัน 4 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน ที่เชียงใหม่และที่กรุงเทพฯ อาซาจำความเกี่ยวกับการไปเรียนหนังสือที่ เชียงแสน ได้ว่าที่นั่นมีจำนวนเด็กพม่า (ที่มาับการศึกษา) เยอะกว่า (มีนักเรียนประมาณ 150 คน) ที่เชียงใหม่ซึ่งอาซาได้มีโอกาสไปเรียนในเวลาต่อมา การที่เด็กมีจำนวนมากเช่นนี้ทำให้ส่งผลเสียคือ การไม่เพียงพอของอาหารและส่งผลให้บ้านพักมักมีการเกิดทะเลาะขัดแย้งกันบ่อยครั้ง นอกจากนี้ อาซามองว่าเด็กส่วนใหญ่ที่ เชียงแสนมักเป็นเด็กที่ไม่มีพ่อแม่ และตลอดระยะเวลาการเรียนหนังสือที่อำเภอ เชียงแสนอาซาเล่าให้ฟังถึงกฎระเบียบที่นั่นว่า เด็กๆที่นั่นจะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกมาได้ในช่วงเปิดภาคเรียนการศึกษา แต่จะได้รับอนุญาตให้กลับบ้านได้ในช่วงปิดเทอมเท่านั้น

นอกจากนี้ อาซายังมีประสบการณ์การไปเรียนหนังสือที่มูลนิธิอาสาพัฒนา เด็ก หรือองค์กรเครือข่ายของโครงการมิตรข้างถนน (เชียงแสน) และโครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) ณ จังหวัดเชียงใหม่อีกด้วย ในการไปเรียนหนังสือที่จังหวัด เชียงใหม่ อาซาให้เหตุผลของการเคลื่อนย้ายไปเรียนหนังสือที่ เชียงใหม่ว่าครูน้ำได้ส่งอาซาให้ไปอยู่เชียงใหม่ ทั้งนี้ ในระหว่างการไปเรียนหนังสือที่จังหวัดเชียงใหม่ อาซาได้เล่าบรรยากาศของมูลนิธิที่ เชียงใหม่ว่า เด็กที่เข้ามาอยู่ที่มูลนิธิจะมีจำนวนน้อยกว่าที่ เชียงแสน ด้วยเหตุนี้เด็กๆ ที่อยู่ที่มูลนิธิที่ เชียงใหม่จึงได้รับอาหารเพียงพอมากกว่าที่ เชียงแสน นอกจากนี้ อาซายังสามารถ แยกความแตกต่างระหว่างที่ เชียงแสน กับ เชียงใหม่ว่า ‘ลักษณะเด็กที่มาอยู่ที่ เชียงใหม่เป็นเด็กที่ดมกาว หรือเป็นเด็กติดยา ’ แตกต่างกับเด็กที่อยู่ที่ เชียงแสน นอกจากนี้กฎระเบียบของมูลนิธิที่จังหวัด เชียงใหม่ก็เปิดโอกาสให้เด็กที่เข้าไป

อยู่ที่มูลนิธิที่เชียงใหม่สามารถเข้าออกมูลนิธิได้ในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์แต่ต้องมีการตกลงระหว่างเด็กกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิเกี่ยวกับเวลาการเข้า -ออกบ้านพักอย่างชัดเจนว่า ในการเข้า -ออกจากบ้านพักนั้นจะต้องตรงตามเวลาที่ตกลงกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิ หากเด็กคนใดที่ต้องการจะเข้า -ออกมูลนิธิผิดข้อตกลงตามกำหนดเวลา เด็กจะโดนทำโทษ (ในเชิงงานบำเพ็ญประโยชน์) เช่น การทำโทษโดยการให้ถอนหญ้า ให้ชุกต่อ 500 ที่ เป็นต้น

การที่มูลนิธิแห่งนี้ให้อิสระแก่เด็กหรือการเปิดโอกาสให้เด็กออกไปนอกมูลนิธิได้บ่อยครั้ง เช่นนี้ อาสารวมทั้งเด็กคนอื่นๆ จึงมีอิสระและใช้โอกาสนี้ออกมา ทำงานนอกเวลา ทั้งนี้ งานนอกเวลาของอาสาครั้งที่อยู่ที่มูลนิธิที่เชียงใหม่ก็คือ การขายดอกไม้ (อาสาเรียก การขายดอกไม้ว่า “ขายดอก ”) อาสาเล่าถึงประสบการณ์ตลอดระยะเวลาที่อยู่เชียงใหม่ครั้งนั้นว่า อาสาชอบประสบการณ์ชีวิตในช่วงที่เรียนหนังสือและขายดอกไม้เชียงใหม่ หมี่ที่ทำให้อาสามีทั้งเพื่อน และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่อาสาไว้ใจและมีรายได้จากการขายดอกไม้ ทั้งนี้ ในระหว่างที่ทำงานขายดอกไม้ไปเรียนหนังสือที่มูลนิธินั้น อาสาได้นำรายได้จากการขายดอกไม้กลับไปให้แม่โดยผ่าน ‘พีภ’ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นตัวแทนรับฝากเงินไปให้แม่ของ อาสา กล่าวคือ อาสาจะฝากเงินให้กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่เชียงใหม่ แล้วพีภ (เจ้าหน้าที่อาสาสมัครคนนั้น) จะนำเงินไปให้แม่โดยการนำเงินจำนวนที่อาสาฝากมาให้แม่ของเขาส่งต่อให้บรรดาแม่ๆ ชาวอาข่า (แม่ของขอทานคนอื่นๆ) เพื่อให้แม่ๆ ผู้รับฝากเงินนำเงินกลับไปให้แม่ของ อาสาซึ่งอยู่ในหมู่บ้านอาข่าในประเทศพม่าต่อไป ทั้งนี้ พีภจะแจกจ่ายเงินให้แม่ของขอทานคนนั้นนำเงินกลับไปให้แม่ของเด็ก(ซึ่งมีรายชื่อตามรายการ)ลูกของตน ยังหมู่บ้านในประเทศพม่าในครั้งที่พีภได้มีโอกาสมาที่สะพานข้ามชายแดนไทย -พม่าเพื่อมาชักชวน เด็กๆ ขอทานไปเรียนหนังสือที่เชียงใหม่ ต่อมาหลังจากที่อาสาอยู่ที่เชียงใหม่มาได้ระยะเวลา 2 ปี อาสาได้กลับจากเชียงใหม่มาบ้านและใช้ชีวิตอยู่บริเวณชายแดนไทย-พม่า อีกครั้ง (อาสาให้เหตุผลถึงการกลับมาจากเชียงใหม่ว่าเป็นเพราะแม่ของอาสาไม่สบาย อาสาจึงต้องกลับมาจาก เชียงใหม่มาอยู่ที่แม่สายให้ใกล้แม่มากยิ่งขึ้นและมาคอยดูแลแม่ซึ่งอยู่ฝั่งประเทศพม่า) ภายหลังจากนั้น อาสาได้มีโอกาสได้ไป เชียงใหม่ อีกครั้งเพื่อกลับไปเรียนหนังสือและพักในบ้านพักของมูลนิธิแห่งนี้อีกครั้งหลังจากกลับมาที่แม่สาย ในระหว่างที่อาสาอยู่ที่เชียงใหม่ หรืออยู่ในบ้านพักที่มีพี่เลี้ยงชาวต่างชาตินั้น อาสาได้พบเพื่อนมากมายในบ้านพักและรู้สึกสนุก ต่อมา อาสาเดินทางไปมาระหว่างเชียงใหม่และอำเภอเชียงแสน อีกเป็นจำนวน 3 ครั้ง เพื่อเข้ารับการศึกษา ในระหว่างที่อาสาอยู่ที่เชียงใหม่และเชียงแสนนี้ อาสาได้เล่าให้ฟังว่าอาสามีแม่เลี้ยงอุปถัมภ์ชาวต่างชาติที่อำเภอเชียงแสนและจังหวัดเชียงใหม่ แม่เลี้ยงคนนี้จะคอยอุปถัมภ์และให้เงินทุนการศึกษาแก่อาสาเป็นรายเดือน เดือนละ 5, 000 บาท ทั้งนี้ อา

ชาจะสามารถเบิกใช้รายเดือนเดือนละ 250 บาท (เมื่อครั้งที่อาซาไปอยู่ที่เชียงใหม่) และเบิกใช้รายเดือนเดือนละ 300 บาท (เมื่ออาซาไปอยู่ที่เชียงใหม่)

ปัจจุบันแม้ว่าอาซาจะจากลาการเรียนที่เชียงใหม่มาเป็นเวลานานมาแล้ว แต่อาซาก็ยังระลึกถึงการใช้ชีวิตขณะอยู่ที่เชียงใหม่ที่เต็มไปด้วยความสนุกสนาน อาซาได้ตั้งความหวังไว้ว่าหากพี่ภพ (นามสมมติ) หรืออาสาสมัครที่มูลนิธิฯ ที่เชียงใหม่มาหาที่แม่สายและชวนไปอยู่ที่เชียงใหม่เพื่อเรียนหนังสืออีกครั้ง อาซาก็จะไปอยู่ด้วย ทั้งนี้ การที่ปัจจุบันไม่มีใครส่งให้อาซาไปเรียนหนังสือที่เชียงใหม่ อาซาจึงยังคงใช้ชีวิตตามปกติที่แม่สายตามเดิมเช่นเดียวกับทุกๆวันของอาซา เมื่ออาซารำลึกถึงควา มทรงจำที่ตนเคยไปเรียนหนังสือที่เชียงใหม่ อาซาก็จะเล่าให้ฟังว่าครั้งหนึ่งภายหลังที่อาซากลับมาที่แม่สาย “พี่จะเค”หรือพี่เลี้ยงชาวต่างชาติชาวฝรั่งเศสที่มูลนิธิฯ แห่งหนึ่งที่อาซารู้จักที่เชียงใหม่ได้มาเรียกอาซาให้ไปอยู่ที่เชียงใหม่ด้วยกัน แต่อาซาเลือกที่จะไม่ไปในขณะนั้น ทั้งนี้ อาซาค่อนข้างลังเลใจเกี่ยวกับการไปเชียงใหม่เพราะอาซาเห็นว่าที่แม่สายสนุกกว่า มีเพื่อนเยอะกว่าที่เชียงใหม่ นอกจากนี้ การที่เชียงใหม่มีกระเทยเยอะกว่าก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาซาลังเลเกี่ยวกับการไปเชียงใหม่อีกครั้ง อาซาเปิดเผยว่า กระเทยที่เชียงใหม่เหล่านี้มักเป็นปัญหาสำหรับอาซาเพราะกระเทยเหล่านี้ชอบชักชวนล่อลวงให้อาซาไปเที่ยวด้วย อาซาพยายามหลีกเลี่ยงไม่พบปะกระเทยและไม่พยายามไปในสถานที่ที่มีกระเทย (เชียงใหม่)

ปัจจุบัน อาซาได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าการศึกษจะสามารถช่วยให้ตนได้ปรับปรุงตัว เองซึ่งจะนำมาซึ่งการได้ทำงานดีๆ การมีรายได้ดีต่อไป ทั้งนี้ อาซาได้พยายามหาโอกาสเพื่อเข้าถึงการศึกษทั้งการศึกษาจากบ้านนานาและการศึกษาจากโครงการมิตรข้างถนนที่อำเภอเชียงแสนอย่างเต็มที่ร่วมกับเพื่อนสนิทอีกสองคน กล่าวคือ วันหนึ่งอาซาและเพื่อนสนิทสองคนเดินทางไป บ้านนานาเพื่อดูช่องทางการศึกษาและไม่รีรอที่จะเปิดตัวเองเข้าไปนั่งพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่โครงการมิตรข้างถนน อำเภอเชียงแสนทันทีที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครคนนั้นเดินทางมาเยี่ยมพื้นที่บริเวณแม่สาย อาซาได้วางแผนจะไปเชียงแสนกับเพื่อนสนิทอีกสองคนว่าจะเรียนต่อในการศึกษานอกระบบ (กศน.) และยังคงรอเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากเชียงแสนมารับตัวไปเรียนโดยเตรียมพร้อม เก็บกระเป๋าเสื้อผ้าไว้ ทั้งนี้ อาซาได้ตกลงกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่เชียงแสนว่าจะเลิกคัมภีร์เป็นเวลา 2 สัปดาห์ หากอาซาพ้นข้อตกลงเบื้องต้นนี้ได้ อาซาจะได้ไปเรียนหนังสือที่อำเภอเชียงแสน

“ต้องไปอยู่ที่บ้านใกล้สะพานที่ 1 ก่อน 2 อาทิตย์.. เขาจะดูว่าเลิกกาวได้มัย ถ้าเลิกกาวได้จะให้ไปว่า ถ้าเลิกไม่ได้ก็ไม่ให้อยู่ที่นี่ไง .. เลอเกอ วิแล ผม 3 คน..ไปเรียนหนังสือ อยู่

ที่นี้โตมาแล้วไม่ได้อยู่ที่เดิม โตมาแล้วจะได้มีงาน เรี ยนหนังสือ ค่าจะมีค่าเรียนหนังสือ อ่าน หนังสือไม่ได้ทำงานยากมากเลย อยู่ที่นี่น่าเบื่อมากเลย ไม่อยากอยู่แล้ว .. คนเราไม่ใช่ว่าจะอยู่ที่ เดิม โตมาอีก จะมีเมีย จะมีลูก ..อยู่ที่นี้ครั้งแรกก็จะติดกาว ครั้งที่สองติดยาบ้า ครั้งที่สามติดยา ชาว มันก็ติดไปเรื่อยๆ ..ถ้าอยู่ไปเรื่อยๆ ก็จะติดเรื่อยๆ ไร ..(ตอนนี้ติด..) กาว เหล้า บุหรี่ ..ถ้าไป เชียงแสนนี้ไม่ติดอะไรแล้ว ..จะเลิกให้ได้” .. “.. เดียวถ้าไปจะได้ไปเรียนหนังสือ อยู่ไปได้ม .3 ม.4 จะกลับมาทำงาน ถ้าไม่เรียนหนังสือนี้ถ้าไปทำงานจะได้เงินน้อย.. ถ้าอ่านหนังสือไปแล้วไป ทำงาน จะได้เงินเยอะ ..ถ้าไปทำงานเดี๋ยวนี้ เด็กคนนี้ไม่รับนะ ติดกาว ติดบุหรี่ ถ้าเลิกบุหรี่เลิกกาวได้ ค่า รับ เด็กคนนี้เป็นคนดีแล้ว .. เห็นเขาอ่านหนังสือเป็นไงก็อยากอ่านหนังสือ เห็นเขาเขียนหนังสือ เป็น ผมก็อยากทำอย่างเขา เห็นเขาอยากเป็นคนดีผมก็อยากเป็นคนดี ..ได้แต่เขียนได้ แต่อ่าน หนังสือไม่ค่อยเป็น ถ้าเขียนอะไรออกมาได้ก็ดีกว่าเดิม ..แต่ถ้า 1 ปีได้มาเที่ยวที่นี้ได้ 1 ครั้งให้มา เยี่ยมที่นี้”

(อาซา (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 17 ปี)

6.2.2 เส้นทางย้ายถิ่นและเวลาการย้ายถิ่น

การเดินทางย้ายถิ่น ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจากหมู่บ้านของตนเองในประเทศพม่าสู่พื้นที่ ปลายทางประกอบด้วยการเดินทางย้ายถิ่นจากหมู่บ้านมายังพื้นที่นอกบริเวณชายแดนฯ อำเภอ แม่สลาย จังหวัดเชียงรายซึ่งได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และการ เดินทางย้ายถิ่นจากหมู่บ้าน ในประเทศพมามายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สลาย จังหวัด เชียงราย

ในการเดินทางย้ายถิ่นไปยังพื้นที่นอกบริเวณอำเภอแม่สลาย จังหวัดเชียงรายนั้น เด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นจะใช้เส้นทางเดินทางย้ายถิ่นที่หลบหนีด่านตรวจคนเข้าเมืองต่างๆ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นจะมีประสบการณ์การเดินทางย้ายถิ่นที่หลบหนีด่านตรวจฯแตกต่างกันไป ทั้งการเดินทางอ้อม ภูเขาเพื่ออ้อมด่านตรวจฯ และการแฝงตัวไปกับผู้เดินทางคนไทย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อย โดนจับกุมตัวและส่งตัวกลับ หรือโดนจับกุมตัวและถูกขังคุกในระหว่างการเดินทางย้ายถิ่นออก นอกพื้นที่ไปยังจังหวัดต่างๆ

อาตี (นามสมมติ) ได้เล่าประสบการณ์การเดินทางย้ายถิ่นจากหมู่บ้านตนเองไปยังจังหวัด เชียงใหม่ว่า ขณะทีอาตีต้องเดินทางย้ายถิ่นมายังบริเวณชายแดนฯ และเดินทางย้ายถิ่นออกนอก

เส้นทางเพื่อไปขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่ อาตี๋มีประสบการณ์การเอาตัวรอดหลบหนีจากการจับกุม จากตำรวจในระหว่างการเดินทางย้ายถิ่นโดยลำพังเพื่อไปขอทานที่จังหวัดเชียงใหม่ว่า ในระหว่างการเดินทาง อาตี๋ได้ขอความเมตตาจากป่าคนไทยคนหนึ่งเพื่อขอให้ตนเองอาศัยติดตามไป ระหว่างที่นั่งรถเขียว(รถขนส่ง)เพื่อไปเชียงใหม่ได้อย่างราบรื่น อาตี๋เอ่ยปากขอความช่วยเหลือจาก ป่า “ป่าช่วยหน่อยครับ ผมจะไปเยี่ยมพี่ที่โรงพยาบาล” ป่าคนนั้นได้ให้อาตี๋เดินทางไปด้วยโดยช่วย ออกเงินค่ารถให้ เลี้ยงข้าวอาตี๋และช่วยเจรจากับตำรวจเมื่อถึงด่านตรวจโดยช่วยอาตี๋ด้วยการ โทกตารวจว่าอาตี๋เป็นหลานของป่า “ตำรวจถามผม... นึกว่าผมไม่เห็นตัวดำ.. ป่าตอบ พ่อมัน ตัวดำ ก็ดำตามพ่อมัน... ผมก็ตอบ ใช่ครับพ่อผมดำ ” อาตี๋เล่าให้ฟังถึงประสบการณ์ครั้งนี้ว่า ป่า ที่อาตี๋เจอบนรถขนส่งในระหว่างทางที่เดินทางไปเชียงใหม่นอกจากจะช่วยพูดโทกให้อาตี๋รอดพ้น จากการจับกุมของตำรวจแล้ว ป่าคนไทยยังช่วยเหลืออาตี๋โดยการไป ส่งอาตี๋ให้ถึงที่โรงพยาบาล เชียงใหม่และติดต่อบอกเจ้าหน้าที่ให้ด้วยว่าอาตี๋ “มาเยี่ยมพี่ชาย ” จากสถานการณ์เช่นนี้อาตี๋ สามารถเอาตัวรอดให้พ้นจากการโดนจับโทกจากป่าในที่สุด “ป่าหันหลังกลับ...ผมก็วิ่งหนีเลย ” นอกจากนี้ อาตี๋มีประสบการณ์การเดินทางโดยใช้เส้นทางหลบเลีย ยงตำรวจที่รักษาการณ์ที่ด่าน ตรวจเพื่อให้รอดพ้นจากด่านตรวจในระหว่างทางที่ไปเชียงใหม่ครั้งอื่นๆ ว่า ครั้งหนึ่งเมื่อรถบัส โดยสารแล่นมาถึงด่านตรวจ อาตี๋ก็ลงจากรถบัสและเดินอ้อมเขาหลายลูกเพื่อไปถึงเชียงใหม่ บางครั้งมีมอเตอร์ไซด์ไปส่งให้ถึงตามจุดต่างๆ บางครั้งมี เพื่อนร่วมเดินทางชาวอาซาไปด้วย ทั้งนี้ การเดินทางอ้อมภูเขาให้พ้นด่านตรวจต่างๆ ดังกล่าวทำให้อาตี๋เสียเวลาเดินทาง อาตี๋สามารถ ประมาณระยะเวลาการเดินทางว่า หากอาตี๋เริ่มเดินทางอ้อมภูเขาตั้งแต่เวลาบ่าย 1 อาตี๋จะไปถึง จุดหมายปลายทาง 4 โมงเย็น

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์การเอาตัวรอดให้พ้นจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจของ อาตี๋ในระหว่างการเดินทางย้ายถิ่นไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นเสมอไป ครั้งหนึ่งอาตี๋ได้เดินทางไป เชียงใหม่คนเดียวแต่ในที่สุด การเดินทางครั้งนั้นอาตี๋โดนจับกุมจากตำรวจระหว่างการเดินทางเมื่อ ตอนขึ้นรถ ทั้งนี้ อาตี๋ได้เล่าลักษณะการพูดเชิงสอพลอว่า “มากับใคร...มีพ่อแม่มาหรือไม่...ไม่มี พ่อแม่มาไม่ได้...เดียวพาไปส่งไม่คิดเงิน ” การเดินทางออกนอกพื้นที่เพียงลำพังของอาตี๋ซึ่งจบลง ด้วยการโดนตำรวจก็ใส่กุญแจมือไปส่งที่สถานีตำรวจแม่สายและขังคุก 2 อีกคืนครั้งนี้ไม่ได้ทำให้อาตี๋หวาดกลัวการออกนอกพื้นที่ไปจังหวัดเชียงใหม่ ในทางกลับกัน อาตี๋มีประสบการณ์การ เดินทางไปขอทานที่เชียงใหม่อีกหลายครั้งในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม การเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ไปในพื้นที่ปลายทางที่มีเครือข่ายรองรับ อยู่เนี่ยจะช่วยอำนวยความสะดวกให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถตัดสินใจเดินทางย้ายถิ่นไปยังพื้นที่ ปลายทางนั้นๆ เร็วกว่าการบุกเบิกไปยังพื้นที่ที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลำพังด้วยตนเอง หรือพร้อมครอบครัวผู้ย้ายถิ่น อาตี (นามสมมติ) ซึ่งเคยมีประสบการณ์การเดินทางไปทำงานหา รายได้ที่จังหวัดเชียงใหม่หลายครั้งนั้นในระหว่างที่อาตีกำลังขอลานที่เชียงใหม่ อาตีมีช่วงเวลาที่ ดีเมื่อได้พบเพื่อนๆ และการร่วมทุกข์ร่วมสุขกับกลุ่มเพื่อนๆที่อาตีพบในระหว่างที่อาตีขอลานที่ เชียงใหม่ การใช้ชีวิตที่เชียงใหม่กับเพื่อนๆมีทั้งการร่วมกันเช่าห้องอยู่กันเองแบบรายวัน การ แบ่งปันอาหารกันในขณะที่อาตีและเพื่อนๆขอลานด้วยกัน อาตีและเพื่อนๆจะมีสถานที่ขอลานคือ บริเวณห้างบิ๊กซี เชียงใหม่ อาตีได้เล่าถึงประสบการณ์การไปเที่ยวเล่นห้างด้วยกันกับเพื่อนๆที่ จังหวัดเชียงใหม่ และเล่าถึงประสบการณ์ที่เพื่อนสนิทของอาตีคนหนึ่งในกลุ่มตายอันเนื่องจากการ โดนไฟช็อตในห้างบิ๊กซี อาตีเล่าว่าครั้งที่อาตีไปขอเงินที่เชียงใหม่ย่านบิ๊กซี -โลดิส (ก่อนถึง สนามบินเชียงใหม่) นั้นอาตีสามารถได้รายได้ขั้นต่ำถึง 200 บาทต่อวัน และในระหว่างที่อยู่ เชียงใหม่อาตีเคยเช่าห้องนอนกับเพื่อนชาวอาข่าที่รู้จักกันที่เชียงใหม่คืนละ 10 บาท หรือ 20 บาท กับเพื่อนในกลุ่ม อาตีร่วมทุกข์ร่วมสุข เคยนั่งดูโทรทัศน์กันกับเพื่อนๆในห้องพักที่เช่าด้วยกัน อาตีมี ความรู้สึกที่ดีกับเพื่อนกลุ่มนี้ซึ่งอาตีรู้จักที่เชียงใหม่ อาตีเห็นว่าเพื่อนสนิทในกลุ่มนี้เป็นเพื่อนที่ดี และคอยช่วยเหลือร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา กกว่าการชักชวนให้เสียคนหรือให้ดมกาวหรือขโมยของ อาตีเล่าให้ฟังว่าขณะที่อาตีอยู่ที่เชียงใหม่และอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่เชียงใหม่อาตีไม่ได้ดมกาวเลยแต่ พอลงกลับมาจากเชียงใหม่มาขอลานที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ อาตีได้ติดกาวจากการชักชวน ของเพื่อนบริเวณชายแดนฯ อาตีเล่าให้ฟังถึงการโดนชักชวนให้ดมกาวบริเวณชายแดนฯว่าเริ่มแรก อาตีก็เกี่ยวข้องกับการดมกาวเพียงแค่การให้เงินเพื่อน 20 บาทเพื่อไปซื้อกาวก่อน ต่อมา อาตีโดน เพื่อนชักชวนให้ลองดมกาว แต่อาตีตอบปฏิเสธ ในที่สุดอาตีโดนเพื่อนๆ ชักชวนบ่อยครั้งมากขึ้น และสนิทสนมกับเพื่อน กลุ่มที่ดมกาวที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯมากขึ้น อาตีทดลองดมกาว จากคำชักชวนของเพื่อนและค่อยๆแอบดมกาวเพื่อไม่ให้แม่ตนเองเห็น อาตีติดกาวในที่สุด

อาตีได้มีความตั้งใจที่จะเดินทางไปขอเงินที่เชียงใหม่อีกหลายครั้ง นอกจากรายได้จาก การขอเงินที่เชียงใหม่จะทำให้อาตีได้ รายรับมากกว่าครั้งที่ขอเงินที่แม่สายจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาตีมีแรงจูงใจไปเชียงใหม่แล้ว การที่อาตีมีเพื่อนหรือมีเครือข่ายที่คอยช่วยเหลืออาตี ณ พื้นที่ ปลายทางในกรณีที่อาตีได้เดินทางไปเชียงใหม่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่จูงใจให้อาตีอยากเดินทางไปขอ เงินที่เชียงใหม่ในครั้งต่อไป ทั้งนี้ อาตีและเพื่อนๆจะมีสถานที่นัดแนะพิเศษในพื้นที่เชียงใหม่ซึ่งคอย ต้อนรับอาตีและให้ความช่วยเหลืออาตีทันทีที่อาตีเดินทางไปขอลานที่เชียงใหม่ อาตีและเพื่อนใน

กลุ่ม (ที่อาศัยรู้จักที่เชียงใหม่) จะรู้จักกันเองภายในกลุ่มว่า สถานที่นัดแนะอัน เป็นแหล่งรองรับ ปลายทางคือ ร้านก๋วยเตี๋ยวแห่งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อนสนิทชาวอาข่าสองคนที่ช่วยพ่อแม่ขายล็อตเตอรี่ จะเดินไปขายล็อตเตอรี่ที่ร้านก๋วยเตี๋ยวแห่งนี้ทุกวัน ดังนั้น หากอาตี๋ไปเชียงใหม่เมื่อใด อาตี๋จะ แน่ใจว่าอาตี๋จะได้พบเจอและได้รับความช่วยเหลือเล็กๆน้อยๆจากเพื่อนทั้งสองคนนี้ได้

สำหรับการเดินทางไป -กลับระหว่างประเทศพม่ามาสู่พื้นที่บริเวณชายแดนฯในประเทศไทย นั้น เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่าได้ 4 ช่องทาง ได้แก่ เส้นทางตรงผ่านด่านชายแดนแม่สาย-ท่าขี้เหล็ก เส้นทางใต้สะพาน เส้นทางด่านผาจ่ม และเส้นทางลัดเฉพาะในสวนลี้จี้ ดังนี้

(1) เส้นทางผ่านด่านชายแดนบริเวณสะพานข้ามชายแดนแม่สาย- ท่าขี้เหล็ก

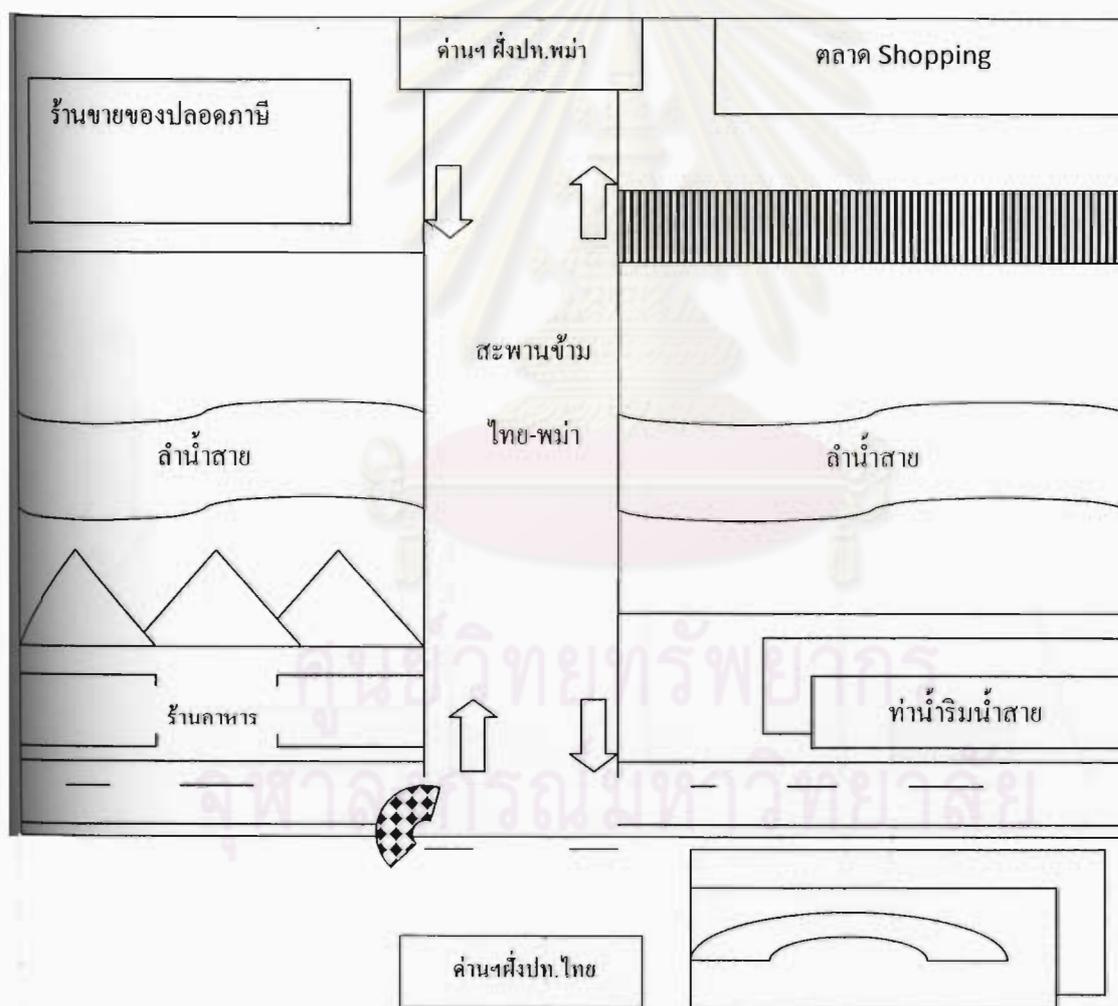
เส้นทาง การเดินทางย้ายถิ่นเส้นทางนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นส่วนใหญ่มักเดินทางกลับประเทศโดยใช้เส้นทางนี้ในช่วงเวลาเย็น กล่าวคือ ในช่วงเวลาเย็นเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นและแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเดินผ่านด่านชายแดนเพื่อเข้าประเทศพม่าไปได้โดย ไม่ต้องเสียเงินค่าผ่านด่าน ทั้งนี้ เส้นทาง การเดินทางข้ามแดนมาเส้นทางนี้มักไม่ใช่เส้นทาง ที่เด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นและแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางเข้าประเทศไทย เนื่องจาก ในการเดินทางข้าม มาฝั่งประเทศไทยที่ต้องผ่านด่านชายแดนในเส้นทางนี้ ผู้ผ่านด่านทุกคนจะต้องเสียเงินค่าผ่าน ด่าน 30 บาท ยกเว้น เด็กเร่ร่อนขอทานเด็กเล็กที่มักไม่ต้องเสียเงินค่าผ่านด่านชายแดน

อาหมี(นามสมมติ) ได้เดินทางย้ายถิ่นมาบริเวณฝั่งไทยด้วยเส้นทางที่ผ่านด่านชายแดน บริเวณสะพานตั้งแต่เช้า (ประมาณ 7 นาฬิกา) และมีชีวิตอยู่บริเวณสะพานและบ้านเปิดในพื้นที่ จนกระทั่งถึงเวลาเย็น ก่อนด่านชายแดนฯปิด (ประมาณ 18-18.30 น. หรือ 6 โมงเย็น) อาหมีได้ บรรยายลักษณะการเดินทางข้ามชายแดนว่า “ไม่ปีนรั้ว เดินตรงไปเลย ” หรือการใช้เส้นทางเดินทาง ย้ายถิ่นที่ผ่านด่านศุลกากรประเทศพม่า อาหมีเล่าให้ฟังเกี่ยวกับการเดินทางกลับบ้านของตนเองว่า อาหมีจะเดินทางมาฝั่งไทยและกลับบ้านไปฝั่งประเทศพม่ากับเพื่อนสนิทอีก 1-2 คนโดยการเดิน จากหมู่บ้านประเทศพม่ามาถึงบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ทั้งนี้ บางวันในระหว่างการเดินทาง กลับจากด่านชายแดนในฝั่งประเทศพม่าถึงหมู่บ้านของตนเอง อาหมีจะนั่งรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง หรือ “แท็กซี่” (ตามความหมายของอาหมี) ไปพร้อมกับเพื่อนสนิทอีกหนึ่งคนด้วยค่าโดยสารราคา 5 บาท หรือ 10 บาท สำหรับผู้ใหญ่หรือพูดว่า “ซีร่หมากับอาหมี”

"กลับ taxi ...5 บาท...สองคนหนุนึงกับอาผู้ยะ 5 บาท อาซากับเลอเกาะนั่งด้วยกันถึงบ้านเลย...ตรงสะพานก็มี...เดินไปฝั่งนี้ก็มี...ตอมนี่ก็มี...มี (แท็กซี่) ตลอด...บางวันก็เดินกลับ...มากับเพื่อน 2-3-4 คน แม่ไม่ได้มาด้วย"

(อาหมี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุประมาณ 14 ปี)

แผนที่ 5 : แสดงสถานที่สำคัญต่างๆสำหรับวิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

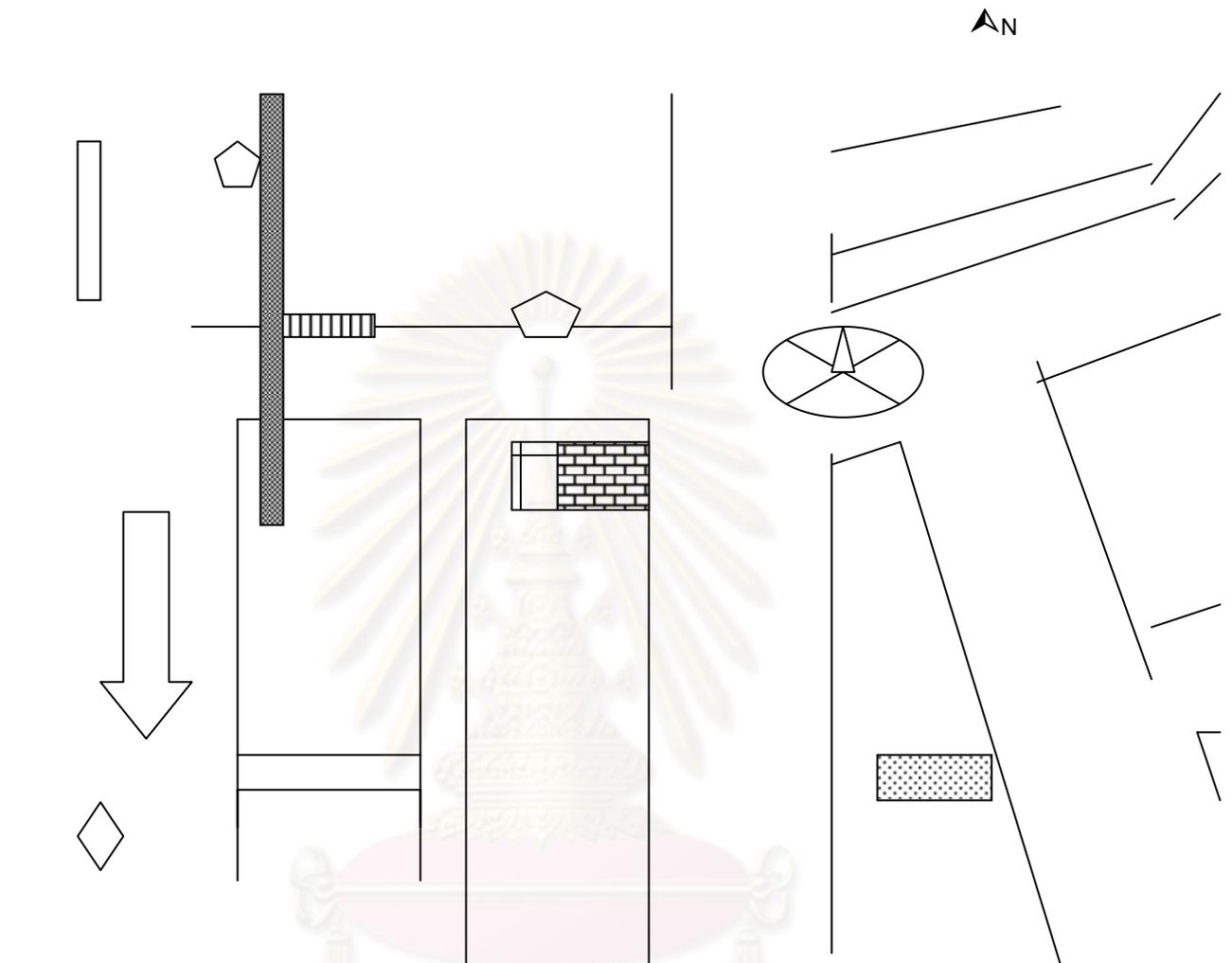

หมายเหตุ

 = ทางลัดที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักใช้ขึ้นสะพาน

 = รั้วเหล็ก (ด้านข้ามชายแดน "ด้านล่าง")

แผนที่ 6: พื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (ด้านชายแดน)

หมายเหตุ

	= สะพานชายแดนไทย-พม่า		= ร้านเกมส์		= ตลาดขายสินค้า "ดอย
	เวา"		= ศาลเจ้าพ่อ		= สถานที่มั่วสุมสำหรับ
	= รั้วเหล็กใต้สะพาน				= บ้านเปิด/บ้านแรกรับ
	เด็ก				(บ้านใกล้สะพาน)
	= บ้านเปิด/ บ้านแรกรับ (ลุงfrank)				

รูปภาพ 8: เส้นทางลัดสำหรับปีนขึ้นไปบนสะพานที่ไม่ผ่านสถานที่ที่ทหารไทยยื่นรักษาการณ์
บริเวณชายแดน

(2) เส้นทางใต้สะพาน

ในการเดินทางย้ายถิ่นเส้นทางนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวผู้ย้ายถิ่นที่ใช้เส้นทางนี้ จะต้องปีนรั้วใต้สะพานและปีนขึ้นมาบนสะพานโดยต้องเสียค่าผ่านด่านให้กับทหารผู้เฝ้ารักษาการณ์ชาวพม่า 20 บาทสำหรับผู้ใหญ่และ 10 บาทสำหรับเด็กเล็ก (ที่มากับแม่) บางครั้งผู้เดินทางย้ายถิ่นที่ใช้เส้นทางนี้จะไม่ต้องเสียค่าผ่านด่าน เนื่องจากในบางเวลาหนึ่งๆ จะไม่มีทหารผู้เฝ้ายามชาวพม่ารักษาการณ์อยู่ และบางครั้งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาจได้รับการยกเว้นหรือลดค่าผ่านด่านหากทหารพม่าที่รักษาการณ์อยู่ (เป็นผู้เก็บเงินค่าผ่านด่านในเส้นทางนี้) ในช่วงเวลานั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม ผู้เดินทางย้ายถิ่นที่ใช้เส้นทางนี้ ส่วนใหญ่ได้แก่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายวัยรุ่นนอชอทาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีตีและแม่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนอชอทาน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนนอชอทานย้ายถิ่นมักเรียกเส้นทางผ่านด่านเส้นทางนี้ว่า “ข้างล่าง”

นอกจากเส้นทางใต้สะพานจะเป็นเส้นทางที่ทำให้ผู้เดินทางย้ายถิ่นต้องปีนรั้วเหล็กสีแดงและต้องเสียเงินค่าผ่านด่านให้กับทหารพม่าที่รักษาการณ์บริเวณชายแดนฯแล้ว ผู้ใช้เส้นทางใต้สะพานจะต้องว่ายน้ำลำน้ำสายข้ามไป -มาเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียเงินค่าผ่านด่านบริเวณเส้นทางบนสะพานข้ามชายแดนฯหรือการเสียเงินค่าผ่านด่านให้กับทหารพม่าซึ่งรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ ผู้เดินทางย้ายถิ่นโดยใช้เส้นทางนี้มักใช้เส้นทางนี้สำหรับการเดินทางกลับประเทศพม่าในเวลาที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองประเทศปิด (เวลาประมาณ 18.30 น. เป็นต้นไป) หรือใช้เส้นทางนี้สำหรับการเดินทางมายังประเทศไทยในเวลาก่อนด่านตรวจคนเข้าเมืองประเทศไทยเปิด (เวลาประมาณ 7 นาฬิกา)

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้เดินทางย้ายถิ่นโดยใช้เส้นทางใต้สะพานนี้เป็นประจำในช่วงเวลาก่อนด่านชายแดนฯเปิดและช่วงเวลาเย็นหลังดำนชายแดนฯ ปิด เลอเกอะจะว่ายน้ำผ่านลำน้ำแม่สายกับเพื่อนในกลุ่มซึ่งได้แก่ อาชา (นามสมมติ) หรือเพื่อนสนิทของตนคนอื่นๆ ประมาณ 2-3 คน เลอเกอะจะถอดเสื้อผ้าและแบกกองเสื้อผ้าที่ตนเองสวมใส่มาจากที่บ้านเดินลุยน้ำจากพื้นที่บริเวณใต้สะพานฝั่งที่ติดกับร้านค้าขายของปลอดภาษี (ฝั่งตรงข้ามกับพื้นที่ที่มีรั้วเหล็กสีแดงและมีทหารนั่งรักษาการณ์อยู่) ว่ายน้ำข้ามไปถึงท่าน้ำบริเวณใต้สะพานในฝั่งประเทศไทย เลอเกอะจะว่ายน้ำอย่างเงียบๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการเสียค่าธรรมเนียมผ่านด่านในเส้นทางใต้สะพานซึ่งผู้ผ่านด่านจะต้องปีนรั้วเหล็กสีแดงข้ามไปยั้งถึงฝั่งพม่าและต้องเสียค่าธรรมเนียมให้กับทหารพม่าผู้รักษาการณ์บริเวณนั้น ณ ช่วงเวลานั้น 20 บาท ทั้งนี้ การหลบซ่อนตัวหลายครั้งสร้างปัญหาให้กับเลอเกอะเพราะในระหว่างการเดินทางข้ามชายแดนไทย -พม่าเลอเกอะจะพบทหารพม่าซึ่ง

สร้างความรำคาญใจให้กับเลอะเกอะ เลอะเกอะเล่าให้ฟังว่า ในขณะที่เลอะเกอะเดินทางย้ายถิ่นด้วยเส้นทางนี้เลอะเกอะจะพบกับทหารพม่า นำหนังสือตึกไฉ่ยั้งผู้ที่แอบข้ามฝั่งฯ โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมการผ่านด่านที่ถูกต้อง แต่ปัจจุบันการปราบผู้ที่ข้ามด่านชายแดนฯ ไปยังฝั่งพม่าด้วยวิธีการนี้ได้ลดน้อยลงแล้ว เลอะเกอะไม่ค่อยพบการไฉ่ยั้งด้วยหนังสือตึกในช่วงหลายวันที่ผ่านมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพ 9: เส้นทางใต้สะพาน
(3) เส้นทางด่านผาจ่ม

เส้นทางย้ายถิ่นเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่บรรดาแม่หรือครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอายุน้อยนิยมในการเดินทางข้ามมาทุกวันบางครั้งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะได้ใช้เส้นทางนี้สำหรับการเดินทางด้วย แต่เนื่องจากเส้นทางบริเวณนี้เป็นเส้นทางที่ใช้เวลาในการเดินทางมาก อีกทั้งการมีทหารรักษาการณ์กันทางอยู่บางครั้ง กลุ่มแม่และเด็กเร่ร่อนที่ใช้เส้นทางนี้ต้องหลบเลี่ยงโดยการเดินอ้อมลัดเขาไปไกลและค่อยๆเดินลัด ดลี้ยงผ่านบริเวณเส้นทาง

ตลาดจนทำให้ผู้เดินทางย้ายถิ่นที่ใช้เส้นทางนี้เดินทางมาถึงบริเวณชายแดนในประเทศไทยเลย เวลาเพียงวัน (ประมาณ 14 นาฬิกา) ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเรียกเส้นทางนี้ว่า “ข้างบน” บางครั้งผู้เดินทางย้ายถิ่นอาจต้องเสียเงินค่าผ่านด่านชายแดน บริเวณผาจ่ม 20 บาท สำหรับแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและ 10 บาท สำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กที่เดินทางมาด้วย อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งอยู่อาศัยในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกับเส้นทางผาจ่มจะเลือกใช้เส้นทางผาจ่มเป็นเส้นทางการเดินทางไปและกลับหมู่บ้านของตนมากกว่าเส้นทางอื่นๆ กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่อยู่ในหมู่บ้านอาบงค์อ้ายหลายคนได้ใช้เส้นทางผาจ่มเป็นเส้นทางเดินทางย้ายถิ่นเส้นทางการหลักเนื่องจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้กับบริเวณพรมแดนและด่านชายแดนฯ บริเวณผาจ่มมากกว่าบริเวณชายแดนฯ ณ ท่าชี้เหล็ก

(4) เส้นทางสวนลีนจี่ (บริเวณค่ายทหารไทยฯ)

เนื่องจาก เส้นทางข้ามแดนเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่มีค่ายทหารตั้งอยู่และมักมีการรักษาการณ์โดยทหารไทยอย่างเข้มงวด ดังนั้นเส้นทางทางการย้ายถิ่นเส้นทางนี้จึงไม่เป็นที่นิยมสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมากนักนอกจากการเดินทางย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเข้ามา (ประมาณ 4 นาฬิกาหรือตี 4) ทั้งนี้ เด็กกลุ่มที่ใช้เส้นทางสวนลีนจี่ได้แก่ เด็กกลุ่มเก็บขยะ และเด็กกลุ่มขายซีดี เด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะมักเดินทางมาด้วยการใช้เส้นทางนี้โดยมาถึงในช่วงเช้าซึ่งปราศจากการจับกุมโดยทหารผู้รักษาการณ์ อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาจประสบปัญหาในการเดินทางย้ายถิ่นที่ใช้เส้นทางนี้ ปัญหาในการเดินทางย้ายถิ่นโดยใช้เส้นทางนี้ได้แก่ ปัญหาจากการโดนจับไล่จากทหารไทยผู้รักษาการณ์บริเวณนั้น

ธง (นามสมมติ) ได้เดินทางข้ามมาฝั่งประเทศไทยเวลาประมาณ 8-9 นาฬิกาด้วยเส้นทางสวนลีนจี่โดยการว่ายน้ำข้ามมาฝั่งประเทศไทยและว่ายน้ำข้ามกลับบ้านที่ฝั่งประเทศพม่าในเส้นทางสวนลีนจี่ในเวลา 17-18 นาฬิกา (ประมาณ 5-6 โมงเย็น) อย่างไรก็ตาม ธงจะใช้เส้นทางได้สะพานหรือการปีนรั้วข้ามไปฝั่งประเทศพม่าในช่วงเวลากลางวันหรือในกรณีที่ธงต้องการไปสถานที่หนึ่งในฝั่งประเทศพม่าซึ่งใกล้กับเส้นทางบริเวณสะพานข้ามชายแดนมากที่สุด เช่น ในกรณีที่นัดแนะเพื่อนบริเวณตลาดชายสินค้าท่าชี้เหล็กในฝั่งพม่า ธงจะใช้เส้นทางได้สะพานที่ต้องปีนรั้วเหล็กสีแดงข้ามไปฝั่งประเทศพม่า เป็นต้น ทั้งนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการใช้เส้นทางทางการเดินทางย้ายถิ่นของธง และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ด้วยเส้นทางใดนั้นมักจะสัมพันธ์กับความสะดวก กล่าวคือ นอกจากตัวอย่างของ ธง ที่ใช้เส้นทางทางการเดินทางย้ายถิ่นเส้นทางสวนลีนจี่เป็นประจำเนื่องจากเส้นทางดังกล่าว วออยู่ใกล้ชิดกับบ้านของตนในประเทศพม่า หรือใช้เส้นทางได้

สะพานในกรณีนี้ที่ตนนัดแนะกับเพื่อนบริเวณตลาดท่าขี้เหล็กซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เส้นทางที่ หลากหลายที่คำนึงถึงความสะดวกของเส้นทางที่ส่งผลให้เขาเดินทางไปถึง ณ จุดหมายปลายทาง เร็วที่สุดแล้ว ตัวอย่างของกลุ่มเด็ก เกร๋ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวของเด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นซึ่งเลือกใช้ เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่น ณ ชายแดนบริเวณด่านผาจำอันเนื่องจากการที่หมู่บ้านที่มีอาณาเขต ติดต่อกับด่านชายแดนฯหนึ่งๆ สามารถบ่งบอกการใช้เส้นทางที่ย้ายถิ่นที่มีความเหมาะสมกับผู้ เดินทางย้ายถิ่นเฉพาะกลุ่มอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในการเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเกร๋ร่อนผู้ย้ายถิ่นนั้น เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นอาจมี ความยากลำบากในการเดินทาง หรืออาจมีอุปสรรคที่ทำให้เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นไม่สามารถเดินทาง มาทำงานที่ฝั่งไทยได้ราบรื่น ทั้งนี้ อุปสรรคของการย้ายถิ่นของเด็กเกร๋ร่อนย้าย ถิ่นได้แก่ การมีข้อ ห้าม (taboo) ของหมู่บ้านเกี่ยวกับการห้ามการย้ายถิ่นในวันอาทิตย์ และการขัดขวางโดย เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯที่ส่งผลให้พวกเขาเดินทางมายากลำบากมาก ขึ้น เป็นต้น

6.2.3 ข้อห้าม (taboo) เกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่หมู่บ้าน

เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่น ‘ชาวอาข่า’ มักประสบอุปสรรคในการย้ายถิ่นที่ทำให้ตนไม่สามารถข้าม มาทำงานหรือขอเงินตามปกติในวันอาทิตย์ เนื่องจาก หมู่บ้านชาวอาข่าที่ประเทศพม่ามี ข้อกำหนด ข้อห้ามเกี่ยวกับการย้ายถิ่นว่า ‘ในวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันปิดหมู่บ้านนั้นห้ามสมาชิกใน หมู่บ้านอาข่าออกจากหมู่บ้านเนื่องจากเป็นวันสำคัญทางศาสนาที่สมาชิกในหมู่บ้านควรจะไปร่วม พิธีกรรมทางคริสต์ศาสนา หากมีการละเมิดข้อห้าม ผู้หนีออกจากหมู่บ้านในวันอาทิตย์จะต้อง จ่ายเงินค่าปรับจำนวน 500 บาท (500 นั้นเป็นเงินไทยไม่ใช่ 500 เงินพม่าซึ่งเทียบเท่ากับ 13 บาท)’ ด้วยเหตุนี้ เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นชาวอาข่าซึ่ง ส่วนมากได้แก่ เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มขอทานจึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการโดนจับปรับเงิน 500 บาท มากกว่าเด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าซึ่งย้ายถิ่นออกมาเพื่อขอทาน เพื่อเก็บขยะ และขายซีดี

แม้ว่าเด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นจะมีอุปสรรคการย้ายถิ่นผ่านข้อห้ามเกี่ยวกับการย้ายถิ่นที่หมู่บ้าน กำหนดดังกล่าว การเดินทางย้ายถิ่นในวันอาทิตย์ของเด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นยังคงดำเนินไปตามปกติ กล่าวคือ เด็กเกร๋ร่อนย้ายถิ่นจะยังคงเดินทางมาขอทานที่สะพานชายแดนร่วมกับกลุ่มแม่ ของเด็ก เกร๋ร่อนย้ายถิ่น ทั้งนี้ เหล่าผู้ลักลอบออกจากหมู่บ้านชาวอาข่าที่เดินทางมายังประเทศไทยจะออก จากหมู่บ้านของตนโดยใช้เส้นทางลับที่ผ่านตลาด ทั้งนี้ เนื่องจากที่ตลาดที่บริเวณหมู่บ้านประเทศ

พม่าในวันอาทิตย์จะมีงานรื่นเริง หรือมีการแสดงมวยปล้ำและมีหนังมาฉาย ดังนั้น ผู้ที่หลบออกมาจะแสวงหาเป็นมาดูมวยปล้ำที่ตลาดก่อนแล้วค่อยๆ พลางตัวหนีออกมาจากตลาดและเดินมุ่งหน้ามาทางเส้นทางผาจ่มและมาขอทานที่สะพานชายแดนตามปกติ

6.2.4 การขัดขวางเส้นทางการย้ายถิ่นโดยเจ้าหน้าที่ผู้รักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ

การเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นชาวอาข่ามักถูกขัดขวางไม่ให้เดินทางมาได้ อย่างราบรื่นทั้งนี้ การขัดขวางการย้ายถิ่นนั้นเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจชาวไทยและพม่าที่รักษาการณ์บริเวณชายแดนตามเส้นทางต่างๆ ขัดขวางการย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น บริเวณด่านตรวจต่างๆ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่แม่สายจะประสบกับความยากลำบากในการเดินทางย้ายถิ่นออกนอกอำเภอแม่สายจนทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต้องเปลี่ยนเส้นทางการเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางใช้ระยะทางและใช้ระยะเวลานานขึ้นหรือโดนจับกุมฝากขัง

“ถ้าเจอทหาร (พม่า) เขา จะเอาหนังสือตักยิง แต่เค้าไม่ได้ทำอะไร แต่เอาหนังสือตักยิง แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ยิงแล้ว ..ทหารไทยใจดีกว่า ..ตำรวจกับทหารไทยใจดี ..บางที่ซื้อขนมให้กิน ...ตำรวจผู้หญิงบางที่ก็เลี้ยงข้าว .. ทหารไทยชอบไล่ตีคนที่มาขอเงิน ”

(เลอเกอะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุประมาณ 16 ปี)

6.3 วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

วิถีชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ปรากฏในชีวิตประจำวันมีความซับซ้อนและเลือนไหลเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในแต่ละวันเหตุการณ์บริเวณชายแดนฯ ทั้งที่พบพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ บ้านเ ปิดขององค์กรอิสระ หรือแม้แต่พื้นที่ห่างจากเส้นกันชายแดนออกไปอาจเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความตื่นตัวให้เกิดขึ้นในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น พ่อแม่และครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครได้

แบบแผนการใช้ชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นตั้งแต่เข้ากระทู้ ึ่งพลค่าในแต่ละวันของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นประกอบด้วยกิจกรรมการหาเลี้ยงชีพทั้งการเป็นเด็กขอทาน เด็กขายซีดี เด็กเก็บขยะ การมีช่วงเวลาพักผ่อนในระหว่างวัน และกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวต่างๆ ทั้งครอบครัว

ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ ทหารตำรวจชาวไทยและชาวพม่า พ่อค้าแม่ค้าชาวไทยและชาวพม่าและผู้ใหญ่ที่ทำงานรับจ้างบนสะพานข้ามชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะมีกิจกรรมระหว่างกันภายในกลุ่มของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้วยตนเองทั้งที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนของตนเอง กลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพและเพื่อนที่ทำงานต่างอาชีพ

รุ่งเช้าของทุกๆ วัน ขณะที่ผู้ย้ายถิ่นหลากหลายอายุกำลังยื่นรอเข้าประเทศไทยบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ บ้างชนของหาบเร่หรือรถเข็นต่อแถวเพื่อให้เจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองเปิดประตูกันพรมแดน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นก็กำลังว้ายน้ำ บ้างยืนเล่นน้ำรอเพื่อนที่กำลัง ริมตลิ่ง ณ ฝั่งไทยด้วยชุดกางเกงในตัวเก่า ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ข้ามพามาด้วยการว้ายน้ำข้ามมาเหล่านั้นในบางวันไม่ได้โชคดีเช่นนี้ พวกเขาไม่สามารถว้ายน้ำข้ามมาได้ง่ายๆเช่นเคยในทางกลับกันพวกเขาอาจต้องพอเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยชุดเครื่องแบบ บ้างใส่ชุดนอกเครื่องแบบบ้างยืนดักรอที่ริมตลิ่งอันเป็นสัญญาณเตือนพวกเขาว่าช่วงเวลานั้นๆ ยังไม่ใช่เวลาที่เหมาะสมสำหรับพวกเขาในการว้ายน้ำข้ามพามา พวกเขาก็จะรอที่อีกฟากหนึ่งบ้างรอเวลาให้เจ้าหน้าที่ไทยฯ เดินผ่านไปก่อน บางคนเดินทางมาตั้งแต่เช้าและนั่งรออยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดน ฯ เด็กชายวัยรุ่นสองสามคนนั่งดมกาวห้อยขา ฟิงเขาสะพาน บ้างยืนดมกาวให้เห็นอย่างเปิดเผยคล้ายเป็นเหตุการ์ณที่พวกเขาเคยชินและปฏิบัติตัวตามปกติ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มาถึงบริเวณสะพานในช่วงเช้านอกจากจะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชายที่ดมกาวเป็นประจำกลุ่มหนึ่งแล้ว ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายขอทานสองสามคนทำงานขอทานอย่างขะมักเขม้น และอีกน้อยคนที่มีแม่มายื่นดูแลลูกชายหญิงสาวขอทานของตนที่บริเวณสะพาน กลุ่มคนที่เดินทางมาถึงประเทศไทยในช่วงเช้านี้จะเดินเล่น หาเงิน และซื้อผลไม้ต้องมากินประทังความหิวไปในช่วงเวลาเช้า

อาผู้ยะ (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหญิงซึ่งมาถึงบริเวณสะพานชายแดนฯตั้งแต่เช้าพร้อมกับน้องสาว น้องชาย (เวลาประมาณ 7-9 โมงเช้า) โดยก่อนออกจากบ้านนั้น อาผู้ยะจะกินข้าวเช้าที่บ้านก่อน เมื่ออาผู้ยะเดินทางมาถึงบริเวณสะพาน อาผู้ยะซึ่งเคยเป็นขอทานที่สะพานจะทำหน้าที่เป็นพี่สาวดูแลน้องชาย น้องสาวของตนเองสลับกับการกระโดดเล่นน้ำกับเพื่อนขอทานเด็กและเพื่อนสนิท (ในกลุ่มของตนเอง) อาหารผู้ยะมักซื้ออาหารประทังความหิวจากร้านรถเข็นที่เข็นมาขายอาหารที่สะพาน อาจขอแบ่งอาหารจากเพื่อนๆซึ่งซื้อมาหรือได้รับจากนักท่องเที่ยว หรืออาจอาจแวะไปกินข้าวที่บ้านเปิดเป็นครั้งคราว ครั้งหนึ่ง อาผู้ยะได้ซื้อผลไม้ต้องจากร้านค้ารถเข็นซึ่งเข็นมาขายบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯด้วยราคา 5 บาท จากนั้นไม่นาน อา

ผู้ยะได้เดินนำผลไม้ดองถุงเล็กๆไปแบ่งให้เพื่อนสนิทและเพื่อนเด็กขอทานซึ่งอยู่บริเวณนั้นอีก 2-3 คนกิน ต่อมาไม่นาน เพื่อนสนิทของอาผู้ยะก็ได้รับแบ่งขนม (อาหารเหลือ) จากนักท่องเที่ยวที่เดินผ่านไปมาบริเวณสะพานข้ามชายแดน อาผู้ยะจึงเดินเข้าไปร่วมกินกับเพื่อนด้วย ทั้งนี้ การแบ่งอาหารให้แก่กันระหว่างอาผู้ยะกับเพื่อนๆ เกิดขึ้นหลายครั้งในชีวิตบนกลางสะพาน อาผู้ยะจะยืนดูน้องของตนเองขอทานบริเวณสะพานนอกรั้วเหล็กบนสะพานไม่ไปนั่งเล่นสูงสิงกับเด็กวัยรุ่นชายซึ่งนั่งดมกาวอยู่

เวลาผ่านไป ณ เวลาประมาณ 10 นาฬิกา กลุ่มวัยรุ่นชายเดินออกจากพื้นที่สะพานไปนั่งเล่นเกมที่ร้านเกมส์ใกล้บ้านเปิดแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ถัดจากบริเวณสะพานประมาณ 300 เมตรบ้างแล้ว ภาพบรรยากาศเต็มไปด้วยความสนุกสนาน เสียงเกมส์เตะต๋อยดังภายในร้านเกมส์ ในกลุ่มผู้เล่นเกมส์เหล่านั้น อาชา และเลอเกอะ (นามสมมติ) กลายเป็นขาประจำในการนั่งเล่นเกมในช่วงเข้าก่อนที่เพื่อนๆกลุ่มเด็กเก็บขยะ ธง (นามสมมติ) จะมาใช้บริการเล่นเกมไปกับพวกเขาด้วย นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กชายทุกกลุ่มอาชีพจะมานั่งเล่นเกมเป็นประจำที่ร้านเกมส์แห่งนี้ ครั้งหนึ่ง ธงเล่าให้ฟังว่าตนได้เคยไปเล่นอินเทอร์เน็ตที่บริเวณชั้นสองของร้านเกมส์แห่งนี้ด้วย ธงพาดพิงถึงอาชา (นามสมมติ) เพื่อนชายขอทานที่มีอายุไล่เลี่ยกันว่า อาชามักชอบให้ธงเปิดเวปไซต์ที่มีสื่อโปเปลือยให้เขาดูที่ร้านเกมส์ ณ ชั้นสองของอาคารนี้

ในการเล่นเกมแต่ละครั้งจะมีเด็กเร่ร่อนชายวัยรุ่นหรือเด็กเร่ร่อนชายที่อายุเยอะกว่ามาขูดรีดให้เด็กเล็กที่หาเงินมาได้ออกค่าเกมส์ให้ (ชั่วโมงละ 15 บาท) ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นจะมาชักชวนเด็กที่อายุน้อยกว่ามานั่งเล่นเป็นคู่ด้วยก่อน เมื่อเด็กเร่ร่อนผู้ออกเงินค่าเกมส์เล่นเกมไม่เป็นหรือไม่ถนัด เด็กเร่ร่อนผู้ออกเงินจะหยุดเล่นเกมสนั้นและนั่งดูเด็กเร่ร่อนที่โตกว่าเล่นเกมกับคู่เล่นเกมคู่มือใหม่ที่ชำนาญในการเล่นเกมส์มากกว่า บางครั้งเด็กเร่ร่อนชายวัยรุ่นจะมาขอจับคู่เล่นเกมด้วยกับเด็กเร่ร่อนซึ่งมีอายุน้อยกว่าเพราะเด็กที่มีอายุน้อยกว่ามักเป็นเด็กที่มีเงินเยอะและจ่ายค่าเกมส์เอง ทั้งนี้ เกมส์ส่วนใหญ่ที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชอบเล่นภายในร้านเกมส์ได้แก่ เกมส์ต่อสู้ ยิงปืนล่าศัตรู และเกมส์แข่งฟุตบอล สำหรับการเลือกเล่นเกมของเด็กเล็กนั้น เด็กเร่ร่อนที่มีอายุน้อยกว่าจะเลือกเล่นเกมซับซ้อนน้อยกว่า เช่น เกมส์ต่อสู้ที่มีท่าทางการต่อสู้แบบง่าย ๆ ที่ไม่มีแสงสีหรือเอฟเฟกของเกมส์มากเท่าเกมส์ที่เด็กโตเล่น แต่ภาพในเกมส์เน้นความสดใสไม่ใช้การใช้ความรุนแรง การต่อสู้สมจริง ทั้งนี้ เด็กส่วนใหญ่มักจะเล่นเกมกันเป็นคู่ คู่ที่เล่นเกมมักเป็นเพื่อนสนิทกัน บางคู่อาจสลับกันเล่นกับเพื่อนอีกคนหนึ่ง หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่สนใจและอยากหัดเล่นเกม พวกเขาจะขอจับคู่เล่นเกมกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีอายุ มากกว่า (เด็กเร่ร่อน

ย้ายถิ่นชายขทานวัยรุ่นหรือเด็กชายซีดี) เพื่อให้เด็กโตสอนทักษะการต่อสู้ในเกมส์ให้ ต่อมา เด็กโตและเด็กเล็กจะเริ่มสลับคู่กันเล่นเกมในหมู่เพื่อนๆ ผู้เล่นเกมได้เนื่องจากเด็กเล็กได้รับการสอนเกี่ยวกับทักษะในการต่อสู้ในเกมส์จากเด็กโตแล้ว หากเด็กเร่ร่อนวัยรุ่นคนใดที่ต้องการทำแต้มชนะเพียงลำพัง ดังเช่น ธง(นามสมมติ) ซึ่งต้องการทำแต้มการแข่งขันฟุตบอล (ในเกมส์) เพียงลำพัง ธงจะนั่งเล่นเกมลำพังและเล่นเกมต่อไปเพียงลำพัง ธงและเพื่อนๆ ในร้านเกมส์จะเล่นเกมอย่างสนุกสนานในขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะห ลายคนได้เพียงแต่เฝ้ามองเพื่อนเด็กเร่ร่อนขทานอยู่ห่างๆ บริเวณหน้าร้านเกมส์สลับกับการเดินไปนั่งพักผ่อนในบ้านเปิดข้างร้านเกมส์

อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักจะไม่ชอบเปลี่ยนเกมส์ใหม่บ่อยๆ แต่จะเล่นเกมเดิมที่ตนคุ้นเคยเป็นประจำเพราะตนสามารถคุ้นเคยกับสถา นการณ์ในเกมส์และคุ้นเคยกับแป้นหรือปุ่มกดเกมส์ซึ่งจะทำให้เด็กมีโอกาสเล่นชนะได้มากกว่า การที่เด็กสามารถใช้แป้นกดเล่นเกมได้คล่องแคล่วและสอดคล้องกับตัวละครในเกมส์อย่างเหมาะสม เช่น เด็กรู้ปุ่มกดว่าปุ่มกดนี้ทำให้ตัวละครในเกมส์เตะทำนี่ ปุ่มกดข้างๆ ทำให้ตัวละคร ในเกมส์ต้อยทำนั้น เป็นต้น ทำให้เด็กเล่นเกมส์นั้นๆ ได้นานขึ้นและมีโอกาสเข้าถึงระดับ (level) ในเกมส์มากขึ้นและทำให้ตนได้นั่งเล่นเกมส์นั้นๆ ได้นานขึ้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนโดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นจืดจางและเสียเวลามากกว่า 3 ชั่วโมงไปกับการนั่งเล่นเกมส์ร้านนี้ นอกจากนี้ในช่วงเวลาเล่นเกมส์ที่ร้านเกมส์ ผู้เล่นเกมจะพฤติกรรมการเล่นเปลี่ยนอุปกรณ์การเล่นและเปลี่ยนเกมส์ค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนผู้เล่นเกมส์จะสามารถเปลี่ยนเกมส์ได้บ่อยครั้งทันทีที่รู้สึกเบื่อเกมส์ หรือเปลี่ยนอุปกรณ์เล่นเกมส์บ่อยๆ เมื่อรู้สึกว่าการเล่นไม่ถนัด อย่างไรก็ตาม พวกเขาจะค่อยๆ จดจำและเรียนรู้ทักษะการเล่นเกมส์จากเพื่อนๆ หรือจากเจ้าของร้านเกมส์ในกรณี que เด็กไม่สามารถเข้าใจภาษาอังกฤษที่ปรากฏบนเกมส์

อาชา (นามสมมติ) ได้มาเล่นเกมส์เป็นประจำทุกวันในช่วงประมาณ 11 - บ่าย 2 โมง พร้อมกับเลอเกอะ (นามสมมติ) และ/หรือ วิทย์ (นามสมมติ) เพื่อนสนิทของพวกเขา อาชามักใช้เวลาในการเล่นเกมนานบางครั้งใช้เวลาในการหมกตัวเล่นเกมส์มากกว่า 1 ชั่วโมง โดยมักจะเล่นเกมส์คู่กับเลอเกอะด้วยเกมส์การต่อสู้ เช่น เกมส์มวยปล้ำ เกมส์ยิงปืน เป็นต้น ทั้งนี้ อาชาจะเอาเงินซึ่งเป็นรายได้จากการขอเงินหรือรายได้จากการเล่นทอยเหรียญแบบกินเงินที่สะพานมาเล่นเกมส์โดยจะสลับกันกับเลอเกอะเพื่อออกค่าเกมส์ ชั่วโมงละ 15 บาท

แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะได้ผูกพันกับการเล่นเกมส์ที่ร้านเกมส์มาก ทั้งนี้ แก้วยอมรับว่าตนเองติดเกมส์เหมือนกับเพื่อนๆ โดยทุกครั้งที่แก้วมีเงินติดตัว แก้วจะเล่นเกมส์ก่อนกลับบ้านทุกวันไม่ว่าร้านเกมส์นั้นจะอยู่ฝั่งประเทศไทยหรือฝั่งประเทศพม่า นอกจากนี้

แก้วเล่าให้ฟังถึงการเล่นเกมก่อนกลับบ้านว่า หากแก้วมีเงินติดตัวกลับบ้าน แก้วจะเล่นเกมก่อนกลับบ้านทุกวัน แต่แก้วจะเอาเงินที่แก้วมีติดตัวไปซื้อข้าวทานมากกว่าการเอาเงินไปเล่นเกมส์ เช่น แก้วมีเงิน 30 บาท แก้วก็เอาเงินไปซื้อข้าวทานก่อน ยังไม่เล่นเกมส์

“ก็มาทุกวัน...วันไหนไม่อยากทำก็ไม่ทำ และวันไหนอยากกลับเร็วก็กลับเลย ...แต่ผมชอบเล่นเกมส์ จะเล่นเกมส์ก่อนกลับบ้าน ..ที่ฝั่งนี้ก็เล่น ที่ฝั่งนู้นก็เล่น แต่เกมส์ไม่ค่อยจำเป็น ... ถ้ามีเงินก็ต้องเอาเงินไปซื้อข้าวกินก่อน ...เอาเงินไปให้แม่ก่อน ... ถ้ามี 30 มีเหลือค่อยเล่น ... ถ้ามี 10 บาทก็ไม่เล่น เอาไปซื้อข้าวกินก่อน”

(แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะ, อายุ 15 ปี)

ธง (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนชายชืดคนหนึ่งได้นั่งเล่นเกมส์นานถึง 4 ชั่วโมงต่อวัน (ชั่วโมงละ 15 บาท) ทั้งนี้ ธงจะเอารายได้จากการขายชืดมานั่งเล่นเกมส์เป็นหลัก เนื่องจากนิสัยที่ชอบเล่นเกมส์ ธงจึงเล่นเกมส์ได้ทั้งที่ฝั่งไทยและฝั่งพม่า ธงชอบเลือกเล่นเกมส์เตะฟุตบอลในฝั่งไทย และบอกสาเหตุที่นั่งเล่นเกมส์เป็นเวลานานว่า ธงต้องการจะเก็บแต้มให้ได้มากที่สุดเพื่อจะได้ถ้วยทอง (ในเกมส์) ส่วนเกมส์ที่ธงชอบเล่นที่ฝั่งพม่า ได้แก่ เกมส์แข่งม้าซึ่งมีทั้งแบบกินเหรียญ (ครึ่งละ 10 บาท) และแบบไม่กินเหรียญ

ขณะที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครกำลังเตรียมอาหารให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายนั้นจะมานอนดูการ์ตูน วีซีดีภาพยนตร์ภาษาพม่า วีซีดีภาพยนตร์ตลกไทยหรือวีซีดีประกอบเพลงภาษาพม่าพร้อมร้องตามเบาๆ เด็กเร่ร่อนชายหลายคนนิยมเล่นเตะต่อยกันในบ้านเปิดแห่งนี้ แต่แม้ว่าพวกเขาอาจได้รับคำตักเตือน ดูว่าจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิดเนื่องจากพวกเขาไม่เคารพกฎในบ้านเปิดที่ว่า “ห้ามเล่นเตะต่อย ใช้ความรุนแรง” เจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่มาห้ามปรามการเล่นเตะต่อยก็ไม่อา จ้านทานกันภายในบ้านเปิดฯได้นอกเสียจากว่า “ลุงแฟรงค์” เจ้าของบ้านเปิดฯ องค์กรอิสระองค์กรคริสเตียนแห่งหนึ่ง จะตักเตือนดูกล่าวเป็นภาษาอังกฤษถึงการกระทำที่ไม่สมควรด้วยสีหน้าจริงจัง เด็กเหล่านั้นจึงหยุดเล่นเตะต่อยกัน บ้างโดนไล่ออกไปให้อยู่ข้างนอกบ้านเปิดอันเป็นการทำโทษถึงการกระทำผิด

เวลาผ่านไปใกล้ช่วงเวลาอาหารกลางวัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กและครอบครัวทยอยเข้ามานั่งพักผ่อน ณ บ้านเปิดแห่งนี้ พ่อแม่ของพวกเขาจะเข้าไปใช้ห้องน้ำในขณะที่เด็กๆ (เด็กชายหญิงอายุน้อยกว่าเด็กผู้ชายวัยรุ่น) จะเดินไปหยิบของเล่นไม้ชนิดตัวต่อ ไม้แท่งขนาดเล็กมาเรียง

ต่อกัน เด็กหญิงส่วนหนึ่งนั่งเปิดดูสมุดภาพนิทานแสดงคำสอนของศาสนาคริสต์และนำมานั่งเล่าให้เพื่อนฟังอย่างสนุกสนาน บ้างเงยหน้าดูการ์ตูน บ้างเดินไปหยิบถาดหลุมและให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจะเดินมาตักข้าวสุกใส่หลุมอาหารให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและพ่อแม่ของพวกเขา และเดินเข้าโถงครัวให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครอีกคนหนึ่งตักกับข้าวให้ ทั้งนี้ ในระหว่างช่วงเวลารับประทานอาหาร เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจะดูแลความเรียบร้อยและบันทึกชื่อลงสมุดที่มีการบันทึกผู้ที่เข้ามารับประทานอาหารในบ้านอย่างคล่องแคล่ว รายการที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครบันทึกจะประกอบด้วยชื่อของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เพศและภาวไร่เครื่องหมายอันเป็นสัญลักษณ์เพื่อโยงความเกี่ยวข้องทางสายเลือดระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งๆ กับผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางมากับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนนั้น ในขณะที่พ่อแม่กำลังตักข้าวใส่ปากพร้อมๆ ไปกับลูกน้อยของตนเองหรือนอนเล่นให้นมลูกหลับตาพักผ่อน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจะเข้ามานั่งคุย นั่งเล่นกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอย่างเพลิดเพลิน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับการปฐมพยาบาลจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในช่วงเวลานี้

อานะ(นามสมมติ) ได้เดินทางมาจากบ้านพร้อม กับแม่มาถึงบ้านเปิดแห่งนี้ในช่วงเวลาบ่าย บางวันหากอานะต้องเดินมากับเพื่อน อานะจะนำของเล่นชิ้นใหม่เข้ามาเล่นในบ้านเปิดและบริเวณลานนอกบ้านเปิดเสมอๆ วันหนึ่งขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและบรรดาแม่ๆกำลังนั่งกินอาหารกลางวันและพักผ่อน ดูทีวีกันอยู่ อานะซึ่งเดินทาง มาพร้อมแม่ก็เดินนำลูกข้างเข้ามาเล่นตามลำพังอย่างที่บ้านเปิดแห่งนี้ หลังจากที่อานะได้รับความสนใจจากเพื่อนๆ 2-3คนซึ่งกำลังยืนดูอานะเล่นลูกข้างสีขาวอยู่นั้น อานะก็ได้แสดงและสอนให้เพื่อนๆและผู้วิจัยถึงวิธีการเล่นลูกข้าง อานะได้หยิบยื่นลูกข้างมาให้ผู้วิจัยทดลอง เล่นแต่เมื่อผู้วิจัยเล่นไม่เป็นท่า อานะก็แสดงให้ดูถึงทักษะการเล่นที่ถูกต้อง อานะพันเชือกที่ปลายแหลมของลูกข้างกลมๆสีขาวจนเชือกหมด จากนั้นอานะก็ปล่อยให้ลูกข้างตกลงบนพื้นและแสดงลีลาด้วยการพันเชือกที่ปลายแหลมของลูกข้าง ในขณะที่ลูกข้างกำลังหมุนอยู่บนพื้น อานะยกลูกข้าง ให้ลอยขึ้นเหนือพื้นและปล่อยให้ลูกข้างให้ตกลงบนพื้นอีกครั้งขณะที่ลูกข้างกำลังหมุน เมื่ออานะแสดงให้ดูตัวอย่างของการเล่นลูกข้างระยะหนึ่ง การเล่นลูกข้างของอานะก็ค่อยๆเป็นที่สนใจของกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กวัยรุ่นขอทาน กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะและกลุ่ม เพื่อนสนิทของตนเองมากขึ้น ในเวลาต่อมาอานะได้ถูกขอให้แบ่งลูกข้างมาให้พวกเขาเล่นบ้างหลังจากที่เห็นว่าอานะแสดงทักษะให้พวกเขาดูมาระยะหนึ่งแล้ว อานะยื่นลูกข้างให้พวกเขาเล่นและเปลี่ยนอิริยาบถไปตักอาหารมากินกับแม่ในขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะได้นั่งดูด้วยความ สนใจอยู่ห่างๆไปด้วย บางวันอานะและเพื่อนสนิทอีกหนึ่งคนนำเหรียญกระดาษมาเล่นในบ้านเปิดในช่วงเวลาพักผ่อนตอนกลางวันช่วงนี้ ทั้งนี้ เพื่อนของอานะเล่าให้ฟังว่า พวกเขาหาเหรียญกระดาษนี้ได้มาจากกองขยะซึ่งไม่ทำให้พวกเขาต้องเสียเงินค่า

ชื่ออุปกรณ์การเล่นแต่อย่างใด ลักษณะของอุปกรณ์การเล่นหรือเหรียญกระดาษนี้มีลวดลายสีส้มรูป “ตราก้อนบอล” แต่ทั้งสองด้านของเหรียญมีความแตกต่างกันตรงที่รูปของเหรียญด้านหนึ่งมีรูปใหญ่แต่รูปของเหรียญด้านหนึ่งเป็นรูปลายเล็กๆหรือรูปมังกร วิธีการเล่นกินเหรียญกระดาษนี้เล่นได้โดยให้ผู้เล่นวางเหรียญสะสมของตนเองเป็นเดิมพันกันคนละ 1 เหรียญหรือมากกว่า 1 เหรียญและกองวางรวมกัน ต่อจากนั้นผู้เล่นจะ “เป่ายิงจุด” กันก่อนที่ให้ผู้เล่นที่ชนะจากการเป่ายิงจุดนำเหรียญของตนเองปากองเหรียญนั้นในกระจาย หลังจากให้ผู้เล่นทั้งสองเห็นเหรียญกระดาษกระจายแล้วผู้เล่นทั้งสองจะมา ตรวจสอบว่าเหรียญใดที่ผู้เล่นที่เป็นฝ่ายปปรากฏเป็นรูปมังกร (หรือลวดลายเล็กๆ) บ้าง จากนั้นผู้เล่นที่เป็นฝ่ายปาเหรียญจะเก็บ (กิน) เหรียญที่ปรากฏเป็นรูปมังกรนั้นไปเพื่อสะสมเป็นของตนเอง และวางลงเป็นเดิมพันสำหรับเกมส์นี้ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าเกมส์จะสิ้นสุดลง

รูปภาพ 10: อุปกรณ์การเล่นกินเหรียญกระดาษซึ่งมีลวดลายตราก้อนบอลแซท

กิจกรรมการพักผ่อนของอานะกับเพื่อนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันอาจเกิดขึ้นบริเวณท่าน้ำริมน้ำสาย นอกจากการทอยเหรียญทายหัว-ก้อยซึ่งเป็นกิจกรรมที่อานะโปรดปรานกิจกรรมหนึ่งแล้ว อานะและเพื่อนๆของท่านจะมีกิจกรรมการเล่นกินหนังยางกันอีกด้วย ทั้งนี้ในการเล่นหนังยางซึ่งประกอบด้วยผู้เล่นสองคนที่ต่างมีหนังยางสะสมจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ ผู้เล่นจะสวมหนังยางไว้ที่ข้อมือและจำนวนหนังยางสะสมได้ที่ข้อมือของผู้เล่นนั้นอาจบ่งบอกถึงความเก่งกาจในเกมส์การแข่งขันกินหนังยาง เกมส์ นี้เล่นได้โดยให้ผู้เล่นที่มีหนังยางสะสมทั้งสองฝ่ายวางหนังยางของตนเองเพื่อเดิมพันตามจำนวนหนังยางที่ต้องการ เมื่อผู้เล่นทั้งสองฝ่ายวางหนังยางของตนเองเพื่อเดิมพันแล้ว ผู้เล่นทั้งสองจะ “เป่ายิงจุด” กันหนึ่งครั้งหรือมากกว่าหนึ่งครั้งตามข้อตกลงของผู้เล่นทั้งสอง ฝ่าย หากผู้เล่นคนใดเป็นผู้ชนะในการ “เป่ายิงจุด” ผู้เล่นคนนั้นจะมี

สิทธิได้หมุนหนัางก่อน ทั้งนี้ วิธีการหมุนหนัางได้แก่ การไถฝ่ามือทับหนัางที่ผู้เล่นทั้ง สองเดิมนลงบนพื้น หลังจากการหมุนหนัางแล้วผู้เล่นที่มีสิทธิได้ไถฝ่ามือก่อนจะตรวจดูว่า หนัางวางใด ขดตัว หลังจากนั้นผู้เล่นคนนั้นก็เก็บหนัางเฉพาะที่ขดตัวนั้นไปเป็นแต้มของตนเองและปล่อยให้หนัางที่คลายตัวถูกวางเป็นเดิมนอีกครั่งก่อนที่จะ “เป่ายิงดูบ” หมุนหนัาง และกินหนัางไปจนกว่าหนัางที่ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายวางเดิมนหมดไป ทั้งนี้ กิจกรรมการเล่น หนัางนี้จะเล่นต่อไปเรื่อยๆตั้งแต่การวางเดิมนไปจนกระทั่งถึงหนัางที่ผู้เล่นทั้งสองใช้เดิมน หมดไป

รูปภาพ 11:กิจกรรมการเล่นกินหนัางที่ผู้เล่นกำลังเป่ายิงดูบตัดสินว่าใครจะไถหนัางคน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปภาพ 12: กิจกรรมการเล่นหินหม้างายที่ผู้เล่นที่ชนะจะเก็บหม้างาย ใส่ข้อมือของตนเองไว้

เมื่อการรับประทานอาหารกลางวันภายในบ้านเปิดค่อยๆ กลายเป็นช่วงเวลาที่ยืดบองภายในบ้านเปิด ณ เวลาประมาณ 2-3 นาฬิกา เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งที่เดินทางมาบริเวณฝั่งประเทศไทยตั้งแต่ช่วงเวลาเช้าและที่เดินทางมากับครอบครัวและเพื่อนบ้านจำนวนหนึ่ง ึ่งจากประเทศพม่าต่างทยอยแยกย้ายกันไปทำงานหาเลี้ยงชีพ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะเดินกันไปเป็นกลุ่มเพื่อความรู้สึกปลอดภัย หากพวกเขาเดินทางตามลำพังหรือเดินเคลื่อนย้ายจากบ้านเปิดไปยังบริเวณสะพาน พวกเขาจะชักชวนเจ้าหน้าที่อาสาสมัครให้ไปส่งที่สะพานข้ามชายแดนฯ ภาพ ที่ผู้วิจัยเห็นเมื่อครั้งที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานตัวเล็กๆ หนึ่งหรือสองคนชักชวนเจ้าหน้าที่อาสาสมัครให้ไปส่งพวกเขาที่สะพาน คือ ภาพที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครกำลังกางร่มกันแดด ใส่รองเท้าแตะออกจากบ้าน และเดินจูงเด็กพร้อมพูดคุยหยอกล้อกันด้วยภาษาฮาฮาบ้าง ภาษาพม่า บ้าง หรือเดินตามหลังกลุ่มเด็กๆ ที่เดินนำหน้าเจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งกำลังไปส่ง “ขอทานน้อย”³ ที่มักไม่ใส่รองเท้าเหยียบพื้นถนนร้อนๆ ตลอดทางกลับไปทำงานขอทานบริเวณสะพานหลังจากที่เด็กๆ เสร็จสิ้นจากรับประทานอาหารกลางวันและการใช้เวลาพักผ่อนในบ้านเปิดไปเป็นระยะเวลาช่วงหนึ่งแล้ว ในทางกลับกัน พวกเขาจะไม่เดินกลับตามลำพังแบบปราศจากเพื่อน เพื่อนบ้าน แม่ /ครอบครัวหรือเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เนื่องจากพวกเขาต่างรู้ดีว่าหากพวกเขาต้องเดินกลับไปยังสะพานเพื่อขอทานพวกเขาอาจต้องเจอเจ้าหน้าที่ทหารไทยซึ่งรักษาการณ์อยู่บริเวณสะพาน ชายแดนฯ พวกเขาอาจต้องโดนขู่ให้กลัว ถูกซักถามว่าพวกเขาไป

³ คำเรียกที่แม่ค้าชาวไทยบริเวณชายแดนฯ ใช้แทน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กชายหญิงซึ่งมีอายุต่ำกว่า 13 ปี

เที่ยวเล่นที่ไหนมา หรืออาจโชคร้ายที่ต้องพบเจ้าหน้าที่ “ต.ม.” ไล่ตีด้วยไม้เรียว ทั้งนี้ เมื่อเด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเดินทางมาถึงบริเวณสะพาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะตื่นไต
รู่เข้ามาไปอย่างค ล่องแคล่ว

ในขณะที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครก็ยังคงยืนเพื่อพูดคุยซักถามเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน
คนอื่นๆ ที่ทำงานบนสะพาน หรือพูดคุย ซักชวนให้ครอบครัว หรือบรรดาแม่ๆ ของเด็กเร่ร่อน
ย้ายถิ่นที่ยังไม่ได้ไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเข้าไปรับประทานอาหารกลางวัน
ที่บ้านเปิด การสื่อสารด้วยภาษาอาข่า หรือภาษาพม่าระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและ เด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่น หรือครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ผ่านไป
ประมาณ 15 นาที ต่อจากนั้นไม่นาน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครก็ได้เดินกลับไปที่บ้านเปิดของตนอีก
ครั้ง หลายครั้ง เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจะมีเด็กๆ ขอทานคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ไปที่บ้านเปิด (ในวัน
นั้น) ขอติดตามไปที่บ้านเปิดด้วย เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถ “ข้ามมา”⁴ หรือไม่ได้รับคำ
อนุญาตจากเจ้าหน้าที่ทหารไทยผู้รักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ หรือครอบครัวของเขาให้เดิน
ไปที่บ้านเปิดเพียง ล่าพังได้

ในระหว่างที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครกำลังพูดคุยกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานและ
ครอบครัวผู้ย้ายถิ่น พวกเขาอาจพบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะกำลังเล่นน้ำกันอย่าง
เพลิดเพลินบริเวณท่าน้ำ ณ ช่วงเวลานี้ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะนอกจากจะพากัน
ออกไปจากบ้านเปิดเพื่อมาเล่นน้ำกันในช่วงเวลาบ่าย (ประมาณ 2-3 นาฬิกา) แล้ว เด็กๆ
เหล่านี้จะพากันมาเล่นน้ำที่น้ำสายนี้ในช่วงเช้าก่อนที่พวกเขาจะไปรับประทานอาหารกลางวัน
ที่บ้านเปิดอีกด้วย การเล่นน้ำเป็นไปอย่างสนุกสนาน แม้ว่ากิจกรรมการเล่นน้ำจะบ่งบอกอย่าง
ชัดเจนว่าพวกเขาจะเล่นน้ำกันเองภายในกลุ่มเพื่อนเก็บขยะเท่านั้น แต่เมื่อมีเพื่อนๆ เด็ก
ขอทานลงเล่นน้ำด้วย พวกเขาก็ไม่รังเกียจที่จะลงเล่นน้ำพร้อมกับเด็กขอทานเลย ทั้งนี้ เด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะอาจนั่งรอให้เด็กเร่ร่อนขอทานทยอยขึ้นจากน้ำก่อน พวกเขาจะนั่งรอ

---

⁴ คำที่ใช้สื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบริเวณสะพาน คำนี้ถูกใช้บนสะพานหมายถึง การ
เดินออกมาจากพื้นที่บนสะพานมาถึงพื้นที่รอบนอก พื้นที่รอบนอกซึ่งทำให้พวกเขา รู้สึกไม่ปลอดภัย (พวกเขากลัวโดนการ
ซักถาม ชูและ โคนจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ไทย) ดังกล่าวอาจมีทหาร เจ้าหน้าที่ไทยรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ แม้ว่าพวกเขา
จะอยู่บนสะพานที่ขึ้นมาประเทศไทยแล้ว พวกเขากลับไม่รู้สึกลัวพื้นที่ดังกล่าว (สะพาน) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำให้พวกเขา รู้สึก
ปลอดภัย (หรือเป็นพื้นที่ของพวกเขา) เป็นพื้นที่ของประเทศไทย ในทางกลับกัน การ โคนกำจัดพื้นที่อยู่บนสะพานหรือการถูก
ไล่ให้ไปอยู่เพียงแต่บริเวณสะพานฯ จะคล้ายคลึงกับการถูกไล่ให้พวกเขากลับประเทศไป ดังนั้น คำว่า “ข้ามมา” ในบริบทนี้จึง
คล้ายคลึงกับความหมายที่ถูกใช้ในหมู่ผู้ย้ายถิ่นซึ่งเดินทางข้ามประเทศจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่ง

อย่างเงียบๆ และ ค่อยๆ ถอดเสื้อวางที่พื้นบันได ใกล้ๆ กันและฝากสิ่งของมีค่า (เงิน หรือของเล่น ที่พวกเขาเก็บได้) ไว้กับเพื่อนที่ไม่ลงเล่นน้ำ

กิจกรรมการกระโดดน้ำเล่น หรือกิจกรรมที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเรียกว่า “อาบนํ้า” นั้นเป็น กิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น กา อาบนํ้าของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักเกิดขึ้น วันละหลายๆ รอบบางวันกิจกรรมการเล่นน้ำที่ลํานํ้าสายอาจเกิดขึ้นบ่อยครั้งมากกว่า 5 รอบ ขึ้นไป (ยกเว้นในฤดูหนาวที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะอาบนํ้าเพียง 2-3 รอบ) ในการอาบนํ้า เด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นอาจรวมกลุ่มกันเล่นนํ้ากันสองคน หรือ รวมกันมากกว่า 5 คนขึ้นไปมาเล่นนํ้าและ จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเล่นนํ้าทั้งในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน และกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นเก็บขยะ ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเล่นนํ้าบ่อยครั้งกว่ากลุ่มเด็กเก็บขยะ เนื่องจากพวกเขามี ชีวิตผูกพันกับการขอเงินที่สะพานใกล้ ลํานํ้าสายมากกว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มขอทานจะ เล่นนํ้ากันในระหว่างหรือหลังกินอาหารกลางวันกับเพื่อนๆ และเล่นนํ้าอีกหลายๆ ครั้งเมื่อเพื่อน ในกลุ่มชักชวนกันไปเล่นนํ้า บางครั้งเด็กทั้งสองกลุ่มซึ่งได้แก่ รวมกันในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ขอทานและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ ่นเก็บขยะจะมาเล่นนํ้าด้วยกันที่ลํานํ้าแม่สายแห่งนี้ เมื่อถึงเวลา เล่นนํ้าของเด็กๆ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหญิงชายชาวพม่าต่างถอดเสื้อผ้าและสัมภาระกองไว้กับพื้น เด็กๆ จะฝากเงินหรือกระเป๋าเงินไว้ที่แม่หรือแม่ค้าที่ไว้ใจได้ หรือแอบกระเป๋าเงินซ่อนไว้ในกอง เสื้อผ้าของตนไม่ ให้เด็กเร่ร่อนคนอื่นเห็น ทุกคนจะเล่นนํ้ากันอย่างสนุก กสนาน

อาหมี (นามสมมติ) หรือเด็กหญิงเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนหนึ่งก็เล่นนํ้าร่วมกับอาผู้ยะ (นามสมมติ) และเพื่อนๆ คนอื่นๆ เช่นกัน อาหมีถอดเสื้อผ้าจนเหลือแต่เสื้อในตัวเล็ก และ กางเกงในตัวเก่าพร้อมๆ กับอาผู้ยะ และ พี่น้องของอาผู้ยะ อาหมีจะวางเสื้อผ้ากองไว้ที่พื้นและ ซ่อนกระเป๋าผ้าใส่เงินไว้ในที่กองเสื้อผ้าของตนเช่นเดียวกับเพื่อนๆ หากผู้วิจัยไปนั่งเล่นที่ริมท่าหน้า ด้วย อาหมีจะยื่นกระเป๋าผ้าใส่เงินฝากไว้ที่ผู้วิจัยพร้อมทั้งพูดว่า “พี่ฝากกระเป๋าหน่อยนะ เดี่ยว โดนขโมย” ทั้งนี้ หลายครั้งอาหมีจะเล่นนํ้าไปพร้อมกับกรกินอาหารร่วมกับเพื่อนๆ หรือเล่นนํ้า หลังจากการนั่งกินอาหารกับเพื่อนๆ ในระหว่างการเล่นนํ้าเด็กเร่ร่อนขอทานบางคนอาจได้รับ บาดเจ็บจากการเล่นนํ้าจนได้บาดเจ็บจากการชนเสาสะพานหรือโดนของมีคมเกี่ยว หรือเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นโดนตี กเร่ร่อนชายวัยรุ่นซึ่งอายุมากกว่าแก๊ง

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้ผูกพันกับวิถีชีวิตกับการเล่นนํ้ามาช้านาน เลอเกอะจะโปรด ปรานการเล่นกระโดดเล่นนํ้ากับเพื่อนๆ ในแต่ละวันร่วมกับเด็กขอทานและเด็กเก็บขยะมาก เลอ เกอะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนจะให้ความหมายการกระโดดนํ้าเล่น ที่แม่นํ้าแม่สายว่าเป็นการ

“อาบน้ำ” แตกต่างจากการเข้าใจว่า การอาบน้ำจะต้องหมายถึงการอาบน้ำที่ต้องมีสบู่ ยาสระผม ฤดู ตัว หรือการอาบน้ำในพื้นที่ห้องน้ำ ทั้งนี้ ในแต่ละวัน เลอเกอะจะเล่นน้ำที่แม่น้ำแม่สาย หรือ “อาบน้ำ” บ่อยครั้ง ตั้งแต่ในช่วงเช้า และตลอดวันมากถึง 2-4 ครั้งต่อวัน เลอเกอะจะเล่นน้ำอย่าง สนุกสนานกับเพื่อนๆ ที่อายุน้อยกว่าหรือเล่นน้ำกับเพื่อนกลุ่มเก็บขยะแม้ว่าเพื่อนสนิทของตน ไม่ได้เล่นน้ำด้วย ในระหว่างการเล่นน้ำ เลอเกอะชอบปีนป่ายขึ้นไปบนสะพานบนที่สูงแล้วกระโดด ดิ่งลงมาสู่น้ำด้วยท่าทาง (การกระโดดน้ำ) ต่างๆ ตามนิสัยที่ชื่นชอบและรักสนุกของเลอเกอะ เลอ เกอะจะชอบแห่เด็กขอลานตัวเด็กในขณะเล่นน้ำ เช่น เลอเกอะแก้มลักเด็กตัวเล็กๆ ไปกลางน้ำ เพื่อให้เด็กร้องไห้ เป็นต้น เลอเกอะมักมีกิจกรรมระหว่างเล่นน้ำให้การเล่นน้ำเต็มไปด้วยความสุข อยู่เสมอ กล่าวคือ วันหนึ่งเลอเกอะอาจขอสบู่จากผู้วิจัยมาฟอกตัว สระผมและเล่นฟองสบู่ร่วมกับ กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอลานคนอื่นๆ ทั้งนี้ ในขณะที่เล่นน้ำอยู่นั้นหากมีขยะของเหลือบรรจุกล่อง โฟมหรือเศษอาหารเหลือลอยตามน้ำสายมา เลอเกอะจะหยิบจับมาสำรวจและกินอาหารในกล่อง โฟมนั้นก่อนที่จะปล่อยกล่องโฟมบรรจุเศษอาหารเหลือนั้นให้ลอยตามแม่น้ำสายต่อไป

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นน้ำที่ลำน้ำสายแห่งนี้ กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนชายวัยรุ่นบางคนได้ลดการอาบน้ำที่ลำน้ำสายลงด้วยความเชื่อของตนเอง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กที่ติดเชื้อที่ผิวหนังจะได้รับ บำบัดแนะนำจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครให้งด เล่นน้ำ ครั้งหนึ่ง อาซา (นามสมมติ) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าในระยะหลังนี้ เขาไม่ค่อยได้เล่นน้ำ สายที่บริเวณสะพานนี้บ่อยแล้ว เขารู้สึกได้ว่าการเล่นน้ำในน้ำสายทำให้เขารู้สึกคันและเกิดผื่น ตุ่มคัน ทั้งนี้ อาซาจะเลือกเล่นน้ำเฉ พาะในช่วงเวลาที่น้ำสายสะอาดเท่านั้น อาซาอาจเลือกที่จะ หันไปเล่นน้ำทางต้นน้ำ (เด็กๆ และอาซาเรียกว่า “ข้างบน”) แทน

นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเล่นน้ำเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยเฉพาะเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นดังกล่าวแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นผู้หญิงก็ได้เปลี่ยนวิถี ชีวิตของตนซึ่งผูกพันกับ พฤติกรรมการเล่นน้ำของตนเช่นกัน ครั้งที่ อาหมี (นามสมมติ) และอาผู้ยะ (นามสมมติ) เล่นน้ำ ในช่วงปีก่อน อาหมี อาผู้ยะยังเล่นน้ำโดยการถอดเสื้อผ้ากองไว้กับพื้น เหลือเพียงเสื้อชั้นในและ กางเกงชั้นในตัวเก่า แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป เด็กเร่ร่อนยี่ ยถิ่นนี้ได้รู้สึกว่าการถอดเสื้อผ้าเล่น น้ำได้ทำให้พวกเขา “อาย” ผู้คนที่เดินผ่านไปผ่านมาและนักท่องเที่ยว อาผู้ยะและอาหมีสวม เสื้อผ้าเล่นน้ำทั้งชุดลงเล่นน้ำและกลับไปอาบน้ำ (ในห้องน้ำ) ที่บ้านเปิดอีกครั้งก่อนที่จะสวม ผลัดเสื้อแห้งของตนอีกชุดหนึ่งซึ่งตนนำมาฝากไว้ กับบ้านเปิด

ภายหลังจากที่เด็กๆ เล่นน้ำกันอย่างสนุกสนานประมาณ 10-15 นาที (เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเล่นน้ำนานมากกว่าครึ่งชั่วโมง ดังเช่น อาผู้ยะ (นามสมมติ) ที่มักจะชอบเล่นน้ำนานกว่าหนึ่งชั่วโมง) เด็ก ๆ เหล่านั้นจะขึ้นจากน้ำมายืนรอรับไอแดดที่บริเวณท่าน้ำเพื่อ ให้อ่างกายที่เปียกนั้นแห้งหมาดประมาณ 5 นาที จากนั้นเด็กหญิงเด็กชายก็สวมกางเกงที่กองไว้พร้อมกับหยิบกระเป๋าวิ่งขึ้นไปทำงานขอเงินต่อที่สะพาน หากมีตำรวจหรือทหารมาไล่จับกุมเด็ก เด็กเร่ร่อนชายหญิงจะวิ่งขึ้นจากน้ำและหอบเสื้อผ้าของตนวิ่งขึ้นสะพานด้วยทางลัดเพื่อให้พ้นจากการจับกุม บางครั้งพวกเขาอาจขึ้นจากน้ำ (หยุดเล่นน้ำ) ในขณะที่พวกเขา กำลังเล่นน้ำอย่างเพลิดเพลินเนื่องจากพวกเขาได้รับการดูว่า ไล่ตีจากเจ้าหน้าที่ไทยบริเวณชายแดนฯ ทั้งนี้ หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวิ่งหนีตำรวจ ทหารไม่ทัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนนั้นจะโดนทหา ร ตำรวจจับตัวมาดูค่าแบบตัวต่อตัว หรืออาจโดนทำร้ายด้วยการตีด้วยไม้เรียว

6.3.1 กิจกรรมหาเลี้ยงชีพ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ จะมีวิถีชีวิตสัมพันธ์กับกิจกรรมหารายได้เลี้ยงชีพ ทั้งนี้ นอกจากกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กขอทานซึ่งถูกพบว่ามีสัดส่วนมากที่สุดในการบรรดาเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งหมดแล้ว กิจกรรมหารายได้เลี้ยงชีพสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ การเก็บขยะ หรือ “เก็บของ” ขายและกิจกรรมการขายซีดีบริเวณตลาดชายสินค้าดอยเวา

(1) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทานซึ่งมาขอทานบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ (แม่สาย) มักเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวอาข่าที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านชาวอาข่า ได้แก่ หมู่บ้านยาโบยยา หมู่บ้านอาโก้อาข่า หมู่บ้านอาแบงค์อาข่าและหมู่บ้านปันถ่ม อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจำนวนหนึ่งเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านเจ้าตอซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพม่า ในระหว่างการทำงานหาเงินด้วยการเป็นขอทานนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีอาชีพเป็นขอทานบริเวณสะพานชายแดนไทย- พม่าจะมีวิธีการหารายได้ที่เหมือนและต่างกัน ในระหว่างการทำงานหารายได้จากนักท่องเที่ยว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะพยายามเรียกร้องให้นักท่องเที่ยวที่เดินผ่านไปผ่านมาบริเวณชายแดนไทย- พม่าสนใจเพื่อให้ตนได้รับรายได้ด้วยการแสดงออกทางสีหน้า การแต่งกาย และมีวิธีการขอเงินรูปแบบต่างๆ กล่าวคือ พวกเขาจะทำสีหน้า อាកาศเศร้า คล้ายการร้องไห้เพื่อบ่งบอกถึงความทันทุ กข์ทรมานและการขาดแคลนที่ตนประสบ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนแบมือขอเงินจากนักท่องเที่ยว และเดินตามนักท่องเที่ยวพร้อมทั้งพูดเรียกร้องขอเงินจาก

นักท่องเที่ยวนึกว่าจะได้รับเงินหรือส่วนแบ่งจากอาหาร ในทางกลับกัน หากพวกเขาพบกับคน รู้จัก นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร พวกเขาอาจเหลือบมองและเปลี่ยนสีหน้ากลายเป็นการยิ้ม กว้างให้กับคนรู้จัก เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางรายทำสีหน้าอึมครึมหรือเงินอายคนรู้จักจนกลายเป็นว่า พวกเขาไม่กล้าขอทานต่อหน้าคนสนิทหรือคนรู้จัก ทันทีที่เขาเดินจากไปพร้อมกับนักท่องเที่ยว บริเวณสะพาน พวกเขาเปลี่ยน สีหน้ากลับเป็นเศร้าทันทีและทำงานขอเงินสลับกับการพูดคุย เล่น กับเพื่อน

อย่างไรก็ตาม การแต่งตัวของเด็กเร่ร่อนขอทานอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะวัดได้ว่าพวกเขา จะได้รับรายได้มากน้อยเพียงใด เด็กเร่ร่อนทางสังคมที่แต่งตัวสะอาดสะอ้าน สวมรองเท้าแตะใหม่ๆ มาขอเงินที่บริเวณสะพาน ไม่อาจโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวเชื่อถึงความทุกข์ยากของพวกเขา เด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่โดดเด่นกว่ามักได้รับเงินจากการขอเงินน้อยกว่าเด็กขอเงินที่แต่งตัว มอมแมม เสื้อผ้าสกปรกซึ่งสะท้อนถึงฐานะทางสังคมต่ำต่อยกกว่า ดังเช่นในการทำงานขอเงินวัน แรกของอาเหมย (นามสมมติ) ในการทำงานขอเงินวันแรกของอาเหมย อาเหมยได้รับเงินจากการ ขอเงินน้อยกว่าเพื่อนๆคนอื่น ๆ เนื่องจากอาเหมยแต่งกายตามสมัยนิยม อาเหมยแต่งกายสะอาด สะอ้านในชุดสีสดใสชมพูสดใส เก๋ล้ำมเรียบบรรยากาศ อาเหมยสวมรองเท้าแตะสะอาดๆ ระหว่างที่ขอ เงินแตกต่างกับเพื่อนๆ ขอทานซึ่งแต่งกายมอมแมม การแต่งกายของอาเหมยครั้งนี้นับได้ว่ามี อิทธิพลต่อรายได้มากจนกระทั่งอาเหมยต้องปรับเปลี่ยนแผนการทำงานขอเงินใหม่ด้วยการแต่งตัว ตามสมัยน้อยลงแต่สวมเสื้อผ้าเก่า ๆ ด้วยเหตุนี้ ในวันที่สองของการทำงานขอเงิน อาเหมยจึงได้ รายได้มากขึ้นกว่าวันแรก

นอกจากการเรียนรู้วัฒนธรรมของอาชีพขอทานซึ่งส่งผลให้พวกเขาปรับตัวเพื่อการได้รับ รายได้ที่ดีดังกล่าวดังเช่นในกรณีของอาเหมยและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนใหม่คนอื่นๆแล้ว ใน กรณีของอาซา (นามสมมติ) อาซาไม่ได้รายได้จากการขอเงินตลอดวัน เนื่องจากบุคลิกของอาซามี ความแตกต่างจากเด็กขอเงินคนอื่น ๆ กล่าวคือ อาซามีผมเป็นสีทองซึ่งผ่านการทำสี ด้วยเหตุนี้อา ซาจึงกลายเป็นคนที่ถูกมองว่าไม่ยากจน อาซามีเงินทำสีผมในสายตาของนักท่องเที่ยว จากบุคลิก ที่แตกต่างดังกล่าว อาซาจึงไม่ประสบความสำเร็จในการหารายได้ การขาดโอกาสในการได้รับเงิน ดังกล่าวทุกครั้งทำให้อาซาขอ เงิน อาซาจะปกปิดสีผมของเขาโดยการใส่หมวกหรือนำเสื้อผ้าของเขา มาพันศีรษะปิดบังสีผมเอาไว้ อาซาเล่าให้ฟังถึงเหตุผลที่เขาพยายามปิดบังสีผมของเขาว่า “เขาหา ว่าผมเป็นฝรั่งเลยไม่ให้ผม”

นอกจากการขอแยกกันขอเงินเพียงลำพังแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่มักอยู่ร่วมกัน และผูกพันกับเพื่อนๆ บนสะพานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายวัยรุ่นจะตกลงกับเพื่อนในกลุ่มของตนเพื่อร่วมกันขอเงิน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานประมาณ 2-3 คนจะแยกย้ายกันไปขอเงินด้วยวิธีการของตนเองและนำเงินที่แต่ละคนได้มารวมกันและหักแบ่งรายได้ตามจำนวนสมาชิกในกลุ่มขอเงิน เช่น การที่ อาซา (นามสมมติ) ขอเงินแล้วเก็บเงินร่วมกันกับ แก้ว (นามสมมติ) หรือบางครั้งอาซา แก้วร่วมกันเก็บเงินกับ เลอเกือะ (นามสมมติ) ทั้งนี้ รายได้ของแต่ละคนในแต่ละวันจากการสะสมเงินร่วมกันจะถูกแบ่งด้วยสัดส่วนจำนวนเงินที่หารสองหรือหารสาม (ในกรณีที่มีเพื่อนร่วมกันเก็บเงิน 3 คน) ดังนั้น หากอาซาและแก้วขอเงินร่วมกันและได้เงินมาในวันหนึ่งวัน 60 บาท ก็จะแบ่งเงินรายได้กันคนละ 30 บาท เป็นต้น

ในช่วงเวลาทำงานของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในระหว่างเวลากลางวันบนสะพานซึ่งมีแสงแดดร้อนจัด พวกเขาจะหลบไอลแดดกลางสะพาน ด้วยการนั่งซิดริมเสาประตูรั้วกลางสะพาน บ้างกระโดดน้ำเล่นเพื่อคลายร้อน บ้างยืนหลบแดดใต้ร่มร้านรถเข็นของแม่ค้าชาวพม่า ในขณะที่พวกเขากำลังช่วยแม่ค้าขายของโดยการเป็นล่ามพูดภาษาไทยกับลูกค้าแทนแม่ค้าชาวพม่า แม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนนำร่มคันส่วนตัวของตนมากาง และนั่งรอลูกค้ากลางสะพานในขณะที่ลูกๆ ของพวกเขากำลังขอทานอยู่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้หลบไอลแดดโดยการไปที่บ้านเปิดในช่วงเวลากลางวัน แต่เนื่องจากที่บ้านเปิดมีกิจกรรมซึ่งทำให้พวกเขาเพลิดเพลินมากมายจึงเด็กๆ ที่ทำงานขอทานให้มาใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่แต่ในบ้านเปิดจนอาจทำให้พวกเขาได้รายได้น้อย เช่น มีการเปิดการ์ตูน พวกเขาจึงเลือกไปบ้านเปิดเพียงเฉพาะในช่วงเวลาที่พวกเขาหิวและเวลาที่แดดร้อนจัดวันละ 1 ครั้งเท่านั้น ช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับพวกเขา ได้แก่ ช่วงเวลาประมาณ 11 นาฬิกา- 14 นาฬิกา ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนจะไม่ได้รับอนุญาตจากแม่หรือเพื่อนบ้านของพวกเขาให้ไปรับประทานอาหารกลางวันได้เนื่องจากพวกเขาเห็นว่า การไปนั่งเล่นที่บ้านเปิดทำให้พวกเขาเสียเวลาและทำให้พวกเขาได้รับรายได้ลดลง พวกเขาประทังความหิวโหยด้วยอาหารที่ได้รับจากนักท่องเที่ยว แม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเตรียมอาหาร ผลไม้มาจากที่บ้านก็นำมาให้ลูกและเพื่อนบ้านของเขารับประทานระหว่างที่อยู่กลางสะพานแทนการเดินทางไปที่บ้านเปิดเพื่อรับประทานอาหาร เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เดินทางมากับเพื่อนบ้านบางคนถูกบังคับไม่ให้เดินทางไปที่บ้านเปิดในช่วงเวลาอาหารกลางวันโดยเพื่อนบ้านของเขา ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเหล่านั้นเล่าให้ฟังว่าเพื่อนบ้านของเขากลับไปฟ้องแม่ของเขาพร้อมกับบอกด้วยว่าสาเหตุที่เขาได้รับรายได้ในแต่ละวันน้อยนั้นเป็นเพราะลูกของตนเอาเวลาไปนั่งเล่น ดูทีวีที่บ้านเปิดเกินไปจนลืมเวลาทำงาน

พวกเขาโดนตี ดูด่าเนื่องจากพวกเขาไม่ สามารถหารายได้ให้กับแม่ตามที่แม่ของเขา ณ ประเทศ พม่าคาดหวังเอาไว้

นอกจาก เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะหาวิธีคลายร้อนในระหว่างการทำงานด้วยการพักผ่อนเล่น น้ำกับเพื่อน หรือแวะไปรับประทานอาหารที่บ้านเปิดและพักผ่อน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจำนวน หนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กอายุประมาณ 10-13 ปี และขอทานเด็กเล็ก (อายุประมาณ 8 ปีหรือต่ำกว่า) จะใช้เวลาขอเงินบนสะพานข้ามชายแดนไทย- พม่าตลอดวันอย่าง เต็มที่ภายใต้การดูแลของแม่ของพวกเขา เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ทำงานหนักเหล่านี้มักไม่ค่อยเข้าร่วม กิจกรรมอื่นๆ บนสะพาน (วิ่งเล่นกับเพื่อนๆ บนสะพานชายแดนไทย- พม่า หรือออกจากพื้นที่ บริเวณสะพานชายแดนไทย- พม่า) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กคนอื่นเปลี่ยนเส้นทางการหา เงินโดยการเดินตามนักท่องเที่ยวมาไกลถึงบริเวณร้านค้าปากทางประตูทางออกจากร้านค้าการ ฝรั่งไทยพร้อมกับครอบครัวหรือ เพื่อนๆ อีกประมาณ 2-3 คน บางครั้งอาจมาหารายได้บริเวณ ตลาดลอยเวากับแม่ของตน ทั้งนี้ หากพวกเขาและเพื่อนๆ ได้เดินออกจากพื้นที่บริเวณสะพานมา ไกลถึงบริเวณร้านค้าหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองในประเทศไทย พวกเขาจะใช้สายตาสอดส่องการ ปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอาจเข้ามาไล่ตีหรือจับพวกเขาไปทำ ร้าย หรือดูด้าได้

อานะ (นามสมมติ) ได้รับประสบการณ์การโดนทารุณ (การตี การขู่คุกคาม) หลายครั้งจาก เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองบริเวณชายแดนฯ จนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้รอดพ้น จากการจับกุมและการโดนทำร้าย หลัง จากที่อานะได้เรียนรู้จากประสบการณ์การโดนทำร้ายครั้ง หนึ่ง อานะจะระวังตนเองโดยการสอดส่องสายตาทูตทุกครั้งเมื่ออานะเดินขอทานบริเวณหน้าด่านตรวจ คนเข้าเมือง หากอานะเดินมาขอทานเรื่อยมาถึงบริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทย อานะ จะคอยสังเกตความเคลื่อนไหวของนายตำรวจตรวจคนเข้าเมืองหนุ่มร่างใหญ่ ใส่แว่นตาดำและ พนักงานเจ้าหน้าที่ด่านศุลกากรใส่ชุดสีน้ำเงิน ผิวดำตัวใหญ่ซึ่งอานะเรียกว่า “ต.ม.” ทั้งนี้ อานะจะค่อยๆ ย่องไปและชะโงกหน้าดูบริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมือง (บริเวณด่านตรวจ ศุลกากร) และสังเกตบุรุษ “ต.ม.” ว่าอยู่บริเวณนั้นหรือ ไม่ หากตม .อยู่ อานะจะวิ่งจุดเพื่อนให้ กลับหลังไปยังสะพาน แต่หากตม .ไม่อยู่บริเวณหน้าด่านชายแดน อานะจะเดินมาขอทานกับ เพื่อนๆ บริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองและอยู่ขอทานบริเวณนั้นโดยไม่ลืมที่จะสังเกตความ เคลื่อนไหวของตม .ตลอดเวลา

“...มาตั้งแต่เช้า ...8โมง...มี 120 บาท...ไปเอาลินจี...ไปเอาลินจีที่ชมพู่มา ...ไปบอกพี่ชมพู่ ไปบอกอย่างเงี้นะ พี่ชมพู่อาหนะบอกว่าลินจีเอามา ...345 5ลูก...ไปขอตั้งค้เมื่อก็ไปตี ตีตรงนี้ (ชุนีวเลขสี่)...เค้าบอกว่า ขอตั้งค้ไม่ต้องขอแล้ววะ ..จะไม่ขอแล้วก็ปล่อย และก็วิ่งหนี...สี่ดำ ออไม่ใส่ สี่ดำ สีแบบนี้”

(อานะ(นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอายุ 10 ปี)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประสบการณ์การหลบหนี “ต.ม.” และเจ้าหน้าที่บริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองเกิดขึ้นกับอานะบ่อยครั้งจนทำให้อานะเคยชิน การหลบหนีจากการจับกุม บริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองในบางครั้งจึงไม่สร้างความกังวลให้อานะ ในทางกลับกันการหลบหนีของอานะและเพื่อนๆที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันเป็นไปด้วยความสนุกสนานมากกว่าสร้างความตึงเครียดให้กับอานะและเพื่อนๆในระยะหลัง กล่าวคือ เมื่ออานะจะสามารถจดจำได้ว่าเจ้าหน้าที่พนักงานคนใดเคยทำร้ายอานะด้วย การตีหรือข่มขู่ อานะและเพื่อนๆขอทานจะหลบหนีและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าตม .เหล่านั้น และหากอานะจดจำได้ว่าเจ้าหน้าที่ พนักงานคนใดไม่เคยทำร้ายอานะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานแต่เคยแจกขนม อาหารให้กับอานะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อานะวิ่งเล่นหลบหนีคล้ายการวิ่งไล่จับ ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรหรือเจ้าหน้าที่ต .ม.ที่สร้างเสียงหัวเราะให้กับอานะและเด็กๆขอทานซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

ล่วงเลยเวลาไปจนกระทั่งเวลาประมาณ 16 นาฬิกาภาพการทำงานขอทานของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นราว 20 คนในช่วงเวลาเย็นที่เกิดขึ้นบนสะพานให้เห็นอย่างเด่นชัดได้แก่ ภาพเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเดินขอทานไป -กลับจากบริเวณปากทางออก (หน้าด่านศุลกากรฝั่งขาเข้า) สู่บริเวณกลางสะพาน ทั้งนี้ ในระหว่างที่เด็กขอทานทำงานกันอย่างขะมักเขม้น ณ บริเวณสะพานนักท่องเที่ยวที่สัญจรไปมาจะสามารถพบได้ว่าที่ บนสะพานนั้นมีการรวมกลุ่มของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและพวกผู้ใหญ่ชาวพม่าล้อมวงเล่นไพ่ บ้างจับกลุ่มกันเองภายในหมู่เด็กเร่ร่อนวัยรุ่นเพื่อเล่นเตะบอล (ซึ่งนำมาจากวัสดุหาง่าย อาทิ รองเท้าแตะ กระป๋องน้ำอัดลม เป็นต้น) บ้างเล่นโยนเหรียญทั้งแบบกินเงินและไม่กินเงิน บ้าง มีการจับกลุ่มนั่งคุยกันระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น บรรดาแม่ๆ หรือแม่แต่การนั่งจับกลุ่มระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กหญิงและแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหรือเพื่อนบ้านของเขา

ใกล้ช่วงเวลาพระอาทิตย์ตกดิน นอกจากพื้นที่บนสะพาน จะมีสถานที่มั่วสุมซึ่งเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นขอทานชายวัยรุ่นนิยมเล่นไพ่กับผู้ใหญ่พม่าในช่วงเวลาเย็นแล้ว ในบางวันเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายวัยรุ่นจะนั่งรวมตัวกันสูบบุหรี่ ดมกาวกันโดยพวกเขาจะนั่งรวมกลุ่มกันประมาณ 3-4 คน ดมกาวและสูบบุหรี่ซึ่งพวกเขาขอได้จากผู้ใหญ่พม่า บริเวณสะพานชายแดน ในการดมกาว เด็กเร่ร่อนชายวัยรุ่นที่ดมกาวอยู่ก่อนจะเรียกเพื่อนในกลุ่มให้มา “ใส่กาว” (ดมกาว) พวกเขาจะแบ่งปัน กาวให้แกกัน กาวที่พวกเขาดมอาจมีลักษณะเป็นกระป๋องเล็กๆซึ่งพวกเขาฝากผู้ใหญ่พม่าซื้อใน ราคา 30 บาทหรือเป็นกาวที่เลอะๆ (นามสมมติ) ได้รับมอบหมายจากเพื่อนๆ ให้ไปซื้อจากร้านค้าในประเทศไทย หรือเป็นกาวที่ถูกแบ่งให้บรรจุนิรโทษกรรมโดยกลุ่มเพื่อนที่ดมกาว ทั้งนี้ ในระหว่างที่เด็กวัยรุ่นชายดมกาวที่สะพานนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาจเดินไปมาบริเวณสะพานหรือนั่งเล่นกันบนสะพาน เด็กเร่ร่อนที่เมากาวจะมีหน้าตาแวววับและมีกลิ่นกาวที่เสียดๆ พวกเขาอาจซ่อนกระป๋องกาวไว้รวมกับสิ่งของอื่นๆ ของพวกเขาซึ่งได้แก่ รองเท้าแตะ เสื้อผ้า เสื้อกันหนาวไว้ ณ สถานที่เก็บซ่อนของของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยรุ่น สถานที่เก็บซ่อนของของเด็กกลุ่มนี้ ได้แก่ พื้นที่บริเวณหลังคาร้านอาหารฝั่งไทย

นอกเหนือจากกิจกรรมมั่วสุมในช่วงเวลาเย็น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายได้มีกิจกรรมหนึ่งซึ่งสามารถสร้างรายได้นอกเหนือจากการขอทาน กิจกรรมนั้น คือ การเล่นเกมพนัน (การโยนเหรียญหรือการเล่นไพ่พนันกลางสะพานเช่นนี้) ทั้งนี้ เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับรายได้ที่ดีเท่ากับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็ก พวกเขาจึงหาวิธีที่สร้างรายได้ให้กับพวกเขาด้วยการเล่นเกมพนันด้วยวิธีเช่นนี้ในการเล่นโยนเหรียญหรือการพนันนี้ พวกเขาสามารถเล่นได้โดย 1.ให้ผู้เล่นคนหนึ่งขีดเส้นกันเขตไว้ 1 เส้น หรือใช้เส้นกลางสะพานที่มีอยู่แล้ว ปืนร่องสะพานเป็นหลักในการตัดสินลำดับในเกมส์ ต่อจากนั้น ให้ผู้เล่นโยนเหรียญครั้งละ 1 เหรียญโดยพยายามให้เหรียญของตนเข้าใกล้เส้นหลักมากที่สุด ในกรณีที่ผู้เล่นมีจำนวนน้อย (ประมาณ 2-3 คน) เมื่อผู้เล่นแต่ละคนโยนเหรียญคนละ 1 เหรียญจนครบแล้ว ผู้เล่นคนที่เป็นคนโยนเหรียญคนแรกจะเริ่มโยนเหรียญใหม่อีกครั้ง จนครบจำนวนผู้เล่นและจำนวนเงินในมือที่ใช้เดิมพัน เมื่อผู้เล่นยุติการโยนเหรียญทุกคนแล้ว กรรมการหรือผู้เล่นคนใดคนหนึ่งหรือผู้เล่นทุกคนจะร่วมกันตัดสินโดยคำนึงถึงจำนวนเหรียญทั้งหมดที่ตกบนพื้น กรรมการจะตัดสินก่อนว่าบริเวณใด /เขตใดที่มีจำนวนเหรียญตกลงมากที่สุด (เขตใดที่มีจำนวนเหรียญที่ตกลงบนฝั่งซ้าย หรือจำนวนเหรียญที่ตกลงบนฝั่งขวาของเส้นตัดสินตกอยู่มากที่สุด) และเมื่อตัดสินเขตที่มีจำนวนเหรียญตกลงที่มากที่สุดแล้ว กรรมการหรือผู้เล่นคนใดคนหนึ่งหรือผู้เล่นทุกคนจะตัดสินว่าเหรียญของผู้ใดอยู่ใกล้เส้นหลักมากที่สุด ทั้งนี้ เจ้าของของ

เหรียญที่อยู่ใกล้เส้นหลัก คือ ผู้ชนะที่สามารถยึดเหรียญทุกเหรียญที่ตกลงเขตที่ใช้ตัดสิน (เขตที่มีจำนวนเหรียญตกลงมากที่สุด) ในเกมส์นี้ทั้งหมด

เนื่องจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีกิจกรรมร่วมกันและมีชีวิตผูกพันกับเพื่อนข อทานบนสะพาน ในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น พวกเขาต่างรู้ได้เองว่า เพื่อนๆ คนไหนสามารถขอเงินได้มาก- น้อยและสามารถเรียงลำดับรายได้ของเพื่อนขอทานของตนเองว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนใดได้เงินมากที่สุด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนใดได้รายได้มากเป็นอันดับรองลงมา ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถเรียงลำดับได้ว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รายได้มากที่สุด ได้แก่ เด็กที่เป็นใบ้ (พูดไม่ได้) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เป็นใบ้บางวันได้รายได้มากถึงประมาณ 400 บาท ต่อ 1 วัน เพื่อนๆ มองว่าการที่เด็กใบ้ได้เงินเยอะเป็นเพราะคนผ่านไปผ่านมาสงสารดี กิใบ้ที่พูดไม่ได้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รายได้มาก รองลงมาได้วันละ 200-300 บาทต่อ 1 วัน ทั้งนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นย้ายถิ่นขอทานทั่วไปจะมีรายได้ ตั้งแต่ 50-200 บาท ต่อ 1 วัน

อย่างไรก็ตาม รายได้ที่เด็กได้ทั้งหมดนั้นพบว่าจะถูกส่งกลับไปให้พ่อแม่ที่บ้านที่ประเทศ พม่าในตอนเย็น แต่ทั้งนี้ ก่อนพวกเขาจะนำรายได้ทั้งหมดกลับไปให้ครอบครัวของพวกเขา พวกเขาจะนำรายได้ที่พวกเขาได้รับเก็บใส่กระเป๋าผ้าใบเล็กๆ ของพวกเขา แม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเดินมาหยิบเงินออกจากกระเป๋าสะพายของลูกเป็นระยะๆ เพื่อป้องกันการสูญหาย ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กอาจเก็บเงินซึ่งขอมาได้โดยการยื่นให้แม่ทันที หรือมีแม่มาทวงเอาเงินไปทันที เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กชายจะเก็บเงินที่ตนขอได้ไว้ในกระเป๋ากางเกง บางคนนำเงินใส่กระเป๋ากางเกงแล้วเอาหนังยางมัดปมที่กระเป๋าใส่เงินด้านในอีกครั้งหนึ่งเพื่อป้องกันเงินหล่นหาย ทั้งนี้ พวกเขาจะถูกสอนให้รู้จักการเก็บเงินจากแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่นๆ ด้วยวิธีการมัดปมที่ชายเสื้อด้วยหนังยางเพื่อไม่ให้เงินที่เก็บไว้ที่ชายเสื้อหล่นหายอีกวิธีหนึ่ง

นอกจากการเก็บเงินไว้กับตนเอง เก็บเงินไว้กับแม่แล้ว เด็กหลายคนมักจะฝากเงินไว้กับผู้ใหญ่คนไทยอีกด้วย ทั้งนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนจะฝากเงินกับผู้ใหญ่คนไทยซึ่ง ได้แก่ ป้าแม่ค้าคนไทยบริเวณชายแดนฯ หรือเจ้าหน้าที่อาสา สสมัครไว้เป็นวัน ๆ คล้ายการฝากเงินกับธนาคาร (ชั่วคราว) ซึ่งผู้ฝากเงินสามารถขอเบิกเงินได้ตามจำนวนเงินที่ต้องการและขอฝากเงินเพิ่มในยามที่ตนมีรายได้เพิ่ม ทั้งนี้ การฝากถอน -เงินดังกล่าวมักเกิดขึ้นในเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเพศชายวัยรุ่นที่ไม่ได้มากับแม่แต่ออกมา ขอลเงินและมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ บริเวณสะพานชายแดนไทย-พม่า พวกเขามักจะถอนและนำไปใช้จนไม่มีเงินเหลือสะสมเลยดังนั้น การสะสมเงิน

เช่นนี้เป็นการสะสมเงินในระยะสั้นที่พวกเขาตั้งใจจะเก็บให้รอดพ้นจากการโดนเพื่อนหรือคนแปลกหน้าคนอื่นขโมยเงินจากการซุกซ่อนของเขาไป

(2) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่อยู่อาศัยใน “หมู่บ้านเจ้าต๋อง” ประเทศพม่า พวกเขาจะมีอายุอยู่ในช่วง 11-14 ปี และบางคนมีอายุ 16-17 ปี ชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะจะเริ่มด้วยการตื่นขึ้นมาและออกจากบ้านเพื่อมาให้ถึงฝั่งไทยแต่เช้า (ในเวลาประมาณตี 4) ทั้งนี้ การมาถึงแต่เช้าของเด็กเก็บขยะมีประโยชน์เพื่อความสะดวกในการเข้ามาประเทศไทยโดยไม่ต้องกังวลเรื่องการถูกห้ามไม่ให้เข้ามาประเทศไทยจากเจ้าหน้าที่ทหาร ตรวจของฝั่งไทย เด็กกลุ่มเก็บขยะจะแยกย้ายกันไปทำงานเก็บของตามกองขยะแหล่งต่างๆ กลุ่มละประมาณ 3-4 คน เมื่อเด็กสามารถเก็บขยะได้เต็มถุงกระสอบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะจะนำขยะไปขายที่ร้านขายขยะทันทีในจุดที่ใกล้กับสถานที่ที่ตนกำลังเก็บขยะอยู่มากที่สุด ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะที่พูดภาษาไทยได้จะมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ชีวิตในประเทศฝั่งไทยเพื่อคอยช่วยเหลือเพื่อนๆ ในการสื่อสารต่อรองขายขยะให้กับผู้รับซื้อขยะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนที่สามารถพูดภาษาไทยได้อาจกลายเป็นผู้นำในกลุ่มเด็กเก็บขยะและจะทำหน้าที่ดูแลเพื่อนๆ ในกลุ่มเก็บขยะขณะที่มาเก็บขยะที่ฝั่งไทยให้กลับบ้านพร้อมๆ กัน อีกทั้งคอยแนะนำหรือเตือนเพื่อนๆ ว่าคนไหนไว้ใจได้หรือคนไหนไว้ใจไม่ได้

ในการเก็บขยะแต่ละครั้ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะจะนำถุงกระสอบพกติดตัวเดินไปเก็บขยะในทุกที่ เด็กเก็บขยะจะคัดแยกขยะทุกชนิดที่ขายได้มาใส่รวมในถุงขยะโดยไม่แยกประเภทของขยะ ขยะที่ขายได้ ได้แก่ กระดาษทุกชนิด พลาสติกทุกชนิด และเหล็กทุกชนิด เมื่อเด็กเก็บขยะได้ขยะเต็มถุงแล้ว เด็กจะนำขยะไปขายโดยไม่เก็บไว้ ทั้งนี้ราคาขายขยะประเภทต่างๆ มีดังนี้

ตาราง 11: ราคาขยะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะขายให้พ่อค้ารับซื้อขยะ

ประเภทขยะ	ราคา (บาท)
พลาสติก (รวมทุกประเภท)	15 บาท/1 กิโลกรัม
พลาสติกขวดที่บสีขาว	20 บาท/1 กิโลกรัม
กระดาษ A4 สีขาว	4 บาท /1 กิโลกรัม

กระดาษ A4 สีฟอก	1.5 บาท / 1 กิโลกรัม
เหล็ก	5 บาท / 1 กิโลกรัม

ภายหลังจากที่เด็กขายขยะในรอบเช้าแล้ว เด็กเก็บขยะจะมาพักผ่อน กินข้าวที่บ้านเปิดที่ต่างๆ และใช้เวลาพักผ่อน วาดภาพ ดูหนังที่บ้านเปิดแห่งหนึ่ง และอาจเดินไปร่วมกิจกรรมที่บ้านเปิดอีกแห่งหนึ่งอย่างเสรี เด็กๆ เด็กบางคนได้ใช้เวลาช่วงพักผ่อนนี้เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมทางดนตรี กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดอาชีพอ้างอาจเป็นหนทางให้เด็กที่มีรายได้ อาทิ กิจกรรมการร้อยลูกปัด เป็นต้น นอกจากนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะมักสนใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะวาดภาพระบายสี กิจกรรมทางศาสนาคริสต์และนันทนาการที่บ้านเปิดจัดขึ้นพร้อมๆ กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นและกลุ่มแม่ๆ องค์เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ด้วยเหตุนี้ เด็กๆ กลุ่มเก็บขยะจะใช้เวลาในตอนกลางวันนั่งเล่นที่บ้านเปิดเป็นเวลานานสลับกับการไปอาบน้ำที่น้ำสาย พวกเขาจะเล่นน้ำกับเพื่อนๆ ที่ลำนน้ำสายกับเพื่อนของเขาเป็นกลุ่ม 3-4คนหรือไปทั้งกลุ่มเด็กเก็บขยะ ในช่วงหลังจากที่พวกเขาเก็บขยะและ มานั่งพักที่บ้านเปิดน้อยคนนักจะใช้เวลาวางนี้ไปเล่นเกมส์ร่วมกับเพื่อนๆ (ในกลุ่มเก็บขยะและเพื่อนๆ ในกลุ่มขอทาน) ที่ร้านเกมส์ข้างๆ บ้านเปิด

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเก็บของเหลือใช้จากกองขยะมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้หรือของเล่นมาเป็นของตน ของเล่นบางชนิดพวกเขาจะฝากไว้ที่บ้านเปิดและมันได้กลายเป็นของเล่นสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มาพักผ่อนในบ้านเปิด เช่น เด็กเก็บขยะบางคนเก็บนาฬิกาได้ เด็กก็จะนำนาฬิกานั้นมาใช้เป็นของใช้ส่วนตัวของพวกเขา เด็กบางคนเก็บตุ๊กตาเครื่องสำอางได้เด็กคนนั้นก็จะนำเครื่องสำอางมาป้ายหน้าป้ายตาเล่น นกกันอย่างสนุกสนานในกลุ่มเพื่อนเก็บขยะ เด็กบางคนสามารถเก็บเบ็ดตกปลาได้จากทุ่งหญ้าเด็กคนนั้นก็จะนำเบ็ดตกปลาไปเล่นกับเพื่อน ครั้งหนึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะเก็บกล้องถ่ายรูปจากกองขยะได้ พวกเขาก็จะนำกล้องถ่ายรูปนั้นมาเป็นของเล่นของพวกเขาโดยจะฝากไว้ที่บ้าน เปิด เมื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ที่มาพักผ่อนที่บ้านเปิดเห็นกล้องถ่ายรูปเก่านั้น พวกเขาก็จะหยิบมาเล่นอย่างสนุกสนานก่อนที่จะเก็บของเล่นชิ้นนี้ไว้ ณ สถานที่เก็บของสำหรับพวกเขา (ลิ้นชักในตู้เก็บของในบ้านเปิด)

รายได้จากการขายขยะของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะจะถูกนำไปใช้จ่ายตามสัดส่วนซึ่งประกอบด้วยการนำเงินกลับบ้านไปให้แม่ และการใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อนำไปซื้ออาหารหรือเงินไปเล่นเกมส์ เช่น เมื่อแก้ว (นามสมมติ) ขายขยะได้เงินมา แก้วจะเก็บรายได้ให้แม่ส่วนหนึ่ง เก็บให้ตนเองส่วนหนึ่งเพื่อเอาไปเล่นเกมส์และซื้อข้าวกิน ดังนั้นเมื่อแก้วได้เงิน 100 บาท แก้วจะเก็บให้

แม่ 80 บาท ที่เหลือ ก็จะนำเงินไปเล่นเกมและซื้อข้าวกิน ทั้งนี้ แก้วจะไม่มีเงินสะสมติดตัวได้เลย แต่หากวันไหนแก้วไม่ได้เงิน/ได้เงินน้อย แก้วก็จะไม่เล่นเกม แก้วจะเก็บตังค์ไว้ซื้อข้าวกิน และจะกลับบ้านเร็ว และจะแก้วจะกินข้าวเย็นที่บ้านทุกวัน ในขณะที่เดียวกัน บุตตา (นามสมมติ) บุตตาจะนำรายได้จากการขายขยะจำนวน 150 บาทไปให้แม่และจะเก็บเงินบางส่วนหรือเงิน 15 บาทติดตัวไว้เพื่อใช้สำหรับใช้จ่ายค่าขนมเมื่อใช้ชีวิตในฝั่งไทยเป็นเวลา 3 วัน ทั้งนี้ บุตตาจะมานั่งกินข้าวกลางวันที่บ้านเปิดส้วมเสมอเป็นประจำทุกวันซึ่งจะทำให้บุตตาไม่ต้องเสียเงินในการซื้ออาหารกินเอง

เมื่อถึงเวลาบ่ายแก่ ๆ หรือเวลาประมาณ 14-15 นาฬิกา (บ่าย 2-3 โมง) เด็กกลุ่มเด็กเก็บขยะจะเดินไปที่น้ำเพื่ออาบน้ำกันเป็นกลุ่ม (บางคนอาบน้ำที่บ้านเปิด) อีกครั้งหนึ่ง พวกเขาจะใช้เวลาหลังรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดไปอาบน้ำในเวลาดังกล่าวเป็นประจำ บางครั้งพวกเขาจะอาบน้ำ เล่นน้ำร่วมกับเพื่อนๆ กลุ่มขอทานที่กำลังเล่นน้ำอยู่ ณ เวลาก่อนหน้าที่พวกเขาจะเดินมาที่น้ำสาย เมื่อเด็กๆกลุ่มเก็บขยะอาบน้ำเล่นน้ำกันพักหนึ่ง เด็กๆกลุ่มเก็บขยะก็จะกลับมานั่งเล่น พักผ่อนหรือเที่ยวเล่นบริเวณบ้านเปิดอีกครั้ง เด็กกลุ่มเด็กขยะอาจไปเที่ยวเล่นบริเวณไม่ไกลจากบ้านเปิด บางคนนั่งมั่วสุมที่บริเวณพงหญ้า (พื้นที่สำหรับมั่วสุมของเด็กๆกลุ่มเก็บขยะ) และกลับมานั่งพูดคุยกับหรือร่วมกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ (การดูทีวี การดูภาพยนตร์ที่บ้านเปิด) อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ เด็กกลุ่มเก็บขยะจะมีวิถีชีวิตผูกพันกับบ้านเปิดมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาเด็กไม่สามารถเก็บขยะใดๆในวันนั้นๆได้ เด็กกลุ่มเก็บขยะจึงมักมีโอกาสมาเข้าร่วมกิจกรรมตามที่บ้านเปิดจัดขึ้นต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมการร้องเพลง นันทนาการ กิจกรรมทางศิลปะ ดังนั้นจึงสามารถพบเห็นได้ว่าที่บ้านเปิดจะมีเด็กๆ กลุ่มเก็บขยะนั่งเล่นเป็นประจำทุกวัน หากภายในบ้านเปิดมีกิจกรรมทางคริสต์ศาสนาหรือมีการแจกของขวัญโดยกลุ่มอาสาสมัครคริสต์เตียนในองค์กรเครือข่ายที่มีการสวดมนต์ถึงพระเจ้า พวกเขาก็จะร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วยแม้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลาม

นอกจากนี้ เด็กๆ กลุ่มเก็บขยะมักจะฝากเสื้อผ้า สิ่งของส่วนตัวของตนเก็บไว้ในลิ้นชักบ้านเปิดและหยิบสิ่งของของตนที่ฝากไว้ที่บ้านเปิดแห่งนั้นก่อนถึงเวลากลับบ้านหรือช่วงเวลาที่บ้านเปิดปิด (ประมาณ 4 โมง) เด็กๆ จะผูกพันสนิทสนมกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิด เด็กๆเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะบางคนจะฝากเงินไว้กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดและมักมานั่งคุยเล่นกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดเป็นประจำ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะบางคนมีความผูกพันกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมากจนกระทั่งพวกเขาเล่าเรื่องส่วนตัวทางบ้านและแหวะเวียนมา

เยี่ยมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเป็นครั้งคราวพวกเขาแม้ว่าพวกเขาเลิกเก็บขยะแต่หันไปช่วยครอบครัวของเขาทำงานไปแล้วก็ตาม

เนื่องจากวิถีชีวิตของเด็กกลุ่มเก็บขยะได้เปลี่ยนแปลงไป หรือการที่จำนวนขยะลดลงซึ่งทำให้เด็กๆกลุ่มเก็บขยะไม่สามารถหาขยะที่จะมาขายได้ให้ครบ 1 กิโลกรัมได้และการที่ราคาขายขยะจากผู้รับซื้อขยะมีราคาลดลง พวกเขาค่อยๆขาดรายได้จากการขายขยะและหันไปหากิจกรรมอื่นเพื่อสร้างรายได้ พวกเขาหลายคนหันกลับไปช่วยพ่อแม่ขายของที่ฝั่งพม่า บางคนเปลี่ยนอาชีพเป็นขอทาน จากการที่พวกเขามีเวลานั่งเล่นพักผ่อนที่บ้านเปิดและจากการที่เดินทางเข้ามาที่ฝั่งไทยบ่อยๆ หลังจากที่ได้รับรายได้จากการเก็บขยะของเขาลดลง วิถีชีวิตของพวกเขากลับกลายเป็นห่างเหินกับการพักผ่อนในบ้านเปิด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะบางคนไม่มาที่บ้านเปิดเป็นเวลานาน

เมื่อถึงเวลาประมาณ 4 โมงเย็นเด็กกลุ่มเด็กเก็บขยะจะเดินกลับบ้านเป็นกลุ่มโดยใช้เส้นทางตรงทางด่านชายแดนบริเวณสะพานข้ามชายแดน เด็กเก็บขยะบางคนอาจเก็บขยะอีกครั้งในตอนเย็นก่อนกลับบ้าน ทั้งนี้ หากเด็กเก็บขยะไม่สามารถหาขยะได้ เด็กเก็บขยะบางคนอาจค้างคืนที่ฝั่งประเทศไทยเพื่อรอเก็บขยะในยามค่ำคืน บางรายผันอาชีพตนเองหันไปช่วยพ่อแม่ขายของที่ฝั่งประเทศพม่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะน้อยคนจะมาขอเงินร่วมกับเพื่อนๆกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่สะพานในช่วงเย็นก่อนกลับบ้านพวกเขาและเพื่อนของเขาอาจอยู่ ต่อเพื่อนั่งเล่นนั่งคุยกับเพื่อนๆกลุ่มขอทานที่สะพานก่อนกลับบ้าน บางคนนอนค้างคืนที่ฝั่งไทยกับเพื่อนๆกลุ่มเด็กเก็บขยะและเพื่อนๆขอทานชายวัยรุ่น ทั้งนี้ เด็กๆ กลุ่มเก็บขยะจะมานอนและใช้ชีวิตตอนกลางคืนที่ฝั่งไทยกับเพื่อนๆกลุ่มเด็กขอทานโดยใช้สถานที่ข้างๆ “เซเว่นสอง” (ร้านเซเว่น อีเลฟเว่น สาขาตรงข้ามสถานีตำรวจอำเภอแม่สาย) เป็นที่หลับนอน บางคืนเด็กๆ กลุ่มเด็กเก็บขยะและกลุ่มเด็กขอทานอาจต้องเผชิญกับกรู๊วหินตำรวจที่มาตรวจเวรในยามค่ำคืน (เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเรียกตำรวจที่มาตรวจยามในตอนกลางคืนว่า “191”) หรือ/และต้องวิ่งหลบหนี “ต.ม.” บางคืนอาจต้องไปซุ่มตัวนอนที่พงหญ้า (เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเรียกว่า “ป่า”) ข้างๆ บ้านเปิดจนกระทั่งรุ่งเช้าซึ่งเป็นเวลาที่พวกเขาไปทำงานหาขยะมาขาย ในเวลารุ่งเช้า พวกเขาจะตะโกนเรียกทักทายเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและใช้เวลาพักผ่อนที่บ้านเปิดตามปกติอันเป็นกิจวัตรของพวกเขา

(3) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กชายซีดี

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาวพม่าที่มักอยู่อาศัยในหมู่บ้านเจ้าต่อ ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพม่า ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 17- 18 ปี และน้อยคนมีอายุ 13-14 ปี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีจะดำเนินชีวิตอย่างอิสระทางการหารายได้และการใช้เวลาพักผ่อน พวกเขาสามารถเลือกเวลาการข้ามมาฝั่งไทยเพื่อขายซีดีได้อย่างอิสระ และกลับบ้านในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างอิสระได้ ในทางกลับกันพวกเขาอาจไม่เดินทางข้ามมาขายซีดีเลย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีบางคนเดินทางข้ามฝั่งไปมามากกว่า 1 ครั้งในวันเดียวกันแม้ว่าการเดินทางข้ามมาฝั่งไทยจะมีวัตถุประสงค์เพื่อมาเที่ยวเล่น เดินทางมาซื้อของหรือเพียงแค่มานั่งเล่นเกมที่ร้านเกมส์เท่านั้น

ในชีวิตประจำวันของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีดี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มนี้จะผูกพันกับร้านเกมส์และบริเวณตลาดชายซีดี หรือตลาดดอยเวามาก เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีบางคนอาจใช้เวลาในการนั่งเล่นเกมที่ร้านเกมส์มากถึง 4 ชั่วโมงติดต่อกันโดยปราศจากการไปขายซีดีที่ตลาดชายซีดี ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี บางคนดำเนินชีวิตคล้ายเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นๆ เช่น การมานั่งกินอาหารกลางวันที่บ้านเปิด และการนั่งพักผ่อนที่บ้านเปิดซึ่งได้แก่ การร่วมกิจกรรมต่างๆที่บ้านเปิดจัดขึ้น อาทิ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังเช่น การร่ำ ้องเพลงสรรเสริญพระเจ้า เป็นต้น เนื่องด้วยที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มชายซีดีส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 17 ปีขึ้นไป พวกเขาจึงไม่มีกิจกรรมการอาบน้ำที่น้ำสาย เช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นๆ

ในกิจกรรมการขายซีดีบริเวณตลาดดอยเวา พวกเขาจะซ่อนของ (ซ่อนซีดีเพลง ซีดีหนัง) ที่จะขายไว้ที่ใดที่หนึ่งโดยไม่เก็บของที่จะขายไว้กับตัวเอง ทั้งนี้ แหล่งที่ซ่อนซีดีแหล่งหนึ่งได้แก่ บริเวณทางค้ำน้ำที่อยู่ในซอยลึกกลับถัดไปจากทางเดินภายในตลาดดอยเวา ลักษณะการซ่อนสินค้าภายในตลาดดอยเวา คือ การแขวนถุงสินค้าไว้กับตะขอที่เกี่ยวกับปากทางค้ำน้ำเอาไว้ เมื่อมีลูกค้ามาถามถึงสินค้าไม่ว่าจะเป็นซีดีเพลง MP3 หรือ แผ่นหนัง (ภาพยนตร์) เด็กชายซีดีจะชวนลูกค้าให้เข้ามายืนแอบในซอยลับๆ ถัดจากทางเดินของตลาดเพื่อแอบไม่ให้ตำรวจในชุดนอกเครื่องแบบจับได้ว่ามีการขายของเถื่อนอยู่ เด็กชายซีดีจะหยิบสินค้าในถุงสินค้าที่ซ่อนไว้ขึ้นมาจำนวนหนึ่งเพื่อให้ลูกค้าได้เลือก บางรายที่ไม่ได้ซ่อนสินค้าที่ทางค้ำน้ำจะพาลูกค้าเดินเข้าซอยลับๆ ที่ลัดเลาะถัดจากทางเดินภายในตลาดดอยเวา เช่น พาลูกค้าเข้าไปในซอยทางไปห้องน้ำภายในตึกห้องแถวในตลาดซึ่งลูกค้าจะพบผู้ขายซีดีร่วมกับอีกคนหนึ่งที่แอบถุงสินค้าน้ำเอาไว้ เด็กชายซีดีจะนำสินค้ามาให้

ลูกค้า และคอยหยิบสินค้าใหม่ๆ ที่ซื้อมาให้ลูกค้าเลือก หรือขอสินค้าจากเพื่อนที่แยกขายซีดีอีกคนหนึ่งที่ยืนอยู่ใกล้ๆ โดยไม่มีการสอดส่องสายตาดูจากตำรวจนอกเครื่องแบบหรือเจ้าของลิขสิทธิ์ที่อาจมาจับกุมได้ทุกเมื่อ ทั้งนี้ ใน การขายซีดีจะไม่มีหัวหน้าหรือแกนนำในการขายซีดี ดังนั้นในการขายซีดีจึงเป็นอาชีพที่อิสระที่ใครจะขายเมื่อไหร่ก็ได้ และไม่ต้องลงทุนเอง ไม่ต้องมีกำหนดเวลาการขายซึ่งเป็นรายวัน หรือรายเดือน เพียงแค่รับของมาขายเอง นอกจากนี้ผู้ที่จะมาขายซีดีไม่จำเป็นต้องจำกัดอายุว่าจำเป็นต้องอายุ 17-18 ปี ผู้ที่สนใจอยากมาขายซีดีก็สามารถเข้ามาขายซีดีได้เลย ราคาสินค้าที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดี ซึ่งได้แก่ ซีดีเพลง MP3 ซีดีหนัง (ภาพยนตร์) ซีดีเพลงคาราโอเกะจะมีราคาแตกต่างกันไปเนื่องจากราคาสินค้า (ราคาต้นทุน) ของสินค้าแตกต่างกัน ดังนี้

ตาราง 12: ราคาสินค้าซีดีจำแนกตามลักษณะสินค้าและเปรียบเทียบราคาค่าต้นทุน ณ ตลาดสินค้า ดอยเวา

ลักษณะสินค้า	ราคาค่าต้นทุน (บาท)	ราคาขายสินค้า (บาท)
MP3 / ซีดีเพลงคาราโอเกะ	9-8 แผ่น / 100 บาท	1 แผ่น 20 บาท 3-5 แผ่น / 100 บาท
DVD/CD หนึ่ง (ภาพยนตร์)	2 แผ่น (1 เรื่อง) / 15 บาท	2 แผ่น (1 เรื่อง) / 30 บาท 3 แผ่น / 100 บาท

เนื่องจาก อาชีพขายซีดีของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีจึงต้องหลบซ่อนตัวจากตำรวจ หรือผู้ตรวจลิขสิทธิ์ซึ่งอาจมานอกชุดเครื่องแบบและสามารถสังเกตเห็นภายนอกได้ยากกว่า ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีมักจะรู้จักหน้าตาของตำรวจเสมอๆ ผ่านการบอกต่อจากเพื่อนๆ และประสบการณ์การขายซีดีถึงช่วงเวลาที่เสี่ยงต่อการถูกจับหรือโดนตำรวจทำร้าย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีจะทำการสังเกตและจำรูปร่างหน้าตาของบุคคลที่อาจทำให้เด็กเหล่านั้นต้อง งดเด็กร่อน (ตำรวจ ผู้ตรวจลิขสิทธิ์) และพยายามหลบเลี่ยงตำรวจ หรือผู้ตรวจลิขสิทธิ์ ดังเช่น ธง (นามสมมติ) อาศัยการจดจำหน้าตาของตำรวจเอาไว้ในยามที่เพื่อนคนใดคนหนึ่งโดนจับไป ในทางกลับกันตำรวจที่ธงไม่คุ้นหน้า ธงก็ต้องสังเกตพฤติกรรมและอาศัยความช่วยเหลือของเพื่อนๆ

“เมื่อก่อนเพื่อนตน 2 คนไปขายของให้ราชการ แต่ขายมั่ว (ขายโดยไม่ระวังตัว) เลยโดนจับและตอนนั้นวิ่งหนีกันใหญ่ ...เมื่อก่อนผมไม่อยู่ ไปซื้อเสื้อ ...ก็เลยโชคดีไป ..ตอนนี้ 2 คนนั้นที่โดนจับฝากขัง 1 คือนอกมาแล้ว”

(ธง(นามสมมติ)เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี อายุ 17 ปี)

“เมื่อก่อนก็โดนตี (โดยตำรวจ) ห้าปีกว่า ห้าปีที่ผ่านมา ... ตำรวจ สายสืบ เทศกิจก็ไม่ค่อย .. จราจร ที่จริง ก็ไม่ใช่หน้าที่ของเขาเนอะ มีแค่ตำรวจที่ไล่จับ ไล่ตี .. ต่างกันสิ หน้าที่เขาไม่เหมือนกันเนาะ จราจรนี่ก็ต้องจับพวก ..(จราจร)ถ้าเจอนี้ก็จับได้อยู่ ถ้าไม่เจอ ก็ไม่ ทักไม่ทาย ไม่มาฝั่งนู้น ..เขาไม่กล้าไปฝั่งนู้น ..ที่ไม่ใช่ตำรวจมาจับ .. ตายดีถ้าทำแบบนี้ เขาไม่ กล้าหรอก”

(ธง(นามสมมติ)เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี อายุ 17 ปี)

นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดีจะขายซีดีเป็นหลักแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีดี บางครั้งอาจนำของเล่นจำพวกของเล่นก๊อตซิลล่า ตุ๊กตากระโดด ตีลังกาได้ มาขายอีกด้วย ทั้งนี้ ใน การขายของเล่นดังกล่าวจะต้องขึ้นอยู่กับความนิยมของตลาดในขณะนั้นและต้องมีสินค้าจำนวน เพียงพอต่อการขายเท่านั้น ธง (นามสมมติ)ให้ตัวอย่างว่าธงเคยขายของเล่นจำพวกก๊อตซิลล่าสลับ ขายซีดีในช่วงแรกๆ หรือเมื่อ 5 ปีที่ผ่านมา (แต่ในแต่ช่วงนี้ไม่มีของเล่นมาขายและของเล่นขายได้ ไม่ดี ธงจึงไม่ขายของเล่นเหล่านั้นแต่หันมาขายซีดีเป็นหลักแทน) แล้ว ธงยังมีอาชีพอีกอาชีพหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นการปรับตัวบนพื้นที่ชายแดนฯทางด้านเศรษฐกิจของเขา อาชีพเสริมของเขาก็คือ อาชีพหนึ่ง ได้แก่ การเป็นนายหน้าหรือพ่อค้าคนกลางขายโทรศัพท์มือถือ ทั้งนี้ เนื่องจากธงมีความ ทันสมัยและมักรู้เรื่องราวของเทคโนโลยีทางโทรศัพท์ที่หลากหลายและน่าตื่นตา ธงจึงสามารถโน้มน้าวใจผู้ซื้อโทรศัพท์มือถือจากธงได้หลายครั้ง ธงจะแนะนำฟังก์ชัน ลูกเล่นของมือถืออัน หลากหลายให้ลูกค้าอีกทั้งการพยายามตามหามือถือที่ลูกค้าสนใจก่อนที่จะติดต่อผู้ขายมือถือที่ให้ ราคาถูกแก่ธง ในการซื้อขายมือถือมีสอง เมื่อธงได้สินค้ามือสองตามที่ลูกค้าต้องการแล้ว ธง จะขายสินค้านั้นๆโดยขึ้นราคาสินค้าให้แพงจากที่รับซื้อมา 200-300 บาท ธงได้เล่าให้ฟัง ประสพการณ์การขายมือถือว่า ในกรณีที่คนที่ธงรู้จักอยากได้มือถือหรือเป็นลูกค้าของธง ธงจะหา สินค้าราคาที่สามารถหามาได้ที่ถูกกว่าราคาตลาดเพื่อขายให้ลูกค้าที่ธงรู้จักคนนั้นในราคา ถูกๆ แต่ในทางกลับกัน หากธงขายมือถือให้กับลูกค้าที่ธงไม่รู้จัก ธงจะขายมือถือมือสองที่แพงกว่าราคา

ที่ต่อตรงกับเจ้าของมือถือที่ขายตรงโดยคิดหักกำไรไปพร้อมกับราคาที่ตรงขาย เช่น หลังจากตรงได้ซื้อ
มือถือต่อจากเจ้าของมือถือมาได้ด้วยราคาเพียง 1, 100 บาท ตรงจะเรียกราคาจากลูกค้า (ที่ไม่รู้จัก)
1,500 บาท เพื่อตรงจะได้กำไรจากการขายมือถือครั้งนี้ 300บาท เป็นต้น

เนื่องจากอาชีพขายซีดีเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำให้เด็กมีรายได้มาก หรือ ได้รายได้วันละตั้งแต่
400 บาทขึ้นไป การใช้จ่ายของเด็กขายซีดีจึงแตกต่างกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มอื่น ๆ โดยพวก
เขามักจะนำเงินรายได้ไปจับจ่ายซื้อข้าวของเครื่องใช้ที่พวกเขาต้องการแม้ว่าของที่พวกเขาอยาก
ได้จะมีราคาสูงก็ตาม กล่าวคือ พวกเขาจะนำเงินรายได้ไปซื้อเสื้อผ้า กางเกงยีนส์ หลังจากได้
รายได้มากจำนวนหนึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีบางคนนำรายได้ไปเล่นเกมสล็อต รันเกมสล็อตเป็นหลัก
และหยุดการหารายได้ไปจนกระทั่งพวกเขาต้องการรายได้อีกครั้งหนึ่ง ครั้งหนึ่ง ตรง(นามสมมติ)เล่า
ให้ฟังถึงแบบแผนการหารายได้ของพวกเขาว่า “มีครั้งหนึ่ง พระมาซื้อไป 600 บาท ก็เลิกเลย ...เอา
เงินไปซื้อกางเกง ซื้อเสื้อผ้าหมด” แบบแผนการหารายได้ของเขาแสดงให้เห็นว่าเขาไม่นิยมการเก็บ
ออมและจะใช้เงินตามจำนวนเงินที่พวกเขาหามา นอกจากนี้ ตรงยังเล่าให้ฟังว่า ในการขายของ ณ
ตลาดดอยเวา แม้ว่าตรงจะรู้จักคนขายซีดีทุกคนในตลาด แต่คนขายซีดีในตลาดดอยเวาอาจไม่ใช่
พวกเดียวกับตรง ตรงมองว่า ผู้ที่มาจากสถานที่เดียวกัน คือ “พวกเดียวกัน” คนขายซีดีคนไทยที่อยู่
หมู่บ้านป่ายางคือ “พวกป่ายาง” ไม่ใช่พวกเดียวกันกับตรง

จากความแตกต่างด้านการให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดกลุ่มของตรงและอาชานั้น ตรงและ
อาชาแม้ว่าจะยอมรับความเหมือนกันในหมู่พวกพ้องด้วยลักษณะ /คุณสมบัตินี้เหมือนกัน พวกเขา
(ตรงและอาชา) จะจัดกลุ่มเพื่อนที่พวกเขาผูกพันใกล้ชิดและอยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มคนบางกลุ่มตามการ
ให้ความสำคัญของแต่ละคนอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือ แม้ว่าอาชา (นามสมมติ)เล่าให้ผู้วิจัยฟัง
ครั้งหนึ่งขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายกลุ่มกระโดดน้ำเล่นริมน้ำสายด้วยกันอย่างสนุกสนานว่า
พวกเขา “เป็นเพื่อนกันหมด” แต่ในวิถีชีวิตอาชาจะผูกพันและมีกิจกรรมกับเพื่อนกลุ่มที่สนิทและ
ผู้ใหญ่ชาวพม่าเท่านั้น ในทางกลับกัน ตรง (นามสมมติ)ได้เห็นความแตกต่างที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็น
พวกพ้องว่าแม้ว่าพวกเขาจะมีอาชีพเดียวกัน (ขายซีดี)ที่บริเวณตลาดสินค้า ณ สถานที่เดียวกัน
ในทางกลับกัน ตรงมองว่าพวกเขาจะถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านที่มาของผู้ขายสินค้าซีดี
ความเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหรือการเป็นผู้ที่เดินทางข้ามจากประเทศบ้านเกิดมายังประเทศไทย
ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาทุกคนจะต้องอยู่ด้วยกันแบบกระจุกตัว ในทางกลับกัน พวกเขาสามารถเลือก
จัดกลุ่มและเลือกลำดับความสำคัญเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆบนชายแดนฯได้อย่างหลากหลาย
และมีคุณสมบัติเฉพาะตนซึ่งแสดงถึงคุณค่าเฉพาะที่พวกเขาให้ความหมายแก่คนรอบข้าง

เวลาใกล้พลบค่ำ เมื่อเสียงสัญญาณเพลงชาติไทยเริ่มดังขึ้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนหนึ่ง ได้ทยอยแล้ว เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นขอทานบางคนกำลังเดินกลับบ้านพร้อมกับ ครอบครัวผู้ย้ายถิ่น หรือกลุ่มแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน บ้างเคลื่อนย้ายกลุ่มเดินมาทางถนนใหญ่ก่อนกลับบ้าน เพื่อยังคงหารายได้ต่อจากนักท่องเที่ยวที่แวะซื้ออาหารริมทางหรือนักท่องเที่ยวที่กำลังนั่ง รับประทานอาหารตามร้าน อาหารริมฟุตบาทยามค่ำคืน ในช่วงเวลานี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อาจได้รับของฝากจากแม่ค้าคนไทยริมถนนเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบนสะพานที่ช่วยเหลือ แม่ค้าชาวพม่าขายของบนสะพานมาตลอดวัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบนสะพานบางคนยังช่วยพ่อค้า ชาวพม่าขายปู บางคนยังนั่งเล่น อยู่บนสะพานจนกว่าด้านชายแดนฯ ปิด ในระหว่างนี้ อาซา (นาม สมมติ) และเลอเกอะ (นามสมมติ) และเพื่อนอีกประมาณ 2 คน อาจได้รับรายได้เป็นทิปจำนวนมากจากการช่วยนักท่องเที่ยวของไปส่งที่รถของนักท่องเที่ยว รายได้แทนน้ำใจของอาซาและ เพื่อนอาจประเมินเป็นค่าจ้างในรูปตัวเงินค สบายๆค่าตอบแทนได้มากถึง 100 บาทต่อครั้ง แต่ อย่างไรก็ตาม อาซาและเพื่อนๆในกลุ่มมักไม่ประทับใจกับโอกาสที่จะได้เงินจำนวนมากเช่นครั้งนี้ได้ บ่อยครั้งนัก ทั้งนี้ ภายหลังจากที่อาซาและเพื่อนๆในกลุ่มได้เงินค่าตอบแทน 100 บาทจากการช่วย นักท่องเที่ยวชาวไทยชนของไปส่งที่รถ อ อาซาและเพื่อนๆต่างดีใจเป็นพิเศษและอดใจให้ผู้วิจัยเห็น ธนบัตรสีแดงนั้นซึ่งหมายถึงค่าตอบแทนที่ตนได้หรือความโชคดีสำหรับวันนั้นก่อนพลบค่ำ

สำหรับอาซาในการรับจ้างขนของบริเวณชายแดน อาซาเคยเล่าให้ฟังถึงวิถีชีวิตปกติของ ผู้ใหญ่ชายหญิงชาวพม่าที่ทำงานรับจ้างขนของบริเวณสะพานว่าในการรับจ้างขนของไปส่งจากฝั่ง ไทยไปฝั่งพม่าพวกเขาผู้ใหญ่พม่ารับจ้างจะต่อรองราคากันก่อนกับนักท่องเที่ยวชาวพม่าซึ่งมักจะข้าม มาฝั่งไทยไปซื้อของที่ห้างโลตัสแม่สาย การตกลงขนของข้ามฝั่งบนสะพานไปส่งชาวพม่ามักจะ ต่อรองราคาขั้นต่ำ 20 บาทและต่อรองถึงสถานที่ที่ติดต่อ การจะให้ไปส่ง (จุดหมายปลายทาง) อย่างไรก็ตาม การรับจ้างขนของที่ปรากฏชัดเจนบนสะพานนี้ไม่ได้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างผู้รับจ้างกับผู้จ้างนัก บ่อยครั้งผู้รับจ้างอาจโกงลูกค้าโดยการไม่ไปส่งของ ณ สถานที่ที่ตกลงกันไว้หรือขอเพิ่มค่าจ้างระหว่างทางที่ผู้รับจ้างกำลังไปส่งของ

ในบางวันอาซาและเพื่อนๆจะเดินย้อนถนนใหญ่มาเพื่อมาขอทานต่อ ณ “เซเว่นสอง ” (ร้านค้าสะดวกซื้อตรงข้ามสถานีตำรวจอำเภอแม่สาย) ก่อนที่พวกเขาจะนำเงินบางส่วนซื้ออาหาร เย็น หรือ มาม่า ในเซเว่นนั้นๆมาประทังความหิว ทั้งนี้ ในวันใดที่อาซาตั้งใจจะนอนค้างคืน อ อาซา จะนั่งรอเลอเกอะ เพื่อนสนิทของเขากลับมาที่บริเวณหน้าเซเว่นจนค่ำ อาซาและเลอเกอะและ เพื่อนที่จะนอนค้างคืนด้วยจะจัดที่นอนบริเวณร้านค้าข้างๆร้านค้าเซเว่นสองและสวมใส่เสื้อผ้าปิด

คลุมร่างกาย หลายคืน อาซาได้พบกับประสบการณ์อันหลากหลายทั้งการป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้ายยามค่ำคืน การป้องกันตนเองจากการจับกุมของตำรวจ การป้องกันตนเองจากการล่อลวงของกระเทยที่ชักชวนหว่านล้อมให้เขาอาจตกเป็นเหยื่อของการล่อลวงทาเพศ ประสบการณ์ดังกล่าวจะส่งผลให้พวกเขาปรับตัวต่อรองต่อสถานการณ์อันเลวร้ายรอบตัวเขาในยามค่ำคืน

6.4 การปรับตัว ต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงในสังคมและความมั่นคงของชีวิต

วิถีชีวิตผูกพันของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงในสังคมต่างๆ ซึ่งกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงในชีวิตพวกเขา ทั้งนี้ ทั้งในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และชุมชนบ้านเกิดของพวกเขา ณ ประเทศพม่า พวกเขามีโอกาสได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่กระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความไม่มั่นคงทางอาหาร ความไม่มั่นคงทางสุขภาพและความไม่มั่นคงของพวกเขาเอง กล่าวคือ ในระหว่างที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอยู่ ณ พื้นที่บริเวณชายแดนฯ ซึ่งพวกเขาผูกพันกับกิจกรรมที่ สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษและสร้างอันตรายให้กับสุขภาพของเขานั้น พวกเขาอาจต้องเผชิญกับการใช้ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ไทยและพม่าซึ่งส่งผลให้พวกเขา รู้สึกไม่ปลอดภัยและหวาดระแวงกับการเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงดังกล่าว ทั้งนี้ ความกลัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า มันได้เกิดขึ้นจากการที่พวกเขาถูกห้อมล้อมด้วยสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ไม่ปลอดภัย (Agyeman, 1995; Kinsman, 1993; Julian Agyeman and Rachel Spooner, 1997) นอกจากนี้ความกลัวดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับอย่างมากกับพื้นที่ (space) (Anderson, 1988; Sibley, 1995; Julian Agyeman and Rachel Spooner, 1997) ด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงมีวิธีการต่อรองกับความไม่ปลอดภัยอันเป็นที่มาของความกลัวของพวกเขา นั่นคือ การต่อรองกับการเปลี่ยนแปลงและความรุนแรงในสังคมเพื่อความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ (economic security) การต่อรองกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยและความรุนแรงในสังคมเพื่อความมั่นคงทางอาหาร (food security) และความมั่นคงทางสุขภาพ (health security) การต่อรองกับความรุนแรงในสังคมเพื่อให้ได้รับความมั่นคงในชีวิตของพวกเขา

6.4.1 การต่อรองเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

นอกจากความยากจนของ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางออกจากหมู่บ้านของพวกเขามาทำงานหารายได้เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเผชิญหน้ากับประสบการณ์ที่ส่งผลให้พวกเขาประสบปัญหาทางด้านความเป็นอยู่เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่เข้ามากระตุ้นให้พวกเขาหาวิธีแก้ปัญหาหรือการต่อรองกับสถานการณ์อันเลวร้ายต่างๆ ทั้งนี้ พวกเขาจะใช้วิธีการเฉพาะตนหลากหลายวิธีต่อสู้กับปัญหากับความยากจนของพวกเขา

ในการต่อรองกับปัญหาความยากจน นอกจากการทำงานขอทานเพื่อหารายได้ตามปกติ บนสะพานแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหลายคนจะคาดหวังรายได้จากการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวโดยการบอกเส้นทางที่ถูกต้องเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้า- ออกประเทศไทยหรือประเทศพม่าได้ถูกต้องเนื่องจากประตูทางเข้าและทางออกผ่านด่านชายแดนไทย- พม่ามักทำให้นักท่องเที่ยวสับสน ทั้งนี้ ความมีน้ำใจคอยช่วยเหลือนักท่องเที่ยวผู้สับสนเส้นทางเช่นนี้อาจทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานไม่น้อยได้รับเงินหรืออาหารเล็กๆ น้อยๆ เป็นการตอบแทน ในทางกลับกันหากพวกเขาไม่ได้รับเงินจากการร้องขอและการหยิบยื่นความช่วยเหลือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กซึ่งมีอายุประมาณ 5 ปีซึ่งมักอยู่ในความดูแลของแม่อย่างใกล้ชิดจะเดินตามทักทวงขอเงินกับนักท่องเที่ยวด้วยการเรียกร้องเงินจากนักท่องเที่ยวไปตลอดทางจนถึงประตูด่านศุลกากร พวกเขาจะพรวดพราดว่า “พี่... 5 บาท” หรือ “พี่.. ขอเงินหน่อย” จนกว่าตนจะได้รับเงินไปตลอดทางและเดินกลับมาตั้งหลักขอเงินใหม่ ณ บริเวณกลางสะพาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนสามารถสื่อสารต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติโดยการใช้อังกฤษสื่อสารด้วยประโยคง่ายๆ เช่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศด้วย คำพูดต่อนักท่องเที่ยวภาษาอังกฤษว่า “five baht” พร้อมกับการแบมือขอเงิน หรือการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนซึ่งมีทักษะการพูดภาษาอังกฤษเล็กน้อยพูดต่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อขอให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเห็นใจและให้เงินโดยการพูดว่า “Hello, I’m hungry” หรือ “hey you, you, I’m hungry” “give me 5 baht please” เป็นต้น

นอกจากพวกเขาสามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเพื่อเรียกร้องขอรายได้แล้ว วิธีการหนึ่งที่สามารถพบได้บ่อยในการขอทานบริเวณสะพานชายแดนไทย-พม่าได้แก่ การขอเงินด้วยวิธีการอุ้มเด็กเล็กซึ่งมีอายุตั้งแต่แรกเกิดหิว สะพายไว้บนหลังเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเพื่อขอทานจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่มีเด็กอ่อนสะพายอยู่ข้างหลังอาจมีความสัมพันธ์กับเด็กอ่อนทั้งในรูปแบบพี่- น้องพ่อแม่เดียวกัน ลูกพี่- ลูกน้อง(เป็นญาติกัน) หรืออาจมีความสัมพันธ์แค่คนที่รู้จักกันที่สะพานชายแดนฯ เท่านั้น เช่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอุ้มน้องสาวแท้ๆ อายุ 6

เดือนเพื่อขอเงินจากนักท่องเที่ยวบริเวณชายแดนฯ เป็นต้น ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอาจใช้วิธีการขอเงินวิธีดังกล่าวเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนและผู้เป็นแม่ของเด็กอ่อนพร้อมๆกัน

อาหมี (นามสมมติ) ได้ใช้วิธีการขอเงินแบบอุ้มทารกพาดหลังในระหว่างการหารายได้ ทั้งนี้ เด็กที่อาหมีอุ้มอาจเป็นน้อง (ทารก) ของเพื่อนสนิท หรือเป็นเด็กขอทานของแม่ๆ ที่มาเฝ้าดูแลลูกของตนเองบริเวณสะพาน ในระหว่างการขอทานด้วยการใช้วิธีการดังกล่าว อาหมีได้มีข้อตกลงเกี่ยวกับการขอทานแบบอุ้มเด็กทารกระหว่างอาหมีและแม่ของขอทานทารกนั้นว่า หากอาหมีอุ้มลูกของแม่ของเด็กขอทานคนอื่นๆ รายได้ที่อาหมีได้จากการขอทานในช่วงเวลาที่อาหมีอุ้มเด็กพาดไว้บนหลังจะต้องถูกแบ่งครึ่งกับแม่ของขอทานเด็กคนนั้น เช่น ตลอดระยะเวลาที่อาหมีอุ้มลูกของแม่ของขอทานคนหนึ่ง อาหมีได้เงินจากการขอทาน 40 บาท อาหมีจะต้องแบ่งเงินที่ได้จากการขอทานจำนวน 20 บาทให้กับแม่ของขอทาน (แม่ของเด็กที่อาหมีอุ้ม) คนนั้น

รูปภาพ13 : การอุ้มทารกขณะเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทำงานขอทาน ณ บริเวณชายแดนฯ

นอกจากนี้ ในระหว่างการขอทาน พวกเขายังมีวิธีต่อรองด้วยการบอกต่อโอกาสทางรายได้ให้กับขอทานคนอื่นๆ เพื่อให้พวกเขาได้รับโอกาสทางรายได้เท่าเทียมกัน วันหนึ่งในระหว่างที่พวกเขากำลังขอทาน ณ บริเวณสะพานตามปกติ เด็กขอทานคนหนึ่งได้รับรายได้มากถึง 100 บาท เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนในวันอื่นๆ ได้รับเงินรายได้เป็นธนบัตรดอลลาร์ เวลาผ่านไป

ไม่นาน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานในบริเวณใกล้เคียงได้บอกเล่าและให้ความสนใจเรื่องราวที่เพื่อนของเขาได้รับแจกเงินด้วยธนบัตรใบโตจากชาวต่างประเทศ พวกเขาและเพื่อนขอทานคนอื่นๆ จะตื่นตื่นดีใจและร่วมลงความเห็นว่าเป็นผู้ ได้รับเงินโชคดีเพียงใด หากนักท่องเที่ยวอยู่ไม่ไกลจากพวกเขา เด็กขอทานผู้โชคดีจะวิ่งมาบอกเด็กเร่ร่อนคนอื่นๆ ให้ไปได้รับโอกาสเช่นเดียวกันกับตน โดยทันที ทั้งนี้ เขาจะวิ่งมาบอกเพื่อน หรือขอทานเด็กคนอื่นๆ ในบริเวณข้างเคียงด้วยความตื่นตื่นพร้อมทั้งชี้แนะลักษณะภายนอกของนักท่องเที่ยวคนนั้นๆ เพื่อให้เพื่อนๆ ขอทานของเขาที่อยู่ในบริเวณนั้นๆ วิ่งไปขอเงินจากนักท่องเที่ยวคนนั้น การแบ่งปันโอกาสในการได้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนหนึ่งๆ สู่ออกทานคนอื่นๆ เป็นทอดๆ บรรยายการขอเงินจะเริ่มคึกคักใน หมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานโดยเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่ยังไม่ได้เงินจะรีบวิ่งไปมุ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติคนนั้นเพื่อรอรับเงิน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนจะวิ่งไปดักบริเวณหน้าด่านศุลกากรขาออกและเดินตามนักท่องเที่ยวผู้แจกเงินออกไปบริเวณไม่ไกลจากหน้าด่านจนกว่า จะได้รับเงินเช่นเดียวกับเพื่อน ในช่วงเวลาเย็น หลังด้านชายแดนฯปิด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานและครอบครัวพร้อมทั้งเพื่อนบ้านของพวกเขาบางครอบครัว ยังคงอยู่ต่อและหารายได้ในยามค่ำคืนและอาจสิ้นสุดการหารายได้ในค่ำคืนนั้นๆ ด้วยการนอนที่ประเทศไทย

เมื่อถึงโอกาสตามเทศกาล ประเพณีสำคัญทางศาสนา เช่น งานเทศกาลซึ่งมีผู้บริจาคจำนวนมากนำของใช้ต่างๆ มาแจกผู้ด้อยโอกาส (เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเรียกการบริจาคทานประเภทนี้ว่า “เอาของมาทิ้ง”) งานตักบาตรเทโว หรือพิธีสำคัญทางศาสนาอิสลามในช่วงถือศีลอด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะไม่รอให้โอกาสซึ่งสร้างรายได้ให้กับพวกเขาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหลายคนจะเดินทางข้ามมาถึงประเทศไทยแต่เข้าก่อนพระอาทิตย์ขึ้นเพื่อมารอรับของแจกจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ หลายครั้ง ผู้วิจัยจะพบว่าอาผู้ยะ น้องชายของอาผู้ยะและอาหมี ได้เดินทางมาถึงฝั่งไทยตอน เช้า พวกเขาจะไปรับของแจก เงินบริจาคก่อนที่จะหอบถุงใส่ของบริจาคเดินมาฝากป่า (คนไทย) ชายของบริเวณสะพานฯ พร้อมกับเลอเกอะ และอาซา หลังจากพวกเขาได้รับของแจก (เทศกาลแล้ว) พวกเขาจะช่วยกันแบกถุงรองเท้าแตะและหอบถุงกระสอบใบใหญ่ซึ่งบรรจุเสื้อผ้ามากมายมาฝากไว้ ณ ที่ ประจำของเขา (ร้านขายของของป่า) ที่บริเวณชายแดน นอกจากนี้ ในงานสำคัญบางเทศกาลเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเพศชายวัยรุ่นตัดสินใจไม่กลับบ้าน ในทางกลับกันพวกเขาจะนอนค้างฝั่งไทยเพื่ออยู่ขอเงินรอบกลางคืนบริเวณมัสยิดอิสลาม ในช่วงเทศกาลถือศีลอดกับเพื่อน จากการขอเงินในช่วงเวลากลางคืนดังกล่าว พวกเขาจะได้รับรายได้เป็นเงินจำนวนมากถึง 200 บาท

แตกต่างจากรายได้จากกรขอเงินซึ่งพวกเขาได้รับในช่วงกลางวันซึ่งพวกเขาจะได้รับรายได้เพียง 80-90 บาทเท่านั้น

เมื่อถึงงานประเพณีทางศาสนา เด็กเร่ ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่งซึ่งประกอบด้วย อาหมี (นามสมมติ) อาผู้ยะ (นามสมมติ) น้องๆของอาผู้ยะ อาซา (นามสมมติ) เลอเกอะ (นามสมมติ) และเพื่อนๆ ขอลานอีกประมาณ 4-5 คนจะรวมกลุ่มมาร่วมงานประเพณีทางศาสนาหรือ พิธีตักบาตรเทโวโรหณะ พวกเขาจะเตรียมตัวเข้าร่วมพิธีซึ่งจัดขึ้น ในช่วงเวลาก่อนพระอาทิตย์ขึ้นด้วยการรวมกลุ่มกันมานอนค้างคืนที่ฝั่งไทยโดยมีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นคอยดูแลความปลอดภัยให้กับเด็กและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นผู้หญิงตลอดคืน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่รวมกลุ่มกันนอนฝั่งไทยดังกล่าวประกอบด้วยเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชาย และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหญิงประมาณ 5-7 คนนั้นจะใช้สถานที่ประจำที่เด็กเร่ร่อนชายวัยรุ่นใช้นอนค้างคืนโดยสม่ำเสมอโดยหวังว่าพวกเขาสามารถมาร่วมพิธี(มาขอเงินและรับของเหลือ) ทันในช่วงเช้าของงานเทศกาลซึ่งจัดขึ้นตั้งแต่วันที่ 5 ในระหว่างที่พวกเขาอนค้างคืนที่ฝั่งไทย

อาซา (นามสมมติ) ได้เล่าให้ฟังถึงการแยกพื้นที่การนอนออกเป็นพื้นที่นอน (ห้องนอน) สำหรับเด็กผู้หญิงและพื้นที่นอน (ห้องนอน) สำหรับเด็กผู้ชาย อาซาเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าเขาและเพื่อนๆ ได้จัดสถานที่นอนออกเป็นสองห้อง ห้องที่หนึ่ง คือห้องที่พวกผู้หญิงนอน อีกห้องหนึ่ง เป็นห้องที่พวกผู้ชายวัยโตนอนอีกทั้งพวกเขาและเพื่อนๆ ได้มีการผลัดเวรกันนั่งเฝ้าเพื่อดูแลความปลอดภัยในยามค่ำคืนให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานผู้หญิง และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานซึ่งมีอายุน้อยกว่า จากเหตุการณ์นี้ อาหมี (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งมาร่วมใช้ชีวิตในยามค่ำคืนในประเทศไทยเพื่อมาร่วมงานในงานเทศกาลในรุ่งเช้า นั้น ได้เล่าให้ฟังว่า อาหมีจะนอนกับพวกผู้หญิง ได้แก่ อาผู้ยะ(นามสมมติ) และเด็กขอทานเล็กๆ ส่วนพวกผู้ชายวัยรุ่น (อาซาและเพื่อนๆ) จะนอนข้างๆ นอกจากนี้ อาหมีได้เล่าถึงลักษณะของ สถานที่นอนในฝั่งไทยว่า “มีสองห้อง ห้องที่หนึ่ง คือห้องที่พวกผู้หญิงนอน อีกห้องหนึ่งเป็นห้องที่พวกโตๆ นอน ” ในระหว่างที่อาหมีบรรยายลักษณะของสถานที่พำนักชั่วคราวของตนที่ฝั่งประเทศไทย อาซา (นามสมมติ) หรือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งมักมานอนประจำบริเวณฝั่งป ประเทศไทยได้เล่าเสริมว่า “ตนไม่นอนแต่เป็นคนมาเฝ้าห้องพวกผู้หญิงกับวิทย์จนเช้า .. ส่วนเลอเกอะนอนห้องที่สอง ” เด็กๆ ที่นอนค้างฝั่งไทยอย่างสม่ำเสมอเช่นอาซาและเพื่อนจะช่วยเหลือแบ่งปันเสื้อผ้าเครื่องใช้ ป้องกันความหนาวให้กับเด็กขอทานเด็กเล็กในช่วงเวลากลางคืนอีกด้วย เมื่อถึงเวลาเช้าตรู่ เด็กๆ จะไปยื่นขอรับของบริจาคพร้อมๆกับผู้ร่วมงานบุญทั่วไปและใช้ความคล่องแคล่วของตนฉกฉวย

หยิบของที่ผู้ร่วมงานทำหล่นเสียหายใส่ถุงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบางคนอาจได้รับเงิน สิ่งของบริจาคจากผู้ร่วมงานบุญนอกเหนือจากการ เก็บของเหลือใช้ที่ร่วงหล่นที่พื้น พวกเขาจะกลับบ้านนำของที่ได้รับมานั้นไปให้ครอบครัวและนอนพักตลอดทั้งวัน

ในวันประเพณีลอยกระทง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะมาร่วมเทศกาลนี้โดยหวังว่าพวกเขาจะได้รับรายได้จำนวนหนึ่งเป็นรายได้เสริม พวกเขาจะทำหน้าที่ยื่น /ส่งกระทงเพื่อไปลอยในน้ำ และจะทำหน้าที่จุดไฟแช็กให้กับนักท่องเที่ยว หรือชาวบ้านผู้มาร่วมงานประเพณี และคอยอาศัยเก็บเงินจากกระทงในจังหวะที่กำลังส่งกระทงให้ลอยน้ำ เด็กที่ทำหน้าที่ส่งกระทงจะได้รายได้ นอกเหนือจากการขอเงินในเวลากลางวันจากการหยิบเงินที่เจ้าของกระทงหยอดไว้ในกระทง ทั้งนี้ หากเจ้าของกระทงบางรายรู้ถึงการกระทำของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเช่นนี้ เจ้าของกระทงจะแก้ปัญหาด้วยการให้เงินเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเหล่านี้ซึ่งอาจให้เงินเป็นจำนวนมากถึง 20 บาทพร้อมทั้งกำชับไม่ให้เด็ก ๆ หยิบเงินออกจากกระทง อย่างไรก็ตาม ในวันลอยกระทงซึ่งเกิดตั้งแต่หัวค่ำ เน้นนานถึงช่วงเวลาใกล้เที่ยงคืนนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กผู้หญิง เด็กโตและเด็กเล็กบางรายจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งกระทงในช่วงเย็นและหัวค่ำ ส่วนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กโตที่เป็นเด็กผู้ชายจะทำหน้าที่เป็นผู้ส่งกระทงในตอนดึก (ประมาณ 4 ทุ่ม) กล่าวคือ เนื่องจากสภาพปัญหาเรื่องอากาศที่หนาวเย็นมากขึ้นทุกขณะเมื่อมีดลงทุกขณะและข้อจำกัดที่ว่าช่วงเวลาค่ำเป็นช่วงเวลาที่มีคนพลุกพล่านทั้งกลุ่มวัยรุ่น และเป็นช่วงเวลาที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กหญิงและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่อายุน้อยไม่สะดวกที่ดี อดเดินทางกลับบ้านไปที่ประเทศพม่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชายจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งกระทงในยามค่ำคืนเท่านั้น

นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะได้รายได้พิเศษตามโอกาสพิเศษตามเทศกาล หรือวันสำคัญทางประเพณี ศาสนา แล้วโอกาสพิเศษที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานได้ รับเงินจำนวนมากแล้วพวกเขาอาจส่งตัวแทนในครอบครัวซึ่งได้แก่ พี่น้องของพวกเขามาทำงานขอทานเพื่อให้ครอบครัวของเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ แก้ว (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะได้ใช้วิธีการเอาชนะปัญหาความยากจนของพวกเขาด้วยวิธีการเดียวกันนี้ในวันเวลาที่ ผ่านไปพร้อมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป แก้วและเพื่อนๆชาวเก็บขยะได้ประสบวิกฤตทางด้านอาชีพโดยไม่อาจมีใครรู้ได้ วิกฤตที่ทำให้แก้วและเพื่อนๆเก็บขยะหลายคนต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเก็บขยะไปสู่วิถีทางการหารายได้แบบใหม่ ได้แก่ วิกฤตการลดราคาขายขยะ (ต๋อกลี) ลงประกอบกับ วิกฤตที่แก้วและเพื่อนๆไม่สามารถหาขยะมาขายได้เช่นเดิม ทั้งนี้ เพื่อนๆเก็บขยะหลายคนได้ปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ของการเก็บขยะเช่นนี้โดยการผันตัวเองไปสู่อาชีพขอทานอย่างถาวร เด็กเร่ร่อนย้าย

ถิ่นเก็บขยะที่เคยออกเดินทางหาขยะกันเป็นกลุ่มกลุ่มละประมาณ 3-4 คนได้กลายเป็น ขอบทาน และฝังตัวอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดนขำงและอยู่บริเวณหน้าธนาคารกสิกรไทยเป็นเวลานาน ตั้งแต่ช่วงเช้าจนกระทั่งถึงเย็นโดยปราศจากการมีเวลาเที่ยวเล่น พักผ่อนกันที่บ้านเปิดเช่นครั้งก่อน

ผลจากการที่พวกเขาต้องทำงานหนักมากกว่าครั้งก่อน กิจกรรมหลายอย่างในชีวิตของเด็กเก็บขยะของพวกเขาจึงได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ กิจกรรมหลักๆของเด็กเก็บขยะที่กลายเป็น เด็กขอบทานนั้นกลายเป็นกิจกรรมการขอบทานบริเวณนั้นตลอดทั้งวันและเดินทางกลับบ้านหรือนอน ฝั่งไทยเมื่อเสร็จสิ้นจากการขอบทาน ทั้งนี้ ชีวิตประจำวันในระยะหลังจากวิกฤตของเด็กกลุ่มเก็บ ขยะ เด็กกลุ่มเก็บขยะที่ผันตนเองไปเป็นขอบทานจะไม่ค่อยไปที่บ้านเปิดเช่นครั้งก่อนเนื่องจาก ระยะทางระหว่างบ้านเปิดที่พวกเขาคุ้นเคยกับสถานที่บริเวณที่พวกเขาฝังตัวของทานห่างไกลกัน มาก พวกเขาจะซื้ออาหารทานเล็กๆน้อยๆ หรือขออาหารจากนักท่องเที่ยวและนั่งหลบแดดตาม ต้นไม้เล็กๆในระหว่างวันแทนการนั่งเล่นพักผ่อนที่บ้านเปิด

นอกจากนี้ เพื่อนๆบางคนที่ประสบกับวิกฤตของเด็กเก็บขยะจะไม่เดินทางข้ามมาฝั่งไทย เพื่อมาเก็บขยะขายอีกแล้ว ในทางกลับกันพวกเขาจะกลับบ้านไปช่วยงานครอบครัวหรือย้ายบ้าน ตามไปกับครอบครัวแทนการออกมาเก็บขยะขายที่ฝั่งปร ะเทศไทย ทั้งนี้ ในบางวันเด็กเก็บขยะที่ ปรับตัวไปช่วยเหลือพ่อแม่ที่ฝั่งประเทศพม่านี้จะแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนบ้านเปิดและมานั่งเล่นที่ บ้านเปิดเป็นครั้งคราว เด็กบางคนอาศัยเวลาว่างจากการมานั่งพักผ่อนที่บ้านเปิดมาฝึกอาชีพหรือย สร้อยข้อมือลูกบิดที่บ้านเปิด แม้ว่ารายได้จากการขายผลงานการร้อยลูกบิดของตนเองที่ตลาดยังไม่ชัดเจน แต่เด็กหลายที่สนใจกับกิจกรรมการร้อยสร้อยข้อมือลูกบิดก็ได้เงินสนับสนุนช่วยเหลือ จากบ้านเปิดที่ฝึกอาชีพเฉลี่ย 2 เส้น 1บาท

เมื่อแก้ว (นามสมมติ) ได้เจอกับวิกฤตของการเก็บขยะพร้อมกับเพื่อน แก้วเป็นเด็กเก็บ ขยะคนหนึ่งที่ยังคงมุ่งมั่นยึดถืออาชีพเก็บขยะอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เนื่องจาก การที่แก้วไม่ อยากขอบทานแม้ว่าตนจะเคยขอบทานมาเพียงตอนเด็กๆ ประกอบกับการที่รายได้ของแก้วลดลงไป จนครอบครัวอาจได้รับความเดือดร้อน ครอบครัวของแก้วจึงแก้ปัญหาเรื่องรายได้ที่ลดลงโดยการ ส่งน้องชายของแก้วอายุประมาณ 8 ปีมาขอบทานบริเวณสะพานข้ามชายแดนขำงทุกวัน การมีผู้แบ่ง เบาภาระการหาเงินของแก้วจึงไม่เคร่งเครียดมากนัก กล่าวคือ ในวันหนึ่งๆหลังจากที่เด็กกลุ่มเก็บ ขยะประสบวิกฤตพร้อมกัน แก้วจะมีเวลาเที่ยวเล่น พักผ่อนกับเพื่อนๆมากขึ้น แก้วจะไปเที่ยวบริเวณ สะพานข้ามชายแดนเพื่อนั่งเล่น พูดคุยกับเพื่อนเด็กขอบทานวัยรุ่นชาย ไปนั่งล้อมวงดูเพื่อนและ ผู้ใหญ่พมานั่งเล่นไฟกันบริเวณสะพานสลักับการเฝ้าดูน้องชายซึ่งกำลังขอบทานอยู่ห่างๆ แก้วจะ

แวะมานั่งเล่น พักผ่อนที่บ้านเปิดบ่อยครั้งมากขึ้นหลังจากประสบวิกฤตและอยู่ในบ้านเปิดเป็นเวลานานขึ้นจนกระทั่งกลับบ้าน แก้วจะไม่มีบรัองออกไปหาขยะวันละ 1-2 ครั้ง เช่นผ่านมาอีกแล้ว ในทางกลับกันแก้วจะมีอิสระในการเล่นกับเพื่อนมากขึ้นและใช้เวลาในการหาขยะและขายขยะน้อยลง

อย่างไรก็ตาม นอกจากหนทางซึ่งส่งผลให้พวกเขามีรายได้มากขึ้นได้แก่ การปรับเปลี่ยน กลยุทธ์การหารายได้ของพวกเขาบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ดังเช่น การขอกทานด้วยการมีผู้ช่วย ดังเช่นทารก (บุตรของผู้ย้ายถิ่น) หรือการส่งสมาชิกในครอบครัวมาช่วยหารายได้ การยืดเวลาการหารายได้ให้นานกว่าปกติและการเปลี่ยนอาชีพหรือหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ดังกล่าวแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่โดยหวังว่าพวกเขาจะได้รับรายได้เพิ่มขึ้นจนทำให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หง (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายชายซีดีอายุ 17 ปีคนหนึ่งได้เล่าให้ฟังถึงอาชีพเสริมอื่นๆ ว่า นอกจากตนจะขายซีดีอัน เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับตนแล้วตนยังเคยขายสินค้าประเภทตุ๊กตา ของเล่น รวมทั้งโทรศัพท์มือถือมือสองตามความต้องการของตลาดและลูกค้าอีกด้วย ความสามารถใน ‘ปรับตัว’ หรือ ‘ต่อรอง’ โดยการหาสินค้าชนิดที่เป็นความต้องการของตลาดมาขายเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการแสวงหาโอกาส ในการได้มาซึ่งรายได้ด้วยการประกอบอาชีพที่หลากหลายบนชายแดนที่ไม่จำกัดเฉพาะอาชีพใดอาชีพหนึ่ง การแสวงหาโอกาสของหง จึงแสดงให้เห็นว่า หงมีแรงจูงใจเรื่องรายได้มากกว่าแรงจูงใจด้านค่านิยม ความเชื่อ คำชักชวนของเพื่อน หรือแม้แต่คำบัญชาจากคนในครอบครัว

ครั้งหนึ่ง หง ได้ขอแนะนำจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากองค์กรอิสระแห่งหนึ่งและผู้วิจัยที่ร่วมสนทนาเรื่องโอกาสในการประกอบอาชีพของหง ภายหลังจากที่หงได้รับการเสนอแนะให้ลองไปสมัครเป็นลูกจ้างตามร้านขายของบริเวณชายแดน หงได้ครุ่นคิด คำนวณถึงโอกาสที่ได้รับและโอกาสที่หงจะเสียไปอยู่ ารรอบคอบ หงตอบกับพวกเรา (ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครฯ) ว่า “เงินเดือน 2500.. เงินเดือนนิดเดียวไม่พอกิน ..ค่าदानไม่พอกินหรือก ..มาๆไป” นอกจากนี้ในวันที่พวกเรา⁵ ได้เดินทางไปเยี่ยมบ้านพักที่ธงอาศัยชั่วคราวในประเทศพม่า

⁵ หมายถึง ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครขององค์กรอิสระแห่งหนึ่ง เนื่องจากผู้วิจัยสวมบทบาทเป็นเพื่อนของเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและไม่ได้เปิดเผยว่าเป็นนักศึกษามาเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์และเนื่องจากผู้วิจัยได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจนกลายเป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกับผู้วิจัยจึงเขียนสรรพนามที่สะท้อน

และได้เห็นการปลอมแปลงแก้ไขเอกสารเพื่อใช้ในการเข้าทำงานกับนายจ้างคนไทยของเพื่อน และครอบครัวของเพื่อน พวกเขาจึงได้ทราบว่าธงและเพื่อน กำลังจะหาทางไปทำงานที่ กรุงเทพฯ

“ว่าจะไปกรุงเทพฯ ถ้าไปอยู่ก็ไปอยู่ 5-6 ปีเลย แต่ถ้าไม่ได้ไปก็จะไปเชียงใหม่ ไปทำงานคนเดียว ..ถ้ารถทัวร์ผมไม่ไป แต่ถ้ารถตู้ไป ...นายจ้างจะมารับ ไปกัน 10คนได้...จะเอา มีดไปสองเล่ม ถ้าเขาทำอะไรตายก็ตาย ผมเป็นผู้ชาย ก็แทงแล้วก็ทุบกระจกไม่กลัวตาย”

(ง(นามสมมติ)เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซีตี อายุ 17 ปี)

6.4.2 การต่อรองเพื่อความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนอกจากจะเผชิญหน้ากับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพวกเขาแล้ว พวกเขายังมีวิถีชีวิตผูกพันกับสิ่งแวดล้อมที่ล้อมรอบไปด้วยการติดยาเสพติดของคนรอบข้างและการคุ้นเคยกับคนแปลกหน้าที่อาจหยิบยื่นความเสี่ยงทางสุขภาพมาให้พวกเขา ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนได้รับประสบการณ์ อันเลวร้ายและมีวิธีป้องกันความเสี่ยงทางสุขภาพอันแสดงให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองให้ได้รับความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพของพวกเขาเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้เห็นถึงความเป็นเพื่อนกลุ่มเดียวกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้มีเจตนาที่จะใช้คำว่า “พวกเรา” ไปในความหมายของ ourselves ซึ่งอาจแบ่งแยก others ตามแนวคิดที่ผู้วิจัย ได้เสนอไว้ในบทแนวคิดและ ทฤษฎี

รูปภาพ 14: พื้นที่บริเวณชายแดนฯ (ริมน้ำสาย)

ในระหว่างที่ เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้ใช้ชีวิตเป็นขอทานบนสะพานข้ามชายแดนฯ เลอเกอะได้รับอาหารเหลือจากนักท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำอัดลม ขนมหรือได้รับอาหารแจกจากนักท่องเที่ยว บ่อยครั้งเลอเกอะจะทานอาหารร่วมกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นเพื่อประทังความหิวโหย เช่น เลอเกอะจะขอแบ่งเบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานในระหว่างที่เลอเกอะอยู่บนสะพาน บางวันเลอเกอะจะซื้อผลไม้ต้องปรงรสจัดหรือขนมหวานราคา 5 บาททานกับเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน ในกิจกรรมเล่นน้ำแม่น้ำสายบริเวณชายแดน ฯ หากขณะที่เลอเกอะเล่นน้ำกับเพื่อนๆอยู่นั้นได้มีขยะของเหลือบรรจุกล่องโฟมหรือเศษอาหารเหลือลอยตามน้ำสายมา เลอเกอะจะหยิบจับมา ส้ารวจและทานอาหารในกล่องโฟมนั้นก่อนที่จะปล่อยกล่องโฟมบรรจุเศษอาหารเหลือนั้นให้ลอยตามแม่น้ำสายต่อไป แบบแผนการใช้ชีวิตด้านพฤติกรรมทานอาหารบนพื้นที่ชายแดนฯของเลอเกอะดังกล่าวนอกจากส่งผลให้ชีวิตของเลอเกอะมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคขาดสารอาหาร การเป็นโรคในทางเดินอาหารและบันทึกนระดับการมีโภชนาการที่เพียงพอซึ่งในที่สุดได้ไปกระทบกับความมั่นคงด้านสุขภาพ

นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยในบริบทบริเวณชายแดนฯ และพฤติกรรมการติดยาเสพติดยังเป็นภัยคุกคามซึ่งกระทบความมั่นคงทางด้านสุขภาพของเลอเกอะ เนื่องจากชีวิตประจำวันของเลอเกอะได้ผูกพันกับน้ำสายและกิจกรรมการอาบน้ำ (การกระโดดน้ำ) ที่แม่น้ำ

แม่สายที่เป็นแหล่งรวมของขยะมูลฝอยและเชื้อโรคต่างๆ อันเป็นสาเหตุให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนติดเชื้อที่บริเวณผิวหนังและเสียชีวิต ดังตัวอย่าง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กคนหนึ่งที่เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อ (ฝี) ที่สมองอันเนื่องมาจากการสำลักน้ำในแม่น้ำแม่สายในระหว่างเล่นน้ำ อันเป็นกิจกรรมประจำวันของเขา ความมั่นคงทางชีวิตของเลอเกอะด้านสุขภาพจึงถูกบั่นทอนลง ทั้งนี้ เลอเกอะได้มองเห็นว่าน้ำในแม่สายสกปรกและเป็นสาเหตุให้เพื่อนสนิทของเขาต้องล้มป่วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีชีวิตผูกพันกับพื้นที่บริเวณชายแดนได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ

“พี่ๆ อาตี๊ (นามสมมติ) ไม่สบาย... ผอมเหลือแต่กระดูก ...เป็นไข้มาหลายวันแล้ว...ตอนนี้อยู่ที่บ้าน..ไม่มาแล้ว...ดมกาวไม่กินอะไรเลย ...อาบน้ำที่นี้ไง ...แม่เขาให้กินยาแล้ว...ยังไม่เห็นเลย...ไม่มาแล้ว”

(เลอเกอะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 16 ปี)

แม้ว่าเลอเกอะ และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยและผูกพันกับวิถีชีวิตบนชายแดนซึ่งพวกเขาต้องพบเจอกับคนแปลกหน้านับร้อย (นักท่องเที่ยว) ซึ่งมักจะหยิบยื่นอาหารเหลือ น้ำดื่มที่ไม่สะอาดให้กับพวกเขา แต่เมื่อถึงโอกาสอันดีหรือโอกาสจากนักท่องเที่ยวซึ่งมาขอเป็นเจ้ามือเลี้ยงอาหารให้กับพวกเขาพวกเขาจะไม่รื้อโอกาสที่พวกเขาจะได้รับอาหารที่ปลอดภัยและโอกาสที่พวกเขาจะได้รับอาหารหรือขนมกลับบ้านไปให้ครอบครัว ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะได้รับโอกาสทางการได้รับอาหารที่ดีจากการได้รับข้อเสนอจากนักท่องเที่ยวเพื่อขอเป็นเจ้ามือเลี้ยงอาหารเองหรือจากการที่นักท่องเที่ยวถูกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเรียกร้องให้นักท่องเที่ยวผู้้นพาไปซื้ออาหารและขนม ทั้งที่ร้านค้ารถเข็น หรือที่ร้านเซเว่นอีเลฟเว่นใกล้สะพานข้ามชายแดนภายหลังจากที่นักท่องเที่ยวผู้้นแจกเงินเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานกลุ่มหนึ่ง

เมื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับโอกาสจากเจ้ามือเลี้ยงอาหารจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะตักดวงโอกาสโดยเรียกร้องให้นักท่องเที่ยวเลี้ยงอาหารดีๆ พวกเขาจะเรียกร้องนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวพาไป “เซเว่น” ทุกครั้งเมื่อพวกเขาพบนักท่องเที่ยวที่ใจดี พวกเขาและเพื่อนๆจะได้รับขนมและอาหารคนละชุดซึ่งประกอบด้วยบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปแบบถ้วยหรืออาหารสำเร็จรูปบรรจุกล่องแช่แข็งในร้านเซเว่นอีเลฟเว่น น้ำอัดลมแบบกระป๋อง ขนมอบกรอบถุง ซ็อกโกแลต ไอศกรีม เป็นต้น หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานได้รับ

อาหารชุดดังกล่าว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนเท่านั้นที่แกะถุงขนมกินโดยทันที ทั้งนี้ เด็กที่ได้รับอาหารชุดทุกคนจะยังคงเก็บอาหารชุดไว้ที่ร้านค้าใกล้สะพานข้ามชายแดนฯ ที่ตนไว้ใจเพื่อนำอาหารชุดเหล่านั้นกลับบ้านไปในตอนเย็นหรือส่งอาหารให้แม่นำกลับบ้านไปก่อนที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะกลับบ้าน หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับการเลี้ยงอาหารจากนักท่องเที่ยวซึ่งซื้ออาหารที่ขายอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเหล่านั้นจะกินอาหาร ขนมเหล่านั้นทันที และแบ่งปันอาหารและขนมเหล่านั้นให้เพื่อนๆ คนอื่นๆ ที่ไม่ได้รับโอกาสเช่นนั้นด้วย

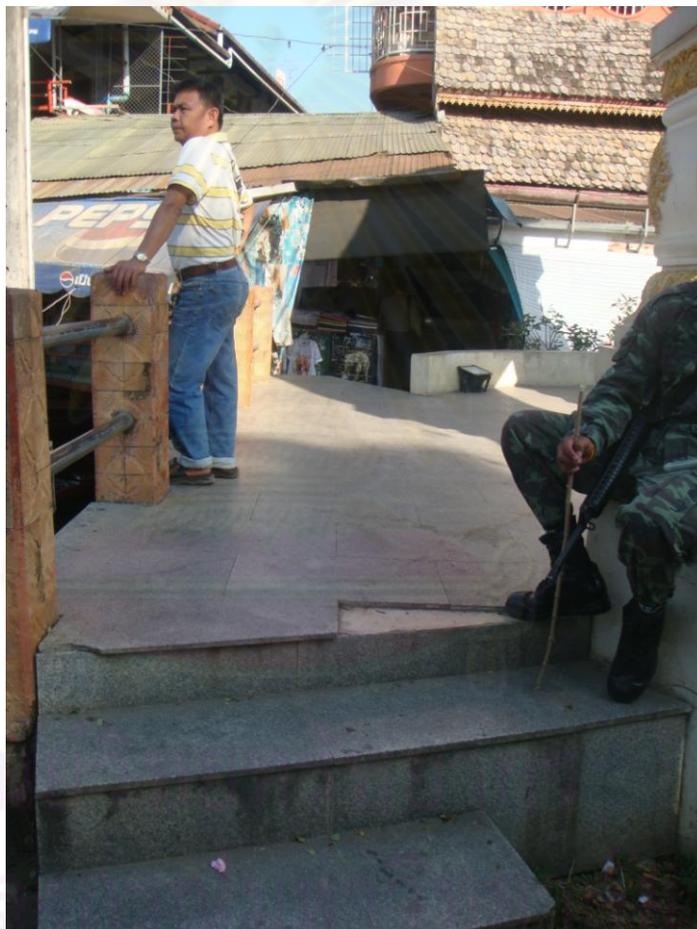
เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานอาจมีโอกาพิเศษต่างๆ อันเป็นช่องทางทางรายได้เงินหรือได้รับอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ นอกเหนือจากการได้เงินในวิถีชีวิตปกติประจำวันทั่วไป กล่าวคือ พวกเขาอาจได้รับแจกเสื้อผ้า เงิน อาหาร ขนมที่บริเวณสะพานชายแดนไทย - พม่าหรือได้รับแจกเงินอาหาร ขนม ของใช้ต่างๆ ในช่วงเทศกาลตามประเพณีสำคัญทางศาสนาต่างๆ รวมทั้งพวกเขาได้รับการอุปถัมภ์จากนักท่องเที่ยวผู้ใจดีซึ่งนำขนม อาหารหรือเป็นเจ้าของภาพเลี้ยงอาหารในวันใดวันหนึ่ง ทั้งนี้ ในการได้รับแจกเงิน อาหาร ขนม หรือ เสื้อผ้า แต่ละครั้ง แม้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รับโอกาสจากนักท่องเที่ยวที่เดินไปมาบริเวณสะพานชายแดนไทย - พม่าจะยื่นมือขอรับโอกาสเพื่อให้ได้ขนม อาหารก่อนที่จะเก็บกักตุนขนมเอาไว้หลังจากขออาหารหรือขนมจากผู้ให้หลายครั้ง แต่ในการแจกอาหาร ขนมโดยนักท่องเที่ยวทุกครั้งมักจะมีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยรุ่นซึ่งอาจเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเพศชายวัยรุ่นจะมาจัดระเบียบกลุ่มโดยการคอยกำกับไม่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นแย่งอาหาร ขนม หรือเสื้อผ้างันจนปั่นป่วน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะบอกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ให้รับอาหาร ขนมเพื่อให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน เช่น ในโอกาสหนึ่ง นักท่องเที่ยวมาแจกขนมหรืออาหารที่บริเวณสะพานแก๊ดเกะ (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีอายุมากที่สุดได้สร้างความเป็นระเบียบในการรับอาหาร ขนมที่นักท่องเที่ยวแจกโดยการบอกเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นย้ายถิ่นคนอื่นๆ ว่า “คนละสองอัน” เป็นต้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งกำลังต่อคิวรอรับอาหารจะรักษามารยาทและหยิบขนมแบ่งกันตาม ที่รุ่นพี่ (เลอเกอะ) กำหนด นอกจากนี้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะต่อรอกับนักท่องเที่ยวและมีการจัดระเบียบภายในกลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายในการเข้ารับโอกาสต่างๆจากนักท่องเที่ยวหรือผู้บริจาคแล้ว เนื่องจากพวกเขายังคงอยู่ในสภาพที่เข้าไม่ถึงโอกาสที่พวกเขาจะได้รับ โอกาสทางด้านการได้รับอาหารและน้ำดื่มที่ดีจากการกักกันทางพื้นที่และความกดดันภายในครอบครัว พวกเขาจึงมีวิธีการต่อรอกต่อคนรอบข้างเพื่อให้รับโอกาสในการได้รับอาหารที่คืนนั้นมา

ในการขอทานที่สะพานในบ่ายวันหนึ่ง ขณะ อานะ (นามสมมติ) ที่ได้ทำงานตามปกติ อานะได้ต่อล้อต่อเถียงกับแม่ “อานะโตแล้ว... อานะไปเองได้... เธออยู่ไปคนเดียวละกัน... เราจะไป” (แปลจากภาษาอาฮา) จากนั้นอานะได้พยายามต่อรองกับแม่ของเขาเช่นหลายครั้งที่อานะขอต่อรองกับแม่เพื่อขอไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน ขอไปเล่นน้ำกับเพื่อน ทั้งนี้ ครั้งหนึ่งอานะได้ขออนุญาตแม่ไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดโดยต่อรองกับแม่เพื่อขออนุญาตให้ตนไปกินข้าวที่บ้าน คำอนุญาตจากแม่จะทำให้อานะมีแรงจูงใจหรือริบชยันหาเงินมาให้ครบตามจำนวนตามการต่อรอง อานะต่อรองกับแม่ว่าหากขอทานได้เงินครบ 100 บาท แม่จะต้องอนุญาต ให้อานะไปเล่นน้ำกับเพื่อนหรือไปกินข้าวที่บ้านเปิด เมื่อแม่รับข้อตกลงร่วมกันกับอานะ อานะก็เริ่มขอทานและริบหาเงินหรือชยันทำงาน (ขอทาน) ด้วยความกระตือรือร้นเพื่อให้ได้จำนวนเงินครบ 100 บาทตามที่ตกลงไว้กับแม่ อานะนับถอยหลังและคำนวณเงินว่าอานะจะต้องหาเงินอีกกี่บาทจึงจะครบจำนวนด้วยความร่าเริงและริบขอเงิน ต่อด้วยความเร่งรีบ ต่อมาหลังจากที่อานะนับจำนวนเงินที่หามาได้ครบ 100 บาทแล้ว อานะก็เอาเงินไปให้แม่พร้อมทั้งฝากกระเป๋าสะพายของแม่และวิ่งไปที่บ้านเปิดหรือไปเล่นน้ำกับเพื่อนซึ่งกำลังเล่นน้ำที่น้ำสายอย่างสนุกสนานก่อนที่แม่ของอานะจะเดินตามมาดูห่างๆ

เนื่องด้วยการถูกกีดกันทางพื้นที่หรือพบกับการกักกันทางพื้นที่จากเจ้าหน้าที่ทหารไทยซึ่งกำลังรักษาการณ์อยู่ที่บริเวณชายแดนฯ นั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะขอให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งเป็นที่ไว้วางใจได้สำหรับทหารมาช่วยเจรจาต่อรองเพื่อเรียกร้องโอกาสในการได้รับอาหารที่ดีแทนพวกเขา ทั้งนี้ การถูกกีดกันทางพื้นที่ด้วยรูปแบบการกีดกันไม่ให้เห็นทางออกนอกบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ในขณะที่กำลังขอทานอยู่บนสะพานข้ามชายแดนฯ นั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะถูกจำกัดบริเวณให้อยู่ภายในบริเวณที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะไม่ได้รับโอกาสต่างๆที่บ้านเปิดจัดไว้ให้ พวกเขาจะไม่ได้รับโอกาสต่างๆได้แก่ โอกาสด้านอาหารกลางวัน โอกาสในการได้รับการรักษาพยาบาลขั้นเบื้องต้น โอกาสในกิจกรรมนันทนาการต่างๆซึ่งจัดขึ้นในบ้านเปิดตามโอกาสต่างๆ อาทิ กิจกรรมการแจกของขวัญในวันคริสต์มาส

ในระหว่างที่ อาผู้ยะ (นามสมมติ) กำลังยืนดูเล่นองชายซึ่งกำลังขอทานอยู่ที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ หากถามถึงสาเหตุที่อาผู้ยะไม่ไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิด อาผู้ยะจะบอกสาเหตุว่า “เขาไม่ให้ข้ามมา...” นอกจากนี้ การกีดกันบริเวณชายแดนฯยังเกิดขึ้นผ่านการสร้างข้อตกลงร่วมกัน กล่าวคือ ข้อตกลงอย่ างไม่ทางการที่ส่งเสริมให้การเดินทางข้ามมานอกบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯเป็นไปอย่างยากลำบากมากขึ้นได้ส่งผลให้อาผู้ยะและเด็กเร่ร่อนย้าย

ถิ่นถูกกีดกันจากการได้รับโอกาสพื้นฐานซึ่งบ้านเปิดมอบให้ อาผู้ยะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานหลายคนจะโดนทหารไทยชักถามอย่างละเอียดและสร้างข้อตกลงระหว่างกันกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่กำลังเดินมุ่งหน้าไปยังบ้านเปิดเพื่อทานอาหารกลางวันและบางครั้งทหารไทยจะชักถามและตกลงกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งชักชวนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิด ข้อตกลงระหว่างทหารไทยและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครได้แก่ ความตกลงที่ว่าให้(ปล่อย/นำ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรีบกลับมาที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯให้เร็วที่สุดหลังจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเสร็จ

รูปภาพ 15: รูปแบบของมาตรการการควบคุมเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ บริเวณชายแดนฯ

อาผู้ยะ (นามสมมติ) อาหมี (นามสมมติ) และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเด็กเล็กจะรู้สึกหวาดกลัวต่อการต้องเผชิญหน้ากับตำรวจ ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและทหารรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่ต้องเผชิญหน้ากับการชักถามจากทหารหรือต้องใช้เส้นทางที่ผ่านตำรวจ ทหารรักษาการณ์จะรู้สึกไม่ปลอดภัยหาก

จะต้องเดินทางออกนอกพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ไปยังบ้านเปิดเพื่อทานอาหารกลางวัน หรือนั่งพักผ่อนในช่วงกลางวัน และรู้สึกกังวลหากต้องเดินทางกลับไปยังสะพานข้ามชายแดนฯ เพื่อทำงานขอทานภายหลังจากทานอาหารกลางวันและใช้เวลาพักผ่อนในบ้านเปิดเสร็จ ทั้งนี้ อาหมี่ อาผู้ยะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานจะรวมกลุ่มกันเดินทางกลับไปบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เพื่อขอทานภายหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมภายในบ้านเปิดหรือภายหลังจากทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเสร็จแล้ว หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะต้องเดินทางกลับไปยังสะพานข้ามชายแดนฯ ตามลำพัง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะชักชวนให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดเดินทางไปส่งพวกเขาที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนใดที่ต้องการเดินทางไปบ้านเปิดเพื่อทานอาหารกลางวันหรือต้องการเข้าร่วมกิจกรรมในบ้านเปิดแต่ไม่สามารถเดินทางออกนอกบริเวณสะพานได้ พวกเขาจะบอกเพื่อนๆ ที่อยู่นอกบริเวณสะพานให้เดินทางไปเรียกเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเดินมาหาพวกเขา หรือนำขนมหรือของขวัญต่างๆ ในกิจกรรมในบ้านเปิดมาให้พวกเขาที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ หลายครั้งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่อยากจะไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดหรืออยากเข้าร่วมกิจกรรมที่บ้านเปิดแต่ไม่สามารถเดินทางออกนอกบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ได้จะเรียกเพื่อนของตนให้ไปเรียกเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดเพื่อมาพูดคุยตรงกับเจ้าหน้าที่ทหารบริเวณชายแดนฯ ให้อนุญาตให้ตนสามารถข้ามสะพานฯ ไปทานอาหารและไปร่วมกิจกรรมที่บ้านเปิด เด็กหลายคนจะยื่นรอเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากบ้านเปิดเดินมาชวนพวกเขาและมารับพวกเขาไปทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดในเวลากลางวัน

6.4.3 การต่อรองเพื่อความมั่นคงสำหรับตนเอง

ในระหว่างการใช้ชีวิตบนพื้นที่ชายแดนฯ ทั้ง การทำงานหารายได้และการเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ บริเวณชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยได้รับประสบการณ์อันเลวร้ายตลอดจนได้รับรู้ประสบการณ์อันเลวร้ายอันแสดงให้เห็นถึงการตกเป็นเหยื่อจากการล่อลวงทางเพศ การตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์จากเพื่อนๆ ของพวกเขา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันเกิดขึ้นของประสบการณ์อันเลวร้ายต่างๆ ไม่ให้พวกเขาต้องเผชิญหน้าอีก พวกเขาได้ค่อยๆ สร้างหนทาง การป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์และ /หรือการตกเป็นเหยื่อจากการล่อลวงทางเพศอันสะท้อนให้เห็นถึงการพยายามต่อรองกับความรุนแรงสังคมโดยการสร้างเกราะคุ้มครองให้พวกเขาได้รับความมั่นคงเพื่อตนเอง

อาซา (นามสมมติ) ได้สั่งสมประสบการณ์ต่างๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์อันเลวร้ายต่างๆ ในระหว่างที่อาซาเดินทางย้ายถิ่นมาขอทานบริเวณสะพานข้าม

ชายแดนไทย-พม่าเรื่อยมาจนกระทั่ง ปัจจุบัน อาสาสมัครมีประสบการณ์ต่างๆมากมายที่พัฒนาทักษะ การเรียนรู้ถึงอันตรายและการเอาตัวรอดจากความเสี่งด้านการเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์หลาย ครั้ง ในขณะที่อาสาสมัครกำลังขอทานบริเวณสะพานชายแดนฯ อาสาสมัครได้พบประสบการณ์การโดน ชักชวนไปขายแรงงานจากคนแปลกหน้าหลายคนซึ่งชักชวนว่า 'จะพาไปทำงานและจะให้เงิน เยอะๆ' หรือ 'ชวนไปทำงานกรุงเทพฯ ชวนไปอยู่ด้วยและให้ทำงาน' อีกทั้งประสบการณ์การมีคน แลกหน้าบางคนได้มาชวนไปทำงานที่กรุงเทพฯโดยจะบอกว่า 'จะทำหนังสือผ่านแดนให้ และให้ เงินเดือน' อย่างไรก็ตาม อาสาสมัครก็ชักชวนจากคนแปลกหน้าดังกล่าวเพราะเชื่อ ว่าพวกเขา จะหลอกไปขาย นอกเหนือจากประสบการณ์การถูกชักชวนให้ไปทำงานซึ่งทำให้อาสาสมัครมีแนว ทางการป้องกันตนเองให้รอดพ้นจากการล่อลวงค้ามนุษย์ดังกล่าวแล้ว การรับรู้ถึงประสบการณ์ การถูกล่อลวงของเพื่อนขอทานรุ่นเดียวกันทำให้อาสาสมัครระวังและป้องกันตนเองจากการล่อลวง มากขึ้นในระหว่างที่อาสาสมัครกำลังขอทานอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ

อาสาสมัครได้เล่าถึงการเรียนรู้ถึงประสบการณ์การล่อลวงทางเพศของเพื่อนในกลุ่มของตนว่า ครั้งหนึ่ง เด็กชาย แก้ว (นามสมมติ) ได้ประสบกับการล่อลวงทางเพศในขณะที่แก้วกำลังขอทานที่ ชายแดนอยู่ แก้วถูกชาวต่างชาติคนหนึ่ง ที่ แต่งตัวปกติทั่วไปชวน (หลอก) ว่าจะพาไปกินข้าวด้วย ในตอนแรกแก้วดีใจที่จะมีคนเลี้ยงอาหารดีๆ ตน แต่เมื่อชาวต่างชาติคนนั้นพาไปที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ใกล้สะพานข้ามชายแดนและพาไปเข้าห้องน้ำ และถอดกางเกงแก้วออก แก้วได้สติวิ่งหนีออกมา ก่อนโดยที่แก้วไม่โดนข่มขืนแต่อย่างใด แก้วได้เล่าเหตุการณ์การถูกล่อลวงดังกล่าวให้กับเพื่อนใน กลุ่มซึ่งได้แก่ อาสาสมัครและเลอเกอะ(นามสมมติ)ฟัง

จากประสบการณ์อันเลวร้ายของแก้วซึ่งอาสาสมัครรับรู้พร้อมกับเพื่อนสนิทของตน อาสาสมัคร ได้ขอคิดจากประสบการณ์ของแก้วครั้งนี้ว่า 'การดูคนแค่ภายนอก เช่น ดูว่าใครแต่งตัวดี หรือแต่งตัว ไม่ดีนั้นไม่สามารถทำให้รู้ได้ว่าคนไหนหลอก คนไหนไม่หลอกได้ ' กล่าวคือ อาสาสมัครมอง ชาวต่างชาติ (ชาวต่างชาติ) คนนั้นที่หลอกแก้วแต่งตัวธรรมดา ดูท่าทางไม่น่าจะหลอกลวงคน แต่ กลับกลายเป็นหลอก ทั้งนี้ จากบทเรียนดังกล่าวอาสาสมัครจึงได้เรียนรู้ ได้บทเรียนจากเหตุ การณ์ครั้งนี้ แล้วถ่ายทอดให้ผู้วิจัยฟังว่า 'ดูภายนอกไม่ได้ ต้องดูข้างใน' ทั้งนี้จากประสบการณ์ที่อาสาสมัคร สัม มาทั้งที่ได้รับจากตนเองและจากคนรอบข้าง อาสาสมัครจึงมีแนวทางการป้องกันตัวเองจากการล่อลวง ว่า 'จะไม่เชื่อใครพูดจามาชักชวนทั้งนั้น'

นอกจากนี้ อาสาสมัครได้พบกับประสบการณ์อันหลากหลายอันเนื่องมาจากการนอนในยามค้า ค้าที่ประเทศไทย อาสาสมัครเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์เลวร้ายของเพื่อนของอาสาสมัครคนหนึ่งซึ่งถูกใจไว้ใน

ยามค้าคืนทำร้ายซึ่งทำให้อาชากลัวและระวังตัวหากใช้ชีวิตในฝั่งไทยยามค้าคืน อาซาเปิดเผยว่า อาชากลัวใจในยามค้าคืนมากกว่าตำรวจด้วยเหตุนี้อาซาจึงระวังตัวทุกครั้งที่ต้องใช้ชีวิตฝั่งไทยใน ยามค้าคืน

“เพื่อนผมเคยไปขอเงินพวกวัยรุ่น ตอนนั้นที่เชียงใหม่ .. แต่วัยรุ่นไม่ชอบชี้หน้า ...จึงโดนเอาถุงครอบหัวแล้วเอาหูหรือจี้มา...ตาบอดเลย...พวกนี้น่ากลัว...พวก 191 พอเคลียร์กัน ได้ แต่พวกใจนี้น่ากลัว”

(อาซา (นามสมมติ), เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน อายุ 17 ปี)

บางครั้งระหว่างที่อาซานอนบริเวณฝั่งไทยในยามค้าคืน อาซาและเพื่อนๆ เจอผู้หญิงสาว แต่งกายนุ่งสั้นมาปั่นป่วนส่งเสียงเสียดังในยามค้าคืน ทั้งนี้ อาซาเล่าเหตุการณ์ให้ฟังตอน กลางคืนที่ฝั่งไทยระหว่างที่นอนฝั่งไทยว่า “วัยรุ่นผู้หญิงชอบชี้โชว์มอเตอร์ไซด์กัน ...แข่งรถมอเตอร์ ไซด์กันและชอบมาทะเลาะกัน ” อาซามองว่าเหตุการณ์เหล่านี้ที่น่ากลัวมาก เพราะอาจทำให้อาซา ได้รับอันตรายในตอนกลางคืนที่ฝั่งไทยได้และบ่อยครั้ง อาซาและเพื่อนๆ ที่นอนฝั่งไทยได้พบเจอ กระทบไทยซึ่งมีผมยาว แต่งตัวปลอมแปลงให้สยเหมือนผู้หญิงมาเข้าใกล้พูดคุยด้วย กระทบ ได้หลอกวงทำท่าที่ขอเบอร์โทรศัพท์หรือให้เบอร์โทรศัพท์และให้ความหวังว่าจะมาหาอีกฟุ้งนี้ และจะพาเพื่อนๆ อีกหลายๆ คนมาหา จากเหตุการณ์การล่อลวงเช่นนี้ อาซาและเพื่อนได้วางตัว ห่างเงินไม่สนใจ กระทบที่มาพูดจาหวานล่อลวงในยามค้าคืนเหล่านั้นแต่มองเหตุการณ์ ครั้งนี้เป็นเรื่องตื้นเต้น สนุกสนานเท่านั้น

อาซา(และเพื่อนๆ)ได้พบเจอกับการชักชวนจากกระทบในยามที่อาซาและเพื่อนๆมานอน ฝั่งไทยในยามค้าคืนเป็นระยะ ๆ อาซาเล่าว่ากระทบที่อาซาได้เจอจะแต่งตัวเหมือน ผู้หญิงแม้ว่า กระทบบางคนจะมีผมสั้นเหมือนผู้ชายทั่วไป อย่างไรก็ตาม อาซาจะพบกระทบที่มาชักชวนนี้ได้ ในค้าคืนวันธรรมดาและค้าคืนในโอกาส เทศกาลต่างๆ เช่น งานลอยกระทง นั้นอาจมากันสอง สามคนหรือมาตามลำพัง กระทบจะเรียกร้องให้อาซา (และเพื่อน)ไปกับเขา(ไปที่บ้านกระทบหรือ ไปสถานที่ที่กระทบเสนอ)โดยเสนอราคา 200 บาท หรือเรียกซื้อเสนอให้มากถึง 500 บาทในครั้ง หนึ่ง กระทบเหล่านั้นทำท่าที่วางตัวสนิทสนมโดยทิ้งเบอร์โทรศัพท์มือถือให้กับอาซาและเพื่อน เอาไว้ แต่อาซาปฏิเสธการเรียกร้องของกระทบอย่างสิ้นเชิงทั้งการปฏิเสธด้วยวาจาและที่ าทางที่ แสดงถึงการปฏิเสธอย่างเด่นชัด เช่น จิกเบอร์โทรศัพท์ หรือ คำว่ากระทบ อย่างรุนแรง

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้พัฒนาตนเองให้รอดพ้นจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ และการล่อลวงทางเพศผ่านการรับรู้เรื่องราวประสบการณ์ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งถูกล่อลวงบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และหายตัวไป เลอเกอะได้เล่าถึงประสบการณ์การถูกล่อลวงของคนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งเป็นอุทธรณ์หรือแนวทางการป้องกันตนเองจากการถูกล่อลวงที่เขามักจะเล่าให้เพื่อนๆของเขาและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่นๆจนอุทธรณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นเรื่องราวที่ถูกเล่าต่อกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน

“หลายปีก่อนมีคน (เด็ก) โดนหลอกไปกินข้าวด้วย และเด็กคนนั้นโดนจับตัวไป .. ไม่รู้.. หายไปเลย ไม่มีใครรู้ข่าวของเด็กคนนั้นอีกเลย..ตอนนี้ก็ยังไม่กลับมา ไม่รู้ไปไหน หายไปเลย ..ไม่รู้...พ่อแม่เค้าก็ไม่รู้...ยังไม่กลับบ้านเลย”

(เลอเกอะ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 16 ปี)

ประสบการณ์ที่เลอเกอะเล่าของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอันเป็นอุทธรณ์สอนใจให้เลอเกอะระวังตนเองจากการถูกล่อลวงไปค้ามนุษย์นี้ถูกเล่าต่อ ๆ จากเลอเกอะไปยังเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนหรือเรื่องเล่านี้ได้สืบทอดเป็นแนวทางป้องกันตัวเองไม่ให้ประสบการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีก ทั้งนี้ แนวทางการป้องกันตัวเองให้รอดพ้นจากการถูกล่อลวงมักสรุปขึ้นเป็นคำสอนในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานซึ่งทำงานบริเวณสะพานข้ามชายแดนไทย -พม่า ที่ว่า ‘หากมีคนชวนไปซื้อขนมหรือ ชวนไปกินข้าว หรือชวนไปทำงานที่กรุงเทพฯ ก็ไม่ต้องไป....’

นอกจากนี้ การประสบกับเหตุการณ์อันเลวร้ายด้วยตนเองในระหว่างที่เลอเกอะอยู่บริเวณชายแดนในเวลาค่าคืนได้เน้นย้ำให้เลอเกอะรู้จักการต่อรองกับความรุนแรงในสังคม ทั้งนี้ เลอเกอะได้สามารถพัฒนาทักษะการเอาตัวรอดจนกระทั่งตนเองสามารถรอดพ้นจากการล่อลวงทางเพศอันเกิดขึ้นบนพื้นที่ชายแดนได้ ประสบการณ์หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นการเอาตัวรอดให้พ้นจากการล่อลวงทางเพศของเลอเกอะได้เกิดขึ้นในวันเทศกาลลอยกระทงเวลากลางคืนประมาณ 22 นาฬิกา (ประมาณ 4 ทุ่ม) ในคืนวันลอยกระทงเลอเกอะและเพื่อนในกลุ่มอีก 3 คนซึ่งทำงานเป็นผู้ส่งกระทงนั้นได้พบกับกระทงที่แต่งกายปกติเหมือนผู้ชายมาชักชวนทำท่าทางว่าจะขอให้ช่วยแนะนำเส้นทางโดยอ้างว่าตนไม่คุ้นเคยกับเส้นทางหลายเส้นทาง กระทงได้ชักชวนเพื่อนๆของเลอเกอะเป็นรายคนโดยการขอให้นั่งรถมอเตอร์ไซด์ไปเป็นเพื่อนด้วยกล่าวคือ ในตอนแรกกระทงได้ชักชวนธง (นามสมมติ) ก่อนเป็นรายแรก เนื่องจากธงเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโตที่หน้าตาดีกว่าเพื่อนๆ คนอื่น แต่เมื่อธงปฏิเสธ กระทงคนนั้นก็มาชักชวนเป้าหมายรายใหม่ มัง คือ เลอเกอะ (นาม

สมมติ) ที่มีอายุและรูปร่างหน้าตาดีไม่แตกต่างกับจริงมาก เลอเกอะได้เอาตัวรอดจากสถานการณ์ โดยการปฏิเสธการชักชวนของกระเทยผู้นั้นไป จากนั้นกระเทยได้ขอให้วิทย์ (นามสมมติ) ให้พาไป และวิทย์ได้ตัดสินใจไปกับกระเทยผู้นั้นโดยบอกกับเพื่อนๆว่าตนอยากจะไปนั่งรถเล่นด้วย แม้ว่าจะมีเพื่อนๆอย่างเลอเกอะ หรือจริงผู้เป็นพี่ชายได้ห้ามปรามไว้ จากนั้นไม่นานกระเทยได้ขับรถหลอกพาไปชุมนุมป่าเหมือดซึ่งมีเส้นทางเปลี่ยวและมีด แต่ก่อนเหตุการณ์กระทำที่เสี่ยงต่อการถูกล่อลวงทางเพศ วิทย์และกระเทยถูกตำรวจควบคุมตัวและไล่กลับบ้านในระหว่าง ทางบริเวณชุมนุมป่าเหมือด

เนื่องจากเลอเกอะได้สั่งสมประสบการณ์ทั้งจากเรื่องเล่าของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่หายตัวไปเมื่อ 10 ปีก่อนและประสบการณ์ต่างๆที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อจากการค้ำมนุษย์และการล่อลวงทางเพศอีกทั้งเลอเกอะยังรับรู้เรื่องราวอันเป็นประสบการณ์อัน ลวร้ายของแก้ว (นามสมมติ) ซึ่งเป็นเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานในกลุ่มซึ่งตกอยู่ในภาวะอันตรายจากการถูกล่อลวงทางเพศ เลอเกอะจึงพัฒนาบุคลิกภาพตนเองโดยการไม่ไว้ใจคนแปลกหน้าทุกคน ทั้งนี้ เมื่อเลอเกอะเดินทางออกจากบ้านมาถึงบริเวณชายแดนฯ เลอเกอะจะไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า ใดๆ ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวหรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เลอเกอะจะไม่เปิดเผยเรื่องราวของตนเองให้คนอื่นทราบ เลอเกอะจะตอบคำถามด้วยคำว่า “ไม่รู้” กับคนแปลกหน้าและหลีกเลี่ยงไม่ตอบคำถามใดๆโดยการเงิบ เลอเกอะจะมีชีวิตประจำวันส่วนตัวที่ไม่ผูกพันกับกลุ่มคน นแปลกหน้าจำนวนมาก ดังเช่น ในกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันคริสต์มาส เลอเกอะจะไม่เผชิญหน้ากับกลุ่มคนที่เลอเกอะไม่คุ้นเคยและจะแยกออกไปอยู่กับเพื่อนสนิท (อาซา)ตามลำพังที่ร้านเกมส์แทนการเข้าร่วมกิจกรรมวันคริสต์มาส นอกจากนี้ ในระหว่างที่เลอเกอะอยู่บริเวณสะพานข้ามชายแ ดนฯ เลอเกอะมักระวังตนเองให้รอดพ้นจากการถูกล่อลวงเสมอ หากเลอเกอะได้พบเจอสถานการณ์แปลกประหลาดหรือสถานการณ์ที่เลอเกอะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานพบปะคนแปลกหน้าที่เข้ามาพูดคุยด้วย บริเวณสะพานชายแดน เลอเกอะจะสวมบทบาทการเป็นพี่คนโตคอยดูแลเด็กเล็กขอทานชายหญิงอยู่ห่างๆ ขณะกำลังขอทานอยู่สะพานพร้อมทั้งตักเตือนให้เด็กขอทานคนอื่นๆเหล่านั้นระวังตัวและอยู่ห่างๆคนแปลกหน้าที่มาคุยด้วย เลอเกอะจะให้เด็กขอทานคนอื่นๆตอบปฏิเสธขนมหรืออาหารจากคนแปลกหน้าที่ไม่น่าไว้วางใจในกรณีที่ไม่มีเหล่าแม่ๆดูแลเด็กขอทานในขณะนั้น ดังครั้งหนึ่งในระยะที่ผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณสะพานข้ามชายแดน ครั้งหนึ่ง เลอเกอะได้ตักเตือนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งกำลังพูดคุยกับนักท่องเที่ยวด้วยสีหน้าท่าทางระแวงระวัง เลอเกอะเอ่ยปากให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนนั้นถอยห่างและปฏิเสธขนมที่นักท่องเที่ยว

ตั้งใจจะซื้อให้ เด็กขอทานคนนั้นกล่าวกับนักท่องเที่ยวว่า “เขาไม่ให้พูด ...เขาบอกว่าไม่เอาขนม ”
เลอเกอะจะดูสถานการณ์และคอยช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ

อาผู้ยะ (นามสมมติ) ได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในขณะที่อยู่ ณ บริเวณชายแดนฯจนทำให้อาผู้ยะสามารถพัฒนาทักษะการเอาตัวรอดให้พ้นจากการได้รับอันตรายหรือการโดนทารุณรังแก ทั้งนี้ เนื่องจากอาผู้ยะเคยรับรู้ประสบการณ์อันเลวร้ายของเพื่อนเด็กขอทานคนอื่น ๆ ซึ่งเคยโดนเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองตี อาผู้ยะจึงมีแบบแผนการกระทำซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาทักษะการเอาตัวรอดจากการโดนเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองจับกุมหรือไล่ตีแบบแผนการกระทำที่แสดงถึงการพัฒนาทักษะการเอาตัวรอดหรือการต่อรองกับสถานการณ์อันเป็นภัยคุกคามให้ตนเองรอดพ้นจากอันตรายเห็น ในระหว่างที่อาผู้ยะออกมาขอทานหรือยืนรอน้องชายซึ่งกำลังขอทาน ณ บริเวณสะพาน ในระหว่างที่อาผู้ยะอยู่ ณ บริเวณชายแดนฯ อาผู้ยะจะหลบซ่อนตัวให้พ้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารบางคนที่อาผู้ยะจำได้ว่าเคยดู เคยตีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่นมาก่อน อาผู้ยะจะคอยสังเกตตำรวจตรวจคนเข้าเมืองที่มีกรมออกตระเวนบ่อยครั้งบริเวณสะพานชายแดนไทย - พม่า อยู่เสมอ ครั้งหนึ่งอาผู้ยะเล่าถึง “ตม.” (ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง) ว่ามีตม. คนหนึ่งจะ “ถือไม้กระบองไล่ตีเด็ก ” ทั้งขณะที่อยู่ในรั้วและอยู่นอกรั้ว ทั้งนี้ อาผู้ยะเล่าถึงประสบการณ์การหลบตม. ให้รอดพ้นจากการโดนทำร้ายของตนเองในขณะเดียวกัน อาหมี (นามสมมติ) ก็ได้เล่าถึงประสบการณ์ร่วมกันกับอาผู้ยะถึงการหลบเลี่ยงการเผชิญหน้าต่อสถานการณ์อันเป็นภัยคุกคามของพวกเขา

“ตม. จะใส่เสื้อแบบพีเนี่ยแหละ (เสื้อวอลล์ม) จะถือไม้มาด้วย ...ผมสั้นๆ ... ตม. ยืนในรั้ว (บนสะพานข้ามชายแดนฯ) ก็จะกระโดดออกมานอกรั้ว ... ถ้าตม. ตรงนี้ (นอกสะพานข้ามชายแดนฯ) นอกรั้ว ก็จะไม่ออกไปนอกรั้ว ... บางทีก็วิ่งไปตรงนั้น ”

(อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 14 ปี)

“หนิต.ม. ใจพี...ถือไม้ยาวๆ นะ ...ไม่ใช่ไม้แบบนั้น ...ไม้...ใส่ชุดแบบนั้นละ ...มีคนนึง...บางวันเค้าก็มา บางวันเค้าก็ไม่มา ...ตอนนั้นพวกหนูวิ่งไปทางนั้นนะ ..แล้วเค้าไป ก็เดินกลับมาได้”

(อาหมี เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุประมาณ 14 ปี)

นอกจาก อาผู้ยะและอาหมี จะเผชิญกับการทารุณหรือการโดนเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคน
เข้าเมืองไล่ตีด้วยไม้บริเวณชายแดนฯ ในช่วงที่อาผู้ยะขอลานหรือกำลังยื่นดู แล น้อง ณ บริเวณ
ชายแดนฯ อาผู้ยะยังได้เผชิญกับการทารุณและการใช้ความรุนแรงบริเวณชายแดนฯ ซึ่งส่งผล
กระทบต่อความมั่นคงในชีวิตของอาผู้ยะ กล่าวคือ ในระหว่างที่อาผู้ยะอยู่ ณ บริเวณชายแดนฯ อา
ผู้ยะจะโดนทารุณและตกเป็นเหยื่อจากการการใช้ความรุนแรงทั้งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตรวจคนเข้า
เมืองซึ่งดูแลความสงบเรียบร้อยในบริเวณชายแดน ฯและผู้ใหญ่ชาวพม่า วันหนึ่ง อาผู้ยะได้
ประสบการณ์ทารุณและการใช้ความรุนแรงจากการโดนรีดไถเงินจากผู้ใหญ่ชายชาวพม่าซึ่งทำอาชีพ
รับจ้างบริเวณสะพาน ขณะที่อาผู้ยะกำลังเล่นน้ำ แช่น้ำที่น้ำสายกับเพื่อนๆ ประมาณ 3 คนอยู่
นั้น อาผู้ยะได้เจอผู้ใหญ่พม่าประมาณ 3-5 คนได้เดินมาบริเวณสะพานและ ชี้นำอาผู้ยะและ
เพื่อนๆพร้อมกับพูด ด้วยน้ำเสียงข่ม ขู่เสียงดังมาที่ อาผู้ยะ และเพื่อน ขอลาน อีก 2 คนที่กำลัง
เล่นน้ำอยู่ว่า “ถ้าขึ้นมาจากน้ำ แต่ละคน ต้องให้เงิน เขา 10 บาท ไม่งั้นจะโดนตี (ภาษาพม่า
แปลโดยอาผู้ยะ)” อาผู้ยะมองผู้ใหญ่พม่าขณะนั่งแช่ตัวอยู่ในน้ำอย่างปราศจากความกลัวและ
บ่นเป็นภาษาพม่าหลังจากที่ผู้ใหญ่ชายชาวพม่ากลุ่มนั้นเดินไปแล้ว เวลาผ่านไปประยะหนึ่งอาผู้
ยะยังคงนั่งแช่น้ำต่อและหลีกเลี่ยงไม่ให้เงินผู้ใหญ่ชาวพม่าชายเหล่านั้นโดยการเดินกลับไป
บ้านเปิดเพื่ออาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าตัวใหม่ตามปกติ จากการที่อาผู้ยะ (นามสมมติ) ได้รับ
ประสบการณ์เกี่ยวกับการโดนขูดรีดในขณะที่กำลังใช้ชีวิตเพื่อการหาเลี้ยงชีพและกิจกรรมยามว่าง
บริเวณชายแดนฯเช่นนี้ อาผู้ยะได้รู้จักการต่อรองกับสถานการณ์ที่ส่งผลให้เกิดความไม่ปล อดภัย
ต่อชีวิตเขาด้วยวิถีทางเฉพาะตน ทั้งนี้ ในการแก้ปัญหาการโดนรีดไถเงินดังกล่าว อาผู้ยะได้เล่า
ว่าอาผู้ยะแก้ปัญหาและปฏิเสธการให้เงินพวกเขาเช่นที่ผ่านมาโดยการปล่อยให้ผู้ใหญ่ชาวพม่า
ทำร้ายด้วยการตีคนร้องไห้เพื่อแลกกับการต้องเสียเงินให้กับผู้ใหญ่พม่าเหล่านั้น

“...เขาบอกว่าขึ้นมาต้องให้ 10 บาท คนละ 10 บาท 10 บาท...เค้ามาขอตั้งค์...
ไม่รู้...ไม่ให้หรอก...เขานิสัยไม่ดี...บางครั้งให้เขาตีจนร้องไห้ แล้วเขาก็ไป ”

(อาผู้ยะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอลาน อายุ 14 ปี)

ง (นามสมมติ) ซึ่งประกอบอาชีพขายซีดีได้เรียนรู้และรู้จักการเอาตัวรอดจากการตกอยู่
ในภาวะอันตรายอันมีผลเนื่องจากอาชีพผิดกฎหมายของเขา ในระหว่างที่งขายซีดีที่บริเวณตลาด
สินค้าดอยเวานั้น งอาจพบเจอกับสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการโดนจับกุมจากตำรวจหรือได้รับ
ประสบ การณ์การวิ้งหนีจากตำรวจบริเวณตลาดสินค้าดอยเวาที่ทำให้งต้องเลิกขายซีดีและ
กลับมาที่บ้านเปิดเพื่อพักผ่อน ทุกครั้งที่งกลับมาที่บ้านเปิดเร็วกว่าเวลาปกติ งจะเล่า

ประสบการณ์การหลบหนีจากการจับกุมในสถานการณ์ต่างๆ ให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้าน
เปิดพื้นที่ที่ตนประ สบกับเหตุการณ์อันน่าตื่นเต้นในแต่ละครั้ง ครั้งหนึ่งหลังจากที่ถึงงานข่าว
และนั่งพักผ่อนที่บ้านเปิดคริสเตียนมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง จึงได้เดินออกไปจากบ้านเปิด ณ เวลาที่
งมักออกไปขายซีดีตามปกติ บรรยากาศเสียงดังของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานชายหญิงและเหล่า
แม่ๆที่กำลังนั่งทานอาหารกลางวันไปพร้อมกับการนั่งดูโทรทัศน์ภายในบ้านเปิดผ่านไปไม่นานนัก
จึงเดินกลับมาด้วยสีหน้าตื่นตกและเคร่งเครียดกว่าปกติ จึงเปิดดูยูทูปที่มามีน้ำที่บ้านเปิดโดยหยิบ
ขวดน้ำของตนเองที่แช่แข็งไว้ออกมาดื่มและนั่งตากพัดลมเพียงลำพัง จึงได้เล่าด้วยประโยคสั้นๆว่า
ตนประ สบกับเหตุการณ์ “วิ่งหนีตำรวจ” มาหมาดๆ ทั้งนี้ จึงเล่าให้ฟังว่าตนไปเข้าห้องน้ำที่สถานี
ตำรวจและเดินออกมาพบว่ามีตำรวจวิ่งไล่จับ จึงเข้าใจว่าขณะที่อยู่ในสถานีตำรวจนั้นได้มี
เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งข่าวกันว่า “เด็กชายซีดีมา” จึงวิ่งหนีตำรวจด้วยความเร็วสูงและวิ่ง วกไปวนมา
เป็นเวลานานที่หลุดจากการไล่จับของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ด้วยสภาพเหนื่อยโทรมและสูญเสีย
รองเท้าแตะของตนเองไปในขณะที่กำลังวิ่งหนี ในระหว่างที่วิ่งหนีตำรวจจึงได้เล่าถึงการใช้
ทักษะการเอาตัวรอดโดยการหลอกล่าตำรวจด้วยการวิ่งหนีด้วยความเร็วว่า “เวลาวิ่งหนีตำรวจให้
วิ่งวนไปวนมา และวิ่งหนีตรงๆจะโดนตำรวจจับ ” จึงเล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์นี้ว่า ตำรวจที่จะมาจับ
จึงคนนั้นก็วิ่งเร็วไม่น้อยหน้าช่างนัก และสามารถวิ่งลัดเลาะเก่งจนเกือบจะสามารถจับได้ แต่
สัญชาตญาณการวิ่งหนีตำรวจและเอาตัวรอดที่สั่งสมมานานตั้งแต่เด็กๆของจึงทำให้จึงรอดพิ น
จากการวิ่งหนีจากตำรวจมาได้เช่นเกือบทุกครั้งที่ผ่านมา

“...พี่ไม่ใช่ที่ดอยเวาหรือ.. ไปเข้าห้องน้ำมา.. วิ่งไม่ทัน คนนั้นเค้าวิ่งเก่งมาก ..
วันนี้จะจับคนชายซีดีได้ ไดยินเขาพูดมา ..วิ่ง ๆๆ ..ผมคนเดียว โดน คนอื่นนี่ไม่รู้เหมือนกัน ..ก็วิ่ง
เอาดี จับได้ก็โดนกระ ทุบตี.. ไม่อยากอายคน ..ไม่เกียหวรอก ที่จริงเขาอยู่ข้างใน มีคนไปบอกมั้ง
ว่าเด็กชายซีดีเข้ามา รออยู่ข้างหน้าเลยนะ โชคดีนะ..ที่ไม่จับผม..มาๆ เขาจะเข้ามาหา ก็วิ่งไป ..วิ่ง
ตามนั้น เร็วนะ เขาก็วิ่งเร็วมากเลย เอาปืน จับให้หน่อย ! จับให้หน่อย! ไม่มีใครกล้าจับ ..วิ่งไป
อ้อมไปอ้อมมา อ้อมไปอ้อมมา วู้ดๆๆ .. ถ้าไปตรงๆ เขาจับได้ หนี นี่ต้องอ้อมไปอ้อมมา ..
(รองเท้าก็หายไ่มั้ย) ..หายดี (ที่ถึงบอกให้ใส่รองเท้าผ้าใบ).. รองเท้านะ ตอนแรกใส่รองเท้าวิ่งนะ
วิ่งไม่ถนัด เอารองเท้าออก เท้าที่เห็น ชู่ย เร็วหรอ เร็วหรอ ..เวลาไถ่นะมันสูงขนาดนี้ กระโดดขึ้น
ไปยังไงไม่รู้ ชู่ย .. (แล้ววิ่งหนีขึ้นไปบนดอยเวาหรือ) ไม่หรอ วิ่งอ้อมไปอ้อมมา ดูข้างหลังไม่มีก็
เลย อ้อมๆๆๆๆ ถ้าไปตรงๆเขาจะจับได้หนี(ก็ขึ้นไป View point สี ตรงบันไดวัดอะ) เวลาไถ่หนีสูง
เท้าไหว่ สบาย ... .. มีการประชุมคนชายซีดีด้วยนะเมื่ อก่อน ประชุมๆๆ เอาๆ อย่างจี้ นะ อย่างจี้
นะ ชายซีดีชายไปนะ ระวังนะ ชายของดีให้นะ (ตอนนี้ไม่มีแล้ว? ทำไม) ..ไม่มี ..จับอย่างเดียว..ที่
จริงนี่ เขาตามทันอยู่นะ ก็ยื่นประมาณเนีย ไปไม่ทันอะ ติดๆ กันเลย (ไม่อยากทำ?) ..โอ้ อะไรไม่

อยากทำโอ้ โอ้เนี่ย วันก่อนก็จับได้ ก่อนไป ไล่ตัวยาวๆ หน่อยอะ วึ่งไม่ทัน ... (แล้วเค้าหยุดช่วงไหน) ไม่มีหยุดหรอก (ดี ไม่เอาหมามาด้วยนะ) ไม่มี ที่นี้ไม่มีหมาหรอก ... ถ้าเรื่องวึ่งนี้ไม่ต้องมาบอก ถ้าเดี๋ยวนี้ให้วึ่งนี้ .. วึ่งไม่ไหว เวลาเขาจะมาจับเนี่ย ... (วันหลังก็กินลิโพ วึ่งไปกินไป เสริมกำลัง) .. โอ้ย อย่างนี้จะกลับไฉนเนี่ย รองเท้าก็ไม่มี (ถ้ามีเจตลีนี้โดนจับแน่ๆเลย เจตลีวึ่งไม่ไหวอะ , ขึ้นต้นไม้อย่างเดียวเลย, ต้นไม้ก็คงจะหักอะนะ ...) เพื่อนผมคนนึงก็เหมือนกัน มอเตอร์ไซด์จอดข้างหน้าใช้มัยข้างนี้ ข้างนี้ พวกตำรวจล้อมเค้าใช้มัย มอเตอร์ไซด์แค่นี้เองนะ คนพม่าทั้งสองคนกระโดดยังงไม่รู้อ...

(ธง(นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายชืด อายุ 17 ปี ซึ่งสนทนากับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของ บ้านเปิดแห่งหนึ่ง)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภัยคุกคามต่อความมั่นคงส่วนตัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถปรากฏได้ทุกขณะ ทุกรูปแบบไม่ว่าพวกเขาจะเผชิญหน้ากับการคุกคามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ / ทหารไทย หรือเผชิญหน้ากับการคุกคามของเจ้าหน้าที่ / ทหารพม่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะสามารถต่อรองต่อสถานการณ์ที่คุกคามกับความปลอดภัยของพวกเขาจนสามารถรอดพ้นจากอันตรายได้ดังตัวอย่างถึงการต่อรองที่ อาตี (นามสมมติ) ได้ใช้เมื่อเขาเผชิญกับภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในชีวิตอันเนื่องมาจากความไม่ปลอดภัยของชุมชนหรือพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และพื้นที่บริเวณในชุมชน หมู่บ้านประเทศพม่า

ในช่วงระยะเวลาที่อาตีเดินทางย้ายถิ่น อาตีได้พบกับรูปแบบของการทารุณต่างๆ ทั้งนี้ แม้ว่าอาตีจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรณีการอนค้ำคืนที่ฝั่งประเทศไทยเหมือนกับเพื่อนสนิทของอาตีนัก อาตีก็ยังเจอสภาพการทารุณและเอาเปรียบไม่ต่างจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ กล่าวคือ บนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ในระหว่างที่อาตีกำลังขอลาน อาตีจะพบเจอกับ นักท่องเที่ยวที่ใช้ความรุนแรงต่างๆกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอลานบางคน นอกจากนี้ในระหว่างที่อาตีเดินทางกลับจากการไปขอลาน อาตีจะโดนตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่าตรวจสอบและยึดเงินรายได้ที่อาตีได้จากกรขอลานต่างพื้นที่ไปอย่างโรมนุษยธรรม ทั้งนี้ ประสบการณ์การเดินทาง ย้ายถิ่นเพื่อไปขอลานที่อาตีประสบกับการเอาเปรียบและการทารุณครั้งนั้นเกิดขึ้นในขณะที่อาตีและครอบครัว (แม่และพี่ชายคนที่สอง) เดินทางไปขอลานที่จังหวัดเชียงใหม่ครั้งที่สองในระหว่างที่อาตีและพี่ชายกำลังเดินทางมุ่งหน้ากลับหมู่บ้านประเทศพม่า อาตีและครอบครัวได้ โดนตำรวจตรวจคนเข้าเมืองพม่า ยึดเงินไป 5,000 บาท ณ ด่านชายแดนไทย-พม่า (แม่สาย) อาตีเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์อันสะทอนให้เห็นถึงการเอาเปรียบ ทารุณอาตีว่า ทหารพม่ายึดเงินและให้เงินแม่ของอาตี อาตีและ

พี่ชายติดตัวเพื่อเป็นค่ารถกลับบ้านมาเพียง 200 บาท ด้วยความ รอบคอบและไหวพริบของแม่อาตี๋ ที่สามารถคาดเดาสถานการณ์ได้ แม่อาตี๋ได้พยายามเอาชนะสถานการณ์สร้างแนวทางการต่อรองให้ตนเองปลอดภัยจากการโดนเอาเปรียบจากทหารพม่า เขาได้ทำการต่อรองกับสถานการณ์นี้โดยการแอบส่วนหนึ่งเงินไว้กับลูกทั้งสองคน คนละ 3,000 บาทและ 2,000 บาท ด้วยเหตุนี้ อาตี๋ พี่ชาย ของอาตี๋ และแม่ของอาตี๋จึงมีเงิน รายได้จากการขอลานที่จังหวัดเชียงใหม่ ติดตัวกลับบ้านมาบ้าง ในทางกลับกัน หากแม่ของอาตี๋ไม่สามารถคาดเดาลักษณะการโดนเอาเปรียบและการทารุณจากตำรวจพม่าเช่นนี้ได้ อาตี๋และครอบครัวอาจต้องเสียเงินรายได้จากการขอลานที่จังหวัดเชียงใหม่ 10,000 บาทไปให้ตำรวจพม่าอย่างที่ไม่สามารถต่อรองได้

6.5 ความสัมพันธ์และเครือข่ายทางสังคมบริเวณชายแดนฯ

ในระหว่างที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นใช้ชีวิตอยู่บนพื้นที่บริเวณชายแดนฯภายหลังจากที่พวกเขาได้เดินทางออกจากหมู่บ้าน ณ ประเทศพม่า เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นจะทำความรู้จักและพัฒนาความสัมพันธ์ของพวกเขากับคนรอบข้างในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ทั้ง ความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับผู้ย้ายถิ่นอื่นๆ และความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับคนรอบข้างซึ่งได้แก่ พ่อค้าแม่ค้าทั้งชาวไทยและชาวพม่าและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครขององค์กรอิสระ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนมีเครือข่ายความสัมพันธ์โยงใยออกไปนอกพื้นที่บริเวณชายแดนฯ จากการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีเครือข่ายความสัมพันธ์เช่นนี้ พวกเขาจะได้รับความช่วยเหลือ ความสนับสนุนอีกทั้งพวกเขาจะได้รับความปลอดภัยจากเครือข่ายในประเทศบ้านเกิดและเครือข่ายในประเทศปลายทาง (Khair, 2005: 6) โดยหลังจากที่พวกเขาได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วพวกเขาจะสามารถปรับตัวทั้งทางร่างกายและอารมณ์ได้ในพื้นที่ใหม่ (พื้นที่บริเวณชายแดนฯ) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อาจทำให้เขากลายเป็นผู้ขาดแคลนโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้ ในที่สุดพวกเขาจะสามารถมีชีวิตในสังคมที่แตกต่างหรืออาจเป็นสังคมที่เป็นศัตรูกับพวกเขาได้ (Khair, 2005: 11)

6.5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ทำงานในอาชีพเดียวกันแล้วและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ทำงานหารายได้ด้วยอาชีพที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น มีการ

ใช้ภาษา(ไทย/พม่า/อาข่า) ที่เหมือนกัน มีอายุใกล้เคียงกัน มีอาชีพและเพศเดียวกัน พวกเขาจะจับกลุ่มเป็นเพื่อนสนิทของเขาและใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันบริเวณชายแดนฯ

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายหญิงชาวอาข่าที่มีอายุในช่วง 8-13 ปีที่ทำงานขอทานอยู่ที่บริเวณสะพานฯ จะคอยช่วยเหลือสนับสนุนกันทั้งการร่วมมือสอดส่องตำรวจที่อาจเข้ามาทำอันตรายพวกเขาและพวกเขาก็ยังคอยแนะนำนักท่องเที่ยวซึ่งให้รายได้มากๆ ให้แก่กันระหว่างที่พวกเขากำลังทำงานหารายได้ ในขณะที่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายหญิงชาวพม่าและชาวอาข่าที่มีอายุใกล้เคียงกันก็ได้เกาะกลุ่มกันตั้งวงเล่นการพนันกลางสะพานร่วมกับผู้ใหญ่ชายชาวพม่า ทั้งนี้ เนื่องจากพวกเขาสามารถสื่อสารกันด้วยภาษาพม่าอันเป็นภาษากลางระหว่างพวกเขา พวกเขาจึงรวมกลุ่มและใช้ชีวิตบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯด้วยกันเป็นกลุ่ม

ในแต่ละวัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต่างคอยช่วยเหลือกันและกัน พวกเขาจะสนับสนุนพึ่งพากันทั้งการแบ่งปันอาหารร่วมกัน แบ่งปันโอกาสทางเศรษฐกิจ เมื่อคราวทุกข์ยากหรือมีสถานการณ์ซึ่งอาจเป็นอันตรายสู่พวกเขา เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะคอยช่วยเหลือกันและกันให้รอดพ้นจากภัยอันตรายเหล่านั้น เหตุการณ์ที่สะท้อนให้เห็นการช่วยเหลือกันและกันใน สถานการณ์คุกคามได้แก่ เหตุการณ์ซึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ช่วยเหลือร่วมมือกันหลบหนีเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองบริเวณชายแดนฯ

ในระหว่างที่ อานะ (นามสมมติ) อยู่ที่บริเวณสะพานอานะจะช่วยเหลือแบ่งปันอาหารขนมกับเพื่อนๆและแม่ของตนเอง อานะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นขอทานคนหนึ่งซึ่งตะโกนบอกข่าวช่วยเหลือเพื่อนๆ ให้เพื่อนหลบหนีตำรวจตรวจคนเข้าเมืองอันเป็นภัยคุกคามสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน นอกจากนี้อานะเป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนหนึ่งซึ่งกระจายข่าวให้เพื่อนๆตามไปขอเงินนักท่องเที่ยวซึ่งก่อนหน้านั้นได้ให้เงินอานะจำนวนมาก ครั้งหนึ่ง ขณะที่อานะกำลังขอเงินที่บริเวณสะพานฯ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติคนหนึ่งได้ให้เงินอานะจำนวนมาก หลังจากที่อานะตื่นตื่นดีใจจนเมื่อนักท่องเที่ยวเดินจากไป อานะก็วิ่งไปบอกเพื่อนๆขอทานคนอื่นๆ พร้อมกับสะกิดเรียกเตือนให้วิ่งไปขออนักท่องเที่ยวคนนั้น อานะมักจะบอกเพื่อนๆขอทานให้วิ่งไปหานักท่องเที่ยวให้เงินอานะเยอะๆ ว่า “...คนนั้น คนนั้น วิ่งไปเร็ว ” นอกจากนี้ อานะยังมีบทบาทคอยช่วยเหลือเพื่อนๆให้รอดพ้นจากการจับกุมหรือไล่ตีจากเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เนื่องจากอานะมักเดินขอทานบริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองนอกเหนือจากการเดินขอทานบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ อานะจะเป็นผู้ที่ตะโกนเตือนภัยเพื่อนๆให้หลบหนี “ต.ม.” ซึ่งมีท่าทีว่าจะเดินมาไล่ตีหรือไล่จับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบริเวณชายแดนฯ

ด้วยเหตุนี้ อาผู้ยะและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่นๆจึงมีแบบแผนการเตรียมตัวรับการเผชิญหน้ากับตม. ร่วมกัน ในการรับมือการเผชิญหน้าเพื่อให้รอดพ้นจากการถูกทำร้ายโดยตม. ดังกล่าวนี้อาจทำได้โดยอัตโนมัติในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน กล่าวคือ หากเด็กขอทานคนใดคนหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ตม. มากที่สุดได้เห็นวีแววว่าตม. ที่ถือไม้ยี่งั้นกำลังจะเดินมาถึง บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนนั้นจะมาเตือนเพื่อนๆ คนอื่นๆที่อยู่ในบริเวณที่ตม. อยู่โดยการตะโกนโหวกเหวกบอกเพื่อนให้หลบและเตรียมตัวเผชิญหน้ากับตม. (จึงหนี และซ่อนตัวให้พ้นจากตม.)

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถสะท้อนความสัมพันธ์ในลักษณะแนวนอน (horizontal relationships) ดังกล่าวแล้ว ในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กย้ายถิ่นด้วยกันนั้นสามารถพบความสัมพันธ์ในลักษณะแนวตั้ง (vertical relationships) ได้อีกด้วย กล่าวคือ ในหมู่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้นถูกพบว่ามีการจัดระเบียบภายในกลุ่ม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายที่มีอายุมากกว่าจะทำหน้าที่ดูแลความประพฤติและควบคุมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในกลุ่ม

หง (นามสมมติ) ในความสัมพันธ์ระหว่างกับเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นอกจาก หงจะรู้จักสนิทสนมกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายซี ดีเป็นอย่างดีซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์แบบแนวนอนหรือความสัมพันธ์ของหงกับเด็กชายซีดีในตลาดดอยเวาทั้งหมดที่เป็นแบบสนิทสนมคุ้นเคยจะทำให้หงสามารถแยกออกว่าพวกที่ติดต่อนไม่ใช้กลุ่มของพวกเขา (หงสามารถแยกแยะออกว่าคนไหนคือพวกเดียวกัน คนไหนไม่ใช่พวกเดียวกัน) และความสัมพันธ์ที่หงรู้จักและสนิทสนมกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทานแล้ว ครั้งที่หงอยู่ที่บ้านเปิด หงจะทำหน้าที่เป็นพี่ใหญ่คอยดูแลเด็กๆ ตักเตือนเด็กๆ ไม่ร้องไห้เสียงดังอันสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของหงกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆแบบแนวตั้งที่แสดงถึงบทบาทการควบคุมผู้อื่นและแสดงถึงภาวะผู้นำของหง ทั้งนี้ ในการควบคุมและจัดระเบียบความเรียบร้อยนั้น หงจะคอยเจรจาและห้ามปรามไม่ให้เด็กๆ ทะเลาะกัน หากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กคนใดคนหนึ่งในบ้านเปิด หงจะเรียกเด็กคนนั้นไปคุย เพื่อให้เด็กเลิกทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้นอีก ครั้งหนึ่งเด็กคนหนึ่งนำเศษบุหรี่เล็กๆ มาโชว์เพื่อนในบ้านเปิดขณะที่กำลังดำเนินกิจกรรมในบ้านเปิดกันอยู่ หงแสดงบทบาทตักเตือนเด็กคนนั้นโดยเดินตามเด็กไปตักเตือน ดุด่าอย่างรุนแรงและบีบบังคับให้เด็กคนนั้นนำไปทิ้ง หง วิจารณ์การกระทำของเด็กผู้ชายคนนั้น “เคยซื้อยาบ้ากิน สมัยก่อนเมื่อดีละ

90 บาท ดมกาว เคยหมดแต่เล็กแล้ว เป็นบทเรียน ... ถ้าผมสูบกี้ไปสูบข้างนอก ... ไม่สูบในนี้
หรือก”

นอกจากธงจะเป็นพี่ใหญ่ที่ดีที่คอยดูแลน้องๆ ไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างหมู่
เด็กย้ายถิ่น ที่มานั่งเล่นที่บ้านเปิดด้วยตัวเองแล้ว ธงยังทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น
ระหว่างเด็กย้ายถิ่นและคนรอบข้าง กล่าวคือ หากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสร้างปัญหากระทบกระเทือน
กับคนรอบข้าง ธงจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยและช่วยเหลือคนรอบข้างที่ได้รับความเดือดร้อนคนนั้นใน ห้
ได้รับความยุติธรรม ครั้งหนึ่งเจ้าของร้านเกมส์ที่อยู่ติดกับบ้านเปิด (องค์คริสเตียน) ได้เข้ามาต่อว่า
เด็กพม่าเด็กเล็กคนหนึ่งที่มาปั่นป่วนและขโมยกลองกาแพที่ร้านเกมส์รับมาขายและขอให้
รับผิดชอบโดยการนำสินค้าดังกล่าวมาคืน หลังจากที่ธงได้ทราบข่าวดังกล่าว ธงก็กระตือ อริ้อรับ
ตามหาเด็กเล็กชาวพม่าผู้ก่อเหตุและพูดคุยเจรจากับผู้เตือนร้อนว่าจะรับผิดชอบให้เด็กนำสินค้าไป
คืน ต่อมาไม่นาน เด็กเล็กพม่าผู้ก่อเหตุได้นำสินค้าไปคืนเจ้าของร้านเกมส์ตามคำขู้งับคับของธง
ธงยังเป็นผู้ถ่ายทอดทักษะความรู้ทางเทคโนโลยีต่างๆ ให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น คนอื่นๆ ทั้งนี้
เนื่องจากธงมีความรู้และมีทักษะเกี่ยวกับการใช้อินเตอร์เน็ตจากการเรียนการสอนของโครงการ
บ้านนานามาก่อนซึ่งทำให้ธงเล่นเกมและรู้จักสื่อต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ธงจึงสอนการใช้
อินเตอร์เน็ตให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานวัยรุ่น ณ ร้านเกมส์ (บริเวณชั้นสอง) ข้างๆบ้านเปิด
เสมอๆ

นอกจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ปรากฏขึ้นบนพื้นที่บริเวณ
ชายแดนฯ แล้วเครือข่ายความสัมพันธ์ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังเชื่อมโยงไปไกลข้ามจังหวัด ดังเช่น
เครือข่ายที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในจังหวัด เชียงใหม่ และในอำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย ทั้งนี้ เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในสถานที่ต่างๆ จะช่วย
อำนวยความสะดวกและส่งผลให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ได้รับความปลอดภัย
ขณะที่อยู่ในพื้นที่ปลายทาง นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับโอกาสทางเศรษฐกิจหรืออาชีพที่
พวกเขาได้รับการแนะนำให้ได้รับรายได้ที่ดีและได้ที่พำนักพักพิงที่ส่งผลให้พวกเขาไม่ต้องเผชิญ
อันตรายเพียงลำพัง

อาตี้ (นามสมมติ) ได้เดินทางไปหารายได้ที่จังหวัดเชียงใหม่หลายครั้ง อาตี้ได้พบเพื่อนที่
เชียงใหม่ในระหว่างที่อาตี้กำลังขอทานที่เชียงใหม่ อาตี้มีช่วงเวลาที่ดีเมื่อได้พบเพื่อนๆ และการ
ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับกลุ่มเพื่อนที่อาตี้พบในระหว่างที่อาตี้ขอทานที่เชียงใหม่ การใช้ชีวิตที่เชียงใหม่
กับเพื่อนๆนี้มีทั้งการร่วมกันเช่าห้องอยู่กันเองแบบรายวัน การแบ่งปันอาหารกันในขณะที่อาตี้ และ

เพื่อนๆขอทานด้วยกัน อาตีและเพื่อนๆจะมีสถานที่ขอทานคือ บริเวณห้างบิ๊กซี เชียงใหม่ ทั้งนี้ อาตีได้เล่าถึงประสบการณ์การไปเที่ยวเล่นห้างด้วยกันกับเพื่อนๆที่จังหวัดเชียงใหม่ และเล่าถึง ประสบการณ์ที่เพื่อนสนิทของอาตีคนหนึ่งในกลุ่มตายอันเนื่องจากการโดนไฟช็อตในห้างบิ๊กซี อาตีเล่าว่าครั้งที่อาตีไปขอเงินที่เชียงใหม่ย่านบิ๊กซี -โลตัส (ก่อนถึงสนามบินเชียงใหม่) นั้นอาตี สามารถได้รายได้ขั้นต่ำถึง 200 บาทต่อวัน และในระหว่างที่อยู่เชียงใหม่อาตีเคยเช่าห้องนอนกับ เพื่อนชาวอาข่าที่รู้จักกันที่เชียงใหม่คืนละ 10 บาท หรือ 20 บาทกับเพื่อนในกลุ่ม อาตีร่วมทุกข์ร่วม สุข เคยนั่งดูโทรทัศน์กันกับเพื่อนๆในห้องพักที่เช่าด้วยกัน อาตีมีความรู้สึกที่ดีกับเพื่อนกลุ่มนี้ซึ่ง อาตีรู้จักที่เชียงใหม่ อาตีเห็นว่าเพื่อนสนิทในกลุ่มนี้เป็นเพื่อนที่ดีและคอยช่วยเหลือร่วมทุกข์ร่วมสุข กันมากกว่าการชักชวนให้เสียคนหรือให้ดมกาวหรือขโมยของ

อย่างไรก็ตาม อาตีได้มีความตั้งใจที่จะเดินทางไปขอเงินที่เชียงใหม่อีกหลายครั้ง นอกจาก รายได้จากการขอเงินที่เชียงใหม่จะทำให้อาตีได้รายรับมากกว่าครั้งที่ขอเงินที่แม่สายจะเป็นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้อาตีมีแรงจูงใจไปเชียงใหม่แล้ว การที่อาตีเครือข่ายความสัมพันธ์ (มีเพื่อน) ที่คอย ช่วยเหลืออาตี ณ พื้นที่ปลายทางในกรณีที่อาตีได้เดินทางไปเชียงใหม่ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่จูงใจให้ อาตีอยากเดินทางไปขอเงินที่เชียงใหม่ในครั้งต่อไป ทั้งนี้ อาตีและเพื่อนๆจะมีสถานที่นัดแนะพิเศษ ในพื้นที่เชียงใหม่ซึ่งคอยต้อนรับอาตีและให้ความช่วยเหลืออาตีทันทีที่อาตีเดินทางไปขอทานที่ เชียงใหม่ อาตีและเพื่อนๆในกลุ่ม (ที่อาตีรู้จักที่เชียงใหม่) จะรู้จักกันภายในกลุ่มว่า สถานที่นัดแนะ อันเป็นแหล่งรองรับปลายทางคือ ร้านก๋วยเตี๋ยวแห่งหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อนสนิทชาวอาข่า าสองคนที่ช่วย พ่อมแม่ขายล็อตเตอรี่จะเดินไปขายล็อตเตอรี่ที่ร้านก๋วยเตี๋ยวแห่งนี้ทุกวัน ดังนั้น หากอาตีไป เชียงใหม่เมื่อใด อาตีจะแน่ใจว่าอาตีจะได้พบเจอและได้รับความช่วยเหลือเล็กๆน้อยๆจากเพื่อน ทั้งสองคนนี้ได้

6.5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับผู้ย้ายถิ่น

ในขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นออกมาทำงานหารายได้บริเวณชายแดนฯ พวกเขาจะได้รับ ความช่วยเหลือสนับสนุนจากครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เพื่อนบ้านของพวกเขาและเครือข่าย กล่าวคือ ในระหว่างที่พวกเขาอยู่บริเวณชายแดนฯ นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้เพื่อนร่วม เดินทางที่ทำให้เขารู้สึกปลอดภัยในขณะที่พวกเขากำลังเดินทางมาแล้ว พวกเขาจะได้รับการ แบ่งปันอาหาร แบ่งปันที่พักพิง การพูดคุยสนทนาที่ไม่ทำให้เขารู้สึกโดดเดี่ยวในขณะที่อยู่ที่ บริเวณชายแดนฯ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับผู้ย้ายถิ่นนอกพื้นที่ บริเวณ ชายแดนฯ กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนจะมีเครือข่ายซึ่งได้แก่ ญาติ เพื่อนบ้านของพวกเขา

อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ หรืออำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งให้ความสนับสนุนแก่พวกเขา ดังเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างอาตี๋ (นามสมมติ) และครอบครัวผู้ย้ายถิ่นซึ่งแสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือเด็ก เวิร์นย้ายถิ่นคนอื่น ๆ ด้วยบทบาทการเป็นตัวแทนส่งสิ่งของหรือเงินกลับบ้าน (remittance)

ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นนับตั้งแต่อาตี๋ออกมาขอทานบริเวณสะพานข้ามชายแดน ฯ และเกิดขึ้นจากการเดินทางย้ายถิ่นออกไปขอทานนอกพื้นที่ (จังหวัดเชียงใหม่) ขณะที่อาตี๋ เดินทางไปขอทานที่เชียงใหม่ อาตี๋ได้มีเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นซึ่งคอยช่วยเหลืออาตี๋ในการส่งเงินกลับบ้าน (ไปให้แม่) ครั้งหนึ่งอาตี๋ได้พยายามส่งเงินกลับบ้านไปให้แม่ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่ประเทศพม่า แต่ การส่งเงินกลับบ้านไม่เป็นไปตามคาดหมาย อาตี๋เล่าให้ฟังว่า ได้มีป่าซึ่งขอทานด้วยกันที่เชียงใหม่ บอกว่า “จะกลับบ้านแล้วนะลูก ..จะฝากอะไรไหม” ทั้งนี้ อาตี๋ได้ฝากเงิน 1,500 บาทกับป่าโดย คาดหวังว่าเงินนั้นจะถึงมือแม่ที่ประเทศพม่า เวลาผ่านไปเนิ่นนาน อาตี๋ได้กลับบ้านไปหาแม่และ ถามถึงข่าวคราวจากแม่ถึงการส่งเงินมา แม่ปฏิเสธ ธาตี๋ว่าแม่ไม่ได้รับเงิน 1,500 นั้น หลังจากที่ อาตี๋รู้ว่าป่าคนนั้นไม่รักษาคำพูดที่จะส่งเงินมาให้อาตี๋ อาตี๋ก็พยายามไปตามหาป่าคนนั้นและรู้ว่า ป่าคนนั้นได้ย้ายบ้านไปแล้ว ต่อมาไม่นาน อาตี๋ได้เจอป่าคนนี้อีกครั้งที่ประเทศพม่าและขอเงินคืน จากการทวงเงินครั้งนี้อาตี๋ได้เงินคืนเพียง 700 บาทโดยป่าอ้างว่าป่ามีเงินติดตัวแค่นั้น อาตี๋รับเงิน 700 บาทนั้นและให้ความเห็นต่อเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า “ดีกว่าไม่ได้เลย”

6.5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเวิร์นย้ายถิ่นกับคนรอบข้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเวิร์นย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร พ่อค้าแม่ค้าทั้งคนไทย และพม่าบริเวณชายแดน ฯ และเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจไทยบริเวณชายแดน ฯ มักเป็นความสัมพันธ์ แบบพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน เด็กเวิร์นย้ายถิ่นจะได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากคนรอบข้าง เรื่องอาชีพ ได้รับความสนับสนุนทางด้านอาหารที่ดี ได้รับการปฐมพยาบาล บาดและการช่วยเหลือทาง การแพทย์ การได้รับคำแนะนำที่ทำให้พวกเขาหลุดพ้นจากความเสี่ยงต่างๆ ในพื้นที่ทั้งความเสี่ยง ต่อการตกเป็นเหยื่อต่อการค้ามนุษย์และการถูกล่อลวงทางเพศ เด็กเวิร์นย้ายถิ่นบางคนได้รับ คำปรึกษาที่ดีด้านการใช้ชีวิตซึ่งสามารถทำให้พวกเขาบรรเทาความทุกข์ในจิตใจได้

(1) ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

แก้ว (นามสมมติ) ได้รับความช่วยเหลือด้านอาชีพหรือได้รับบริจาคขยะจากร้านค้า บริเวณชายแดน ฯ และจากการร่วมมือกันสะสมขยะจำพวกขยะรีไซเคิลที่บ้านเปิด แก้วและเพื่อนๆ

จะได้ชยะมากมายซึ่งชยะเหล่านั้นก็ถูกแปรเปลี่ยนเป็น รายได้จากการขายชยะจำนวนมากให้กับ แก้วและเพื่อนๆ ในระหว่างที่แก้วทำงานเก็บชยะร่วมกับเพื่อนๆ แก้วจะเดินไปที่บ้านเปิดสม่าเสมอ เพื่อไปรับชยะจำนวนหนึ่งจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งได้มีการนัดแนะให้ไปรับชยะหากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครบ้านเปิดองค์กรคริสเตียนได้สนับสนุนการสะสมชยะรีไซเคิล โดยการวางถุงชยะรีไซเคิลหรือชยะจำพวกขวดน้ำ กระดาษตั้งไว้บริเวณหน้าบ้านเปิดเพื่อสร้างความสะดวกให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครและเหล่าแม่ๆของเด็กๆขอทานหรือผู้ที่มาพักผ่อนที่บ้านเปิด นำชยะรีไซเคิล (ชยะที่สามารถนำไปขายได้) ไปเพื่อสะสมและมอบให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บชยะได้นำไปขายต่อไป

ธง (นามสมมติ) ได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับอาชีพจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่เขาผูกพันด้วย เป็นเวลานาน นอกจากธงจะมีชีวิตผูกพันกับเด็กๆเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บชยะ ที่มาพักผ่อนในบ้านเปิดในฐานะเป็นพี่ใหญ่ดูแลน้องๆให้มีความประพฤติที่ดีและการเป็นเพื่อนเล่นกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนดังกล่าวแล้ว เนื่องจากธงยังมีความผูกพันกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในบ้านเปิดขององค์กรอิสระ ธงจึงได้รับคำแนะนำ คำปรึกษาที่ดีทางด้านอาชีพจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดหรือการเป็นที่พึ่งทางจิตใจจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเสมอๆ ธงจะใช้เวลาส่วนใหญ่พูดคุยนั่งเล่นและปรึกษาปัญหาต่างๆ กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครอยู่ในบ้านเปิดขององค์กรอิสระ ธงจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและขอคำแนะนำทั้งประเด็นเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว เส้นทางอาชีพและข้อแนะนำเกี่ยวกับการหางานใหม่ทั้งในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และนอกพื้นที่ชายแดนฯ นอกจากนี้ ธงจะใช้สถานที่บริเวณบ้านเปิดเป็นสถานที่เก็บเสื้อผ้า 3-4 ชุดและสิ่งของเครื่องใช้บางส่วน อาทิ หมวก รองเท้าแตะของตน ธงจะหยิบเสื้อผ้าใหม่ที่ฝากไว้กับบ้านเปิดมาผลัดแทนเสื้อผ้าที่เปียกน้ำอันเนื่องมาจากการว่ายน้ำข้ามมาบริเวณฝั่งไทยในตอนเช้าและจะนำเสื้อผ้าที่ใส่แล้วไปซักด้วยเครื่องซักผ้าภายในบ้านเปิดและตากเสื้อผ้านั้นนอกอาคารบ้านเปิด

เมื่อถึงโอกาสที่บ้านเปิดมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ธงจะคอยช่วยเหลือเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพึ่งพาอาศัยกันและกันระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ทั้งนี้ ธงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนั้นเพื่อคอยช่วยเหลือเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เมื่อบ้านเปิดมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น งานคริสต์มาส เป็นต้น ธงก็จะเป็นผู้ให้ความสนใจและมี ส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการตรวจรักษาโรคซึ่งเป็นความร่วมมือจากโรงพยาบาลแม่จัน นักศึกษาแพทย์ชาวต่างชาติและอาสาสมัครชาวคริสเตียนที่บ้านเปิดองค์กรคริสเตียน ธงก็ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมดังกล่าวโดยมีบทบาทเป็นทั้งผู้รับการตรวจรักษาโรคและเป็น

อาสาสมัครนักแปลภาษาพม่าเป็นภาษาไทยให้กับนักแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษในกิจกรรมการตรวจรักษาโรคครั้งนี้ เมื่อถึงวันจัดกิจกรรมการตรวจรักษาโรค ธงจะเข้ารับการตรวจรักษาโรคในระยะแรกๆ ของกิจกรรมการตรวจรักษาโรคที่จัดขึ้นที่บ้านเปิด และเมื่อธงได้รับยาและถุงยังชีพจากหน่วยแจกยาธงจะทำหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับแพทย์และนักศึกษาแพทย์ชาวต่างชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างอาตี๋ (นามสมมติ) และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิดของมูลนิธิในพื้นที่บริเวณชายแดนและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของมูลนิธิในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนและการให้ความช่วยเหลือทางด้านการรักษาพยาบาลและการช่วยเหลือทางการศึกษานอกเหนือจากการให้ความช่วยเหลือพื้นฐานด้านอาหารกลางวัน ความช่วยเหลือด้านการปฐมพยาบาลและการให้คำแนะนำคำปรึกษาดังกล่าวแล้ว อาตี๋ได้รับความช่วยเหลือด้านการรักษาอย่างเต็มความสามารถจากเจ้าหน้าที่ของโครงการบ้านใกล้สะพาน อาตี๋ได้การพาไปส่งเพื่อเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในพื้นที่โดยทันทีขณะที่อาตี๋มีอาการโคมาในบ่ายวันหนึ่ง ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านค่ารักษาพยาบาลจากครูน้ำตลอดระยะเวลาการรักษาตัวทั้งในโรงพยาบาลและการรักษาตัวที่บ้านพักในโครงการบ้านใกล้สะพานและได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องอาสาสมัครโครงการบ้านใกล้สะพานในขณะที่อาตี๋ได้รับอนุญาตให้สามารถกลับมารักษาตัวที่บ้านได้

ในช่วงที่อาตี๋อยู่ในระยะพักฟื้นโรคเฝ้าที่ปอด(ในระยะที่ได้รับการอนุญาตให้กลับมารักษาตัวที่บ้าน) อาตี๋จะมาทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเสมอๆ อาตี๋จะมาใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านเปิดขององค์กรคริสเตียนเป็นเวลานานเกือบตลอดทั้งวัน อาตี๋จะกินอาหารกลางวันที่บ้านเปิดแห่งนี้และนั่งเล่น นอนดูโทรทัศน์กับเพื่อนๆ และพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเสมอๆ ที่บ้านเปิดสลับกับการออกไปนั่งเล่นเกมที่ร้านเกมส์ข้างบ้านเปิด ในเวลากลางคืนอาตี๋จะกลับไปนอนพักที่บ้านเปิดโครงการบ้านใกล้สะพาน ทั้งนี้ วิถีชีวิตที่ผูกพันกับบ้านเปิดและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครในช่วงระยะพักฟื้นจากโรคเฝ้าที่ปอดแสดงให้เห็นว่าอาตี๋พึ่งพาอาศัยบ้านเปิดให้บ้านเปิดเป็นที่พักพิงของเขา อาตี๋จะได้รับความช่วยเหลือทางด้านที่อยู่อาศัยในเวลากลางวันและเวลากลางคืน อาตี๋ได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครให้เป็นเพื่อนคลายเหงาและเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในระหว่างที่อาตี๋อยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ นอกจากนี้ อาตี๋ยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครทางด้านการศึกษาภายหลังจากที่อาตี๋พักฟื้นใช้ที่บริเวณบ้านเปิดทั้งในเวลากลางวันและกลางคืน ทั้งนี้ อาตี๋ได้รับการชักชวนจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรอิสระให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา(เรียนหนังสือ) ที่เชียงแสนในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างแบบเกื้อกูลกันระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและเด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นยังคงแน่นแฟ้นและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยได้กลับแวะ
เวียนมาพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเสมอๆ และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาและ
เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เช่น อาผู้ยะ (นามสมมติ) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครบ้าน
เปิดจากองค์กรอิสระในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเขาและ
เจ้าหน้าที่อาสาสมัครแม้ว่าอาผู้ยะจะไม่ได้มาทำงานขอทานและไม่ได้เดินทางย้ายถิ่นมาเช่นเดิม

ครั้งที่อาผู้ยะทำงานเป็นขอทาน บริเวณชายแดนฯ อาผู้ยะอาผู้ยะจะมาทานอาหารกลางวัน
ที่บ้านเปิด บางวันอาผู้ยะจะใช้เวลารว่างหลังทานอาหารกลางวันเพื่อนั่งเล่นและดูโทรทัศน์ใน
บ้านเปิด นั่งเล่นเกมส์ วาดภาพระบายสีกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ทั้งนี้ กิจกรรมของอาผู้ยะใน
บ้านเปิดและสายสัมพันธ์ระหว่างอา ผู้ยะและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครยังคงเป็นเช่นเดิมแม้ว่าอาผู้ยะ
จะเลิกจากการเป็นขอทานมาทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลน้องและเดินทางย้ายถิ่นเพียงเพื่อมาเที่ยวเล่นกับ
เพื่อน อาผู้ยะจะมีความสัมพันธ์สนิทสนมและใกล้ชิดผูกพันกับเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระมากขึ้นกว่า
ครั้งที่อาผู้ยะต้อง ทำงาน (ขอทาน) หาเงิน ทั้งนี้ เนื่องจากอาผู้ยะจะมีเวลารว่างในระหว่างวัน
มากกว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่นที่ต้องทำงานขอทาน ณ บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ
ดังนั้นเมื่ออาผู้ยะเดินทางย้ายถิ่นมาบริเวณชายแดนฯ อาผู้ยะจึงมีกิจกรรมต่างภายในบ้านเปิด
มากขึ้นกว่าครั้งที่อา ผู้ยะต้องทำงานหาเงิน อาผู้ยะจะมานั่งเล่นที่บ้านเปิดต่อเนื่องยาวนานกว่า 2
ชั่วโมงสลับกับการไปอาบน้ำที่น้ำสายและกิจกรรมหลักซึ่งได้แก่การไปดูแลน้องซึ่งกำลังขอทานอยู่
ที่บริเวณสะพานข้ามชายแดน นอกจากนี้ในทุกๆวันที่อาผู้ยะย้ายถิ่นมาทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลน้อง
หรือเดินทางมาเที่ยวเล่นกับเพื่อน อาผู้ยะจะนำเสื้อผ้าของตนเองซึ่งนำมาจากบ้าน (ในประเทศ
พม่า) ติดตัวมา 1 ชุดไปฝากไว้ที่บ้านเปิดสำหรับผลัดเปลี่ยนหลังจากที่อาบน้ำที่น้ำสายเสร็จ เมื่อ
อาผู้ยะเล่นน้ำที่น้ำสายกับเพื่อนๆ เสร็จอาผู้ยะจะเดินมาสระผมอาบน้ำด้วยน้ำสะอาด (การ
อาบน้ำในห้องน้ำ) ที่บ้านเปิดและผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าตัวที่แห้งก่อนที่จะนำเสื้อผ้าที่เปียกไปตาก ณ
บริเวณลานหน้าบ้านเปิด อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันอาผู้ยะจะไม่ได้เดินทางย้ายถิ่นมาเพื่อ
ขอทานบ่อยเท่าครั้งก่อนอาผู้ยะก็ยังมาทานอาหารกลางวันที่บ้านเปิดเสมอๆวันในหยุด (ที่อาผู้ยะ
ไม่ต้องไปโรงเรียนในประเทศพม่า) อาผู้ยะมักมาขอรับความช่วยเหลือด้านการปฐมพยาบาลจาก
เจ้าหน้าที่อาสาสมัครและมาพูดคุยกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่บ้านเปิดอย่างต่อเนื่องและมีกิจกรรม
ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอาผู้ยะและเจ้าหน้าที่อาสาสมัครแบบพึ่งพาอาศัยกันอย่างต่อเนื่อง

(2) ความสัมพันธ์กับพ่อค้า แม่ค้า คนรอบข้างชาวไทยและพม่า

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อค้าแม่ค้าบริเวณชายแดนฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับพ่อค้าแม่ค้าพม่าและพ่อค้าแม่ค้าไทยที่พวกเขาไว้ใจหรือมักคอยช่วยเหลือพวกเขา เด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นนอกจากจะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านการศึกษาให้ที่พักพิงชั่วคราว การแบ่งปันขนมอาหารระหว่างกันบนพื้นที่ชายแดนฯแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนได้รับคำแนะนำที่ดีจากพ่อค้าแม่ค้าและผู้ใหญ่ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดสำหรับพวกเขาในพื้นที่ชายแดนฯ อีกด้วย

อาซา (นามสมมติ) มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นๆที่ใช้ชีวิตอยู่กลางสะพานนอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน ครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานแล้วอาซายังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อค้า แม่ค้าและคนรอบข้างชาวไทยและชาวพม่า ทั้งนี้ อาซาจะมีกิจกรรมพักผ่อน เล่นไฟกับวงผู้ใหญ่พม่ากลางสะพาน อาซามีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อค้าแม่ค้าชาวพม่าที่ขายของกลางสะพานในระหว่างวัน อาซาจะช่วยพ่อค้าขายปู ช่วยแม่ค้าขายผลไม้ และพูดคุยกับแม่ค้าที่เข็นรถเข็นขายข้าวแกงข้ามสะพานและผู้ใหญ่หญิงชาวพม่าที่รอรับจ้างขนของข้ามสะพาน อาซายังจะช่วยทำหน้าที่เป็นล่ามแปลภาษาพม่ากับภาษาไทยให้กับแม่ค้าที่ขายผลไม้ พ่อค้าขายปูที่ขายบนสะพาน จนบางครั้งอาซาได้รับส่วนแบ่งเป็นอาหารหรือผลไม้จากแม่ค้าที่ขายของบนสะพานนั้นเป็นการตอบแทน ทั้งนี้ ในการขายปูอาซาได้เล่าว่าพ่อค้าจะรับปูจากเมืองร่างกุ้ง กิโลกรัมละ 135 บาทมาขายที่บริเวณสะพานชายแดนไทย-พม่าในราคา กิโลกรัมละ 140-150 บาท (ตาซังพม่ามี 7 ซีดต่อ 1 กิโลกรัม) หรือตัวละ 50 บาท จากการที่อาซาได้ช่วยขายปูนี้ อาซาจะได้รายได้ 20 บาท หรือบางครั้งพ่อค้าขายปูจะแบ่งปูมาให้เป็นการตอบแทนในการช่วยขายของ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาซากับพ่อค้าแม่ค้าบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ดังจะเห็นได้เมื่อเวลาฝนตก อาซาและเด็กขอทานคนอื่นๆ จะขออาศัยร่มใหญ่จากแม่ค้าซึ่งกางคลุมร้านค้า หรือเห็นได้จากกรณีที่พ่อค้าขายปูยื่นถุง พลาสติกให้อาซาหรือเด็กขอทานคนอื่นๆ เพื่อให้อาซาหรือเด็กขอทานคนนั้นลงไปต้มน้ำที่ลำน้ำสายมาใส่ถึงปู การที่ผู้ใหญ่ชายชาวพม่าแบ่งไฟแช็กบุหรี่ให้อาซาสูบโดยปราศจากการซื้อขาย เป็นต้น ทางด้านความสัมพันธ์กับแม่ค้าคนไทย อาซาและเพื่อนๆ ในกลุ่มจะรู้จักและไว้ใจแม่ค้าพ่อค้าคนไทยเฉพาะที่อาซาไว้ใจเท่านั้น ทั้งนี้ อาซาและเด็กๆ ขอทานหลายคนจะไว้ใจแม่ค้าคนไทยบริเวณชายแดนฯ คนหนึ่ง อาซานอกจากจะฝากเงิน (สะสมเงิน) ไปด้วยหลังจากที่เขาได้รายได้มาจำนวนหนึ่งซึ่งรายได้นั้นมักเป็นรายได้ที่อาซาและเพื่อนได้รับใน

รูปแบบที่พนักงานท่องเที่ยวให้อาซาหลังจากที่อาซาไปช่วยขนของให้กับพวกเขา ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างเขาและป้าทำให้อาซาได้เปิดเผยเรื่องราวความขัดแย้งในครอบครัว อาซาได้เล่าถึงปัญหาระหว่างเขาและพ่อเลี้ยงและสาเหตุถึงการไม่กลับบ้านในยามค่ำคืนให้ป้าคนนี้ฟัง ในยามที่อาซาไปรับของบริจาคมา เป็นจำนวนมากพร้อมกับเพื่อนๆของเขา อาซาและเพื่อนๆ จะนิยมนำของที่เขาไปรับมาเก็บไว้ใต้โต๊ะบริเวณร้านค้าของป้าเช่นเดียวกับคราวที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานคนอื่น ๆ และอาซาได้รับการเลี้ยงอาหารจากนักท่องเที่ยวต่างชาติครั้งหนึ่ง อาซาและเพื่อนๆ ที่ได้รับการเลี้ยงอาหารครั้งนี้จะนำถุงอาหาร (ถุงเซเว่น) ที่บรรจุอาหารกล่องสำเร็จรูป บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนม ซ็อกโกแลต น้ำอัดลมผูกรวมกันไว้ใต้โต๊ะ(ในบริเวณร้านค้าของป้า) นี้

ในทางเดียวกัน อานะ (นามสมมติ) ได้มีกิจกรรมที่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างเขาและแม่ค้าบริเวณชายแดนฯ เช่นเดียวกับอาซาและอาผู้ยะ (นามสมมติ) อานะจะขอหลบร่วมกันแดดกันฝนจากร้านค้าบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ บางครั้งอานะจะได้รับการแบ่งปันอาหารและขนมจากแม่ค้าชาวพม่า นอกจากนี้ อานะจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับแม่ค้าไทยที่ขายของบริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทย อานะจะชอบหยอก กล้อแม่ค้าและขอแบ่งอาหาร ผลไม้จากแม่ค้าคนไทย บริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองในขณะที่อานะเดินผ่านและกำลังขอเงินจากนักท่องเที่ยวบริเวณหน้าด่านตรวจคนเข้าเมืองฝั่งไทย อานะชอบทำท่าเลียนแบบนางแบบและพูดจา “คะ ขา” เลียนแบบผู้หญิงพร้อมทั้งทำเดินบิดเอวล้อเลียนผู้หญิง หรือทำท่าทางเลียนแบบการต่อรองราคาผลไม้เหมือนนักท่องเที่ยวผู้หญิงซึ่งเป็นลูกค้าของร้านขายของร้านนั้น ทั้งนี้ ท่าทางที่สนุกสนานของอานะและน้ำใจที่อานะมาช่วยขายของด้วยเป็นบางครั้งคราวทำให้แม่ค้าพ่อค้าขายของบริเวณนั้นเอ็นดูอานะมากเป็นพิเศษ แม่ค้าคนไทยหลายคนรู้จักชื่ออานะและเรียกอานะให้มาช่วยงานเล็กๆน้อยๆ พร้อมทั้งแบ่งอาหาร แบ่งขนมให้อานะนำกลับบ้านไปตอนเย็นหรือชวนอานะมาคุยเล่นกับอานะหลายครั้งที่อานะกำลังขอทานอยู่บริเวณนั้น

ในทางกลับกัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนจะมีความผูกพันและมอบความไว้วางใจให้กับคนรอบข้างเฉพาะ บางคนที่พวกเขาสามารถไว้วางใจได้ อาผู้ยะ (นามสมมติ) ได้มอบความไว้วางใจและให้ความช่วยเหลือพ่อค้าแม่ค้าพม่าในทางกลับกันเขายังคงรักษาช่องว่างระหว่างเขากับพ่อค้าแม่ค้าคนไทยไว้ เนื่องด้วยอุปสรรคทางด้านภาษาที่อาผู้ยะมองเห็นว่าอาจเป็นตัวแปรที่ทำให้อาผู้ยะกับพ่อค้าแม่ค้าคนไทยไม่เข้าใจกัน อาผู้ยะจึงไม่นิยมใกล้ชิดกับพ่อค้าแม่ค้าคนไทย

ในระหว่างที่อาผู้ยะออกมาขอทานอาผู้ยะจะใช้เวลาร่วมหนึ่งจากการขอทานมาช่วยเหลือแม่ค้าชาวพม่าที่ขายของบริเวณชายแดน อาผู้ยะจะช่วยเป็นล่าม (ไทย-พม่า) ให้กับ

แม่ค้าขายผลไม้ชาวพม่าบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ สลับกับการไปขอเงิน อาผู้ยะจะได้รับเงินตอบแทนเป็นค่าช่วยเหลือในแต่ละวันในช่วงตอนเย็นซึ่งแม่ค้าเก็บร้านหรือได้รับการแบ่งปันอาหารขนม ผลไม้จากแม่ค้า นอกจากนี้ อาผู้ยะจะร่วมทานอาหาร ผลไม้กับแม่ค้าชาวพม่าซึ่งแบ่งปันให้กับอาผู้ยะและขออาศัยหลบความร้อนของแดดได้ร่มของแม่ค้า ในเวลาฝนตกอาผู้ยะก็จะเข้าไปเบียดหลบฝนจากร่มคันใหญ่ของแม่ค้าคนนี้กับเด็กเร่ร่อนขอทานคนอื่นที่อยู่บริเวณสะพานในยามเย็น อาผู้ยะจะนั่งพัก นั่งคุยกับแม่ของขอทานและเพื่อนสนิทที่บริเวณสะพานในยามเย็นและเลือกที่จะอยู่กับแม่ค้าชาวพม่าหรือผู้ใหญ่ชาวพม่าผู้หญิงมากกว่าการรวมกลุ่มเล่นกิจกรรมเตะฟุตบอลกับเด็กขอทานผู้ชายซึ่งมักนั่งล้อมวงเล่นไพ่กันบริเวณกลางสะพาน ความสัมพันธ์ระหว่างอาผู้ยะและแม่ค้าชาวพม่าบริเวณชายแดนฯ ดังกล่าวได้สะท้อนว่าอาผู้ยะจะคุ้นเคยและไว้ใจแม่ค้าชาวพม่าขายของบริเวณชายแดนฯ มากกว่าแม่ค้าคนไทยที่ขายของอยู่บริเวณร้านค้าหน้าด่านตรวจคนเข้าเมือง (ฝั่งประเทศไทย) หรืออาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาผู้ยะกับแม่ค้าขายของคนไทยจะเป็นความสัมพันธ์แบบเห็นห่างมากกว่าความสัมพันธ์แบบใกล้ชิดสนิทสนม

เนื่องจากอาผู้ยะไม่ไว้ใจและหวาดกลัวคนแปลกหน้าบริเวณชายแดนฯ และด้วยอุปสรรคของภาษา หรือการที่อาผู้ยะพูดภาษาไทยไม่ชัดหรือไม่คล่องแคล่วที่ทำให้อาผู้ยะไม่กล้าไปติดต่อพูดคุยกับแม่ค้าคนไทย ทุกครั้งที่อาผู้ยะติดต่อกับแม่ค้าคนไทยบริเวณชายแดนฯ อาผู้ยะจึงติดต่อสัมพันธ์กับพ่อค้าแม่ค้าคนไทยเฉพาะกิจกรรมที่อาผู้ยะต้องการจะติดต่อสัมพันธ์ด้วย ในเย็นวันหนึ่งก่อนอาผู้ยะและน้องชาย น้องสาวจะกลับบ้าน อาผู้ยะได้เดินไปยังร้านค้าใต้สะพานใกล้ชายแดนฯ และพบว่าร้านค้าที่เป็นร้านที่อาผู้ยะมาขอแลกเหรียญเป็นประจำได้ปิดร้านแล้ว หลังจากอาผู้ยะยืนลังเลใจอยู่พักหนึ่ง อาผู้ยะก็เดินมาขอแลกเหรียญเป็นธนบัตรกับร้านค้าขายผลไม้คนไทยซึ่งอาผู้ยะรู้จัก อาผู้ยะแสดงจำนวนเหรียญทั้งหมดที่ต้องการจะแลกไว้ในมือหรือใส่ถุงไว้พร้อมทั้งพูดถึงจำนวนเงิน(เหรียญ)ในมือว่ามีกี่บาท อาผู้ยะไม่ทักทายหรือพูดคุยกับแม่ค้าคนนั้นแต่พูดเพียงคำสั้นๆ “200” อาผู้ยะกล่าวว้าวจาสั้นๆที่แสดงถึงจำนวนเงินอาผู้ยะต้องการจะแลกจำนวนเงินเท่าใดและยังแสดงถึงมูลค่าทั้งหมดของเงินในมือของอาผู้ยะที่อาผู้ยะพร้อมจะแลกและนับจำนวนเงินเอาไว้แล้ว จากนั้นไม่นานแม่ค้าผู้รับแลกเงินจะนับเงินที่อาผู้ยะยื่นให้อย่างช้าๆ ทั้งเหรียญห้าบาทและสิบบาท และพบว่าถูกต้องตามจำนวนที่อาผู้ยะได้เอ่ยไว้ก่อนหน้านี้ แม่ค้าหยิบธนบัตรใบละหนึ่งร้อยบาทสองใบให้กับอาผู้ยะ อาผู้ยะจะรับไว้โดยดีและไม่ต้องการที่จะแลกเหรียญเป็นธนบัตรย่อยๆ ชนิดต่างๆ และไม่แลกเหรียญบาท เหรียญย่อยๆ เป็นธนบัตร อาผู้ยะไม่เอ่ยวาจาใดกับแม่ค้าคนไทยนอกจากการรอรับธนบัตรจากแม่ค้าเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในการติดต่อกับแม่ค้าคนไทยหรือการแลกเปลี่ยนเป็นธนบัตรจากร้านค้า เช่นนี้ อาผู้ยะจะหลีกเลี่ยงการไปแลกเปลี่ยนจากร้านค้าเซเว่นอีเลฟเว่นต่างๆ ที่ การเปิด 24 ชั่วโมง จากร้านค้าเซเว่นอีเลฟเว่นเหล่านี้จะช่วยให้อาผู้ยะสามารถแลกเปลี่ยนได้ในขณะที่ร้านค้านั้นๆ ปิด ครั้งหนึ่ง อาผู้ยะมีความจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนและขอความช่วยเหลือจากผู้วิจัยให้ช่วยแลกเปลี่ยนจากร้านค้าเซเว่นอีเลฟเว่นให้ อาผู้ยะบอกสาเหตุที่ขอให้ผู้วิจัยช่วยแลกเปลี่ยนช่วยว่าเป็น เพราะอาผู้ยะพูดไม่ชัด “พี่แลกเปลี่ยน... หนูพูดไม่ชัด...กลัวเขาว่า...200 นะ” อาผู้ยะกล่าวก่อนที่จะยื่นเงินให้ผู้วิจัยช่วยแลกเปลี่ยนให้เนื่องจากอาผู้ยะกลัวที่จะสื่อสารกับพนักงานไม่รู้เรื่องและกลัวว่า พนักงานจะถามคำถามที่อาผู้ยะพูดด้วยภาษาไทยไม่ได้

การได้รับคำปรึกษาหรือคำแนะนำซึ่ง อาตี๋ (นามสมมติ) ได้รับจากบุคคลใกล้ชิดใน เครือข่ายในพื้นที่ชายแดน (พ่อค้าแม่ค้าชาวไทย พ่อค้าแม่ค้าชาวพม่าซึ่งชายของบริเวณชายแดนฯ และผู้ใหญ่ชาวพม่าบริเวณชายแดนฯ) นอกเหนือจากการได้รับการช่วยเหลือด้านที่พักพิงชั่วคราว และอาหารนั้น ขณะที่อาตี๋อยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อาตี๋จะได้รับความช่วยเหลือโดยในแต่ ละ วันเขาจะได้ที่พักพิงจากร่มคันใหญ่ในขณะที่ฝนตกและแดดร้อนจัดอีกทั้งได้รับการสนับสนุนด้าน อาหารและน้ำดื่มจากคนรอบข้าง ทั้งนี้ อาตี๋จึงมักเดินไปกินน้ำจากรถเข็นขายอาหารหรือเดินไปกิน น้ำในถังน้ำบริเวณร้านค้าชายของของป่าคนไทยบริเวณชายแดนฯได้เสมอๆ และในระหว่างที่ นั่งเล่นไฟหรือคุยกับกลุ่มเพื่อนสนิทและผู้ใหญ่พม่าบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ อาตี๋มักจะได้รับ การแบ่งปันอาหารและขนมจากผู้ใหญ่ชาวพม่า

ในช่วงที่อาตี๋ติดดาวและดมกาวหนักก่อนเกิดอาการโคมา อาตี๋มักได้รับคำตักเตือนจาก ผู้ใหญ่ชาวพม่า พ่อค้าแม่ค้าบริเวณชายแดนฯให้ลดการดมกาวลงและคอยแบ่งปันขนมและอาหาร ในระหว่างที่อาตี๋มีร่างกายอ่อนแอและผอมแห้งเพราะอาตี๋รู้สึกเบื่ออาหาร เมื่ออาตี๋เจ็บป่วยในขั้น รุนแรงด้วยโรคเอดส์ที่ปอด เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลและได้รับคำอนุญาตจากหมอให้มารักษาตัว ต่อที่บ้านได้ อาตี๋ก็ได้รับกำลังใจจากผู้ใหญ่ชาว พม่าและพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยและชาวพม่าที่ทราบ ข่าวคราวเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยของอาตี๋อย่างต่อเนื่อง ครั้งหนึ่งขณะที่อาตี๋กำลังเล่นไฟกับเพื่อน สนิทและผู้ใหญ่ชาวพม่าบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ ผู้ใหญ่ชาวพม่าได้ไล่ให้อาตี๋กลับไปที่บ้าน เปิดเมื่อเห็นว่าเพื่อนสนิทในกลุ่มกำลังจะดมกาว อาตี๋เล่าให้ฟังถึงความปรารถนาดีจากผู้ใหญ่ที่ ต้องการให้อาตี๋เลิกดมกาวเด็ดขาดว่า “ถ้าผู้ใหญ่เห็นผมดมกาวอีก ผมโดนเตะแน่ ” อาตี๋รู้สึก ซาบซึ้งใจจากความหวังดีที่ผู้ใหญ่ชาวพม่ารู้สึกเป็นห่วงอาตี๋ ทั้งนี้ นอกจากอาตี๋จะได้รับความ ช่วยเหลือจากเครือข่ายคนไท ลี้ซิดบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯแล้ว อาตี๋ยังมีบทบาทในการให้

ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ผู้ใกล้ชิด พ่อค้าแม่ค้าที่ขายของบริเวณชายแดนฯ ในโอกาสต่างๆ เช่น อาตี๋ช่วยเหลือพ่อค้าแม่ค้าโดยการนำถุงพลาสติกมาตักน้ำและเดินไปส่งให้พ่อค้าแม่ค้าขายปู บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ เป็นต้น

(3) ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ทหาร/ตำรวจไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองคนไทยแม้ว่าลักษณะความสัมพันธ์มักเกิดขึ้นอย่างไม่ลงรอยเนื่องด้วยเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่สร้างความวุ่นวายและมัก ก่อกวนสร้างปัญหาหรืออาจสร้างความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับสังคม ในขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเองก็ต่างรู้สึกไม่ปลอดภัยและหวาดกลัวกับการจับกุมและการทำร้ายทารุณทางวาจาและทางร่างกาย ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยสามารถเกิดขึ้นได้ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและเจ้าหน้าที่ไทย กล่าวคือ แม้ว่า อาซา (นามสมมติ) จะรู้สึกไม่พอใจทหารไทยหลายคนที่ไม่ยอมให้อาซาและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานบนสะพานคนอ่อนออกนอกสะพานข้ามไปกินข้าวที่บ้านเปิดหรือไม่อนุญาตให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานออกนอกพื้นที่เพื่อข้ามมาฝั่งไทยหลายครั้งจนอาซาเกิดความคับแค้นใจและตะโกนล้อเลียนทหารไทยคนนั้นเป็นภาษาพม่าว่า “ถ้าข้ามมา โดนเตะแน่” หลายครั้ง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างอาซากับเจ้าหน้าที่ทหารไทยที่รักษาการณ์บริเวณชายแดนยังเป็นไปด้วยดีในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งนี้ อาซาสามารถเข้าใจได้ว่า เนื่องจากหน้าที่การปฏิบัติภารกิจ รักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ที่มีลักษณะเข้มงวด จริงจังและสร้างอันตรายให้แก่พวกตน (เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น) อาซาและเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจึงโดนขังขังหรือโดนดูค่า

“ทหารคนนี้ตะกอนเคยทอดไก่ทอดให้กิน แต่เดี๋ยวนี้เป็นเพราะเจ้านายเขา ถ้าเขาไม่ทำแบบนี้ เจ้านายก็ว่าเขา ...ผมก็พึ่งและพูดคร่ำๆ ไม่อยากให้โดนว่าพ่อว่าแม่ โดนว่าว่าไม่มีมารยาท...ค่าผู้ใหญ่มั่นเป็นบาปถ้าด่าปากจะเท่าไรเข็ม”

(อาซา (นามสมมติ), เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน อายุ 17 ปี)

ในทางเดียวกันกับอาซา อาตี๋ (นามสมมติ) ได้เล่าเหตุการณ์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเขาและเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันทั้งๆ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างเขาและเจ้าหน้าที่ยังมีลักษณะของความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

“ตอนอยู่ที่เชียงใหม่ ผมกับแม่โดนตำรวจจับไปขังคุก ..มีตำรวจคนหนึ่งนะดู ผมกับแม่ก็กลัว ...ตอนหลังตำรวจคนนั้นโดนแทงตาย...เพื่อนให้ห้องขังก็ไม่ชอบตำรวจเหมือนกัน อะไรก็ตาม...พอเกิดเรื่องเขาก็บอกคุณน้ำ ให้ไปอยู่กับคุณน้ำ...อยู่ที่เชียงใหม่ที่...เค้าคุยกันเอง ตำรวจคุยกับคุณน้ำแล้วผมได้ไปอยู่ ...เขาก็แยกผมจากแม่..แม่ก็ไปอยู่คุก...อยู่นานเลย ...”

(อาตี๋ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 13 ปี)

“ตำรวจที่แม่สายเมื่อก่อนใจดี เลี้ยงข้าวผมด้วย ...เมื่อก่อนเลี้ยงโวลิตินตอนเช้า ตอนเย็นก็เลี้ยงน้ำเต้าหู้ ... มีข้าวให้กินก่อนกลับถ้ากินเหลือเขาบอกให้เอากลับบ้านได้ ...ผมก็เอากลับบ้าน ...เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว ไม่มีข้าวให้เลย ให้กินแต่น้ำอย่างเดียว...”

(อาตี๋ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุ 13 ปี)

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างอาซาและเจ้าหน้าที่ตำรวจยังสะท้อนได้ว่าอาซา รู้จักการเอาตัวรอดจากการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ และการตกเป็นเหยื่อของการล่อลวงทางเพศด้วยการเรียนรู้และจดจำแนวคิดเรื่องการป้องกันตัวเองจากการโดนหลอกลวงผ่านคำสอนที่เขาได้จากเจ้าหน้าที่ทหาร /ตำรวจ ทั้งนี้ มีเชื่อว่าพวกเขาจะถูกทอดทิ้งให้ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์หรือการล่อลวงทางเพศโดยปราศจากการคุ้มครอง เนื่องจากพวกเขามีสถานะที่ผิดกฎหมาย (ผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมาย) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต่างได้รับแนวคิดอันเป็นคำสอนให้รู้จักปกป้องตนเอง จากความภัยคุกคามรอบตัวเขา อาซาเล่าให้ฟังถึงคำสอนของตำรวจนายหนึ่งที่สอนอาซาขณะที่อาซาทำงานขายดอก (ดอกไม้) ที่จังหวัดเชียงใหม่ว่า “ถ้ามีคนมาชวนไปทำงานด้วย ให้บอกเค้าไปเลยว่ามีบ้านแล้ว มีพ่อแม่แล้ว อย่ามายุ่ง” อาซาได้จดจำและนำคำสอนไปใช้ในชีวิตจริง อาซาเล่าว่าครั้งหนึ่งอาซาเคยโดนชาวต่างชาติมาถามนู่นถามนี่ แต่ด้วยการที่อาซารู้ว่าชาวต่างชาติคนนั้น จะมาหลอกอาซา อาซาจึงพูดป้องกันตัวเองจากการโดนหลอกตา มที่ตำรวจเคยสอนอาซา นับแต่นั้นไปอาซาจึงใช้คำสอนนี้เพื่อเอาตัวรอดต่อสถานการณ์ที่เสี่ยงต่างๆ โดยการพูดป้องกันตนเองผ่านคำสอนนี้ตลอดมา

6.6 การบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็ก เยาวชนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณ ชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)

ตามหลักสิทธิเด็ก (อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หรือ Convention on the Rights of the Child; CRC) เด็กเยาวชนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย - พม่าทุกคนจะต้องเข้าถึงโอกาสทางสังคม ในด้านต่างๆ ได้แก่ สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ได้ปรากฏรูปแบบการช่วยเหลือทางสังคมที่สนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันทางสังคมซึ่งมักเกิดจากความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากองค์กรอิสระ โรงพยาบาล โรงเรียนและบุคคลภายนอกที่มีส่วนร่วมเข้ามาช่วยเหลือ ดังเช่น ผู้บริจาคที่เข้ามาสนับสนุนอาหารกลางวันให้กับเด็กเยาวชนย้ายถิ่น พ่อค้าแม่ค้าบริเวณชายแดนฯ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการช่วยเหลือสามารถแบ่งออกได้เป็นการช่วยเหลือในระดับต่างๆ กัน เด็กเยาวชนย้ายถิ่นจะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน ทั้งในด้าน โอกาสขั้นเบื้องต้น อันได้แก่ การช่วยเหลือที่ทำให้เด็กเยาวชนย้ายถิ่นได้รับอาหาร น้ำดื่มที่สะอาด การช่วยเหลือที่ส่งเสริมสุขภาพ และสาธารณสุขที่ดี เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การรักษาพยาบาลเบื้องต้น การตรวจสุขภาพและการแจกจ่ายรักษาโรค อาหารเสริม การที่เด็กเยาวชนย้าย ถิ่นเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลโดยตรง หรือผ่านมูลนิธิ หรือองค์กรอิสระซึ่งเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง หรือผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลโดยปราศจากการกีดกัน การส่งเสริมทางการศึกษาขั้นเบื้องต้นและการให้ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ การค้ามนุษย์และยาเสพติด การส่งเสริมทางจิตใจหรือการให้ความอบอุ่นและคำปรึกษาที่ดีแก่เด็กเยาวชนย้ายถิ่น และกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา (คริสต์ศาสนา) และกิจกรรมทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ความเชื่อทางศาสนาโดยตรงแต่สร้างที่ กะและความสะดวกให้กับผู้ร่วมกิจกรรม อาทิ ทัศนศึกษาออกสถานที่ กิจกรรมวาดรูประบายสี บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมซึ่งได้แก่ เด็กเยาวชนย้ายถิ่น พ่อแม่ของเด็กเยาวชนย้ายถิ่นและผู้สนใจทั่วไปสามารถนำไปใช้เป็นการสร้างรายได้ต่อไปได้ เช่น กิจกรรมการถักสร้อยข้อมือประดิษฐ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม โอกาสขั้นเบื้องต้นที่สนับสนุนให้เกิดการไม่กีดกันในสังคมบริเวณชายแดน ยังหมายถึงโอกาสเบื้องต้นที่เด็กเยาวชนย้ายถิ่นได้รับจากคนรอบข้างอีกด้วย นั่นคือ โอกาสที่เด็ก เยาวชนย้ายถิ่นได้รับจากพ่อค้า แม่ เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ทหาร ตำรวจ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง

ตำรวจท่องเที่ยว โอกาสขึ้นเบียดันดังกล่าวได้แก่ การช่วยเหลือ การเห็นคุณค่าในเรื่อง
มนุษยธรรมที่ส่งผลให้คนรอบข้างไม่ทำร้าย ทารุณเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังจะได้รับการสนับสนุนโอกาสทางการ ศึกษาและการฝึกอาชีพใน ชั้น
การพัฒนาทักษะและการศึกษา ผ่านองค์กรอิสระ หรือมูลนิธิในพื้นที่ที่เด็กย้ายถิ่นได้มีโอกาส
เข้ารับการศึกษาระดับต่างๆ ทั้งสายการศึกษาสามัญ (อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา)
การศึกษานอกระบบและสายวิชาชีพ หรือการส่งเสริมให้เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นเข้าฝึกอาชีพที่ศูนย์ฝึก
อาชีพจนในที่สุดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับการยอมรับจากสังคมให้เข้าทำงานหรือช่วยเหลืองาน
ต่างๆตามตำแหน่งในร้านค้า หน่วยงานที่เปิดโอกาสให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้าไปทำงานได้ หรือการ
ได้รับการมอบหมายงานให้ช่วยเหลืองานต่างๆอันเป็นกิจกรรมการงานภายในองค์กรอิสระเอง

แผนภาพ1 : ระดับการบูรณาการทางสังคมและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่พบ
ได้ในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย- พม่า

การเห็นคุณค่าและการเปิดโอกาสให้เด็กย้ายถิ่น
เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยสมบูรณ์ ③

ความสนับสนุนทางสังคมชั้นพัฒนาทักษะและการศึกษา :
การสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา และการฝึกอาชีพ ②

ความสนับสนุนทางสังคมชั้นเบื้องต้น: อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยาและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น
การให้ความรู้ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การสนับสนุนทางจิตใจและกิจกรรมนันทนาการ การคำนึงถึง
หลักสิทธิมนุษยธรรม ①

6.6.1 การช่วยเหลือทางสังคมขั้นเบื้องต้น

ในการช่วยเหลือขั้นเบื้องต้นนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับ บความช่วยเหลือจากมูลนิธิ องค์การอิสระ ซึ่งจะเข้ามาช่วยเหลือให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับโอกาสโดยตรงทันทีโดยปราศจาก เงื่อนไขใดหรือปราศจากการเป็นสมาชิกขอรับความช่วยเหลือแต่สามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ผู้ ย้ายถิ่นและผู้ยากไร้ทุกคนหลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งนี้ หน่วยงานในพื้นที่ที่เข้ามามีบทบาทต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในด้านกาให้โอกาสขั้น เบื้องต้นโดยตรง ได้แก่ โครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี (Supportingheart) มูลนิธิศุภนิมิต

อย่างไรก็ตาม องค์การอิสระที่ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับโอกาสขั้นเบื้องต้นซึ่ง ดำเนินการผลักดันภายใต้หลักสิทธิเด็กเพื่อให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับสิทธิทางด้านต่างๆ อย่างเท่า เทียมกันมักเป็นองค์กรในลักษณะบ้านเปิดหรือ “drop- in” ซึ่งเป็นสถานที่เปิดรอ รับเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นและให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับโอกาสขั้นเบื้องต้นแบบวันต่อวัน บ้านเปิด จะดำเนินการแตกต่างจากการเป็น ‘บ้านพัก’ ที่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอยู่อาศัยประจำวันในช่วงที่เด็กๆ เปิดเทอม กล่าวคือ บ้านเปิดหรือ drop-in จะเป็นสถานที่พักอาศัยของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชั่วคราว เป็นสถานที่พักพิงชั่วคราวสำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ผู้ย้ายถิ่นหลากหลายชาติพันธุ์ในระหว่างวัน ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะมาที่บ้านเปิดแห่งนี้เพื่อพักผ่อน รับประทานอาหาร นั่งเล่น พูดคุยและฝาก สิ่งของเครื่องใช้ไว้ก่อนที่เด็กจะนำสิ่งของนั้นๆ กลับบ้านไปในตอนเย็น หรือทิ้งเสื้อผ้า หรือเครื่องใช้ ที่ตนมักใช้ในชีวิตรประจำวันที่ฝั่งไทยไว้

กิจกรรมภายในบ้านเปิดมักเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นผ่อนคลายและเป็นอิสระซึ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถเลือกเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมได้ตามความพ อดีใจ บางกิจกรรมได้ สอดแทรกเนื้อหาการปลูกฝังความรู้เรื่องการป้องกันตนเองและการป้องกันความเสี่ยงต่างๆ หรือ สอดแทรกหลักความเชื่อทางศาสนา (คริสต์) ที่เน้นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบใจ ความปลอดภัย ให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองและรู้สึกปลอดภัยเพราะรู้สึก ว่ามีผู้คุ้มครองปกป้องให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรู้สึกปลอดภัย กิจกรรมอันสอดแทรกหลักความเชื่อทาง ศาสนา (คริสต์) นี้ ได้แก่ การชมวีซีดีที่แสดงเรื่องราวการกำเนิดขึ้นของศาสนา เรื่องราวเกี่ยวกับ พระเยซูหรือศาสดาของศาสนาคริสต์ เรื่องราวเกี่ยว กับนักบวชท่านต่างๆในศาสนาคริสต์ กิจกรรมการสวดอธิษฐานบำบัดเปาความชั่วร้ายให้พ้นจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น การร้องเพลงสรรเสริญ พระเจ้าที่สอดแทรกเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าจะคุ้มครองทุกคน ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะอยู่ที่

ไหนด การสวดมนต์ขอคุณพระเจ้าก่อนรับประทานอาหาร หรือเมื่อได้รับของขวัญจากผู้บริจาค หรือ อาสาสมัครคริสเตียนมอบให้ในโอกาสต่างๆ เช่น วันคริสต์มาส เป็นต้น บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ได้ นั่นคือ การที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการฝึกร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าโดยทำหน้าที่เป็นผู้ เล่นเครื่องดนตรีไปพร้อมกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครที่กำลังสอนเนื้อเพลงและการขับร้องเพลงไป พร้อมๆ กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้

ลักษณะการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขั้นเบื้องต้น ซึ่งองค์กรอิสระเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ การช่วยเหลือให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐาน (การได้รับอาหารกลางวัน และน้ำ ดื่มที่สะอาด การมอบของใช้ที่จำเป็น ขนม รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มตามโอกาสต่างๆ) การให้ ความช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาล การ ให้ความรู้เบื้องต้น และการฝึกทักษะเพื่อเป็น ประโยชน์ต่อชีวิตจริง ซึ่งได้แก่ การปลูกฝังและให้ความรู้เรื่องการป้องกันและดูแลตนเองเรื่องความ สะอาดและการให้ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ การให้ความอบอุ่นทาง จิตใจและการให้คำปรึกษาที่ดีทั้งเรื่องส่วนตัวและเรื่องโอกาสในการพัฒนาชีวิตของเด็กย้ายถิ่น

(1) การให้ความช่วยเหลือเรื่องสิ่งจำเป็นพื้นฐาน

การช่วยเหลือด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐาน (การได้รับอาหารกลางวัน และน้ำดื่มที่สะอาด การ มอบของใช้ที่จำเป็น ขนม รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มตามโอกาสต่างๆ) นั้นพบว่าการช่วยเหลือ ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับอาหารกลางวันและน้ำดื่มที่สะอาดซึ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนสามารถ เข้ามารับประทานอาหารได้อย่างไม่มีข้อจำกัดในแต่ละวันและการร่วมรับประทานอาหารตาม โอกาสพิเศษต่างๆ ซึ่งมีเจ้าภาพหรือผู้สนับสนุนเข้ามาขอจัดเลี้ยงอาหารกลางวันเป็น ครั้งคราว ครั้ง หนึ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนมากมาร่วมรับประทานอาหารมื้อพิเศษร่วมกับพ่อแม่ของเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่น อาสาสมัครคริสเตียน ร่วมกันในโอกาสที่เหล่าอาสาสมัครคริสเตียนต่างพื้นที่ขอเป็น เจ้าภาพจัดเลี้ยงอาหารกลางวันให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ โครง การศุนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชส์ เป็นต้น

นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังจะได้รับของขวัญจาก อันได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มตาม เทศกาลและโอกาสต่างๆ ผ่านองค์กรอิสระหรือได้รับจากผู้บริจาคโดยตรง ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กเล็ก หรือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นแรกเกิด จะได้รับเสื้อผ้าที่สะอาดเป็นครั้งคราวพร้อมทั้งได้รับอาหาร เสริมและเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นเป็นครั้งคราวเช่นเดียวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ

รูปภาพ16: เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับบริจาคเสื้อผ้าและขนมในวันเฉลิมฉลองเทศกาลคริสต์มาส

เจ้าหน้าที่องค์กรคริส ระบุว่าหลังจากได้รับมอบเสื้อผ้าใหม่ๆ หลากหลายขนาดจากผู้บริจาคมาแล้วก็ต่างพิจารณาขนาดของเสื้อผ้าต่างๆ กันทั้งเสื้อผ้าขนาดเล็ก และเสื้อผ้าขนาดปานกลางว่าเหมาะสมกับเด็กคนใด ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่จะนำเสื้อผ้าที่รับมอบไปให้พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในวันเดียวกันหรือวันต่อมาพร้อมทั้งพูดคุยทุกข์สุขเป็นภาษาอาซากา หรือภาษาพม่า บางครั้งเจ้าหน้าที่ลองทาบเสื้อผ้าใหม่ๆ ที่ตัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเองเพื่อกะขนาดของเสื้อผ้าเพื่อให้แน่ใจว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กจะได้รับเสื้อผ้าตามขนาดที่เหมาะสม หรือยังก่อนที่จะมอบเสื้อผ้าใหม่ให้แม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็ก 1-2 ตัว การมอบเสื้อผ้าสะอาดให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเกิดขึ้นหลายครั้งหลังจากการมอบเสื้อผ้าให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด็กเล็กคนนี้ วันหนึ่ง ขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอายุต่างๆ กันนั่งรับประทานอาหารกลางวันกันพร้อมกับเง ยหน้าดูการ์ตูนที่บ้านเปิดเปิดให้เป็นระยะๆ เจ้าหน้าที่บ้านเปิดแห่งนี้ตะโกนเรียกชื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งท่ามกลางเหล่าแม่ๆ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนพร้อมทั้งบอกเด็กเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนนั้นให้ไปรับเสื้อผ้าหลังจากที่รับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นพยักหน้าแทนคำตอบรับและลุกขึ้นไปรับเสื้อยืด1-2 ตัว ตามคำประกาศของเจ้าหน้าที่บ้านเปิด เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รับเสื้อผ้าใหม่บางคนสวมใส่เสื้อใหม่ที่ทับเสื้อของตนทันที บางคนนำเสื้อใหม่เก็บใส่ถุงพลาสติกหรือใส่ไว้ในตู้ที่ตั้ งอยู่ในตัวอาคารบ้านเปิดฝากไว้ก่อนที่จะนำกลับบ้านไปในตอนเย็นหรือเก็บไว้จนกว่าตนจะมีโอกาสใช้

(2) การให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลและยารักษาโรค

เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลและยารักษาโรคได้อย่างทั่วถึงโดยขอรับการปฐมพยาบาล หรือการรักษาบาดแผลต่างๆ บริเวณร่างกายเบื้องต้นได้ ทุกเมื่อ ณ บ้านเปิด ทั้งนี้ อาสาสมัครจะสังเกตบาดแผลบริเวณต่างๆ บนร่างกายของเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นซึ่งรวมพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทุกคนที่มาที่บ้านเปิดแห่งนั้นพร้อมทั้งซักถามสาเหตุและอาการของโรคหรือบาดแผลนั้นๆ ก่อนที่จะสวมถุงมือยาง หยิบยาจากกระเป๋า ยา และยาทาบริเวณบาดแผลนั้นๆ ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่ว่าจะเป็นแผลติดเชื้อบริเวณผิวหนังซึ่งมีสาเหตุมาจากการเล่นน้ำที่น้ำเสีย บาดแผลจากการสะดุดล้มหกล้มในระหว่างวันที่มาขอเงินที่บริเวณสะพาน บาดแผลหกล้มอื่น เนื่องจากกริ่งหนีจากการจับกุมของตำรวจหรือการทะเลาะวิวาทในหมู่เพื่อน

ในขณะที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งกำลังให้เจ้าหน้าที่บ้านเปิดทายาให้อยู่ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่นๆ ซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันประมาณ 3-4 คนก็ให้ความสนใจและตื่นตัวกับการทายาไปกับเพื่อนของพวกเขา ท่ามกลางกลุ่มกิจกรรมการปฐมพยาบาลเล็กๆ ในบ้านเปิดซึ่งมีเด็กๆ กำลังสนใจการปฐมพยาบาลหรือกำลังนั่งดูเพื่อนของตนทายา เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต่างสังเกตร่างกายของตนเองเพื่อหาบาดแผลต่างๆ บนร่างกาย หรือ / และสังเกตบาดแผลต่างๆ บนร่างกายของเพื่อนคนอื่นๆ ให้อย่างสนุกสนาน เพื่อจะได้แสดงบาดแผลให้เจ้าหน้าที่ทายาให้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่เกรงกลัวการทายา หรือการรับยามารับประทานในกรณีที่เกิดอาการปวดหัว ตัวร้อน ณ บ้านเปิด ในทางกลับกัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักจะเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ทายาให้ ทั้งในขณะที่กำลังทายากับแม่หรือเพื่อนๆ ของพวกเขาในบ้านเปิด หรือขอให้เจ้าหน้าที่ทายาให้ตามลำพัง นอกจากนี้เด็กๆ มักจะบอกอาการต่างๆ ซึ่งแสดงความเจ็บป่วยของตนให้เจ้าหน้าที่ทราบก่อนที่เจ้าหน้าที่จะหยิบยาให้และรับประทานยาแก้ปวด 1-2 เม็ดนั้น เมื่อเด็กที่มีอาการปวดหัวรับประทานยาบ้างเด็กก็อาศัยสถานที่บ้านเปิดเป็นสถานที่พักผ่อนใช้พักผ่อนชั่วคราวในระหว่างวัน บ้างกลับบ้านไปนอนที่บ้านที่ฝั่งประเทศพม่า หรือเดินไปที่สะพานที่ขอเงินต่อ

นอกจากนี้ การที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร “ลงพื้นที่” หรือเดินทางไปสำรวจพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนไทย -พม่า หรือบริเวณตลาดดอยเวา เพื่อพูดคุยกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและบรรดาแม่ๆของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น พร้อมกับการนำอุปกรณ์การรักษาพยาบาลเบื้องต้น (ยารักษา

แผลฆ่าเชื้อโรค ผ้าพันแผล) กรรไกรตัดเล็บ ขนมห และอาหารเสริมจำพวกวิตามิน นมกล่องไปด้วยก็
ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ไม่มี
โอกาสที่เดินทางไปยังบ้านเปิดในระหว่างวันจะได้รับโอกาสในเข้าถึงการรักษาพยาบาลเท่าเทียม
กับเพื่อนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รับอนุญาตจากพ่อแม่ให้ไปพักผอนหรือทนายรักษาบาดแผลต่างๆที่
บ้านเปิด ทั้งนี้ การทำงานร่วมกันด้วยภารกิจที่แตกต่างขององค์กรอิสระในลักษณะบ้านเปิดทั้งสอง
แห่งซึ่งได้แก่โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งเป็นองค์กรลักษณะบ้านเปิดที่รองรับเด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นที่มารักษาและโครงการบ้านใกล้สะพานที่มีภารกิจช่วยเหลือให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้
ได้รับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ณ พื้นที่ชายแดนจะสนับสนุนให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถเข้าถึง
โอกาสด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นได้อย่างง่ายดายมากขึ้น

แม้ว่า ในประเทศไทยจะมีอัตราการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ 2009 ทั่วประเทศ แต่เด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นบริเวณชายแดนก็ได้รับการคุ้มครองให้รอดพ้น จากโรคภัยแรงเช่นเดียวกับคนไทยทั่ว
ประเทศโดยการได้รับโอกาสด้านการเข้ารับการตรวจโรคและการรักษาพยาบาลฟรีทุกคนพร้อมกับ
พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและบุคคลทั่วไปไม่จำกัดชาติพันธุ์ ทั้งนี้ แพทย์และนักศึกษาแพทย์
ต่างชาติจำนวน 15 คนจากความร่วมมือของโรงพยาบาลแม่จันและโครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อ
เอชไอวี พร้อมทั้งอาสาสมัครนักล่ามและผู้ช่วยอีกประมาณ 10 คน เข้ามาทำหน้าที่ให้ความ
ช่วยเหลือด้านการตรวจโรคและการรักษาพยาบาลครั้งนี้โดยมีการประสานความช่วยเหลือร่วมกับ
เจ้าหน้าที่องค์กรอิสระในลักษณะบ้านเปิดในพื้นที่และอาสาสมัครเด็กร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งได้แก่
เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจากโครงการบ้านใกล้สะพาน และเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นซึ่งมา
ช่วยเหลือกิจกรรมการตรวจรักษาโรคครั้งนี้ด้วยบทบาทการเป็นล่ามแปลภาษาอาฮาและภาษา
พม่าเป็นภาษาไทยก่อนที่ล่ามอาสาสมัครคริสเตียนคนไทยจะแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ
ต่อไป อย่างไรก็ตาม การประสานความร่วมมือเพื่อให้โอกาสทางการรักษาพยาบาลระหว่างแพทย์
ผู้ช่วยแพทย์ และนักศึกษาจากโรงพยาบาลแม่จัน อาสาสมัครคริสเตียน เจ้าหน้าที่และอาสาสมัคร
จากองค์กรอิสระในพื้นที่รวมทั้งอาสาสมัครที่เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจากตัวอย่างการให้โอ
กาส
ทางการรักษาพยาบาลเบื้องต้นดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงการประสานพลังความช่วยเหลือจาก
ภาคส่วนต่างๆ ซึ่งมีความสามารถเฉพาะทางและได้เข้ามาร่วมทำงานด้วยกันเพื่อช่วยเหลือให้เด็ก
เร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับโอกาสด้านการรักษาพยาบาลอีกทั้งทำให้เห็นถึงองค์กรอิสระหรือตัวแทนท
าง
สังคมซึ่งมีบทบาทหรือมีภารกิจด้านความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทางการแพทย์และการ
รักษาพยาบาลได้อย่างชัดเจนอันเนื่องจากการจัดกิจกรรมครั้งนี้ด้วย

รูปภาพ 17: กิจกรรมการตรวจและรักษาโรคเบื้องต้น (ธันวาคม 2551)

กรณีที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นประสบโรคภัยรุนแรง หรือได้รับอุบัติเหตุซึ่งการช่วยเหลือเบื้องต้น (การปฐมพยาบาล) ไม่สามารถช่วยเหลือให้ความเจ็บป่วยของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบรรเทาลงได้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นก็จะได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิหรือองค์กรอิสระซึ่งมาช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาล กล่าวคือ มูลนิธิหรือองค์กรอิสระโดยทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองรับผิดชอบนำเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้เข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลตามขั้นตอนที่ถูกต้อง และรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นแทนพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกรณีที่พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นไม่สามารถดูแลหรือรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลได้เอง

นอกจากองค์กรอิสระจะมีบทบาทช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลโดยตรงตามที่กล่าวไว้ดังกล่าวแล้ว การช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับโอกาสด้านการรักษาพยาบาลขององค์กรอิสระยังได้แก่ การทำหนังสือ (จดหมาย) ขอความอนุเคราะห์ หรือ “ขอ อ.น.” เพื่อขอให้ทางโรงพยาบาลช่วยเหลือออกค่ารักษาพยาบาลแทนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะเข้าถึงโอกาสด้านการรักษาพยาบาลทันทีที่ไปรักษาพยาบาลและสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลตามขั้นตอนการรักษาพยาบาลเท่าเทียมกับ เด็กไทยทั่วไป ในกรณีที่พ่อแม่ของเด็กเป็นผู้ปกครองรับผิดชอบการรักษาพยาบาลของบุตรของตนเอง กล่าวคือ โรงพยาบาลแม่สายได้มีส่วนช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลโดยตรงนอกเหนือจากการที่องค์กรอิสระได้ทำหน้าที่ขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านค่ารักษาพยาบาลโดยการเปิดโอกาสให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับการรักษาพยาบาลอย่าง

เท่าเทียมกับเด็กไทยทั่วไป แม้ว่าผู้ปกครองของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งได้แก่ พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหรือ องค์การอิสระไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่าย หรือไม่สามารถชำระค่ารักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลแม่สายได้จนเกิดกรณีการค้างชำระค่ารักษาพยาบาลของผู้ป่วยต่างด้าวขึ้นซึ่งผลกระทบให้ทางโรงพยาบาลออกค่ารักษาพยาบาลแทนผู้ปกครองของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชั่วคราว

ตาราง 13 : จำนวนบุคคลต่างด้าว (ผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทย) ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สายแต่เคยค้างชำระค่าใช้จ่ายและค้างชำระค่าใช้จาย ระหว่างเดือนมีนาคม 2548- เดือนมิถุนายน 2552 จำนวน 13 คน

	บุคคลต่างด้าวที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (เด็ก) ⁶		บุคคลต่างด้าวที่มีอายุสูงกว่า 15 ปี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
ผู้ป่วยที่เคยค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	3	1	4	3	11
ผู้ป่วยที่ค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	0	0	0	2	2
รวม	3	1	4	5	13

ที่มา : ฝ่ายการเงินโรงพยาบาลแม่สาย ณ เดือนมิถุนายน 2552

จำนวนบุคคลต่างด้าว (ผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติไทย) ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายแต่เคยค้างชำระค่าใช้จายและค้างชำระค่าใช้จายดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้โอกาสทางสังคมด้านการรักษาพยาบาลและการรับภาระแทนบุคคลต่างด้าว (บุคคลที่ไม่ได้มีสัญชาติไทย) จากโรงพยาบาลแม่สาย จำนวน 13 คน ที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย แต่เคยค้างชำระค่าใช้จายและค้างชำระค่าใช้จายจำนวนทั้งหมด 55 คน ในเดือนมีนาคม 2548- เดือนมิถุนายน 2552 ทั้งนี้

⁶ บุคคลที่มีค่านำหน้าชื่อด้วย ค.ช. และ ค.ญ. หมายถึง เด็ก หรือบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และบุคคลที่มีค่านำหน้าชื่อด้วยนางสาว นาง หมายถึง บุคคลที่มีอายุสูงกว่า 15 ปี

จำนวนบุคคลต่างด้าวที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (เด็กต่างด้าว) ที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย แต่ค้างชำระค่าใช้จ่ายในช่วงเดือนมีนาคม 2548- เดือนมิถุนายน 2552 มีจำนวนน้อยกว่าบุคคลต่างด้าวที่มีอายุสูงกว่า 15 ปีที่มาเข้ารับการรักษาพยาบาลแม่สาย เนื่องจากเด็กต่างด้าวหรือบุคคลต่างด้าวที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ส่วนใหญ่จะได้รับความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลผ่านองค์กรอิสระในพื้นที่อำเภอแม่สายซึ่ง เข้ามารับผิดชอบด้านค่ารักษาพยาบาลและเป็นผู้ติดต่อโดยตรงกับโรงพยาบาลแทนผู้ปกครองของเด็กต่างด้าว

ตาราง 14: จำนวนบุคคลต่างด้าว บุคคลอพยพและคนไทยที่เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย แต่เคยค้างชำระค่าใช้จ่ายและค้างชำระค่าใช้จ่าย ระหว่างเดือนมีนาคม 2548- เดือนมิถุนายน 2552 จำนวน 91 คน

	ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี (เด็ก)		ผู้ที่มีอายุสูงกว่า 15 ปี		รวม
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
บุคคลต่างด้าว					
ผู้ป่วยที่เคยค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	3	1	4	3	11
ผู้ป่วยที่ค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	0	0	0	2	2
บุคคลอพยพ					
ผู้ป่วยที่เคยค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	3	7	13	18	41
ผู้ป่วยที่ค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	3	1	0	2	6
คนไทย					
ผู้ป่วยที่เคยค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	1	0	11	6	18

ผู้ป่วยที่ค้างชำระค่ารักษาพยาบาล	1	5	4	3	13
รวม	11	14	32	34	91

ที่มา : ฝ่ายการเงินโรงพยาบาลแม่สาย ณ เดือนมิถุนายน 2552

ข้อมูลสถิติที่แสดงถึงการไม่กีดกันทางสังคมทางด้านการรักษาพยาบาล หรือการเปิดโอกาสให้บุคคลต่างด้าว และบุคคลอพยพเข้ารับการรักษาพยาบาลอย่างเสมอภาคเช่นเดียวกับคนไทยทั้งหมด 91 คนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าโรงพยาบาลได้รับผิดชอบออกค่าใช้จ่ายแทนผู้ป่วยที่ไม่สามารถเสียค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลได้ทั้งบุคคลต่างด้าว บุคคลอพยพและคนไทยอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันมีการเลือกปฏิบัติที่จะไม่รับบุคคลต่างด้าว หรือบุคคลอพยพที่ไม่สามารถชำระค่ารักษาพยาบาลได้เองใดๆ

(3) การให้ความรู้เบื้องต้น และการฝึกทักษะเบื้องต้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชีวิตจริง

ในการช่วยเหลือด้านการให้ความรู้เบื้องต้นและการฝึกทักษะเบื้องต้นอันเป็นหนึ่งการช่วยเหลือทางสังคมขั้นเบื้องต้นนั้น เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจะมีบทบาทสำคัญด้านการให้ความรู้เบื้องต้นเรื่องการป้องกันตนเองและการดูแลตนเองจากความเสี่ยงต่างๆ อันได้แก่ การป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ การค้ามนุษย์ และยาเสพติด อีกทั้งให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ความสะอาด ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครจะถ่ายทอดความรู้ต่างๆผ่านสื่อรูปภาพ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่สอดแทรกเนื้อหาอันตรายจากความเสี่ยงต่างๆ การป้องกันตนเองจากความเสี่ยงจากการโดนค้ามนุษย์หรือการติดยาเสพติด เนื้อหาที่ให้ตนเองรู้จักตนเอง การเห็นคุณค่าของตนเองอันเป็นการสร้างจิตสำนึกขั้นเบื้องต้นที่ทำให้ตนเองมีความมั่นใจต่อการแก้ปัญหาต่างๆหรือความมั่นใจว่าตนเองสามารถเลือกทางเลือกที่ดีให้กับตนเองได้ดีที่สุด

กิจกรรมที่สอดแทรกความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลและป้องกันตนเอง ได้แก่ กิจกรรมการวาดภาพและสร้างแผนที่ที่บอกตำแหน่งบ้านของตนเองร่วมกันในหมู่เด็กๆ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างให้เด็กๆ เกิดการรู้จักตนเองอันเป็นรากฐานสำคัญที่เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองซึ่งสามารถทำให้เด็กๆเลือกทางเลือกที่มีคุณค่าต่อชีวิตต่อไป นอกจากนี้ กิจกรรมที่

สอดคล้องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลและป้องกันตนเองยังได้แก่ กิจกรรมการสอนประกอบรูปภาพต่างๆ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่สอนให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรู้จักการตอบโต้ต่อสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการโดนค้ามนุษย์ โรคเอดส์ และการติดยาเสพติด อาทิ กิจกรรมการปลูกฝังชุดคำสอนซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการหลอกลวง การค้ามนุษย์ว่า “หากมีคนมาชวนให้ไปอยู่ด้วย ให้ตอบว่า ไม่ไป” เป็นต้น

นอกจากนี้ การให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการดูแลและป้องกันตนเองจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากองค์กรอิสระยังกระทำได้โดยการปลูกฝังค่านิยมโดยตรงซึ่งก็คือ การตัดเตี๊ยน การลงโทษ การสั่งสอนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทันทีที่เจ้าหน้าที่อาสาสมัครพบเห็นการกระทำผิดที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงได้ หรือการตัดเตี๊ยน สั่งสอนภายหลังจากชกเถียง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นถึงพฤติกรรมเสี่ยงนั้นๆ ทั้งนี้ ความผูกพันใกล้ชิดระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่ หรืออาสาสมัครบ้านเปิดจะทำให้เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครบ้านเปิดทราบถึงปัญหาของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในลักษณะต่างๆ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การรับรู้ รับฟังปัญหาของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและการเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเด็กๆ จะทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับคำแนะนำที่ดีที่สามารถป้องกันการเกิดพฤติกรรมอันนำไปสู่ความเสี่ยงต่างๆ ได้

ด้านการฝึกทักษะเบื้องต้นให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้น พบว่า เจ้าหน้าที่อาสาสมัครจากองค์กรอิสระได้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับการฝึกทักษะเบื้องต้นต่างๆ โดยตรง ทั้งนี้ กิจกรรมการฝึกทักษะให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้แก่ กิจกรรมการสอนการประดิษฐ์งานศิลปะจำพวก ดอกไม้หลอดก้ามหอยี การทำโมบาย การวาดภาพระบายสี การอ่านออกเสียงตัวอักษร หรือการนับตัวเลขเป็นภาษาอังกฤษในระดับพื้นฐาน เป็นต้น บางกิจกรรมสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ทางด้านอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและพ่อแม่ของเด็กย้ายถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมต่อไปได้

ในกิจกรรมการประดิษฐ์สร้อยข้อมือ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สอนนั้นกำลังสาธิตวิธีการถักด้ายสีแดงแบบง่ายๆ ให้เด็กๆ ผู้ร่วมกิจกรรมที่นั่งล้อมวงกันอยู่ดู ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่บ้านเปิดอีกคนหนึ่งกำลังสาธิตวิธีการถักสร้อยลูกปัดสอดเข้าด้ายสีแดงให้เด็กอีกกลุ่มที่นั่งล้อมวงอีกกลุ่มหนึ่งดูไปด้วย จากผู้ร่วมกิจกรรมประมาณ 8 คนที่นั่งชมการสาธิตการร้อยลูกปัดและการถักด้ายสีแดงนั้น ผู้วิจัยได้พบว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ร่วมกิจกรรมได้นั่งดูด้วยความสนใจ โดยเด็กส่วนหนึ่งได้ลองร้อยลูกปัดและถักด้ายสีแดงตามตัวอย่างที่เจ้าหน้าที่ได้สาธิตให้ดูเป็นระยะๆ กิจกรรมการถักด้ายสีแดงและการร้อยลูกปัดดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าเด็กผู้ร่วมกิจกรรมบาง

คนได้ถอนตัวจากการถักด้ายแดงหรือร้อยลูกปัดหลังจากดำเนินกิจกรรมไปได้ระยะหนึ่งแล้ว แต่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยยังคงให้ความสนใจต่อกิจกรรมนี้อยู่แม้ว่าทักษะบางอย่างเช่น การถักด้ายแดง เป็นต้น นั้นจะต้องใช้เวลาและอาศัยสมาธิค่อนข้างมากเพื่อที่จะเปลี่ยนให้ด้ายสีแดงกลายเป็นสร้อยข้อมืออย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม ในกิจกรรมถักสร้อยข้อมือครั้งนี้ เด็กๆ ได้มีแรงจูงใจที่สามารถทำให้เด็กๆ สนใจมาร่วมกิจกรรมการถักสร้อยข้อมือนี้ แรงจูงใจนั้นได้แก่ การให้ความสนใจ บสนุนด้าน ค่าตอบแทนซึ่งเจ้าหน้าที่บ้านเปิดได้จูงใจเด็กๆ ว่า การถักสร้อยข้อมือได้ 2 เส้น จะสามารถแลกเป็นเงิน 1 บาทได้ ครั้นกิจกรรมถักสร้อยข้อมือครั้งใดเด็กๆ พบว่าเจ้าหน้าที่ได้เตรียมถักด้ายสีแดงไว้บางส่วนแล้ว เด็กๆ จึงสนใจและนั่งร้อยลูกปัด 4-5 ลูก กันอย่างขะมักเขม้นกว่าครั้งที่เด็กๆ ต้องเริ่มต้นประกอบสร้อยข้อมือตั้งแต่ขั้นตอนแรกด้วยตนเอง

สำหรับกิจกรรมการถักสร้อยข้อมือ ผู้วิจัยพบว่า เด็กๆ ผู้ร่วมกิจกรรมจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะประมาณ 3-4 คนได้ให้ความสนใจจากกิจกรรมนี้เป็นพิเศษ กล่าว คือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะบางส่วนนอกจากจะให้ความสนใจต่อกิจกรรมลักษณะนี้แล้ว เด็กๆ กลุ่มเก็บขยะจำนวนไม่น้อยก็ได้ยึดกิจกรรมนี้เป็นช่องทางที่จะทำให้พวกเขาได้รายได้ช่องทางหนึ่งอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก ปัจจุบันในการประกอบอาชีพเก็บขยะของพวกเขานั้น พวกเขาไม่สามารถหาขยะที่สามารถทำให้พวกเขามีรายได้จากการเก็บขยะได้มากพอ เช่นที่ผ่านมา วิกฤตของเด็กรวมกลุ่มเก็บขยะได้ทำให้เด็กๆ กลุ่มเก็บขยะหลายคนได้ต่อสู้กับวิกฤตนี้โดยการหันไปเป็นขอทานและใช้เวลาว่างของตนมานั่งร้อยลูกปัดทำสร้อยข้อมือ ในขณะที่เด็กๆ อีกส่วนหนึ่งก็ผันไปช่วยพ่อแม่ทำงานที่บ้าน หรือย้ายไปอยู่กับครอบครัวที่อื่น ทั้งนี้ กลุ่มแม่ๆ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจกิจกรรมนี้เช่นกัน กล่าวคือ กลุ่มแม่ๆ หรือกลุ่มแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมักจะใช้เวลาว่างในระหว่างวันถักสร้อยข้อมือเพื่อหารายได้นอกเหนือจากการขอทานหรือทดแทน การขอทาน นอกจากกระแสการตอบรับที่ดีจากกิจกรรมการเสริมสร้างทักษะอาชีพเบื้องต้นนี้ จะสะท้อนให้เห็นได้จากความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการถักสร้อยข้อมือแล้ว การที่เด็กกลุ่มเก็บขยะ 3-4 คนสนใจกิจกรรมนี้อย่างจริงจังโดยใส่ใจร้อยลูกปัดกันเป็นเวลานานและขอแสดงผลงานของตนเองไปขายเองที่ตลาดตอนเย็นใกล้บ้านเปิดในบ่ายวันหนึ่งนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดทำกิจกรรมการถักสร้อยข้อมือซึ่งมุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์หรือการสร้างรายได้อีกด้วย

(4) การให้ความอบอุ่นทางจิตใจและการให้คำปรึกษาที่ดี

ในการให้ความอบอุ่นทางจิตใจและการให้คำปรึกษาที่ดีนั้น พบว่าเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร จากองค์กรอิสระต่างมีบทบาทโดยตรงต่อการให้ความอบอุ่นทางจิตใจและให้คำปรึกษาที่ดี กล่าวคือ นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับคำแนะนำที่ดีเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันตนเองจาก ความเสี่ยงต่างๆ แล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับคำปรึกษาซึ่งจะทำให้พวกเขาได้รับความอบอุ่นใจ มีความรู้สึกปลอดภัยและได้รับข้อเสนออันเป็นทางออกที่ดีมากกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาตาม ลำพังซึ่งอาจนำไปสู่โศกนาฏกรรมหรือความเสี่ยงต่างๆ ได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่บ้านเปิดผู้ใกล้ชิด อาจเป็นส่วนหนึ่งต่อการพัฒนาโอกาสและคุณภาพชีวิตของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ อาทิ การให้ คำแนะนำหรือคำปรึกษาเกี่ยวกับโอกาสทางการศึกษา หรือการประกอบอาชีพของ หรือ การ แนะนำช่องทางที่สามารถทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นการเข้าสู่วัยเรียนตามกระบวนการทางการ ศึกษา เช่น การแนะนำเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ไปยังองค์กรอิสระที่สนับสนุนโอกาสทางการศึกษาใน สายสามัญ สายวิชาชีพ หรือการศึกษานอกระบบ ทั้งนี้ องค์กรอิสระที่สนับสนุนโอกาสทาง การศึกษาชัดเจนดังกล่าว ได้แก่ บ้านนานา และ โครงการมิตรข้างถนน (เชียงใหม่)

คำแนะนำหรือการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโอกาสทางอาชีพซึ่งเจ้าหน้าที่ให้แก่เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นที่ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับอาชีพนั้นนอกจากหมายถึงการแนะนำช่องทางให้เด็กเร่ร่อนย้าย ถิ่นเข้าสู่อุตสาหกรรมเพื่อไปฝึกอาชีพโดยตรง ดังเช่น โครงการบ้านนานา หรือโครงการมิตรข้าง ถนนแล้ว (เชียงใหม่) การแจ้งข่าว คราวเกี่ยวกับสถานที่รับสมัครพนักงานแหล่งต่างๆ ก็เป็นการ สนับสนุนโอกาสด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ผลักดันให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมี รายได้จากการประกอบอาชีพที่สุจริตอีกด้วย

นอกจาก การบูรณาการทางสังคมและการไม่กีดกันทางสังคมสามารถสะท้อนให้เห็นม าน บทบาทของมูลนิธิ องค์กรอิสระในพื้นที่ที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับ โอกาสในระดับเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว การบูรณาการทางสังคมและการไม่กีดกันทางสังคมยัง สามารถถูกสะท้อนได้จากความสัมพันธ์ที่ีระหว่างบุคคลรอบข้าง อันได้แก่ นักท่องเที่ยว พ่อค้า แม่ค้า เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครจากมูลนิธิ องค์กรอิสระต่างๆ เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจตรวจคนเข้า เมือง ตำรวจ ตำรวจท่องเที่ยวเกี่ยวกับเด็กย้ายถิ่นที่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก หรือการ คำนึงถึงด้านมนุษยธรรมอีกด้วย

“ ถ้าเด็กพม่าที่เป็นขอทาน ..จริงๆ เด็กก็เข้าไม่ได้..แต่ว่าในเรื่องมนุษยธรรม เราไปทำร้ายเด็กจนแรง ก็ทำไม่ได้ .. ขอทานพวกนี้เค้าไม่มีหนังสือ (หนังสือเดินทาง) มันมีจับไปแล้วก็กลับมาอีก ..คือถ้าตราใบใดถ้าเรายังอยู่ชายแดน .. เหมือนอเมริกา กับ เม็กซิโก เม็กซิโกก็หนีเข้าอเมริกาทุกวัน ..เราใกล้พม่า พม่าก็หนีเข้าเราทุกวัน..มาเลเซีย เราก็หนีเข้ามาเลเซีย”

(เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง, 24 พฤษภาคม 2552)

เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองท่านหนึ่งให้ความเห็นหลังจากการปฏิบัติหน้าที่ ณ ด่านตรวจคนเข้าเมือง ความคิดเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ากฎหมายจะถือบุคคลที่ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองว่ามีความผิด แต่ตามหลักมนุษยธรรมเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับการผ่อนผันให้สามารถเข้ามาประกอบอาชีพขอทานได้ แม้ว่าบางครั้งเจ้าหน้าที่จะต้องดูแลสถานที่เพื่อให้เกิดความเบียดเบียนหรือรอยโดยการจำกัดพื้นที่ไม่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานออกมานอกเขตบริเวณสะพานซึ่งเป็นการสร้างความรบกวนให้กับนักท่องเที่ยวและภาพพจน์ที่ไม่ดีต่อสังคม ดังนั้นจะเห็นภาพเด็กๆขอทานบริเวณชายแดนวังหินตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจจราจรและตำรวจตรวจคนเข้าเมืองเป็น ครั้งคราว ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารบริเวณชายแดนพยายามสร้างความเบียดเบียนในพื้นที่โดยการจำกัดเขตไม่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานเดินขอทานรบกวนนักท่องเที่ยวหรือทำอันตรายนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ รูปแบบหนึ่งที่เชื้ออำนาจให้สังคมเกิดการไม่กีดกันได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลหรือลักษณะของปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อค้า แม่ค้าชาวไทยกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น จึงอาจกล่าวได้ว่า อุปสรรคต่อการสร้างสังคมไม่ให้เกิดการกีดกันจึงหมายถึงปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนรอบข้างกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น หรือทัศนคติแง่ลบจากพ่อค้าแม่ค้าและนักท่องเที่ยวบางส่วนซึ่งได้เห็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ เด็กสกปรก หรือตัวปัญหาที่สร้างความรำคาญ ตลอดจนการกระทำต่างๆซึ่งไม่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมซึ่งอาจนำมาถึงโศกนาฏกรรมต่างๆ ได้

เจ้าหน้าที่องค์กรอิสระลักษณะบ้านเปิดซึ่งใกล้ชิดเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งได้เปิดเผยความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดนรังเกียจจากสังคมรอบข้างพร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการสร้างสังคมที่ไม่เกิดการกีดกันว่าการสร้างสังคมไม่ให้เกิดการกีดกันที่ดี ต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ไม่ดีต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเสียก่อน

“..ความคิดของเขา ค่านิยมว่านี่นะเด็กของท่านเป็นอย่างนี้นะ..จริงๆ เป็นความคิดมากกว่าการกระทำ ..จะไม่สามารถทำยังไงให้เขาเลิกร้องไห้ได้ ไม่มีทางไหนที่จะช่วยให้เขาเลิก ร้องไห้ได้..ต้องคิดว่าถ้าเราเกิดมาในสภาพนั้น เราจะทำยังไง เราจนอยู่แล้ว ไม่มีอะไรจะกิน .. คำพูดในลิ้นของเราสามารถทำให้เราเป็นเจ้านายได้ เป็นคนรวยได้ ถ้าเราพูดทุกวันในทางไม่ดี เธอ เป็นเด็กสกปรก เธอไม่ดี เธอทำอะไรก็ไม่ได้ สุดท้ายเค้าโตขึ้นมา เค้าทำอะไรไม่ได้จริงๆ เพราะเขา ถูกฝังมาอย่างนี้ ฝังไปที่จิตใต้สำนึกแล้ว เค้าโตขึ้นมาเค้าทำอะไรก็ไม่มีกำลังใจ ..แต่ถ้าเราสอนเค้า เธอทำผิด ไม่เป็นไร ..อันนี้ทำใหม่ละ นี่นะ นี่นะเค้าโตขึ้นมาเค้าก็จะเป็นอะไร ..เค้าก็ทำดี..เห็นมั๊ย ค่ะ อยู่ที่ลิ้นของเรา มีอำนาจ ..ภาษาง่ายๆ ทุกคนเป็นคน ขึ้นชื่อว่า เป็นม นุษย์ ทุกคนเป็นคนบาป ไม่มีใครดี 100 เปอร์เซ็นต์..เราทุกคนไม่ว่าจะจนจะรวย ทุกคนมีอวัยวะเท่าๆ กับเราเพียงแต่ฐานะ ของเขาไม่เหมือนเราเท่านั้นเอง ดังนั้น เราก็ไม่มีสิทธิ์ไปว่าคนอื่นไปดูถูกเค้า..”

(เจ้าหน้าที่อาสาสมัคร, 20 พฤษภาคม 2552)

6.6.2 การสนับสนุนโอกาสศึกษาและการฝึกอาชีพ (ขั้นพัฒนาทักษะและการศึกษา)

การสนับสนุนโอกาสขั้นพัฒนาทักษะและการศึกษาให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น หรือการนำ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้เข้ารับการศึกษารับการฝึกอาชีพที่สถานศึกษา ทั้งสถานศึกษาที่สอนใน สายสามัญ การศึกษาที่ สอนในสายวิชาชีพ และการศึกษานอกระบบ หรือสถานศึกษาที่สอน วิชาชีพ (ศูนย์ฝึกอาชีพ) ปรากฏให้เห็นชัดเจนในภารกิจขององค์กรอิสระในลักษณะบ้านพักต่างๆ

โครงการบ้านนา ได้เปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยดำเนินการ กระจายเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้เข้ารับการ ศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาไป ตามสถานศึกษาที่ให้ความร่วมมือด้านการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา และกระจายโอกาสให้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับการฝึกอาชีพ ณ ศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆภายในพื้นที่ต่างๆ ได้แก่ โรงเรียนบ้าน สันโค้ง โรงเรียนบ้านป่าเหมือด โรงเรียน นศึกษาสงเคราะห์แม่จัน โรงเรียนอนุบาลลูกหมี่ โรงเรียน บ้านไม้ลุงชน โรงเรียนอาชีวศึกษาแม่สาย โรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา โรงเรียนบ้านน้ำลาด และศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้

จากตาราง การได้รับโอกาสทางการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของเด็กต่างชาติพันธุ์ ณ โครงการบ้านนา ได้แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบัน (ปี 2552) เด็กต่างชาติพันธุ์ (อาซา จีน ลาว ไทย) ตามโครงการศูนย์ทางเลือก บ้านนาจำนวน 119 คน ซึ่งประกอบด้วยชาย 70 คนและหญิง 49

คน ได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ระดับอาชีวศึกษา (ปวช.) และการศึกษาอนการะบบ(ประถม) ในโรงเรียนต่างๆ จำนวน 83 คน เป็น ชาย 48 คน และหญิง 35 คน นอกจากนี้ เด็กต่างชาติพันธุ์จำนวน 7 คนซึ่งเป็นชาย 3 คน และ หญิง 4 คนยังได้รับโอกาสด้านการได้รับทุนการศึกษาเพื่อศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาอีกด้วย

ทางด้านการได้รับโอกาสด้านการฝึกอาชีพ เด็กต่างชาติพันธุ์ (อาซ่า ลานู่ จีน ไทย)ใน โครงการศูนย์ทางเลือกฯ บ้านนาจำนวน 3 คน ได้รับโอกาสในการฝึกวิชาชีพโดยผ่านการ สนับสนุนการศึกษาทางด้านวิชาชีพที่ศูนย์คาทอลิกพระวิสุทธิวงษ์ นอกจากนี้ โครงการศูนย์ ทางเลือกฯ บ้านนาได้ฝึกสมาชิกให้เด็ก ๆ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมโดยมอบหมายตำแหน่ง ต่างๆ ให้เด็ก ๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็ก ๆ เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การฝึกความรับผิดชอบแล้ว เด็ก ๆ ที่ได้รับมอบหมายในดำเนินการตามตำแหน่งสรวัดรณักเรียน เดโบล่า เทศบาล (เก็บขยะ) และปั่นน้ำปั่นไฟจะได้รับเงินเดือนเป็นค่าขนมเดือนละ 300-500 บาท (สำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี) และเดือนละ 1,500-3,000 บาท(สำหรับเด็กที่อายุประมาณ 17-18 ปี)

ตาราง15: การได้รับโอกาสทางการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของเด็กต่างชาติพันธุ์ ณ โครงการบ้าน นานา

ระดับการศึกษาและลักษณะ อาชีพ	เข้ารับการการศึกษา (83 คน)		เข้ารับการฝึกอาชีพ (20 คน)	
	ชาย (48 คน)	หญิง (35 คน)	ชาย (10 คน)	หญิง (10 คน)
ระดับการศึกษา				
อนุบาล	11	0		
ประถมตอนต้น (ป.1- ป.3)	8	6		
ประถมตอนปลาย (ป.4- ป.6)	8	16		

มัธยมตอนต้น (ม.1-ม.3)	10	7		
อาชีวศึกษา (ปวช.)	0	3		
การศึกษานอกระบบ (ประถม)	11	3		
รับทุนการศึกษา (ประถม)	1	1		
รับทุนการศึกษา (มัธยม)	2	2		
รับทุนการศึกษา (อาชีวศึกษา)	0	1		
ลักษณะอาชีพ				
ฝึกวิชาชีพที่ศูนย์ฝึกวิชาชีพ			0	3
เทศบาล			3	0
เดโบล่า			0	7
ปั่นน้ำปั่นไฟ			1	0
สารวัตรนักเรียน			6	0

ที่มา: โครงการข้านานา ณ เดือนมิถุนายน 2552

อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ได้รับการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาจากองค์กรในลักษณะบ้านพักดังกล่าวจะเข้าเรียนที่โรงเรียนในวันปกติ (จันทร์- ศุกร์) ในสายสามัญ สายวิชาชีพทั่วไป หรือเรียนตามระบบการศึกษานอกระบบ ынเช่นเดียวกับผู้เข้าเรียนอื่นๆ ทั่วไปโดยเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะอาศัยอยู่ในบ้านพักและเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ภายในบ้านพักและปฏิบัติตามกฎระเบียบขององค์กรอิสระในลักษณะบ้านพักนี้ เช่น กิจกรรมการทำความสะอาดตามเวรทำความสะอาดที่

ได้รับมอบหมาย กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์ปลูก ผัก เป็นต้น บางกิจกรรมนั้นได้ช่วยส่งเสริมทักษะและเสริมสร้างความรับผิดชอบให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือนจากการช่วยเหลือหรือเข้าร่วมกิจกรรมบางกิจกรรมอีกด้วย ในชีวิตประจำวันของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่เข้ารับการศึกษาศึกษาและพักอาศัยในบ้านพักนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะอาศัยอยู่ในบ้านพักแห่งนี้ตลอดช่วงเปิดเทอมและได้รับการอนุญาตให้กลับบ้านเป็นครั้งคราว เช่น ช่วงปิดเทอมหรือวันหยุดต่างๆ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องมีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งฝ่าฝืนโดยหนีออกจากบ้านพักโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการแจ้งให้บ้านพักทราบล่วงหน้า

เลอเกอะ (นามสมมติ) ได้รับโอกาสทางการศึกษาจากโครงการบ้านนาและรู้จักกฎระเบียบของบ้านนาครั้งที่เลอเกอะเข้าร่วมโครงการบ้านนา ปัจจุบัน แม้ว่าเลอเกอะจะออกจากโครงการบ้านนามาแล้ว แต่เลอเกอะก็ได้ไปเที่ยวเล่นที่ บ้านพักที่โครงการบ้านนาเสมอๆ และมีทัศนคติต่อโครงการบ้านนาเสมอมา

“เค้าไม่ดี เค้าปล่อยให้กลับบ้านวันเสาร์- อาทิตย์ และวันธรรมดาเรียนหนังสือออกจากบ้านนาโดยไม่ต้องบอกก็ได้ ... ออกมาอย่างถาวรเลยก็ได้ ...”

(เลอเกอะ (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทาน อายุประมาณ 16 ปี)

นอกจาก บ้านนาจะเป็นองค์กรอิสระในลักษณะบ้านพักที่ดำเนินบทบาทการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับการศึกษาและการฝึกอาชีพแล้ว โครงการมิตรข้างถนน อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นโครงการหนึ่งที่ดำเนินบทบาทการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด่นชัด กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับโอกาสให้เข้ารับการศึกษาศึกษาและการฝึกอาชีพเช่นเดียวกับโครงการบ้านนา

6.6.3 การเปิดโอกาสให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การคืนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลับสู่สังคมหรือการเห็นคุณค่าของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น และการให้โอกาสเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้มีส่วนช่วยพัฒนาสังคมทั้งสังคมในประเทศไทยหรือสังคมประเทศพม่า นั้นปรากฏขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นภารกิจขององค์กรอิสระที่สนับสนุนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้าช่วยเหลือสังคมหรือเปิดโอกาสให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทำคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยตรง และในรูปแบบการเห็นคุณค่าและให้โอกาสเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทำงานช่วยเหลือองค์กรอิสระ

ภารกิจของโครงการบ้านนาเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการคืนเด็กเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นที่มีคุณภาพกลับคืนสู่สังคมหรือทำงานรับใช้สังคม ภารกิจดังกล่าวได้แก่ การนำผู้ฝึก หัด อาชีพในโครงการบ้านนาทำงานบริการในร้านอาหารที่โครงการบ้านนาตั้งขึ้น (นานาบุฟเฟต์) นอกจากนี้ โครงการบ้านนายังมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การคืนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีความพร้อมและมีความรับผิดชอบกลับสู่สังคมบ้านเกิดของตนเอง ณ ประเทศพม่าเพื่อให้โอกาสเด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นมีส่วนร่วมช่วยเหลือบ้านเกิดของตนเองตามโครงการสกัดกั้นกลุ่มเด็กข้ามชาติ (ทำ ซีเหล็ก พม่า) อันเป็นหนึ่งในโครงการสำคัญของโครงการบ้านนา

นอกจากนี้ การให้โอกาสเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้าช่วยเหลือภารกิจขององค์กรอิสระที่ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ยังปรากฏให้เห็นจากการหยิบยื่นบทบาทการเป็นอาสาสมัครของ องค์กรอิสระให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้อีกด้วย ทั้งนี้ การให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นดำเนินบทบาท ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนอื่น ๆ ด้วยตำแหน่งอาสาสมัครจากองค์กรอิสระจะเป็นการเปิด โอกาสให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ ทำประโยชน์ให้กับสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นที่มีคุณภาพหรือมีศักยภาพกลับคืนสู่สังคมอีกด้วย

นายบอย (นามสมมติ) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งโครงการบ้านนาอายุ 18 ปี ปัจจุบัน ได้ฝึกงานในตำแหน่งอาสาสมัครโครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อ เอชไอวี ร่วมกับเพื่อนที่อยู่โครงการ บ้านนาอีกคนหนึ่ง ครั้น หลังจาก โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี ขาดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ ขององค์กร 1 อัตรา นายบอยและเพื่อนก็ได้มีโอกาสให้ฝึกงานเป็นอาสาสมัครขององค์กรดังกล่าว ทั้งนี้ ด้วยทักษะทางภาษาซึ่งสามารถสื่อสารกับเด็ก อาช่าและเด็กพม่าได้และการที่นายบอยมี ความคุ้นเคยกับธรรมชาติของเด็กเป็นอย่างดีในฐานะที่เป็นรุ่นพี่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นายบอย และเพื่อนจึงสามารถทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครเป็นอย่างดีและมีความตั้งใจในการฝึกงานตาม คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์อย่างเคร่งครัดอีกทั้ งสามารถปรับตัวให้เข้ากับการทำงานได้ แม้ว่านายบอยและเพื่อนกำลังศึกษาที่กศน .ตามโครงการบ้านนาในขณะที่ยังดำรงตำแหน่ง อาสาสมัครดังกล่าว

6.6.4 เครือข่ายความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดน

การประสานความช่วยเหลือระหว่างกันหรือความช่วยเหลือระหว่าง เครือข่ายที่ทำงานเพื่อ ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น (โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี บ้านใกล้สะพานบ้านนาและ มูลนิธิศุภนิมิตฯ) ได้เกิดขึ้นสม่ำเสมอทั้งความช่วยเหลือด้านอาหารกลางวัน ความช่วยเหลือด้าน

การตรวจรักษาโรค การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาทั้งในรูปแบบ การติดต่อประสานงานร่วมกัน และรูปแบบกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงานอาสาต่างๆ

(1) เครือข่ายการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านอาหารกลางวัน

ขณะที่โครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) กำลังเตรียมสิ่งของต่างๆ และจัดระเบียบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพื่อเดินทางไปทัศนศึกษาในพื้นที่ ณ อุทยานแห่งชาติแห่งหนึ่งในอำเภอแม่สาย เจ้าหน้าที่โครงการคนหนึ่งได้เดินทางไปขอข้าวที่บ้านเปิด ณ โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื่อเฮดส์ (คริสเตียน) ณ บริเวณใกล้เคียงหลังจากพบว่าอาหารที่ทางศูนย์บ้านใกล้สะพานมีไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ต่อมาไม่นาน เจ้าหน้าที่ผู้เดินทางไปขออาหารที่โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื่อเฮดส์ ในบริเวณข้างๆ ก็ได้กลับมาพร้อมกับถุงใส่ข้าวกลับมาเต็มถุงและต่างช่วยกันขนข้าวของเครื่องใช้อื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับการไปทัศนศึกษาครั้งนี้ เช่น เสื้อ กระดาษ ปากกา สื่อต่างๆ ที่ใช้สำหรับการดำเนิน กิจกรรม เป็นต้น ครั้งหนึ่ง เจ้าหน้าที่บ้านเปิด ณ โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื่อเฮดส์ได้ติดต่อประสานงานดำเนินการกับเจ้าหน้าที่โครงการบ้านใกล้สะพานแทนผู้สนับสนุนอาหารกลางวันเพื่อติดต่อขอเป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารกลางวัน ณ โครงการมิตรข้างถนน (เชียงใหม่) อันเป็นโครงการเครือข่ายกับโครงการบ้านใกล้สะพานภายใต้กลุ่มอาสาพัฒนาเด็กการติดต่อประสานงานด้านความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านอาหารกลางวันระหว่างองค์กรอิสระในพื้นที่ดังกล่าวยังได้แก่ การติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการบ้านนาแทนเจ้าภาพผู้ขอเลี้ยงอาหารกลางวันอีกด้วย ทั้งนี้ ตัวอย่างที่ทำให้เห็นภาพด้านการช่วยเหลือกันเป็นเครือข่ายด้านการอาหารกลางวันสนับสนุนอาหารกลางวันดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นเครือข่ายการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชัดเจนระหว่างองค์กรอิสระต่างๆในพื้นที่ทั้งองค์กรในลักษณะบ้านเปิด หรือลักษณะบ้านพักทันทีที่องค์กรอิสระหนึ่งเข้าถึงความช่วยเหลือจากผู้สนับสนุน (supporter) ทางด้านอาหาร

(2) เครือข่ายการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาล

การช่วยเหลือขององค์กรอิสระในด้านการรักษาพยาบาลเพื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้นได้เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายระหว่าง องค์กรอิสระในพื้นที่ต่างๆทั้งในลักษณะบ้านเปิด (โครงการบ้านใกล้สะพาน โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื่อเฮดส์) และลักษณะบ้านพัก (โครงการบ้านนา) ตั้งแต่ภารกิจระดับเบื้องต้น (การช่วยเหลือเบื้องต้น หรือการปฐมพยาบาล) ซึ่งได้แก่ การปฐมพยาบาลให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มาขอความช่วยเหลือที่บ้านเปิดและ การปฐมพยาบาลให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขณะที่เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครจากองค์กรอิสระลงพื้นที่บริเวณข้ามชายแดน และภารกิจ

การช่วยเหลือเป็นผู้ปกครองของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น หากได้มีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแม่สายและการเป็นตัวแทนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอความอนุเคราะห์จากโรงพยาบาลแม่สายเพื่อขอความช่วยเหลือด้านค่ารักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลโดยการทำจดหมายขอความอนุเคราะห์ถึงโรงพยาบาลแม่สาย

ภารกิจช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลร่วมกันระหว่างองค์กรอิสระทั้งในลักษณะบ้านเปิดและบ้านพักต่างๆพบว่ามีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแตกต่างกัน กล่าวคือ รูปแบบการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลจากองค์กรในลักษณะบ้านเปิดเป็นการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับการรักษาพยาบาลในกรณีที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมาขอรับการปฐมพยาบาล ณ บ้านเปิด (โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี และโครงการบ้านใกล้สะพาน) และการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับการรักษาพยาบาลในระหว่างการลงพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนไทย - พม่าและบริเวณตลาดดอยเวาโดยเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครของบ้านเปิด (โครงการบ้านใกล้สะพาน) ส่วน รูปแบบการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลจากองค์กรในลักษณะบ้านพัก (โครงการบ้านนา) นั้นคือ การช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจากเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยรักษาพยาบาลภายในบ้านพักรองรับผู้พลัดถิ่นเร่ร่อนย้ายถิ่น ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่อยู่บ้านพักเด็กอาจมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลร่วมกับเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยพยาบาลภายในองค์กรอิสระในลักษณะบ้านพักนี้ด้วย

ส่วนภารกิจช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลซึ่งประสานระหว่างองค์กรอิสระกับโรงพยาบาลนั้นได้แก่ การที่องค์กรอิสระได้มีบทบาทต่อการนำเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล ทั้งนี้ องค์กรอิสระ(โครงการบ้านใกล้สะพานและโครงการบ้านนา) จะรับผิดชอบผู้พลัดถิ่นเร่ร่อนย้ายถิ่นในฐานะเป็นผู้ปกครองของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในขั้นตอนการนำเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับการรักษาพยาบาลและรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลแทนพ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกรณีที่พ่อแม่ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น (ผู้ปกครองที่แท้จริง) ไม่สามารถรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลของตนเองได้

อาตี้ (นามสมมติ) เป็นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนหนึ่งซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากโครงการบ้านใกล้สะพานในขั้นตอนการพาผู้พลัดถิ่นเข้ารับการรักษาพยาบาลและได้รับการช่วยเหลือด้านค่ารักษาพยาบาล ทั้งนี้ อาตี้ เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สาย (โรงพยาบาลในพื้นที่) โดยมีครูน้ำ (เจ้าหน้าที่โครงการบ้านใกล้สะพาน) เป็นผู้รับผิดชอบหรือเป็น ผู้ปกครองพาอาตี้ส่ง

โรงพยาบาลภายหลังจากอาตี๋มีอาการผิดปกติ อาตี๋เย็นเป็นเลือด และตัวผอมแห้งจนเพื่อน ๆ ต่าง
วิจารณ์ว่า ร่างกายอาตี๋ผอม “จนเหลือแต่กระดูก”

อาตี๋ ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องที่โรงพยาบาลแม่สายจากการวินิจฉัยของ
แพทย์ว่าอาตี๋เป็น “วัณโรค” และได้รับการส่งตัวไปยังโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์และรับ
การรักษาอย่างต่อเนื่องจากการวินิจฉัยของแพทย์ว่าอาตี๋เป็นโรค “ผีที่ปอด” ทั้งนี้ ภายหลังจากที่อาตี๋
ได้รับการอนุญาตให้กลับไปรักษาตัวที่บ้านได้ อาตี๋ก็ยังคงอยู่ในความดูแลของแพทย์และได้รับความ
ช่วยเหลือจากโครงการบ้านใกล้สะพานอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากที่อาตี๋พักฟื้นไข้ที่บ้านซึ่งอาตี๋อาศัย
สถานที่บ้านใกล้สะพานเป็นสถานที่พักฟื้นไข้ อาตี๋ก็ได้ดูแลรักษาตนเองโดยรับประทานยาตาม
คำสั่งของแพทย์อย่างเคร่งครัดและขอให้เจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครพาตนไปรับยาเพิ่มที่หน่วย
การแพทย์ในพื้นที่ทันทีที่พบว่ายาที่ตนได้รับอย่างสม่ำเสมอหมดไป

นอกจากนี้ การช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการรักษาพยาบาลจากการประสานงาน
ความช่วยเหลือระหว่างโรงพยาบาลและองค์กรอิสระยังได้แก่ การเรียกร้องขอความอนุเคราะห์
(หรือ “ขอ อ.น.”) จากโรงพยาบาลแม่สายซึ่งองค์กรอิสระที่ เป็นผู้ปกครองของผู้ป่วยเด็กเร่ร่อนย้าย
ถิ่นกระทำแทนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพื่อขอรับความช่วยเหลือด้านค่ารักษาพยาบาล อย่างไรก็ตาม ใน
ปัจจุบัน การขออนุเคราะห์ (หรือ “ขอ อ.น.”) โดยการทำหนังสือร้องขออนุเคราะห์ยังจำกัดผู้ยื่นร้อง
ขอเพียงหน่วยงาน องค์กรอิสระเท่านั้น บุคคลทั่วไปหรือบุคคลต่างด้าวซึ่งรวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง
ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกรณีที่ไม่ใช่ผู้รับสิทธิประกันสังคม (แรงงานต่างด้าว) ยังไม่สามารถเข้าถึง
การรับความช่วยเหลือผ่านการขอความอนุเคราะห์นี้ อีกทั้งการขออนุเคราะห์ยังไม่เป็นที่นิยม
แพร่หลายทั้งในหมู่องค์กรอิสระ หรือหน่วยงานทั่วไปเนื่องจากยังขาดการประชาสัมพันธ์หรืออย่าง
ชัดเจน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า องค์กรอิสระส่วนใหญ่ที่มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้าน
การรักษาพยาบาลยังมักใช้กองทุนขององค์กรตนเองมากกว่าการดำเนินการขออนุเคราะห์จาก
ทางโรงพยาบาลแม่สาย

(3) เครือข่ายการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการศึกษา

ในการประสานงานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการศึกษาได้เกิดขึ้นทั้งการ
ประสานงานระหว่างองค์กรอิสระด้วยกันเอง และการประสานงานระหว่างองค์กรอิสระกับโรงเรียน
สถานศึกษาในพื้นที่ ทั้งนี้ ในการประสานงานทางก การศึกษาระหว่างองค์กรอิสระกับองค์กรอิสระ

อีกแห่งหนึ่งได้เกิดขึ้นในลักษณะการประสานงานด้านการศึกษาระหว่างองค์กรเครือข่ายที่ทำงานช่วยเหลือเด็กต่างท้องที่และการประสานงานระหว่างองค์กรอิสระต่างๆ

การประสานงานทางการศึกษาภายในองค์กรเครือข่ายที่ทำงานช่วยเหลือเด็กด้านการศึกษาต่างท้องที่ที่สามารถเห็นได้ชัดจากการประสานงานการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาระหว่างโครงการต่างๆอันเป็นโครงการเครือข่ายของกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กได้แก่ โครงการมิตรซ่างถน (เชียงใหม่) โครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) ทั้งนี้ โครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) จะชักชวนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีความเสี่ยงและไม่สามารถดูแลตนเองได้ดีนักให้ไปเข้ารับการศึกษที่โครงการมิตรซ่างถน (เชียงใหม่)อันเป็นโครงการเครือข่ายหนึ่งของโครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย) ภายใต้กลุ่มอาสาพัฒนาเด็กภายหลังจากเข้ารับการฟื้นฟูทักษะทางการศึกษาเบื้องต้นที่โครงการบ้านใกล้สะพานเป็นเวลา 2สัปดาห์ นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาจได้รับความช่วยเหลือให้เข้ารับการศึกษจากโครงการอื่นอันเป็นโครงการเครือข่ายของกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กในพื้นที่อื่นๆ อาทิ พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ หรืออาจได้รับความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาต่อจากองค์กรอิสระอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างพื้นที่ อาทิ องค์กรอิสระในพื้นที่อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเลย อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โครงการบ้านนา หรือศูนย์ลูกหญิง

นอกจากนี้ การติดต่อประสานงานเพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทางการศึกษายังเป็นการประสานงานด้านการศึกษาระหว่างองค์กรอิสระกับสถานศึกษาต่างๆโดยตรงทั้ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน) โรงเรียนต่างๆ และศูนย์ฝึกอาชีพอีกด้วย ดังเช่น การประสานความช่วยเหลือทางการศึกษาระหว่างโครงการบ้านนา กับ โรงเรียนบ้านสันโค้ง โรงเรียนบ้านป่าเหมือด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่จัน โรงเรียนอนุบาลลูกหมี่ โรงเรียนบ้านไม้ดุงชน โรงเรียนอาชีวศึกษาแม่สาย โรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา โรงเรียนบ้านน้ำลาด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น ที่ร่วมมือกันช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

(4) เครือข่ายการประสานความร่วมมือเพื่อป้องกันเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจากความเสี่ยงจากการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

ด้านการประสานงานเพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านการป้องกันจากการโดนค้ามนุษย์ นอกจากนี้ในพื้นที่อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงรายมีชุดปฏิบัติการตำรวจตรวจคนเข้าเมืองที่ทำหน้าที่เพื่อช่วยเหลือผู้ย้ายถิ่นและเด็กย้ายถิ่นให้รอดพ้นจากการค้ามนุษย์แล้ว การประสาน

ความช่วยเหลือร่วมกันเป็นเครือข่ายการป้องกันเด็กย้ายถิ่นให้รอดพ้นจากการค้ามนุษย์ระหว่าง ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง องค์การอิสระ มูลนิธิ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิต ติวิทยา นักกฎหมายระดับ จังหวัด หรือ “ทีมสหวิชาชีพ” ภายใต้ภารกิจของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ยังเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการประสานงานด้านความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้านความ เสี่ยงจากการโดนค้ามนุษย์ร่วมกันระหว่างตำรวจและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งนำไป สู่การให้ความ ช่วยเหลือด้านการป้องกันการค้ามนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ลักษณะการดำเนินงานเพื่อการ ป้องกันเด็กย้ายถิ่นจากความเสี่ยงในทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือตามวาระต่างๆ เพื่อระดมชี้แจงกรณีศึกษาที่เสี่ยงต่อการโดนค้ามนุษย์เพื่อเข้าสู่การร่วม ปรึกษาหารือทางแก้ไข หรือ ระดมสมองเพื่อหาแนวทางการป้องกันการค้ามนุษย์ให้รวดเร็วที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการค้า ประเวณีข้ามชาติที่อาจคุกคามต่อพื้นที่ชายแดน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 7

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น ศึกษาลักษณะของการย้ายถิ่นข้ามชาติของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นและศึกษาผลจากการย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ที่มีต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่น ศึกษาปัญหาของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย) ศึกษาลักษณะของภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นทั้งภัยคุกคามทางด้านอาหาร ภัยคุกคามทางด้านสุขภาพและภัยคุกคามทางด้านความปลอดภัยในชุมชน และศึกษาการบูรณาการและการ ไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยการศึกษาวิจัยจากการค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (documentary research) จากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งประชากรและกรณีศึกษาในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เด็กย้ายถิ่นชาวอาข่าและพม่าบริเวณชายแดนไทย-พม่า ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่มีอายุระหว่าง 8- 17 ปี จำนวน 8 คนที่หลากหลายทางคุณลักษณะของเด็กเร่ร่อน และผู้ใกล้ชิดเด็กผู้ย้ายถิ่นเหล่านั้น ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ อาสาสมัครของมูลนิธิศุภนิมิต อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และเจ้าหน้าที่ของโครงการบ้านนา จังหวัดเชียงราย เป็นต้น นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ จะมีการใช้เครื่องมือการเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัยที่หลากหลาย อันได้แก่ การสังเกตการณ์ (observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) ผลการวิจัยพบว่า

7.1 ผลการวิจัย

7.1.1 ข้อมูลทั่วไป

(1) การย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นโดยทั่วไปในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเป็นการเดินทางย้ายถิ่นตามครอบครัวที่มีถิ่นฐานในประเทศไทยเข้ามา ผู้ย้ายถิ่นบางคนถูกชักชวนให้มาทำงาน มาเข้ารับการศึกษที่ ประเทศไทยในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ผู้ย้ายถิ่นบางคนใช้เส้นทางบริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายเป็นทางผ่านก่อนที่จะย้ายถิ่นไปทำงาน หรือเข้ารับการศึกษในจังหวัดอื่นๆ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภูมิประเทศมีอาณาเขตติดต่อกับพรมแดนทางธรรมชาติหลายแห่ง การตรวจสอบ บังคับกุมผู้เดินทางย้ายถิ่นทั้งที่ผิดกฎหมายและกลุ่มมิชฉชีพในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ จึงไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ ผู้ย้ายถิ่นและเด็กย้ายถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กย้ายถิ่นในกลุ่มเสี่ยงมีแนวโน้มที่จะถูกล่อลวง หรือตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์มากขึ้นอันเนื่องมาจากในรูปแบบของกลุ่มมิชฉชีพได้มีกลยุทธ์ที่แตกต่างและอาจแฝงตัวตามหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ

(2) การย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในประเทศพม่าอันเป็นประเทศต้นทางเป็นหมู่บ้านชาวอาข่า และชาวพม่าที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจนและมีความหลากหลายกันไปตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน กล่าวคือ หมู่บ้านของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ตั้งอยู่ทั้งในพื้นที่ราบสูงจะมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติและมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายและมีลักษณะทางสังคมที่ไม่ซับซ้อน อาทิ การมีสิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนที่ไม่มั่นคงและการขาดแคลนสาธารณูปโภคและระบบไฟฟ้า เป็นต้น ในทางกลับกันหมู่บ้านของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอีกหมู่บ้านหนึ่งจะมีความเป็นอยู่ที่ห่างจากธรรมชาติมากกว่า แม้ว่าหมู่บ้านของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางหมู่บ้านจะมีถนนตัดผ่า มีระบบไฟฟ้าและมีระบบน้ำประปา แต่การที่สิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนมีลักษณะเป็นบ้านเช่าที่มีตัวอาคารติดกันเป็นห้องเล็กๆ เรียงกัน สภาพความเป็นอยู่พวกเขาในหลังคาเรือนหนึ่งๆจึงมีลักษณะแออัด กล่าวคือ ในบ้านหลังหนึ่งจะมีสมาชิกมากถึง 5 คนในขณะที่บ้านบางหลังอาจมี สมาชิกอยู่อาศัยกันมากกว่า 5 คนขึ้นไป

การเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นประกอบด้วยการเดินทางย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และการเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ชายแดนฯ ทั้งนี้ในการเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่นั้นเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะใช้เส้นทางธรรมชาติ ที่อ้อมด่านตรวจคนเข้าเมืองตามจุดต่างๆ ในขณะที่การเดินทางย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯ จะใช้เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นที่หลากหลายได้แก่ เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นที่ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองบนสะพานข้ามชายแดนฯ เส้นทางการเดินทางย้ายถิ่นใต้สะพานซึ่งมีการป็นรั้ว เหล็กใต้สะพานและการว่ายน้ำข้ามแม่น้ำแม่สาย เส้นทางผาจ่มและเส้นทางบริเวณสวนลื่นจี๋ใกล้ค่ายทหารบริเวณชายแดนฯ

เมื่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเดินทางมายังพื้นที่บริเวณชายแดนฯ แล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะผูกพันกับสถานที่ต่างๆ และมีวิถีชีวิตผูกพันกับกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ ที่ เช่น กิจกรรมการเล่นน้ำสายในบริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ การผูกพันกับร้านเกมส์ข้างบ้านเปิดองค์กรคริสเตียน บ้านเปิดองค์กรคริสเตียน บ้านเปิดโครงการบ้านใกล้สะพาน (อำเภอแม่สาย) บ้านพักของโครงการฯ บ้านนา ตลาดสินค้าคอดอยเวอันเป็นสถานที่สำหรับการทำอาชีพขายซีดีของกลุ่ม เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขายซีดีและสถานที่ซุ่มหรือซุกซ่อนของใช้สำหรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นขอทานที่มีพฤติกรรมมดกาว ณ บริเวณบนสะพานข้ามชายแดนฯ และบริเวณพงหญ้าตรงข้ามร้านเกมส์

(3) ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขอทาน ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะและประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มขายซีดี ทั้งนี้ สัดส่วนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มขอทานจะมีสัดส่วนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรเด็กเร่ร่อนทั้งหมดและประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในกลุ่มขอทานมักมีอายุต่ำกว่า 8 ปีและเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิงและมักเดินทางมากับครอบครัวของพวกเขาในทางกลับกัน ประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะจะมีจำนวนประชากรน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งหมดและมีอายุในช่วง 13-14 และเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ส่วนประชากรเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กขายซีดีจะมีอายุมากกว่า 18 ปีและเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

7.1.2 ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา

จากการศึกษากรณีศึกษาชาติพันธุ์อาข่าและชาติพันธุ์พม่า ณ บริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายทั้ง 8 กรณีศึกษา พบว่า

(1) การย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ณ ชายแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงรายมีสาเหตุมาจากเศรษฐกิจในครอบครัวหรือความยากจนที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก ออกมาทำงานประกอบอาชีพในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ได้แก่ อาชีพขอทาน อาชีพเก็บขยะขายและอาชีพขายซีดีสาเหตุมาจากการศึกษา สาเหตุมาจากปัญหาครอบครัวและสาเหตุมาจากเพื่อน ซึ่งได้แก่ การชักชวนของเพื่อนหรือการออกมาเที่ยวเล่นกับเพื่อนในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีทั้งลักษณะการเดินทางย้ายถิ่นมายังบริเวณชายแดนฯและการเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ชายแดนฯ ไปยังพื้นที่ต่างๆ เพื่อการทำงานหรือการศึกษา เช่น การเดินทางไปยังพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อการทำงานหรือเพื่อรับการศึกษาตามโครงการของกลุ่มอาสาพัฒนาเด็ก จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางไปยังอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายเพื่อรับการศึกษาตามโครงการมิตรข้ามถนน นอกจากนี้ การเดินทางย้ายถิ่นออกนอกพื้นที่ยังมีสาเหตุมาจากการไปทัศนศึกษาตามโครงการขององค์กรอิสระต่างๆ เช่น การไปทัศนศึกษาที่กรุงเทพฯ หรือที่เชียงใหม่ตามโครงการบ้านนา เป็นต้น

จากการศึกษาจากกรณีศึกษา พบว่า ผลที่เกิดหลังจากการย้ายถิ่นทางด้านกฎหมายของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้แก่ การที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้กลายเป็นผู้ย้ายถิ่นอย่างผิดกฎหมาย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางรายได้เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมบนพื้นที่ ชายแดนฯ เช่น การลักลอบขนของหนีภาษีหรือการขายซีดีผิดกฎหมายจนส่งผลให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นต้องอยู่ในสภาพหลบซ่อนตัวให้พ้นจากการจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง หรือทหารรักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการย้ายถิ่นทางด้านเศรษฐกิจของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้แก่ การพัฒนาฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ทั้งนี้ รายได้ที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับจากการประกอบอาชีพในแต่ละวันจะถูกส่งกลับไปถึงครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง (ประเทศพม่า) และส่งผลให้ครอบครัวของพวกเขามีฐานะที่มั่นคงมากขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการย้ายถิ่นทางด้านสังคมของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ได้แก่ การมีเครือข่ายทางสังคมบริเวณชายแดนฯ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกับพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยและ ชาวพม่าบริเวณชายแดนฯ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้วยกันเองและความสัมพันธ์กับครอบครัวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ

บริเวณชายแดนฯ แม้ว่าทหารและตำรวจจะนำความเดือนร้อนมาให้พวกเขา หรือส่งผลให้พวกเขา ต้องหลบหนี นอกจากนี้ ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการย้ายถิ่นทางสังคมยังได้แก่ ความสามารถในการ พัฒนากิจกรรมเอาตัวรอดต่างๆในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อันเนื่องมาจากการสังขม ประสบการณ์ที่ตนเองและครอบครัวข้างพบขณะที่อยู่บริเวณชายแดนฯ

ผลที่เกิดหลังจากการย้าย ถิ่นทางด้านวัฒนธรรมของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ได้แก่ การพัฒนา ทักษะทางด้านภาษาไทย หรือความสามารถในการใช้ภาษาไทยผ่านการเรียนรู้ปรับตัวในพื้นที่ สังคมบริเวณชายแดนฯ และผ่านการเรียนการสอนที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้เข้าร่วมโครงการจาก องค์กรอิสระต่างๆที่มีการให้โอกาสทางการศึกษา

(2) ลักษณะของภัยคุกคามที่กระทบความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

จากการศึกษาจากกรณีศึกษา พบว่า ความมั่นคงทางชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ประกอบด้วยความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางด้านอาหาร ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ และความมั่นคงส่วนบุคคล (personal security) ทั้งนี้ ความมั่นคงของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทางด้าน อาหารนั้น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะประสบภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารอัน เนื่องจากพฤติกรรมการกินอาหารที่ไม่สะอาดและไม่เพียงพอขณะที่อยู่ที่บริเวณสะพานข้าม ชายแดนฯ เช่น พฤติกรรมการกินอาหารเหลือที่รับจากนักท่องเที่ยวขณะที่กำลังขอทาน พฤติกรรม การกินอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการร่วมกันกับเพื่อน เป็นต้น ในทางกลับกัน เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มี วิถีชีวิตผูกพันกับบ้านเปิดขององค์กรอิสระที่มีการให้โอกาสทางด้านอาหารกลางวันที่ดีและ เพียงพอนั้นจะเข้าถึง ความมั่นคงทางด้านอาหารมากกว่าและลดโอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคขาด สารอาหารมากกว่า

ทางด้านความมั่นคงทางด้านสุขภาพของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นนั้น จากการศึกษาพบว่า เด็ก เร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่จะประสบกับภัยคุกคามอันเนื่องจากการมีสภาพแวดล้อมที่เสี่ยง ทั้งนี้ การ ผูกพันกับสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสุขภาพจะส่งผลให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมี โอกาสเสี่ยงต่อการเป็นโรคติดเชื้อทางผิวหนังผ่านการสัมผัสกับลำน้ำสายที่สกปรกและเป็นแหล่ง รองรับสิ่งปฏิกูลจากร้านค้าต่างๆในบริเวณชายแดนฯ นอกจากนี้ การสัมผัสกับเชื้อโรค สารเคมี และสิ่งมีคมโดยตรงในเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเด็กเก็บขยะจะเพิ่มโอกาสเสี่ยงต่อการระคายเคือง ทางผิวหนัง การติดเชื้อทางผิวหนังและการเกิดบาดแผลต่างๆ ทั้งนี้ ความมั่นคงทางด้านสุขภาพ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังชี้วัดได้จากพฤติกรรมการติดยาเสพติดอีกด้วย กล่าวคือ เด็กเร่ร่อนย้าย

ถิ่นที่ดกขาว อบอุ่นหรือที่มืดมิดจะได้รับผลกระทบทางด้านสุขภาพมากกว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ไม่ มีพฤติกรรมการศึกษาเสพติด อย่างไรก็ตาม การได้รับความช่วยเหลือด้านสุขภาพของเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่น อันได้แก่ การปลูกฝังหรือการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลตนเองทางด้านสุขภาพ พจาก เจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิดองค์กรอิสระ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพต่างๆ ที่จัดขึ้นที่บ้าน เปิดขององค์กรอิสระและการให้โอกาสทางด้านการศึกษาพยาบาลเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครจากบ้านเปิดนั้นจะส่งผลให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับการพัฒนาให้มีความมั่นคงทางด้าน สุขภาพมากขึ้น

7.1.3 การบูรณาการและการไม่กีดกันทางสังคมต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่บริเวณ ชายแดนไทย-พม่า (อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย)

จากการศึกษาจากกรณีศึกษา พบว่า ลักษณะการกีดกันเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่พบในพื้นที่ บริเวณชายแดนฯ ได้แก่ การกีดกันโดยอคติ ากคนรอบข้างที่มองเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นว่าเด็กเร่ร่อน ย้ายถิ่นเป็นที่น่ารังเกียจ เป็นเด็กที่สกปรกมักจะทำปัญหาให้กับสังคมและมักเป็นต้นเหตุจาก อาชญากรรมต่างๆ ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ นอกจากนี้ การกีดกันทางสังคมที่เกิดขึ้นบริเวณ ชายแดนฯ ยังได้แก่ การกีดกันทางพื้นที่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการกีดกันทางการได้รับโอกาส ต่างๆที่บ้านเปิดขององค์กรอิสระมอบให้ขึ้น อีกทั้งการเกิดการกีดกันไม่ให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับ โอกาสทางด้านอาชีพ ดังเช่น การที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลุ่มเก็บขยะถูกเอาเปรียบทางการซื้อ ขยายขยะ หรือการกีดกันอาชีพชายชู้ดีอันเนื่องจากอคติที่มองอาชีพชายชู้ดีเป็นอาชีพที่หลอกลวง ต้มตุ๋นผู้บริโภคสินค้า

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีการให้ความ ช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นทั้งในระดับเบื้องต้น อันได้แก่ การให้ความสนับสนุนทางสังคมขั้น เบื้องต้นทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยาและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การให้ความรู้ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน การสนับสนุนทางจิตใจและกิจกรรมนันทนาการ และการคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยธรรม นอกจากนี้ ในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังรวมถึงระดับการให้ความสนับสนุน ทางสังคมขั้นพัฒนาทักษะและการศึกษา อันได้แก่ การสนับสนุนโอกาสทางการศึกษา และการฝึก อาชีพ และการเห็นคุณค่าและการเปิดโอกาสให้เด็กย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยสมบูรณ์

ในการส่งเสริมการสร้างสังคมที่ไม่เกิดการกีดกันบนพื้นที่ชายแดนและการบูรณาการทาง สังคมนั้นได้ เกิดจากบทบาทขององค์กรอิสระ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการต่างๆ อาท

เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาล ตำรวจและตำรวจตรวจคนเข้าเมืองซึ่งจะมีบทบาทในด้านการให้ความช่วยเหลือในแต่ละด้านและมีเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือในแต่ละด้านจากองค์กรอิสระ และหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ชายแดนฯ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือที่มีประสิทธิผลมากขึ้นจนนำไปสู่การสร้างสังคมที่ไม่เกิดการกีดกันบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ

7.2 อภิปราย

พื้นที่บริเวณชายแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ที่สาม (third space) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความคลุมเครือ (ambiguous) มีลักษณะผสมผสาน (hybrid) และปรากฏภาวะผสม (hybridity) หรือภาวะที่สะท้อนความเหมือน (the same) ในมิติวัฒนธรรม แม้ว่าภาวะผสมดังกล่าวจะช่วยเจือจางความเป็นอื่น (otherness) และลดเขตกันตายตัวระหว่างสองประเทศ แต่เนื่องด้วยความยากจนของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น อันมีต้นตอของปัญหามาจากความเป็นชายขอบทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านของพวกเขา เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากศูนย์กลางที่มีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง การจัดสรรทรัพยากรชีวิต (สุริยา สมุทคุปดี และพัฒนา กิติอาษา, 2542: 21; สุริชัย หวันแก้ว, 2546: 13) ดังเช่น หมู่บ้านอาข่าในประเทศพม่า และสถานะขาดอำนาจต่อรองทางการเมืองของพวกเขาซึ่งทำให้พวกเขาต้องรองกับความยากจนของพวกเขาด้วยการเดินทางย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมายมาทำงานหาเลี้ยงชีพ พื้นที่ชายแดนฯ จึงปรากฏความ “เป็นอื่น” (otherness) หรือภาวะที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยอคติจากนักท่องเที่ยวบริเวณชายแดนฯ หรือการที่คนรอบข้างได้มองเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นว่าเป็นต้นตอ (resource) ของความรู้สึกไม่ปลอดภัยซึ่งทำให้คนรอบข้างและสังคมเกิดความไม่ปลอดภัย เป็นคนนอก (other) ที่ไม่ได้เป็นพวกเดียวกับประชากรเจ้าของประเทศ เป็นผู้ที่ไม่ได้รับความไว้วางใจ หรือเชื่อใจ และเป็นผู้ที่ได้สร้างความกลัวให้กับผู้อื่นจนทำให้ผู้อื่นต้องถอยห่างซึ่งทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจึงต้องเผชิญหน้ากับการกระทำแบบเลือกปฏิบัติ ขาดการต้อนรับทางด้านประเพณี เศรษฐกิจและการเข้าสู่ตลาดแรงงานในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ และเผชิญหน้ากับการปิดกั้นโอกาสไม่ให้ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งทางด้านการเป็นแรงงานหรือมักไม่ได้รับการไว้วางใจให้เป็นลูกจ้าง ตลอดจนถูกกีดกันทางพื้นที่ (territorial exclusion) หรือถูกบังคับให้กลับไปประเทศของพวกเขา (การกีดกันโดยวิธีการแยกส่วนประชากร (strategy of ghettoizing) ซึ่งเป็นการจัดพวกที่ย้ายถิ่นเข้ามาให้อยู่นอกอาณาเขตเพื่อลดการติดต่อบริเวณผู้ย้ายถิ่นและประชากรภายในประเทศ) ดังจะเห็นได้จาก การพยายามควบคุมเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้อยู่เฉพาะในพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนฯ และการไล่จับ ไล่ตีให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นกลับประเทศทันทีเมื่อพบเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเร่ร่อนอยู่ในประเทศไทยในช่วงเวลากลางคืน

นอกจากนี้ บนความคลุมเครือของพื้นที่ดังกล่าว พวกเขาจำนวนไม่น้อยได้รับ ประสบการณ์ที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อต่อการค้ามนุษย์ การตกเป็นเหยื่อของการคุกคามทางเพศ ทั้งนี้ เนื่องด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังเช่น ปัญหาน้ำเน่าเสียจากการระบายสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำสาย การมีวิถีชีวิตผูกพันกับคนแปลกหน้า (นักท่องเที่ยว) เพื่อนบ้านของพวกเขาและการผูกพันกับ กิจกรรมที่ส่งผลต่อความมั่นคงของพวกเขา ดังเช่น การหลบหนีเพื่อให้อุดพ้นจากตำรวจ ตำรวจ ตรวจคนเข้าเมืองและทหารไทยที่รักษาการณ์บริเวณชายแดนฯ กิจกรรมการเล่นน้ำสาย กิจกรรม การมั่วสุมดมกาวของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายและการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเก็บขยะได้สัมผัสกับเชื้อ โรคและสารเคมีอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเก็บขยะชาย เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจำนวนมาก ได้รับผลกระทบต่อความมั่นคงโดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงทางด้านสุขภาพ อันได้แก่ ภาวะเตี้ย แคระ การมีน้ำหนักตัวน้อยกว่าปกติ และเกิดโรคต่างๆ อันได้แก่ โรคทางระบบทางเดินหายใจ โรค พยาธิ การติดเชื้อทางผิวหนัง โรคท้องเสียเรื้อรัง โรคขาดสารอาหารรวมทั้งเกิดการบาดเจ็บจาก อุบัติเหตุ ความเจ็บป่วยจากความร้อน (heat-related illness) และการได้รับอันตรายจากสารเคมี ต่างๆ (American Academy of Pediatrics, 1989; Shotland, 1989; Koach, 1988; National Rural Health Care Association, 1986) เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นชายที่มั่วสุมดมกาว สูบบุหรี่ก็ได้รับ ผลกระทบทางสุขภาพอย่างเห็นได้ชัดจนบางรายได้รับผลอันตรายถึงชีวิต

อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ภายใต้สถานะที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางชีวิตหลากหลาย ด้าน ทั้ง ความไม่มั่นคงเศรษฐกิจ หรือความยากจนของพวกเขา ความไม่มั่นคงทางสุขภาพ ความ ไม่มั่นคงทางอาหารทั้งอาหารที่ ไม่เพียงพอและอาหารที่ปราศจากอนามัยและสารอาหารที่ดี เพียงพอ ความไม่มั่นคงส่วนบุคคลหรือการตกอยู่ในภาวะเสี่ยงจากการเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ การตกเป็นเหยื่อจากการคุกคามทางเพศ การใช้แรงงานเด็กและการใช้ความรุนแรงทั้งจาก เจ้าหน้าทีและจากนักท่องเที่ยวนั้นได้ส่งผลให้พวกเขาผลักดันต่อรองกับสถานการณ์ต่างๆในสังคม เพื่อหลุดพ้นจากความไม่มั่นคงดังกล่าว ในการต่อรองเพื่อหลุดพ้นจากความไม่มั่นคงทาง เศรษฐกิจหรือความยากจนของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นอกจากการหารายได้บนพื้นที่ชายแดนฯ ด้วย อาชีพขอทาน เก็บขยะและขายซีดีแล้ว เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหลายคนต่อรองกับความยากจนของพวกเขาโดยการเดินทางย้ายถิ่นออกไปนอกพื้นที่ชายแดนฯ สู่อพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจแห่ง อื่นๆ อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ หรือ ในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย ทั้งนี้ การมีเครือข่ายฝังตัวอยู่นอก พื้นที่บริเวณชายแดนฯ จะส่งเสริมให้พวกเขาได้ได้รับความช่วยเหลือ ได้รับการอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ปลายทางทั้งทางด้านอาหาร ที่พัก ข้อมูล คำแนะนำต่างๆที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรู้สึก อบอุ่นปลอดภัยและได้รับประโยชน์ในพื้นที่แปลกใหม่สำหรับพวกเขายังคอยช่วยเหลือสนับสนุน

ด้านการส่งเงินกลับบ้าน (remittance) อันสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวด้วยวิถีทางของการต่อรองกับความยากจนอย่างเห็นได้ชัด

นอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นยังต่อรองกับความยากจนของเขาด้วยการมีอาชีพเสริม ส่งเสริมรายได้นอกเหนือจากอาชีพหลักของพวกเขา อาชีพเสริมของพวกเขา ได้แก่ การเป็นเด็กถือของไปส่งนักท่องเที่ยวเพื่อได้รับทิปเป็นรายได้ หรือการขายโทรศัพท์มือถือมือสอง หรือของเล่นเด็ก นอกเหนือจากการขายซีดี เป็นต้น ในยามที่พวกเขาได้ประสบภาวะวิกฤต ลักษณะการต่อรองที่ปรากฏขึ้นเพื่อหลุดพ้นจากการมีรายได้ที่ลดลงได้แก่ การหนีไปทำอาชีพอื่นที่ ให้รายได้ที่ดีกว่า เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นบางคนนอกจากระบบการทำงานในลักษณะเดิมไปสู่การทำงานร่วมกับครอบครัวในประเทศพม่า บ้างส่งสมาชิกใหม่เข้ามาเพื่อหาโอกาสทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นดังจะเห็นได้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นคนเดียวจากเด็กขอทานเพียงคนเดียวได้แตกขยายสาขาเป็นญาติ พี่น้องของพวกเขา ได้มาเป็นขอทานบนชายแดนฯ

ทางด้าน การต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นคงทางด้านอาหารและด้านสุขภาพ นอกจากเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านอาหาร ได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ทางด้านสุขภาพจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของบ้านเปิด (Drop-in center) เช่น คำแนะนำในเรื่องการปฏิบัติตนที่ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นต้น ได้รับการช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลขึ้นเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลในท้องถิ่น เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ต่อรองเพื่อความมั่นคงทางสุขภาพของตนเองด้วยการเลือกซื้ออาหารที่ดีจากร้านค้าที่น่าเชื่อถือและขอโอกาสทางอาหารที่ดีจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มักพาพวกเขาไปซื้ออาหาร ณ ร้านค้าที่ทันสมัย การต่อรองบนพื้นที่ชายแดนฯดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการเลือกอาหารที่ดีและเพียงพอด้วยตนเองทดแทนภาวะขาดแคลนและความเสี่ยงภัยทางสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นได้

จากความเสี่ยงและความไม่มั่นคงส่วนบุคคล (personal security) หรือการที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีประสบการณ์การได้รับความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่บริเวณชายแดน ประสบการณ์อันสะท้อนให้เห็นถึงการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ การคุกคามทางเพศและแรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ต่อรองให้หลุดพ้นจากประสบการณ์อันเลวร้ายผ่านสร้างบรรทัดฐานกลุ่ม (กลุ่มเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น) และการบอกต่อถึงเรื่องราวอุทธรณ์สอนใจ หรือนำคำสอนเรื่องการป้องกันตนเองจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจมาปรับใช้ในยามที่พวกเขาประสบเหตุการณ์อันเลวร้ายเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นคงของพวกเขา ทั้งนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้ขอความ

ร่วมมือจากคนรอบข้างมาช่วยในการต่อรองของพวกเขา ดังจะเห็นได้จากกรณีเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น เด็กเล็กขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร ในการต่อรองเพื่อให้หลุดพ้นจากการกีดกันทางพื้นที่

การต่อรองกับความไม่มั่นคงในชีวิตหลากหลายด้านดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะการต่อรองที่สัมพันธ์กับตัวตน (self) ทั้งนี้ การต่อรองดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์การเป็นชายขอบของพวกเขามีลักษณะไม่ตายตัวทั้ง ในกลุ่มของพวกเขาเอง ระหว่างกลุ่มของพวกเขา และมีลักษณะที่เกิดขึ้นได้เกิดขึ้นแบบข้ามเวลา สถานที่ แม้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะถูกกีดกันออกจากสังคมหลักซึ่งมีความแตกต่างทางด้านเวลา สถานที่ แตกต่างทางสังคมและระบบเศรษฐกิจ (Agyeman, J. and Spooner and R., 1997) จากสังคมของพวกเขา นอกจากนี้การต่อรองดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้กระทำ (actor) ที่ตอบสนอง แก่ปัญหาต่อความผิดปกติในสังคมที่เป็นผลให้พวกเขาได้รับผลกระทบ แม้ว่าเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นจะได้รับความช่วยเหลือจากสังคมในระดับหนึ่ง ดังเช่น การช่วยเหลือทางด้านอาหาร ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ พวกเขาก็มีวิธีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวและปรับวิถีทางในการดำเนินชีวิตใหม่ให้สอดคล้องกับตัวตนของพวกเขา ด้วยเหตุนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นวัยรุ่นชายจึงเลือกรับความช่วยเหลือทางด้านอาหารแต่ได้สร้างและยึดถือชุดแนวทางการป้องกันตนเองจากความ เสี่ยงด้านการถูกคุกคามทางเพศ หรือการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่แตกต่างจากชุดคำสอนของเจ้าหน้าที่องค์กรอิสระที่พำนักผ่าน ตำราที่แปะหรือเผยแพร่ในบ้านเปิด

7.3 ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ได้มีองค์กรอิสระ เจ้าหน้าที่ทางราชการ หน่วยงานทางโรงพยาบาลและสถานการศึกษาเข้ามาให้ความช่วยเหลือเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยต่างๆ ที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นอาจประสบและได้เข้ามาหยิบยื่นความช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมให้สังคมในพื้นที่บริเวณชายแดนฯ ปราศจากการกีดกันตลอดจนการปรากฏตัวของความสามารถของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในการต่อรองเพื่อให้ได้รับความมั่นคงทางชีวิตในด้านต่างๆ เพื่อรอดพ้นจากความเสี่ยงและการเผชิญกับประสบการณ์อันเลวร้าย พื้นที่ชายแดนฯยังคงปรากฏปัญหาไหลทะลักของผู้ย้ายถิ่นเข้ามายังพื้นที่ปลายทางอันเป็นผลจากการต่อรองกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นก็เผชิญกับปัญหา ยาเสพติด ปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่ผลักดันให้พวกเขากลายเป็นอื่นบนพื้นที่ชายแดนฯ ปัญหาการใช้ความรุนแรงบนพื้นที่บริเวณชายแดนฯ หรือการเผชิญปัญหาการถูกขับไล่

ด้วยการใช้ความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แนวทางข้อเสนอแนะจากสถานการณ์บนพื้นที่ชายแดนฯ สามารถนำมาสรุปได้ ดังนี้

1. ทรนรงค์ สร้างแนวทางให้เกิดความร่วมมือจากองค์กรอิสระ หน่วยงานต่างๆ ที่ควรเข้ามาช่วยเหลือด้านการป้องกันและส่งเสริมให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับความมั่นคงและรู้จักหนทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อด้วยการตระหนักถึงปัญหาด้วยตนเองจะเป็นหนทางหนึ่งส่งเสริมให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นรอดพ้นจากประสบการณ์อันเลวร้ายและลดผลกระทบอันเนื่องมาจากการย้ายถิ่น

2. สร้างแนวทาง ทรนรงค์ และแสดงให้สังคมเห็นแง่มุมที่ดีของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นหรือแง่มุมที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคมและมีส่วนพัฒนาสังคมเพื่อสร้างสังคมให้การยอมรับและให้โอกาสทางสังคม ทั้งนี้ การยอมรับความแตกต่างทางชาติพันธุ์และลดอคติที่มองเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นว่าเป็นที่มาของปัญหาทางสังคมต่างๆ จะเป็นรากฐานที่ส่งผลให้ความรุนแรงในสังคมมีลดน้อยลงและนำไปสู่การส่งเสริมอาชีพและการยอมรับเข้าสถานศึกษาอย่างเสมอภาคต่อไปมากขึ้น

3. พัฒนาและส่งเสริมให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นมีความสามารถทางทักษะและความรู้เบื้องต้นที่มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนความสามารถในการการต่อรองกับความมั่นคงบนพื้นที่ชายแดนฯ

4. ช่วยเหลือ ส่งเสริมเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในลักษณะต่อยอดทักษะเฉพาะตนของเด็กเร่ ร่อนย้ายถิ่นที่สอดคล้องกับความสนใจเฉพาะทางนอกเหนือไปจากการให้ความช่วยเหลือขั้นพื้นฐานจากครอบครัว หน่วยงานราชการ องค์กรอิสระ สถาบันการศึกษา และสถานพยาบาลเพื่อนำไปสู่การมีอาชีพที่พึงประสงค์และสร้างรายได้ให้ความยากจนของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเกิดขึ้นน้อยลงจนนำไปสู่การลดลงของปัญหาลูกใช้ต่างๆทั้งหมดที่มีสาเหตุจากความยากจนทั้งหมดได้

5. สร้างแนวส่งเสริมการลดการใช้ความรุนแรงหรือคิดหาหนทางอื่นที่หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงและทรนรงค์หลักสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไทยบริเวณชายแดนฯ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลินทร์ พินิจกุล . 2541 . รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
ประเด็นแนวทางและมาตรการในการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส . สำนักคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ . 2539. **เด็กเร่ร่อนในสังคมไทย (A Street Children of Thailand)**. คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม .2536. **เด็กเร่ร่อนในประเทศไทย (Street children in Thailand)** . สภาองค์การ
พัฒนาเด็กและเยาวชน.
- วิทิต มั่นตาภรณ์ .1994. **เอดส์และสิทธิเด็ก : ผลกระทบต่อประเทศไทย** . ศูนย์เครือข่ายสิทธิเด็กเอเชีย เนท
และ สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย.
- วิศิษฎ์ ชัตกรวิช . 2538. **มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว** .วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ จิตระดับ . 2538. **วัฒนธรรมเด็กเร่ร่อนในท้องถิ่น** .มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ศูนย์การศึกษาเพื่อ เด็ก
ด้อยโอกาส คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ จิตระดับ สุอังกะวาทีน .2550. **กรุงเทพมหานคร : เมืองสี่เทาของเด็กและเยาวชน** .กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหพันธ์แรงงาน- พม่า (FTUB) แผนกแรงงานข้ามชาติ . **งานทำทนายที่ลุ่มแม่น้ำโขง : ทำงานหามรุ่งหามค่ำ
สภาพแรงงานเด็กข้ามชาติที่แม่สอด ประเทศไทย** . โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไข
ปัญหาแรงงานเด็ก (IPEC) . สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ.
- สัมพันธ์ งามสง่า และลำภู สุภารัต . 2546. **รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์ : ชีวิตจริงของเด็กเร่ร่อนหญิงใน
จังหวัดสมุทรปราการ** . สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ชุดโครงการพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย.
- สุนทรี ฉายคุณากรรัตน์ , วรณวิสา อิมทรัพย์ และวัชรภรณ์ ผลดี . 2546. **การขายบริการทางเพศในเด็ก
เร่ร่อน(รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์)** .ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและ
คนด้อยโอกาส.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภาวดี จันทวานิช , สมาน เหล่าดำรงชัย , ญัฐพล เอกแสงศรี , พอล เรืองโรจน์พิทักษ์ , เปรมใจ วงศิริไพศาล ,
สมพงษ์ สระแก้วและพิเชษฐ ปานทรัพย์ . 2550. **การใช้แรงงานเด็กภาคประมง ต่อเนื่องประมง
เกษตรกรรมและคนรับใช้ในบ้าน จังหวัดสมุทรสาคร** . กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย
สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาชัย สาระจรัส . 2545. **ทิศทางการใหม่ความมั่นคงของมนุษย์ของประเทศไทย** . กรุงเทพฯ : กระทรวงการ
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- สุภาชัย สาระจรัส . 2546. การศึกษาความเป็นมาและแนวความคิดเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติสู่บริบทในประเทศไทย . **วารสารพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: สมาคมพัฒนาสังคม.
- สุริชัย หวันแก้ว . 2546. **กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ** . กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
- สุริยา สมุทคุปดี และ พัฒนา กิติอาษา . 2542. **มนุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์** . นครราชสีมา : หอไทยศึกษา สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงแรงงาน . **อนุสัญญาหลักและปฏิญญาว่าด้วยหลักการและ สิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงาน (Core conventions and declaration on fundamental principles and rights at work)**
- อีเลน เพียร์สัน, สุรีย์พร พันพืงและคณะ . **งานทำทนายที่ลุ่มแม่น้ำโขง : การจ้างแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย งานหนักจ่ายน้อย และไม่ได้รับการคุ้มครอง** .โครงการ ระหว่างประเทศว่าด้วยการแก้ไข ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก องค์การระหว่างประเทศ (ILO)
- อุไรวรรณ พันธุ์ประพันธ์. 2532. **การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก: ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติ**. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- About, F., Samuel, M., Hadera, A., & Addus, A. 1991. Intellectual, social and nutritional status of children in an Ethiopian orphanage. **Social Science and Medicine** 33: 1275-1280.
- Agyeman, J. 1995. 'Environment, heritage and multiculturalism' in **Interpretation: A Journal of Heritage and Environmental Interpretation**: 5-6.
- Agyeman, J. and Spooner, R. 1997. **Contested Countryside Culture: Otherness, Marginalization and Rurality**. London: Routledge.
- Ahmed, S. and Jasimuddin, S. M. 1996. Migration of Children to Dhaka City. **Thoughts on Economics** 6(1): 49-63.
- Albertine de Lange. 2007. Child Labour Migration and Trafficking in Rural Burkina Faso. **International Migration** 45(2).
- Alder, N. E. et al. 1994. Socioeconomic Status and Health: The Challenge of the Gradient. **American Psychologist** 49(1): 15-24.
- Amara Pongsapich, Chanchutha Sookkhee, Patcharawalai Wongboonsin and Supang Chantavanich (ed.). 2006. **Promotion Human Security in APEC Countries**. Publication as a part of the Research Project on Human Security in the Global Cities Network. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

- American Academy of Pediatrics. 1989. Health care for children of migrant families. *Pediatrics* 84(4): 739-740.
- Anderson, K. 1988. 'Cultural hegemony and the race definition process' in *Society and Space Environment and Planning D* 6: 127-49.
- Aptekar, L. 1988. *Street children of Cali*. Durham, NC and London, UK: Duke University Press.
- Arango, J. 2000. Explaining Migration: A Critical View. *International Social Science Journal* 52(165): 283-96.
- ARISE. 2001. *Baseline Survey of Street Children in Six Divisional Cities of Bangladesh*. Dhaka, Department of Social Service, Ministry of Social Welfare, Government of Bangladesh.
- Ayaya SO; Esamai FO. Health problems of street children in Eldoret. Kenya
- Baldwin, David. 1997. The Concept of Security. *Review of International Studies* (23), Pp.12-18.
- Bauman, Z. 1989. *Modernity and the Holocaust*. Cambridge: Polity.
- Bhabha, H. 1985. 'Signs taken for wonders' in H.L. Gates Jr. (ed.) *'Race' Writing and Difference*. Chicago: University of Chicago Press.
- Blanchet, T. 1996. *Lost Innocence, Stolen Childhoods*. Dhaka, The University Press Limited.
- Blommaert, J. and Verschueren, J. 1992. *Het Belgische Migrantendebat*. Antwerp: International Pragmatics Association.
- Boal, A. 2001. *Theater of the Oppressed*. New York: Urizen Books.
- Brockerhoff, M.. 1995. Child Survival in Big Cities: The Disadvantages of Migrants. *Social Science and Medicine* 40(10): 1371-1383.
- Camacho, A.Z.V. 2006. Children and Migration Understanding the Migration Experiences of Child Domestic Workers in the Philippines' . *paper in the MA program*. The Hague: Institute of Social Studies
- Castles, S. 1998. The Process of Integration of Migrant Communities. pp.247-265 in United Nations. *Population Distribution and Migration*, Sant Cruz, Bolivia. 18-22 January 1993 (convened in preparation for the International Conference on Population and Development, Cairo. 5-14 September 1994). United Nations. New York.
- Castles, S. and Miller, M.J.. 1998. *The Age of Migration: International Population Movements In The Modern World*. (second Edition). Macmillan: London.
- Catherine Panter-Brick. 2002. Street Children, Human Rights, and Public Health: A Critique and Future Directions. *Annu. Rev. Anthropol* 31: 147-71.
- Chatterjee, A. 1992. *India: The forgotten children of the cities*. Florence, Italy: UNICEF.

- Commission of the European Communities. 1993. **Background Report: Social exclusion- poverty and other social problems in the European Community**. ISEC/B11/93. Office for Official Publications of the European Communities.
- Commission on Social Justice. 1994. **Social Justice: Strategies for National Renewal**. London: Vintage.
- Condran, G. A., and S. H. Preston. 1993. Child Mortality Differences, Personal Health Care Practices and Medical Technology: The United States, 1900- 1930. *Health and Social Change. International Perspective*. Eds. L. C. Chen, A. Kleinman, and N.C. Ware: 171-224.
- Connolly, M. 1990. Adrift in the city: A comparative study of street children in Bogota, Columbia and Guatemala City. *Child and Youth Services* 14: 129-149.
- Crick, M. 1976. **Explorations in Language and Meaning. Towards a Semantic Anthropology**. London: Malaby Press.
- Dahya, B. 1974. The Nature of Pakistani Ethnicity in Industrial Cities in Britain, in A. Cohen (ed.), **Urban Ethnicity**. London: Tavistock. 77-113.
- Dallape, F. 1988. **An experience with street children**. Nairobi: Undugu Society.
- Doris Anna Hilber. 2007. **Migrations Networks of Independently Migrating Children: an Investigation of a Case Study of Domestic Workers in the Philippines**. 35-45.
- Ebigbo, P.O.1988. Child Abuse and Neglect. **ANPPCAN Advocacy** 1. Enugu: Chukka Printing.
- Edwards, R. Armstrong, P. and Miller, N. 2001. Include me out: critical readings of social exclusion, social inclusion and lifelong learning. **International Journal of Lifelong Education** 20(5): 417-428.
- Felsman, J. K. 1981. **Street urchins of Cali: On risk, resiliency and adaptation in childhood**. Harvard University, MA: Unpublished Ph.D. Thesis.
- Findley, S.E.. 1988. The Directionality and Age Selectivity of the Health- Migration Relation: Evidence from Sequences of Disability and Mobility in the United States. **International Migration Review** 22(3): 4-29.
- Freire, Paulo. 2000. **Pedagogy of the Oppressed**. New York: Continuum International Publishing Group.
- Gade Mythen and Sandra Walklate. 2006. **Beyond the Risk Society: Critical Reflections on Risk and Human Security**. London: Open University Press.
- Good, M. E. 1990. **A needs assessment: The health status of migrant children as they enter kindergarten**. San Jose, CA: San Jose University. ED 338 460.

- Graeme Hugo. **Migrants in Society: Diversity and Cohesion**. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. September 2005.
- Hamish and Geraint J. Richards. **Report: Follow-up seminar on the plight of street children in selected countries of south east asia**. 20-22 September 1998. Thailand.
- Hashim, I. M. 2005. **Research Report on Children's Independent Migration from Northeastern to Central Ghana**. Sussex: Development Research Centre on Migration, Globalisation & Poverty.
- Hernandez, D. J., and E. Charney. 1998. **From Generation to Generation**. Washington, DC: National Research Council. Institute of Medicine. National Academy Press
- Hoogenboom, T. 1991. 'Free movement of non-EC nationals, Schengen and beyond' in H. Meijers et al.. Schengen. **Internationalisation of Central Chapters of the Law on Aliens, Refugees, Privacy, Security and the Police**. Utrecht: W.E.J. Tjeenk Willink Kluwer.
- Huang, Gary. 1993. **Health Problems among Migrant Farmworkers's Children in the U.S**. ERIC Digest. ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools Charleston WV. ED 357 907.
- Huijsmans, R. 2006. **Children, Childhood and Migration**. ISS Working Paper. No. 427. The Hague: Institute of Social Studies.
- Human Rights Watch. 1996. **Police abuse and killings of street children in India**. **Human Rights Watch Children's Rights Project**. Human Rights Watch/ Asia.
- Hyejung Janet Shin. 2006. **All children are not created equal: PRWORA's Unconstitutional Restriction on Immigrant Children's Access to Federal Health Care Programs**. **Family Court Review** July 44 (33) :484-497.
- International Organization for Migration (IOM). 2003. **World Migration 2003: Managing Migration; Challenges and Responses of People on Women. Children of Immigrants: Health Adjustment and Public Assistance**. Ed. J. Hernandez. Washington, DC: National Research Council, Institute of Medicine, National Academy Press: 244-285.
- Jefferis, T. and Smith, M. K. 2001. **Social exclusion, joined-up thinking and individualization- New Labour's Connexions strategy**. Available at: http://www.infed.org/personaladvisers/connexions_strategy.htm (access March 2003).
- Jupp, J.. 2002. **From White Australia to Woomera: The Story of Australian Immigration**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kapadia K. 1997. **Children at risk in urban areas in India: a review**. **SCARO Briefing paper No.6**. Kathmandu: Save the Children (UK) South and Central Asia Reg. Office

- Karskens, M. 1991. 'Alterity as defect: On the logic of the mechanism of exclusion'. In R. Corbey and J. Leerssen. eds. **Alterity, Identity, Image**. Amsterdam: Atlanta.
- Kerry O'Halloran. 2007. **Charity Law and Social Inclusion: An international study**. New York: Routledge.
- Kevin J.A. Thomas. 2007. Child Mortality and Socioeconomic Status: An Examination of Differentials by Migration Status in South Africa. **International Migration Review** Spring 41(1) :40-74.
- Kevin J. Lalor. 1999. Street children: A comparative perspective. **Child Abuse & Neglect** 23(8): 759-770.
- Khair, S. 2005. **Voluntary Autonomous Child Migration: Perspectives from Bangladesh**. Sussex: Development Research Centre on Migration, Globalisation & Poverty.
- Kinsman, P. 1993. 'Landscapes of national non-identity: the landscape photography of Ingrid Pollard' in **Working Paper 17**. University of Nottingham. Department of Geography.
- Koach, D. 1988. Migrant day care and the health status of migrant preschoolers: A review of the literature. **Journal of Community Health Nursing** 5(4): 221-233.
- Kymlicka, W. 1995. **Multicultural Citizenship**. Oxford: Clarendon Press.
- Laura Giani. 2006. Migration and education: Child migrants in Bangladesh. **Sussex Migration Working Paper** March 33.
- Leighton Ku & Shannon Blaney. **Health Coverage for Legal Immigrant Children: New Census Data Highlight Importance of Restoring Medicaid and SCHIP Coverage** .available at <http://www.cbpp.org/10-4-00health.htm>.
- Levitas, R. 1998. **The Inclusive Society? Social Exclusion and New Labour**. Basingstoke: Mcmillan.
- Lister, R. and Beresford, P. 1999. Where are "the Poor" in the Future of Poverty Research? in J. Bradshaw and R. Sainsbury (eds). **Researching Poverty**. Vol.2 .Aldershot: Ashgate.
- Losing Ground . 2004. **The Consequences of Diminished Access to Health Care for the Nation's Children**. available at <http://www.childrenshealthfund.org/uninsured.pdf>.
- Lucchini, R. 1993. **Street children and drug consumption in Brazil. Thoughts about addiction**. University of Fribourg, Switzerland: Institute for Economics and Social Sciences, Working Paper No. 231.
- Lusk, M. W. 1989. Street children programs in Latin America. **Journal of Sociology and Social Welfare**16: 55-73.
- Mannion, G. 2002. Open the gates an' that's it 'See ya later! : School culture and young people's transitions into post-compulsory education and training. **Scottish Educational Review** 34(1): 86-100.

- Marco Martiniello.1995. 'European citizenship, European identity and migrants: towards the post-national state?' in **Migration and European Integration: The Dynamics of Inclusion and Exclusion**. London: Pinter Publishers.
- Margo Rosenbach et al.. Implementation of the State Children's Health Insurance Program: Synthesis of State Evaluations. Background for the Report to Congress. March 2003. at48, available at <http://www.mathematicamp.com/PDFs/impchildhlth.pdf>.
- Marium, L. 2004. **Children Cry Alone**. Dhaka, Ain o Salish Kendra (ASK).
- Marshall, T.H. 1950. **Citizenship and Social Class and Other Essays**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meinecke, F. 1970 [1907]. **Cosmopolitanism and the National State**. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Michael. J. Melia. 2004. Transatlantic Children and Adolescents. **International Migration** 42(4).
- Miller, D. 1995. **On Nationality**. Oxford: Clarendon Press.
- Mohanty, S.A. et al., 2005. Health Care Expenditures of Immigrants in the United States: A Nationally Representative Analysis. **American Journal of Public Health**. 95(8): 1431-1438.
- Monica Barry. (ed.). 2005. **Youth policy and social inclusion: critical debates with young people**. London : Routledge.
- National Rural Health Care Association. 1986. **Occupational health of migrant and seasonal farmworkers in the United States: Report summery**. Kansas City, MO: Author. ED 292 594.
- Pelto, B. 1997. **Daily lives of Working Children. Case studies from Bangladesh**. UNICEF Bangladesh.
- Ramakers, J. and Van de Velde, V. 1992. **Asiel in Europa**. Leuven: HIVA.
- Ratcliffe, P. (ed.). 1996. **Social Geography and Ethnicity in Britain: Geographical Spread, Spatial Concentration and Internal Migration, Ethnicity in the 1991 Census**. Vol. 3. London: HMSO.
- Robert Miles and Dietrich Thranhardt. (ed.).1995. **Migration and European Integration: The Dynamics of Inclusion and Exclusion**. London: Pinter Publishers.
- Roy E. Green and Sammis B. White.edited by Richard D. Bingham. 1991.**The homeless in Contemporary Society**. Newbury Park, Calif. : Sage Pub.
- Salami, Irene. 2002. Children's Participation in the Development Process; the Treatre for Development Approach. **Illah's Theatre, Politics and Social Consciousness in Nigeria**. Ibadan: Caltop.
- Salami, Irene and Henk van Beers. 2003. Nigerian Sahde Tree Theatre with Street Children. **Children, Youth and Environments** Spring 13(1): 23-47.

- Sarah Spencer. **Achieving the Social Inclusion of Migrants**. A paper for the presentation to the Irish Presidency Conference on reconciling Mobility and Social Inclusion- The Role of Employment and Social Policy. 1-2 April 2004.
- Sarwar, S. 1996. **The State of Floating Children: A Study of Working Children in Rajshahi City**. Rajshahi, ACD.
- Scheper- Hughes N, Hoffman D. 1998. Brazilian apartheid: street kids and the struggle for urban space. In *Small Wars- The Cultural Politics of Childhood*, ed. N Scheper-Hughes, N Sargent .Berkeley: Univ. Calif. Press
- Schneider, B. 1986. Providing for the health needs of migrant children. **Nurse Practitioner** 11(2): 54-60.
- Shotland, J. 1989. **Full fields, empty cupboards: The nutritional status of migrant farmworkers in America**. Washington, DC: Public Voice for Food and Health Policy.
- Sibley, D. 1995. **Geographies of Exclusion: Society and Difference in the West**. London: Routledge.
- Silver, H. 1994. Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms. **International Labour Review** 133(5/6): 531-78.
- Smith, J. 1997. **Family and community: A new agenda for social democracy**. London: Socialist Register.
- Social Exclusion Unit. 2001. **Preventing Social Exclusion**. Report by the Social Exclusion Unit, London:Her Majesty's Stationery Office. Available at: www.cabinet-office.gov.uk/seu/index.htm (accessed March 2003).
- Soysal, Y.N. 1994. **Limits of Citizenship**. Chicago: University of Chicago Press
- Stephens S. 1995. Children and the politics of culture in late capitalism. S Stephen (ed). **Children and the Politics of Culture**. Princeton, NJ: Princeton Univ. Press
- Surichai Wun'gao (ed.). 2003. **Challenge to human Security in A Borderless World**. Bangkok: Center for Social Development Studies.
- Sylvia Guendelman et al.. **Unfriendly Shores: How Immigrant Children Fare in the U.S. Health System**. available at <http://vontent.healthaffairs.org/cgi/reprint/20/1/257>.
- Terres des hommes Italia. 2005. **Brothel-based and Floating Sex Workers in Bangladesh. Living Conditions and Socio-Economic Status**. Dhaka, European Union and TDHItalia.
- Thomas Szasz. 1994. **Cruel compassion: psychiatric control of society's unwanted**. New York: Wiley.
- UNESCO. **General publications on the Programme for the Education of Children in difficult Circumstances**.
- UNICEF. 1984. **Latin American seminar on community alternatives for street children**. Brasilia, Brazil, November 12-15.

- UNICEF. 1993. **Study on street children in four selected towns of Ethiopia**. Addis Ababa, Ethiopia: UNICEF.
- Valentin K. 1999. Notions of risk applied to urban children in Nepal. *ETNOFOOR* XII 1: 89-99.
- Veale, A. 1993. Community study. **Study on street children in four selected town of Ethiopia**. Addis Ababa, Ethiopia: UNICEF. pp.89-93.
- Weber, M. 1964 [1922]. **The Theory of Social and Economic Organization**. New York: The Free Press.
- White, M. and Forth, J. 1998. **Pathways through Employment**. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Whitehead, A. and I.M. Hashim. 2005. **Children and Migration**. Background Paper for DFID Migration Team. Sussex: Development Research Centre on Migration, Globalisation & Poverty.
- Whitehead, A., Hashim, I.M. and V. Iversen. 2005. **Child Migration, Child Agency and Intergenerational Relations in Africa and South Asia**. Sussex: Development Research Centre on Migration, Globalisation & Poverty.
- Zeya Thu. 2006. **Migrant Children's Access to Education in Thailand: A Case Study of Myanmar Children in Samut Sakhon Province**. A Thesis for Degree of Master of Arts Program in International Development Studies, Faculty of Polical Science, Chulalongkorn University

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.กฎหมายกับการย้ายถิ่นมายังพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-พม่า อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นมายังประเทศไทยผ่านการเดินทางข้ามชายแดน ณ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้แก่ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 ทั้งนี้ มาตรา 4 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 2 การเข้าและออกนอกราชอาณาจักร มาตรา 11 ถึง มาตรา 14 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 4 การเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว มาตรา 34 ถึง มาตรา 37 และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 8 บทกำหนดโทษ มาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 81 และมาตรา 82 จะส่งผลให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นและครอบครัวผู้ย้ายถิ่นกลายเป็นผู้ย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมาย

4.3.1 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 มาตรา 4

คนต่างด้าว หมายความว่า บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทย

พาหนะ หมายความว่า ยานพาหนะหรือสัตว์พาหนะ หรือสิ่งอื่นใดที่อาจนำบุคคลจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง

เจ้าของพาหนะ หมายความว่า ความรวมถึงตัวแทนเจ้าของ ผู้เช่า ตัวแทนผู้เช่า ผู้ครอบครอง หรือ ตัวแทนผู้ครอบครองพาหนะ แล้วแต่กรณี

ผู้ควบคุมพาหนะ หมายความว่า นายเรือหรือผู้รับผิดชอบในการควบคุมพาหนะ

คนประจำพาหนะ หมายความว่า ผู้ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ประจำ หรือทำงานประจำพาหนะ และเพื่อประโยชน์แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้หมายความรวมถึงผู้ควบคุมพาหนะ ซึ่งขับพาหนะ โดยไม่มีคนประจำพาหนะ

คนโดยสาร หมายความว่า ผู้ซึ่งเดินทางโดยพาหนะไม่ว่าในกรณีใด ๆ นอกจากผู้ควบคุมพาหนะและคนประจำพาหนะ

คนเข้าเมือง หมายความว่า คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร

แพทย์ตรวจคนเข้าเมือง หมายความว่า แพทย์ซึ่งอธิบดีแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

เจ้าบ้าน หมายความว่า ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวครอบครองบ้าน ในฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า หรือ ในฐานะอื่นใด ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

เคสสถาน หมายความว่า ที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น เรือน โรง เรือ หรือแพซึ่งคนอยู่อาศัย และให้หมายความรวมถึง บริเวณของที่ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วย จะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม ตาม ประมวลกฎหมายอาญา

โรงแรม หมายความว่า บรรดาสถานที่ทุกชนิดที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรับสินจ้าง สำหรับคนเดินทาง หรือบุคคลที่ประสงค์จะหาที่อยู่ หรือที่พักชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

ผู้จัดการโรงแรม หมายความว่า บุคคลผู้ควบคุมหรือจัดการโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วย โรงแรม

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมือง

พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตาม พระราชบัญญัตินี้

อธิบดี หมายความว่า อธิบดีกรมตำรวจ

รัฐมนตรี หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

4.3.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 2 การเข้าและออกนอก ราชอาณาจักร มาตรา 11 ถึง มาตรา 14

มาตรา 11 บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามาใน หรือออกไปนอกราชอาณาจักร จะต้องเดินทางเข้า มาหรือออกไป ตามช่องทาง ด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่าสถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 12 ห้ามมิให้คนต่างด้าวซึ่งมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้เข้ามาในราชอาณาจักร

(1) ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสาร ใช้แทนหนังสือเดินทาง อันถูกต้องและยังสมบูรณ์ อยู่ หรือมีแต่ไม่ได้รับ การตรวจลงตราในหนังสือเดินทาง หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง เช่น ว่านั้นจากสถานทูต หรือสถานกงสุลไทย ในต่างประเทศ หรือจากกระทรวงการต่างประเทศ เว้นแต่ กรณี ที่ไม่ต้องมีการตรวจลงตรา สำหรับคนต่างด้าวบางประเภท เป็นกรณีพิเศษ

การตรวจลงตราและการยกเว้นการตรวจลงตราให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและ เงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

- (1) การตรวจลงตราตาม (1) ให้เสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (2) ไม่มีปัจจัยในการยังชีพตามควรแก่กรณีที่เข้ามาในราชอาณาจักร

(3) เข้ามาเพื่อมีอาชีพเป็นกรรมกร หรือเข้ามาเพื่อรับจ้างทำงานด้วยกำลังกาย โดยไม่ได้อาศัยวิชาความรู้หรือการฝึกทางวิชาการ หรือเข้ามาเพื่อทำงานอื่น อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าว

(4) วิกฤติหรือมีโรคอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(5) ยังมีได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ หรือฉีดวัคซีน หรือปฏิบัติการอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์เพื่อป้องกันโรคติดต่อ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และไม่ยอมให้แพทย์ตรวจคนเข้าเมืองกระทำการเช่นนั้น

(6) เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษา ของศาลไทยหรือคำสั่ง ที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด หลหุโทษหรือความผิด อันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดที่ยกเว้นไว้ในกฎกระทรวง

(7) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อ ว่าเป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม หรือจะก่อเหตุร้ายให้ เกิดอันตราย ต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัย ของประชาชนหรือความมั่นคง แห่งราชอาณาจักร หรือบุคคลซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐบาล ต่างประเทศได้ออกหมายจับ

(8) มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่า เข้ามาเพื่อการค้าประเวณี การค้าหญิง หรือเด็ก การค้ายาเสพติดให้โทษ การลักลอบหนีภาษีศุลกากร หรือเพื่อประกอบกิจการอื่น ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(9) ไม่มีเงินติดตัวหรือไม่มีประกันตามที่รัฐมนตรีประกาศตามมาตรา 14

(10) รัฐมนตรีไม่อนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามมาตรา 16

(11) ถูกรัฐบาลไทย หรือรัฐบาลต่างประเทศเนรเทศ หรือถูกเพิกถอนสิทธิ การอยู่อาศัยในราชอาณาจักร หรือในต่างประเทศมาแล้ว หรือถูกพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งกลับ ออกไปนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรี ได้พิจารณายกเว้นให้ เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

การตรวจวินิจฉัยภัยโรค ร่างกายหรือจิต ตลอดจนการปฏิบัติการเพื่อป้องกันโรคติดต่อ ให้ใช้แพทย์ตรวจคนเข้าเมือง

มาตรา 13 คนต่างด้าวดังต่อไปนี้ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องมีหนังสือเดินทางหรือเอกสาร ใช้แทนหนังสือเดินทาง

(1) ผู้ควบคุมพาหนะ และคนประจำพาหนะทางน้ำ หรือทางอากาศซึ่งเพียงแต่แวะเข้ามา ยังท่า สถานี หรือท้องที่ ในราชอาณาจักรแล้วกลับออกไป เพื่อประโยชน์ในการควบคุม บุคคล ดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่ จะออกหนังสือสำคัญตามแบบ ที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อให้ถือไว้

ก็ได้

(2) คนสัญชาติของประเทศ ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย เดินทางข้ามพรมแดนไปมาชั่วคราว โดยปฏิบัติตามข้อตกลง ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งประเทศนั้น

(3) คนโดยสารรถไฟ ผ่านแดนซึ่งถือตัวโดยสารทอดเดียวตลอด เพียงแต่ผ่านอาณาเขตประเทศไทย ไปนอกราชอาณาจักร ตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทย กับรัฐบาลแห่งประเทศนั้น ๆ และรวมตลอดถึงผู้ควบคุมพาหนะ และคนประจำพาหนะแห่งรถไฟเช่นนั้นด้วย

มาตรา 14 รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดให้คนต่างด้าว ซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรมีเงินติดตัว หรือมีประกันหรือจะยกเว้นภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ทั้งนี้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ประกาศตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่เด็กอายุต่ำกว่าสิบสองปี

4.3.3 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 4 การเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวมาตรา 34 ถึง มาตรา 37

มาตรา 34 คนต่างด้าวซึ่งจะเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้จะต้องเข้ามาเพื่อการดังต่อไปนี้

- (1) การปฏิบัติหน้าที่ทางทูตหรือกงสุล
- (2) การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ
- (3) การท่องเที่ยว
- (4) การเล่นกีฬา
- (5) ธุรกิจ
- (6) การลงทุนที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้อง
- (7) การลงทุนหรือการอื่นที่เกี่ยวกับการลงทุนภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน
- (8) การเดินทางผ่านราชอาณาจักร
- (9) การเป็นผู้ควบคุมพาหนะหรือคนประจำพาหนะที่เข้ามายังท่า สถานีหรือท้องที่ในราชอาณาจักร
- (10) การศึกษาหรือดูงาน
- (11) การปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชน
- (12) การเผยแพร่ศาสนาที่ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้อง
- (13) การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์หรือฝึกสอนในสถาบันการค้นคว้าหรือ

สถาบันการศึกษาในราชอาณาจักร

- (14) การปฏิบัติงานด้านช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญ
- (15) การอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 35 คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 34 อธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งอธิบดีมอบหมายจะอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักร ภายใต้เงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ ระยะเวลาที่จะอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักรให้กำหนดดังนี้

- (1) ไม่เกินสามสิบวัน สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (4) (8) และ (9)
- (2) ไม่เกินเก้าสิบวัน สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (3)
- (3) ไม่เกินหนึ่งปี สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (5) (10) (11) (12) (13) (14) และ (15)
- (4) ไม่เกินสองปี สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (6)
- (5) ตามกำหนดระยะเวลาตามความจำเป็น สำหรับกรณีตามมาตรา 34 (1) และ (2)
- (6) ตามกำหนดระยะเวลา ที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พิจารณาเห็นสมควร สำหรับกรณีตามมาตรา 34
- (7) ในกรณีที่คนต่างด้าวมีเหตุจำเป็น จะต้องอยู่ในราชอาณาจักร เกินระยะเวลาที่กำหนดใน (1) (2) (3) และ (4) ให้อธิบดีเป็นผู้พิจารณาอนุญาต ให้อยู่ต่อไปได้ครั้งละไม่เกินหนึ่งปี และเมื่อได้อนุญาตแล้ว ให้รายงานต่อคณะกรรมการ เพื่อทราบพร้อมด้วยเหตุผล ภายในเจ็ดวัน นับแต่วันอนุญาต

การขออนุญาตเพื่ออยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไป แต่ละครั้งให้คนต่างด้าวยื่นคำขอตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนด ในกฎกระทรวงในระหว่างรอฟังคำสั่งให้คนต่างด้าวนั้นอยู่ในราชอาณาจักรไปพลางก่อนได้

มาตรา 36 คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว หากมีพฤติการณ์ที่สมควรเพิกถอนการอนุญาต ให้อยู่ในราชอาณาจักร ให้อธิบดีหรือคณะกรรมการ มีอำนาจเพิกถอนการอนุญาต ที่ได้อนุญาตไว้แล้วได้ ไม่ว่าอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย เป็นผู้อนุญาต

ในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาต คนต่างด้าวซึ่งถูกเพิกถอน การอนุญาต อาจยื่นอุทธรณ์ ต่อคณะกรรมการได้ คำสั่งของคณะกรรมการ ให้เป็นที่สุดแต่ในกรณีที่ คณะกรรมการ มีคำสั่งเพิกถอนการอนุญาต คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด

การอุทธรณ์คำสั่งของอธิบดีตามวรรคสอง ให้ยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลา ที่ได้ทราบคำสั่งของอธิบดี และให้ทำตามแบบและเสียค่าธรรมเนียม ตามที่

กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อมีการเพิกถอนการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้ทำเป็นหนังสือแจ้งแก่คนต่างด้าว ในกรณีที่ไม่อาจส่งหนังสือเช่นว่านี้แก่คนต่างด้าวได้ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปิดไว้ ณ ที่พักของคนต่างด้าวที่ได้แจ้งแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ครบกำหนดสี่สิบแปดชั่วโมง ให้ถือว่าคนต่างด้าวผู้นั้นได้รับทราบคำสั่งแล้ว

มาตรา 37 คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ต้องปฏิบัติตามดังต่อไปนี้

- (1) ไม่ประกอบอาชีพหรือรับจ้างทำงาน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ถ้ากรณีใดมีกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าวบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นต้องได้รับอนุญาตตามกฎหมายนั้น
- (2) พักอาศัย ณ ที่ที่ได้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลสมควรไม่สามารถพักอาศัย ณ ที่ที่ได้แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้แจ้งการเปลี่ยนที่พักอาศัยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เข้าพักอาศัย
- (3) แจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ณ สถานีตำรวจท้องที่ที่คนต่างด้าวผู้นั้นพักอาศัย ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ย้ายไป ในกรณีเปลี่ยนที่พักอาศัย และถ้าที่พักอาศัยใหม่อยู่ต่างท้องที่กับสถานีตำรวจท้องที่เดิมคนต่างด้าวผู้นั้นต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ณ สถานีตำรวจท้องที่ ที่ไปพักอาศัยใหม่ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ไปถึงด้วย
- (4) ถ้าเดินทางไปจังหวัดใดและอยู่ในจังหวัดนั้นเกินสี่สิบสี่ชั่วโมงให้คนต่างด้าวผู้นั้นแจ้งต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ณ สถานีตำรวจท้องที่ภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ไปถึง
- (5) ถ้าอยู่ในราชอาณาจักรเกินเก้าสิบวัน คนต่างด้าวผู้นั้นต้องมีหนังสือแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ณ กองตรวจคนเข้าเมืองทราบถึงที่พักอาศัยของตนโดยมิชักช้าเมื่อครบระยะเก้าสิบวัน และต่อไปให้กระทำเช่นเดียวกันทุกระยะเก้าสิบวัน ถ้าท้องที่ใดมีที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองตั้งอยู่ จะแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองแห่งนั้นก็ได้

ความใน (3) และ (4) จะมีให้ใช้บังคับแก่กรณีใดตามมาตรา 34 โดยเงื่อนไขอย่างใดให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนด

การแจ้งตามมาตรา 37 นี้ คนต่างด้าวอาจไปแจ้งด้วยตนเอง หรือมีหนังสือแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ก็ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

4.3.4 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 หมวด 8 บทกำหนดโทษ มาตรา 63 มาตรา 64 มาตรา 81 และมาตรา 82

มาตรา 63 ผู้ใดนำหรือพาคนต่างด้าว เข้ามาในราชอาณาจักร หรือกระทำการด้วยประการใด ๆ อันเป็นการอุปการะหรือช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกแก่คนต่างด้าว ให้เข้ามาในราชอาณาจักร โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท

เจ้าของพาหนะหรือผู้ควบคุมพาหนะผู้ใด ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 23 และภายในพาหนะนั้นมีคนต่างด้าว ซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของพาหนะ หรือผู้ควบคุมพาหนะนั้น ได้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนไม่สามารถรู้ได้ว่าภายในพาหนะนั้น มีคนต่างด้าวดังกล่าวอยู่ แม้ว่าได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว

มาตรา 64 ผู้ใดรู้ว่าคนต่างด้าวคนใด เข้ามาในราชอาณาจักรโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ ให้เข้าพักอาศัย ซ่อนเร้น หรือช่วยด้วยประการใด ๆ เพื่อให้คนต่างด้าวนั้นพ้นจากการจับกุม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท

ผู้ใดให้คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร โดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ เข้าพักอาศัย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้น รู้ว่าคนต่างด้าวดังกล่าวเข้ามา ในราชอาณาจักรโดยฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนไม่รู้โดยได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามี หรือภริยาของผู้กระทำ ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้

มาตรา 81 คนต่างด้าวผู้ใดอยู่ในราชอาณาจักร โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตสิ้นสุด หรือถูกเพิกถอน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 82 คนต่างด้าวผู้ใดหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตาม ขัดขืน หรือไม่ยอมรับทราบคำสั่งของรัฐมนตรี คณะกรรมการ อธิบดี หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายซึ่งสั่งการแก่คนต่างด้าวผู้นั้นตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท ถ้าคำสั่งตามวรรคหนึ่ง เป็นคำสั่งให้กลับออกไปนอกราชอาณาจักร คนต่างด้าวผู้นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกิน

2. องค์การอิสระต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น

ระดับการช่วยเหลือของมูลนิธิ องค์การอิสระในมิติต่างๆทั้งในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยา และการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การให้ความรู้ การศึกษาขั้นเบื้องต้น การสนับสนุนทางจิตใจและ กิจกรรมนันทนาการ จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามระดับและลักษณะของการช่วยเหลือของ องค์การอิสระในแต่ละแห่ง กล่าวคือ แม้ว่าภารกิจด้านการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่จะเน้นให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่โดยการพยายามผลักดันให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับโอกาสตามหลักสิทธิเด็กอย่างเสมอภาค แต่ในทางปฏิบัติ องค์การแต่ละองค์การจะหยิบยื่นโอกาสต่างๆทั้งในระดับการช่วยเหลือและลักษณะความช่วยเหลือแตกต่างกัน ดังนี้

1. ศูนย์ทางเลือกการเรียนรู้สู่การพัฒนาและป้องกันชีวิตเด็ก “บ้านนานา” (Alternative Education Development and Prevention for Childlife Center) หรือโครงการบ้านนานา

“บ้านนานา” เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านการช่วยเหลือเด็กในสภาพปัญหาต่างๆ เช่นเด็กเร่ร่อน เด็กขอลานบริเวณสะพานข้ามแดนไทย - พม่า เด็กในสภาวะเสี่ยงที่จะเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ฯลฯ โดยเปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้ได้มีพื้นที่ในสังคมและได้รับการศึกษาทั้งในระบบ นอกบบ (กศน.) การศึกษาตามอัธยาศัยและการฝึกฝนวิชาชีพ เช่น ช่างฝีมือ การให้บริการในร้านอาหาร อีกทั้งยังมีการส่งเสริมทักษะชีวิตผ่านกิจกรรม ค่ายอบรมสัมมนาให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย

“บ้านนานา” เริ่มก่อตั้งโดย นายกรรจร เจียมรัมย์ หรือ ครูเหงา ซึ่งเคยเป็นอาสาสมัครให้กับศูนย์พัฒนา การศึกษาเพื่อลูกหญิงและชุมชน หรือ “ศูนย์ลูกหญิง” นอกจากนี้ยังได้ทำวิจัยร่วมกับ Save the Children UK ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาเด็กเร่ร่อน - ขอลานที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนระหว่างอำเภอแม่สาย ประเทศไทยและท่าซี้เหล็ก ประเทศพม่า ผลการดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มโครงการฯ เมื่อปี พ.ศ. 2543จนถึงปัจจุบันซึ่งเข้าสู่ปีที่ 9 ครอบคลุมพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สายและอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอแม่จัน อำเภอแม่ฟ้าหลวง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย และอำเภอเชียงแสน ในจังหวัดเชียงราย ได้ช่วยเหลือเด็กกลุ่มดังกล่าวจำนวนมากให้มีที่พักพิงที่ปลอดภัยและได้รับการศึกษาอันเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์และศาสนา

ความเป็นมา

ปัญหาเด็กเร่ร่อนในพื้นที่สะพานข้ามแดนอำเภอแม่สายนั้นมีมากกว่า 15 ปี โดยสภาพปัญหาได้มีการเปลี่ยนแปลงเริ่มจากกลุ่มเด็กถ่ายภาพกับนักท่องเที่ยวมาเป็นเด็กขอทานและเข้าสู่รูปแบบของเด็กเร่ร่อนเต็มรูปแบบ ซึ่งจากนั้นจะมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตัวเมืองชั้นใน จังหวัด เชียงราย – เชียงใหม่- ลำปางและมุ่งหน้าสู่กรุงเทพมหานคร

จากสภาพปัญหาเด็กเร่ร่อนนี้ทำให้มีหลายองค์การทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑลที่มีกลุ่มเด็กเร่ร่อน ได้มีการเปิดโครงการในรูปแบบต่างๆ เช่น บ้านพักฟื้นฟูหรือการศึกษาวิจัยเพื่อรองรับปัญหาและหาทางช่วยเหลือสำหรับบ้านนา เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ทำงานกับกลุ่มเด็กเร่ร่อน - ขอทานข้ามชาติโดยได้วางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานทั้งงานตั้งรับ คือ งบงานบ้านพักฟื้นฟู การจัดการศึกษาและเชิงรุก คือ งานด้านการสกัดกั้นบรรณวงศ์ให้ควมรู้ งานด้านการสงเคราะห์และการติดตามช่วยเหลือคุ้มครอง พร้อมทั้งการศึกษาสถานการณ์เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและบรรลุวัตถุประสงค์

วิสัยทัศน์การทำงาน

การแก้ไขปัญหา ของกลุ่มเด็กด้อยโอกาส น่าจะแก้ไขได้ด้วยการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดแห่งชีวิต ดังนั้น การให้การศึกษาระดับพื้นฐาน การปลูกฝังความคิดที่ดี การจัดกิจกรรม การอบรม และการเรียนรู้ทักษะด้านวิชาชีพเพื่อให้เด็กเหล่านี้สามารถพึ่งพาตนเองได้เมื่อเติบโตขึ้น และเพื่อเป็นการตัดวงจรปัญหาการกลายเป็นเด็กเร่ร่อน-ขอทานซึ่งยากที่จะแก้ไขเยียวยา

แม้กลุ่มเป้าหมายของโครงการจะเป็นเด็กไร้สัญชาติหรือผู้ลี้ภัยแต่พวกเขาควรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพ .ร.บ.การศึกษา พ .ศ. 2542 และตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติเพื่อให้พวกเขาสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดจนเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและสังคมไทยซึ่งทำให้พวกเขาเติบโตเป็นประชากรที่ไม่สร้างปัญหาและเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยมีได้มีพรมแดน เชื้อชาติ ภาษาหรือศาสนาเป็นตัวขวางกั้นความสันติสุขของมวลมนุษยชาติ

กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มเด็กเร่ร่อน-ขอทานบริเวณสะพานพรหมแดนไทยพม่า แม่สาย ท้าขี้เหล็ก
2. กลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ กองขยะเขตเทศบาลแม่สาย
3. กลุ่มเด็กที่อาศัยเฝ้าสวนที่อยู่ห่างไกลชุมชน ในเขตอำเภอแม่สาย
4. กลุ่มเด็กที่ตกอยู่ในสภาวะเสี่ยงและถูกกีดกันจากครอบครัวหรือชุมชนหรือตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์
5. กลุ่มเด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งพิง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เด็กได้รับการปกป้อง ดูแลและปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ
2. เพื่อให้เด็กกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสทางศึกษาอันพื้นฐานในทางการพัฒนาชีวิต
3. เพื่อแบ่งเบาภาระหน่วยงานภาครัฐโดยการจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มเป้าหมาย
4. เพื่อสกัดกั้นสภาพปัญหาที่ต้นทางก่อนที่ปัญหาจะทะลักเข้าสู่ตัวเมืองชั้นในซึ่งยากต่อการช่วยเหลือและแก้ไข
5. เพื่อติดตามช่วยเหลือเด็กและศึกษาพัฒนาการของปัญหาเด็กที่เกิดขึ้นตามแนวตะเข็บชายแดน
6. เพื่อถอดประสบการณ์การทำงานเพื่อในรูปแบบของการทำงานด้านการแก้ไขสภาพปัญหาเด็กตามแนวตะเข็บชายแดนไทยพม่าไปใช้กับการแก้ไขปัญหามองในแนวตะเข็บชายแดนกัมพูชาซึ่งมีสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกันในอนาคตอันใกล้

การดำเนินการ

1. โครงการบ้านพักฟื้นฟู

ตั้งอยู่เลขที่ 516 หมู่ 9 ป่าเหมือด ต.เวียงพางคำ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เป็นสถานที่ที่จัดเตรียมไว้สำหรับกลุ่มเด็กเป้าหมายโดยให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมปัจจัยในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน แก่เด็กเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านร่างกาย และจิตใจ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้อยู่ในภาวะปกติ อีกทั้งยังมีการจัดรูปแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก

โดยมีกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตต่างๆ เช่นกิจกรรมเพื่อสร้างผู้นำเยาวชน กิจกรรมสร้างความมั่นคงทางอาหาร /เกษตร/พืชผักสวนครัว /ปุ๋ยชีวภาพ/เพาะเลี้ยงไก่ /เปิด/หมุน/กบ/การเลี้ยงปลาในบ่อ/กระชัง กิจกรรมการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นและระยะยาว เช่น ศิลปหัตถกรรม (บาติก/ Silk screen) ซ่อมเครื่องยนต์ งานบริการในร้านอาหาร ช่างยนต์เล็ก ช่างยนต์ใหญ่ ช่างไม้และเฟอร์นิเจอร์ การฝึกอบรมทักษะชีวิตต่างๆ เช่น ค่ายสร้างสุขสภาวะการ การอบรมทำแชมพู /น้ำยาล้างจาน/น้ำยาทำความสะอาดสุขภัณฑ์สบู์เหลว/จัดสวนถาด

2.โครงการบ้านแรกรับ

ตั้งอยู่เลขที่ 531/1 หมู่ 6 ต.แม่สาย อ.แม่สาย เชียงราย บ้านแรกรับมีลักษณะบ้านพักฉุกเฉินเพื่อรองรับเด็กที่ได้รับแจ้งว่าถูกทำร้าย เด็กเสี่ยงในรูปแบบต่างๆ ที่พบในขณะลงพื้นที่หรือรับแจ้ง เด็ก ที่สารเสพติดต่างๆ เช่น กาว บุหรี่ สารระเหย ยาบ้า ฯลฯ ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่เพื่อบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กเป็นขั้นแรก ก่อนเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อทำการส่งต่อหรือให้ความช่วยเหลือในขั้นต่อไป

3.โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากการปรับปรุงพฤติกรรม มเด็กจนมีความพร้อมแล้วจะให้โอกาสทางเลือกทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเด็กพึงจะได้รับ คือ ที่ส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การศึกษาสายสามัญ /ทั้งในระบบและนอกระบบ การเรียนด้านวิชาชีพ การศึกษาทางเลือก โดยศูนย์ฯได้ จัดการเรียนการสอนเองแบบอัยาศัยเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเด็กเป้าหมายตามความต้องการของเด็ก

4.โครงการติดตามช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กพดหลงเข้ามาในประเทศไทย

เป็นโครงการเชิงรุกอีกหนึ่งโครงการซึ่งขยายผลมาจากโครงการบ้านพักฟื้นฟู เนื่องจากบ้านพักฟื้นฟูไม่สามารถรองรับกลุ่มเด็กทั้งหมดได้เพราะสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนานและแนวโน้มความรุนแรงของปัญหาเด็กในประเทศไทยเพื่อนบ้านก็ยังคงมากขึ้นทุกปี ดังนั้นการติดตามช่วยเหลือคุ้มครองเด็กจึงเป็นผลพวงซึ่งเกิดจากปัญหาดังกล่าว เมื่อมีกลุ่มเด็กที่ออกมาเป็นเด็กเร่ร่อน-ขอทานจะมีการดำเนินติดตามคุ้มครองตลอดจนเก็บข้อมูลเพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือที่เหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ยังมีการติดตามจำนวนประชากรและแนวโน้มวิถีการ

ดำเนินชีวิตในวงจรชีวิตของเด็กที่กำลังเข้าสู่ช่วงจรต่าง ๆ หรือแม้แต่ภัยมีทิศทางสังคมที่กำลังจะเข้าสู่
ตัวเด็ก ซึ่งจากการพยายามทำงาน ในประเด็นนี้จำเป็นต้องประสานงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ
ภาคเอกชนจนองค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมครอบคลุมทุกสภาพ
ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ

5. โครงการสกัดกั้นกลุ่มเด็กข้ามชาติ (ทำซีเหล็ก พม่า)

โครงการสกัดกั้นเป็นงานเชิงรุก เพราะนอกจาก “บ้านนา ” ได้ดำเนินตามโครงการ
บ้านพักฟื้นฟูเพื่อให้เด็กได้มีบ้านที่ปลอดภัย มีโครงการบ้านแรกรับที่เป็นเสมือนบ้านพักฉุกเฉินใน
การบำบัดฟื้นฟูเบื้องต้นเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการช่วยเหลือในขั้นต่อไป มีโครงการ
การศึกษาเพื่อพัฒนาให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมไม่กลับมาเป็นปัญหาสังคมและ
มีโครงการติดตามช่วยเหลือและคุ้มครองเด็กพลัดหลงเข้ามาในประเทศไทย เพื่อติดตามช่วยเหลือ
และเก็บข้อมูลเด็กเพื่อปกป้องคุ้มครองในกรณีที่มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นเด็กขอทาน หรือ
กลายเป็นเด็กขอทานแล้วหรือกรณีที่มีแนวโน้มจะกลายเป็นเด็กเร่ร่อนหรือในกรณีที่เป็เด็กเร่ร่อน
ไร้บ้านพึ่งพิง จากโครงการทั้งหมดที่กล่าวถึงนั้นไม่สามารถสกัดกั้นปัญหาเด็กที่เกิดขึ้นและพบว่ามี
แนวโน้มที่สภาพปัญหาจะยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ดังนั้น การดำเนินงานตามโครงการสกัดกั้น กลุ่ม
เด็กข้ามชาติ (ทำซีเหล็ก พม่า) ถือเป็นงานที่ต้องรุกเข้าไปในพื้นที่จังหวัดทำซีเหล็ก (ประเทศพม่า) ใน
หมู่บ้านที่เป็นแหล่งต้นของปัญหา คือ หมู่บ้านหย่าบือหย่ายะ ตำบลปงถุน จ .ทำซีเหล็ก ประเทศ
พม่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเด็กออกมาเร่ร่อนขอทานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งงานด้านการสกัดกั้นได้เริ่ม
ดำเนินการไปแล้ว คือ การทำศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็กในชุมชนและฝึกอบรมอาชีพให้กับพ่อแม่
ของเด็กและรณรงค์เผยแพร่ความรู้ต่างๆ เพื่อให้พ่อแม่เด็กได้ตระหนักถึงพิษภัยที่เกิดขึ้นกับเด็กทั้ง
ยาเสพติด อนามัยเจริญพันธุ์หรือภัยคุกคามต่างๆ แต่ปัจจุบัณโครงการนี้ขาดงบประมาณ
สนับสนุนและขาดบุคลากร จึงอยู่ในขั้นตอนของการปรับปรุงโครงการและหางบประมาณ
สนับสนุน เพราะโครงการนี้ถือเป็นหัวใจของการทำงานกับรากเหง้าของปัญหาเป็นการทำงานเชิง
ป้องกันไปพร้อมๆ กับงานเชิงแก้ไขปัญหานั้นเอง

6. โครงการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ เทคโนโลยีเพื่อชุมชน

ที่ตั้งโครงการฯ เลขที่ 531/1 หมู่ 6 ต.แม่สาย อ.แม่สาย จ.เชียงราย (สำนักงานเดียวกันกับ
บ้านแรกรับ) โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจาก Microsoft Word Thailand ซึ่งนับว่าเป็นโครงการ
ที่สามารถส่งเสริมศักยภาพเด็กและคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะ ะในยุคนี้อายุที่ความ

เจริญก้าวหน้าแบบไร้พรมแดนได้รุกเข้าไปในทุกพื้นที่ เทคโนโลยีถือเป็นโอกาสที่จะทำให้ทุกคนได้เข้าถึงข้อมูลและการสื่อสารและนับเป็นการเสริมสร้างโอกาสให้กับเด็กและคนในชุมชน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป

7.โครงการร้านอาหาร

ร้านนานาบุฟเฟ่ต์ เป็นอีกหนึ่งโครงการของ “บ้านนา ” ถือเป็นโครงการเพื่อสร้างทางเลือกการฝึกอาชีพอีกทั้งยังสามารถเสริมรายได้ให้กับเด็กและเกิดเงินหมุนเวียนในองค์กร และเป็นจุดประชาสัมพันธ์ให้กับบุคคลทั่วไปได้มีโอกาสในการเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือเด็กและองค์กรให้สามารถทำงานต่อไปได้

องค์กรแนวร่วม (Partner)

องค์กรแนวร่วมได้แก่ โรงเรียนบ้านสันโค้ง สพฐ .กระทรวงศึกษาธิการ คริสตจักรอินโดจีน แม่สาย Hope for Life Association Germany Satyasai Foundation (Thailand) Global Youth (UK) Amicus Foundation (USA) และ International Justice Mission (IJM)

2. โครงการมิตรข้างถนน (เชียงแสน) หรือ กลุ่มอาสาพัฒนาเด็กสาขาเชียงราย

โครงการมิตรข้างถนนเป็นโครงการหนึ่งของกลุ่มอาสาพัฒนาเด็ก (The Volunteer for Children Development Foundation) ที่ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย ทั้งนี้โครงการมิตรข้างถนนจะมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งตามการเรียกของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นว่า “บ้านใกล้สะพาน” ปัจจุบัน โครงการมิตรข้างถนน (Buddies along the Roadside Project) ได้มีชื่อใหม่ว่า “กลุ่มอาสาพัฒนาเด็กสาขาเชียงราย ” ซึ่งมีเครือข่ายเดียวกันกับกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กสาขา เชียงใหม่

ความเป็นมาของโครงการมิตรข้างถนน

เบื้องหลังของการเกิดองค์กรโครงการมิตรข้างถนนคือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนซึ่งค้นพบปัญหาจากกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กอันมีพื้นที่ปฏิบัติการอยู่ในจังหวัด เชียงใหม่ แต่ทั้งนี้ จุดวิกฤตของปัญหาคือ เด็กเร่ร่อนจากตะเข็บชายแดนไทย - พม่าด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายที่เข้ามาเขตไทย อย่างไรก็ตามหากเด็กสามารถข้ามเขตจากจังหวัดเชียงราย

มาสู่เชียงใหม่บริบททางสังคมจะผลักดันให้เด็กเข้าสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพกายและคุณภาพชีวิตอย่างรุนแรง เช่น การเข้าสู่กา ราชายบริการทางเพศทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจนทำให้ได้รับเชื้อที่ติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ HIV การเสพยาและการค้ายาเสพติด ฯลฯ ดังนั้นกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กจึงได้สร้างแนวทางการป้องกันปัญหาดังกล่าวโดยการเข้าไปยับยั้งการออกจากพื้นที่อันเป็นต้นทางของการเร่ร่อนของเด็กเขตอำเภอกาแม่สลาย จนได้เกิดมีการพัฒนาโครงการมิตรข้างถนนขึ้น และมีพื้นที่ดำเนินการอยู่ในเขตแม่สลาย จังหวัดเชียงราย

เป้าหมาย

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเร่ร่อนและป้องกันเด็กจากการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ

กลุ่มเป้าหมาย

เด็กเร่ร่อนบริเวณตะเข็บชายแดนอำเภอแม่สลาย ซึ่งส่วน ใหญ่เป็นเด็กที่ไร้สัญชาติ ติดยาเสพติด มีความเสี่ยงต่อการถูกค้า ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศ และถูกกระทำรุนแรง ถูกใช้เป็นเครื่องมือขอทาน

ผู้ประสานงาน

นางสาวนุชนารถ บุญคง (ครูน้ำ)

แหล่งงบประมาณ

มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (ECPAT) ชมรมกรุณาประเทศญี่ปุ่น

กิจกรรมโครงการ

กิจกรรมของโครงการฯ ประกอบด้วย การช่วยเหลือและพัฒนาเด็กโดยตรงและบ้านพักฟื้นฟูสำหรับเด็กเร่ร่อน ทั้งนี้ บ้านพักฟื้นฟูสำหรับเด็กเร่ร่อนได้มีการพัฒนาเด็กในด้านร่างกายจิตใจ โดยด้านร่างกายได้เน้นให้บริการตรวจสุขภาพเด็กโดยเจ้าหน้าที่บ้านพักจะตรวจสุขภาพเด็กพร้อมทั้งให้คำแนะนำไปด้วยทุกวัน ในช่วงกลางคืน ปัญหาสุขภาพที่พบคือ ไข้หวัด เป็นแผลที่เท้า (เด็กไม่ชอบสวมรองเท้า) โรคหิด (ติดจากสุนัข) เหา ฟันผุ ฉี่รดที่นอน ซึ่งจะมีอาสาสมัครที่สามารถ

สื่อสารภาษาอาช่าได้ช่วยพูดคุยกับเด็ก และมีเด็ก ที่ได้เรียนหนังสือสามารถช่วยในการตรวจ สุขภาพและทำแผลให้กับเพื่อนและรุ่นน้อง เด็กกลุ่มนี้จึงมีความรู้ในการใช้ยาแต่ละชนิดเพิ่มมากขึ้น และสามารถช่วยจดบันทึกน้ำหนักตัว ส่วนสูงได้ ทั้งนี้ หากพบว่าเด็กต้องได้รับการ รักษาพยาบาลต่อเนื่องจะประสานส่งต่อไปรักษายังโร งพยาบาลของรัฐ หรือกรณีที่ติดยาเสพติด จะส่งเข้าบำบัดยาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับ การรักษาพยาบาลฟรีแต่ก็มีบางรายที่ทางโครงการ ต้องช่วยจ่ายให้เด็กครึ่งหนึ่ง

นอกจากนี้ ในบ้านพักยังมีกิจกรรมฝึกทักษะอาชีพขั้นพื้นฐานให้กับเด็ก ๆ คือ การทำ สร้อยข้อมือจากลูกปัดทำถุงผ้า โดยจะนำสินค้าที่เด็กทำจำหน่ายให้กับชาวญี่ปุ่นที่ให้การ สนับสนุนโครงการ ผลการดำเนินงานพบว่าเด็กที่เข้ามาอยู่ในบ้านพักมีพัฒนาการด้านร่างกายดี ขึ้น เช่น ด้านน้ำหนักของเด็ก ส่วนใหญ่มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นจากเดิม เด็กมีการดูแลร่างกายของตนเอง ดีขึ้น เช่น อาบน้ำ สระผม ความสะอาดของเสื้อผ้า นอกจากนี้เด็กมีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาล เบื้องต้น เช่น การรู้จักเลือกใช้ยาเพื่อทำแผล ส่วนในด้านจิตเจ้านั้นก่อนที่เด็กจะเข้าบ้านพักพบว่า เด็กส่วนใหญ่มีลักษณะซึมเศร้า แหวงตาหวาดกลัว ไม่มีความสุข ไมกล้าพูดคุย แต่หลังจาก เข้ารับการพัฒนาไ นบ้านพัก เด็กเริ่มสดใสขึ้น หัวเราะ สนุกสนาน รู้จักการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน นอกจากนี้มีพัฒนาการในด้านภาษา คือ พูดและฟังภาษาไทยได้ดีขึ้น

3. การส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาในระบบและนอกระบบ

โครงการได้สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสมีการศึกษา ทั้งนี้เด็กที่เรียนในระบบโรงเรียน ทั้งหมด เป็นเด็กที่พักอาศัยในบ้านพัก ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของเด็ก โดยโครงการได้ประสานความ ร่วมมือกับโรงเรียนในชุมชน คือ โรงเรียนป่ายาง ซึ่งเด็กเข้าเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมปีที่ 6 ผลที่เกิดขึ้นคือทางโรงเรียนมีความเข้าใจและยอมรับเด็กของโครงการ (ซึ่งไม่มีหลักฐาน) ให้เข้า เรียนเป็นอย่างดีและหาแนวทางที่จะสนับสนุนด้านอาหารกลางวันสำหรับเด็ก โดยเด็กที่เรียนใน ระบบมีพัฒนาการทางการเรียนและพฤติกรรม ที่ดีขึ้น ซึ่งแต่เดิมครูผู้สอนมีความกังวลเด็กจะ สร้างปัญหาและไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเรียนได้ แต่หลังจากเด็ก เข้าเรียนสามารถเรียน ร่วมกับเด็กอื่นได้อย่างปรกติและครูมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อเด็กในทางที่ดีขึ้น เช่น ครูได้เข้ามา เยี่ยมเด็กที่บ้านพักเพื่อสร้างความรู้จักคุ้นเคย หรือครูได้สะท้อนว่า “เด็กเราดีกว่าเด็กในโรงเรียนอีก เด็กเราขยัน ช่วยครูได้ เข้าแถวดี มีความพร้อม เด็กในชุมชนตัวใครตัวมัน”

นอกจากนี้ ได้มีกิจกรรมการเรียนการสอนในพื้นที่และบ้านเพื่อนเด็กเป็นการเตรียมความพร้อม เน้นการสอนให้อ่านเขียน ฟัง อ่าน พูด ภาษาไทย คณิตศาสตร์เป็นหลักและการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคม เรียนเรื่องการเกษตร และในปัจจุบันทางโครงการได้พัฒนาระบบการเรียนในบ้านพักให้เป็นระบบมากขึ้นโดยใช้ทดลองใช้หลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งพบว่าใช้ได้ผลดี จากการประเมินผลการเรียนของเด็ก ส่วนใหญ่เด็กสอบผ่านเกณฑ์

4. การพัฒนาด้านจิตใจ (กิจกรรมศิลปะและดนตรีบำบัด)

โครงการได้ใช้ศิลปะและดนตรีเป็นเครื่องมือในการบำบัดทางด้านจิตใจของเด็กโดยกระบวนการดนตรีบำบัดจะฝึกให้เด็กได้ขับร้องบทเพลงที่มีเนื้อหา สะท้อน ถึงวิถีชีวิต ของพวกเขา และทางโครงการจะหาเวทีตามหน่วยงานต่าง ๆ ให้เด็กได้มีโอกาสได้แสดงออกซึ่งพบว่าเป็นการช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจให้กับกลุ่มเด็ก

ส่วนด้านศิลปะบำบัดจะมีพื้นฐานความคิดความเชื่อที่คล้ายคลึงกันกับดนตรีบำบัด คือ เพื่อเป็นการฟื้นฟูจิตใจเด็ก ผู้จัดกิจกรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการให้ความเอาใจใส่กับผลงานของเด็กและให้กำลังใจกับเด็กอยู่อย่างต่อเนื่องในขณะที่เด็กกำลังสร้างสรรค์ผลงาน จะต้องไม่ตัดสินว่า “ภาพไหนสวย ภาพไหนไม่สวย ทุกภาพสวยทั้งหมด ” เจ้าหน้าที่ค้นพบว่า กลุ่มเด็กที่ผ่านกระบวนการศิลปะบำบัดจะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่ดีขึ้น เช่น รู้สึกผ่อนคลาย มีความสงบ และมั่นใจ มีความภาคภูมิใจในตัวเองเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ได้สังเกตเห็นว่าพัฒนาการด้านจิตใจที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นจากภาพที่เด็กวาดออกมาจะไม่ค่อยมีภาพที่มีเนื้อหาด้านลบ

นอกจากนี้กระบวนการศิลปะยังช่วยให้เด็กสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ได้โดยการวาดภาพเล่าเรื่องของพวกเขาประสบ ให้ได้ทราบเรื่องราวเบื้องหลังของเด็กอีกด้วย ตัวอย่างเช่น เด็กชายกาโละ มาเยอะ เขาวาดรูปเพื่อบอก เล่าเรื่องราวของทหารพม่ากระทำทารุณกับชาวบ้านในฝั่งพม่า โดยการปล้นเงินของแม่เขาไป ซึ่งเป็นเงินจากการที่เขาต้องลักลอบข้ามฝั่งพม่ามายังไทยเพื่อมาขอเงินเลี้ยงต่อการถูกทหารไทยจับ แต่พอเขาเอาเงินกลับบ้านไปให้แม่ แม่กลับถูกรังแก เขาไม่ยอมอยู่กับพม่าแล้ว

5. กิจกรรมภาคสนาม

โครงการได้มีกิจกรรมลงพื้นที่บริเวณด้านชายแดนอำเภอแม่สายและท่าขี้เหล็กประเทศพม่า เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก ติดตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการจัดกิจกรรมกับเด็ก เช่น วาดภาพ ดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานให้กับเด็ก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีผลทำให้เจ้าหน้าที่มี ความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก และเด็กเกิดความไว้วางใจกล้าพูดคุยกเล่าเรื่องราวของตนเอง

6. กิจกรรมทัศนศึกษา

การพาเด็กไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่โครงการมิตรข้างถนน ได้จัดอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ เดือน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้เด็กและให้เด็ก รู้สึกผ่อนคลาย โดยสถานที่ที่ได้พาเด็กไปกันจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในแถบใกล้เคียงกับ บ้านพัก เช่น ทะเลสาบเชียงแสน น้ำตกโป่งพระบาท ชุนน้ำนางนอน ถ้ำปลา ฯลฯ กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กระหว่างการทัศนศึกษาแต่ละครั้งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อัน ดีระหว่างเด็กกับครูพี่เลี้ยงเพื่อให้เด็กได้รู้สึกถึงการเป็น ครอบครัวเดียวกัน นอกจากนี้ยังได้จัดเกม กิจกรรมฝึกทักษะชีวิตกับเด็กสอดแทรกในแต่ละครั้งอีกด้วย

7. กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิต

การฝึกทักษะชีวิตเป็นกิจกรรมที่โครงการให้ความสำคัญอย่างมาก เพื่อสร้างเสริมทักษะต่าง ๆ กับเด็กโดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันเด็กไม่ให้เข้าสู่ขบวนการขายบริการทางเพศ ทักษะชีวิตที่ทางโครงการได้จัดกับเด็กมักจะเป็นทักษะเพื่อให้เด็กได้ตระหนักต่อคุณค่าของตนเอง คิดประเมินสถานการณ์ การคิดเพื่อตัดสินใจ การสื่อสาร โดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริงของเด็ก และสถานการณ์ ความเสี่ยงที่มีโอกาสจะเกิดขึ้นกับเด็กได้ เช่น การใช้สารเสพติด การขายบริการกับฝรั่ง และเป็นทักษะทั่วไปที่เด็กมีโอกาสได้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การวางแผนการใช้จ่ายเงิน ความสามัคคี การดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง การเฝ้าระวังโรคพื้นฐาน การควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ที่กดดัน (การอยู่ร่วมกับคนในชุมชนที่มีมุมมองด้านลบกับเด็ก) ทักษะการปฏิเสธต่อรองกรณีเพื่อนชักชวนให้ใช้ยาเสพติด โดยวิธีการจัดกิจกรรมจะเป็นรูปแบบของค่ายพักแรม กิจกรรมกลุ่มย่อยในบ้านพัก เกมส์ แสดงละคร บทบาทสมมุติ เป็นต้น ซึ่งเด็กที่เข้าร่วม มจะมีทั้งเด็กในบ้านพักฟื้นฟูและเด็กเร่ร่อนตามบริเวณชายแดนสะพานแม่สาย

ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็ก เจ้าหน้าที่ได้สะท้อนว่า เด็กได้เกิดทักษะในการคิด และตัดสินใจถึงผลกระทบในเรื่องต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น การเลือกซื้ออาหาร การขโมยของ ใช้ยาเสพติด ขยายบริการทางเพศ หนีโรงเรียน (ในส่วนของ การติดตามที่เด็กนำไปใช้กับชีวิตจริงยังไม่มี) เด็กมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนชีวิตอนาคตของตนเอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังได้เรียนรู้ถึงชีวิตของเด็กจนทำให้มีความเข้าใจเด็กแต่ละคนมากยิ่งขึ้น

8. การติดตามช่วยเหลือเด็กกรณีเร่งด่วน

โครงการได้มีการเข้าไปช่วยเด็กกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็กที่พ่อแม่ถูกจับไม่มีคนดูแลและเด็กออกมาเร่รอนตามลำพัง เด็กที่อยู่ในสถานะเสี่ยงต่อการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากกลุ่มเอเยนต์และชาวต่างชาติ โดยเจ้าหน้าที่โครงการได้ใช้วิธีการพาเด็กส่งต่อไปยังองค์กรอื่นที่สามารถรองรับ และห่างไกลจากพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ โรงเรียนพุทธเกษตร อําเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์ฝึกอาชีพสตรี จังหวัดลำปาง มูลนิธิศูนย์รวมมิตรเพื่อฝึกทำเบเกอรี่ เป็นต้น จากการช่วยเหลือเด็กและส่งเสริมสนับสนุนเด็กอย่างต่อเนื่องทำให้โครงการได้เห็นว่าการพัฒนาในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง มีทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งแนวทางที่สำคัญจะต้องมีการสนับสนุนเด็กต่อเนื่องหลังจากผ่านการฝึกอาชีพ

นอกจากนี้ได้มีการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ถูกลวงละเมิดทางเพศและถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากแม่ และคนรอบข้างเด็ก ให้ได้รับการปกป้องคุ้มครองมีที่พักที่ปลอดภัย โดยใช้วิธีการประสานส่งต่อองค์กรที่เหมาะสม

9. การติดตามสถานการณ์ในพื้นที่และสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวเด็ก

โครงการได้มีการสร้างความสัมพันธ์กับพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก โดยการส่งเสริมสุขภาพให้กับเด็กและพ่อแม่เด็กที่ไม่สบาย และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานของโครงการ แต่ก็ต้องทำงานในสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยกระทบต่อเด็กหลายด้าน เช่น การใช้เด็กเป็นเครื่องมือของพ่อแม่หรือเอเยนต์ ในการค้ายาเสพติด มีเอเยนต์และชาวต่างชาติพยายามเข้ามาแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กถึงในหมู่บ้านและ บริเวณสะพานแม่สาย สถานการณ์การเข้มงวดของการตรวจคนเข้าเมืองต่อกลุ่มครอบครัวที่พาเด็กมาขอทานบริเวณชายแดนแม่สาย ทำให้สร้างความกดดันกับพ่อแม่เด็กส่งผลกระทบต่อการใช้ความรุนแรงกับเด็กเพิ่มมากขึ้น เช่น บังคับ ทบตี เพื่อให้เด็กไปขอเงิน มีเด็กบางกลุ่มไม่ต้องการขอเงินได้ เข้ามาขอความช่วยเหลือกับโครงการฯ และอีกทั้ง

ต้องเผชิญกับปัญหารุนแรงคือ ปัญหาการค้ำมนุษย์ที่มีรูปแบบของการค้าเด็กและหญิงเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ซึ่งมีความรุนแรงมากขึ้นยากแก่การติดตาม เช่น มีเอเยนต์ที่รอเด็กอยู่ที่จุดปลายทาง แล้วจะให้ผู้นำเด็กไปส่งให้ ซึ่งมักจะเป็นคนที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กจะมีความไว้วางใจมาก

10. การพัฒนาเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเพื่อทำงานกับเด็กเร่ร่อน

โครงการมีการจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของโครงการและองค์กรเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กด้วยโอกาสในพื้นที่อำเภอแม่สาย คือ ตำรวจมวลชนสัมพันธ์ นักศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงราย เอมพาวเวอร์ บ้านนา นานา มูลนิธิเรื่อร่มเย็น ศูนย์ลูกหญิง บ้านพักเอ็มมานูเอล บ้านเพื่อนเด็ก โครงการบ้านใกล้สะพานและโครงการมิตรข้างถนน ซึ่งมีเนื้อหาในการอบรมเกี่ยวกับทัศนคติต่อการทำงานกับเด็กเร่ร่อน ทักษะชีวิต ได้แก่ การวางแผนชีวิต การตระหนักต่อคุณค่าของตนเอง การควบคุมอารมณ์ของตนเองในสถานการณ์ที่กดดัน กระบวนการศิลปะบำบัดและดนตรีบำบัด เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการทำงานกับเด็กให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลของการฝึกอบรม โครงการได้สะท้อนว่า ผู้เข้าอบรมมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการทำงานกับเด็ก เร่ร่อนที่ดีขึ้นและเริ่มมีความเข้าใจถึงทักษะต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำงานกับเด็กเร่ร่อน นอกจากนี้โครงการยังมีการจัดส่งเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครเข้าร่วมอบรมกับองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการทำงานกับเด็ก เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ วิธีการจัดกิจกรรมทักษะชีวิต กับเด็กเร่ร่อน การป้องกันยาเสพติด

ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและชุมชน

โครงการได้ประสานงานองค์กรภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ เพื่อให้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของโครงการ เช่น ประชาสงเคราะห์จังหวัดเชียงรายได้บริจาคผ้าห่มให้สำหรับเด็ก สาธารณสุขอำเภอช่วยตรวจสุขภาพเด็ก กลุ่มละครมะขามป้อมช่วยอบรมการละครให้กับเด็กในบ้านพัก ชมรมگردนาประเทศญี่ปุ่นได้สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็ก ทั้งนี้ ทางโครงการได้มีความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชนที่บ้านพักเด็กตั้งอยู่ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การพาเด็กไปบำเพ็ญประโยชน์ เก็บกวาดขยะในหมู่บ้าน พัฒนาวัด ร่วมกิจกรรมวันแม่ และให้เด็กร่วมเล่นกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งพบว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองของคนในชุมชนที่มีต่อเด็กเร่ร่อนไปในทางที่ดีมากขึ้น โดยพบว่า ชุมชนยินดีที่จะให้เด็กเข้าไปร่วมเล่นกีฬาด้วย แม่หลวงมาเลี้ยงอาหารให้กับเด็ก ๆ ในบ้านพัก และหากมีงานในชุมชนก็จะมาชวนให้ทีมงานเข้าร่วมด้วย

นอกจากนี้ โครงการได้มีการประสานงานกับโรงเรียนโดยการมีส่วนร่วมจัดการอบรมทักษะชีวิตกับครูและเด็กในโรงเรียนเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของเด็ก อีกทั้งยังได้มีการริเริ่มจัดประชุมองค์กรเครือข่ายที่ทำงานกับเด็กด้วยโอกาสขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็ก สถานการณ์การค้าเด็ก ปัญหาของแต่ละองค์กร เพื่อเกิดความร่วมมือกันและสามารถส่งต่อ case เด็กระหว่างหน่วยงานเครือข่ายได้

3. โครงการบ้านใกล้สะพาน (แม่สาย)

โครงการบ้านใกล้สะพาน ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการในกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กนั้นได้ให้ความช่วยเหลือในระดับเบื้องต้นเพื่อผลักดันให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับความเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิเด็กโดยการสนับสนุนเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในด้านโอกาสเบื้องต้นต่างๆให้แก่ โอกาสที่เด็กจะได้รับประทานอาหาร และน้ำดื่มที่สะอาด โอกาสในการได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการป้องกันตนเองจากความเสี่ยง การได้รับการฝึกทักษะและการฝึกอาชีพเบื้องต้น โอกาสในการได้รับความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล

ปัจจุบัน ลักษณะการให้ความช่วยเหลือขั้นเบื้องต้นของโครงการบ้านใกล้สะพานได้ปรากฏเด่นชัดในลักษณะการให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ดังจะสังเกตได้จากกรณีที่เจ้าหน้าที่ หรืออาสาสมัครของโครงการบ้านใกล้สะพานได้ตรวจ เยี่ยมหรือ “ลงพื้นที่” เพื่อพูดคุยซักถามเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นพร้อมทั้งทำการปฐมพยาบาล แจกจ่ายยา ขนมและอาหารเสริมจำพวกวิตามินซีให้กับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในขณะที่บริเวณพื้นที่บริเวณสะพานข้ามชายแดนไทย - พม่าและบริเวณตลาดดอยเวา ด้วยเหตุนี้ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลเบื้องต้นที่บ้านเปิดจะได้รับปฐมพยาบาล ได้รับอาหารเสริมและขนม ขณะที่อยู่ในพื้นที่บริเวณสะพาน

นอกจากการให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้นซึ่งเจ้าหน้าที่จะให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาลขณะ ลงพื้นที่แล้ว โครงการบ้านใกล้สะพานยังมีบทบาทต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเด่นชัดในการให้ความช่วยเหลือด้านการให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล ในฐานะเป็นผู้ปกครองหรือเป็นผู้รับผิดชอบในการพาเด็กเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเข้ารับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลแม่สาย ตลอดจนจนการเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาล

แทนผู้ปกครองของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นซึ่งขอรับบริการรักษาพยาบาลในกรณีที่ผู้ปกครองที่แท้จริง หรือพ่อแม่ของเด็กย้ายถิ่นไม่สามารถรับภาระด้านค่ารักษาพยาบาลของบุตรตนเองได้

ด้านการช่วยเหลือด้านการให้คำปรึกษาและการสนับสนุนทางจิตใจ นั้น บ้านเปิดแห่งนี้ (โครงการบ้านใกล้สะพาน) ได้มีบทบาทต่อเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในการให้คำปรึกษา พูดคุยกับพ่อแม่ ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น ทั้งในพื้นที่บริเวณสะพาน พื้นที่บริเวณตลาดคอยเวาและเยี่ยมเยียนบ้านพัก ของเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในฝั่งประเทศพม่าอย่างสม่ำเสมอเพื่อ ศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติชีวิตของ เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเพื่อช่วยเหลือแก้ปัญหาเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้รอดพ้นจากความเสี่ยงต่างๆ ซึ่ง ได้แก่ ความเสี่ยงจากการโดนทารุณภายในครอบครัว การโดนข่มขืนหรือการล่วงละเมิดทางเพศ ความเสี่ยงต่อการถูกค้ามนุษย์และยาเสพติด ทั้งนี้ แนวทางการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ รอดพ้นจากความเสี่ยงดังกล่าวเจ้าหน้าที่จะเร่งดำเนินการชักชวนและหยิบยื่นโอกาสทางการ ศึกษาซึ่งในระยะแรกโครงการจะเน้นช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีโอกาสที่จะได้รับความเสี่ยง ต่างๆและยังไม่สามารถดูแลตนเองได้ดี เช่น เด็กผู้หญิง เด็กเล็กและเด็กมักมีปัญหาทางครอบครัว โดยการชักจูงให้พ่อแม่ของเด็กยอมรับและเข้าใจสภาพปัญหาและชี้ให้พ่อแม่ของเด็กเห็นประโยชน์ ของการได้รับการศึกษาก่อนเข้าช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่มีความเสี่ยงน้อยกว่าหรือสามารถ ดูแลตนเองได้ดีกว่าให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาในลำดับต่อมา

นอกจากนี้ โครงการบ้านใกล้สะพานยังให้ความช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นด้าน การศึกษาและการฝึกอาชีพโดยการทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรองรับเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่ต้องการจะ ฝึกอาชีพและต้องการเข้ารับการศึกษาระยะแรกเข้าซึ่งทำหน้าที่ฟื้นฟูให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นเรียนรู้ ทักษะเบื้องต้นทางด้านการศึกษาหรือด้านอาชีพเป็นเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนที่จะ ประสานงานกับโครงการมิตรข้างถนน (เชียงใหม่) เพื่อส่งเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นที่รับการฝึกดังกล่าว เข้ารับการศึกษาคต่อไป

4. มูลนิธิศุภนิมิต (แม่สาย)

มูลนิธิศุภนิมิตแม่สา ยเป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งได้ผลิตโครงการบ้านแรกรับเพื่อให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์แก่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นในเรื่องการป้องกันความเสี่ยงต่างๆได้แก่ โรคเอดส์ การ ล่อลวงทางเพศ ยาเสพติดและการค้ามนุษย์ อีกทั้งยังสร้างความตระหนักให้เด็ก ๆ รู้จักการดูแล สุขภาพของตนเองและการรักษาความสะอาด ทั้งนี้ โครงการบ้านแรกรับของมูลนิธิศุภนิมิตอำเภอ

แม่สายหรือห้องสมุดเยาวชนอำเภอแม่สายจะเน้นการให้ความรู้เบื้องต้นในการป้องกันความเสี่ยง
ต่างๆประกอบกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมทักษะและ ننพนาการให้กับเด็ก

5. โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี (Supportingheart) (องค์กรคริสเตียน)

โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี เป็นโครงการของกลุ่มคริสเตียนร่วมกับโรงพยาบาล
แม่จันและโรงพยาบาลแม่สายที่มีวัตถุประสงค์ในการฝึกอาชีพให้แก่กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีในความ
ดูแลของโรงพยาบาลแม่จันและโรงพยาบาลแม่สาย

ต่อมาโครงการดังกล่าวภายใต้การสนับสนุนด้านเงินทุนของ Mr. Frank Smith โครงการนี้ก็
ได้ปรับปรุงขยายกลุ่มเป้าหมายจากกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีไปเป็นกลุ่มเด็กย้ายถิ่นบริเวณชายแดน
ไทย- พม่าและผู้ย้ายถิ่นบริเวณชายแดนไทย- พม่า ทั้งนี้ โครงการมีการสนับสนุนให้กับ
กลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น คือ การสนับสนุนอาหารกลางวันให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวอย่างเท่า
เทียม มีการสนับสนุนการฝึกอาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมาย อาทิ การฝึกอาชีพร้อยกำไล ร้อยลูกปัด
พวงกุญแจ เป็นต้น การรักษาพยาบาลเบื้องต้น และการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมการศึกษา
อาทิ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่สอนโดยอาสาสมัครชาวต่างชาติ กิจกรรมนันทนาการดนตรี
กิจกรรมศิลปะวาดภาพและ กิจกรรมส่งเสริมศาสนา (คริสต์) ให้กับกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ โครงการดังกล่าวได้มีการประสานงานกับองค์กรคริสเตียนอื่นๆ ในจังหวัด
เชียงราย ดังนั้น โครงการดังกล่าวจึงมีกิจกรรม มต่างๆ ตามโอกาสทางคริสต์ศาสนา เช่น
กิจกรรมการแจกของขวัญให้กับเด็กย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นในวันคริสต์มาส เป็นต้น

เนื่องจาก โครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวีมีการขยายปรับปรุงโครงการและเริ่มต้น
โครงการในระยะที่สองเมื่อช่วงเดือน ตุลาคม ปี 2551 โครงการจึงยังไม่ มีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการ
ทั้งนี้ เด็กย้ายถิ่นและผู้ย้ายถิ่นได้เรียกโครงการแห่งนี้ว่า “บ้านใกล้สะพาน ” บ้างเรียก
“บ้านใกล้สะพานแห่งที่ 2” ปัจจุบันโครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวีได้รับการดูแลโดย Mr.
.Frank Smith (เด็กๆ เรียก “ลุงแฟรงค์”) และเจ้าหน้าที่อาสาสมัคร

ปัจจุบันโครงการศูนย์ฝึกอาชีพผู้ติดเชื้อเอชไอวี (Supportingheart) เป็นองค์กรอิสระคริสเตียนในลักษณะองค์กรบ้านเปิดเพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสหรือได้รับความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยก ทั้งนี้ บทบาทที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดที่องค์กรนี้ได้แก่ ภารกิจการให้ความช่วยเหลือในลักษณะเบื้องต้นซึ่งได้แก่ การสนับสนุนสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิต (การได้รับอาหารและน้ำดื่มที่สะอาด การได้รับเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม) การสนับสนุนให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับโอกาสในการรักษาพยาบาลขั้นเบื้องต้น ในกรณีที่เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่น นมาขอรับความช่วยเหลือที่บ้านเปิด การสนับสนุนให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองเกี่ยวกับความสะอาดและการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงจากการค้ามนุษย์ ยาเสพติดและการโดนล่วงละเมิดทางเพศ การช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นให้ได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจและการให้คำปรึกษาที่ทำให้เด็กเร่ร่อนย้ายถิ่นสามารถพัฒนาขึ้นในด้านทักษะชีวิตและการฝึกอาชีพเบื้องต้น

ศูนย์วิทยพัทพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว กมลวรรณ เรืองสำราญ เกิดวันที่ 24 ตุลาคม 2526 กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมีความสนใจในสาขาวิชามานุษยวิทยาจึงศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชา มานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนได้รับทุนการวิจัยมหาบัณฑิตจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในด้านมนุษยศาสตร์- สังคมศาสตร์ปีงบประมาณ 2552

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย